payel

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ

WILHELM REICH

Çeviren: Bertan Onaran

2. BASIM

WILHELM REICH

❑

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ

❑

2. BASIM

PAYEL YAYINLARI : 61
Bilim Kitapları : 19

Dizgi: Sel Dizgi

•

Baskı: Teknografik Matbaası

•

Kapak filmleri: Ebru Grafik

•

Kapak basımı: Çetin Ofset

•

Cilt: Esra Mücellithanesi

Wilhelm Reich 1897 yılında, Galiçya'da, bir köylü çocuğu olarak dünyaya geldi. Tıp öğrenimi gördü. Viyana'da Freud'un başyardımcısı oldu. Daha sonra, dogmaya taktığı çelmeleri kabul etmeyen katı gelenekçi ruhçözümcüler tarafından yavaş yavaş karalanıp gözden düşürülmeye çalışıldı.

1926'da yayımlanan ilk önemli kitabı *Bedensel Boşalmanın İşlevi* bu kopmanın başlangıcı oldu. Reich'a göre, hastanın iyileşmeye gösterdiği direnmenin çözümlenmesi, düşlerinin çözümlenmesinden daha önemlidir. *Kişilik Çözümlemesi* adlı yapıtında, çözümleme kılgısını tersine çevirmeyi önerir; «sinir hastalığının temelinde, hemen her zaman cinsel bozukluklar vardır; sinir hastalığının geçmesi, bu bozuklukların düzelmesine bağlıdır. Akıl hastalıklarını iyileştirebilmek için, toplumu sağlıklı kılmak gerekir», der. *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* ve *Cinsel Devrim* adlı yapıtlarında bu konuları işlemiştir.

1927'de Alman Komünist Partisi'ne girdi. Aynı yıl Sexpol'u (Cinsel Siyaset Derneği'ni) kurdu. 1928'de, Viyana'da, emekçi mahallelerinde işçiler için ruhsal bakımevleri açtı.

1933'te, Hitler'in işbaşına gelmesinden kısa bir süre önce İskandinav ülkelerine göçetti. 1939'da da ABD'ne yerleşti. Burada, cinsel enerjinin canlılara özgü acunsal elektrik enerjisinden (orgon'dan) başka bir şey olmadığı kuramını geliştirdi. Kanada'da, bu acunsal enerjiyi yakalamak, biriktirmek ve kullanmak üzere dev boyutlu bir laboratuvar kurdu. McCarthy'cilik salgınıyla birlikte başı derde giren Reich, 1957 yılında Pensilvanya'da tutukevinde öldü.

Yapıtın özgün adı: Charakteranalyse

•

Türkçe ilk basım: Ocak 1983

•

İkinci basım: Ocak 1991

WILHELM REICH

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ

Çeviren
BERTAN ONARAN

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

Wilhelm Reich'ın daha önce yayınlarımız arasında çıkan öteki yapıtları

- DİNLE KÜÇÜK ADAM
  6. basım
- CİNSEL DEVRİM
  4. basım
- BEDENSEL BOŞALMANIN İŞLEVİ
  2. basım
- FAŞİZMİN KİTLE RUHU ANLAYIŞI
  2. basım
- CİNSEL AHLÂKIN BOYGÖSTERMESİ
  2. basım
- GELECEĞİN ÇOCUKLARI
- DİRİMİN ÖLDÜRÜLÜŞÜ
- BAŞI DERTTE İNSANLAR
- İNSANIN DOĞADAKİ YERİ
- REICH FREUD'U ANLATIYOR
- KANSER

KÜÇÜK SÖZLÜK

ACUNSAL ENERJİ (ENERGIE D'ORGONE): Temel acunsal enerji; her yerde vardır, gözle görülebilir, ısıölçerle, görüntüyü büyüten elektrikli aygıtlarla, Geiger sayacıyla varlığı saptanabilir. Canlı varlıkta dirimsel enerji (yaşam enerjisi) adını alan bu enerji, 1936-1940 yılları arasında yaptığı araştırmalarda Wilhelm Reich tarafından bulunmuştur.

ACUNSAL ENERJİYLE SAĞALTIM (ORGONTHERAPIE): Acunsal yaşam enerjisiyle bedensel iyileştirme: vücudun hastalık karşısında doğal dirimsel enerjiye dayalı direncini artırmak üzere, biriktireçte toplanan acunsal yaşam enerjisinin bedene verilmesi. Acunsal enerjiyle ruhsal sağaltım: vücuttaki acunsal yaşam enerjisinin harekete geçirilmesi, yâni bedensel boşalma gücünü eski hâline getirebilmek üzere, dirimsel-bedensel coşkuların her türlü kas ve kişilik zırhından kurtarılması.

ACUNSAL ENERJİ YİTİMİ (ANARGONIE): Vücuttaki dirimsel enerjinin yetersiz kalması.

BEDENSEL BOŞALMA (ORGASME): Cinsel sarılma sırasında bütün vücudun uyarılmadan ötürü istençdışı çırpınması. Bu tepke (insiyak réflex), istençdışı oluşundan ve bedensel boşalma kaygısının ağır basmasından dolayı çocukların ve gençlerin cinsel etkinliğini bastıran uygarlıklarda yaşayan bireylerin çoğunda kilitlenmiştir.

BEDENSEL BOŞALMA GÜCÜ (PUISSANCE ORGASTIQUE): Her şeyden önce, vücudun istençdışı çırpınmalarına ve doruk noktasına çıkan cinsel uyarılmanın bütünüyle boşaltılmasına kendini bırakabilme yeteneği. Sinircelilerde bu yetenek yoktur. Bunun için, ilkin üretken cinsel kişiliğin varlığı ya da yeniden kazanılması gereklidir, yâni hastalıklı kişilik ya da kas zırhı ortadan kaldırılmalıdır. Genellikle, onun sıradan yan ögeleri olan fışkırtma ve dikilme gücüyle bedensel boşalma gücü birbirine karıştırılır.

BEDENSEL BOŞALMA GÜÇSÜZLÜĞÜ (IMPUISSANCE ORGASTIQUE): Bedensel boşalma gücünün bulunmayışı: bu, vücudun doğal çırpınma-

sına ve sevişmenin doruk noktasını oluşturan sinirsel uyarılmanın bütünüyle boşaltılmasına kendini eksiksiz bırakmamak demektir. Çağımızda sıradan insanın en belirgin eksikliği budur: dirimsel enerjiyi (acunsal yaşam enerjisini) vücutta biriktiren bu güçsüzlük her türlü dirimsel hastalık ve toplumsal gerçekdışılık belirtisine en önemli enerji kaynağını sağlar.

BEDENSEL BOŞALMA KAYGISI (ANGOISSE D'ORGASME): Dışardan içgüdüsel doyumun yasaklanmasının doğurduğu, içerden birikmiş cinsel uyarılmanın yarattığı korkuya dayanan cinsel kaygı. Bugünkü insan yapısının bir parçası hâline gelmiş bulunan yaygın haz korkusunun temeli bu kaygıdır.

CİNSEL SİYASET (POLITIQUE SEXUELLE): «Cinsel siyaset» terimi, cinsel tutumbilim kavramlarının toplumsal alanda insan yığınlarına uygulanmasını anlatmaktadır. Bu görev, akıl sağlığı ve devrimci özgürlük hareketleri çerçevesinde, 1927-1933 yılları arasında, Avusturya ve Almanya'da yerine getirilmiştir.

CİNSEL TUTUMBİLİM (ECONOMIE SEXUELLE): Terim, dirimsel enerjinin düzene konmasını, ya da aynı şey demek olan, bireyin cinsel enerjilerinin belli bir düzen ve tutumluluk içinde harcanmasını gösterir. Cinsel tutumbilim terimiyle bir bireyin dirimsel enerjisini nasıl kullandığı, ne kadar enerji biriktirdiği, bedensel boşalmayla ne kadarını boşalttığı anlatılmaktadır. Bu düzenlemenin etkenleri toplumsal, ruhsal ve dirimseldir. Bilimsel cinsel tutumbilim bu etkenlerin incelenmesinden elde edilen bilgilerin tümünü içermektedir. Terim, Freud'un cinsel düşünbilimini eleştirmeye başlamasından acunsal yaşam enerjisinin bulunuşuna dek geçen süre içinde Reich'ın yapıtında kullanılmış, sonra yerine Dirimsel Enerji Bilimi (orgonomie) konmuştur.

COŞKUSAL VEBA (PESTE EMOTIONELLE): Sinirceli kişiliğin toplumsal alandaki yıkıcı eylemi.

DİRİM (YAŞAM) KABARCIKLARI (BION'LAR): Cansız maddeden canlı maddeye geçişin bütün evrelerini anlatan enerji kabarcıkları. Doğada, bu kabarcıklar, örgenli ya da örgensiz maddenin ayrışmasıyla sürekli olarak oluşmaktadır; bu sürecin deneysel olarak gerçekleştirilmesi başarılmıştır. Dirim kabarcıkları acunsal yaşam enerjisiyle doludur, her an bakteri ya da tekhücreli canlıya dönüşebilirler.

DİRİMSEL HASTALIK (BIOPATHIE): Dirimsel açılıp kapanmanın aksamasından ötürü vücutta beliren bozukluklar. Dirimsel hastalık, özerk yaşama aygıtında ortaya çıkan bütün hastalık süreçlerini içermektedir. Temel düzeneği, dirimsel-cinsel uyarılmanın boşaltılmasının aksamasıdır.

DONUPKALMA (CATATONIE): Donukluk; davranış yokluğu ya da düzensiz coşkusal tepkilerle kendini gösteren erken bunama (usyarılımı) biçimi.

DÖNÜŞÜMCE (HYSTERIE): Acı veren duygu yüklü bir düşüncenin baskı sonucunda kötürümlük ya da duyum uyuşukluğu gibi bedensel belirtilere çevrilmesi.

DURGUNLUK (STASE): Acunsal yaşam enerjisinin, dirimsel hastalığa ve akıldışı düşünüp davranmaya kaynak olmak üzere, vücutta toplanması.

DURGUNLUK SİNİRCESİ (NEVROSE DE STASE): Temelinde kaygılı durgunluğu bulduğumuz, cinsel durgunluğun bedende yarattığı dolaysız bozukluklar.

ELEZERLİK (SADISME): Bedensel boşalma eksikliğinden ötürü biriken cinsel enerjinin başkalarına eziyet etmekte kullanılması.

EMEK DEMOKRASİSİ: Emek demokrasisi düşünsel bir dizge değildir; topluma bir partinin, siyasetçilerin ya da ortak bir öğretiyi paylaşan küçük bir kümenin yayma çalışmalarıyla zorla benimsetilecek «siyasal» bir dizge de değildir. Emek demokrasisi, doğal ve örgensel olarak doğmuş, büyümüş ve gelişmiş insanlararası akılcı ilişkilerin yönettiği dirimsel işlevlerin tümüdür. Emek demokrasisinin yeniliği şuradadır: insan toplumunun ilerde *gerçekleştirilebilecek* düzenlenişi, toplumbilim tarihinde ilk kez birtakım öğretilerden ya da gelecekte yaratılacak koşullardan değil, öteden beri varolan ve durmadan gelişen doğal süreçlerden çıkarılmıştır. Emek demokrasisinin «siyaseti», *her türlü siyaseti ve boş tartışmayı elinin tersiyle iterek* şimdiye kadarki bütün halk yönetimlerinden ayrılmaktadır. Bu toplumsal düzende, emekçi yığınları toplumsal sorumluluklarından arındırılmak şöyle dursun, tersine onunla yükümlendirilecektir. Emek demokrasisinde yaşayanlar «führer»lik (önderlik) için birbirleriyle yarışmazlar. Emek demokrasisi, temel niteliği birtakım siyasal temsilciler seçmek olan, seçmenlere başka bir sorumluluk yüklemeyen biçimsel halk yönetimini bilerek geliştirir; emek demokrasisi evrensel temele oturtulmuş, sahici, somut, kılgısal bir halk yönetimidir. Bu demokrasi sevgi, çalışma ve bilgi işlevlerine dayanır ve örgensel olarak gelişir. Gizemcilikle ve tekelci Devlet düşüncesiyle siyasal bir tutum takınarak değil, kendi yasalarına ayakuyduran kılgısal/dirimsel işlevlerle savaşır. Kısacası, emek demokrasisi, kısa bir süre önce bulunup ortaya çıkarılmış, doğal ve temel bir dirimsel-toplumsal işlevdir. Siyasal bir izlence (program) değildir.

ENERJİ-BİLİMSEL İŞLEVCİLİK (FONCTIONALISME ORGONOMIQUE): Bakımevinde yürütülen denevsel enerji-bilimsel araştırmaya yön veren işlevsel zihin uygulayımı (tekniği). Burada temel ilke, çeşitli

örneklerin ortak işleyiş ilkesinde birbirinin aynısı olmalarıdır. Bu zihinsel uygulayım insan kişiliğinin oluşumu üzerinde araştırma yaparken gelişmiş, vücutta ve acundaki işlevsel yaşam enerjisinin bulunmasıyla sonuçlanmıştır; böylece söz konusu uygulayımın, ister canlı ister cansız, temel doğal süreçleri olduğu gibi yansıttığı kanıtlanmıştır.

ERKEN BUNAMA (DÊMENCE PRÉCOCE): Değişik usyarılımı türleri için eskiden beri halk arasında kullanılan deyim.

GENÇLİK BUNAMASI (DÊMENCE JUVÉNILLE): Ergenlik çağında ortaya çıkan usyarılımı.

HANİ ŞU ŞEY (ALM. İD; FR. LE ÇA; BİLİNÇALTI): Ruhun en derin, gerçekler dünyasıyla değil doğrudan doğruya bedenle ve haz ilkesini öne alarak ilişki kuran kesimi. İçgüdüsel içtepilerin barındığı yer.

İÇTEPİLİ KİŞİLİK (CARACTÈRE IMPULSIF): Uyaranlara karşı aşırı duyarlı, uyarıldığı zaman düşünmeye vakit bulamadan, birden tepki gösteren kişilik.

KARAKAYGI (MÉLANCOLIE): Kişinin belli bir neden olmaksızın ruhsal çöküntüye girip çevreden gelen uyaranlara kapanması, güçlü suçluluk ve günah duygularına kapılması.

KAS ZIRHI: Örgen duyumlarıyla coşkuların bir delik açıp geçmelerini önlemek üzere bireyin geliştirdiği kas tepkilerinin (sürüp giden kas kasılmalarının) tümü; ketvurulan başlıca coşkular, kaygı, öfke ve cinsel uyarılmadır.

KAYGILI DURGUNLUK (STASE D'ANGOISSE): Vücudun dış kesimlerinde bedensel boşalma yoluyla enerji boşaltımı kösteklendiği zaman cinsel enerjinin merkezde (yürek ve canevi bölgesinde) toplanmasıyla ortaya çıkan kaygı (yürek daralması).

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ (ANALYSE CARACTERIELLE): Başlangıçta, sinirce belirtilerinin çözümlenmesi işinde kullanılan sıradan çözümsel uygulayımda yapılan küçük değişiklik. Ancak, kas zırhının bulunması, bitkisel sağaltım (végétothêrapie) adı verilen yeni bir uygulayımın geliştirilmesini gerektirmiştir. Kısa bir süre önce vücuttaki acunsal yaşam enerjisinin (dirimsel enerjinin) bulunuşu ve havaküredeki yaşam enerjisinin bir biriktireçte toplanması kişilik üzerindeki çözümcü bitkisel sağaltımda yeni bir gelişmeye yolaçmış, dirimsel enerjiyle sağaltımın (orgonthérapie'nin) geliştirilmesine izin vermiştir.

KİŞİLİK ZIRHI (CUIRASSE CARACTERIELLE): Bireyin coşkusal uyarılmalarını kösteklemek üzere geliştirdiği, vücudun katılaşmasıyla, coş-

kusal (duygusal) bağıntının azalmasıyla, «uyuşukluk»la kendini gösteren özgül kişisel davranışların tümü.

ORANUR: Çekirdek enerjisinin yarattığı kızışmış acunsal yaşam enerjisi (D.O.R. ise, Ölü Acunsal Enerji demektir.)

ORGANIE: Acunsal yaşam enerjisi taşıyan vücudun hali; bir vucuttaki acunsal yaşam enerjisi.

ORGONOMETRIE (ACUNSAL ENERJİ ÖLÇÜMÜ): Acunsal yaşam enerjisinin niceliksel açıdan ölçülmesi, araştırılması.

ORGONOMIE (ACUNSAL ENERJİ BİLİMİ): Tüm evreni kaplayan acunsal yaşam enerjisini inceleyen doğal bilim.

ÖZALGILAMA (AUTOPERCEPTION): Canlı varlığın kendi içindeki duyumları algılaması.

ÖZDÜZENLEME (AUTORÉGULATION): Canlı varlığın işlevlerini kendi başına düzene koyması.

ÖZEZERLİK (MASOCHISME): Doğal ölçütlere uygun sevisel yaşam sürüp cinsel enerjiyi tüketememekten ötürü kendine eziyet etme hastalığı.

ÖZSEVERLİK (NARCISSISME): Kişinin kendi bedensel ve ruhsal benliğine aşırı hayranlık duyup bağlanması.

ÖZSEVER KİŞİ ya da KİŞİLİK (CARACTÉRE NARCISSIQUE): Özüne vurgun, hayran kişi ya da kişilik.

SANRI (HALLUCINATION): İlişkili ve yeterli bir uyaranın bulunmamasına karşın gerçeklikte varolmayan şeyleri görmek, işitmek gibi dayanaksız algılama türü.

SEXPOL: Cinsel siyaseti uygulamak üzere kurulmuş bir Alman örgütü.

SİNİRCELİ KİŞİLİK (CARACTERE NEVROTIQUE): Zorla benimsetilen aktöresel düzenlemeden ötürü sürekli dirimsel-enerji durgunluğu çeken kişilik.

TAŞKINLIK HASTALIĞI (MANIE): Kişinin sevinç, güven gibi coşkularının ve her türlü devinimsel etkinliğinin düzgün, olağan sayılmayacak biçimde artması.

TAŞKIN KİŞİ (MANIAQUE): Coşkuları, devinimsel etkinlikleri olağandışı artmış kişi.

TÖREL ALIKLIK (MORAL INSANITY ya da IMBECILITY): Zihinsel yeteneklerde herhangi ve aksaklık bulunmadığı halde törel değer ve ilkeleri öğrenip uygulayabilmekte yetersiz kalma.

USYARILIMI (SCHIZOPHRENIE): Gerçeklikle ilişkinin büyük ilçüde zayıflaması; düşünce, duygu ve davranış alanlarında önemli bozuklukların belirmesi; kişiliğin parçalanması; içe kapanma.

ÜRETKEN-CİNSEL KİŞİLİK (CARACTERE GENITAL): Cinsel durgunluk çekmeyen, sinirceli olmayan kişilik; cinsel durgunluğun bulunmayışı bu kişiliği, bedensel boşalma gücüne dayalı, doğal özdüzenlemeye yatkın kılmaktadır.

YANILSAMA (ILLUSION): Varolan bir nesne ya da canlıyı yanlış, ayrımlı ya da değişik algılama.

YANSITIMCALI BUNAMA (SCHIZOPHRÉNIE PARANOIAQUE): Gerçeklerden çok dileğe dayalı düşüncelerin, sanrıların bulunduğu, çoğunlukla düzenli kendini büyükseme ve kötüleme sayıklamalarıyla ortaya çıkan usyarılımı.

YERSEL KURAM (THEORIE TOPIQUE): Sinir ya da ruh hastalıklarını ruhsal süreçlerin bulundukları bölge ya da dizgelere dayanarak açıklayan kuram.

ZIRH: Kişilik zırhı, kas zırhı sözcüklerine bakın.

ZORLANIM (COMPULSION): Uygunsuz olsa da bir davranışı yinelemeden duramamak.

ZORLANIMLI KİŞİLİK (CARACTÉRE COMPULSIF): Bilincin sesine, toplumun ölçü ve dileklerine uymak için aşırı çaba harcayan, görevine düşkün, çalışkan, uysal kişilik.

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

Yapıtımızın ikinci basımı (1945) hızla tükendi ve biz, çok aranmasına karşın, dirimsel enerjiyi inceleyen doğabilimsel çalışmalarımız bütün dikkatimizi kendine çektiği için *(The Discovery of Orgone,* c. II: *The Cancer Biopathy*[1], 1948*)*, iki buçuk üç yıldır kitabın yeni basımını gerçekleştiremedik. Öte yandan, *Charakteranalyse* adlı yapıtımın yeni bir basımını çıkarmaya bin bir güçlükle karar verebildim. Gerçekten de, bu yapıtımda hâlâ ruhçözümsel terimler dizisinden yararlanmaktayım ve sinir hastalıklarının betimlenmesi hâlâ *ruhbilime* dayanmaktadır. Oysa, *Kişilik Çözümlemesi*'nin ilk basımından (1933) bu yana geçen on beş yıl içinde coşkusal (duygusal) yaşamda ortaya çıkan bozukluklarla ilgili resmi yeniden düşünüp çizmek zorunda kaldım. Bu arada önemli bir evrim başladı: «kişilik» terimi yüzde yüz *dirimsel-bedensel* bir davranış biçiminde uygulanır oldu. Şimdi artık «coşku» derken, elle tutulur bir enerjinin, vücudumuzdaki acunsal yaşam enerjisinin, DİRİMSEL ENERJİ'nin belirtilerini dile getiriyoruz. Bugün artık «yaşam enerjisiyle tıbbî sağaltım» adını verdiğimiz bir yöntemle söz konusu enerjiden yararlanmayı öğreniyoruz. İkinci basımın önsözünde, «kişilik çözümlemesi»nin, çıkış noktası olan ve dayanmaya devam ettiği bilincin derinliklerini araştıran ruhbilimin açısından eski değerini sakladığını belirtmiştim. Ancak, bugün artık kişilik çözümlemesi eskiden betimlediğim gibi yapılmıyor. Ama kimi durumlarda hâlâ yararlı olabilir. İnsan yaşantısının derinliklerini

---

[1] Bu inceleme, *Kanser* adıyla Payel Yayınevi'nde çıkmıştır.

kolaçan edebilmek için, bugün de kişilik yapısından gelen davranışlara yaslanmaktayız. Yalnız artık dirimsel enerjiyle sağaltımda ruhbilime değil, *dirimsel enerji*'ye dayanmaktayız.

Peki, bu koşullarda *Kişilik Çözümlemesi*'nin üçüncü basımını yayımlamanın ne yararı olabilir? Bunun nedeni, insanın duygusal yaşamında ortaya çıkan hastalıkların yirmi, yirmi beş yıl önceki tasarlanışından yola çıkıp aradaki evrimi adım adım izlemeden dirimsel enerji bilimini ve yaşam enerjisiyle sağaltımı kavramanın güç olacağına inanışımızdır.

Kısacası, kişilik çözümlemesi ruh hekimliği alanında değerli bir yardımcı olmaya devam etmektedir, ancak coşkusal işlevlerin *dirimsel enerjiye dayalı temelini* kavramamıza yetmemektedir. 1940'ların ruhçözümlemesi deneyiminden geçmeden dirimsel enerji doğabilimine eğilen dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanına ise mutlaka gereklidir. Coşkuların dirimsel enerjiye dayalı işlevlerini incelememiş ruh hekimi, işlevler toplamı olan vücudu bir yana bırakıp sözcükler ve çağrışımlarla uğraşan ruhbilimin tutsağı haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Her tür coşkunun altında yatan *dirimsel enerji* temel ve kökenini bulup ortaya çıkarmakta güçlük çeker. Oysa hastaya her şeyden önce dirimsel bir örgen topluluğu, bir canlı varlık gözüyle bakan yaşam enerjisiyle sağaltım uzmanı kas zırhının, bedensel duyumların, dirimsel enerji akımlarının, yaşam enerjisi eksikliklerinin, karın böleci (diyafram) ve leğen kemiği bölgesi kilitlenmelerinin yanında, kocanın eşine duyduğu güvensizlik, erginlik çağındaki cinsel işlevlerle ilgili çarpık kavramlar, toplumsal kökenli sıkıntı ve kaygılar, bilinçsiz kararsızlıklar, toplumsal kökenli zihinsel korkular gibi bir sürü görüngü vardır diye düşünecektir. Her ne kadar coşkuların «ruhsal alanı» «dirimsel enerji alanı»ndan daha darsa ve atardamarlardaki aşırı gerilim gibi hastalıklar ruhbilimsel çârelerle geçirilemezlerse de, sözcük ve düşün çağrışımları dilin geliştiği evrenin ötesine, yâni çocuğun ikinci yaşının gerisine uzanamazlarsa da, coşkusal hastalığın ruhsal yanı yine de önemli ve gerçeklidir; ancak, bu yan artık yaşam enerjisine dayalı dirimsel ruh hekimliğinde baş köşeyi tutmamaktadır.

Kişilik Çözümlemesi'nin üçüncü basımı gözle görülür derecede genişletilmiştir; kitaba, 1945'te *International Journal of Sex-economy and Orgone Research*'te (Uluslararası Cinsel-Ekonomi ve Yaşam Enerjisi Araştırma Dergisi'nde) yazı olarak çıkan «Coşkusal Veba»yı ve hiçbir yerde yayımlanmamış, «Dirimin Anlatım Dili» başlıklı incelemeyi

ekledim. Bu incelemenin konusu yaşam enerjisiyle sağaltımın başlıca alanı olan coşkuların dirimsel-bedensel anlatımıdır. Son olarak da, yansıtımcalı bir usyarılımı olayının (schizophrénie paranoiaque'ın) çözümlemesi insan doğasını araştıran kişiyi birkaç yıl önce vücuttaki acunsal yaşam enerjisinin (dirimsel enerjinin) bulunmasıyla geliştirilen yeni bilim dalı *dirimsel-hastalık-bilimi*'yle tanıştıracaktır. Verdiğimiz örnek okura vücuttaki acunsal yaşam enerjisinin öteden beri kullanılan ruhbilimsel «ruhsal enerji» teriminin karşılığı olan *doğabilimsel bir gerçekliği* dile getirdiğini gösterecektir.

Yapıtın ana yapısı değişmemiştir. 1929-1934 arasında bizi alıp ruhçözümlemesinden coşkuların dirimsel enerjiye dayalı incelemesine (dirimsel enerjiyi inceleyen dirimsel-doğabilime) götüren ve olduğu gibi saklanmaya değen asal gelişmeyi yansıtmaktadır bu yapı.

Havaküredeki (acundaki) yaşam enerjisinin bulunup ortaya çıkarılması elimizdeki doğabilimsel ve ruhbilimsel kavramları gözden geçirmeye itmiştir bizi. Söz konusu gözden geçirmeyi bu yapıtta hesaba katmadık. Dirimsel enerjinin bulunup ortaya çıkarılmasıyla beliren değişik eğilimlerin gözler önüne serilebilmesi için derin incelemelerin yapılması gerekir. «Tinsel tasarım» gibi bazı kavramlar dirimsel enerjiye dayalı deneylerin ışığında bambaşka bir görünüş almaktadırlar. Ancak bunlar, ruhsal sağalım uzmanını günlük görevinden, yâni duyarlılık bozukluğu çeken kişileri iyileştirmekten geri bırakmaması gereken sorunlardır. Her şeyin başı olan ve evrenin her yerinde bulunan acunsal yaşam enerjisinin ortaya çıkarılması öncelikle doğa bilimlerini inceleyen bilimadamını ve düşünbilimciyi (filozofu) ilgilendirmektedir.

Aralık 1948 W.R.

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Elinizdeki yapıtın ilk basımından bu yana geçen on iki yıl içinde *Kişilik Çözümlemesi* durmadan evrim geçirmiş, sonunda acunsal yaşam enerjisine dayalı sağaltımla sonuçlanmıştır. Her ne kadar bu evrim birtakım uygulayımsal ve kavramsal değişikliklerle atbaşı gitmişse de, elinizdeki incelemeye dokunulmamışur. Nedeni son derece yalın: kişilik çözümlemesinin geliştirildiği dönemde (1925-1933 arasında) cinsel yaşama çekidüzen verme bilimi (cinsel tutumbilim: économie sexuelle) henüz emekleme evresindeydi. Sonradan ruhçözümsel sağaltım kuramını ve uygulayımını büyük ölçüde etkileyecek olan bedensel boşalma işlevinin bireysel ve toplumsal uzantıları daha yeni yeni görülüyordu. Kişilik çözümlemesi, on iki yıl önceki gibi, hâlâ Freud'un ruhçözümlemesi çerçevesinde yer almaktadır. Yapıtımız da bu görünge (perspektif) içinde tasarlanmış, bu bağlam içinde bir değer kazanmışur. Ruhçözümlemesini uygulayan kişilere ve bu bilimi öğrenenlere seslenmektedir ve bu bağlamdan çıkarılması söz konusu olamaz.

Ancak, kişiliğin oluşumunun, özellikle de "kişilik zırhı"nın anlaşılması 1933'te yayımlanan *Kişilik Çözümlemesi*'nin sınırlarını kat kat aşmaktadır. O, çağdaş *acunsal yaşam enerjisi dirimseldoğabilimi*'nin ve bu bilimin doğal uzantıları olan sağalum uygulamalarının, *bitkisel-sağaltım*'la (végétothérapie'yle) *dirimsel enerjiyle sağaltım*'ın bulunmasının başlangıç noktası olmuştur. Bu sağaltım yöntemlerini *Bedensel Boşalmanın İşlevi (Acunsal Yaşam Enerjisinin Bulunuşu,* c. I, 1942*)* adlı yapıtımda ve özellikle dirimsel enerji-

doğabilimine ayrılmış birkaç yazıda betimledim. Kişiliğin oluşması sorunu başlangıçta ruh hekimliği alanına girmekteydi, ama sonradan bizi dirimsel enerji ve dirimsel hastalık sorunlarına götürmüştür. Acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilim kişilik çözümlemesinin bulgularını çürütmüyor ya da düzeltmiyordu; tam tersine, onlara doğal bilimler alanında sağlam temeller kazandırıyordu.

İkinci basıma *Psychischer Kontakt und vegetative Strömung* (Ruhsal Bağıntı ve Bitkisel Akım) başlığını taşıyan ve 1934'te Lucerne'deki 13. Kurultay'da okuduğum durum bildirisini temel alan bir "tek konu incelemesi" katıldı. Bu inceleme bilincin derinliklerini araştıran ruhbilimden dirimbilime, daha sonra da acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilime geçişi sağlıyordu. *Kişilik Çözümlemesi* dirimsel enerji sorunlarını irdelemiyor. Daha önceki yayınlarımı tanıyanlar acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilimle kişilik yapısı sorunları arasındaki ilintileri yakalamakta güçlük çekmeyeceklerdir. Kimi yerde, sayfanın dibine eklediğim notlarla okura yardım etmeye çalıştım.

Cinsel tutumbilimle bedensel boşalma kuramını ruhçözümlemesi hareketinin ilgi alanından çıkarıp atanlar *kendi elleriyle* kişilik çözümlemesini ruhçözümlemesinden ayırdılar ve —son derece haksız bir tutumla, bilinçlerini rahat ettirmek üzere— beni sorumlu göstermeye çalıştıkları kopmaya yolaçtılar. Bu yüzden bir noktanın aydınlığa kavuşturulmasını zorunlu görüyorum: cinsel tutumbilim Freud'un temel bilimsel buluşlarıyla çelişmemiştir. Ruhçözümlemesi hareketi —son on yılın sarsıntılarının yüzde yüz anlamsız kıldığı— konudışı toplumsal nedenlerden ötürü cinsel tutumbilime karşı çıktı. Cinsel tutumbilimse, Newton'ın yerçekimi yasalarının Kepler yasalarına aykırı olduğu kadar aykırı düşmüştür ruhçözümlemesine. Cinsel tutumbilim Freud'un geliştirdiği ruhçözümlemesinin uzantısıdır ve ona doğal bilimlerin, dirimsel-doğabilimle toplumsal cinselbilimin sağlam desteğini katmaktadır. Çağdaş cinsel tutumbilim özellikle dirimsel enerjinin, *acunsal yaşam enerjisi*'nin bulunmasına öncülük etmekle övünebilir; bu enerji, kesin doğabilimsel (fizik) yasalar uyarınca, herkesten önce Freud'un betimlediği cinsel işlevlerin temelini oluşturmaktadır. Ruhbilimsel yöntemlerle araştırılan, Freud'un "ruhsal sinir hastalıkları" adını verdiği sinirceler, "dirimsel enerjiyi inceleyen doğabilim"in ele aldığı "dirimsel bozukluklar"da ikiz kardeşlerini bulmuşlardır.

Elinizdeki yapıtın ana konusunu oluşturan kişilik çözümlemesi, kendisini doğurmuş bulunan, bilincin derinliklerini kolaçan eden ruh-bilimle *ruhsal-sağaltım* uygulayımları çerçevesinde kalmaktadır. Ama ayrıca, acunsal yaşam enerjisine dayalı dirimsel-doğabilimsel sağaltım alanında vazgeçilmez bir yardımcı uygulayımdır. Bununla birlikte, son gelişmelerin ışığında, cinsel tutumbilim uzmanı bugün yalnızca bir ruhsal-sağaltımcı değil, öncelikle bir *dirimsel-sağaltımcı*'dır.

New York, Ocak 1945 W.R.

BİRİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Elinizdeki kitabın ele alıp incelediği kişilik çözümlemesi, dokuz yıl önce *Der Triebhafte Character* (İçtepli Kişilik) adlı yapıtımın önsözünde işlemeye çalıştığım birtakım sorunları yeniden gündeme getirmektedir. Ruhçözümlemesi araştırması uzmanları sorunun ortaya atılmasıyla bölümsel de olsa çözümü arasında dokuz yıllık zamanın bulunmasına şaşmayacaklardır. Viyana Ruhçözümlemesi Bakımevi'nde içtepisel davranışlarda bulunan (impulsif: ilcalı) ruh hastalarının bakımını üzerime aldığım zaman, içtepisel Ben'in yapısının derinlemesine kavranmasını gerektiren birtakım uygulayımsal sorunlarla karşılaştım. Güdülere ket vurulmasının yarattığı, içtepili kişiliklerle çelişen kişilikten gelme sinircelerin iyileştirilmesi ve kuramsa önümüze başka sorunlar çıkarıyordu. Bunlar arasında, kişiliğin cinsel-devinimsel kuramı, iyileşmeye gösterilen dirençlerin içeriğiyle biçiminin kesinlikle birbirinden ayrılması, kişiliklerin hekimsel verilere göre sınıflandırılması falan gibi sorunlar vardı.

Bütün işlevleriyle ele alınan kişilik'in devinimsel-tutumbilimsel kavramlarıyla bu konudaki uygulayımsal tartışmalar asal olarak, altı yıl yöneticiliğini yaptığım Wiener Seminar für Psychoanalytische Therapie'de (Viyana Ruhçözümsel Sağalım Topluçalışması'nda) birkaç genç hekim arkadaşın coşkulu yardımıyla geliştirildi. Ancak, bu noktada da okuru ilerki sayfalarda birtakım sorunlarla bunların çözümlerinin eksiksiz anlatımını bulamayacağını söyleyerek uyarmak isterim. Bugün, araştırmalarımızın başlayışından dokuz yıl sonra, eksiksiz ve dizgeli bir ruhçözümsel kişilikbilimi geliştirmekten çok çok uzağız. Ancak, yapıtımız bizi bu yönde ileri götürme amacını gütmektedir.

Kişilik Çözümlemesi'nin uygulayımsal bölümleri 1928/1929 kışında kaleme alındı, dört yıl gözden geçirildi; ama üzerlerinde hiçbir değişiklik yapılmadı. Kuramsal bölümler —IX. bölüm bunun dışındadır— *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse* dergisinde son yıllarda yayımlanmış (sonradan gözden geçirilip eklemeler yapılmış) incelemeleri içermektedir.

Birçok neden —o arada zaman bulamama— kimi hekim arkadaşlarımın dileğini yerine getirip çözümsel uygulayımları ayrıntılarıyla ele almamı önledi. Bunun yerine, çok daha alçak-gönüllüce, okura kişilik çözümlemesinden elde edilmiş uygulayımsal ilkeleri sunmakla yetiniyorum. Ruhçözümlemesi uygulayımının kitaplardan öğrenilemeyeceğini söylemeye bile gerek yok, çünkü uygulayım her zaman kuramdan daha karmaşıktır; ayrıca, belirli olayların topluçalışmalarda ve öğretim kurumlarında ele alınıp çözümlenmeleri gerekir.

Burada, kimilerinin haklı olarak dile getirecekleri bir karşıt-görüşü daha başından yanıtlamak isterim: böyle bir yapıtın yayımlanması bireysel ruhsal-sağaltımla bireysel kişilik-biliminin kavrama gücünün olduğundan daha çok abartılması tehlikesini dile getirmez mi acaba? denebilir. Berlin gibi bir kentte ruhsal sağlıkları, çalışma yetenekleri, yaşamdan alacakları hazlar her an tehlike geçiren milyonlarca insan yaşamaktadır. Ailenin verdiği eğitimle toplumsal çevre sabahtan akşama binlerce sinir hastalığına yolaçmıyor mu? Bu koşullarda, bireysel ruh yapısının çözümlenmesine, kişilik yapısıyla bunu devindiren güçlerin araştırılmasına ya da buna benzer daha başka sorunlara ayrılmış bir kitap neye yarayabilir? Sinir hastalıklarının topluca iyileştirilmesi ya da hızlı ve etkili sağaltım yöntemleri konusunda bize birtakım reçeteler bile sunamayan böyle bir yapıtın yararı iyice tartışma götürmez mi? Uzun süre, ben de bu karşıt-görüşlerin haklı olduğu düşüncesiyle acı çektim. Ama sonunda, soruna bu türlü yaklaşımın dar kafalılıktan ötürü günah işlediğini, ve aslında şimdiki bireysel ruhsal-sağaltımdan daha zararlı olduğunu kavradım. Sık sık görüldüğü üzere, doğru burada çelişik bir görünüş almaktadır: bireysel ruhsal-sağaltımın toplumsal alandaki yetersizlikleri, bunun sonucunda yığınsal sinir hastalıklarının belirmesi yolaçmıştır bireysel ruhsal-sağaltımın daha derinlemesine incelenmesine. Ben burada, sinircelerin buyurgan ve ataerkil bir eğitimle cinsel etkinliğin bastırılmasından ileri geldiklerini ve en önemli şeyin sinir hastalıklarının *daha doğmadan önlenmesi* olduğunu göstermeye çalıştım. Şu bizim toplumsal

düzende, sinir hastalıklarını önleyecek hiçbir engel yoktur; sinir hastalıklarını önlemenin ilk koşulu, yüzyılımızda siyasal kavganın can damarını oluşturan köklü değişikliklerde, toplumsal öğreti ve kurumlarımızın değiştirilmesindedir. Sinir hastalıklarının önlenmesi her şeyden önce uygun bir kuramın geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır; bu kuramın temeli, insanın kişilik yapısını belirleyen devindirici ve tutumbilimsel etkenler olacaktır. Peki, bu incelemeyle bireysel sağaltım uygulayımı arasındaki ilinti nedir? Gerçekte, insanın ruhsal yapısının sinir hastalıklarını önlemek üzere incelenmesi gerekmektedir. Araştırmamız boyunca, bu alandaki uygulayımsal bilgilerimizin neden bu işe yetmeyeceğini göstereceğiz. Sinir hastalıklarına açılacak savaşın önkoşulu, ruhsal aygıtın devindirici ve tutumbilimsel süreçlerine dayalı bir *uygulayımsal ve sağaltımsal kuram*'ın geliştirilmesidir. İnsanların kişilik yapılarını değiştirmeyi bilen ya da bunu başarmalarını önleyen şeyleri görebilen hekimlere gereksinmemiz var. Herhangi bir hastalık söz konusu oldu mu, işe hep, salgın hastalık uzmanına alacağı önlemler hakında bilgi verebilmek üzere özgün örnekleri çözümleyerek başlarız. Bizim bireysel sağaltım üzerinde bunca duruşumuz önemini abarttığımızdan değil, şu ilkeden yola çıkışımızdandır: herhangi bir durumun genel bağlamını görmemize ve bunun altındaki yapıları değiştirmemize izin veren şey ancak yetkinleştirilmiş uygulayımdır.

Ancak, bakımevi araştırmalarımızın başka bir yanını da hesaba katmamız gerekir: hekimliğin öbür dallarının tersine, bizler mikropları ya da urları değil, insan tepkilerini ve ruh hastalıklarını inceliyoruz. Dolayısıyla, başlangıç noktası tıp olan bilim dalımız çok daha geniş ufukları kapsamaktadır. Zaman zaman ileri sürüldüğü üzere, kendisi de birtakım tutumbilimsel olgulara bağlı bulunsa da, insan tarihini insanın kendisinin yazdığı doğruysa maddeci tarih yaklaşımının[1] çıkış noktası toplumbilimin temel verileri, yani insanoğlunun doğal ve ruhsal örgütlenmesiyse, araştırmalarımız büyük bir toplumbilimsel önem kazanıyor demektir. *En önemli üretim gücü, işgücü üreten güç* ruhsal aygıta bağlıdır. Tarihin "öznel" etkenini ya da işgücü üreten gücü bilimsel ruhbilimin yardımı olmadan anlayamayız. Buysa, uygarlığı ve insanlık tarihini içgüdülerle açıklayan bütün ruhçözümsel kavramların kaldırılıp atılmasını gerektirir. Tersine, içgüdülerle değişime uğramış gereksinmeler tarihsel etkenler olarak ortaya çıkamadan toplumsal ve-

[1] *1945:* Bugün buna "işlevci yaklaşım" derdik.

rilerin insan gereksinmelerini etkileyip değiştirdiğini yakalamak zorundayız. Bugün, en tanınmış kişilikbilimciler, kişiliği ve değerler merdivenini toplumsal süreçten çıkaracak yerde, dünyayı «değerler»den ve «kişilikler»den yola çıkarak kavramaya uğraşmaktadır.

Kişiliğin oluşumunda toplumsal işlevin önünü ardını incelerken, çok iyi bilinen, ama ayrıntıları bugüne dek pek az ortaya konan birtakım olgulara eğilmek zorunda kaldık: gerçekten de, belli insan yapılarına belli toplumsal düzenler yön verir, başka deyişle, her toplumsal düzen ayakta durabilmek için gereksindiği kişilikleri kendisi yaratır. Sınıflı toplumda, yönetici sınıf üstünlüğünü aile kurumları ve eğitim yoluyla, egemen öğreti diye kabul ettirdiği öğretileri toplumun bütün bireylerine yayarak güvence altına almaktadır. Ama burada yalnızca birtakım öğretileri, davranışları ve kavramları toplumun bütün bireylerine zorla kabul ettirme yoktur; gerçekte, her yeni kuşakta, toplumun bütün katmanlarında yerleşik düzenin aynası olan ruhsal yapıyı yaratacak köklü bir süreçle karşı karşıyayızdır. Bu durumda, bilimsel ruhbilimle kişilikbilimine açık seçik bir görev düşmektedir: toplumsal varlığın hangi düzeneklerle ve hangi yollardan ruhsal yapıya, giderek öğretiye dönüştürüldüğünü göstermek onlara düşmektedir. Öğretilerin üretilişini incelemek toplumbilime ve tutumbilime, bu öğretilerin çoğaltılmalarının incelenmesi de ruhçözümcü kişilikbilimine düşer. Demek ki kişilikbilimi hem dolaysız tutumbilimsel verilerin etkisini (beslenme, konut, giyim, çalışma yöntemi bunlar arasındadır), hem de genellikle aktöreyi (ahlâkı), yasaları ve toplumsal kurumları dile getiren toplumsal üstyapı verilerinin etkisini inceleyecektir; ayrıca, «maddesel temel»le «düşünsel üstyapı» arasındaki sayısız bağı elden geldiğince doğru belirlemeye çalışmak da onun görevi olacaktır. Toplumbilimci, ruhbilimcinin araştırmalarının nitelik ve genişliğine ilgisizlik gösteremez, çünkü insanoğlu her şeyden önce gereksinmelerinin ve bu gereksinmeleri şöyle ya da böyle doyuracak olan toplumsal düzenin *nesnesi* ise de, aynı zamanda tarihin ve toplumsal sürecin *öznesi*'dir de; bu toplumsal düzenin, tam anlamıyla özgür değil, insan eyleminin içerik ve etkisini belirleyen bir dizi tutumbilimsel ve ekinsel (kültürel) koşula bağlı olarak, «yaratıcı etkeni»dir.

Toplum üretim araçlarını ellerinde bulunduranlarla işgücü denen malı ellerinde bulunduranlar diye ikiye ayrılalı beri, bütün toplumsal düzenler ikincilerin katkısı olmadan, ve çoğu kez bunların zararına, bi-

rinciler tarafından belirlenmektedir. Toplumsal düzen, toplumun *bütün üyelerinin* ruhsal yapılarını biçimlendirmeye hazırlandıkça, insanların ruhsal yapısında *kendini yeniden üretmektedir*. Bu süreç güdüsel yaşamın kullanılışı ve değiştirilmesinden yararlandıkça insanoğlunun duygusal dünyasına *kök salmaktadır*. Toplumsal düzenin kendi kendini çoğaltmasında en önemli yeri, sonradan buyurgan düzenin benimsenmesine çocukları hazırlayan *ataerkil aile* tutmaktadır. Yürürlükteki eğitim dizgesi içinde cinsel eğitimin gördüğü işin incelenmesi bize yerleşik düzenin benimsenmesine izin verecek ortamın hazırlanması için özellikle *cinsel* enerji ve ilgilerden yararlanıldığını göstermektedir. Belli bir çağda ya da toplumsal düzende yaşayan insanların kişilik yapıları yalnız bu düzeni yansıtmakla kalmaz, ayrıca —ve bu çok daha önemlidir— söz konusu toplumsal düzenin kök saldıkları toprağı oluşturur. Toplumsal düzen anaerkil yapıdan ataerkil yapıya geçtiği zaman cinsel aktörenin geçirdiği değişimlere bakılınca *(Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* adlı yapıtıma bakın), kişilik yapılarının yeni toplumsal düzene ayakuydurmasıyla kendini gösteren bu «kök salma»nın ortak bir deyimle «gelenek» adını verdiğimiz şeyi yarattığını görmekteyiz.

Toplumsal düzenin kişilik yapısına kök salması ezilen sınıfların ezen sınıflara gösterdiği hoşgörüyü de açıklamaktadır; bu hoşgörü, kimi zaman, ezilen sınıfların kendi öz çıkarlarına aykırı bir durumu açıkça onaylayışlarında doruğa çıkmaktadır. Bu dediğimiz tutumbilimsel ve ekinsel gereksinmelerden çok cinsel gereksinmelerin giderilmesinde açık seçik görülmektedir. Bununla birlikte, gereksinmelerin karşılanmasını büyük ölçüde köstekleyen toplumsal düzenin kişilik yapısına kök salması öyle bir ruhsal evrim yaratmaktadır ki, söz konusu kök salmanın kökleri sarsılmaktadır. Böylece, belli bir toplumsal süreç geliştikçe, zorla benimsetilen yazgıya boyuneğişle gereksinmenin yarattığı, gittikçe artan gerilim arasında bir uçurum doğmaktadır; bu uçurum, kök salmayı tehlikeye atan ruhsal davranışlar ortaya çıkararak «geleneğin» temelini sarsmaktadır.

Çağdaş insanın kişilik yapısındaki tutucu öge hani şu «üstben» adı verilen şeyle bir tutulamaz. Aktöresel yasaklamaların kökeninin toplumsal yasaklamalarda olduğuna kuşku yoktur; her yeni filizlenen yaşamın başlangıcında bu toplumsal yasaklamaların sözcülüğünü analar babalar yapmaktadır; ancak, üst-ben'in oluşumundan çok önce kendini gösteren doyumsuzluk ve özdeşleşmelerin sonucu olan içgüdülerin ve ben'in geçirdiği ilk değişimler bir toplumun tutumbilimsel (ikti-

sadî) yapısına bağlı kalmaktadır; bu değişimler toplumsal düzenin ilk kök salmalarını ve kendi kendini çoğaltmalarını dile getirmekte, ilk iç çelişkileri doğurmaktadır. Dışkılık bölgesinde çakılıp kalmış bir kişilik geliştiren çocuk, bundan ötürü müthiş dikbaşlı olacaktır. Toplumsal düzenin kişilik yapısına kök salması sırasında üst-ben'in gördüğü önemli iş, üst-ben'in çocuğun anasına babasına duyduğu aktöredışı cinsel arzuların çevresinde örgütlenmesinden, dolayısıyla en nitelikli enerjilere el koymasından, böylece kişiliğin daha sonraki yönelişini belirlemesinden gelmektedir.

Kişiliğin oluşumunun tarihsel ve tutumbilimsel duruma ne denli bağlı olduğu, yabancı tutumbilimsel ve ekinsel etkiler altında kalan ya da yeni bir toplumsal düzene doğru yolalan ilkel toplumların geçirdikleri değişimlerin incelenmesiyle açıkça görülmektedir. Kavimbilimci Malinowski'nin aktardığı bilgiler, toplumsal alanda yapısal değişimler geçiren br halkın kişilik yapısında da ne kadar hızlı değişiklikler olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim, Malinowski hemen yakınlarındaki Trobriand'lıların yalın, doğal, açık insanlar olmalarına karşılık, Amflet Takımadaları'nda yaşayanların güvensiz, vahşi, herkese düşman insanlar olduklarını görmüştür. Birincilerin hâlâ anaerkil düzenin özgürlüğünün tadını çıkarmalarına karşılık, ikinciler son derece katı bir ailesel ve cinsel düzen içinde yaşıyorlardı. Bu bulgular, belli bir toplumun toplumsal-tutumbilimsel yapısının kişiliğin oluşumunu dolaysız yoldan değil, karmaşık bir biçimde etkilediğini ortaya koyan hekimlik gözlemlerini doğrulamaktadır:[1] toplumsal-tutumbilimsel yapı belli ailesel veriler yaratmaktadır; bunlar, yalnızca birtakım cinsel yaşam biçimlerini daha başından zorunlu kılmakla kalmamakta, çocuklarla gençlerin güdüsel yaşamına girerek söz konusu yaşama biçimlerini yaratmaktadır; bunun sonucundaysa, belli davranış ve tepkiler ortaya çıkmaktadır. *Böylece kişilik yapısı belli bir çağdaki toplumsal sürecin billûrlaşması olmaktadır.* Bir toplumun öğretileri (düşünler dizisi) ancak bireylerin kişilik yapısını değiştirebildikleri zaman somut bir güce dönüşebilmektedir. Dolayısıyla, kişilik yapılarının incelenmesi hastalıkbiliminin sınırlarını çok çok aşmaktadır. Gerçekten de, bu araştırmalar birtakım temel sorunlara gelip dayanmaktadır: Öğretiler bir toplumun toplumsal-tutumbilimsel temellerine oranla neden bu ka-

[1] Bkz. *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* ve *Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse,* 1929.

dar yavaş değişmektedir? İnsanoğlu, yaşamında büyük değişiklikler yaratması gereken, yaratabilecek nitelikteki kendi öz yaratılarına göre neden bu kadar geride kalmıştır? Bu soruların yanıtı şudur: kişilik yapıları insan yaşamının ilk yıllarında oluşmakta, daha sonra hiçbir değişime uğramamaktadır. Kişiliğin oluşumunda başköşeyi tutan toplumsal-tutumbilimsel duruma gelince, o, üretici güç değiştikçe hızla değişmektedir; toplumsal düzenin geçirdiği köklü değişimler yeni dilekler ve yeni uyum biçimleri yaratmaktadır. Yeni toplumsal düzenin yeni davranış ve tepkiler yarattığını söylemeye bile gerek yok elbet, ama bunlar eskilerin yerini almamakta, onların üstüne çöreklenmektedir. Bu iki davranış biçimi iki ayrı toplumsal duruma karşılık olduğundan, birbirleriyle çelişmektedir. Bir örnek verelim: 1900'lerde doğup büyümüş bir kadın, ister istemez, XIX. yüzyıl başlarındaki toplumsal-tutumbilimsel duruma uygun tepkiler edinmektedir; 1925'te, arada yaşanan toplumsal olaylar ailenin durumunu da değiştirdiğinden, söz konusu kadın, birtakım yüzeysel uyum gösterme çabalarına karşın, iç dünyasında müthiş çelişkiye düşecektir. Kişilik yapısı kesin bir tekeşliliği zorunlu kılmakta, oysa yeni toplumsal ve öğretisel bağlam bunu mutlak zorunluluk olmaktan çıkarmaktadır. Bu kadın, zihinsel açıdan, eşinden ya da kendisinden tekeşlilik isteyemeyecek, ama kişilik yapısı açısından yeni yaşama koşullarıyla ve zihninin dilekleriyle çelişkiye düşecektir.

Bireysel tarımın ortak işletmelere dönüştürülmesinden ötürü, Sovyet Rusya'da da buna benzer sorunlar ortaya çıkmıştır. Kamulaştırmanın yarattığı güçlükler yalnızca tutumbilimsel değil, Çarlık yönetimi sırasında, bireysel tarım düzeni içersinde belli bir kişilik yapısına kavuşmuş köylüler yüzünden, aynı zamanda kişiliksel dir. Bize ulaşan durum bildirilerine bakılırsa, ailenin yerine ortaklığın geçirilmesinin ve cinsel yaşamda gerçekleştirilen değişikliklerin gördüğü işi açıkça belgelemektedir. Eski kişilik yapıları yeni beliren evrime oranla geri kalmakla yetinmemekte, çoğu kez bu evrime keskin bir biçimde karşı çıkmaktadır. Çağını doldurmuş bir toplumsal durumun yarattığı eski öğreti kişilik yapısına, güdüsel enerjiye bağlı sürekli ve özdevingen (otomatik) bir tepki halinde çakılmamış olsaydı, bireyler yeni duruma ayakuydurmakta hiçbir zorluk çekmeyeceklerdi. Tutumbilimsel durum, güdüsel yaşam, kişiliğin ve düşünsel öğretinin oluşumu gibi değişik verileri birlikte ele alan ve kişilik yapısının iç çarklarını derinlemesine dile getiren bir bilginin özellikle eğitim

alanında birtakım kılgısal önlemler alınmasını kolaylaştıracağına ve halk yığınlarının ruhsal dünyası üzerinde etkili olmaya izin vereceğine kuşku yoktur.

Bütün bu sorunlar üzerlerine eğilmemizi bekliyorlar. Ancak, çözümcü bilinç yararlı olabileceği alanları tam anlamıyla tanımadıkça ve çağımızın tarihsel olaylarının dışında kalma arzusunu bir yana bırakmadıkça toplumsal alanda kılgısal ve kuramsal açıdan resmen onaylanmayı bekleyemez. Ruhçözümcü kişilikbilimi şimdilik bakımevi etkinlikleriyle yetinmelidir. İncelememizin ikinci bölümünde değineceğimiz araştırmalar ruhçözümlemesiyle daha genel toplumsal sorunlar arasındaki bağlar konusunda ipuçları verecektir. Bu bağlara başka yapıtlarda değineceğiz.

Berlin, Ocak 1933 W.R.

Birinci Kesim
UYGULAYIM

BİRİNCİ BÖLÜM

RUHÇÖZÜMLEMESİ UYGULAYIMININ BİRKAÇ SORUNU

Bakımevinde uygulanan ruhçözümlemesi ne yalnız kuramsal bilgiden ne de salt kılgısal uygulayımdan gelmeyen birtakım sorunlarla karşılaşır. Bütün iş, şu temel sorunda düğümlenmektedir: sinir hastalıkları kuramı iyileştirmeye yönelik bir ruhçözümlemesi uygulayımının geliştirilmesine izin vermekte midir, veriyorsa ne ölçüde vermektedir? Bu, kuramın uygulamaya konması sorunudur. Gerçekte, bizi alıp ruhsal süreçler kuramına götüren ruhçözümlemesi uygulayımı ve bunun doğurduğu sorunlardır; nitekim, bizim bu incelemedeki görevimiz de, kılgısal olguculuktan yola çıkarak, kuramsal akılyürütmeler aracılığıyla bizi kuramın sağlam bir biçimde desteklediği bir uygulamaya götürecek yolu bulup ortaya çıkarmak olacaktır. Viyana Uygulayımsal Topluçalışması'ndaki uzun etkinlik dönemiyle girişiğimiz sayısız deneysel ruhçözümlemesi bana daha araştırmalarımızın başında olduğumuzu duyurmuştur. Gerçi Freud'un temel yapıtlarında ruhçözümlemesi uygulayımıyla ilgili bir tür abc bilgisine sahibiz ve sağa sola dağılmış yazıları yolumuzu aydınlatmaktadır; Ferenczi'nin ruhçözümsel uygulayım konusundaki incelemesiyle buna benzer daha başka çalışmalar birtakım ayrıntısal sorunları daha iyi kavramamıza izin vermişlerdir. Ancak, genel olarak, ne kadar ruhçözümcü varsa o kadar bireysel uygulayım bulunduğunu, ayrıca ruhçözümcünün günlük çalışması sırasında karşılaşacağı dağ gibi sorunlara oranla Freud'un getirdiği uygulayımsal kuralların pek az olduğunu söyleyebiliriz.

Bütün çözümcülerin kendiliğinden doğrudur diye benimsedikleri genel kurallar sinirceli süreç konusundaki kuramsal düşüncelerden gel-

mektedir. Her sinirce, aralarında çocukluk dönemindeki cinsel etkinliğin isterleriyle Ben'in bastırıcı güçlerinin de bulunduğu içgüdünün bilinçaltına itilmiş gereklilikleri arasındaki çatışkının ürünüdür. Çözüme kavuşturulmayan ruhsal çatışkı ya bir hastalık belirtisiyle ya da sinirceli kişilikle dile gelmektedir. Dolayısıyla, çatışkının ortadan kaldırılmasının vazgeçilmez uygulayımsal koşulu «bilinçaluna itmenin yokedilmesi»dir, başka bir deyişle, bilinçdışı çatışkının bilinçli kılınmasıdır. Birtakım ruhsal güçler hastanın düşünce ve arzularının bilinçaltından bilinçüstüne çıkmasına engel olan zorlu sıkıdenetimcilik görevini üstlendiklerinden, hastanın alışageldiği ruhsal gereçleri ayıklama işini ortadan kaldırmak, düşüncelerin ayıklayıcı bir eleştiri süzgecinden geçirilmeksizin özgürce dolaşabilmelerini sağlamak gerekmektedir. Böylece ortaya çıkan ruhsal gereçler çok sayıda, iç içe geçmiş, bastırılmış ve bilinçdışı ögeler içermektedir; ruhçözümcünün yardımıyla bunların bilincin diline aktarılmaları gereklidir. Ruhçözümlemesinin temel kuralı «özgür çağrışım»dır; bunun için de çözümcüye sunulacak ruhsal gereçlerin ayıklayıcı eleştiriden geçirilmesine kesinlikle yer yoktur. Bu kural, bilinçdışı arzu ve güdüleri kıpırdatma ve bilinçüstüne çıkarma gereksinmesiyle desteklenmektedir; buna karşılık bilinçdışı bir güç, Ben'in korunması özgür çağrışımı aksatmakta, hastanın söz konusu temel kurala uymasını az çok engellemektedir. Bu güç bilinçaltına itmenin ortadan kaldırılmasını önleyen bir «direnme» biçiminde kendini göstermektedir. Bu kuramsal akılyürütmelerden ikinci bir kural çıkmaktadır: bilinçdışının bilinçüstüne çıkışı dolaysız yoldan değil, direnmelerin birbiri ardından yokedilmesiyle olmalıdır. Dolayısıyla hastaya kendini savunduğunun, sonra da bunu hangi yoldan ve neye karşı yaptığının gösterilmesi gerekmektedir. Ruhçözümlemesi çalışmasının bu bölümüne «yorumlama» denmektedir; bu yorumlama ya birtakım deyimlerde saklanan bilinçdışı dünyanın su yüzüne çıkarılması, ya da bilinçaltına itmenin yokettiği bağların yeniden kurulması anlamına gelmektedir. Hastanın bilinçaltına ittiği arzu ve korkular habire kaçmaya, başka bir deyişle, birtakım gerçek durum ve kişilere bağlanmaya uğraşırlar. Bu tutumun başlıca nedeni hastanın cinsel doyumsuzluğudur; bundan ötürü, bilinçdışı dilek ve korkularını ruhçözümcüye ve ruhçözümlemesine yansıtabilir. Böylece bir «aktarma» olur, yâni hastayla ruhçözümcü arasında sevgi, nefret ya da korku bağları kurulur. Bu davranışlar, hasta için büyük önem taşıyan ve artık bilincine varamadığı, çoğu çocukluktan kalma, eski davranışların

sürdürülmesinden başka bir şey değildir. Bu aktarmaların böyle adlandırılmaları ve ele alınmaları gerekir, çocuksu nitelikleri gösterilerek «çözülmeli»dirler. Her sinir hastalığı dört yaşından önce ortaya çıkmış ve çözülmemiş çatışkılardan geldiğine göre ve aktarma söz konusu çatışkıların alevlenmesinden başka bir şey olmadığına göre, aktarmanın çözümlenmesi direnmelerin ortadan kaldırılmasıyla birlikte çözümcünün başlıca işini oluşturmaktadır. Öte yandan hasta çözümleme işini eski, doyurulmamış sevgi ya da nefret içtepilerini doyurmak üzere kullanma eğiliminde olduğundan, işlerin bu durumda olduğunu kabul etmemek için büyük bir direnme gösterdiğinden, aktarma genellikle iyileştirme girişimini aksatan bir *direnme*'yle sonuçlanmaktadır. Olumsuz aktarma, yâni nefret içtepilerinin ruhçözümcüye aktarılması sağaltımın başında belli olur; sevgi aktarmasıysa, umut kırıklığından ötürü «olumsuz aktarma»ya ya da kaygılı tutuma dönüşürse, direnme kılığına girer.

Ruhçözümlemesi uygulayımı ancak kırk yılda bir ve şurda burda tartışıldığı zaman, ruhçözümcülerin ortak temellere dayandırılan ortak bir uygulayım geliştirdikleri sanılabilirdi. Ama «ruhçözümsel edilginlik» gibi kavramların tartışılması ve bu konuda yapılan sayısız yorum işin öyle olmadığını göstermektedir! En aşırı —ve aynı zamanda en akla aykırı— görüşü savunanlar çözümcünün susmasının her şeyi yoluna koymaya yettiğini öne sürdüler. Genellikle, çözümcünün görevi konusunda çok karanlık bir düşünce vardı kafalarda — hâlâ da öyledir. Ruhçözümcünün görevinin direnmeleri kırmak, aktarmaları «aşmak» olduğunu biliyoruz. Ama sağalumın hangi ânında ve nasıl yapılacaklarını ve o günkü durumda nasıl başarıya ulaşılabileceklerini pek ender merak ediyorduk. Dolayısıyla, çözümcünün her gün karşılaştığı sorunlar konusunda görüş birliğine varmaktan çok çok uzaktık. Bir öğrenim kurumunda ruhçözümcülere belli bir olay getirdiniz mi, her biri kendi yöntemini ve çözümleme yolunu savunuyordu. Bu bilgilerden yola çıkan ruhçözümcü hastanın önüne getirdiği sorunlara eğildiği zaman olasılık yelpazesinin çok geniş olduğunu görmekte, bundan ötürü karışıklık ve düzensizlik ortaya çıkmaktadır. Oysa, ele alınıp çözümlenen her olay için, tanımı gereği bütün öbürlerini bastıran, en iyi sonucu verecek bir tek uygulayımsal yöntemin varolması gerekirdi. Bu ilksav yalnız tek olaylara değil, bütün ruhçözümsel sağaltıma uyar. Şimdi biz en verimli uygulayımı göstermeye izin verecek ölçütleri ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Uzun süre, sorunun can damarı araştırmacıların gözünden kaçmıştı: bunlar, *ruhçözümsel uygulayımın her ele alınan olayın ayrıntılarının derinlemesine incelenmesinden çıkarılması gerektiğini* anlayamadılar. Viyana Uygulayımsal Topluçalışması'ysa, herhangi bir ruhçözümsel durumun kuramsal çözümlemesinin yapılabildiği her olayda işte bu yöntemi titizlikle uygulamıştır. Bizler bu topluçalışmada sağa sola öğütler vermekten kaçınıyor, aranan çözüm ortaya çıkana dek belli güçlükler —örneğin bir direnme— üzerinde tartışmakla yetiniyorduk. Hepimiz bu tartışmalardan yalnız ortaklaşa bulduğumuz çözümün benimsenebileceği duygusuyla ayrılıyorduk. Böyle davranarak, ele alınıp çözümlenen konuyu çözümsel uygulayıma uydurmamıza izin veren bir yöntem bulmuştuk; bu yöntem bütün olaylara uymuyordu elbet, ama —çok daha önemlisi— bir ilke değeri taşıyordu. Yöntemimiz yerinden oynatılmaz kılgılara oturtulmuş bir ilke değildir, uygulanmaları bireysel durum ve olaylara bağlı, kuramsal temele dayalı birtakım ilkelerden çıkmaktadır. Bir örnek verelim: bilinçaltının bütün belirtilerinin bilinçüstüne çıkarılmak üzere teker teker ele alınmasını bir temel ilke sayabiliriz; peki bu, onların, ortaya çıktıkları an, henüz yarı yarıya bilinçaltı dünyasına gömülü oldukları evrede yorumlanmaları mı demektir? Başka bir temel ilkeyi ele alalım: bütün aktarma belirtilerinin çocuksu kökenlerine indirgenmeleri gerekir. Ama bu da bize söz konusu işleme ne zaman ve nasıl başlayacağımızı göstermez. Aynı anda hem olumlu, hem olumsuz aktarma belirtilerine rastladığımızı varsayalım; bunların çocukluktaki «kökene indirgenmeleri» gerektiğine kuşku yok elbet. Ancak, işe nerden ve hangi koşullarda başlayacağımızı araştırmak zorundayızdır.

Peki, şimdi kalkıp da bize, bilincin yüzeyine çıkan her şeye uygulanmaları yeterli olduğuna göre, yorumların birbirlerine bağlanışının, yoğunluk ve derinliğinin önem taşımadığını söylerler mi acaba? Bir sürü deneyin ve bunların kuramsal yorumunun da gösterdiği gibi bilincin yüzüne çıkan her şeyin yorumlanması hastanın iyileştirilmesi işlevini yerine getirmediğine göre, yorumlamanın iyileştirici değerinin nerden geldiğini sormak hakkımız olur. Yorum, her olaya göre değişmektedir; birtakım uygulayımsal genellemeler çok yerindeyse de, her olayın uygulayımının olayın kendisinden çıkarılması gerektiğini savunan temel ilkenin yanında bu genellemelerin lâfı bile olmaz; ancak, bu da, çözümsel sürece genel açıdan bakma zorunluluğunu kaldırıp atmaz. Birine gidip şunu ya da bunu «çözümlemelisiniz» ya da

«iyi çözümlemelisiniz» demek, birtakım uygulayımsal ilkeler değil, genel kurallar öne sürmek anlamına gelir. Çünkü bu gibi öğütler «çözümlemek» teriminin kesin tanımını içermez. Sağaltımın süresi üzerinde konuşmak da aynı ölçüde boştur: zaman, tek başına, hiçbir sorunu çözmez. Çözümlemenin ilerlemesini sağladığınız, direnmelerin altındaki anlam ruhçözümcüye gözükmeye başladığı ve ona kılavuzluk edebildiği vakit, zaman değerli bir yardımcı olabilir. Ama salt zamanın büyülü etkisine yaslanmak çılgınlık olur.

İlerki sayfalarda, çözümlemenin yöntemli sürebilmesi için *ilk aktarma direnmesi*'nin iyi anlaşılmasının ve uygun sağaltımın bulunmasının taşıdığı büyük önemi göstermeye çalışacağız. Çözümlemenin aktarma ayrıntılarına saldırış sırasıyla çözümlemenin uygulandığı katman çok anlam kazanmaktadır; aynı gözlem hastanın önümüze getirdiği gerçeklerin seçimi için de geçerlidir. Ayrıca, önce su yüzüne çıkan anıları mı yoksa bunların yarattığı direnmeyi mi çözümlemek gerektiğini kestirmek de önemlidir. Ruhsal gereci önüne geliş sırasıyla çözümleyen kişi bir önyargıdan yola çıkmaktadır: gerçekten de bu ruhçözümcü her «anı ya da çağrışım»ın aynı biçimde, çözümlenebileceğine ve sağaltımda aynı biçimde kullanılabileceğine inanmaktadır. Oysa, ruhsal gereçlere değer kazandıran şey içlerindeki devindirici güçtür. Ruhçözümlemesi alanında bir uygulayımsal ve sağaltımsal kuram geliştirmeye çalışırken, eldeki anı ve çağrışımları hep belli bir olayın yararına *dizgeli olarak kullanmaya* izin verecek ölçütleri bulup ortaya çıkarmaya uğraştım; başka bir deyişle, çağrışımları «rasgele» yorumlamak boşunadır, her olayda neden ve ne amaçla «yorumladığımızı» bilmemiz gerekir. Ruhsal gereci önümüze geliş sırasına göre —hastanın yutturmaca yapıp yapmadığına, nefretini gizleyip gizlemediğine, içinden çözümcüyle alay edip etmediğine, duygusal bir kilitlenme içinde olup olmadığına bakmaksızın— yorumlayan hekim kaçınılmaz bir başarısızlıkla karşılaşır. Çünkü böyle davranmakla, her olayın *bireysel verileri*'ni hesaba katmaksızın, genel bir kalıba göre davranmış olmaktadır; oysa söz konusu verilerin gerek tarih sıralaması açısından, gerek çözümlemenin uygulandığı bilinç derinliği açısından kişiye özgü bir yorumdan geçirilmeleri gereklidir. Hekim ancak her özel olay için özel bir uygulayım bulunmasını zorunlu kılan kurala kesinlikle uyarak hangi hastayı iyileştirebildiğini, hangi hastayı neden iyileştiremediğini söyleyebilecektir. Başarılarıyla başarısızlıklarının nedenlerini —hiç değilse ortalama olarak— dile getiremeyen çözümcü

bir bilimsel sağaltım uzmanı, hastalığın köküne inebilen bir uzman olduğunu söyleyemez. Aynı biçimde, «hastanın iyileşmek istemediğini» ya da bilincinin derinliklerine inilemediğini söyleyerek kendini bağışlatamaz da. Çünkü burada sorun zaten hastanın *neden* iyileşmek istemediğinin, *neden* bilincinin derinliklerine inilemediğinin kestirilmesidir.

Benim bu incelemedeki niyetim belli bir «dizge» yaratmak, bütün sinir hastalıklarına uygulanabilecek bir kalıp çizmek değildir; tersine, sağaltım uzmanlığı görevimizi daha iyi kavramamıza izin verecek bir temel bulmak, birtakım temel ilkelerin her bireye uygulanmasına olanak sağlayacak kadar geniş bir çerçeve geliştirmektir.

Freud'un bilincin yorumlanmasıyla ilgili ilkesine de, ruhçözümcünün görevleyle ilgili genel tanımlamasına da ekleyecek bir şeyim yok: bu tanıma göre, ruhçözümcünün işi dirençleri kırmak, aktarmayı çekip çevirmektir. İlerki sayfalardaki bilimsel anlatının ereği, ruhçözümlemesinin temel ilkelerinin yeni çözümsel araştırmalara yolaçabilecek, mantıklı uygulamasından başka bir şey olmak değildir. Hastalarımız sağaltımın başından beri oyunun kurallarına —hiç değilse belli bir noktaya dek— katılmaya alışmış olsalardı, kişilik çözümlemesi üstüne kitap yazmaya gerek kalmazdı. Ne yazık ki hastaların pek azı çözümlemenin ilk gününden başlayarak bilinçlerini bize açmaktadırlar; öbürleri oyunun kuralına ancak dirençler kırıldığı zaman ayak uydurmaktadırlar. Bu nedenle, biz bu incelemede özellikle sağaltımın başlangıç evresini, çözümlemenin gidişinin hiçbir tehlikeyle karşılaşılmaksızın hastaya bırakılabildiği âna kadarki evreyi ele alacağız; demek ki hekime düşen ilk görev hastanın «çözümleme için eğitilmesi»dir. İkinci işimiz çözümlemenin noktalanması, aktarmanın çözülmesi, gerçek yaşama ayak uydurmanın öğrenilmesi olacaktır. Sağaltımın orta evresi bizi ancak ilk evrenin bittiği, son evrenin başladığı noktaları içinde barındırışıyla ilgilendirecektir.

İlk olarak, ruhçözümsel sağaltımın tutumbilimsel temeline eğileceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

RUHÇÖZÜMSEL SAĞALTIM KURAMINDAKİ TUTUMBİLİMSEL BAKIŞ AÇISI

Freud ruhçözümlemesinde yardımcı yöntemler olarak arıtıcı (cathartique) sağaltımı ve hastanın telkinle uyutulmasını kullanmaktan vazgeçtiğinde, hastanın hekime uyanıkken de uyutulmuşken söyleyebileceklerini söyleyeceği ilkesinden yola çıkmıştı. Freud, bir süre, bilincin yüzüne çıkan anı ve çağrışımların dolaysız yorumundan yararlanarak, hastaya gösterdiği hastalık belirtilerinin anlamını anlatmaya çalıştı. Kısa bir süre sonra, bu yöntemin başarısının hastanın söz konusu yorumları benimsemek istemesine bağlı kaldığını gördü. Hasta, çoğu kez bu yoruma —genellikle bilinçdışı— bir «direnme» gösteriyordu, bu da Freud'un uygulayımını değiştirmesine neden oldu. Dolaysız yorumdan vazgeçti, bilinçaltına itilmiş arzu ve düşüncelere karşı gösterilen dirençleri birer birer ortadan kaldırarak bilinçsiz dünyayı bilinçli kılmaya çalıştı.

Kuramsal ve uygulayımsal alandaki bu temel değişiklik ruhçözümsel sağaltımın tarihinde bir dönüm noktası oldu, çağdaş sağaltım bu noktadan sonra gelişebildi. Freud'a sırtlarını çeviren birtakım öğrencileri işte bunu anlayamamışlardır! Rank gibi yetenekli biri bile hastalık belirtilerinin dolaysız yorumuna, bu eski yönteme dönmüştür. İncelememiz, dirençlerin çözümlenmesinde bulunan bu yeni yöntemi kişilik çözümlemesine uygulama girişiminden başka bir şey değildir; ve bu girişim, hastalık belirtilerinin çözümlenmesinden bütün kişiliğin çözümlenmesine geçişin simgelediği ilerlemeye tıpatıp uymaktadır.

Arıtıcı yöntemin uygulandığı günlerde, sinirce belirtisinin, «bi-

linçaltına itmenin kösteklediği duygulanım zincirden kurtarıldığı» an yokolacağına inanılıyordu. Daha sonra, direnmelerin çözümlenmesi döneminde, bilinçaltına itilmiş canlandırmanın bilincine varılmasının *mutlaka* sinirce belirtisini ortadan kaldıracağına inanıldı —bu, büyük olasılıkla, hastalık belirtisinin imleminin dolaysız yorumlanabileceğinin öne sürüldüğü günlerden kalma bir yanlış inançtı. Bunun ardından, bilinçaltına itilmiş canlandırmanın bilincine varılmasından sonra da hastalık belirtilerinin yerli yerinde durdukları görülünce, Freud, Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'nin bir toplantısında denklemini değiştirdi. Bilinçdışı dünyanın bilincine varmanın hastalık belirtisini ortadan *kaldırabileceğini,* ama *ille de* kaldırmayabildiğini öne sürdü. O vakit yeni ve çetin bir sorunla karşılaştık: Gerçekten de, salt bilince varmak hastanın iyileşmesine yetmediğine göre, bunu sağlamak üzere işin içine daha nelerin katılması gerektiğini bilmek zorundaydık. Hiç kimse çıkıp da iyileşmenin *vazgeçilmez* koşulunun bilinçaltına itilmiş arzu ve düşüncelerin bilinçüstüne çıkması olduğunu yadsımamıştı, ama işte bu, tek başına, belirleyici ögeyi oluşturuyora benzemiyordu. Dolayısıyla, ruhçözümlemesine karşı çıkanların çözümlemenin ardından «bireşim»in gelmesi gerektiğini öne sürdükleri zaman haklı olup olmadıkları takılıyordu insanın aklına, Doğrusu aranırsa, bu karşıçıkış salt sözde kalıyordu, çünkü Freud Budapeşte Kurultay'ında, zincirlerinden kurtarılan güdüler hemencecik yeni bağlar aradıklarından, her «ruhçözümlemesi»nin aynı zamanda bir «ruhbireşimi» olduğunu söyleyerek bu eleştirileri yanıtlamıştı. Sorunun çözümü belki de işte bu sapmada gizliydi. Peki ama *hangi güdüler* ve *hangi bağlar* söz konusuydu acaba? Hastanın ruhçözümlemesinden ayrılırken taşıdığı güdüsel yapı önemsiz miydi acaba? Ruhçözümcünün en kusursuzu arama sevdasından vazgeçmesi ve sıradan bireylere yardım etmesine izin verecek sıradan çözümlere yüzünü dönmesi gerekiyordu. Ruhsal-sağaltım, hani şu «üst düzeyli» denen şeylerin dirimbilimsel ve toplumsal temellerine gösterilen yetersiz ilginin acısını çekiyordu. Haksız yere bir köşeye atılmış bulunan Freud'un cinsel enerji kuramıysa bizlere yürünecek bir yol açıyordu. Bununla birlikte, bir sürü sorun hâlâ yanıtsızdı. Biz şimdi bunları ruhbilim-ötesi ölçütlere göre sınıflandırmaya çalışacağız.

Yersel (topik) yaklaşım hiçbir çözüm getirmiyordu; dahası, bu yöndeki girişimlerin hepsi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bilinçdışı bir düşüncenin bilincine varmak hiçbir iyileşme sağlamıyordu. *Devinim-*

sel (dinamik) bakış açısı daha umut verici gözüküyordu. Ama Frenczi'yle Rank'ın *Entwicklungsziele der Psychoanalyse* (Ruhçözümlemesinin Gelişme Hedefleri) adlı yapıtlarında harcadıkları tüm çabalara karşın, bunda da birtakım eksiklikler vardı. Herhangi bir tasarıma bağlanıp kalmış duygulanım başlangıcının bilinçüstüne çıkarılması her zaman belli bir rahatlık sağlamaktadır, ama çok belirli bir süre için. Ayrıca, birkaç dönüşümce (histeri) biçimi bir yana bırakılırsa, söz konusu bilinçüstüne çıkarma da istenen yoğunlukta olmamaktadır. Dolayısıyla geriye *tutumbilimsel* bakış açısı kalıyordu. Sinir hastası, cinsel enerjisine çekidüzen verememenin acısını çekmektedir. Cinsel yaşamındaki dirimsel işlevler, büyük ölçüde bilinçaltına itilmiştir, bir bölümü de öldürücü çarpıtmalara uğramıştır. Herhangi bir bireyin cinsel enerjisini, düzenli ve sağlıklı kullanıp kullanamaması cinsel enerji yapısına bağlı olacaktır. Başka bir deyişle, olağan bir cinsel enerji düzenlemesine izin veren yapılarla buna karşı çıkanları kesinlikle birbirinden ayırmak gerekiyordu. Bizim sonradan «üretken kişilik»le «sinirceli kişilik» arasına koyduğumuz ayırım işte bu sınıflandırma yönünde atılmış bir adımdan başka bir şey değildir.

Yersel ya da devinimsel bakış açılarını günlük uygulamada kullanmak ne denli kolaysa (gerçekten de, bu durumda yapılacak bütün iş bilinçdışı bir olgunun bilincine varmak, bilinçaltına itilmiş bir arzu ya da düşüncenin duygusal kavranışının yoğunluğunu saptamak oluyordu), tutumbilimsel bakış açısının kılgısal uygulanışı o denli sorun yaratıyordu. Çünkü o zaman karşımıza ruhsal yaşamın niceliksel etkeni, parmak basılan ya da bilinçüstüne çıkarılan cinsel enerjinin ölçüsü dikiliyordu. Ruhçözümlemesi ilk ağızda yalnızca niteliksel görüngülerle ilgilendiğine göre, ölçü sorununu nasıl ele alabilirdik? Her şeyden önce, sinirceler üzerinde araştırma yaparken, neden niceliksel etkenlerle karşılaştığımızı ve neden niteliksel açıklamaların ruhsal yaşamla ilgili sorunları aydınlatmaya yetmediğini anlamak gerekiyordu. Deneyimlerimizle kuramsal değerlendirmelerimizin bize ruhçözümlemesine «kullanılan cinsel enerjinin ölçüsünü ayarlama» kavramını katmak gerektiğini anıştırdığı günlerde, birtakım bakımevi gözlemleri beklenmedik biçimde yardımımıza koştu.

Gerçekten de, ruhçözümlemesi uygulaması bize birtakım olayların uzun süreli ve yoğun sağaltıma bile kafa tuttuğunu, buna karşılık kimi olayların bilinçaltı dünyasının kolaçan edilmesindeki yetersizliğe karşın kesin iyileşmeyle sonuçlandığını göstermişti. İki dizi olgunun

kıyaslaması[1] iyileşmeye yanaşmayan ya da tam iyileşirken hastalıkları depreşen kişilerin, çözümlemeden sonra olağan bir cinsel yaşam süremeyen ya da cinsel perhizde yaşamak zorunda kalan kimseler olduklarını; buna karşılık, kesinlikle iyileşenlerin, uygulanan bölümsel ölçeğin yardımıyla, doyurucu bir cinsel yaşama kavuşabilenler olduğunu gösterecekti. Her gün karşılaşılan olayların dikkatle incelenmesi ayrıca bizi şu saptamaya götürecekti: bütün öbür ögeler denk olsa bile, çocukluk ya da erginlik döneminde cinsel yaşamı öne almış olanlarda hastalığa ad koymak kolaylaşıyor; çocukluk döneminde cinsel enerjiyle cinsel etkinlik arasına bir çizgi çekmiş olanlardaysa bu iş çok daha zorlaşıyordu. Cinsel etkinliğe öncelik tanımamış ve cinsel işlevlerini özellikle ağız ya da sidik yolları aracılığıyla yaşamış olanlar ruhçözümlemesine az çok kapalı kalıyorlardı.[2] Üreme örgenleriyle cinsel etkinlikte bulunma hastalığa ad koymanın belirleyici ölçütü olarak kendini gösterdiğinden, üretken cinsel etkinliğin, üreme yeteneğinin hastalardaki işlevini ele alıp incelemek gerekiyordu. Bu incelemelerin sonucunda, sinir hastası kadınların hepsinde dölyolu rahatsızlıkları, erkeklerin çoğunda da dikilme güçsüzlüğü ya da erken boşalma bulunduğu ortaya çıktı. Terimin en sıradan anlamında üreme örgeni işleyişinde hiçbir bozuklukları bulunmayan, başka bir deyişle dikilme güçsüzlüğü çekmeyen sinir hastaları sinircelerin iyileştirilmesinde tutumbilimsel etkenin bulgulanması sırasında üretken cinsel etkinliğe verilen önemin dışında kalıyor gibiydiler.

Sonunda, cinsel enerji *tutumbilimini* belirleyen şeyin erkeklik örgeninin dikilme gücü değil, *cinsel arzuya uygun bir doyuma erebilme yeteneği* olduğunu saptayabildik. Dölyolu duyarsızlığı çeken kadın, hastalık belirtilerini besleyen enerjinin kökenini, başka bir deyişle sinirceye enerji sağlayan özel kaynağı ortaya çıkardı: cinsel durgunluk. Cinsel tutumbilimin *örgensel boşalma güçsüzlüğü,* yâni cinsel gerilimin sonucunda belli ölçüde cinsel enerjiyi üreme örgenleri aracılığıyla boşaltamama kavramı, dikilme güçleri yerli yerinde duran erkek hastaların yakından incelenmesinden doğdu. *Bedensel Boşalmanın İşlevi* adlı yapıtımda üretken cinsel etkinliğin, örgensel boşalma güçsüzlüğünün sinir hastalıklarının oluşumunda gördüğü

[1] Bkz. W. REICH «Ueber Genitalitât» *Internationale Zeitschrift f. Pyschoanalys,* 10, 1924 ve «Die therapeutsche Bedeutung der Genitallibido», («Cinsel Etkinlik Üstüne» ve «Cinsel Enerjinin Sağaltımdaki Önemi») *a.g.d.,* 11, 1925.

[2] Sonradan, bu hastalar üzerinde de hatırı sayılır başarılar elde edilmiştir.

temel işlevi anlattım. Kişilik çözümlemesinde bu kavramın taşıdığı kuramsal değer «güncel sinirceler»in incelenmesi sırasında ortaya çıktı. Nitekim, niceliksel sorun ansızın aydınlandı: Sinircenin örgensel temeliydi bu, «sinir hastalığının dokusal çekirdeği»ydi, güncel sinirceydi, ketvurulan cinsel enerjinin yarattığı öldürücü sonuçtu. Dolayısıyla, gerek sinircenin, gerek iyileştirilmesinin tutumbilimsel yanı-her şeyden önce dokusal (bedensel) yapıya bağlanıyordu ve ancak cinsel enerji kavramına dokusal içerik açısından bakıldığı zaman kavranabilirlerdi.[3]

Böylece, hastalık belirtisini ortadan kaldırmak üzere bilinçaltında yatanı bilinçüstüne çıkarmaya neyin eklenmesi gerektiği sorusuna karşılık verebilmek için daha iyi donatılmıştık. Bilincin, yüzüne çıkan şey, hastalık belirtisinin yalnızca *imlemi,* düşünsel içeriğidir. Devindirici güçler açısından bilince varma süreci, bilinçaltına itmenin yokedilmesinden ve onunla birlikte arzuları bastırmanın gevşetilmesinden ötürü, belli bir rahatlık getirmektedir. Ama hastalık belirtisinin ya da sinircenin niteliğinin enerji *kaynağı*'nı pek az değiştirmektedir; hastalık belirtisinin imleminin bilincine varıldığı zaman da, cinsel enerji tüketimindeki durgunluk sürüp gitmektedir. Hastanın yoğun çalışması sonunda ketvurulmuş cinsel enerjinin yaptığı baskı şurda ya da burda azalabilir elbet, üretkenlik-öncesi cinsel etkinlik kişiyi örgensel boşalmaya götüremeyeceğinden, cinsel gerilimin bütünüyle ortadan kaldırılması *üretken* cinsel doyuma (üreme örgenleriyle doyuma) bağlı kalır. Tutumbilimsel açıdan, ancak bedensel boşalma gücünün geri getirilmesi kesin bir değişime yolaçabilir. Ben bu düşünceyi eskiden, cinsel arzuların bilinçaltına itilmesini ortadan kaldırdığına göre, ruhçözümlemesinin sinir hastalıklarının *dirimsel enerjiyle kendiliğinden sağaltımı*'na uygun ortamı yarattığını söyleyerek dile getirmiştim. Demek ki sinir hastalığını geçirecek en son etken cinsel enerji üretim-tüketimini etkileyecek örgensel süreçtir; bu süreç, üreme örgenleriyle elde edilen boşalmanın yarattığı cinsel doyumla atbaşı gider. Üreme örgeni boşalması, sinircenin dokusal çekirdeğini, yâni güncel sinirceyi ortadan kaldırarak ruhsal-sinircesel üstyapıyı da yokeder. Sinirce şu kalıba göre oluşur: sonradan kişinin içdünyasına yerleşen bir dış köstek cinsel enerji alışverişinde durgunluğa yolaçar;

---

[3] Bkz. W. REICH, *«Die Rolle der Genitalität in der Neurosentherapie»* (Sinir Hastalıklarının Sağaltımında Cinsel Etkinliğin Yeri). *Allgärzliche Zeitschrift f. Psychotherapie,* I.

bu enerji, Oidipus karmaşasının belirdiği yaşlarda, hastalık doğuran enerjiyi oluşturur; cinsel arzular bastırıldığından, bu enerji sinirceyi besler! Demek ki tam bir kısırdöngü vardır karşımızda! Sağaltım bu süreci ters-yüz eder: ruhsal-sinirce üzerindeki bilinçdışı ketvurmaları ve kilitlenmeleri, bilinçüstüne çıkarıcı eylemiyle cinsel durgunluğun ortadan kaldırılmasına yardım edecek koşulları yaratır; cinsel durgunluk geçirilince, arzuların bilinçaltına itilmesi de, ruhsal-sinirce de varlık nedenlerini yitirirler, ayrıca bir daha geritepme olasılıkları bile kalmaz.

Yukarda adı geçen yapıtımda gözler önüne serdiğim, sinircenin dokusal (bedensel) çekirdeğinin işleviyle ilgili kuramımın özeti bu. Söz konusu kuram ruhçözümlemesine kesin bir sağaltım ereği kazandırmaktadır: hasta, ancak cinsel yaşamını kendisine doyum getiren üretken bir temel üzerinde düzene koyabilirse kesinlikle iyileşmektedir. Ruhçözümcünün çoğunlukla yarı yolda durmasının hiç önemi yoktur, cinsel durgunlukların altındaki devindirici güçlerin kavranması bize ruhçözümlemesinin gerçek amacının işte bu özdüzenleme olduğunu göstermektedir. Cinsel doyumu hastalığın geçirilmesi konusunda yüceltmeden daha az ivedi bir sorun saymak son derece tehlikeli olur; yüceltmenin kimilerince çok kesin kavranamayan bir veri oluşuna karşılık, toplumsal etkenlerle sınırlandırılmış olsa da, cinsel doyum çoğunlukla pekâlâ gerçekleştirilebilmektedir. İlginin yüceltmeden cinsel doyuma kaydırılmasının sinir hastalıklarını geçirme olanaklarımızı elle tutulur derecede çoğalttığını söylemeye bile gerek yoktur. Bu ilgi kaydırması ayrıca bizi hiç de yabana atılmayacak toplumsal güçlüklerle yüz yüze getirmektedir.

İlerki sayfalardaki uygulayımsal tartışma, bu ereğe eğitimle, «bireşim»le ya da telkinle değil, yalnızca *kişilik* düzeyinde bütün cinsel ketvurmaların çözümlenmesiyle varılabileceğini gösterecektir. Tartışmaya başlangıç olarak, Sayın Nunberg'in *Allgemeine Neurosenlehre* (Alman Sinirbilimi) adlı yapıtında dile getirdiği ruhçözümsel sağaltım kuramına değinme tehlikesini göze alalım. Nunberg, sağaltım uzmanının görevinin «güdülerin ortaya vurulmasına... ve bunların bilincin yüzüne çıkmasına yardım etmek» olduğunu söylüyor. Ayrıca, «kişiliğin iki kesimi, Ben'le Hani Şu Şey (id) arasında barış kurulmasını, güdülerin Ben'in içdüzeninin dışında bağımsız bir yaşam sürmemelerini, Ben'in yeniden bireşim gücüne kavuşmasını» istiyor. Bu bakış açısı, eksik olsa da, yerindedir. Ama Nunberg öte yandan, deneyimin aşıp çürüttüğü bir savın savunucu-

luğunu da yapmaktadır: buna göre, ruhsal enerji bilince varma edimi sırasında zaten bilinçüstüne çıkarılacak ya da «harcanacak»tır. Sağaltımın devindirici güçleriyle ilgili açıklaması bilince varma işinde durmakta, bu süreçle ortaya çıkarılan küçük duygulanım başlangıçlarının ketvurulmuş bütün cinsel enerjiyi bağlarından kurtarmaya ve düzenli bir enerji düzenlenmesinin yeniden kurulmasına yetip yetmediğini merak etmemektedir. Nunberg, hiç kuşkusuz bir sürü bilince varma sırasında birikmiş olan enerjinin bütünüyle bağlarından koparılacağını söyleyerek karşılık verecektir bu eleştiriye. Oysa, bakımevi deneyimi bilince varma sırasında belli bir tasarıma bağlanıp kalmış duygulanım başlangıçlarının ancak çok küçük bir bölümünün özgür kalabildiğini göstermiştir; birikmiş enerjinin büyük bölümü başka bir bilinçdışı etkinliğe kaymaktadır. Öte yandan, kişiliği yansıtan bir davranışın içerdiği duygulanım başlangıçlarının bağlarından kurtarılması söz konusu olamaz; bu durumda, bilinçaltında yatan duygu ve düşüncelerin bilincine varılması hiçbir iyileştirici etki yapmaz. Başka bir deyişle, sağaltımın devrindirici gücünü yalnızca bilince varmadan çıkarmak olanaksızdır.

Buysa, Nunberg'in savının ikinci kez eleştirilmesini gerektirmektedir: Nunberg, birtakım şeyleri yinelemeden edememenin, yineleme zorlamasının (compulsion de répétition'un) aktarma'ya bağlı olmadığını, bilinçaltına itilmiş, çocukluktan kalma canlandırmaların (tasarımların: représantation'ların) çekim gücünden kaynaklandığını öne sürmektedir. Yineleme zorlaması bir temel ruhsal veri olsaydı, bu dediği doğru olurdu. Bakımevi deneyimi, burada da, bilinçaltı dünyasının çekimiyle çocukluktan kalma tasarımların çekiminin giderilmemiş cinsel gereksinmelerin gücüne dayandığını ve cinsel doyuma giden yol kapalı kaldığı sürece saplantıya dönüştüğünü göstermiştir. Başka bir deyişle, sinirceli yineleme zorlamasının kaynağı cinsel enerjinin şöyle ya da böyle kullanılmasındadır. Nunberg'in haklı olarak öncülüğünü yaptığı Ben'le Hani Şu Şey arasındaki barış ancak dengeli bir cinsel tutumbilime dayandırılarak kurulabilir: her şeyden önce üretkenlik-öncesi özlemlerin yerine üretken (üreme örgenine bağlı) özlemlerin geçirilmesi gerekir, sonra da üretken cinsel gereksinmelerin karşılanması: buysa cinsel durgunluk sorununu kökünden çözer.

Nunberg'in kuramsal kavramları, gerçekten ruhçözümcü diyemeyeceğimiz bir uygulayımsal tutumla dile gelmektedir. Nunberg doğrudan doğruya direnmelere saldırılmaması gerektiğini söylemektedir.

Ona göre, ruhçözümcü hastanın Ben'ine usulca «süzülerek» olumlu aktarmaları direnmelere karşı harekete geçirmeli ve onları böylece ortadan kaldırmalıdır. Bu tutumun sonucu, telkinle uyutulan kişiyle uyutucu arasındakine benzer bir durum ortaya çıkar. «Ruhçözümcü Ben de cinsel enerjiyle kuşatıldığından, Üstben'in çatık kaşlarını bir ölçüde gevşetebilir.» Nunberg'e göre, ruhçözümcü böyle davranmakla sinirceli kişiliğin bozuşmuş iki kesimini barıştırabilecektir. Birkaç karşıt-görüş geliyor hemen insanın aklına:

a) hastanın «Ben'ine süzülme» yöntemi çoğu kez tehlikeli olmaktadır, çünkü sağaltımın başında hiçbir zaman gerçekten olumlu aktarmaya rastlanamamaktadır. Olumlu aktarma sayılabilecek şey, aslında, bir özseverlik (narsisizm), çocuksu bir bağlanma olmakta; buysa, düşkırıklığı nesneye olumlu bağlanmadan çok daha güçlü olduğundan, kolayca nefrete dönüşebilmektedir. Bu yöntem ayrıca, direnmelerin gizlenmesine izin verdiği için de tehlikelidir. Ama doğurduğu en yıkıcı sonuç eski bir durumun yeniden canlandırılması, daha da kötüsü, beğenilen nesneyle ilişki zayıfladığı zaman kendini gösteren şiddetli düşkırıklığı ya da birincinin yerine başka aktarmaların konması olmaktadır. Doğrusu aranırsa, bu uygulayım bizi kaçınılmaz bir biçimde, çok sonradan ve düzensiz olarak ortaya çıkan olumsuz aktarma belirtilerine götürmektedir. Sonuç da, çoğunlukla sağaltımın kesilmesi ya da canına kıyma olmaktadır. Ruhçözümcü özellikle uyutulmaya karşı olumlu ve yapay bir tutum yaratabildiği zaman hastanın kendi eliyle canına kıymasından korkmak gerekir; buna karşılık, yıkıcı ve özsever tepkilerin bile bile ve açık seçik geliştirilmesi hem sağaltımın yarıda kesilmesine, hem de canına kıymaya karşı en iyi önlemlerdir.

b) çocukluk dönemindeki saplanıp kalmalar çevresinde yavaş yavaş billûrlaşması gereken olumlu aktarmanın, yapay yollardan körüklenmesi hem hastayı, hem ruhçözümcüyü gerçek durum konusunda yanıltabilecek yorumların yüzeysel olarak benimsenmesine yolaçabilir, gerçek durum artık elden bir şey gelmediği anda ortaya çıkabilir. Ne yazık ki, ruhçözümlemesi sırasında, çoğu kez varsayımsal bir durum gelip ortaya çöreklenmektedir; bunun varsayımsal olduğunun bilinmesi ve yokedilmesi gereklidir.

c) sağaltımın başlarında kaygının, yürek daralmasının yokolması, hastanın bu kaygıyı çözüme kavuşturduğunu değil, ancak cinsel enerjisinin bir bölümünü, olumsuz da olsa aktarma'ya harcadığını gösterir. Zaman zaman şiddetli kaygı nöbetlerini yumuşatmakta yarar vardır el-

bet, ama genel olarak hastaya iyileşmenin ancak çok daha büyük ölçüde saldırganlık ve kaygının eyleme geçirilmesiyle gerçekleşebileceğinin anlatılması gerekir.

Kendi deneyimlerime dayanarak Nunberg'in betimlediğine benzer bir ruhçözümlemesi gelişmesini çok yakından tanıyorum. Ama şunu belirtmek isterim ki, kendi payıma bu evrimi önlemeye çalışırım, dolayısıyla, daha sağaltımın başında direnmelerin çözümlenmesine girişirim. Aşağıya aldığım örnek, başlangıçta olumsuz aktarmanın etkisini hesaba katmayan ve olumlu aktarmanın gücünü yanlış değerlendiren bir uygulayımın sonuçlarını açıkça göstermektedir.

Bir süre, hastayla çözümcü arasında tam bir uyum vardır; dahası, hasta ruhçözümcüye ve yorumlarına bütünüyle güvenir, anıların çağrışımı sürdükçe bu yolda yürümeye hazırdır. Derken uyum bozulur. Yukarda da belirttiğim gibi, ruhçözümlemesi ilerledikçe, direnmeler belirginleşir; sinir hastalığına yolaçan ilk duruma yaklaştıkça bu evrim hızlanır. Buna, er-geç ortaya çıkan, aktarmanın yarattığı doyumsuzluk eklenir, çünkü hastanın ruhçözümcüden kişisel olarak bekledikleri karşılanamaz. Hasta, bu doyumsuzluğa çözümleme ve yeniden canlandırma etkinliğinin ucunu bırakarak tepki gösterir; eskiden buna benzer durumda nasıl davranıyorsa öyle davranır. Belli ölçüde etkinlikte bulunduğunu da sanabilirsiniz... ama bu izlenimin tersi doğrudur: hasta kaçar, bütünüyle edilgin bir tutum benimser. Başka bir deyişle, saplanmaları kolaylaştıran yineleme zorlaması, aktarma durumunda bilinçaltına itilmiş duygu ve düşüncelerin ruhsal anlatımını da çekip çevirir. Hasta, etkin çalışmanın bir bölümünü çözümcüye bırakır; onu, söylemek istediği, ama dile getiremediği şeyi sezmeye zorlar. Genellikle, buradaki erek kendini sevdirmektir. Anlatım yollarının mutlak gücü (bunlar ille de sözlü olmayabilir) ve hekime yakıştırılan mutlak güç yaman bir sınava sokulur. Çözümcü bu direnmeleri görece ortaya çıkarmayı başarır, ama kimi zaman doğru kestirimde bulunamaz. Hastanın zihnindeki bir çatışkı olmaktan çıkıp hastayla çözümcü arasındaki çatışkıya dönüşen çekişme doruğa yükselir: hasta çözümcüyü ve sevgisini yitirme ya da etkin çalışmasına bıraktığı yerden başlama seçenekleri karşısında kaldığından, ruhçözümcü başarısızlığa uğrayabilir *(satırların altını ben çizdim. W.R.) Aktarma güçlüyse, hastanın elinde saplantılardan koparılmış cinsel enerjinin küçük bir parçası varsa, çözümcüyü ve sevgisini yitirme olasılığı karşısında kor-*

kuya kapılır. O zaman garip bir görüngü ortaya çıkar: Ruhçözümcü çözümlemenin başarıya ulaşacağına inanmamaya ve bu işe duyduğu ilgiyi yitirmeye başladığı anda, sağaltımın kısa bir süre sonra sonuçlanacağına inanmasına yolaçacak bir anı ve çağrışım bolluğuyla karşılaşır (Nunberg, Allgemeine Neurosenlehre, *s. 305).*

Direnmelerin dizgeli ve mantıksal çözümlemesinin her zaman yapılamayacağına kuşku yoktur. Ama eğer böyle bir işe başlanabilmişse, çözümcü yukarda betimlenenler kadar umutsuz durumlarla karşılaşmaz. Direnmelerin çözümlenememesi durumunda, ne yazık ki sık sık karşımıza çıkarlar. Buysa, direnmelerin çözümlenmesini hafife alıp savsaklamamak için ayrı bir nedendir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİRENMELERİN YORUMLANIŞ VE ÇÖZÜMLENİŞ UYGULAYIMI[1]

1. BİRKAÇ ÖRNEK YORUM YANLIŞI VE SONUÇLARI

Çözümleme çalışmasını iki evreye ayırmamız gerekir: hastanın iyileşmesi ve sağaltım sırasında elde edilebildiği kadarıyla sinir hastalığına karşı bağışıklığa kavuşturulması. Sağalumın birinci kesimi de iki evreye ayrılır: hazırlık evresi ile gerçek anlamda sağaltım evresi. Bu ayırımlar kimi zaman düpedüz yapaydır: çünkü daha ilk direnmenin yorumlanması bile iyileşme sürecini etkileyebilir. Bununla birlikte, yolculuk hazırlıkları (Freud çözümlemeyi yolculuğa benzetmektedir) yolculuğun kendisinden kopuk değildir ve yolculuğun başarısını büyük ölçüde etkiler. Sözün kısası, ruhçözümlemesinde her şey başlangıca bağlıdır. Kötü başlayan ya da karışık sürdürülen bir sağaltım ister istemez başarısızlıkla sonuçlanır. Karşımıza çıkan olayların çoğu, sonradan «iyi gitseler»de, iyice gitseler de, hazırlık evresinde bir sürü güçlük yaratırlar. Öte yandan, genellikle kolay başlayan çözümlemeler sonradan çok daha büyük güçlük yaratırlar, çünkü olaya böyle uyumlu giriş ilerki güçlüklerin algılanmasını da, ortadan kaldırılmasını da engeller. Hazırlık evresinde düşülen yanılgılardan kurtulmak zaman geçtikçe zorlaşır. Sağaltımın başlangıcında karşımıza çıkabilecek özel güçlükler nelerdir?

---

[1] 1926 Haziran'ında, ilk kez «Seminar für psychoanalytische Therapie (Viyana Ruhçözümsel Sağaltım Topluçalışması'nda) okunmuş ve *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*'de (1927, 2) yayımlanmış konuşma.

Hazırlık evresinde çözümlemenin ereği, iyileştirme sürecini başlatabilmek üzere, hastalık belirtilerinin ve sinirceli kişiliğin enerji kaynaklarının bulunup ortaya çıkarılmasıdır. Bu iş hastanın direnmesiyle köstcklenir, direnmelerin en dikkafalısıysa aktarmanın yarattığı çatışkılardan doğandır. Dolayısıyla, sözkonusu direnmelerin, hastanın bunları yorumlayıp yok edebilmesi için, bilincin yüzeyine çıkarılmaları gerekir. Hasta bunu yaparken ilk çocukluğunun duygulanımlarla yüklü anılarının hep daha derinlerine iner. Öteden beri tartışılan bir sorunun, anının kendisinin mi yoksa yeniden canlanışının mı önemli olduğunun bizim için hiçbir değeri yoktur. Bakımevi deneyimi Freud'un düşünsel ilksavının doğru olduğunu göstermiştir: geçmişteki deneyimlerini yeniden yaşayarak yineleme eğiliminde olan hastanın, çatışkılarını çözüme kavuşturabilmesi için, bunların imlemini yakalaması ve duygulanarak anımsaması gerekir.[2] Bu soruna, sağaltımı yalnız direnmelerle aktarmaların çözümlenmesine indirgemek istediğim izlenimini yaratmamak için değindim.

Sık sık görüldüğü üzere, duygulanım yüklü anılar bilincin yüzeyine çıkmadığı zaman ne olmaktadır?

Anımsatmak üzere, çözümcünün sayıca çok ayrışık (heterojen) aktarmalar nedeniyle, bilincin yüzeyine çıkan anıların dolambaçlı dehlizine dalışına değinmek isterim. O zaman, «Arap saçına dönmüş duruma»dan sözeder, bunu da birtakım yorum yanılgılarına yükleriz. Çoğu kez olumsuz aktarmalara bu niteliği yakıştıramayız, çünkü olumlu davranışların ardına gizlenirler. Son olarak da, ruhçözümcü yetersiz duygulanımsal güçlerini hesaba katmadığı ya da onları çözümlemenin odak noktası hâline getirmediği için derinlerden çıkarılan anılara karşın olduğu yerde sayan olaylar vardır. Olağan bir gelişme izliyormuş gibi dururken Arap saçına dönen olayların yanında, çözümlemenin bir türlü «başlayamadığı», özgür çağrışımın gerçekleşemediği, ruhçözümcünün bütün çabalarına edilgin bir dirençle karşı koyan olaylar da vardır.

Birtakım özgül yanılgılara dayandıklarını göstermek üzere, şimdi en acı başarısızlıklarımdan birkaçına değineceğim. Bu başarısızlıkların birbirine koşut kılınması, sağaltımın ilk evresinde düşegeldiğimiz, de-

---

[2] *1945:* Ruhçözümlemesinin bu uygulayımsal sorunu şimdi artık aydınlığa kavuşturulmuştur: dirimsel enerjiyle sağaltımda hastalık-yaratan anılar, bedensel coşkular kişilik zırhını deldiği an, *hiçbir çaba harcamadan, kendiliklerinden* su yüzüne çıkmaktadır.

neyimsiz çözümcünün hesabına geçirilemeyecek yanılgıları gözler önüne sermektedir. Bunlara bakıp umutsuzluğa kapılmamak gerekir, çünkü Ferenczi'nin de dediği gibi, her yanlış bir nakıştır, her yeni deneyimin bedelinin bir yanılgıyla ödenmesi gerekir. Önemli olan düştüğümüz yanılgıyı kabul etmek ve bundan ders almaktır. Hekimliğin bütün dallarında durum aynıdır; biz, kendi payımıza başarısızlıklarını yadsıyan ya da küçümseyen hekim arkadaşlarımıza öykünmeyeceğiz!

Aşağılık duygusu çeken, müthiş utangaç bir hasta güçsüzlüğünü her türlü özgür çağrışımdan kaçınarak dile getirdi («elimden bir şey gelmez»). Bu direnmenin gizli özünü sezecek ve ardında yatan olumsuzluk eğilimine parmak basacak yerde, hastama habire benimle işbirliği etmek ve iyileşmek istemediğini söylüyordum. Kınamam çok haksız değildi elbet, ama olumsuzluğun dibine inmemekle, «güçsüzlüğü»nün nedenlerini araştırmaya kalkışmamakla yanılgıya düşüyordum; beceriksizliğim beni, anlamsız bir suçlamaya itiyordu. Her hastanın gönlünde iyileşmeme umudu yatar; pek çok ruhçözümcü hastalarının suratına şu zararsız gibi gözüken lâfı çalma eğiliminden kendini kurtaramaz: «İyi ama siz iyileşmek istemiyorsunuz!» Oysa bu sözün ruh hekiminin sözlüğünden çıkarılıp atılması, onun yerine uygulanan yöntemin acımasız eleştirisinin geçirilmesi gerekir: hekim, bir daha aklından çıkarmamacasına, ruhçözümlemesinin açıklamasız kesilmesinin sorumluluğunun çözümcünün beceriksizliğinde olduğunu anlamalıdır.

Ele aldığım başka bir hasta sinirceye yolaçan ilk olayı bütün ayrıntılarıyla anımsıyordu. Ama duygusal kayıtsızlığını bir kez olsun bırakmadı, zihninde babasına yönelttiği kayıtsız kınamaları bir kez olsun çözümcüye döndürmedi. Bilinçaluna ittiği nefretini canlandırmayı başaramadığı için, iyileşemedi. Kimileri bu durumda sevinçle havalara uçacaktır: hah, diyeceklerdir, yaşanan ilk olayın sağaltım açısından hiçbir değerinin bulunmadığı itiraf edildi sonunda! Oysa yanılmaktadırlar. İlk çocukluk yıllarında yaşanmış deneyler çözümlenmeden iyileşme sağlanamaz. Burada önemli olan, anının kendisine uygun duygulanımlarla atbaşı gitmesidir.

Başka bir olayda, sağaltımın ikinci haftasında, hastanın imlemini kendi kendine bulduğu bir düş'ten birtakım kandaşıyla cinsel ilişki kurma kuruntuları ortaya çıktı. Ondan sonra tam bir yıl bu kuruntuların sözünü etmedi. Elde ettiğimiz sonuç son derece cılız oldu. Bu de-

neyim bana, kimi zaman, hastanın üstlenemeyeceği, vakti gelmemiş anıların bastırılması gerektiğini öğretti.

Bir kızartı-korkusu olayı (érythrophobie)da, ilkin direnmeleri kırmaya çalışmadan, önüme gelen bütün anıları yorumlamaya kalkıştığım için, başarısızlıkla sonuçlandı. Direnmeler çok geç, karman çorman, zincirden boşanmışcasına ortaya çıktılar; bense cephanemi tüketmiştim, açıklamalarım etkisiz kaldı, hastanın ruhsal dünyasında bozulan düzeni yeniden kuramadık. O sırada, üç dört yıllık ruhçözümcü olduğumu belirtmek isterim: yoksa, Freud'un dediği gibi, hasta kendi başına çözümü bulmak üzere olmadıkça, çatışkılarının açık seçik bilincine varmadıkça yorumlara girişmezdim. Ancak, sanırım bu sakınım da yetmezdi, çünkü karşılaştığım «Arap saçı durum» topluçalışma ve temrinlerde karşılaştıkları mıza tıpatıp benziyordu.

Hastanın olumlu aktarma çözümlemesine gösterdiği tepkileri, yâni uyarıcı nefretini vaktinde anlayıp ele almayı becerebilseydim, daha sonraları benzer olaylarda elde ettiğim sonuçlara bakarak, bilinç karışmalarıyla atbaşı giden çok beylik bir dönüşümce (histeri) olayı pekâlâ iyileşmeyle bitebilirdi. Ama ben, hastanın anılarının beni alıp içinden çıkılmaz bir «Arap saçı durumu»na süreklemesine göz yumdum. Kadın hastam bilincinde beliren karışıklıklardan kurtulamadı.

Düşkırıklığı tepkisi sırasında aktarmanın kötü yönlendirilmesinden doğan başarısızlıklar bana ruhçözümcünün olumsuz aktarmadan ötürü karşılaştığı tehlikeyi daha iyi hesaba katmayı öğretti; bunun gerçek bir olumsuz aktarma ya da aktarılmış bir sevginin yarattığı düşkırıklığı tepkisi olmasının hiç önemi yoktur. Olumlu bir aktarmadan dolayı önüme dağ gibi anı yığan bir hastayı boşu boşuna iyileştirmeye çalıştığım da oldu. Çözümlemeye ara verdikten birkaç ay sonra, bu hasta bana, öteden beri karşımda güvensizlik duyduğunu itiraf etti. Bu örnek bana altta yatan aktarma tehlikesini gösterdi ve ilerde bu gibi beklenmedik açıklamalar işitmemek, bu gibi sağaltım yanılgılarına düşmemek için söz konusu aktarmayı arayıp bulmanın yolunu öğretti.

Uygulayımsal Topluçalışma'da her şeyden önce olumsuz aktarma, özellikle de altta yatan olumsuz aktarma sorunu üzerinde duruyorduk. Olumsuz aktarmanın yanlış değerlendirilmesinin bireysel bir «gözü kapalı çalışma»dan gelmediğini, epeyce yaygın bir temel tutuma bağlı bulunduğunu kabul etmek zorundayız. Bu tutum, özellikle kabaca ve dolaysız dile getirilmedikleri sürece, olumsuz değerlendirmelere övgü-

leri yeğ tutmamıza yolaçan özseverliğimizden gelmektedir. Ruhçözümsel yapıtlarda «aktarma» sözcüğünün yalnızca olumlu tutumlara uygulanması son derece anlamlıdır; Landauer'in «Edilgin Uygulayım» konusundaki incelemesi bir yana bırakılacak olursa, bugüne dek hiç kimse «olumsuz aktarma» sorununa ciddî olarak eğilmemiştir.

Olumsuz aktarmanın yanlış değerlendirilmesi ruhçözümlemesinin gidişini aksatan yanılgıların yalnızca biridir. Hepimiz karşılaştık hani şu «Arap saçı durumlar»la: onun için birkaç ilginç örnek vermekle yetineceğim.

Şu durum zaman zaman karşımıza çıkar: önümüzde bir anı ve eylem bolluğu vardır, ama görünüşe göre bunlar arasında hiçbir mantık bağı yoktur; hasta bilinçaltı dünyasının bütün katmanlarından, yaşamının bütün dönemlerinden araç gereçler çıkarmakta, bütün bunlar bir çeşit biçimsiz yığın oluşturmakta, anı ya da eylemlerin hiçbiri sağaltım ereğine yönelmemektedir. Elimizdeki araç gerecin bolluğuna karşın, hasta bunların önemini kavrayamamaktadır. Çözümcü bir sürü yorumda bulunmuştur, ama bu yorumlar çözümlemenin şu ya da bu yönde derinleşmesine katkı yapmamıştır. Her şey, hastanın bütün o dile dökmeleri gizli, bilinmeyen bir direnmeden ötürü gerçekleştirdiği izlenimini vermektedir. Bu türlü çözümlemenin tehlikesi şuradadır: hekim o zaman her şeyin yolunda gittiğini sanır, çünkü hasta «bir sürü anı getirmektedir önüne». Bu koşup kovalamaca ruhçözümcünün —genellikle çok geç kalarak— hastanın «olduğu yerde döndüğü»nü, bakış açılarını azıcık değiştirerek hep aynı şeyleri geveledğini, en küçük bir iyileşme sağlayamadan daha böyle yıllarca aynı oyunu sürdürebileceğini kavradığı âna dek gider.

Şimdi de size bir hekim arkadaştan öğrendiğim ilginç bir olayı aktarayım: hasta, sekiz ay, çok yönlü bir sapıklıktan çözümlemeye sokulmuştu. Sağaltım sırasında durmadan konuşmuş, bilinçaltının değişik katmanlarından gelen gereci ortaya dökmüştü. Bunların hepsi yorumlanmış, bu da bir çağrışım dalgasının kopmasına neden olmuştu. Sonunda, çözümleme dış etkenlerden ötürü kesilmişti, hasta kalkıp bana geldi. Ben o günlerde altta yatan direnmenin tehlikelerini görece yakalamayı öğrenmiştim. Hastanın durmadan bilinçdışı anı ve çağrışımlar sunuşu, giderek, yalın ya da ikili Oidipus karmaşasının en ince ayrıntılarını betimleyişi karşısında ağzım bir karış açık kaldı. Hastaya, bütün bu dediklerine ve onlar hakkında söylenenlere inanıp inanmadığını sordum. «Hiç inanmıyorum!» diye karşılık verdi, «ama bun-

lara bakıp için için gülmekten de kendimi alamıyorum!» Peki bunları neden birinci çözümcüye anlatmadığını sorduğumda, gerekli görmediğini söyledi. Gülümsemesinin derinlemesine çözümlenmiş olmasına karşın, yapılacak bir şey kalmamıştı, gereğinden çok şey öğrenmişti bu konuda. Daha önce yapılan bütün yorumlar uçup gitmişti, benim yorumlarsa sırıtkanlığına toslayıp kalıyordu. Dört ay sonra, yeni bir deneyimle zenginleşmiş olarak işten el çektim. Ancak, daha uzun ve tutarlı bir çözümleme bu özsever savunmayı kırabilir, birtakım olumlu sonuçlar elde edebilirdi belki.

Bu gibi karışık durumların nedenlerinin araştırılması bizi yorumlama uygulayımındaki birtakım yanılgılarla burun buruna getirmektedir:

1) Hastalık belirtilerinin ya da bilinçaltının derin katmanlarından gelen daha başka belirtilerin, özellikle de simgelerin *vaktinden önce* yorumlanması. Hasta o zaman ruhçözümlemesini gizli direnmelerin hizmetine vermekte, olduğu yerde dönmekte, ruhçözümcünün hasta üzerinde en küçük bir etkisi olmamaktadır.

2) Sinircenin içyapısını ve ruhsal gerçeklerin katmanlaşmasını hiç hesaba katmadan, anı ve çağrışımları beliriş sırasına göre yorumlamak. Burada yanılgı, ruhsal gereçleri sırf saydam gözüktükleri için yorumlamaktadır *(dizgesel-olmayan yorumlama'*dır bu*)*.

3) Ruhçözümlemesi yalnız ruhsal gereçlerin yöntemsiz yorumlanmasından ötürü değil, ayrıca belli başlı direnmelerin ortadan kaldırılmasından *önce* başladığı için yanlış yola sapmaktadır. Başka bir deyişle, anıların imleminin yorumu direnmenin yorumundan önce gelmektedir. Direnmeler kısa bir süre sonra hastayla hekim arasındaki ilintiye bağlandıklarından durum daha da karmaşıklaşmakta, böylece *direnmenin yorumlanmasındaki yöntem eksikliği olduğu gibi aktarmaya yansımaktadır.*

4) Aktarma direnmelerinin yorumlanması yalnız *yöntem* eksikliğinin değil, ayrıca araştırmada *tutarlılık bulunmayışı*'nın da acısını çekmektedir: her hastanın direnmelerini gizleme, bunları işe yaramaz ya da şiddetli tepkilerle perdeleme eğilimi gösterdiği unutulmaktadır. Altta yatan aktarma direnmeleri çoğu kez gözönünde bulundurulmamaktadır; ya da ruhçözümcü onları başıboş bırakmaktan, şu ya da bu biçimde gizleniyorlarsa bulup ortaya çıkarmaktan korkmaktadır.

Bütün bu yanılgılar hiç kuşkusuz, Freud'un ruhçözümlemesinin evrimi konusunda işi hastaya bırakmak gerektiğini salık veren

öğüdünün yanlış anlaşılmasından gelmektedir. Gerçekte, bu kural yalnızca, iyileşme arzusuna ve bizim onu iyileştirme niyetlerimize uygun düştüğü sürece, hastanın çalışmasını aksatmamak gerektiğini anlatmaktadır. Hasta ruhsal çatışkısıyla yüz yüze gelmekten kaçındığı ya da hasta kalma arzusu sağaltımı aksattığı zamansa hemen araya girmek gerekir.

2. DİRENMELERİN DİZGELİ YORUMU VE ÇÖZÜMLENMESİ

Okur, şu âna dek anlatılanlardan sonra, salık vereceğim «iyi uygulayım»ın ne olduğunu merak edecektir. Sıralamaya çalıştığım sayısız güçlük karşısında, yukarda andığım yanılgılardan ancak genel crimli birkaç kural çıkarabilmeme şaşmayacaktır sanırım; üstelik, daha işin başında bir engel belirmektedir: sürekli değişimler, iniş çıkışlar gösteren, sözcüklerle betimlemeye ve tanımlamaya kalkuğumız ân bir bakıma donup kalan ruhsal, canlı görüngüler vardır karşımızda. Dolayısıyla, girişti̇ğimiz bilimsel açıklamanın katı bir kalıp gibi gözükmesi tehlikesi belirmektedir, oysa amaç, henüz pek iyi bilinmeyen, pek az kolaçan edilmiş bir alanın şöyle kalın çizgilerle resmini çizmektir. Herkesin neden sözedildiğini anlayabilmesi için, ortak bir dil bulmaya çalışıyoruz. Bilimsel açıklamamızın aşırı kalıpsal ögesi bir yön saptama aracından başka şey değildir. Ayrı ayrı ve ayrıntılı olarak incelemek üzere iki görüngüyü birbirinden ayırdığımız zaman, ister istemez belli bir kalıba yaslanmış oluruz, oysa bu sıradan bir bilimsel oyundur. Biz hastayı geniş bir kural ve ilke dağarcığıyla ele almak değil, durumunu önyargısız incelemek, gidişimize *onun* önümüze getirdiği gerece, *onun* davranışına, gizlediği ya da çarpıttığı her şeye göre yön vermek istiyoruz. Ancak ondan sonra *şu olay* konusundaki bilgimizi *öbür olay* yararına nasıl kullanabileceğimizi araştırırız. Freud'un Budapeşte Kurultayı'nda istediğini yerine getirerek değişik direnmelerin bir dizelgesini çıkarabilseydik işimiz epey kolaylaşırdı elbet; ancak, o zaman bile, önümüzdeki direnmenin dizelgedeki hangi direnmeye benzediğini saptamamız gerekirdi. Gizli olumsuz aktarma en büyük direnmelerin yalnızca *birisi*'dir; es geçme hakkına sahip olmadığımız daha başka türler de vardır. Ruhçözümlemesinin yönü ancak hastanın birey olarak önümüze getireceği gereçten yola çıkılarak belirecektir.

Hastanın önümüze getirdiği anı ve çağrışımlar saydam, çözümlenmesi kolay gözükse bile, bellibaşlı direnmeler saptanıp ortadan

kaldırılmadıkça derin yorumlara girişilmemesi gerektiğini gördük. Hasta, bunlara uygun direnmeleri göstermeden anılarını anlatıyorsa çok dikkatli olmak gerekir. Sözün kısası, yorumlanmayı bekleyen anılarla gözüne çarpan direnmeler karşısında çözümcünün hiç duraksamadan direnmelere eğilmesi zorunludur. Bizim savımız şu: *yorumlanacak direnmeler bulunduğu sürece bilinçaltı yorumu yapılmamalıdır.* Bunun nedeni son derece yalın: eşlik eden direnme *ortadan kaldırılmadan* bilinçaltı yorumuna girişilirse, hasta yorumu ya aktarmadan ötürü kabul etmekte, ya ilk olumsuz tutumda yoruma saygısını yitirmekte, ya da direnme sonradan ortaya çıkmaktadır. Her üç durumda da yorum iyileştirici etkisini yitirmekte, durumu sonradan düzeltmek olanaksızlaşmasa bile, epeyce güçleşmektedir. Bilincin alt katmanlarının yorumu kösteklenmektedir.

Sağaltımın ilk haftalarında hastanın «çözümsel kişiliği»ni sereserpe ortaya vurmasına engel olmamak son derece önemlidir. Olgunlaşmadan ve çözümcü tarafından anlaşılmadan direnmelerin yorumlanması düşünülemez. Direnmelerin yorumu için en uygun ânın seçimi büyük ölçüde çözümcünün kişisel deneyimine bağlıdır; görmüş geçirmiş hekim en küçük belirtiden yararlanmayı bilecek, buna karşılık işe yeni başlayan çözümcü, aynı durumda, çok daha belirgin işaretler bekleyecektir. *Altta yatan* direnmenin belirtilerini tanıyabilmek için pek çok deneyim gereklidir. Şu ya da bu direnmenin imlemi kavranınca sıkı bir yorumla hastanın bu direnmenin bilincine varmasına çalışılır: yapılacak ilk iş, ona direnmenin *varlığını* göstermektir; sonra, çarklarına parmak basılmalıdır; en sonunda da, bu direnmenin neye karşı olduğu hastaya anlatılmalıdır.

İlk aktarma direnmesinden önce yeterli sayıda anı ortaya çıkmamışsa, direnmenin ortadan kaldırılması güçleşir; doğrusu aranırsa, çözümcünün deneyimi arttıkça, bu güçlük aşılır. Buradaki güçlük, direnmenin yokedilmesinin bilinçdışı içeriğinin bilinmesini gerektirmesine karşılık, söz konusu bilinçdışı anılara yaklaşmanın direnme tarafından kösteklenmesindedir. Tıpkı düşler gibi, her direnmenin tarihsel bir imlemi (kökeni) ile güncel imlemi vardır. Bu kısırdöngüden, evrimi ve özyapısı dikkatle izlenen güncel direnmenin ereği ve imlemi ortaya çıkarılarak kurtulunabilir. Uygun çözümlemeyle, direnmenin çocukluk döneminden kalma içeriği gözler önüne serilir. Çünkü direnme ancak tâ çocukluğa uzanan anı ve çağrışımlar aracılığıyla kırılabilir. Direnmelerin ve güncel imlemlerinin bulunup ortaya

çıkarılmasına gelince, kesin kurallar söylemek olanaksızdır. Bilmecenin çözümünü bize ancak sezgi sağlayabilir; her türlü öğretimin dışında kalan çözümleme sanatı da işte burada başlar. Direnmeler ne denli ince gizliyse, hasta oyununu ne denli gizli oynama eğilimindeyse, ruhçözümcünün işi o denli güçleşir. Başka bir deyişle, ruhçözümcünün kendisinin arzularını bastırmış bir kişi olmaması ve özel bir yetenekle donatılmış olması gerekmektedir.

Nedir «altta yatan direnme»? Bu, ilk ağızda kuşkuyla, güvensizlikle, gecikmelerle, susmalarla, yetersiz çağrışımlarla kendini belli etmeyen, çözümsel yükümlülüklerin özyapısından anlaşılan direnmedir. Örneğin, kuşkulu boyuneğme, hiçbir direnme belirtisi göstermeme hekimi, açıkça ortaya vurulan direnmelerden çok daha tehlikeli direnmelerin bulunabileceği konusunda uyarmalıdır. Deneyim bana hastanın kırılmamış direnmeler eşliğinde içini dökmesinin hiçbir iyileştirici değer taşımadığını gösterdiğinden, kuşkulandığım an direnmelerin üstüne giderim, ve haklarında yeterli bilgi edindiğime inandığım an, itiraflara ara verdiririm.

Çözümlenecek anı ve çağrışımların çok yakından, dolayısıyla yanlış değerlendirilmesi, Freud'un her zaman işe yüzeyden başlamak gerektiğini söyleyen kuralının yanlış yorumlanması çoğunlukla tehlikeli yanlış anlamalara yolaçmakta, uygulayımsal güçlükler yaratmaktadır. «Ruhçözümsel gereç» sözünden ne anlamak gerekir? Bu terimle, genel olarak, itirafları, düşleri, çağışımları, *dil sürçmeleri*'ni falan anlatıyoruz. *Kuram* açısından, ruhçözümlemesine sokulan kişinin genel davranışının da belli bir imlemi bulunduğunu biliyoruz; ancak, topluçalışmalar ve tıp okullarında yürütülen somut çalışmalar hastanın davranış ve konuşma biçiminin, kaş-göz oyunlarının, giyinişinin, el sıkışının *uygulamada* savsaklanmakla kalmadığını, sözün gerçek anlamında unutulduklarını göstermiştir! İnnsbruck Kurultayı'nda, Ferenczi'yle ben, birbirimizden habersiz, bu biçimsel ögelerin önemine parmak basmıştık; kişisel deneyimim bana onları her türlü kişilik çözümlemesinin başlangıç noktası saymayı öğretmiştir. Ruhçözümsel gerecin *içeriği*'nin abartılmış değerlendirilmesi genellikle sunuluş biçimlerinin az-çok küçümsenmesiyle atbaşı gitmektedir. Oysa, biçimsel davranışın unutulması ya da iletişimlerin içeriğinden daha önemsiz sayılması, sağaltım açısından taşıdığı tehlikeler hiç de azımsanmayacak bir «ruhsal yüzey» anlayışına götürür bizi. Çelebiliği ve ince davranışlarıyla dikkati çeken bir hastayı örnek alalım;

çözümleme sırasında, kız kardeşiyle ilişkilerine değinmektedir. Karşımızda, eşzamanlı iki ayrı «ruhsal yüzey» içeriği vardır: bir yanda, kız kardeşine duyduğu sevgi, öte yandaysa davranışı, yâni aşırı çelebiliği. İkisinin de kökleri bilinçaltındadır. «Ruhsal yüzey»e bu yeni yaklaşım biçimi, Freud'un «başlangıç noktası olarak hep bilincin yüzeyini almak gerekir» kuralına değişik bir yorum getirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Çözümsel deneyim aşırı çelebiliğin, abartılmış inceliğin *hep* bilinçdışı eleştirileri, güvensizlik ya da küçümsemeyi dile getirdiğini göstermiştir. Başka bir deyişle, hastanın donup kalmış inceliği mutlaka bir eleştiriyi, güvensizliği, küçümsemeyi dile getirmektedir. Bu durumda, kardaşına yönelik seviyi kendini belli ettiği anda yorumlamak hakkımız mı acaba? Yanıt: hayır. Ruhsal yüzeyin öbür yanını çözümlememizi gerektiren birçok neden vardır; hastanın, çelebiliğinin gerekçelerini kendi başına anlatmasını beklemek büyük bir yanılgı olur. Ruhçözümlemesi, sırasında, bu gibi kişilik özellikleri çarçabuk direnmeye dönüşebileceğinden, kuralımız bütün direnmeler için geçerlidir. Hasta bundan hiçbir zaman sözaçmayacak, direnmeden başka bir şey olmayanı bulup ortaya çıkarmak ruhçözümcüye düşecektir. Hasta, bir sürü ruhçözümsel gereç sağladığına göre, çelebiliği hep bir direnme belirtisi sayan savımın yanlış olduğu söylenebilir. Benim buna yanıtım, ruhçözümlemesinin başında önümüze getirilen ruhsal gerecin içeriğinin değil, biçimsel sunuluşunun önemli olduğudur. Bizim çelebi hastaya dönelim: arzularını bilinçaltına ittiğinden, sinirceli inceliğine ve kalkan gibi kullandığı bütün görgü kurallarına büyük önem verme eğilimindeydi. Ruhçözümcüyü ya çok yaşlı ya çok genç olmakla, içler acısı bir evde oturmakla, tatsız bir hanım almış olmakla, budala ya da Yahudi olmakla, asıl kendisini çözümlemeye sokması gereken bir sinir hastası olmakla suçlayan saldırgan bir hastayla uğraşmaktansa çelebi bir hastaya bakmanın çok daha hoş olduğunu kabul edebilirim. Sözünü ettiğim suçlamalar ille de bir aktarmayı dile getirmezler: çünkü, ruhçözümcünün de hastanın karşısına, aslında olması gerektiği gibi, yâni «kar beyaz bir kâğıt» biçiminde çıkmadığını belirtmeye bile gerek yok; o da, ister istemez kendi kişiliği ve özellikleriyle gelmektedir. Oysa, hastalarımız çoğu kez korkunç bir sezgiyle bizim kusur ve zayıflıklarımızı algılamaktadırlar; dahası bunlardan yararlanıp, içinde bulundukları aşağılık duygusunun öcünü almaktadırlar. Öte yandan, kendilerinden beklenen içtenlikle karşılarındakine eziyet etme

eğilimlerini doyuran hastalar da görülür. Zaman zaman direnmeye dönüşse de, bu tutumun iyileştirici bir değeri vardır. Ancak, hastaların büyük çoğunluğu korkunç derecede bastırılmış, müthiş kaygılı, alabildiğine suçluluk duygusuyla doludur, dolayısıyla kendilerini zihinsel kısıtlamalardan kurtaramazlar. Hekim arkadaşlarımın çoğunun tersini savunmasına karşın, şu savımda direniyorum: hiç ayrıksız bütün ruhçözümlemeleri hastadan gelen ve çoğunlakla *altta yatan* bir güvensizlik ya da eleştiriyle başlamaktadır. Bu yüzden, ruhçözümcünün işe o günkü durumdan gelen güvensizlik ve eleştiri gerekçelerini (yâni sağaltımın isterlerini, birbirini tanımayan iki insanın ilintisini, ruhçözümlemesi karşısında kamuoyunun görüşünü falan) açıkça tartışarak başlaması çok yerinde olur; hekim, bu evrede, hastalarının güvenini kazanmak istiyorsa, kendini yüzde yüz içten davranmaya zorlamalıdır. İlle de sinirceli olmaları gerekmeyen bu gibi olumsuz tepkilerin ne zaman tartışılabilecekleri sorusunu yanıtlamak güç değildir; önemli olan, hastayla hekim arasında biçimci dünyanın çelebilik duvarı bulunduğu sürece bilinçaltının köklü yorumuna girişmemektir.

İncelemeyi derinleştirmezden önce, aktarma sinircesinin çekilip çevrilmesinden sözetmek isteriz. Çözümleme olağan akışında gidiyorsa, kısa bir süre sonra ilk aktarma direnmesi kendini gösterir. Saptanması gereken ilk şey, çözümlemenin sürmesine karşı ilk direnmenin neden kendiliğinden ortaya çıktığı ve hastayla çözümcü arasındaki ilintilere göre yerleştiğidir: Ferenczi'nin «aktarma zorlaması» adını verdiği şeyin dürtüsü nedir? Hastaya temel kuralı uygulamakla, Ben'in yasakladığı şeylerin ardında koşmayı başlatmış oluruz. Hasta, bilincinin derinliklerinden su yüzüne çıkan şeyler karşısında er geç savunmaya geçecektir. Başlangıçta, bu savunma özellikle bilinçaltına itilmiş arzulara yöneliktir. Ancak hasta yasaklanan şeyleri de, bunlara karşı bir savunma içinde olduğunu da bilmez. Freud, direnmelerin de bilinçsiz olduğunu göstermiştir. Öyle de olsa, direnme, uzun süre gizli kalamayacak duygulanımsal bir süreçtir. Akıldışı kökenli bütün ruhsal devinimler gibi, sözkonusu duygulanım başlangıcı da akılsal bir nedensellik, o anki duruma dayalı bir açıklama bulma eğilimindedir. Dolayısıyla hasta, kendisine temel kuralı uygulayarak bilincindeki çatışkıyı körükleyen kişiye yöneltir duygulanım sürecini. Bilinçaltına karşı takındığı savunma tutumunun hekime yansıtılması bunun bilinçdışı içeriğinin de değişmesine yolaçar: o da ruhçözümcüye aktarılır. O zaman ruhçözümcü, örneğin uzlaşılmaz baba ya da sevecen ana olur

çıkar. Bu savunmanın başlangıçta olumsuz bir tutumla dışavuracağına kuşku yoktur. Sinircesel dengeyi bozan kişi sayılan ruhçözümcü bu durumda hep düşman gibi gözükecek, ona yansıtılan duygulanım başlangıçlarının sevgi ya da nefret içtepisi olması hiç önem taşımayacaktır; çünkü, iki durumda da, ikisinin ortak paydası güçlü bir itme savunması olacaktır.

İlkin nefret içtepileri yansıtılmışsa, aktarma direnmesi ister istemez olumsuz bir görünüş alır. Sevgi içtepileri ağır basmışsa, direnmeden önce açık-seçik, ama bilinçsiz bir olumlu aktarma görülür. Kısa bir süre sonra bu bir yandan kaçınılmaz düşkırıklığının yaratacağı olumsuz tepkiye («düşkırıklığı tepkisi»ne) öte yandan da tensel güdülerin yardımıyla bu tepkinin bilincine varılmasına bırakır yerini; ya da, savunma olumsuz davranışlar biçiminde kendini gösterir.

Gizli olumsuz aktarmanın yarattığı uygulayımsal sorun öylesine önemlidir ki, değişik belirti ve biçimleriyle bunların ele alınışının ayrıntılı olarak tartışılması gerekir. İlkin, kaçınılmaz biçimde gizli olumsuz aktarmalara yolaçan birkaç benzersiz örneği sıralayacağım:

1) Hekime boyuneğen, söz dinleyen, ne olursa olsun çelebiliklerini yitirmeyen, hekime sonsuz güvenen, kısacası *«iyi hastalar»:* böyleleri hep olumlu aktarmalar yapar, «direnme tepkisi» göstermezler. Bunlar, genellikle kadınsı-edilgin erkeklerle erkeğe doyamama eğilimi gösteren dönüşümceli kadınlardır.

2) *Efendi*likleri hiç bozulmayan, uzak bir *dürüstlük* içinde kalan hastalar. Bunlar, nefretlerini «sarsılmaz bir çelebilik»e dönüştürmüş içtepili insanlardır.

3) *Duygulanımsal yaşamları zayıf* hastalar. Bunlar da, «efendi» hastalar gibi, saldırganlıklarına ket vurmuşlardır. Çoğunlukla içtepili kişilerdir; dönüşümceli kadınlar da çoğu kez duygulanım zayıflığı gösterirler.

4) Sahici duygu ve anlatım eksikliğinden yakınan, yâni *kişiliğini yitirme* sıkıntısı çeken hastalar. Bu bölüğe «oyun oynayan» hastalar da girer; bu oyunun bilincindedirler, ama bir tür iç zorlanımla geldiğinden buna karşı duramazlar; bilinçlerinin kuytu bir köşesinde ruhçözümcüye oyun oynadıklarını bilirler. Böyleleri, genellikle, hastalık hastası, özüne hayran sinircelilerdirler. Zamanla kendileri için büyük bir dert hâline gelen, her an ve her durumda *«içlerinden kıskıs gülen»*ler bunlardır. Ruhçözümcünün bu hastalar karşısında işi epey zordur.

İlk aktarma direnmelerinin biçimi ve katmanlaşması hastaların çocukluk yıllarında yaşadıkları duygulara bağlıdır. Çocukluktan kalma çatışkıların mantıklı ve akılcı bir çözümlemesini yapabilmek için, bunların katmanlaşmasını gözönünde bulundurmak zorundayız. Yorumlarımızın aktarmaların içeriğine bağlı olmadığını, yorum uygulayımımızın aktarmaların geliş sırasını hesaba katması gerektiğini yukarda belirtmiştik. Önemli olan yalnız aktarma sinircesinin gelişmesi değil, aynı zamanda oluşumunun ana örneğin, yâni ilk sinircenin iniş çıkışlarını izlemesi ve aynı devingen katmanlaşmayı göstermesidir. Nitekim, Freud hepimize, ilk sinirceye ancak aktarma sinircesiyle ulaşabileceğimizi göstermiştir. Bundan ötürü, ilk sinirce aktarma sinircesinde ne kadar aslına uygun olarak yinelenebiliyorsa, aktarma direnmesinin kırılması o kadar kolaylaşır. Aktarma sinircesinin, ilk sinircenin tam tersi yönde geliştiğini belirtmeye gerek bile yoktur. Aktarmanın yanlış yorumlanması, örneğin, bilincin en derin katmanlarına kök salmış bir tutumun yorumlanması —söz konusu tutum açıkça kendini belli etse ve yorumu doğru olsa da— aktarma sinircesinin gelişmesini bozar. Bu evrede vakitsiz, derin ve düzensiz yorumlara girmekten kaçınabilirsek, aktarma sinircesinin bireysel sinirceye uygun olarak ve kendiliğinden geliştiğini deneyler bize göstermiştir.

Ne dediğimizi kalın çizgili bir örnekle anlatalım: bir hasta ilkin anasını sevip sonra babasından nefret etmişse, sonra da —korkudan— anasını bırakıp babasına duyduğu nefreti kadınsı edilgin sevgiye dönüştürmüşse, direnmenin yorumu azıcık doğru yapılabilirse, ilk aktarma cinsel enerji evriminin son evresini gösteren kadınsı-edilgin tutum olacaktır. Direnmenin dizgeli yorumu bu tutumun altında yatan, babaya duyulan nefreti açığa çıkaracaktır; ondan sonra, ruhçözümcüye aktarılmış anaya duyulan sevgi biçiminde, yeniden anaya yatırım yapılacaktır. Bu evreden sonraysa, hasta sevgisini gerçek bir kadına yöneltebilir.

Çok daha elverişsiz bir evrim tasarlayabiliriz: hastanın belirgin, olumlu bir aktarma gösterdiğini, kadınsı-edilgin tutumunu ortaya vuran düşlerle anasına bağlılığını belli eden düşlerini anlattığını varsayalım. Bu düşlerin kolay yorumlanabildiğini de varsayalım. Ancak, eğer ruhçözümcü olumlu aktarmanın özyapısını tanırsa, yeniden etkinlik kazanmış baba sevgisinin ilk katmanı, babaya duyulan nefretin ikinci katmanı, ruhçözümcüye aktarılmış ana sevgisinin en dipteki katmanı oluşturduğunu hesaba katarsa, imlemi (gösterdiği şey) kör kör

parmağım gözüne ortada olsa da, hastasının bu tutumuna saplanıp kalmaktan kaçınacaktır! Gerçekten de, ilkin anaya duyulan sevginin aktarılmasını ele almaya kalkarsa, aktöreye aykırı sevinin yorumuyla hastanın yaşantısı arasında yeniden etkinlik kazanmış bir aktarma sevgisi görünüşü altında babaya duyulan nefreti karşısında bulacaktır; bu sevgi, hastayla hekim arasına aşılmaz bir duvar gibi dikilecektir. En üstteki güvensizlik, inanmazlık ve yadsıma katmanından geçmesi gereken düş yorumu biçimsel olarak kabul edilecektir. Dolayısıyla, hiçbir iyileştirici etkisi olmayacaktır. Ürken ve işkillenen hasta babasına duyduğu nefreti daha da derinlere itecektir; geliştireceği suçluluk duyguları onu iyice «kuzu gibi» yapacaktır. Ve bir kez daha, içinden çıkılmaz, karışık bir çözümsel durumla burun buruna geliriz.

Demek ki, su yüzüne çıkan değişik katmanlardan gelme anı ve çağrışımlar arasından güncel ya da geçmişteki aktarma direnmesinde canalıcı bir yer tutan ve birtakım davranışların ardına gizlenmeyeni bulup ortaya vurmak gerekmektedir. Bu dediğimiz çok kuramsal bir lâf gibi gözükmektedir, ama gerçekte bunlar bir sürü duruma bal gibi uygulanabilen kurallardır.

Bu durumda, bizi ilgilendirmeyen öbür ruhçözümsel gereci ne yapmalı? Gerçekte, eriyip gitmeleri için onlarla ilgilenmemek yeterlidir. Ancak çoğunlukla hasta daha başka önemli ögeleri gizlemek üzere birtakım davranışlarda bulunmakta, daha başka deneyimlere değinmektedir. O zaman *hep gizlenen anı ve çağrışımlara parmak basarak,* perde işlevi görmek üzere ortaya vurulanları hiç önemsemeyerek bu direnmenin kırılması gerekir. Başka bir benzersiz örnek de olumsuz aktarma hâlinde hastanın davranışıdır: ruhçözümcüyü ve ruhçözümlemesini övgülere boğarak eleştiri ve düşmanlığını gizlemeye çalışır. Bu direnmeyi kırmaya çalıştığımız vakit, hastanın tutumunu belirleyen şeyle yüz yüze geliriz: eleştirilerini açıkça dile getirme korkusu.

Ruhçözümcü ender olarak hastanın itiraflarını durdurmalıdır; bu, ancak hasta onları aşmaya hazır değilken, vaktinden çok önce ve çok sayıda sapık ya da kandaşıyla ilişki kurma eğilimi belirirse yapılmalıdır. Es geçmek yetmiyorsa, ruhçözümcü hastanın dikkatini başka yöne çekmeye çalışmalıdır.

Böyle yapmakla, aktarma direnmelerinin ana içeriğinin anılarla ilintisini kolaylaştırmış olur; aktarmanın yarattığı duygulanımlar anıların canlanmasına bağlı kalır böylece. Ayrıca, duygulanımsız anıların su yüzüne çıkması da önlenmiş olur. İçinden çıkılmaz karışık

ruhçözümsel durumun en belirgin niteliği, altta yatan, kırılamamış direnmedir; bu direnme, bütün duygulanımları kösteklerken, örneğin iğdiş edilme kaygısı, ağızla ilgili imgeler, kandaşıyla cinsel ilişki kurma düşleri gibi her türlü hâl ve nesneyle ilgili anılar karman çorman su yüzüne çıkar.

Çözümlenecek anı ve çağrışımları uygun bir ayıklamadan geçirmekle çözümlemenin *sürekliliğini* sağlamış oluruz. Yalnız o anki durumu anlamakla yetinmez, ayrıca aktarmanın mantıksal evrimi içersinde, her an her şeyi çözebilme olanağına kavuşuruz. Aslında sinircenin küçük parçalarından başka bir şey olmayan direnmeler, sinircenin tarih ve yapısıyla belirlenen mantıksal bir düzen içinde karşımıza geldiği için işimiz kolaylaşır.

3. DİRENMELERİN DİZGELİ ÇÖZÜMLENMESİ SANATI

Buraya dek belirti ve direnmelerin yorumlanması uygulayımını inceledik; bu yorumun düzenli ve dizgeli olması gerektiğini, sinircenin bireysel yapısından yola çıkmasının kaçınılmazlığını gördük. Düşülebilecek yanılgıların dizelgesini çıkararak dizgeli yorumlamayla gelişigüzel yorum arasına kesin bir çizgi çektik. Ayrıca, dizgeli olsa da *daha önce yorumlanmamış direnmelerin çekilip çevrilmesinde tutarlı davranamayan* bir yorumlamanın yıkıcı sonuçlarına da parmak bastık.

İlk aktarma direnmesinin yarattığı engel aşılır aşılmaz, çocukluğun ilk yıllarına dek uzanan anılar kolayca anımsanmaktadır. Ancak, kısa bir süre sonra hasta ikinci bir aktarma direnmesiyle korumaya çalıştığı yeni bir bastırılmış ruhsal gereç katmanına toslar. Bunun üzerine, direnmelerin çözümlenmesi süreci yeniden başlar, ama apayrı bir kalıba göre. Çünkü birinci çözümlemede ilk güçlük söz konusudur; bu seferse, direnmenin belli bir çözümsel geçmişi vardır ve bu onu etkiler. İlk direnmenin kırılmasını bilen hastanın ikinci engelin ortadan kaldırılması için elinden geleni yapacağı sanılabilir. Oysa, deneyim bize işin hiç de öyle olmadığını kanıtlamıştır. Çoğu kez hasta ikinciye koşut olarak, birinci direnmeyi de yeniden alevlendirir. Kimi zaman, yenisine hiç değinmeden eski direnmeye düşebilir. Katmanların üst üste konması hemen yeni sorunlar yaratır. Hasta, çözümlemenin kırdığı birinci direnmeye sığınır gibidir. Aradaki katman dikkate alınmadan doğrudan doğruya yeni direnmeye saldırılırsa, daha önceki çözümlemelerin sağladığı bütün yararların yele verilmesi tehlikesi be-

lirir. Tatsız şaşırtmacalarla ve başarısızlıklarla karşılaşmamak için, hekimin —kendini gösterme derecesi ne olursa olsun— eski direnmeye dönmesi ve çözümlemeye o noktadan başlaması gerekir. Böyle yaparsa, yeni direnmeye adım adım yaklaşır ve hasmı daha önce kazandıklarını geri alma fırsatını bulamadan yeni toprak parçaları ele geçirir.

Bozukluğun özüyle doğrudan ilgisi bulunmayan ön cephedeki zayıf noktalara şurasından burasından saldırmaktansa, sinirceye en temel direnmeden, yâni en güçlü noktadan saldırmak ve bunu her yönden aşındırmaya çalışmak yerinde olur. Direnmeleri kırarak ve ilk aktarma direnmesinin oluşturduğu güçlü noktadan yola çıkıp çözümsel gerecin üstündeki kabuğu kaldırarak ilerlerken geçmişteki ve o günkü hâliyle genel durum bir an bile gözden ırak tutulmaz. Çözümleme vazgeçilmez bir süreklilikle yürütülür ve günün birinde bitecek konusunda umut verir. Hattâ, belli bir hastalığın benzersiz belirtilerinin çözümlenmesinden elde edilen sonuçlar kıyaslanarak —çözümlemenin kurallara uygun yürütülmesi koşuluyla— birtakım eğilimlerin hangi sırayla şiddetli aktarma direnmeleri biçiminde ortaya çıkacakları bile *kestirilebilir.*

Hiçbir kanıtlama bizi ruhsal sağaltımın çetin sorunlarının gelişigüzel yürütülen yorumlarla ya da herkes için geçerli bir kalıpla çözülebileceğine inandıramaz. Böyle davrananlar işlerinin karmaşıklığını gerçekten kavramadıklarını, önlerine çıkan «kördüğümü kesip atarken» ne yaptıklarını bilmediklerini gösterirler. Böylelerı, gerçekte, hastanın iyileşme olasılığını sıfıra indirirler! Düşlerin ve anıların yorumlanması, etkisini yoketmek istemiyorsak ancak azar azar kullanmamız gereken değerli bir ilâca benzetilebilir. Deneyler, düğümü yavaş yavaş çözme zahmetine giren hekimlerin elde ettikleri sürekli başarıyı kanıtlamıştır...

Kimileri de çözümsel edilginlik kavramını yanlış anlamış, sonsuza dek bekleme sanatında uzmanlaşmışlardır. Böylelerı de bize sayısız içinden çıkılmaz durum örneği verirler. Hastanın direnç gösterdiği evrelerde ruhçözümlemesinin evrimini ele almak hekime düşer. Ruhçözümlemesi ancak direnmeyle gidişi ağırlaştırılmayan evrelerde hastanın girişimine bırakılır. Freud da zaten bunu söylemek istemiştir. Gelişigüzel yorumlara girişmek ya da önceden tasarlanmış kalıplara göre yorum yapmak ne kadar tehlikeliyse, ağzını kapatıp oturmak, hastayı «suyun akışına bırakmak» da o kadar tehlikelidir.

Kimi direnme olaylarında, edilginlik özellikle zararlı olabilir. Bir hastanın bir direnmeye ve bununla ilgili çözümsel gerecin tartışılmasına yan çizmeye çalıştığını varsayalım: orada da direnmeyle karşılaşana dek başka bir konuya değinir, direnmeye toslayınca yine konu değiştirir ve bu iş böylece sürüp gider. Hekim ister «edilgin» seyirci gibi izlesin, ister önüne getirilenleri canla başla yorumlayarak hastanın dolaşmalarına ayak uydursun, bu «zigzak» sonsuza dek sürebilir. Hasta kaçak olduğundan, hekime sağladığı çözümlenecek düzmece gereçler kısır kaldığından, çözümleme yoluyla ondan kurtulma yürekliliğini gösterene dek *onu alıp ilk direnmenin başladığı noktaya götürmek çözümcüye düşer.*[1]

Kimi zamansa hasta kurtuluşu çocuklukta arayabilir, konumunu koruyabilmek için sımsıkı gizlediği şeyleri ortaya vurabilir; en iyi varsayımla bile, bu gibi itirafların en küçük bir iyileştirici etkisi yoktur. Eğer sonuna dek dinlemeyi yeğlemiyorsanız, bu lâf ebeliğini yarıda kesebilirsiniz; önemli olan, hastayı habire kaçmak istediği başlangıç konumuna döndürmektir. Aynı kural güncel yaşama sığınma için de geçerlidir. Çözümlemenin en iyi evrimi bizi alıp aktarma sinircesinin doğmasına yolaçan ilk sinirceye götürendir; o zaman, hasta hep direnme gösterir, arada da, duygulanımsal karşılıklarıyla birlikte, bol bol anı getirir önümüze.

Ruhçözümcünün benimseyeceği «etkin» ya da «edilgin» tutumun üstünlükleri ya da sakıncaları konusunda yapılan ateşli tartışmanın hiçbir anlamı yoktur. Genel olarak şu kural öne sürülebilir: *direnmelerin çözümlenmesi gerektiğinde hiçbir zaman yeterince etkin, (direnmeler sorunu bir yana) bilinçaltı dünyasının yorumlanması gerektiğinde de hiçbir zaman yeterince sabırlı olamıyoruz.* Hekim, çoğu kez bu dediğimizin tam tersini yapmakta, bilinçaltı dünyasının yorumunda aşırı gözüpek davranmakta, bir direnmeyle karşılaşınca da çok çekingen kalmaktadır.

---

[1] *1945:* Pek çok hastada, direnme içtepisel bir konuşma gereksinmesine dönüşür. Başlangıçta, bu konuşmadan duramama boğaz ve yutak kaslarındaki sürüp giden kasılmanın *dirimsel belirtisi*'nden başka bir şey değildir. Hasta konuşma, aklına geleni söyleme gereksinmesi duymaktadır. Dirimsel enerjiyle sağaltun uygulandığı zaman, bu hastalardan susmalarını isteriz: kısa bir süre sonra konuşmadan duramamanın nedeni olan yürek daralması kendini gösterir. Hastayı bu zorlanmadan kurtarabilmek için, boğaz kaslarındaki kasılmayı gidermek gerekir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ UYGULAYIMI[1]

1. GENEL BAKIŞ

Sağaltım yöntemimiz, aşağıda sıralayacağımız temel kuramsal kavramlara dayanmaktadır. *Yerel* bakışaçısı, bilinçaltı dünyasının bilinçüstüne çıkarılmasını sağlayan uygulayımsal ilkeyi belirlemektedir. *Devinimsel* bakışaçısı, bu işlemin dolaysız yoldan değil, direnmelerin çözümlenmesiyle yapılması kuralını getirmektedir. *Tutumbilimsel* bakışaçısıysa, karşımıza çıkan olayın ruhbilimsel yapısıyla birlikte, direnmelerin çözümlenmesinin her hastaya göre değişen bir düzen içinde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

Yersel süreci (söze dayanan süreci) bilinçaltı dünyasını bilinçüstüne çıkarmakta ruhçözümsel uygulayımın biricik ereği saydığımız sürece, bilinçdışı belirtilerin *geliş sırasına göre* yorumlanmaları kuralı haklı bir nedene dayanıyordu. Bu görünge içersinde, çözümlemenin devinimbilimini, yâni bilince varmanın buna bağlı duygulanımı da zincirlerinden kurtarıp kurtarmadığı, ruhçözümcünün hasta üzerinde zihinsel etkinin dışında bir etki yaratıp yaratmadığını pek önemsemedik ve bu işi az çok rastlantıya bıraktık. Devindirici ögenin, başka bir deyişle hastanın yalnız geçmiş olayları anımsamakla kalmayıp bunları yaşamasının hesaba katılması işimizi biraz daha karmaşıklaştırır: «Bilinçaltında yatanı bilinçüstüne çıkarmak» yetmez

---

[1] İlk kez, 1927'de, İnnsbruck'ta, Uluslararası X. Ruhçözümlemesi Kurultayı'nda okunmuştur.

olur. Ancak, ruhçözümsel eylemin devinimi hastanın önümüze getirdiği anı ve çağrışımların içeriğine değil, bunların karşısına diktiği direnmelere ve onları aşarken duyduğu coşkulara bağlıdır. Böylece, ruhçözümcünün görevi yepyeni bir anlayışla önümüze gelmektedir. Gerçekten de, yersel açıdan (söze dayalı açıdan) bakıldığında, hastanın bilinçaltında bulduğu ögeleri birer birer bilinçüstüne çıkarmak yeterlidir; başka bir deyişle, ruhçözümcü kılavuz olarak hastanın anı ve çağrışımlarının *içeriğini* benimser. Devinimsel düzlemi hesaba kattığımızda, bu tutumu bir yana bırakmak, hem anı ve çağrışımların içeriğini, hem de bunlara eşlik eden duygulanımları gözönünde bulundurmak gerekir: yâni *birbirini izleyen direnmeleri*. Böyle davranınca, hastaların çoğunda, şimdiye dek adını anmadığımız bir güçlükle karşılaşırız.

2. «KİŞİLİK ZIRHI» İLE «KİŞİLİK DİRENMESİ»

a) Temel Kurala Ayakuydurma Olanaksızlığı

Hastalarımızın ilk anda çözümlemeye açık olmaları, temel kurala ayakuydurabilmeleri, ruhçözümcüye içlerini dökmeleri pek ender görülen bir şeydir. Daha işin başında bir yabancıya nasıl güvensinler? Yıllarca süren hastalık, sinirceli ortamın sürekli etkisi, kimi hekimlerle yaşanan kötü deneyimler, kısacası kişiliğin adım adım bozulması onları ruhçözümlemesine elverişsiz kılmıştır. Bu güçlüğün kökü hastanın kişiliğinde olmasa ortadan kaldırılması son derece kolay olurdu: söz konusu kişilik sinir hastalığının ayrılmaz parçasıdır ve onun etkisiyle evrim geçirir. Bu güçlüğe «özsevisel engel» adı verilmiştir. Bu engeli ortadan kaldırmak, hastanın temel kurala başkaldırmasını kırmak için iki yol vardır ruhçözümcünün önünde.

En bilinen yöntem, hastanın ruhçözümlemesine eğitimle hazırlanmasıdır: hastaya açıklamalarda bulunulur, yüreğine su serpilir, yüreklendirilir, konuşulur. Bu yöntem, sonunda, bir tür olumlu aktarma yaratarak, Nunberg'in öğüdü uyarınca, hastayı içten davranma yönünde etkilemek anlamına gelir. Ancak deneyler bu yöntemin etkisizliğini ortaya vurmuştur; onda ruhçözümsel aydınlık eksiktir, çoğunlukla aktarmaların sürekli değişimlerine bağlıdır.

Her hastaya uygulanamayacak, ama çok daha güvenilir sonuçlar veren, daha karmaşık bir yöntem vardır. Burada yapılacak iş, *eğitsel*

önlemlerin yerine çözümsel yorumları geçirmek'tir. Öğütlerle, çağrılarla ve dolaplarla hastayı ruhçözümlemesine hazırlamak yerine, bütün dikkatimizi tutumuna ve bu tutumun gizli imlemine çeviririz: Hasta *neden* kuşkular içinde kıvranmaktadır, neden buluşmaya geç gelmektedir, sözleri neden kurumlu ya da karışıktır, neden iki üç düşünceden birini kendine saklamaktadır, neden ruhçözümlemesinden yakınmaktadır, neden bu kadar çok çözümsel gereç sunmakta ya da onları Ben'inin en derin katmanlarından çekip çıkarmaktadır? Hekime tepeden bakarak konuşan ya da aşırı uygulayımsal bir dil kullanan hastayla karşılaşınca, ya bu tutumunun ruhçözümlemesinin gidişine zarar vereceği anlatılabilir, ya da —inandırma girişimlerini bir yana bırakarak— neden şöyle değil de böyle davrandığı araştırılabilir. Ruhçözümcü, hastasının davranışının örneğin aşağılık duygusunu gizlemeye yönelik olduğunu yakalarsa, ona bu tutumun anlamını göstermeye çalışarak hastasını etkilemeyi deneyebilir. Bu sonuncu yöntem —birincinin tersine— ruhçözümlemesine uygundur.

Eğitsel ya da etkin eylemin yerine hastanın davranışının çözümsel yorumunun geçirilmesi denemesi bizi beklenmedik biçimde *kişilik çözümlemesi*'ne götürür.

Bakımevinde yaşanan kimi deneyimler bizi ruhçözümlemeleri sırasında karşılaştığımız sayısız direnme arasından *kişilik direnmeleri* adını vereceğimiz bir kümeyi ayırmaya zorlamaktadır. Bunların belirgin niteliği içerikleri değil, hastanın mizacı ve kendine özgü tepkileridir. Nitekim, içtepisel bir kişilik, dönüşümceli, zorlanımlı ya da sinirargını (nevrastenik) kişiliğinkilerden apayrı direnmeler yaratır. Temel aynı olsa da, kişilikten kişiliğe değişen özgül tepkileri, *tıpkı hastalık belirtileriyle kurulan düşlerin içeriği gibi, çocuklukta yaşanan deneyimler belirler.*

b) Kişilik Direnmelerinin Kökeni

Glover, bir zamanlar, kişilik yapısına işlemiş sinircelerle belirtili sinirceleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmaya kalkışmışır. Alexander de bu ayırıma inanırdı. İlk çalışmalarımda, ben de onlar gibi düşünüyordum. Ancak, kıyaslamalı bir inceleme, bu ayırımın belirtileri ortada sinircelerle gizli olanları birbirinden ayırmaktan başka bir işe yaramadığını göstermiştir: bundan ötürü birincilere «belirtili sinirceler» ikincilere de «kişiliğe işlemiş sinirceler» adı verilmiştir. Birincilerde

hastalık belirtilerinin daha açık seçik görüldüğünü, ikincilerinse daha çok hastanın kişilik özelliklerini yansıttığını söylemeye bile gerek yoktur. Şimdi şu soruyu yöneltmeliyiz kendimize: sinirceli bir tepki temeli, yâni kişilik yapısından gelen bir sinirce olmadan sinirce belirtisi olabilir mi? Kişiliğe işlemiş sinircelerle belirtili sinirceler arasındaki ayrım, sinirceli kişiliğin aynı zamanda birtakım belirtiler yaratmış, bir bakıma bu belirtilerde yoğunlaşmış olmasındadır. Belirtili sinircenin kaynağı hep sinirceli kişilik olduğundan, *her çözümleme*'de kişilik yapısından gelme direnmelere rastlamamız, her çözümlemenin sonunda bir kişilik çözümlemesi olması kaçınılmazdır.

Kişilik çözümlemesi açısından, kökenleri çocukluğa uzanan sinircelerle kökenleri çok daha yakında sinirceleri birbirinden ayırmak yarar sağlamaz.

Gerçekten de, önemli olan hastalık belirtilerinin az mı çok mu eski bir tarihte ortaya çıktıklarının değil, belirtili sinircenin tepkisel temelini oluşturan sinirceli kişiliğin yaşamın Oidipus evresinde biçimlenip biçimlenmediğinin bilinmesidir. Hastanın sağlıkla hastalığın başlangıcı arasına çekebildiğini sandığı sınırın ruhçözümlemesi sırasında az çok silindiğini hepimiz çok iyi biliriz.

Belirtilerin ortaya çıkması bizim için ölçüt olamayacağından, başka ölçütler bulmak zorundayız. İlk önümüze çıkan ölçütler, hastalığın içten algılanması ve akılsallaştırmalardır.

Hastalığın içten algılanmayışı kişiliğe işlemiş sinirceyi gösteren yüzde yüz güvenilir bir belirti olmasa bile, asal ipuçlarından biridir. Sinirce belirtisi yabancı bir cisim gibi algılandığından, hastada bir hastalık duygusunun uyanmasına yolaçar. Buna karşılık, sinirceli kişiliğin nitelikleri —örneğin, herhangi bir şeyi yapmadan duramayan kişilerdeki aşırı düzen düşkünlüğü ile dönüşümceli kişilerdeki kaygılı utangaçlık— örgensel olarak kişiliğe işlemiş durumdadır. Bir insan utangaçlığından yakınmakla birlikte kendini hiç mi hiç hasta saymayabilir. Söz konusu birey kişilik yapısından gelen utangaçlığı hastalıklı kızarmalarla dışavurduğu, düzen düşkünlüğü önüne geçilmez bir törenciliğe dönüştüğü; başka bir deyişle kendini ancak sinirceli kişilik açıkça hastalıklı belirtilerle dışavurduğu zaman hasta sayacaktır.

Kimi belirtilerin hastalıklı sayılmadığı da doğrudur: hasta bunları kötü alışkanlıklar ya da kişisel özellikler sayar (sürüp giden peklik,

hafif erken boşalma türleri, vb.). Öte yandan, kimi kişilik özellikleri hastalıklı görüngüler diye yorumlanabilir (öfke nöbetleri, yalan söyleme eğilimi, ölçüsüzlük, savurganlık vb.). Bu ayrıklara karşın, genel olarak, hasta hastalığının bilincine vardığı zaman sinirce belirtilerinin, bunu yakalayamadığı zamansa kişilik özelliğinin varlığından sözedebiliriz.

İkinci ayrım, bir sinirce belirtisinin hiçbir zaman kişilik kadar akılsallaştırılmamış olmasıdır. Nitekim, dönüşümceli kusmaları ya da sayma saplantısını akıl çerçevesine oturtmak, bunları akılla kavramak olanaksızdır. Sinirceli kişilik akıldışı ya da hastalıklı gözükmeyecek kadar akılsallaştırıldığı vakit, sinirce belirtisi anlamsızlaşır. Sinirceli kişilik özellikleri çoğunlukla sırf sinirce belirtileri söz konusu olduğu zaman kabul edilemeyecek nedenlerle açıklanır; sözü geçen kişinin böyle doğduğunu, bunun «kişiliği»nden geldiğini göstermek üzere: «Eh, o böyledir» denir. Ruhçözümlemesiyse bu kanıtlamanın yanlış olduğunu, kişiliğin belirli nedenlerden ötürü şöyle ya da böyle geliştiğini gösterir; kişiliğin de tıpkı sinirce belirtisi gibi çözümlenebileceği ve değişebileceği görülür.

Kimi zaman belirtiler kişilikle öylesine uyuşur ki, sonunda kişilik özelliklerine benzerler. Böylece sayma saplantısı belli bir titizlik ve düzen düşkünlüğü içinde, her şeyi dizge hâline getirme saplantısı da günlük çalışmanın genel düzlemi içinde yeralabilir. Gerçekte, hastalık kavramını tanımlamak kolay değildir: varlığa yabancı cisimden tutun da, sinirceli kişilik ve «kötü alışkanlık» da içinde olmak üzere, akılsal eyleme varana dek, sinirce belirtisinin türlü kılığa girdiği görülür.

Kişilik özelliğine kıyasla, sinirce belirtisi gerek anlam, gerek köken yönünden çok yalın bir görüngüdür. Sinirce belirtisinin kendisi de pek çok şey gösterir elbet; ama iç çarklarını ortaya çıkardıkça, kişiliksel temelini kavrarız. Dolayısıyla, kuramsal olarak, her sinirce belirtisinin kişilik yapısından gelen tepkisel temelini ortaya çıkarabiliriz. Sinirce belirtisinin dolaysız ve hemen o anda belirlenmesi ancak az sayıda bilinçsiz davranışta kendini gösterir; nitekim, dönüşümceli kusmanın nedeni bastırılmış bir erkeklik örgeni emme düşü ya da çocukluktan kalma, ağızla ilgili başka bir arzu olabilir. Bunların ikisi de kişilik düzlemine belli bir çocuksulukla ve anaca tutumla yansır. Ancak, sinirce belirtisinin temelinde yatan dönüşümceli

kişiliği —kimi zaman birbiriyle çelişen— bir sürü eğilim belirler ve bu kişilik özgül bir tutumla ya da *varolma biçimi*'yle dile gelir. Bunun ana çizgileriyle ortaya çıkarılması sinirce belirtisi kadar kolay değildir; ama sinirce belirtisi gibi, varolma biçimi de çocukluğun ilk yıllarındaki arzu ve deneyimlere indirgenebilir; zaten, varolma biçiminin iç düzeneğini işte bu arzu ve deneyimler açıklar. Sinirce belirtisinin tek bir deneyim ya da eğilimle çakışmasına karşılık, kişilik bir bireyin kendine özgü varolma biçimini, geçmişteki bütün yaşantılarının toplamını dile getirir. Bundan ötürü bir sinirce belirtisi hop diye ortaya çıkabilir, kişilik özelliğininse oluşması yıllarca sürer. Bu saptamayı yaparken, sinirce belirtisinin ancak kişilik yapısından gelme bir sinirce tepkisinin yardımıyla hop diye ortaya çıkabildiğini unutmamak gerekir.

Sinirceli kişilik özellikleri, çözümleme sırasında, bizim iyileştirme çabalarımıza karşı etkili bir *savunma düzeneği* oluşturur. Bu «zırhın» çözümsel incelenmesi, aynı zamanda tutumbilimsel bir işlevi yerine getirdiğini gösterir: kişilik zırhı bir yandan dışardan gelen uyarılara karşı kalkan işlevi görür öte yandan da kişiyi kendi içindeki cinsel arzulardan korur. Sinirceli tepkilerin, dengelemelerin ve daha başka sinirceli girişimlerin oluşumu cinsel enerjilerle başkalarına eziyet etmeye yolaçan enerjileri emip yuttuğu için, kişilik zırhı söz konusu enerjileri etkisiz kılabilir. Kişilik zırhının oluşumuna yolaçan süreç hep belli oranda kaygıyı kendisine bağlar, Freud bu görüngüyü örneğin zorlanım belirtilerinin çözümlenmesinde betimlemiştir. İlerde, kişiliğin oluşumuyla ilgili tutumbilime yeniden döneceğiz.

Sinirceli kişilik, kişilik zırhının oluşumuyla, sinirceli de olsa *belli bir denge* kurduğundan, ruhçözümlemesi bu dengeyi bozmaya yönelik bir tehlike gibi gözükür. Bundan ötürü, ele alınan her olaya kendine özgü bir nitelik kazandıran direnmelerin kaynağı varlığın özsever savunma çarkıdır. Hastanın genel tutumunun tümel bir evrimin sonucu olduğunu, dolayısıyla çözümlenip düzeltilebileceğini gördük: bu, aynı zamanda, kişilik çözümlemesinde yeni bir uygulayımın geliştirilmesinde başlangıç noktası olarak işe yarayabilir.

c) Kişilik Direnmesinin Çözümlenmesi Uygulayımı

Hastanın yalnızca düşlerini, çağrışımlarını, yarım kalan edimlerini ya da öbür iletilerini yorumlamak değil, bunları önümüze getiriş

biçimi'ne de dikkat etmek gerekir.[1] Bir hastanın, çözümlemenin ilk gününden başlayarak «temel kural»a ayakuydurduğu pek ender görülür; genellikle, ruhsal gereçleri azıcık içtenlik ve dürüstlükle ortaya vurabilmesini sağlayabilmek için ayların geçmesi gerekir. Hastanın kullandığı dil, çözümcüyü selâmlama biçimi, bakışı, sedire uzanışı, sesindeki iniş çıkışlar, az çok belirgin çelebiliği, ruhçözümcünün temel kuralın uygulanmasını engelleyen gizli direnmeleri görmesine, uygun bir yorumla etkilemesine ya da ortadan kaldırmasına izin veren değerli ölçütlerdir. Hekim için, birtakım şeyleri anlatma *biçimi*, önüne getirilen ruhsal gerecin *özyapısı* kadar değerlidir. Kimi ruhçözümcüler çözümlemenin olduğu yerde saymasından, hastanın «çözümsel gereç» sağlamamasından yakınırlar. Bununla, çağrışımların ve iletilerin *içeriğini* anlatmak isterler. Oysa hastanın suskunlukları, kısır yinelemeleri de işe yarayabilecek, yaraması gereken «gereçler»dir. Hastanın «hiçbir gereç» sağlamaması pek ender görülür; böyle bir şey görülürse, bu, hekimin en değerli «gereci», hastanın *davranışını* kullanmayı bilememesindendir.

Nicedir, hastanın davranışının ve kişiliğini dışavuruşunun ruhçözümlemesi açısından büyük önem taşıdığını biliyoruz. Ben, kendi payıma, sorunun biçimsel yanının hekime, kendisini alıp doğruca kişilik çözümlemesine götürecek bulunmaz bir yaklaşım yolu sağladığını göstermeye çalışacağım. Sinirceli kişiliklerin çekilip çevrilmesinde uğradığımız birçok başarısızlık bize, hiç değilse çözümlemenin başlangıç evresinde, iletilerin *biçiminin* en az içerikleri kadar önem taşıdığını göstermiştir. Bu dediğimizin doğruluğunu anlayabilmek için, duygusal açıdan pek az tepki gösteren hastaların gizli direnmelerini, her durum ve koşulda çelebiliklerini bozmayan «iyi hastalar»ı düşünmek yetişir; olumlu aktarmalarla ruhçözümcüyü kandıran ya da ondan şiddetle sevgi bekleyen hastaları; ruhçözümlemesini hoşça vakit geçirme sayanları; «zırha» bürünmüş kişileri, her şey ve herkes karşısında «içten içe sırıtan»ları düşünmek yeterlidir. Bu sıralama tam dizelge değildir elbet; ancak ruhçözümcünün her an karşılaştığı güçlükler konusunda yeterli izlenim verir.

---

[1] *1945:* İletinin *biçimsel yanı* düşünsel *içeriği*'nden çok daha önemlidir. Belirleyici çocukluk deneyimlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan çağdaş uygulayım, anlatımının *yalnız* biçimsel yanıyla ilgilenir. Bize, her türlü ruhsal belirtinin temeli olan dirimsel tepkileri bulduran iletinin (mesajın) düşünsel içeriği değil, biçimidir.

Kişilik çözümlemesiyle sinirce belirtilerinin çözümlenmesi arasındaki ayrımı daha iyi yakalayabilmek için, aralarında koşutluk kurabileceğimiz iki hastamızın bulunduğunu varsayalım. Erken boşalma sıkıntısı çeken, biri kadınsı-edilgin kişiliğe, öbürüyse erkeklik örgenine vurgun, saldırgan kişiliğe sahip iki erkek hastamız olsun. Öte yandan, yutma bozukluğu çeken, biri herhangi bir şey yapmadan duramayan, öbürüyse dönüşümceli iki kadın hastayı ele alalım.

Erkeklerin sinir bozukluklarının altında aynı bilinçdışı imlemin yattığını varsayalım: kadının dölyolunda babanın kamışına rastlama korkusu. İkisinde de, çözümleme sonunda —hastalık belirtisinin temelini oluşturan iğdiş edilme korkusundan ötürü— babaya doğru olumsuz bir aktarmanın bulunduğu ortaya çıkar. İkisi de kendilerini cinsel hazdan yoksun bırakan düşmanları saydıkları ruhçözümcüden (babadan) nefret ederler; ikisi de onu ortadan kaldırma arzusuyla yanar tutuşur. Bu durumda, kamışına hayran-ezezer (sadist) kişilik kendini saldırgan bir tutumla, hakaret ve gözdağlarıyla savunacak, kadınsı-edilgin kişilikse edilgin, gülcryüzlü, alçakgönüllü davranacaktır. İki olayda da, hastanın kişiliği direnmeye dönüşmüştür: biri tehlikeyi saldırıyla, öbürü de düzmece bir boyuneğişle atlatmaya çalışmaktadır. Kadınsı-edilgin hastanın kişilik direnmesinin, gizli araçlar kullandığı için, çok daha tehlikeli olduğunu belirtmeye bile gerek yoktur: bu hasta önümüze yığınla anı ve çağrışım getirir, bir sürü çocukluk deneyimini anımsar, sözün kısası hekimle işbirliği yapıyormuş gibi gözükür. Gerçekte, nefret ve hınç duygularını saklar; bu tutumda direndikçe, Ben'inin derinliklerini örten örtüyü kaldırma yürekliliğini gösteremeyecektir. Hekim dikkatini yalnız hastanın söylediklerinin *içeriğine* çevirirse, davranışını hiç gözlemezse, bütün çözümleme çabaları boşa gidecektir. Hasta, babasına yönelttiği nefreti pekâlâ anımsayabilir: eğer çözümcü nefretinin yorumuna girişmezden *önce* aldatıcı tutumunun imlemini yorumlamazsa, hasta bu nefreti *yeniden duyamayacaktır*.

İki hasta kadınınsa belirgin bir olumlu aktarma gösterdiklerini varsayalım. İki olayda da olumlu aktarmanın ana içeriği hastalık belirtisinin içeriğinin aynıdır: ağız yoluyla erkeklik örgenini okşama düşü. İki olumlu aktarmanın içeriği aynı olsa da, aktarma direnmesinin biçimsel görünüşü başka başka olacaktır: dönüşümceli (isterik) hasta *kaygılı* bir suskunluğu sürdürecek, hep çekingen davranacaktır; zorlanımlı kişilik, yâni herhangi bir şeyi yapmadan duramayan kadınsa *hınç dolu*, soğuk bir suskunluğa gömülecek, genel tutumu tepeden

bakıcı olacaktır. Bu ikinci olayda, olumlu aktarmaya karşı hastanın kendini savunması saldırganlıkla, birinci olaydaysa kaygıyla gerçekleşmektedir. Bu iki hasta çözümleme boyunca hep aynı biçimde savunacaklardır kendilerini: ortaya dökülen anı ve çağrışımların bilinçdışı içeriği ne olursa olsun, birinci kadın hep kaygılı, ikinci de hep saldırgan davranacaktır. Başka bir deyişle: *kişilik direnmesi her iki hastada da hiç değişmeyecek ve ancak sinircenin kökleri yokedilince ortadan kalkacaktır.*

Özsever savunma, kişilik zırhında somut ve sürekli bir anlatıma kavuşur. Demek ki, bilinçdışı duygu ve düşüncelerin her biri karşısında harekete geçen bilinen direnmelerin dışında, hastanın kişiliğinden kaynaklanan, *biçimsel* özlü, sürekli, yeni bir etken gözlemekteyiz. Bundan ötürü, söz konusu sürekli ve biçimsel etkene «kişilik direnmesi» adını veriyoruz.

Özetlemek üzere, kişilik direnmesinin bellibaşlı görünüşlerini sıralayalım:

Kişilik direnmesi önümüze getirilen çözümsel gerecin içeriğinde değil, hastanın genel tutumunun biçimsel yanlarında, konuşma, yürüme biçiminde, kaş-göz oyunlarında, kişiliğini yansıtan davranışlarda, gülüşünde, iğneli alayında, çalımında, çelebilik biçiminde, saldırganlığında falan dile gelir.

Kişilik direnmesini belirleyen öge hastanın söz ve edimlerinin *içeriği* değil, bunların sunuluş *biçimi*'dir; kişilik direnmesi düşlerin şöyle ya da böyle oluşunda değil, hastanın onları önümüze getiriş, sıkıdenetimden geçiriş *biçiminde* kendini gösterir.

Kişilik direnmesi, yöneldiği nesne ne olursa olsun, bir hastada hep aynı kalır. Değişik kişilikler aynı söz ve edimleri değişik biçimde önümüze getirirler. Bundan ötürü, dönüşümceli hasta babaya yönelik olumlu aktarmadan kendini kaygı tepkileriyle koruyacaktır; şunu bunu yapmadan duramayan kadınsa saldırgan tepkilerle.

Sinirçe belirtisi gibi, biçimsel belirtilerle kendini gösteren kişilik direnmesi de çocuklukta yaşanmış deneyimlere ve içgüdüsel itkilere indirgenebilir.[1]

Ruhçözümlemesi sırasında, hastanın kişiliği, kısa bir süre sonra direnme biçiminde ortaya çıkar. Başka bir deyişle, kişilik çözümleme

[1] Bunu iyi anlayan hekim, o güne dek çözümsel gerecin yalnızca içeriğiyle ilgilenmiş ruhçözümsel araştırmalarına biçimsel öğeyi de katar

sırasında da günlük yaşamdaki işlevini yerine getirir: bir ruhsal savunma düzeneği olarak iş görür. Her bireyde, onu dış dünyadan ve kendi bilinçdışı eğilimlerinden koruyan bir «kişilik zırhı» vardır.

Kişiliğin oluşumunun incelenmesi kişilik zırhının çocukluğun ilk yıllarında biçimlendiğini ve o günlerde de ruhçözümlemesi sırasında gördüğü işe yaradığını gösterir. Ruhçözümlemesi sırasında kişiliğin direnme biçiminde dışavuruşu bize çocukluk çağındaki kaynağının anahtarını verir. Çözümleme sırasında kişilik direnmesini ortaya vuran durumlar, kişiliği yaratmış olan durumların yansısıdır. Bundan ötürü, kişilik direnmesi hem bir savunma işlevidir, hem de yaşanan çevreyle hasta arasındaki çocukluktan kalma ilişkilerin şimdiki âna aktarılmasıdır.

Tutumbilimsel açıdan ele alındığında, kişilik günlük yaşamda kişilik direnmesinin ruhçözümlemesinde gördüğü işi yüklenir: yâni tatsız duygulardan kaçma, (sinirceli de olsa) bir ruhsal denge yaratıp koruma, bastırılmış enerjileri kullanıp yoketme işi. Temel işlevlerinden biri «yüzer-gezer» kaygıların kıpırtısızlaştırılması, başka bir deyişle, ketvurulmuş ruhsal enerjinin emilip dağıtılmasıdır. Tıpkı sinirce belirtilerindeki gibi, tarihsel, çocukluktan kalma öge kişilikte de vardır ve etkindir. Bundan ötürü, kişilik direnmelerinin dizgeli çözümü bize çocukluktan kalma ana çatışkıya giden şaşmaz, güvenilir bir yol sağlar.

Bu saptamalardan kişilik çözümlemesi uygulayımı için ne gibi sonuçlar çıkarabiliriz? Kişilik çözümlemesiyle sıradan direnmelerin çözümlenmesi arasında temel ayrımlar var mıdır? Gerçekten de vardır! Bunlar:

a) günışığına çıkan anı ve çağrışımların yorumlanışı sırasında,
b) yorumlama uygulayımında ortaya çıkarlar.

a) Hastanın önümüze getirdiği ruhçözümsel gereç arasından bir seçme yapabileceğimizi söylediğimiz an hatırı sayılır bir karşıt-görüşle yüz yüze geliriz: çözümsel gereç arasından seçme yapmakla çözümlemenin gidişinin hastaya bırakılması gerektiğini savunan temel ilkeye aykırı davrandığımız söylenebilir; «seçme» yapmakla, kendi eğilimlerimize kapılma tehlikesine düşebiliriz. Bizim yanıtımız şöyle: çözümsel gerecin bir bölümünün kaldırılıp atılmasını değil, üstlerini örten örtünün kaldırılmasında *mantıksal bir düzenin,* sinircenin kendi yapısından doğan bir *düzenin bulunmasını* salık veriyoruz. Her şey yo-

rumlanacaktır, ama beli bir durumda şu değil bu ayrıntıyla işe başlamak yerinde olur. Ayrıca, çözümcünün zaten hep bir seçme yaptığını, belli bir düş'ü hastanın koyduğu düzen içinde değil de, şu ya da bu ayrıntıyı ele alarak yorumladığını unutmamak gerekir. Başka bir seçim de, bize iletilen şeyin içeriğinden çok biçimi üzerinde durmaktır. Hastanın son derece değişik çözümsel gereçler sağlaması hekimi seçme yapmaya zorlar; burada önemli olan, o anki çözümsel duruma uygun seçimi yapabilmektir.

Hekim, kişiliksel nedenlerden ötürü, habire temel kuraldan kaçınan hastalarla uğraştığı ve genel olarak kişilik direnmelerini ele aldığı zaman, imlemlerini yorumlayarak ortadan kaldırmak üzere, *sunulan çözümsel gereç arasından direnmeleri çekip ayırırsa* iyi eder. Ama bu, geri kalanları önemsememe anlamına gelmez. Tam tersine: bize, ruhsal dengeyi bozan kişilik özelliği konusunda, bunun anlamı ve kökeni konusunda bilgi veren her öge çok değerlidir. Kişilik direnmesi, hiç değilse asal çizgileriyle anlaşılıp saptanıncaya dek, belli bir süre için, aktarma direnmesiyle doğrudan doğruya ilintili olmayan çözümsel gereçlerin yorumlanması bir yana bırakılmaktadır. Kırılmamış kişilik direnmeleri varken derinlemesine yoruma girişmenin tehlikeleri konusunda okurlarımı daha önce uyarmışım (Bkz. III. Bölüm).

b) Şimdi kişilik çözümlemesi uygulayımının birkaç kendine özgü sorununa eğilelim. İlkin, bir yanlış anlamayı önleyelim: biz, kişilik çözümlemesinin kişilik direnmelerinin algılanıp çözümlenmesiyle başlaması gerektiğini söyledik. Bu, hastaya saldırgan olmamasını, yalan atmamasını, çözümcüyle dalga geçmemesini buyurmak anlamına gelmez. Böyle bir tutum ruhçözümlemesiyle bağdaşmaz, ayrıca hiçbir işe yaramaz. Şu noktaya ne kadar parmak bassak azdır: benim burada kişilik çözümlemesi adını verdiğim şey, ne eğitbilimsel bir yöntemdir ne de hastanın davranışını etkileyecek bir reçete. Biz kişilik çözümlemesi yaparken, hastanın *neden* yalan atıştığını, *neden* çözümcüyle dalga geçtiğini, *neden* duygusal açıdan kilitlenip kaldığını araştırırız. Onun yardımıyla kökenini ve imlemini bulup ortaya çıkarmak üzere, hastanın dikkatini kişiliğinin birtakım özelliklerine yöneltmeye uğraşırız. Direnmeyi doğuran bir kişilik özelliğini hastanın kişiliğinin genel bağlamından çekip ayırır, elimizden geliyorsa kişilikle sinirce belirtileri arasındaki yüzeysel bağları gösteririz; bu bilgiyi kişiliğini değiştirmekte kullanıp kullanmama kararı hastaya düşer. İlke olarak,

bu yöntemin herhangi bir sinirce belirtisinin çözümlenmesinden ayrımı yoktur. Ayrım, belli bir kişilik özelliğini bütünden ayırmamızda ve nesnel olarak anlamasına, kendisine acı veren bir belirti gibi algılamasına dek, birçok kez dikkatini bu niteliğe yöneltmemizdedir. Kişilik özelliği, yavaş yavaş, hastanın bilincinde kurtulmak isteyeceği yabancı bir cisme dönüşür.

Bu sürecin kişilikte —geçici de olsa— bir değişime yolaçtığını görmek şaşırtıcıdır. Kişilik çözümlemesi ilerledikçe, aktarma sırasındaki kişilik direnmesini yaratan güdü ya da kişilik özelliği yavaş yavaş günışığına çıkar. Kadınsı-edilgin hasta örneğini ele alalım: hasta edilgin boyuneğme eğiliminin bilincine vardıkça, saldırganlaşmaktadır, çünkü kadınsı-edilgin tutumu her şeyden önce bilinçaltına itilmiş saldırgan içtepilerine gösterdiği tepkinin sonucudur. Hasta, saldırgan eğilimlerine dönünce, çocukluk yıllarında saldırganlığını kadınsı edilginliğe dönüştürmüş olan iğdiş edilme kaygısına da dönmüş olmaktadır. Kişilik çözümlemesi bizi doğruca sinircenin can damarına, Oidipus karmaşasına götürür.

Ancak, aşırı iyimserlikten kaçınmak gerekir. Bir kişilik direnmesinin bütünden koparılıp ayrılması ve çözümleme yoluyla işletilmesi aylarca süren sabırlı ve aralıksız çalışmayı gerektirir. Ama, gedik açıldıktan sonra, çözümleme dev adımlarıyla ilerler, çözümsel deneyimler uygun bir gizli coşku gücüyle yüklenir. Kişilik direnmelerini bir yana bırakıp yalnız hastanın önümüze getirdiği çözümsel gerecin yorumuyla ilgilenirsek, hasta bunları hiçbir zaman kurtulamayacağı bir pranga gibi ardında sürükler. Ruhçözümcü gittikçe boşu boşuna yorum yaptığı, hastanın kuşkulara gömüldüğü ya da hekimi izliyormuş gibi yaptığı, ya da her durum ve koşulda «bıyık altından gülmeyi» sürdürdüğü duygusuna kapılır. Kişilik direnmeleri sağaltımın başında kırılamazsa, Oidipus karmaşasıyla ilgili en önemli yorumlar ortaya döküldüğü zaman, aşılmaz bir engel yaratırlar.

Şimdiye dek, altta yatan *çocukluktan kalma* belirlenim ortaya çıkarılmadıkça kişilik direnmelerinin kırılamayacağı savını yanıtlamaya çalıştım. Buna karşılık, bir kişilik direnmesinin *güncel anlamı*'nın hemen bulunması gerekir; buysa, genellikle, çocukluk anılarına başvurmaksızın elde edilebilir. Çocukluk anıları direnmenin *kırılma*'sında gerekli olacaktır. Hastaya direnmenin varlığını ve bugünkü imlemini gösterdiğimiz zaman, direnmenin kırılmasına yardım edecek çocukluk anılarının canlanması hızlanır.

Hastanın davranışının çözümsel önemine parmak basarken, iletilerinin içeriğini azımsayalım demiyoruz. Yalnızca, bugüne dek az-çok es geçilmiş bir yanı üzerinde duruyoruz sorunun. Deneyim, kişilik direnmelerinin çözümlenmesinin baş köşeyi tutması gerektiğini kanıtlamaktadır. Ama bundan çıkarılacak sonuç, o an için salt kişilik direnmelerinin çözümlenmesiyle yetinmek, içeriklerin çözümlenmesini daha sonra ele almak gerektiği değildir. Gerçekte, ruhçözümlemesinin iki evresi (direnmelerin çözümlenmesiyle çocuklukta yaşanmış deneyimlerin çözümlenmesi) üst üste biner, iç içe girer; başlangıçta kişilik çözümlemesine, «çözümleme *yoluyla* çözümleme eğitimi»ne belli bir öncelik tanır, sonraki evrelerdeyse içeriklere ve çocukluktan kalma ögelere parmak basarız. Ama bu şaşmaz bir kural değildir: her şey hastanın tutumuna bağlı olacaktır. Kimilerinde çocukluktan kalma anıların çözümlenmesi biraz daha erken, kimilerinde daha geç başlayacaktır. Ama şu temel ilkeyi benimsiyoruz: çözümsel gereçler açık seçik imlemleriyle ağır bassalar bile, hasta bunu özümlemeye hazır olmadıkça köklü yoruma girişilmemelidir. Yeni bir ilke değil elbet bu, ancak görünüşe göre, çözümsel uygulayım ana çizgileriyle çözümcünün «hasta çözümsel yoruma hazır» derken ne anlattığına bağlıdır. Öte yandan, kişilik direnmelerinin içeriğiyle başka deneyim kürelerindeki içerikleri birbirinden ayırmamız gerekir. Genel olarak hasta, başlangıçta kişilik direnmelerini öbür direnmelerden daha kolay anlamaya yatkındır. Kişilik çözümlemesiyle ilgili incelememizin amacı, ruhçözümlemesinin ve çocukluktan kalma anıların yorumlanmasında çözümcüye belli bir güvenlik sağlamaktır. Dolayısıyla, aktarma evresinde beliren değişik kişilik direnmelerini dizgeli ve köklü biçimde betimlemek zorunda sayıyoruz kendimizi. Uygulayım, bu direnmelerin yapısından kendi kendine çıkacaktır.

d) Uygulayımla Kişilik Direnmelerinin Yapıları Arasındaki İlintiler (Savunmanın Yorumlanması Uygulayımı)

Şimdi şu soruna eğilelim: daha işin başında, görünüşte karmaşık duran direnmeler gösteren bir hastanın kişilik direnmelerinin yapısından *uygun* bir uygulayım nasıl çıkarabiliriz? Seçtiğim örnek, birbirine koşut ve üst üste binmiş belirlenimler taşıyan, karmaşık yapılı bir kişilik direnmesidir. Yorumlama çalışmama neden başka biriyle değil de bu direnmeyle başladığımın nedenlerini açıklamaya çalışacağım. Bir

kez daha, savunmaların ve «zırh» düzeneklerinin mantıklı ve dizgeli yorumunun bizi dosdoğru çocukluktan kalma ruhsal çatışkıya götürdüğünü göreceğiz.

BELİRGİN BİR AŞAĞILIK DUYGUSU OLAYI

Otuz yaşlarında bir adam, «yaşam kendisine tatsız gözüktüğü» için beni görmeye geldi. Kendini gerçekten hasta saymıyordu, ama ruhçözümlemesinden sözedildiğini duymuştu, ondan durumunu aydınlatma konusunda yararlanmayı tasarlıyordu. Hastalık belirtileri konusunda sorguya çektiğimde, «hiçbir belirtim yok» yanıtını verdi. Daha sonra, cinsel yönden pek canlı olmadığından yakındı. Kadınlardan uzak duruyor, cinsel ilişkiden kaçınıyor, erken boşalma sıkıntısı çekiyordu. Genel olarak, kurduğu ilişkilerden hiç haz duymuyordu. Güçsüzlüğünün nedenleri üzerinde hiç durmamıştı, pek çok adamın «haz duymadan da yaşayabildiğini» söyleyerek avunuyordu.

Davranışı ona daha ilk andan alabildiğine basurılmış bir varlık havası veriyordu. Karşısındakine bakmadan, alçak sesle, dura dura, duygularını gizlemek üzere sık sık boğazını temizleyerek konuşuyordu. Her yola başvurarak çekingenliğini yenmeye ve yürekli gözükmeye çalıştığı anlaşılıyordu. İlk izlenim, karşımızda korkunç aşağılık duygusu çeken bir insan bulunduğuydu.

Hasta, temel kural kendisine bildirildikten sonra, zor işitilir, kararsız bir sesle konuşmaya başladı. Hemen iki «korkunç» yaşantısını anımsadı: günün birinde, arabasıyla kadının birine çarpmış, kadın aldığı yaralardan ötürü ölmüştü. Başka bir gün, savaş sırasında, boğulacak gibi olan bir yaralının soluk borusunu yarmak zorunda kalmıştı (askerde hastabakıcıymış). Bu iki olayın anısı «içini yılgıyla dolduruyordu». İlk buluşmalarımızda, aynı tekdüze, zayıf, ölgün sesle gençlik yıllarını anlatıyordu. Kalabalık bir ailenin sondan bir önceki çocuğuydu, hep gerilerde kalmıştı. Kendisinden yirmi yaş büyük ağabeysi anasının babasının gözdesiymiş; ağabeysi çok gezmiş, çok ülke görmüş: bu başarılarıyla müthiş övünürmüş, yolculuktan dönüşte «bütün ev halkı çevresinde dönenirmiş». Hastanın anlatısı ağabeysine karşı beslediği kıskançlık duygularını açığa vurduğu hâlde, o, kardeşinden nefret ettiğini yadsıyordu. Sonra anasından, onun kendisine gösterdiği özenden, yedi yaşındayken ölüşünden sözetti. Ve bu anıyı anlatırken ağlamaya başladı, utandı, uzunca süre sustu. Bu kadının ona

sevgi gösteren tek varlık olduğuna, anasını yitirmenin kendisini çok sarstığına kuşku yoktu. Anasının ölümünden sonra, beş yıl ağabeysinin evinde kalmıştı. Ağabeysine, bu buyurgan ve soğuk insana beslediği köklü nefreti itiraflarının içeriği değil, bunları dile getiriş biçimi dışarı vuruyordu. Derken hasta, sırası gelmişçesine, şimdi kendisini seven, kendisine hayranlık duyan bir dostu olduğunu, ekledi. Ardından, inatla, uzun süre sustu. Birkaç gün sonra, bir düşünü anlattı: *o dostuyla yabancı bir kentte görülmüştü; ama ne gariptir, dostunun yüzü değişmişti.* Hastanın ruhçözümlemesi yaptırabilmek için başka bir kente yerleşmiş olması, düşteki adamın benden başkası olmadığını gösteriyordu. Demek ki hasta ruhçözümcüyle dostunu özdeşleştiriyordu, bunu olumlu bir aktarma başlangıcı sayabilirdik. Bu yorumu hastaya söylemek son derece dokunaklı olabilirdi. Kendisi gördüğü düşe en küçük bir yorum eklemedi. Derken, suskunluğa gömüldü ya da ruhçözümcü olarak yeteneğime pek güvenmediğini belirtti. Bunun üzerine, bana diş bileceğini, ama bunu açıkça dile getirmeyi göze alamadığını söyledim. Şiddetle yadsıdı. Bunun üzerine, ağabeysine duyduğu düşmanlığı hiçbir zaman ortaya vurma yürekliliğini gösteremediğini, hattâ duygularını düşünceye dökmeyi bile kendine yasakladığını, zihninde benimle ağabeysi arasında belli bir yakınlık kurduğunu söyledim. Bu gözlem kendi başına yerindeydi, ama direnmeyi çok köklü yorumlama yanılgısına düştüm. Dolayısıyla yorumun hiçbir yararı olmadı; tersine, hastanın duygularına ketvurması yoğunlaştı. Bunun üzerine birkaç gün beklemeyi, direnmesinin, genel davranışının o günkü anlamını yakalamayı kararlaştırdım. O arada, ağabeysine duyduğu nefretin bana aktarıldığını, ve bu aktarmanın kadınsı tutumuna gösterdiği şiddetli tepkiyle atbaşı gittiğini anlamıştım (gördüğü düşü anımsayın). Çözümlemenin bu evresinde düşüncemi hastaya açmayı düşünemezdim. Bunun üzerine, şu ya da bu nedenle, bana karşı kendini savunmaya giriştiğini, ruhçözümlemesine karşı direndiğini, bütün davranışlarının varlığında iyileşmeye karşı sert bir direnme bulunduğunu gösterdiğini anlatmayı sürdürdüm. Bu noktada, her şeye karşı katı, içine kapanık, savunmalı bir tutum takındığını itiraf etti. Her buluşmamızda ben ona kendini savunduğunu gösterirken, yakınmalarının tekdüzeliği dikkatimi çekiyordu. Her seferinde söze şöyle başlıyordu: «Hiçbir şey duymuyorum, çözümlemenin üzerimde hiçbir etkisi olmuyor, bu işi nasıl sonuna dek yürüteceğimi bilemiyorum, kafam bomboş, çözümleme beni hiç etkilemiyor» falan.

Bu sızlanmaların neyi sakladığını bilemiyordum, ama bana öyle geliyordu ki direnmesinin anahtarı buradaydı.[1]

Verdiğimiz örnek bize, hastanın kişilik çözümlemesiyle ruhçözümlemesine hazırlanması ile etkin-telkin yoluyla eğitim arasındaki ayrımı inceleme fırsatı yaratmaktadır. Sevimli davranarak onu yüreklendirebilir, böylece belki olumlu bir aktarmaya yolaçabilirdim; ama deneyim bana bu yolun bizi pek uzağa götürmediğini göstermiştir. Hastanın tutumu genel olarak ruhçözümlemesine, özel olarak da benim tarafımdan çözümlenmeye karşı olduğunu gösterdiğinden, bu saptamayla yetinebilir, daha başka tepkiler göstermesini bekleyebilirdim. Bir ara, yine gördüğü düşten sözederken, bana iyi gözle baktığının en güvenilir kanıtının, düşünde beni dostunun yerine geçirmesi olduğunu söyledi. Bunun üzerine, benim de kendisini dostu kadar sevip hayranlık duymamı beklediğini, sonunda düş kırıklığına uğradığını ve çekingen duruşumdan ötürü bana diş bildiğini söyledim. Bu düşüncelerin gerçekten kafasından geçtiğini, ama dile getirmeyi göze alamadığını itiraf etti. Daha sonra, başkalarından sevgi, özellikle de hayranlık beklediğini, ama erkek görünüşlü kişiler karşısında kadınsı bir tutum takındığını açıkladı. Böyle kişiler karşısında hep aşağılık duygusuna kapıldığını, dostuyla ilişkilerinde hep kadınlığı benimsediğini ekledi. Bir kez daha, kadınsı aktarma yorumuna elverişli çözümsel gereçlerle yüz yüze gelmiştim, ancak hastanın genel davranışı beni yine uyardı. Güç bir durumdaydı, çünkü direnmesinin çözmeyi başardığım ögelerine, yani ağabeysine duyduğu nefretle kendisinden üstün kişiler karşısında takındığı kadınsı tutuma karşı kişiliğini savunmayı sürdürüyordu; çözümlemenin yarıda kesilmesini önlemek istiyorsam, müthiş sakınımlı davranmalıydım. Üstelik, her buluşmamızda, çözümlemenin etkisizliğinden yakınmayı sürdürüyordu; dört haftalık bakımdan sonra, bu tutumun altındaki anlamı hâlâ kavrayamamıştım, ancak asal ve etkin bir kişilik direnmesiyle karşı karşıya bulunduğumu seziyordum.

Derken rahatsızlandım, çözümlemeye on beş gün ara vermek zorunda kaldım. Hasta, kendime geleyim diye, bir şişe içki gönderdi.

[1] *1945:* Açıklamam ruhbilimsel bir temele dayanmaktadır, ama yetersizdir. Bugün, böyle yakınmaların «kas zırhı»nın dolaysız anlatımları olduklarını biliyoruz. Hasta, kansu dizgesindeki akım ve duyumların kilitlenmesinden ötürü duygulanım eksikliğinden yakınmaktadır. Bu durumda, bozukluğun kaynağı *dirimsel*'dir. Dirimsel enerjiyle sağaltım duygulanım kilitlenmesini ruhbilimsel değil, dirimsel-bedensel yoldan kırar.

Kendimi toparladığım zaman, hastam müthiş keyifli geldi. Ancak, yakınma dinletisinde en küçük bir değişiklik olmadı. Ayrıca kafasında hep birtakım karanlık düşünceler dolaştığını, ailesinden birinin başına tatsız bir olayın gelmesinden korktuğunu ekledi bu dinletiye; hastalığım sırasında, ölmemden korkmuştu. Yakında ölme olasılığım onu özellikle bana konyak yolladığı gün rahatsız etmişti. Bu sözler karşısında, kendi ölüm arzularını yorumlama arzusuna kapıldığımı itiraf edeyim. Önüme getirilen gereç arasında seçme yapmakta güçlük çekiyordum. Beni herhangi bir seçme yapmaktan alıkoyan şey, bunun çözümlemeyi bir adım bile ileri götürmeyeceğine, hastanın beylik yakınmalarını sürdüreceğine duyduğum kesin inançtı: «Bu dediklerinize benim için bir anlam taşımıyor, çözümleme beni hiç mi hiç etkilemiyor» diyecekti. O arada, yakınmalarının iki yönlü anlamını yakaladım: «Hiçbir şey bana dokunmuyor» (*nichts dringt in mich ein*). Başka bir alana aktarılmış şiddetle bastırılan dışkılık yoluyla cinsel ilişkide bulunma arzusunun dile gelişiydi bu. Takındığı tutumla bütün varlığı ruhçözümlemesine karşı çıkarken, bu yorumu destekleyecek bir sürü gereç sunduğu halde, ona eşcinsel içtepilerini anlatmalı mıydım? Daha ileri gitmezden önce, çözümlemenin etkisizliği konusundaki yakınmalarının imlemini aydınlatmak gerekiyordu. Ona yanıldığını kolayca gösterebilirdim: durmadan düş görüyor, ölümle ilgili düşünceleri yoğunlaşıyor, kişiliğinde daha başka değişimler oluyordu. Ama bu kanıtlamanın işe yaramayacağını biliyordum. Dahası, bilinçaltında yatan arzu ve düşüncelerle ruhçözümlemesi arasında bir zırhın yükseldiğini seziyordum, çevresine ördüğü direnme duvarının bilinçaltının derinlerine inmeye izin verecek her türlü yorumu engellemesinden korkmamı haklı çıkaracak bir sürü neden vardı. Bir savunma belirtisi saydığım tutumuna dikkatini çekmekle yetindim; davranışının anlamını daha iyi yakalayana dek bu noktada kalmamız gerektiğini de söyledim. Hasta da, kendi payına, hastalığım sırasında ölümümle ilgili önsezilerinin ille de bana beslediği dostça duyguları dile getirmediklerini artık kavramıştı.

Bundan sonraki haftalarda, aşağılık duygusuyla bunun doğurduğu kadınsı aktarmanın davranışında ve yakınmalarında önemli yer tuttuğunu anladım. Ancak köklü yorum saati henüz gelmemişti, çünkü davranışının imlemini daha yeterince aydınlatamamıştım. Bundan sonrası, çözümün bellibaşlı yanlarını ortaya çıkaracaktı:

a) bütün erkek görünüşlü erkekler gibi, benden de sevgi ve hay-

ranlık bekliyordu. Yorumum, besbelli ki düş kırıklığına uğrattığım sevilme arzusunu gözler önüne sermişti.

b) bana karşı hem nefret, hem kıskançlık duyuyordu, bunlar ağabeysine beslediği duyguları bana aktarmasının sonucuydu. Bu durumun dile getirilmesi hiçbir işe yaramazdı.

c) kadınsı aktarmaya karşı kişiliğini savunmaya çalışıyordu. Bu savunmayı elinin tersiyle ittiği kadınsılığını gözönünde bulundurmadan yorumlayamazdık.

d) karşımda duyduğu aşağılık duygusu da kadınsılığıyla açıklanıyordu. Ardı arkası gelmeyen yakınmaları aşağılık duygusunun dışavurmasından başka bir şey olamazdı.

Bunun üzerine, karşımda duyduğu aşağılık duygusunu yorumlamaya girişim. Başlangıçta, bu da beni pek ileri götürmedi, ama birkaç gün art arda tutumunu anlatınca, benim değil kendisinde aşağılık duygusu yaratan erkekler karşısında duyduğu kıskançlık ve çekememezliği itiraf ediverdi. Birden: «Çözümlemenin üzerimde hiçbir etkisi yok» sözünün şu anlama geldiğini anladım: «Ruhçözümcü zayıf, yeteneksiz, güçsüz biri olduğu için, çözümlemenin hiç değeri yok». *Demek ki yakınmaları hem ruhçözümcü karşısında kazanılmış bir yenilgiyi, hem de ona yönelik bir kınamayı dile getiriyordu.* Bunun üzerine, yakınmaları konusundaki duygularımı açıkladım ona. Sonuç beni şaşırttı: hastam, birisi onu etkilemeye kalktı mı hep böyle davrandığını gösteren bir sürü örnek verdi. Başkalarının üstünlüğüne dayanamıyordu, o zaman tek bir şey istiyordu: onları küçük düşürmek. İşte bu yüzden, işyerinde üstlerinin kendisinden istediklerinin tam tersini yapıyordu. Dediklerini desteklemek üzere, ilk ve orta öğrenimde öğretmenlerine karşı takındığı küçümseyici tutumdan bir sürü örnek saydı.

Böylece bilinçaltına itilmiş saldırganlığına parmak basmış oluyordum, bunun en aşırı anlatımı ölüm arzusuydu. Kısa bir süre sonra, direnme alışılmış kılıkta, aynı yakınmalarla, aynı düşünsel kısıtlamalarla, aynı suskunlukla karşımıza dikildi. Ancak kadınsı tutumunu *belirginleştirdiğine* göre, buluşumun hastamı etkilediğini biliyordum. Gerçekten de davranışlarında kadınsılığa karşı daha keskin bir savunma belirmişti. Direnmesini çözümleyebilmek için, karşımda duyduğu aşağılık duygusundan yola çıktım yine; ama bu sefer işi daha ileri götürdüm, kendisini benden aşağı görmekle kalmadığını, aşağılık duygusundan ötürü, erkeklik onuruna dokunan bir kadınsılığa büründüğünü anlattım.

Hastam daha önce erkeksi erkekler karşısındaki kadınsı tutumunu ortaya vuran bir sürü şey anlattığı ve bu tutumun imlemini bildiği hâlde, yorumuma bütünüyle karşı çıktı. Yeni bir sorunla yüz yüze gelmiştim: Kendi açıkladığı şeyi neden ansızın yadsıyordu? Kendisini benim karşımda müthiş küçük gördüğünü, sonradan davranışıyla kendi sözlerini yadsıma pahasına, ağzımdan çıkan hiçbir açıklamayı kabul etmediğini söyledim. Bunun üzerine, gözlemimin doğruluğunu kabul etti, dostuyla ilişkisini ayrıntılarıyla anlattı. Kendisi bu ilişkide kadınlığı benimsemiş, dostuyla *bacakarası ilişki* kurmuştu. Genel olumsuz tutumunun, bilinçaltında kadınsı kendini bırakışla çakışan ruhçözümlemesini yadsımasından başka bir şey olmadığını kanıtlayabildim. Kendini bırakma düşüncesi onurunu kırıyor, dolayısıyla karşıt tepki olarak ruhçözümlemesini elinin tersiyle itmesine yolaçıyordu. Gördüğü bir düş koyduğum tanının doğruluğunu kanıtladı: hastam düşünde kendini bir sedire uzanmış görüyordu, yanında yatan ruhçözümcü ona sarılıyordu. Alabildiğine saydam bu düş yeni bir direnmeye yolaçtı. Bunu da yine ruhçözümlemesine yöneltilmiş bir saldırı ve istençdışı bir savunma olarak yorumladım. Aynı zamanda, hastaya bu savunmanın tutumbilimsel imlemini de açıklamaya giriştim. Çocukluk ve gençlik çağına ilişkin anılarını ortaya vurarak kendini dünyanın düş kırıklıklarından, babasının katı ve soğuk davranışından, ağabeysinden ve öğretmenlerinden korumaya çalıştığını anlattım; her türlü mutluluğu elinin tersiyle itmeye götürse de, bu tutumu gösterilebilecek tek tepki sayıyordu.

Bu yorum ona çok doğru geldi, bir sürü anıyla ilk ve orta okul öğretmenlerine karşı takındığı küçümseyici tutumu belgeledi. Kendi duygularını yansıttığı için, öğretmenlerinin hepsini soğuk ve uzak buluyordu. Kendisine yönelttikleri tokat ve aşağılamalara başkaldırmış olsa da, bilincinin derinlerinde, hepsine tam bir kayıtsızlıkla bakmıştı. Bu bağlam içinde, benim de kendisine daha sert davranmamı yeğleyeceğini itiraf etti. Bu gözlem bana pek yerinde gelmedi, ama daha sonra, beni öğretmenleriyle özdeş kıldığından, küçümseyici davranışını doğrulamak üzere, onlar kadar kötü olmamı beklediğini anladım. Çözümleme birkaç gün kazasız belâsız geçti, hasta hiçbir direnme göstermedi; çocukluğunda birkaç taşkınlık ve saldırganlık dönemi geçirdiğini anımsadı. Aynı zamanda, bana karşı tam bir kadınsılıkla baktığını gösteren düşler anlattı. Saldırganlığını anımsayışının suçluluk duygularını kıpırdattığını, bunların kadınsı-edilgin düşlerle

dışavurduklarını seziyordum. Bir yandan ortaya vuran biçimiyle aktarma durumuyla aralarında dolaysız bağ bulunmadığı, öte yandan da hasta henüz saldırganlığıyla suçluluk duygularını dile getiren düşler arasındaki ilişkiyi kavramaya hazır olmadığı için, söz konusu düşleri yorumlamaktan kaçındım. Pek çok ruhçözümcü bu seçimi keyfi bulacaktır. Oysa deneyim bana, aktarma durumuyla çocukluk anıları arasında bağ kurulduğu zaman, hastalığın geçirilmesi konusunda çok daha iyi sonuçlar elde edildiğini göstermiştir. Yalnız, çocukluk dönemindeki saldırganlık anılarına bakılırsa, hastanın eskiden bambaşka bir insan olduğu ve ruhçözümlemesinin işte bu kişilik değişiminin hangi koşullarda ve ne zaman gerçekleştiğini saptaması gerektiği yargısına vardım. Kendisine, bugünkü kadınsı tutumunun saldırgan erkekliğinden kaçmasına yaradığını söyledim. Hasta bu yoruma hiçbir tepki göstermedi, yeniden içine kapandı, çözümlemenin kendisini hiç etkilemediğini yineledi.

Bir kez daha aşağılık duygusuna ve ruhçözümlemesinin ya da ruhçözümcünün işe yaramazlığını kanıtlama girişimlerine parmak bastım. O arada, hastanın hep başat, egemen kişi olarak gördüğü ağabeysiyle arasındaki ilintilerin başka birine aktarılmasını ortaya çıkarmaya çalıştım. Belki de çocukluktan kalma çatışkının canalıcı noktasına dokunduğum için, hastam bu yolda benimle ilerlemeye yanaşmıyordu; bir kez daha anasının ağabeysiyle nasıl ilgilendiğini anlattı, ama öznel duygularını yine açığa vurmadı. Sorunu bin bir sakınımla derinleştirince, kıskançlık duygularını iyice bilinçaltına ittiğini gördüm. Kıskançlık duygusu da, aynı biçimde bilinçdışı kalan nefret duygusuyla bütünleşmişti. Bu konuya ilişkin en küçük anıştırma şiddetli bir direnme tepkisine yolaçıyor, bu da güçsüzlüğü konusunda ardı arkası gelmeyen yakınmaların başlamasıyla dışavuruyordu. Direnme kırılamadığına göre, savunmanın öncelikle ruhçözümcünün kendisine yönelik olduğu kanısına varmaya hakkım vardı. Bunun üzerine hastadan, bana açıkça ruhçözümlemesinden sözetmesini ve çözümcüyle ilk karşılaşmasının kendisinde bıraktığı izlenimi betimlemesini istedim.[1] Biraz duraksadıktan sonra, ruhçözümcünün kendisine kadınlara en küçük saygı göstermeyen, müthiş

[1] O günden bu yana, daha çözümlemenin başlarında, hastadan kişiliğim konusunda düşündüklerini sormayı alışkanlık hâline getirdim. Bu yöntem, özellikle aktarmanın yarattığı kilitlenmeleri kırma konusunda çoğu kez yararlı olmaktadır.

kaba, tam anlamıyla erkeksi bir insan gibi gözüktüğünü itiraf etti. Erkeklikleri böylesine belirgin insanlarla karşılaşınca nasıl bir tutum takındığını sordum.

Ruhçözümlemesinin dördüncü ayını bitirmek üzereydik. İşte o zaman, ilk kez, en sıkıcı aktarma tutumunu belirleyen şeyin, yâni başkalarındaki erkeklik gücünün kendisinde uyandırdığı kıskançlığın ağabeysi karşısındaki duygularını bilinçaltına itişinin su yüzüne çıkmaya başladığını duyumsadım. Müthiş sinirlenerek, ağabeysinin kadınların gönlünü çelmeye çalışmasını, onları baştan çıkartmasını, sonra da bununla övünmesini öteden beri kıyasıya kınadığını itiraf etti. Beni görür görmez ağabeysini düşündüğünü söyledi. Ben de ona, beni hep ağabeysinin çizgileriyle görmeyi sürdürdüğünü, eskiden ağabeysine yüklediği suçu şimdi bana yüklediğini, yakıştırma üstünlüğümden ötürü bana kızdığını anlattım: Bir kez daha, aşağılık duygusunun kendini cinsel yönden güçsüz duymasından kaynaklandığının açıkça görüldüğünü söyledim.

Bunun üzerine, doğru yürütülen bütün ruhçözümlemelerinde rastlanan bir olgu kendini gösterdi: *kişilik direnmesinin ana ögesi kendiliğinden ortaya çıkıverdi.* Gerçekten de hasta ansızın, öteden beri, büyük bir kıskançlık duygusuyla kendi küçük kamışını ağabeysininkiyle kıyasladığını anımsadı.

Önceden kestirdiğim gibi, hasta kısa bir süre sonra yeni bir direnme dalgasına kapıldı; yine, «ruhçözümlemesinin üzerinde hiç mi hiç etkili olamadığını» söyledi. Bu sefer, yorumu biraz daha derinleştirip ona cinsel güçsüzlüğünü yeniden yaşadığını gösterebildim. Tepkisi beni apansız yakaladı. Yorumumdan sözaçtı, ilk kez ne bir şeye, ne bir kimseye inandığını, ruhçözümcünün de bunlar arasında olduğunu itiraf etti. Bu, elle tutulur bir ilerlemeydi, ama söz konusu itiraf'la çözümsel durum arasındaki ilinti pek açık değildi. Hasta, iki saat boyunca bana, güvensizliğini açıklamak üzere, ömrü boyunca uğradığı düşkırıklıklarını anlattı. Yine aynı direnme alayıyla karşı karşıya kalmıştım; bu yeni içe kapanışın nedenlerini çok iyi göremediğim için, işi zamana bırakmayı yeğledim. Hasta, birkaç gün, beylik davranışını bir yana bırakmaya yanaşmadı. Ben de, öteden beri tanıdığım direnme ögelerini yorumlamakla yetiniyordum. Derken, yeni bir öge kendini gösterdi: bana kendisini ülkülerinden yoksun bırakacağı için *ruhçözümlemesinden korktuğunu itiraf etti.* Bir kez daha her şeyi açıkça görüyordum: hasta, ağabeysi karşısında duyduğu iğdiş edilme kaygısını be-

nim karşımda da duyuyordu. Bu yüzden de benden korkuyordu. İğdiş edilme kaygısına hiç değinmediğini belirtmeye bile gerek yok sanırım; aşağılık ve güçsüzlük duygularını anımsatarak, söz konusu ülkülerin onda, dediğinin tersine, herkesten üstün olma duygusu yaratıp yaratmadığını sordum. Yanıtı olumluydu; dahası, kadınların ardında koşan ve cinsel alanda hayvan gibi yaşayan herkesten *çok daha iyi* olduğunu söyledi. Bununla birlikte, sözünü ettiği üstünlük duygusunun çoğu kez güçsüzlük duygusunca bastırıldığını, genellikle, cinsel güçsüzlüğünü henüz tam anlamıyla kabullenemediğini ekledi. Cinsel güçsüzlük duygusunu yenebilmek için sinirceye sığındığını göstermenin zamanı gelmişti: gerçekten de, düşünsel ülküler alanındaki üstünlük duygusuyla güçsüzlük duygusunu bastırmaya çalışıyordu. Ona dengeleme düzeneğini anlattım ve bir kez daha dikkatini ruhçözümlemesine gösterdiği direnmelere çektim; bu direnmeler, üstünlük duygusundan kaynaklanıyorlardı. Bilincinin derinlerinde kendini herkesten iyi ve üstün gördüğünü, bundan ötürü de, ruhçözümlemesine kafa tuttuğunu söyledim; çünkü çözümleme başarıya ulaşırsa, kısa bir süre önce ortaya vurduğu haz kaynağı elinden alınmış olacaktı. Sinirce açısından bakıldığından, bilinçaltında kadınlaşacağı için, bu tam bir yenilgi olacaktı. Böylece, Ben'inden yola çıkarak, savunma çarklarına parmak basarak, iğdiş edilme korkusuyla kadınsı çakılıp kalışını yorumlamaya izin verecek zemini hazırlıyordum.

Böylelikle, hastanın davranışından yola çıkan kişilik çözümlemesi sinircenin can damarına, yâni iğdiş edilme korkusuna; ağabeysinin, anasının gözde yavrusunun karşısında duyduğu kıskançlığa ve anasının kendisinde yarattığı köklü düş kırıklığına ulaşmamıza izin vermişti. Önemli olan bu bilinçdışı verilerin su yüzüne çıkması değildir; bu su yüzüne çıkışlar çoğu kez kendiliğinden oluvermektedir. Önemli olan, ortaya çıkışlarının mantıksal bir düzen içinde ve ilk kendilerini gösteriş biçimleriyle, yâni Ben'in savunulması ve aktarmayla sıkı sıkıya bağıntılı olarak gerçekleşebilmesidir; bu sürecin en küçük bir baskı yapmaksızın, hastanın ister istemez birtakım duygusal tepkilerle atbaşı giden davranışının çözümsel yorumunun etkisiyle yaşandığına da parmak basalım. Dizgeli bir kişilik çözümlemesinin sağladığı üstünlükler bunlardır işte: böyle bir çözümleme, Ben'in özümlediği zihinsel çatışkıların güncel yaşamda ortaya çıkmalarına izin verir.

Kişiliğin kendini savunmasına parmak basmasaydım büyük bir olasılıkla karşımıza çıkacak şeyi bu sonucun karşısına koyalım şimdi. Daha çözümlemenin başında, ağabey karşısında takınılan edilgin-eşcinsel tutumu ve ölüm arzusunu yorumlayacaktım. Düşlerle çağrışımlar hiç kuşkusuz bu yorumu destekleyecek gereçleri sağlayacaktı. Ben'in savunulması için başvurulan yolların dizgeli ve ayrıntılı çözümlemesi yapılmadan, hiçbir yorum işin dibine inemeyecekti; sonuç, hastanın bir yandan edilgin arzularının anlakla (zekâyla) bilincine varması, hem de şiddetli bir duygusal tepkiyle kendini bu arzulardan koruması olacaktı. Edilginliğini ve ölüm içtepilerini destekleyen duygular eskisi gibi kişiliği savunmayı sürdüreceklerdi. En sonunda da, yorum yönünden zengin, olumlu, sonuç yönünden yoksul çözümlemelerde görüldüğü üzere, içinden çıkılmaz bir duruma düşülecekti.

Ben'in kendini savunmakta kullandığı yollara ve bunların dışavuruş biçimlerine (ruh çöküntülerine, ses düşmelerine) yöneltilen sabırlı ve direngen eylem Ben'in bilinçaltına itilmiş verileri özümleyecek, bastırdığı duyguları salıvermesine izin verecek düzeye gelmesini sağladı, söz konusu duygulanımların bilinçaltına itilmiş tasarımlara yönelmelerini körükledi. Bu durumda, ele aldığımız örnekte, çözümcünün karşısında iki ayrı uygulayım bulunduğu söylenemez: gerçekte, hastanın *canlı değişimini* sağlayacak tek bir uygulayım vardı. Verdiğim örneğin, kuramın uygulamaya konmasının hekime sunduğu geniş olanakları yeterince aydınlattığını umarım. İyi yürütülen bir ruhçözümlemesinin ilk ölçütü sayıları pek az olan yerinde ve dizgeli yorumları kullanmaktır; gerçekten de, sorunun devinim ve tutumbilimsel verileriyle ilgisi bulunmayan bir sürü karışık yoruma girişmektense, yorumlamayı sınırlandırmak çok daha iyidir. Devindirici konumunu ve tutumbilimsel görevini bilmediğimiz çözümsel gereci elimizin tersiyle iterek, bir süre sonra, çok daha köklü, duygu yüklü anı ve çağrışımların belirmesini sağlamış oluruz. İkinci ölçüt, o günkü durumla çocukluk durumu arasında sürekli ilinti kurmaktır. Anı ve çağrışımlar başlangıçta içinden çıkılmaz bir karışıklık içersinde yan yana dururlarken, yavaş yavaş, sinircenin yapısını ve devindirici gücünü belirleyen direnmelerle içeriklerin oluşturduğu mantıklı bir diziye dönüşürler. Gelişigüzel yorum çözümcüyü hep işe sıfırdan başlamaya, az çok koku alma duygusuna güvenmeye zorlar; direnmelerin kişiliksel çözümlemesiyse, tersine, çözümsel sürecin kendiliğinden başlamasını sağlar. Gelişigüzel yorumda çözümleme engelsiz başlar, kısa bir süre sonra

aşılmaz güçlüklerle karşılaşır; kişilik çözümlemesinde çözümlemenin ilk haftalarında, aylarında belli başlı güçlükler ortaya çıkar, sonra çok daha derinde yatan çözümsel gerecin kolayca araştırılmasına izin verirler. Bütün ruhçözümlemelerinin yazgısı hazırlık evresinde, direnmelerin kırılması sırasında belli olur. Üçüncü ölçüt, saldırılacak noktanın seçimidir: gerçekten de, yakalanması kolay şu ya da bu ögenin üstüne sağırtmemek. Ben'in çevresinde örülen asıl savunma duvarına saldırmak, bilinçaltı dünyasında açılan ilk gediği yavaş yavaş, belli bir dizge içinde genişletmek, en büyük duygu yükünü taşıyan çocukluk saplanmalarını bulup ortaya çıkarmak gerekir. Bir düş ya da çağrışımın ortaya vurduğu bilinçdışı düşünce, ruhçözümlemesinin belli bir ânında uygulayım açısından büyük önem taşımasa da, sinirce açısından son derece önemli olabilir. Bizim hastanın ağabeysi karşısında takındığı kadınsı-edilgin tutum başlıca hastalık kaynağıydı, ancak sağaltımın ilk aylarında uygulayımsal sorun hastanın cinsel güçsüzlüğünü örtmekte kullandığı şeyi, yâni düşünsel ülkülerini yitirme korkusuydu. Fn beylik yanılgı, daha sağalumın başında kendini gösteren sinir hastalığı yaratan merkeze saldırmak olmaktadır. Gerçekte, ilkin güncel durumlara saldırmak gerekir; azıcık dizgeli çözümleme yapabildiğimiz zaman, bunlar bizi alıp *ister istemez* hastalık yaratan merkeze götürmektedirler. Son başarı genellikle —kimi zaman da özellikle— çözümlemenin başlatıldığı noktaya ve sinircenin merkezine saldırılacak ânın seçimine, uygulanan güncel yönteme bağlı kalmaktadır.

Kişilik çözümlemesi betimlememiz Freud'un direnmeler, doğuşları ve kırılmaları konusundaki kuramıyla tam bir uyum içindedir. Hepimiz bir direnmenin, Bilinçaltı'ndan gelen bir içtepiye Ben'den gelen bir içtepinin karşı çıkmasından doğduğunu biliyoruz. Bu iki içtepi de bilinçdışıdır. İlk bakışta, ruhçözümcünün önce Bilinçaltı'nın ya da Ben'in içtepisini çözümlemekte özgür olduğu sanılabilir. Eşcinsel direnmesini daha çözümlemenin başında inatçı bir suskunlukla ortaya vuran bir hasta düşünelim; hekim ilk hedef olarak Bilinçaltı'ndan gelen içtepiyi seçebilir ve hastaya bu içtepinin doğurduğu sevisel düşüncelere takılıp kaldığını açıklayabilir elbet: bunu yaparken, olumlu aktarmayı yorumlamış olur. Bu açıklamadan sonra hasta tabanları yağlayıp kaçmazsa, en iyimser olasılıkla, toplumun yasakladığı bu düşünceye ısınabilmesi için uzunca bir zaman harcaması gerekecektir. Onun için en iyisi, bilinçli Ben'e çok daha iyi bağlı bulunan ***Ben'in savunulması***'ndan işe başlamaktır. Demek ki hekim Bilinçaltı'ndan gelen

içtepiye hiç ilişmeyecek, hastaya —*şu ya da bu nedenle*— ruhçözümlemesine direndiğini, bunun da çözümleme açısından birtakım tehlikeler yarattığını açıklamakla yetinecektir. Görüldüğü gibi, birinci varsayımda ruhçözümcü Bilinçaltı'nın görünüşüne, ikinci varsayımdaysa direnmenin, «savunma»nın görünüşüne el atmaktadır.

Böyle davranmakla hem her türlü savunmanın sonucu olan olumsuz aktarmayı, hem de kişiliği, Ben'in kuşandığı zırhı anlamış oluruz. *Her direnmenin* dış katmanı, yâni bilince en yakın duran katman, Bilinçaltı'nın bastırılan güdüsü ister sevgi, ister nefret olsun, önünde sonunda çözümcüye yönelik olumsuz tutumla kendini gösterecektir. Ben, Bilinçaltı'ndan gelen itkiye yönelttiği savunmayı ruhçözümcüye yansıtmakta; temel kuralı (özgür çağrışımı) uygulayarak Bilinçaltı'nda yatan güdüleri depreştiren, sinirce dengesini bozan ruhçözümcü hastanın baş düşmanı hâline gelmektedir. Ben, savunma çabası içinde, atadan kalma olumsuz tutumlara başvurmaktadır; savunmasının gerekçesi bir sevi eğilimi olsa da, Bilinçaltı'nda yatan güdüleri yardımına çağırmaktadır.

Direnmelere hep Ben kanalıyla yanaşma kuralını benimsersek, bir çırpıda bir sürü olumsuz aktarmayı, nefreti safdışı etmiş oluruz. Böylece, alabildiğine iyi gizlenen yıkıcı eğilimleri hesaba katmama tehlikesine düşmeyiz ve olumlu aktarmaları sağlamlaştırırız. Hastaya gelince, o da bilinçli deneyimlerine çok daha iyi uyan Ben'le ilgili yorumları Bilinçaltı'na ilişkin yorumlardan daha kolay anlar; böylece, sonraki evrede işe katılacak Bilinçaltı'nın yorumlanmasına da daha iyi hazırlanmış olur.

Bilinçaltı'nda yatan güdü ne olursa olsun, Ben'in savunulması hep hastanın kişiliğine bağlıdır. Dolayısıyla, aynı Bilinçaltı güdüsü bireylere göre değişik biçimlerde bastırılır. Bilinçaltı'nda yatan güdülerin yorumuyla yetinirsek, hastanın kişiliğini hiç hesaba katmamış oluruz. Buna karşılık, direnmelere hep savunma üzerinden, Ben üzerinden yaklaşırsak, sinirceli kişiliği çözümlememize katmış oluruz. Birinci durumda, daha ilk ağızda hastanın elin tersiyle ittiği *şeyi* ona söylüyoruz; ikinci durumdaysa, önce «bir şeye karşı» *kendini savunduğunu* açıklıyoruz, sonra bunu *nasıl* yaptığını anlatıyoruz, en sonunda da savunmasının *gösterdiği şeyi* anlatıyoruz (kişilik çözümlemesi); ve işte ancak bundan sonra, direnmenin çözümlenmesinde yeterince ilerleyince, kendini *neye karşı* savunduğunu söylüyoruz — ya da kendisi buluyor. Bilinçaltı'nda yatan bütün güdülerin yorumlanmasına giden

uzun yolda, Ben'in bütün davranışları çözümlenmiş oluyor. Böylece hastayı her türlü vakitsiz bulgudan koruyor, çözümlemeye duygusal açıdan, etkin olarak katılmasını sağlıyoruz.

Ruhçözümcünün davranışlara yönelttiği sürekli dikkatle belirlenen çözümlemeler genellikle tam bir düzen ve mantık içersinde gelişmekte, kuramsal araştırma bundan hiç mi hiç zarar görmemektedir. Gerçi ilk çocukluk döneminden kalma önemli ögeler geç ortaya çıkmaktadır: ama bu gecikme kişilik direnmelerinin kırılmasından *sonra* su yüzüne vuran anıların duygusal canlılığıyla kat kat dengelenir.

Dizgeli kişilik çözümlemesinin birkaç sakıncasına da değinmezsek içimiz rahat etmez. Her şeyden önce, bu yöntem hastaya çok daha ağır bir yük yükler; çektiği acı, kişiliği bir yana bırakıldığı zaman çekeceğinin kat kat üstündedir. Gerçi böylece bir tür seçimden yararlanmaktadır: kişilik çözümlemesine dayanamayan çözümsel sağaltıma başarıyla ayak uyduramaz; bunun birkaç yıl değil de birkaç ay içinde farkına varması çok daha iyidir. Gerçekten de, deneyim, kişilik direnmeleri kırılmaz nitelikteyse hiçbir olumlu sonuç alınamayacağını göstermiştir. Kişilik yapısından gelen direnmelerin kırılması kişiliğin hemen *bir değişime uğradığını göstermez;* çocukluk anılarının kolaçan edilmesi tamamlanmadıkça böyle bir değişim gerçekleşemez. Kişilik direnmesinin kırılması, hastanın kendi kişiliği konusunda nesnel (yantutmaz) bir görüşe varabildiğini ve çözümsel sorunların ilgisini çektiğini kanıtlar. Bu sonuç, çözümlemenin bundan sonraki evresine iyi girebilmeyi sağlar.

e) Kişilik Zırhının Atılması

Yukarda, bir sinirce belirtisinin çözümlenmesiyle bir kişilik özelliğinin çözümlenmesi arasındaki temel ayrımın, hastalık belirtisinin daha işin başında kişilikten ayrılmış ve «nesnelleşmiş» olarak gözükmesine karşılık sinirceli kişilik özelliğinin, bunun karşısında tıpkı bir hastalık belirtisine yaptığı gibi davranabilmesi için, sürekli olarak hastaya gösterilmesi gerektiğini söylemiştik. Hastanın bunu kendi başına becermesi ender görülen bir olaydır. Hastaların çoğu kişiliklerini yan tutmaksızın gözlemeye hazır değildir, çünkü özsever korunma düzeneğini bozmak, sımsıkı kilit altında tuttukları kaygıyı başıboş bırakmak istemezler.

Günün birinde, yirmi beş yaşlarında bir erkek, işini aksatan bir-

kaç küçük belirti için bakıma geldi. Kendinden emin ve içten gözüküyordu, ama zaman zaman insanda oyun oynadığı, konuştuğu kişiyle ilintı kuramadığı izlenimi uyandırıyordu. Sözlerinde belli belirsiz bir soğukluk, bir acı alay vardı: arasıra gülümsüyordu elbet, ama bunun sıkılganlıktan mı, üstünlük duygusundan mı, yoksa alaydan mı ileri geldiğini kestiremiyordunuz.

Çözümleme şiddetli duygulanımlar ve anıların canlanmasıyla başladı. Hasta, bana anasının ölümünü anlatırken ağladı, gelenceksel eğitimi yargılarken sinirlendi. Ana-babasıyla hiçbir zaman tam anlamıyla anlaşamamıştı. Annesi ona hep çok sert davranmıştı; ancak birkaç yıldır kız ve erkek kardeşlerine yaklaşabilmişti. Anlatım biçimi, gözyaşlarının da, sinirlenmesinin de, öbür duygulanımlarının da sahici olmadığını kanıtlıyordu. Söyleyip yaptıklarını ciddiye alamadığını, içten içe hep gülümsediğini bildirdi. Birkaç buluşmadan sonra, ruhçözümcüye düşman kesildi. Buluşma süresi bittikten sonra bile divandan kalkmak istemiyor ya da çok özel bir konuşmaya giriyordu. Günün birinde, gırtlağıma sarılsa ne yapacağımı sordu. İki gün sonra ansızın elini boynuma uzatarak beni korkutmaya kalkıştı. İçgüdüsel olarak geri çekildim ve çözümlenen kişi olarak görevinin birtakım el kol devinimleri yapmak değil, konuşmak olduğunu söyledim. Başka bir seferinde, ayrılırken kolumu okşadı. Davranışının gizli anlamı —çözümlemenin o evresinde bunu yorumlayamazdım— elezer (sadik) tepkilerle dışavuran eşcinsel aktarma başlangıcını belli ediyordu. Davranışını yüzeysel olarak yorumlayarak bütün o huysuzluklarının birer kışkırtma olduğunu söyleyince, acı acı gülümsedi ve yeniden suskunluğa gömüldü. Gerek edimleri, gerek benimle kurduğu iletişim kesildi. Geriye yalnızca o beylik gülüş kaldı. Davranışının savunmasal niteliğine parmak basınca, yeniden sırıtmaya başladı ve uzun bir suskunluktan sonra, benimle dalga geçmek istercesine, «direnme» sözcüğünü yineledi. Kısa bir süre sonra, çözümsel çabalarımın hepsini alaylarıyla gülüşüne yönelttim.

Durum hiç de kolay değildi. Çocukluğuyla ilgili birtakım ayrıntısız bilgilerin dışında, hiçbir şey bilmiyordum hakında. Dolayısıyla, çözümlemenin öncelikle davranışıyla el kol devinimleri üzerinde yoğunlaşması gerekiyordu. İlkin beklemeyi yeğledim, olup biteni görmek istedim, ancak aşağı yukarı on beş gün tutumu hiç değişmedi. Derken, geri çekildiğim gün gülüşünün daha belirginleştiğini anımsadım. Gülüşünün anlamını açıklamak üzere, bunun pek çok şey

gösterebileceğini, ama o günkü genel bağlam içinde, sıratmasının geri çekilerek gösterdiğim korkaklığa yanıt olduğunu söyledim. Yorumumun doğru olabileceğini, ama bunun sıratmasını engellemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine ipsiz sapsız şeyler anlatmaya başladı, çözümcüyle dalga geçti, ve aslında söylediğim hiçbir şeye inanmadığını öne sürdü. Gülüşünün ruhçözümlemesine karşı kendini korumaya yaradığı izlenimi gittikçe pekişiyordu. Bunu ona birkaç kez söyledim, ama ancak birkaç haftalık bekleyişten sonra kendini gösteren bir düş çözümlemeyi rayına oturtabildi. Düşte, kocaman bir pişmiş kil yığınını kesip tuğla yapan bir makine vardı. Düşle çözümsel durum arasındaki ilinti çok az belirgindi, çünkü düşün ardından birtakım çağrışımlar gelmemişti. Sonunda hasta bana bu düşün yorumunun çok kolay olduğunu söyledi: İğdiş edilme korkusunu dile getiriyordu. Ve bunu dedikten sonra gülümsemeye başadı. Alay etmesinin ardında bilinçaltının ortaya vurduğu şeyin yadsınmasının yattığını söyledim. Bunun üzerine, çözümlemenin gidişinde önemli yer tutacak bir perdeanısını aktardı. Baba evinin bahçesinde «atçılık» oynadığını anımsadı; aşağı yukarı beş yaşındaymış. At gibi dört ayak üstünde dolaşıyor, pipisini de pantalon yarığından dışarı sarkıtıyormuş. Anası görmüş, ne yapıyorsun diye sormuş. Oğlan, karşılık verecek yerde gülümsemekle yetinmiş. O an, bunun dışında bir şey koparamadım hastadan. Ama bir şey açık seçik beliriyordu: gülüşü bir tür ana aktarmasına karşılıktı. Ona, çözümleme karşısındaki tutumunun anası karşısındakinin aynısı olduğunu, bundan ötürü gülüşünün ardında kesin bir imlemin yattığını söylediğim zaman yine gülümsedi, bu açıklamanın güzel olduğunu, ama kendisini kandırmadığını bildirdi. Birkaç gün sıratıp hiçbir şey anlatmamakta direndi, o arada ben de bu tutumunu ruhçözümlemesine yöneltilmiş bir savunma olarak yorumlamayı sürdürdüm; gülümsemesinin, kendisinde uyandırdığım gizli korkuyu aşma girişiminden başka bir şey olmadığını söyledim. Bir kez daha, aynı beylik sıratmayla kendini savundu bu yorum karşısında. Gülüşünü yine kendisini etkimden kurtarma aracı olarak yorumladım. Ayrıca, gülüşünün yalnız çözümlememe değil, her şeye verdiği yanıt olduğunu ekledim. Sonunda, bu gülüşü kendini dünyaya kabul ettirebilmek için başvurduğu tek yol olarak gördüğünü kabul etti. Bununla, istemeden beni haklı çıkarmıştı. Birkaç gün sonra, gülerek çalışma odama girdi ve daha kapıdan bana: «Hadi bakalım, Doktor, dedi, bugün çok eğleneceksiniz! Biliyor musunuz, anadilimde, 'tuğla' erkek yumur-

talığı demektir. Demek ki bende iğdiş edilme korkusu var!» Böyle bir şey olabileceğini, ama direnmeyi sürdürdükçe düşlerinin yorumlanamayacağını, söz konusu direnmenin benim bütün çağrışım ve yorum çabalarımı sıfıra indirdiğini söyledim. Bu arada şunu da belirteyim, benim «gülümseme» dediğim şey aslında, her şeyle alay etme kararını dışavurmaya yarayan bir kas atmasından, yüzdeki belli belirsiz bir oyundan başka şey değildi. Sağaltım sırasında herhangi bir şey kendisine gülünç geldiği an açıkça, kahkahalarla gülmesinin çok daha iyi olacağını söyledim. Bundan sonra, alaycılığına gem vurmadı. Bana aktardığı çağrışım, eşlik eden alaycı gülüşe karşın, durumu anlamama izin verdi. Sık sık görüldüğü üzere, ruhçözümlemesini bir iğdiş edilme tehlikesi gibi gördüğüne kuşku yoktu; buna karşı önce saldırganlıkla, sonra acı acı sırıtarak kendini savunuyordu. Başlangıçtaki saldırganlığına dönerek, kışkırtmalarına ilişkin yorumumu tamamlamak üzere ona, beni bir sınava soktuğunu, nereye dek gidebileceğimi görmek istediğini, başka bir deyişle, karşımda çocukluktan kalma, korkulu bir güvensizlik duyduğunu söyledim. Bu yorum onu gözle görülür derecede sarstı. Ama hemen kendini toparladı, çözümlemeyi yadsıdı, yorumlarıma güldü. Ben de görüşümde direndim: eldeki birkaç belirtiye dayanarak doğru yolda olduğumu, Ben'ini savunuşuna büyük bir darbe indirdiğimi seziyordum. Sonraki birkaç buluşmamızda alaycı tutumunu sürdürdü. Bunları çocukluktan kalma korkusuna daha dizgeli biçimde bağlayarak yorumlarımın doğruluğunda direndim. Alaycı gülüşüyle hepten kurtulduğunu sandığı çocukluktan kalma çatışkıların çözümleme sonunda alevlenmesinden korktuğunu söyledim; ama yanılıyordu, çünkü anasının ölümünü anlatırken duyduğu sarsıntı her şeye karşın, sahiciydi. Tehlikeyi göze alıp, anasıyla ilintilerinin göründüğü kadar yalın olmadığını, anasından korkup alay etmekle kalmadığını, ayrıca sevdiğini söyledim. Her zamankinden daha ciddî bir yüzle, kendisine iyi davranmamakla suçladığı anası konusunda birkaç ayrıntılı bilgi daha verdi. Günün birinde, söz dinlemediği için, anası bıçağı alıp yaralamıştı bile çocuğu. «Elkitaplarına bakılırsa, bu da benim iğdiş edilme korkusunun yeni bir kanıtı galiba, öyle değil mi?» diye ekledi. Ancak ben, bu arada, benliğinin derinliklerinde ciddî bir şeylerin hazırlanmakta olduğunu seziyordum.. Ruhçözümsel durum karşısında gülümsemesinin imlemini yorumlamayı sürdürdüm. O da bana başka düşler aktardı. Bunların açık seçik içerikleri iğdiş edilme tasarımlarını yansıtıyordu. Düşlerinden birinde atlar; başka birinde, ya-

nan bir evin üstüne hortumla su fışkırtıldığını görmüştü. O günlerde, hasta geceleri zaman zaman kendi kendine boşalıyordu. Anlatırken acı acı gülümsese de, düşünde gördüğü atlarla çocukken oynadığı oyun arasındaki ilintiyi kendi başına yakaladı. Dahası, atların uzun erkeklik örgeniyle öteden beri yakından ilgilendiğini anımsadı; oyun oynarken, doğada gördüğünü yinelemek istediğine emindi. Bugün bile işerken büyük haz duyduğunu açıkladı. Buna karşılık, çocukken yatağını ıslaup ıslatmadığını anımsayamıyordu.

Bir gün, benimle gülümsemesinin imlemini tartışırken, anası onu atçılık oynarken yakaladığı zaman gülmesinin, aslında, acı alayı dile getirmediğini, tersine anasının kendisine kızmasını önlemeye yönelik olduğunu söyledi. Böylece, ağır ağır, davranışının aylarca süren çözümlemesinin ortaya vurduğu şeye yaklaşıyorduk. Yıllar içersinde, hastanın gülüşü işlev değiştirmişti. Başlangıçta bir yatıştırma ve barışma *girişimi* olan bu gülüş, sonradan *gizli korkusunu örtmeye* yönelik bir tutuma, en sonunda da *üstünlük duygusu* anlatımına dönüşmüştü. Uzun sağaltım boyunca bana çocukluğundaki yoksulluktan kurtulmak üzere neler yaptığını anlatırken, hastanın kendisi buldu bu açıklamayı. Gülüşü: «Bana bir şey olmaz, her şeye karşı silâhlıyım!» anlamına geliyordu. Ve işte bu son işlev içersinde ruhçözümlemesine karşı bir savunma silâhı, geçmişteki zihinsel çatışkılara karşı hastanın benini koruma aracı olup çıkmıştı. Demek ki ben'ini korumaya çalışmasının dibinde çocukluktan kalma korku yatıyordu. Çözümlemenin beşinci ayının sonunda gördüğü bir düş, bu korkunun en alt katmanını, anası tarafından yüzüstü bırakılma korkusunu ortaya çıkardı. Hasta bana düşünü şöyle anlattı: «Arabayla küçük, ıssız bir kentten geçiyorum, yanımda tanımadığım biri var. Evler bakımsız, camlar kırık. Sokaklarda tek bir canlı varlık yok. Azrail bu kenti taramış sanki. Bir parmaklığın önüne geliyoruz, ben geri dönmek istiyorum. Yol arkadaşıma olup biteni anlamamız gerektiğini söylüyorum. Kaldırımda, diz çökmüş, karalara bürünmüş bir kadınla bir erkek gözüme ilişiyor. Bir şey sormak için yanlarına gidiyorum. Omuzlarına dokununca sıçrıyorlar, ben de kan ter içinde uyanıyorum.» En önemli çağrışım, sözü geçen kentin, hastanın dört yaşına dek yaşadığı yerin aynısı oluşuydu. Ananın ölümüyle çocuğun yalnızlık duygusu görülen düşü açıkça etkilemişti. Yol arkadaşı ruhçözümcüydü. Hasta, ilk kez bir düşü ciddiye alıyor, her zamanki alaycılığını bir yana bırakıyordu: kişilik direnmesi kırılmış, ço-

cukluktan kalma ögeyle bağlantı kurulmuştu. Ondan sonra çözümleme pek güçlükle karşılaşmadan gelişti, ama hasta —bütün çözümlemelerde görüldüğü üzere— kişilik direnmesinden ötürü, yine birkaç kez olumsuz tutum takındı.

Karşılaşılan güçlüklerin şu kısa özette anlatıldığından daha büyük olduklarını söylemek bile gereksizdir. Savunma evresi aşağı yukarı altı ay sürdü, bu süre içinde hasta ruhçözümcüyle hep kıyasıya alay etti, ona iğneli yorumlar aktardı. Ruhçözümcünün işini sürdürebilmesi için korkunç sabırlı olması, kişilik yapısından gelen direnmelerin dizgeli yorumunun etkisine sarsılmamacasına inanması gerekti.

Şimdi de, bu sinir hastalığının geçirdiği evrimin sonradan çözümsel olarak bilinmesinin başka bir uygulayımın kullanılmasına izin verip veremeyeceğini araştıralım. Bizim yerimizde başka bir çözümcü olsa, hastanın genel davranışını öne alacak yerde, daha ilk ağızda aktardığı birkaç düş'ün yorumuna girişirdi. Birtakım çağrışımlar bunların yorumuna izin de verebilirdi elbet. Hastanın davranışının dizgeli yorumundan önce hiç düş görmediği, ya da düşlerini anımsamadığı, ya da çözümsel durumla ilgili düşler görmediği hesaba katılmayacaktı. Gerçekten de, hastanın şöyle ya da böyle bu düşleri göreceği öne sürülecekti. Burada direnmek gereksizdir, çünkü elde kanıt bulunmadığından, söz konusu savın doğrulanması ya da çürütülmesi olanaksızdır. Ancak deneyler şunu da göstermiştir ki, bu gibi durumlarda, edilgin bekleme tek başına hiçbir sorunu çözmemektedir; herhangi bir çözüme ulaşılırsa, bu çözümcünün katkısı olmaksızın, gökten düşmektedir. Bir an için, ruhçözümcünün çağrışımları iğdiş edilme korkusuna bağlayarak yorumladığını varsayalım; başka bir deyişle, kesme kesilme korkusunu bilincin yüzüne çıkardığını düşünelim. Bu yöntem onu *başarıya ulaştırabilir* elbet. Ancak, bundan kesinlikle emin olmadığımız, sonucun yüzde yüz rastlantıya bağlı kalacağını bildiğimiz için, güncel direnmeleri ele almayan bütün uygulayımları özünden ruhçözümlemesine aykırı saymak zorundayız. Böyle bir uygulayım bizi geriye, varlıkları bilinmediği için direnmelere hiç aldırılmadığı, doğrudan doğruya bilinçaltında yatan arzu ve düşüncelere saldırıldığı günlere götürür. Verdiğimiz örnek, bu türlü davranmakla, ayrıca Ben'in kendini savunmasını da hesaba katmadığımızı göstermektedir.

Kimileri uyguladığım yöntemin yerinde olduğunu, kimsenin bu

uygulayımın kusursuzluğundan kuşkulanmayı aklının köşesinden geçirmeyeceğini söyleyecektir; bir bakıma, o kendini bize zorla benimsetmiştir, başka hiçbir ruhçözümcünün başka bir uygulayım seçmesi düşünülemez. Verdiğimiz örnekteki temel ilkelerin hiç de yeni olmadıklarını kabul ederim. Ben, direnmeleri çözümlemekten başka bir şey yapmadım. Uygulayımsal Topluçalışma'da geçen etkinlik yıllarım bana ruhçözümcülerin direnmelerin çözümlenmesine ilişkin ilkeleri bildiklerini, ama uygulamada günü geçmiş yönteme, bilinçaltının doğrudan çözümlenmesine bağlı kaldıklarını göstermiştir. Viyana Ruhçözümlemesi Okulu'nun «kuramın mantıklı biçimde kılgıya uydurulması» konusundaki dizgeli girişimine yöneltilen dayanaksız eleştirilerin kökeninde kuramla uygulama arasındaki bu derin uçurum vardır. Bütün bunların son derece sıradan ve çok-bilinen şeyler olduğunu söyleyenler kendi kuramsal bilgilerinden yola çıkmaktadırlar; yöntemimin yanlış ve «Freud'a karşıt» olduğunu öne sürenler de, yukarda belirttiğimiz gibi, çoğunlukla kurama aykırı düşen kendi yollarını düşünmektedirler.

Hekim arkadaşlarımdan biri, günün birinde, şöyle bir olay için benden öğüt istedi: ruhçözümlemesi sırasında çenelerini kenetleyip oturan, ama çözümleme öncesinde ve sonrasında son derece sevimli, hattâ cana yakın davranan bir hastaya bir ayı aşkın bakmıştı. Aklına gelen her yönteme başvurmuş, çözümlemeyi yarıda kesmeye bile kalkışmıştı; düş yorumu girişimi başarısızlıkla sonuçlanınca, bu işi bırakmak üzere kendince bir tarih saptamıştı. Hastanın aktardığı düşlerde başkalarına eziyet etme ve birilerini öldürme belirtileri varmış. Ruhçözümcü, hastasına, kurduğu düşlerde tam bir canakıyıcı olduğunu söylemiş. Hiçbir yararı olmamış... Hekim arkadaşıma, direnmeler arasına sıkışıp kalmış birine, aktarılan düşlerde açık seçik gözükseler bile, böylesine derin yorumları anlatmanın yanlış olduğunu söyledim. Arkadaşım görüşümü paylaşmadı, tuttuğu yolun tek yol olduğunu öne sürdü. Hastanın susup oturmasının bir direnme diye yorumlanması gerektiğini söyleyince, elimde böyle bir yorumu haklı çıkaracak hiçbir «gerеç» bulunmadığı yanıtını verdi. Suskunluğun kendisi yeterli bir «gerеç» değilmiş gibi! Hastanın takındığı olumsuz tutum kendini savunmayı dile getirmiyormuş gibi! Ayrıca, başkasına eziyet etme düşkünlüğünü dile getiren düşler hastanın saldırgan güdülerini çelebiliğiyle örtmek ya da gizlemek istediğini kanıtlıyordu.

Bir unutkanlıktan, yarım bırakılan bir edimden bir şeyler çıkarmaya kalkışıp herhangi bir davranışın altında yatan anlamı es geçmek mantıklı bir iş midir? Bir insanın genel davranışı yarıda kalan bir edimden daha az mı şey gösterir? Arkadaşım bütün bunları benimsemeye yanaşmıyordu. Elde «gereç» bulunmayınca, direnmenin kırılamayacağı konusundaki gürüşünde inatla direndi. Oysa, öldürme güdüleriyle ilgili yorumunun hastayı ürkütebilecek, savunma suskunluğuna daha çok gömülmesine yolaçabilecek uygulayımsal bir yanılgı olduğuna kuşku yoktu.

Bizim Topluçalışma'da değindiğimiz güçlükler de buna benziyordu: her seferinde, hastanın genel davranışının sağladığı gereçler gözönünde bulundurulmamış, hesaba katılmamıştı; İlkin Ben'in kendini savunma yolları çözümlenecek yerde Bilinçaltı'ndan yola çıkarak direnmelere saldırmakta direnilmişti; özür ya da kaçamak diye, habire hastanın iyileşmek istemediği, «aşırı özsever» eğilimler gösterdiği söyleniyordu.

Daha başka hastalardaki özsever savunmanın kırılması, özünde, yukarda betimlediğimiz yöntemden pek ayrılmaz. Bir hasta kayıtsız davranıyor, hiçbir şeye yeterince duygulanmıyorsa, bize sunduğu düş ve çağrışımlar ne olursa olsun, tehlikeli bir duygusal kilitlenme içinde demektir. Önümüze getirilen bütün düş ve çağrışımlarla yorumların sağladığı yararı bir anda yitirmek istemiyorsak, ilkin bu kilitlenmeye saldırmak gerekir; bu gibi hastalar, hiç mi hiç yararlanmaksızın, sıradışı birer ruhçözümlemesi kuramcısı olma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. İşi yarıda bırakmak istemiyorsak, hastayla şöyle bir anlaşmaya varabiliriz: kendisini hiç durmadan duygusal kayıtsızlıkla yüz yüze getireceğimizi, ama istediği an çözümsel sağaltıma ara verebileceğini söyleriz. Bir süre sonra —bu, genellikle birkaç aydır, özel durumlardaysa bir, bir buçuk yıl— hasta aralıksız olarak duygulanamayışını ve bunun nedenlerine yöneltilen dikkati acı acı duyumsamaya başlar; gerçekten de, o süre içinde, duygulanma yeteneksizliğiyle atbaşı giden kendini kaygıdan koruma eğiliminin temellerini sarsacak gereçler kazanılmıştır. Sonunda, hasta çözümlemeden ötürü ruhsal zırhını yitirme ve güdülerinin, özellikle de saldırganlığının oyuncağı olma tehlikesine karşı ayaklanır. Bu ayaklanma saldırganlığını kamçılayacağından, kısa bir süre sonra çözümlemenin ilk duygulanımsal kıpırısı olumsuz aktarma, nefret gösterisi biçiminde kendini belli edecektir. Böylece, iz-

lenecek yol belirir. Saldırma güdülerinin belirmesi duygulanımsal kilitlemenin sona erdiğini gösterir, hasta çözümlemeye hazırdır artık. En büyük güçlük, saldırganlığının zincirlerinden kurtarılmasındadır.

Ben'lerine hayran hastalar kişilik direnmelerini konuşma biçimleriyle dile getirdikleri zaman da durum aynıdır; bu kasıntılı, uygulayımsal terimlerle dolu, aşırı yöntemli ya da karman çorman bir konuşma olabilir. Bu anlatım biçimleri kişisel anlatımın önüne aşılmaz engeller diker; ortadan kaldırılabilmeleri için, çözümlemenin bu engellere yöneltilmesi gerekir. Bu gibi durumlarda da hastanın tutumunun tutarlı yorumu çoğunlukla özseverlikten gelen bir irkilmeye yolaçar; çünkü hasta, aşağılık duygularını kendinden ya da ruhçözümcüden saklamak üzere öyle kasıntılı ya da uygulayımcı gibi konuştuğunun, bilgili gözükmek için ipsiz sapsız lâflar ettiğinin ya da düşüncelerini yalın ve açık bir dille anlatamadığının kendisine gösterilmesinden hoşlanmaz. Ruhçözümcü, böyle davranmakla, sinirceli kişilik yapısında hatırı sayılır bir gedik açar, kişiliğin ve sinir hastalığının çocukluk dönemindeki kaynağına inebilmeyi kolaylaştırır. Direnme türünün söylenmesi yetmez elbet; direnme ne kadar direngense, o kadar sabırla yorumlanması gerekir. O arada hastanın ruhçözümcüye karşı takındığı olumsuz tutum da yorumlanırsa, sağaltımın yarıda kesilmesi tehlikesi ortadan kaldırılmış olur.

Kişilikten gelen zırhın ve özsever korunma düzeneğinin ruhçözümlemesiyle kırılmasının etkisi iki yönlüdür: ilkin duygulanımlar geri teptirici kilitlenmelerinden kurtarılır, kovuklarından dışarı atılırlar; öte yandan, çocukluk döneminden kalma çatışkılara, Oidipus karmaşasına, iğdiş edilme korkusuna giden yol açılmış olur. Bu yöntemin en büyük üstünlüğü yalnızca çocuklukta yaşanmış deneyimlere uzanabilmek değil, aynı zamanda Ben'in yapısına işleyiş sıralarına göre çözümlenebilmeleridir. Bir kez daha, bilinçaltına itilmiş bir arzu ya da düşüncenin devindirici (dinamik) değerinin direnmelerin kırılma derecesine göre değiştiği saptanır. Çoğunlukla, çocuklukta yaşanmış deneyimlerin duygusal yanı kişilik savunmaları tarafından emilmiş olur; duygulanımın içeriğini yorumlamaya giriştiğimiz zaman birtakım anıları su yüzüne çıkartabiliriz, ama bunlara eşlik eden duygulanımlar yine bilinçaltında kalır. Bu gibi durumlarda, *ilkin* kişiliğin emip sakladığı duygulanımsal enerjileri açığa çıkarmadan çocukluk deneyimlerinin yorumlanması büyük yanılgı olur. İçtepili (impulsif) kişiliklere

uygulanan ardı arkası gelmez ve bir ölçüde etkisiz kalan çözümlemeler içeriklerin vakitsiz yorumundan doğmaktadır.[1]

Duygulanımları ilkin kişilik savunmasının boyunduruğundan kurtarırsak çocukluktan kalma güdünün anında, kendiliğinden enerji yüklendiğini görürüz. Önce kişilik yapısından gelen direnmelerin çözümlenmesi kuralını gözetirsek, hastanın duygulanımsız anı anlattığını pek göremeyiz; kişilik çözümlemesini daha işin başında etkileyen sinirceli dengenin bozulması böyle bir olasılığı ortadan kaldırıverir.

Kimi zaman kişilik, çocuklukta yaşanan kaygının yeniden canlandırılmasına karşı sağlam bir kale gibi dikilir ve bu işi hiç kusursuz yerine getirir, ancak bunun bedeli her türlü insan mutluluğunu elin tersiyle itmektir. Hastanın biri ruhçözümcüye herhangi bir sinirce belirtisi konusunda öğüt almaya gelirse, kişilik yapısının oluşturduğu kale ruhçözümlemesinin karşısına da etkili bir savunma aracı olarak dikilir; ruhçözümcü, bu gibi durumlarda, kısa bir süre sonra, çocuklukta yaşanmış kaygıyı örten ve içindeki enerjiyi emmiş olan «kişilik zırhı»nı kırmadan hiçbir şeye kalkışamayacağını anlar. «Tinsel sağlıksızlık» (moral insanity) olaylarında, saplantılı ve özsever-ezgeç kişilik yapılarında bunu sık sık görürüz. Böyle hastalarla yüz yüze gelen hekim, çoğu kez kendi kendine, hastalık belirtisinin derinlemesine bir kişilik çözümlemesini gerektirip gerektirmediğini sorar. Çünkü kişilik çözümlemesiyle kişilik yapısından gelen dengelemenin yok edilmesinin —geçici de olsa— kişiliğin tuz-buz olmasına yolaçtığı bilinen bir gerçektir. Kimi durumlarda, bu yıkılma yeni bir kişilik yapısı kurulmasının vazgeçilmez koşuludur. Söz konusu yıkılmanın

[1] Şu örnek, hastanın genel davranışının yanlış değerlendirilmesinin ne gibi zararlar doğurabileceğini göstermektedir. Bir şeyleri yapmadan duramayan (compulsif) bir hasta tam on iki yıl boşu boşuna ruhçözümlemesine sokulmuştu. Çocuklukta zihnini kurcalayan çatışkıların hepsini, özellikle babasıyla kendisini karşı karşıya getiren temel çatışkıyı açık seçik biliyor, ama çözümleme sırasında parmaklarını eğip bükerek, tekdüze bir sesle konuşuyordu. Bu davranışının çözümlenip çözümlenmediğini sordum; olumsuz yanıt verdi. Bir gün, benimle dua eder gibi konuştuğunu farkettim, bunu ona söyledim. Babasının kendisini illc de sinagoga gidip yakarmaya zorladığını anlattı bunun üzerine. Hep istemeye istemeye gitmişti. On iki yıl ruhçözümcünün karşısında da aynı şeyi yapmıştı: «Dediğiniz her şeyi yapacağım, ama istemeye istemeye.» Davranışındaki dıştan önemsiz gözüken bu ayrıntının ortaya çıkarılması çözümlemenin yolunu açtı ve en gizli duygulanımların su yüzüne vurmasını sağladı.

er-geç olacağı ve sinirce belirtisinin bunun ilk işareti olduğu söylenebilir. Öyle de olsa ruhçözümcü köklü bir neden olmadıkça böylesine sonu belirsiz bir işleme girişip girişmemekte kararsızlık geçirecektir.

Burada başka bir noktaya değinmek gerekiyor : Kişilik çözümlemesi her zaman beklenmedik duygulanımların ve tehlikeli belirtilerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kişilik çözümlemesine kalkışan insanın uygulayımından emin olması gereklidir. Nitekim, çözümcülerin çoğu, biricik iyileşme umudunu taşımasına karşın, işte bu yüzden kişilik çözümlemesinden kaçınmaktadır. Kimi sinir hastalıkları sancısız yöntemlerle ortadan kaldırılamaz. Kişilik çözümlemesi, kişilik yapısından gelen direnmenin kırılması ve bu direnmenin türlü biçimlerinin, evrim ve görünüşlerinin dizgeli olarak yorumlanması etkili, ama hastayı rahatsız eden şeylerdir. Bunlar eğitbilimsel yöntemler değil, yüzde yüz çözümsel ilkelerdir. Bununla birlikte, sağaltımın ilk gününden hastanın dikkatini kişilik çözümlemesinin güçlük ve tatsızlıklarına çekmekte büyük yarar vardır.

f) Çocukluk Dönemine İndirgenmeye Elverişli Anı ve Çağrışımların Ruhçözümlemesiyle Etkisiz Kılınmasının En Uygun Koşulları Nelerdir?

Davranışın dizgeli yorumu sinircenin çocukluktaki kaynaklarına giden yolu açtığından, başka bir soru dikilmektedir karşımıza: Güncel anı ve çağrışımların çocukluk dönemindeki ana örneklerine indirgenmeleri için seçilmesi gereken uygun bir an var mıdır? Söz konusu indirgemenin çözümlemenin temel ereklerinden biri olduğunu biliyoruz, ancak bu ilke öylesine belirsiz terimlerle dile getirilmiştir ki günlük uygulamanın verilerine uyarlanması epey güçtür. Çocuklukta yaşanmış ilk deneyimler su yüzüne çıkar çıkmaz bu indirgemeyi yapmalı mı, yoksa daha ileri bir tarihe bırakılmasında yarar var mıdır? Deneyim bize indirgemenin ereğinin —başka bir deyişle, direnmenin kırılmasıyla bellek yitiminin ortadan kaldırılmasının— çoğunlukla hep uzakta kaldığını göstermiştir. Gerçekten de, genellikle ya yalın bir düşünsel (intellectuel) bilince erme sağlanmakta, ya da hastanın zihninde beliren kuşkular indirgeme çabasını etkisiz kılmaktadır. Tıpkı bilinçdışı tasarımların bilincine varış gibi, bu başarısızlıklar da şu olgudan gelmektedir: işin özüne inme süreci, bilince varma *canlı duygulanımsal*

süreçle atbaşı gitmediği zaman, tamamlanmış sayılamaz. Bunun içinse iki koşul gerekir: İlkin, hiç değilse en belirgin direnmelerin kırılması; bilincine varılması —ya da indirgeme söz konusu olduğu vakit, birtakım çağrışımlara bağlanması gereken— tasarımın çok az da olsa belli bir duygulanımla yüklenmesi. Oysa, duygulanımların genel olarak bilinçaltına itilmiş tasarımlardan koptuklarını, çok keskin, aktarmaya açık çatışkı ve direnmelere bağlandıklarını hepimiz biliyoruz. Yeterince gelişmemiş bir direnmeyi çocukluktaki duruma indirgediğimiz zaman, çocukluktaki kökenin ilk belirtisi kendini gösterince, duygulanımsal enerjiler sonuna dek kullanılamaz; ruhçözümcü böyle davranmakla direnmenin içeriğini yorumlar, ama bu direnmenin bağlı bulunduğu duygulanımları eyleme geçiremez. Enerji devinimiyle ilgili kaygılar bizi direnmeyi daha ortaya çıkmadan basturmaya değil, tersine, aktarmanın sıcaklığı içinde rahatça açılıp çiçeklenmesine izin vermeye iteler. Hattâ, sürüp giden kişilik kireçlenmelerinde biricik kurtuluş yolu budur. Freud'un koyduğu «hastayı edimden anıya, güncelden çocukluk dönemine götürme» kuralının başka bir kuralla tamamlanması gerekir: tıpkı sürüp giden yangıların (iltihapların) iyileştirilebilmeleri için ateşli yangıya dönüştürülmelerinin gerekişi gibi, katı, kireçlenmiş ögelerin de *ilkin* aktarmanın coşkusu içinde canlandırılmaları gerekir. Bu sağalumın bütün kişilik direnmelerine uygulanması zorunludur. Çözümlemenin sonraki evrelerinde, hastanın sağaltıma katkısı sağlandıktan sonra, kimi durumlarda bu yöntemi uygulamaktan vazgeçebiliriz. Kimi zaman insanda, ruhçözümcülerin çoğunun şiddetli aktarma direnmelerine yolaçmamak için henüz olgunlaşmamış aktarmaya yatkın durumları hemencecik yorumlayıp çocukluk evresine indirgeyiverdikleri izlenimi uyanıyor. Gerçekten de, kuramsal bilgilerini bir yana bırakan pek çok ruhçözümcü, direnmeleri cansıkıcı ve tatsız görüngüler saymaktadır. Bundan ötürü, daha çok iyileştirebilmek üzere olgunlaşmalarına izin verecek yerde, kestirme yoldan gidip onlardan kaçınmaya çalışmaktadırlar. Şunun hiçbir zaman gözden ırak tutulmaması gerekir: sinir hastalığı direnmenin içinde gizlenmektedir, direnmeyi kırdığımız zaman sinircenin bir parçasını da yok etmiş oluruz.

Bir direnmenin olgunlaşmasına yardımcı olmayı haklı çıkaran başka bir neden daha vardır. Gerçekten de, her direnme başlı başına epeyce karmaşık olduğundan, hekim onun belirlenimleriyle imlemlerini adım adım yakalar; durum ne kadar yakından bilinirse, daha sonraki

yararlı yorumlar o kadar kolaylaşır. Hem tarihsel, hem güncel olan direnmenin iki yönlü özyapısı altında yatan Ben'in kendini savunma biçimlerinin bilincine varılmasını gerektirir; direnmenin çocukluk evresindeki imlemi ancak güncel imlemi iyice ortaya çıkarıldıktan sonra yorumlanmalıdır. Bu kural, *sonraki evrelerde ortaya çıkmış* bir direnmenin anlaşılmasını sağlayacak çocukluk dönemi anılarını aktarabilmiş hastalara uygulanır. Çok daha büyük sayıdaki öbür olaylarda direnmenin sere serpe gelişip olgunlaşması gerekir, çünkü olgunlaşırken ruhçözümcüye gereksindiği çocukluk dönemiyle ilgili anı ve çağrışımları sağlar.

Demek ki direnmeleri ele alan uygulayımın iki değişik yanı vardır: *İlkin güncel direnmenin güncel imleminin yorumlanarak anlaşılması gerekir: ancak ondan sonra, o an elimizde bulunan anı ve çağrışımlara ilerde ortaya çıkacak anı ve çağrışımlarla ilinti kurdurarak direnmeyi yoketmeye çalışabiliriz.* Böyle davranmakla, gerek şimdiki zamana gerek geçmişe kaçış önlenmiş olur, çünkü hekimin yorumu ikisine de aynı dikkatle yönelir. O vakit de direnme ruhçözümlemesinin önüne dikilen bir engel olmaktan çıkar, tersine, çok değerli bir yardımcı olur.

g) Aşırı Bol Ruhçözümsel Araç Gereç Karşısında Kişilik Çözümlemesi

Kişilik, daha çözümlemenin başında yeniden anımsamaya karşı çıkarsa, işi yürütebilmenin en iyi yolunun kişilik çözümlemesi olduğuna kuşku kalmaz. Peki, ya kişilik yapıları daha ilk yaklaşımda önümüze istemediğimiz kadar çok anı ve çağrışım getirmeye izin veren hastalara ne yapmalı? Bu gibi durumlarda, betimlediğimiz kişilik çözümlemesini uygulamak yerinde olur mu? Kişilik zırhına bürünmemiş hasta bulunsaydı, bu soruyu olumsuz yanıtlamak gerekirdi. Ama böyle hasta yoktur, özsever savunma çarkı önünde sonunda az-çok derin ve yoğun bir biçimde kişilik direnmesine dönüşür, bundan ötürü iki durum arasına kesin bir çizgi çekemeyiz. Ancak, yukarda andığımız örneklerdeki kılgısal ayrım, özsever savunma çarkının yüzeyde işlemesine ve hemen kendini göstermesine karşılık, kimi zaman kişiliğin daha derin katmanlarında gizlenip ilk ağızda ortaya çıkmayışındadır. Ancak böyle olunca tehlikesi bitmez, tersine, çok daha tehlikeli olur! Andığımız örneklerde, ruhçözümcü kendini bekle-

yen tehlikeyi çok iyi bilir. Kimilerindeyse, uzun süre işlerin yolunda gittiğini sanır, çünkü hasta her şeyi kabul eder gibidir, yorumlara anında tepki gösterir, hattâ iyileşmeye yüz tutar. Ancak bunlar ruhçözümcüye büyük şaşırtmacalar hazırlayan hastalardır. Ruhçözümlemesi tamamlanmak üzereymiş gibidir, oysa iyileşme bir türlü olmaz. Hekim elindeki bütün barutu tüketmiştir, sinirceye yol açan ilk sahneyi bilincin yüzüne çıkarmış, çocukluk dönemindeki çatışkıları dillendirmiştir; ama bir de bakar ki ruhçözümlemesi verimsiz bir yineleme batağına saplanmış. Hattâ, aktarmayla ilgili bir başarının hekimi gerçek durum konusunda yanılgıya düşürdüğü ve hastanın sağaltımının kesilmesinden sonra korkunç bir düşüş gösterdiği de olur.

Bu gibi olayların birkaç kez yinelenmesi ruhçözümcünün aklına ister istemez bir şeyler unuttuğu düşüncesini getirecektir. Unutkanlık anıların içeriğiyle ilgili değildir, çünkü ruhçözümcünün bu açıdan eleştirilecek bir kusuru olmamıştır. Geriye şu varsayım kalır: ruhçözümcü, her türlü iyileştirme çabasını sıfıra indirgeyen gizli bir direnmeyi görüp tanımayı becerememiştir. Bu direnmeyse çoğu kez hastanın gösterdiği büyük yardımseverlikte, dıştan hiçbir direnme göstermeyişinde gizlenir. Bu gibi çözümlemelerde ayrıca alabildiğine dingin bir evrim, tam bir duygusal patlama, şiddetli coşku yokluğu görülür. Çoğunlukla içlerinde yalnızca hani şu «olumlu« dediğimiz aktarmalar vardır, hekime karşı en küçük bir nefrete rastlanmaz. Ancak bu, nefret duygularının çözümlemeden kaçıp kurtuldukları anlamına gelmez. Nefret duyguları yerli yerindedir, ama aktarmada ortaya çıkmazlar, hasta bunları hiç duygulanmadan anımsar. Buna en iyi örnek özüne hayran, pek duygulanamayan kişilik yapılarıyla kadınsı-edilgin kişilik yapılarıdır. Birincilerde genel bir kayıtsızlık ve ilgisizlik, ikincilerdeyse aşırı «olumlu» aktarmalar görülür.

Oysa, çoğunlukla bu gibi olaylara olumlu gözle bakılır, çünkü hastanın ortaya koyduğu çocukluktan kalma anı ve çağrışımlar boldur; ya da anı ve çağrışımların içeriğine gereğinden çok önem verilir, ki bu da aynı kapıya çıkar. Gerçekte kişilik, ruhçözümlemesi boyunca çok belirgin bir direnme gösterir, ama bu direnme gizlidir. Genellikle, bu gibi olaylara onulmaz ya da en azından çetin sorunlar gözüyle bakılır. Gizli direnme sorununu yeterince irdelemediğim günlerde ben de böyle düşünüyordum? Ancak, o günden bu yana görüşümü değiştirdim, şimdi bunları en ilginç olaylar sayıyorum.

Yukarda andığımız örneklerin tersine, bu gibi hastalarda çağrışım-

ların akışını bozmadan, araya kişilik çözümlemesini sokarız; kişilik çözümlemesine ancak önümüze getirilen anı ve çağrışımlarla hastanın genel davranışı açık seçik bir direnme kılığına büründükten sonra girişiriz. Aşağıdaki örnek bu dediğimizi aydınlatacak kişilik çözümlemesinin bizi alıp doğruca çocuklukta yaşanıp bilinçaltına itilmiş çatışkıya götürdüğünü bir kez daha kanıtlayacaktır.

Aktarma sırasındaki direnmelerin aynasında sinircenin mantıksal evrimini daha iyi görebilmek için, şimdiye dek andığımız olayların çözümlemesini ondan sonra sürdüreceğiz.

KADINSI-EDİLGİN BİR KİŞİLİK

Hastalığın Öyküsü

24 yaşındaki bir banka görevlisi, şiddetli kaygı nöbetlerine yakalandığı için ruhçözümlemesine geldi; ilk nöbete bir yıl önce bir "Sağlık Sergisi"ni gezerken yakalanmıştı. Ayrıca o tarihten önce de *hastalık hastalığı* belirtileri göstermişti. Gerçekten de yüklü bir *kalıtım* taşıdığına ve sonunda akıl hastanesine düşeceğine inanıyormuş. Bu korkularını birtakım akılcı gerekçelerle doğruladığına inanıyordu: babası evlenmezden on yıl önce frengi ve belsoğukluğuna yakalanmıştı. Baba yönünden dedesi de frengiliymiş. Amcalarından biri şiddetli uykusuzluk çeken, sinirli bir insanmış. Ana yönünden kalıtımı daha da sağlıksızdı. Anasının babasıyla erkek kardeşlerinin biri kendi elleriyle canlarına kıymışlardı. Büyük teyzelerinden biri «kafadan sakat»mış. Annesine gelince, hasta onu da sinirli ve tedirgin bir insan olarak betimliyordu.

Bu iki yönlü «kalıtım» (baba yönünden frengi, ana yönünden cana kıymalar ve çıldırmalar) hastanın durumunu —geleneksel ruh hekimliğinin tersine— ruhçözümlemesi için çok ilginç kılıyordu, çünkü ruhçözümlemesi kalıtımı hastalık etkenlerinden biri olarak görmektedir. İlerde hastanın kalıtımıyla ilgili düşüncelerinin aynı zamanda akıldışı bir temele dayandığını da göreceğiz. Bu hasta söz konusu kalıtıma karşın iyileştirildi ve bakımı izleyen beş yıl içinde yeni bir ruhçöküntüsüne düşmedi.

Elinizdeki durum bildirisi, kişilik yapısından gelen direnmelerin çözümlenmesiyle başlayan sağaltımın ilk yedi ayını kapsıyor. Direnme ve kişilik çözümlemesi açısından büyük önem taşımadıkları için,

ondan sonraki yedi ayı atlayacağız. Özellikle sağaltımın ilk evresi, direnmelerin çözümlenmesinin gelişimi ve bu çözümlemenin çocukluk anılarıyla ilinti kuruşu üzerinde duracağız. Direnmelerin ve bunların çözümlenmesinin akışını izleyeceğiz. Ancak, ruhçözümlemesinin şu özetin sandıracağı kadar yalın geçmediğini belirtmeye gerek bile yok.

Kaygı nöbetleri yürek çarpıntılarına ve hastanın bütün dirimsel güçlerinin kötürüm olmasına yol açıyordu. Hasta, nöbetler arasında bile kendini rahatsız duyumsuyordu. Yürek daralması nöbetleri ya ansızın başgösteriyor, ya da cana kıyma, çıldırma haberlerini okurken ortaya çıkıyordu. Bana gelmezden önceki yıl içinde hastanın çalışma yetisi azalmıştı, işini yitirmekten korkuyordu.

Ayrıca ciddi cinsel bozukluklar çekiyordu. Sağlık Sergisi'ni gezmezden kısa bir süre önce bir yosmayla yatmayı denemişti. Bu başarısızlığın kendisini çok etkilemediğini söyledi. Bilinçli cinsel iştahı pek zayıftı: girdiği cinsel perhizden sıkıntı duymadığını bildirdi. Birkaç yıl önce bir kez cinsel ilişki kurmuş, ama haz duymasına zaman kalmadan erken boşalmıştı.

Daha önce de böyle kaygı nöbetleri geçirip geçirmediğini sorduğumda, çocukken çok ürkek olduğunu, erginlik çağındaysa *dünyayı altüst edecek yıkımlar*'ın bir türlü kafasından çıkmadığını söyledi. Nitekim, 1910 yılında bir kuyruklu yıldızın dünyaya çarpıp parçalayacağını okuyunca müthiş korkmuştu. Anasının babasının bu olasılığı büyük bir serinkanlılıkla tartışmasına da epeyce şaşmıştı. «Yıkım korkusu» yavaş yavaş yerini kalıtımsal bozukluk korkusuna bırakmıştı. Dolayısıyla, çocukluğundan beri kaygı nöbetleri geçirmişti, ama bunlar büyük aralıklarla kendini göstermişti.

Hasta, hastalık hastalığının, yüklü kalıtım korkusunun, kaygı nöbetleriyle cinsel zayıflığının dışında başka hastalık belirtisinden yakınmıyordu. Hattâ, genel durumuna baktığı zaman, hasta olduğunu bile düşünmüyordu: hastalık belirtilerinin en dayanılmazı olarak algıladığı kaygı nöbetleri bunun dışındaydı. Kalıtımsal korkularını tam anlamıyla akıl çerçevesine oturtmuştu, cinsel zayıflığından hiç rahatsız olmuyordu. Hastalık belirtilerine bakılırsa, belirgin özelliği güncel sinirce (kaygılı cinsel durgunluk) olan bir tür kaygılı dönüşümce (hystérie d'angoisse) vardı karşımda.

Hastanın dönüşümceli bir kişiliğe sahip bulunduğuna, hastalık hastalığından gelen kaygılı dönüşümceye yakalandığına karar verdim. «Dönüşümceli kişilik» tanısı zihinsel saplantılarıyla ilgili çözümsel

saptamalarımdan geliyordu. Görüngübilimsel terimlerle söylersek, kadınsı-edilgin kişiliğin canlı örneğiydi. Her durum ve koşulda çelebice ve akıllı uslu davranıyor, her fırsatta bin kez özür diliyor, buluşma başlangıç ve sonrasında iki büklüm olarak beni selâmlıyordu. Ayrıca beceriksiz, çekingen, utangaç gözüküyordu. Günün birinde buluşma saatini değiştirelim dediğim zaman, hemencecik kâbul etmekle kalmadı, ayrıca tam anlamıyla bana bağlı olduğunu, beni sevindirmekten başka bir şey düşünmediğini söyledi. Bir dilekte bulunacağı zaman hekimin kolunu okşuyordu. Ruhçözümlemesinin etkisi konusunda küçük bir anıştırmada bulunduğum vakit, hemen o gün, bana duyduğu eksiksiz güvenden kuşkulanmama dayanamayacağını söylemek üzere ikinci kez bakımevine geldi; birkaç kez benden, başka anlama gelebilecek istençdışı sözlerine çok değer vermememi istedi.

Kişilik Direnmesinin Gelişmesi ve Çözümlenmesi

Çözümleme, bu gibi kişiliklerin gösterdikleri direnmelere uygun olarak gelişti: çözümlemenin temel kuralını (özgür çağrışım kuralını) açıklamamdan sonra, rahatça bana ailesini ve kalıtımını anlattı. Anasıyla babasını aynı derecede sevdiğini, ama enerji dolu, belirgin kişilikli, manuklı bir insan olan babasının kendisinde daha çok saygı uyandırdığını söyledi. Babası onu başından *kendi kendini okşamaya ve evlilikdışı cinsel ilişkilere karşı uyarmıştı.* Bunun için de kendi yaşantılarını, frengiyi, belsoğukluğunu, hep kötü biten kadın öykülerini anlatmıştı; aynı tatsızlıkların oğlunun başına gelmesini istemediğini belirtmişti. Babası hiçbir zaman kusurlarını düzeltmemiş, şöyle demekle yetinmişti: «Bak, seni zorlamıyorum, yalnızca öğüt veriyorum...», ama bu öğütler hep kestirip atıcı bir sesle verilmişti. Hasta, tam anlamıyla güvenilecek iyi bir dost saydığı babasıyla ilişkilerinin kusursuz olduğunu söylüyordu.

Hastam bu konu üzerinde çok durmadı, anasıyla ilişkilerini ayrıntılı biçimde anlatmaya girişti. Oğluna hep büyük özen göstermişti; oğlan da anasına büyük sevgi besliyormuş, ama bu onu hizmetçi gibi kullanmasını engellememiş; anası üstüne başına bakar, yemeğini yatağına getirir, akşamları uyuyuncaya dek yatağının kıyısında otururmuş, hem de bizim ruhçözümlemesine giriştiğimiz günlerde bile saçını başını tararmış; sözün kısası, bizim hasta tam bir şımarık çocuk gibi yaşıyordu.

Altı haftalık bakımdan sonra, hasta *anasıyla ilişkilerinin belirgin cinsel arzulardan yoksun olmadığını algılamaya başladı.* Ancak, şu ayrıntı bir yana, ilişkilerindeki sevecen ve sevisel niteliğin bütünüyle bilincindeydi: anasını birkaç kez yatağına yatırdığını, «gözlerinin parladığını, yanaklarının kızardığını» gördüğünü anlattı. Kimi geceler, gecelikle yanına geldiğinde, onu bağrına bastırıyormuş. Bu gibi durumlarda anasında yakaladığı cinsel uyarılmaya —belki de kendi duygularını gözden saklamak üzere— parmak basmayı sürdürmesine karşın, sonunda, zaman zaman kendisinin de belirgin cinsel arzular duyduğunu itiraf etti.

Bin bir sakınımla bütün bunların gerçek imlemini kendisine göstermeye kalkıştığımda, korkunç bir direnmeyle karşılaştım: aynı arzuyu başka kadınlara da beslediğine yeminler etti. Niyetim anasıyla cinsel ilişki kurma düşlerini yorumlamak değildi; ben, anasıyla arasındaki (tarihsel açıdan büyük önem taşıyan) yasak seviye aşırı önem vererek ruhçözümcünün dikkatini *o gün için* çok daha fazla önem taşıyan başka bir noktadan başka yerlere çekmek istediği konusundaki kuşkumun doğru olup olmadığını anlamak istiyordum. Anasıyla arasındaki ilintiyle ilgili anı ve çağrışımlar tek bir yoruma olanak tanıyordu ve bununla hasta arasında bir adım uzaklık kalmıştı. Ancak, hastanın içindeki bir şey bu anı ve çağrışımların çözümlenmesine şiddetle karşı çıkıyordu: gerçekten de, anlattığı şeylerin içeriği düşlerinin içeriğiyle ve bana gösterdiği çelebilikle yüzde yüz çelişiyordu.

Bu yüzden, dikkatimi gittikçe düşlerine ve davranışına yönelttim. Düşleri çağrışıma izin vermiyordu. Buluşmalarımız sırasında, ruhçözümlemesine ve ruhçözümcüye coşkunluk gösteriyor, ama kentte daha çok geleceğiyle ve kalıtımsal kusurlarıyla ilgileniyordu.

Düşlerinin içeriği iki belirgin yere yöneliyordu: bir yanda kardaşıyla yasak cinsel ilişkiler kurma düşleri vardı; hastanın uyanıkken dile getiremediği düşünceler, düşlerinde daha bir üstelemeyle dile geliyordu. Nitekim, düşünde, elinde bıçak anasının ardına düşüyordu; başka bir seferinde, anasının önünde durduğu bir delikten geçiyordu. Öte yandan, düşlerinin büyükçe bir bölümü *gizemli bir suça*, kalıtımına, başka birinin işlediği bir suça, başka birinin dile getirdiği *iğneli alaylara ve güvensizliğe* bağlanıyordu.

Bir aylık bakımdan sonra, durum şuydu: hastanın anasıyla ilişkilerini, kaygı nöbetlerini, bana gösterdiği aşırı çelebiliği, kalıtımsal

saplantısını ve düşlerini içeren birtakım gereçler derlemiştik: bu anı ve çağrışımların bir bölümü anasıyla kuraldışı cinsel ilişki kurma düşlerini içeriyor, kimisi de öldürme ve güvensizlik duygularını dile getiriyordu; anaya dönük olumlu aktarma konusunda da birtakım belirtiler vardı.

Belirgin yasak cinsel ilişki kurma güdüleriyle ve kesin güvensizlik belirtileriyle karşı karşıya kalınca, ilkin ikincileri yorumlamayı seçtim. Çünkü, haftalarca istediğimden çok anı ve çağrışım aktardığı ve arzularını pek az bastırıyormuş gibi durduğu için, hastada *gizli bir direnme*'nin bulunduğuna yürekten inanıyordum. Olayların akışı, özel biçimi hastanın kişiliği tarafından belirlenen, ilk önemli aktarma direnmesinin varlığını kanıtladı: bütün davranışı *düzmece*'ydi. Bunu örtmek üzere, geçmiş deneyimleri konusunda iyileştirici değer taşımayan anıları bol bol, seve seve aktarıyor, çelebice davranıyor, bana yorumlanması kolay düşler anlatıyor, ruhçözümcünün güvenini kazanmaya çalışıyordu. Gerçekte, eskiden nasıl babasına yaranmaya çalışmışsa, şimdi de benim gözüme girmeye uğraşıyordu: iki durumda da neden aynıydı: ikimizden de korkuyordu! Bu, böyle olayların ilki olsaydı, alabildiğine gizli bir direnmeyle karşı karşıya bulunduğumu belki de yakalayamazdım; ama daha önce karşılaştığım benzer olaylar beni bu türlü hastalara karşı uyarmıştı, böylelerı aylarca hiçbir direnme belirtisi göstermiyorlardı: oysa altta direnme vardı ve önümüze getirilen çözümsel gerecin yorumu en küçük bir iyileştirici değer taşımıyordu. Bu gibi olaylarla karşılaşan ruhçözümcü aktarma direnmesinin kendisini göstermesini beklerse yanılgıya düşer, çünkü bu direnme, sağaltımın ilk anından başlayarak, kesin, ama *gizli* biçimde zaten vardır.

Bu durumda kendi kendimize ilkin karşı cinse yönelik yasak cinsel eğilimlerin gerçekten sağlam köklerden gelip gelmediklerini sormamız gerekir. Önümüze getirilen ruhçözümsel gerecin *güncel işlevi* daha yakından incelendiğinde, bastırılmış güdülerin çoğunlukla *daha başka* içerikleri bilinçaltına itmek üzere kullanıldıklarını ve bundan ötürü bilinçaltına itmenin en küçük bir değişime uğramadığını görürüz. Bu, bilincin derinliklerini irdeleyen ruhbilimin açıklamakta büyük zorluk çektiği epeyce özel bir görüngüdür. Ancak, böyle bir olay kendini gösterdiyse, su yüzüne çıkan anı, düş ve çağrışımların pat diye yorumlanmasının çok ciddi bir uygulama yanlışı olduğuna kuşku yoktur. Böyle bir yorum, hiçbir iyileştirme değeri taşımadığı gibi, bilinçaltına itilmiş içeriklerin ilerde yorumlanabilecek kadar olgun-

laşmalarını önler. Kuramsal terimlerle söylersek, ruhsal içeriklerin iki ayrı yoldan bilincin yüzüne çıkabileceklerini ileri sürebiliriz: ya kendilerine özgü duygulanımlara bağlanırlar, ya da bunlarla aralarında dolaysız bir ilinti bulunmaksızın, bambaşka ilgiler aracılığıyla kendilerini gösterirler. Birinci durumda, ket vurulmuş coşkunun içerden bastırılmasıyla karşı karşıyayızdır, ikinci durumdaysa, bir Ben savunmasıyla. Buradaki ayrım, özgür, fışkıran bir sevgiyle yaşanamayan sevinin yerini tutan tepkisel sevgi arasındaki ayrımın aynısıdır.

Açık seçik bir direnmenin üstesinden gelmenin gizli bir direnmeyi kırmaktan çok daha kolay olduğunu söylemeye gerek bile yoktur. Bizim hastada, direnmenin imlemini anlattıklarından değil, ancak davranışından ve bir de düşlerindeki kimi ayrıntılardan çıkarabilirdik. Bu ayrıntılar babasına başkaldırmamak, boyuneğmeyi benimseyip yürek daralmasından kurtulabilmek için duyduğu hınç ve güvensizliği tepkisel bir sevgi altında gizlediğini açıkça gösteriyorlardı.

Daha ruhçözümlemesinin beşinci günü ilk direnme belirtilerini yakaladım, hastamın anlattığı şu düşü yorumluyordum:

Bir bilimsel araştırma için yazımı bir uzmana gösteriyorlar. Uzmanın yanıtı: «Bu adamı hemen bir akıl hastanesine kapatmalı.» Anam müthiş umutsuz. Canıma kıymak istiyorum. Tam o sırada uyanıyorum.

Hastanın kafasında yazı uzmanı Freud'u canlandırıyordu. Hastam bu düşü anlatırken, Profesör'ün kendisine, ruhçözümlemesinin onun gibi hastaları «yüzde yüz» iyileştirdiğini söylediğini ekledi. Ben de ona bu sözle düşünden çıkan izlenim arasında tam bir çelişki bulunduğunu gösterdim. Düşünde bir akıl sağlığı yurduna gönderilmekten korktuğuna göre, ruhçözümlemesinin kendisini iyileştirebileceğine inanmıyor demekti. Hastam bu yoruma karşı çıktı. Yorumumun yanlış olduğunu söyledi, ama yine ruhçözümlemesine güvendiğini öne sürdü.

Çözümlemenin ikinci ayının sonlarına dek, geceleri hep düş görüyor, ama bunların pek azı çözümlemede işimize yarıyordu. O arada, bana anasından sözetmeyi sürdürüyordu. Ben de hiç sıkıştırmadan, yorumlara girişmeden, anlatmasına izin verdim; ancak, en küçük güvensizlik belirtisini kollamayı sürdürdüm. Çünkü, ilk direnme yorumumdan sonra, bana duyduğu güvensizliği göstermemek için daha büyük çaba harcıyordu. Günün birinde şu düşü anlattı:

Bir suç işlenmiş, *belki adamın biri öldürülmüş. Ben, hiç istemeden bu suça karışıyorum.* Sorumluluğumun anlaşılmasından ve cezalandırılmaktan korkuyorum. *Yiğitliği ve karar verme yeteneğiyle bende saygı uyandıran iş arkadaşlarımdan biri var yanımda. Onun üstünlüğünün bilincindeyim...*

Yüzündeki maskenin düşürülmesi ve çözümsel durumla kendisi arasında bir ilinti kurulması korkusunu yalnızca benden birşeyler gizlediğini söyleyerek vurguladım. Ertesi gece gördüğü şu düş kuşkularımı doğruladı:

Bizim dairede bir suç işlenmek üzere olduğunu öğrendim. *Vakit gece. Karanlık merdivende saklanıyorum. Babamın dairede olduğunu biliyorum. Yardımına koşmak istiyorum, ama o arada düşmanın eline düşmekten korkuyorum. Bunun üzerine, kafamdan polise haber vermeyi geçiriyorum. Elimde işlenecek suçun bütün ayrıntılarını gösteren bir kâğıt var. Kılık değiştirmem gerek, yoksa adamlarını her yere yerleştirmiş olan çetebaşı Karakol'a gitmemi engelleyebilir. Kalın yünden bir pelerin atıyorum omuzuma, takma sakal takıyorum, yaşlı biri gibi iki büklüm evden çıkıyorum. Çetebaşı yolumu kesiyor, adamlarından birine üstümü aramasını söylüyor. Kâğıdı buluyorlar. Çetebaşı bunu görürse işimin bitik olduğunu biliyorum.* Salak bir yüz takınıyor, *bunun kendi işlerimle ilgili önemsiz notlar olduğunu söylüyorum. Çetebaşı yine de okumak istiyor. Bir an korkunç bir gerilim yaşıyorum; umutsuzca elimi cebime daldırıyor, bir silah arıyorum. Bir tabanca buluyorum, hemen ateş ediyorum. Adam gözden yitiyor, kendimi müthiş güçlü duyumsuyorum. Çetebaşı kadın olmuş. Bu kadını arzulamaya başlıyorum. Beline sarılıp eve götürüyorum. Her yanımı tatlı bir haz kaplıyor, uyanıyorum...*

Düşün sonu yasak cinsel ilişki konusunu gözler önüne seriyor, başındaysa hastanın ruhçözümlemesine gösterdiği direnmenin belirtileri var. Hasta ruhçözümlemesine karşı çıkma ve güvensizlik göstermeyi bir yana bırakmadıkça köklü yorumların bir işe yaramayacağı ilkesinden yola çıkarak yalnızca direnme belirtilerini yorumlamakla yetindim. Ama bu sefer biraz daha ileri gittim, hastama ruhçözümlemesine güvenmemekle kalmadığını, ayrıca güvenli, uslu çocuk görünüşüyle beni kandırmaya çalıştığını da söyledim. Bu sözüm hastayı tam an-

lamıyla çileden çıkardı. Bundan sonraki altı buluşmada tam anlamıyla dönüşümceli (isterik) tepkiler gösterdi:

1) Kollarını bacaklarını sallayarak uluyordu: «Bırakın beni, dokunmayın bana, yoksa ezerim, gebertirim sizi!» Ve bunları der demez apayrı bir tutum takınıyordu.

2) Elini boynuna götürüyor, can çekişiyormuşcasına bağırıyordu: «Rica ederim bırakın beni! Bir daha yapmayacağım!»

3) Tepkisi saldırıya uğrayan bir erkeğin değil, zorla sevişilen bir kızınkine benziyordu. Bu sefer, hırıltısız bir sesle bağırıyordu: «Bırakın beni, bırakın beni!» İkinci tepki sırasında tortop olup büzüşürken, bu sefer bacaklarını yana açıyordu.

O günlerde, hiç kuşkusuz, etkin bir direnme içerisindeydi; kalıtım bozukluğundan sözediyor, zaman zaman yukarda anlattığım durumlara giriyordu. Nöbetler geçince, hiçbir şey olmamış gibi itiraflarını sürdürüyordu. Ve her seferinde bana: «İçimde garip şeyler oluyor, Doktor!» diyordu.

İçerikler üzerinde hiç oyalanmaksızın ona eskiden yaşadığı ya da en azından kafasında canlandırdığı sahneleri karşımda yeniden oynadığını söyledim. Bu açıklama hoşuna gitti galiba, çünkü o günden sonra sık sık anılarını oyunla canlandırmaya başladı. Yorumum, bilinçaltındaki önemli bir bölgeyi yeniden canlandırmıştı, söz konusu bölge şimdi edimlerle dile geliyordu. Ancak, hasta davranışının ruhçözümsel imlemini anlamaktan uzaktı; tersine, onu bir direnme aracına dönüştürüyordu; çırpınıp bağırmalarının hoşuma gittiğini sandığından, bu yola gittikçe daha çok saplanıyordu. Sonradan bana, gece gelen nöbetler sırasında da tıpkı ikinci ve üçüncü durumlardaki gibi davrandığını açıkladı. Bu edimlerin imlemini daha o zamandan açıkça gördüğüm ve cana kıyma düşüyle ilgilerini kolayca açıklayabileceğim halde, davranışının gün ışığına çıkardığı kişilik direnmesini çözümlemeyi sürdürdüm. Kişilik yapısından gelen aktarma direnmesinin değişik içerik katmanları şöyle sıralanıyordu:

1) Birinci edim türü babasına, aktarma dolayısıyla da bana beslediği öldürme içtepilerini dile getiriyordu (derin katman).

2) 2 numaralı edim öldürme içtepisi karşısında duyduğu korkuyu dile getiriyordu (orta katman).

3) 3 numaralı edim hem kadınsı tutumunun kaba davranışlı cinsel içeriğini (saldırıya uğrayan kadınla özdeşleşmesini), hem de öldürme içtepisi karşısındaki kadınsı-edilgin tutumunu dile getiriyordu. Ba-

basının kendisini cezalandırmasını önlemek üzere karşısındakine teslim oluyordu (iğdiş edilme korkusu).

Ona en yüzeydeki katmanın içeriğini bile açıklayamazdım, çünkü hasta «hoşuma gidebilmek» için —*görünüşte*— her yorumu benimsemeye hazırdı. Oysa bu tepkinin iyileştirici etkisi yoktu, çünkü bilinçaltından gelen anı ve çağrışımlarla bunların hasta tarafından algılanmasının arasına *yine aktarmadan ötürü benim karşımda duyduğu korkuya karşı aktarmasal kadınsı kişilik savunması* duvarı dikiliyordu. Söz konusu korku babasına beslediği nefret ve güvensizlikten geliyor, aktarmadan ötürü bu korkuyu benim karşımda da duyuyordu. Gerçekten de, alçak gönüllü ve güven dolu tutumunun altında, bilinçaltından gelecek bütün anı ve çağrışımlara karşı aşılmaz bir engel oluşturan nefret, korku ve güvensizlik duyguları yatıyordu.

Bu yüzden, sırf hoşuma gitmek için birtakım oyunlar oynadığını söyleyerek bilinçsiz ikiyüzlülüğünü yorumlamayı sürdürdüm. Ancak, edimlerinin çok anlamlı olduklarını, ama bana karşı davranışının anlamını yakalamadan bunları da anlayamayacağımı ekledim. Geçen seferkine oranla daha az tepki gösterdi, ama yorumumu da benimsemedi. Bununla birlikte, ertesi gece ruhçözümcüye duyduğu güvensizliği ilk kez açıkça dile getiren bir düş gördü:

Ruhçözümlemesinin getirdiği başarı beni doyurmadığı için, Prof. Freud'u görmeye gidiyorum. Dr. Freud, beni iyileştirmek üzere, ucu pamuklu kulak temizleme çöplerine benzeyen bir sopa sokuyor içime. Büyük bir rahatlık duyuyorum.

Bu düşün çözümlenmesi sırasında, Prof. Freud'un iyimser tanısını beklerken bir ölçüde kuşkuya kapıldığını itiraf etti bana. Ayrıca, benim o kadar genç olduğumu görünce de epey şaşırmış. Ben de ona, anlatısında iki noktanın dikkatimi çektiğini söyledim: *ilkin,* bütün bunları bana hoşuma gitmek için anlatıyordu; *ikinci olarak,* benden birşeyler gizliyordu. Sonradan, alacağım ücret konusunda anlaşmaya vardığımız zaman da bana oyun oynadığını öğrendim.

Sevimli ve hoş davranışlar altında gizlediği güvensizliğini örten perdeyi kaldırarak kişilik direnmesini dizgeli olarak incelerken, geçmiş yaşamının çeşitli evreleri, çocukluğunda anasıyla ilişkileri, delikanlılarla ilintileri, çocukluk kaygıları, çocukken hastalanmaktan aldığı haz konusunda epey bilgi topladım. Kişilik direnmesiyle doğrudan il-

gili olmayan hiçbir şeyi yorumlamıyordum. Güvensizliğini ve küçümseyen tutumunu ortaya vuran düşler gittikçe çoğalıyordu. Birkaç hafta sonra şu düşü anlattı:

Babam hiçbir zaman düş görmediğini söylüyor. Ben de ona yanıldığını, kuraldışı arzuları dile getirdikleri için düşlerini unuttuğunu söylüyorum. Alaycı bir kahkaha atıyor. *Ben kızıyor, kendisine ünlü Profesör Freud'un kuramını açıklamaktan başka bir şey yapmadığımı belirtiyorum. Ancak, bunları söylerken rahatsız oluyorum...*

Hastaya, düşünde, kendisinin günlük yaşamda beceremediği şeyi babasına yaptırdığını, alaylı alaylı güldürdüğünü, bunun duyduğu sıkıntının bilincinde yarattığı rahatsızlıktan ileri geldiğini söylüyorum.

Bu yorumu benimsiyor. On beş gün, birkaç kez alacağım ücreti konuşuyoruz. Son görüşmemizde, dürüstlüğümden kuşkulandığı için, «Kendisini korumak üzere» bile bile yalan söylediği ortaya çıkıyor. Gerçekten de, ben hiçbir şey sormadığım halde, bana şu kadar birikmiş param var demişti, oysa verdiği rakam gerçeğin çok çok altındaymış. Bense ona, her zamanki gibi, aldığım en yüksek ücretle en düşük ücreti bildirmekle yetinmiştim. Elindeki olanaklara göre, en düşük ücret konusunda anlaşmaya varmıştık. Gerçekte bundan çok daha fazlasını rahatça verebilirmiş, çünkü hem birikmiş parası varmış, hem aylığı bana söylediğinden çokmuş, hem de babası sağaltım giderlerinin yarısını ödüyormuş.

Güncel Anı ve Çağrışımların
Çocukluktaki Duruma İndirgenmesi

Biz böyle «para işlerini» konuşurken, günün birinde, kişilik direnmesini, içindeki gizli korkuyu, bana beslediği güvensizliği açığa vuran bir *dil sürçmesi* yaptı. «Bankadaki hesabımın durmadan artmasını isterdim» yerine «durmadan irileşmesini» isterdim dedi, böylece bankadaki hesabıyla kamışını, *erkeklik örgenini yitirme korkusuyla parasını yitirme korkusunu* özdeşleştirdi. Bu yarım kalmış edimi yorumlamaktan kaçındım, çünkü o evrede iğdiş edilme korkusunu açığa vurmak istemiyordum. Ona yalnızca tutumluluk saplantısının başına büyük bir yıkımın gelmesi korkusuyla ilintili olabileceğini, bankadaki

hesabının kendisine gittikçe artan bir güvenlik duygusu verdiğini söylemekle yetindim. Bu yorumu karşı çıkmadan benimsedi ve bana yorumumu doğrulayan çocukluk anıları anlattı. Çok küçük yaştan beri, harçlığından üç beş kuruşu bir yana ayırmaya alışmıştı. Babasının, günün birinde, kendisine sormadan kumbarasındaki parayı almış olmasını hiçbir zaman bağışlayamamıştı. *Hasta, tanışmamızdan bu yana ilk kez babasına kendiliğinden bir suçlama yöneltiyordu.* Bu suçlamanın bilinçli konusu paraydı, ama gerçekte iğdiş edilme korkusuyla ilgiliydi. O günkü bağlam içersinde, babasının, bütün iyiniyetine karşın, oğlunun cinsel etkinliğini bastırmakla kötü ettiğini söyledim. Hasta da sık sık bu izlenimi edindiğini, ama babasına karşı çıkmayı göze alamadığını, babasının hep iyiliğini istediğine inandığını itiraf etti. Bu boyuneğişinin altında babasının karşısında duyduğu suçluluk ve korkunun yattığını açıklamak için henüz vakit erkendi.

O andan sonra, aktarmanın yarattığı direnmenin çözümlenmesi hastanın babasına duyduğu gizli karşıtlığın çözümlenmesiyle atbaşı gitti. Eldeki verilerle aktarma durumunu babaya duyulan nefretle aynı çizgiye koymak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordum. Zaten hastanın kendisi de bunun farkındaydı ve bana bir sürü anı, çağrışım ve düş aktarıyordu. Gerçi açıklamalarının hepsinde katı bir denetimin izleri vardı, bu da onların derinlemesine yorumunu engelliyordu, ama çocukluğunun çözümlenmesi pek uygun koşullarda başlıyordu. Birtakım anılardan korunmak üzere perde-anılar anlatmıyordu artık, kişilik çözümlemesi sürdükçe, babasıyla ilişkilerinin sandığı gibi olmadığını, babasının ruhsal gelişmesi üzerinde daha çok olumsuz etki yaptığını yakalıyordu.

Adam öldürme düşlerine değindikçe, kaygısı belirginleşiyordu. Düşleri gittikçe kısalıyor, seyrekleşiyordu; ruhçözümsel durumla aralarındaki bağıntı açıkça görülüyordu. Eskiden perde gibi araya giren çözümsel gereçler bir süre sonra bütünüyle ortadan kalktı. Bilincin daha karmaşık katmanlarından gelen anı ve çağrışımlar hep babasının karşısında duyduğu aşağılık duygusuna bağlanıyordu; bu dediğimiz gerek kadınsı düşleri, gerek kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzuları için geçerliydi. Bundan sonraki altı hafta boyunca, üstü örtülü olmayan iğdiş edilme düşleri kendini gösterdi, ben bunları ne yorumladım, ne de en küçük bir anıştırmada bulundum:

1) Yatağıma uzanmışım; ansızın bir korkuyla irkiliyorum, eski-

den düşüp kalktığım lise gözetmeninin üstüme oturduğunu görüyorum. Adamla boğuşup üste çıkmayı başarıyorum, ama o da kamışımı yakalayıp koparmaya uğraşıyor.

2) Ağabeyim bizim dairenin penceresinden içeri giriyor. Adamın birinden kılıç istiyor, niyeti beni öldürmek. Ama ben elimi çabuk tutup onu öldürüyorum.

Böylece, kişilik direnmesinin dizgeli çözümlemesinden ötürü, ben hiç üstünde durmadığım halde, babasıyla çocukluk yıllarında aralarında beliren ilk çatışkı gittikçe daha belirgin biçimde su yüzüne çıkıyordu.

Sağaltımın bu aşamasında, bir sürü kilitlenme ve güvensizlik kendini gösterdi. Şimdiki direnme gerekçesi alacağım ücretti: hasta dürüstlüğümden kuşkulanıyordu. Bu arada, çözümleme babasına duyduğu nefrete, iğdiş edilme korkusuna, adam öldürme düşlerine yöneldiği zaman kuşku ve güvensizliğin arttığını da belirtelim. Zaman zaman kadınsı bir kendini bırakış direnmeleri gizliyordu elbet, ama şimdi artık bunun kandırıcılığını ortaya çıkarmak kolaydı.

Beş haftalık aradan sonra, tatilim bitince, sağaltımı kaldığımız yerden sürdürdük. Bütün o dönem boyunca izne çıkmayan hasta bir erkek arkadaşıyla yaşamayı yeğlemişti. Anası babası yolculuğa çıktığından, yalnız oturmaktan korkmuştu. Kaygı nöbetleri geri gelmişti, hem de gidişimden sonraki ilk günler eskisinden daha sık. Bu arada hasta bana çocukluğunda, annesi evde olmayınca hep korktuğunu ve anasını alıp dinleti ya da tiyatroya götürdüğü için babasına diş biledığini açıkladı.

Babaya yönelik olumsuz aktarmanın yanında, hastanın, anasına da olumlu bir aktarma geliştirdiği besbelliydi; bu aktarma daha işin başında, tepkisel kadınsı-edilgin tutumuyla birlikte ortaya çıkmıştı; hasta yokluğumda kendisinde güvenlik duygusu uyandırdığımı görmüştü. Günün birinde, benim yanımda kendisini anasının yanındaymışcasına güvenli hissettiğini itiraf etti. O an için anaya yönelik aktarma çözümlemeyi aksatmadığı için bunun üstünde durmaktan kaçındım; ayrıca, tatilden dönüşümden beri babaya yönelik tepkisel-kadınsı aktarma gittikçe artan bir şiddetle kendini gösterdiği için, anaya yönelik aktarma üzerinde durmanın zamanı henüz gelmemişti. Hasta benimle yine kendini küçümseyen, boyuneğmeyi yansıtan bir sesle konuşuyor, özellikle anasıyla ilişkilerini anlatıyordu.

Çözümlemenin bıraktığımız yerden başlayışından üç dört gün sonra, *kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzularını; anası karşısındaki çocuksu tutumunu ve anasının memesiyle ilgili tasarımlarını* açığa vuran iki düş anlattı bana. Bu düşler, hamamda geçiyordu, yıkananlar anasıyla kendisiydi. Anası onu on iki yaşına dek yıkamıştı, ve bizimki, rastlantıyla öğrendikleri zaman, arkadaşlarının neden kendisiyle dalga geçtiklerini kavrayamamıştı. Ayrıca, çocukluğunda, birtakım adamların oturdukları daireye girip kendisini öldürebileceklerini düşündükçe soğuk terler döktüğünü de anımsadı. Başka bir deşiyle, ben en küçük bir yorum ya da anıştırma yapmadığım halde, ruhçözümlemesi çocukluktan kalma kaygı nöbetini alevlendiriyordu. Yine bu düşleri derinlemesine yorumlamaktan kaçındım, çünkü hastanın genel tutumu eskisi gibi sözlerinde belli ölçüde yalan ve kandırmaca bulunduğunu gösteriyordu. Beşinci gece gördüğü düş daha açık seçikti.

1) Beş altı yaşındayken tatilimi geçirdiğim Arnbrechtal'e gidiyorum, niyetim çocukluk izlenimlerimi canlandırmak. Birden, ancak bir şatodan geçerek çıkılabilecek bir yere geliyorum. Kapıcı kadın demir parmaklığı kaldırıyor, o saatte şatoyu gezemeyeceğimi söylüyor. Ben de böyle bir niyetim bulunmadığını, yalnızca kırlara çıkabilmek için şatodan geçmek istediğimi söylüyorum. Tam o sırada şatonun sahibini görüyorum, bu orta yaşlı bir hanım, cilve yaparak beni kandırmaya uğraşıyor. Tam sıvışacakken, bavullarımı açan, büyük önem verdiğim anahtarı şato sahibi hanımın çekmecesinde unuttuğumu ayrımsıyorum. Yüreğim daralıyor, ama kadın çekmeceyi açıp anahtarımı verince sıkıntım geçiyor.

2) Annem bana sesleniyor; üst katımda oturuyor. Hemen bir gazete kapıyor, yuvarlayıp kamış haline getiriyor, yukarı annemi bulmaya çıkıyorum.

3) Geniş bir odada annem ve kız yeğenimleyim. Çok hoşuma giden yeğenimin üstünde, tıpkı benim gibi, yalnızca gecelik var. Onu kucaklıyor, boyumun ondan epey küçük olduğunu görüyorum, çünkü kamışım diziyle üreme organı arasında bir yerde buduna değiyor. Derken boşalıyorum, geceliğimdeki lekenin ölüp biteni açığa vurmasından korktuğum için müthiş telaşlanıyorum.

Hastam, düşteki yeğenin anasına benzediğini söylüyor. Ve bu bağlam içersinde bana, ender çiftleşme denemeleri sırasında hiçbir za-

man giysilerini çıkarmadığını, belirsiz bir korkunun soyunmasını engellediğini anlatıyor. Gördüğü düşler (2 ve 3 numaralar) anasıyla yatma tasarılarını, (1 numaralı düşse) iğdiş edilme korkusunu dile getiriyordu. Betimlemesini neden bu kadar az makaslayarak anlatmıştı? Hastanın beni kandırma eğilimini bildiğimden, herhangi bir yoruma girişmekten ya da onu çağrışımlara zorlamaktan kaçındım. Konunun daha bir olgunlaşmasını, —ve en önemlisi— *yakında ortaya çıkacak direnme kendini gösterip kırılmadan* tartışılmamasını istiyordum.

Nitekim, sözünü ettiğim direnme kendini göstermekte gecikmedi: gördüğü düşün ikinci bölümünün yorumu sırasında ortaya çıkıverdi; yukarda değindiğim ilkeye karşın, ayrımında olmadan bir noktaya parmak basmıştım. Hastaya, kâğıttan bir erkeklik örgeni düşleyişinin ilk olmadığını söylemiştim. Çok gereksiz bir uyarmaydı bu, hasta da —düşün açık seçik içeriğine karşın— beylik direnmelerinden birini gösterdi: «Doğru elbet... ama...». Ertesi gece, bir kaygı nöbeti geçirdi, iki düş gördü. Düşlerden biri «parasal direnmesi»yle (iğdiş edilme korkusunun parasal alana aktarılmasıyla) ilgiliydi, ikinci düşse «parasal direnme»ye yolaçan *ilk sahneyi ilk kez* canlandırıyordu.

1) Prater'de kalabalığın arasındayım, bir panayır çadırına bakıyorum. Ansızın, adamın birinin pantalonumun arka cebine koyduğum cüzdanımı aşırmaya çalıştığını duyumsuyorum. Elimi cüzdanın üstüne koyup hırsızlığı önlüyorum.

2) Wörth Gölü yakınlarından geçen bir trenin son vagonundayım. Bir dönemeçte, tek yol üzerinde üstümüze doğru gelen ikinci bir tren görüyorum. Çarpışmanın kaçınılmaz olduğunu anlıyor; canımı kurtarmak için, yürüyen trenden atlıyorum...

Bana alttan alta direnç göstermeyi sürdürdüğüne göre, anasıyla cinsel ilişki kurma düşlerini yorumlamamakla ne kadar iyi ettiğimi bir kez daha anladım. Direnmeyi dile getiren düşün çocukluktan kalma korkuya (iğdiş edilme korkusuna — sinir hastalığını doğuran ilk olayın yarattığı korkuya) sımsıkı bağlı olduğuna kuşku yoktu. Hasta üçle altı yaş arasında tatillerini Wörth Gölü yöresinde geçirmişti.

Hasta, bu düşlerle ilgili hiçbir çağrışım yapmadı. Birinci düşteki adamın benden başkası olmadığını söyleyerek para konusunda karşımda duyduğu korkuyu bir kez daha körükledim, ama bu korkuyla yıkım korkusu arasındaki bağa değinmedim. İkinci düşte, yalnızca «kaçınıl-

maz felâket»e parmak bastım, parasını her türlü tatsız olaya karşı güvence saydığını belirttim; düşü benim bu «güvence»yi elinden almamdan korktuğunu gösteriyordu.

Bu yoruma pek aklı yatmadı: beni hırsız gibi görmek tüylerini diken diken ediyordu. Ancak, yorumuma açıkça karşı da çıkmadı. Birkaç gün, onda uyandırdığım duygudaşlık ve güveni dile getiren düşler anlattı. Bu düşlerde zaman zaman anasının kılığına bürünüyordum: *anası erkek kılığına giriyor,* bir Japon oluyordu. Bu kılık değiştirmenin anlamını çözebilmemiz için birkaç ay beklememiz gerekti; o zaman, Rus-Japon savaşıyla ilgili çocukluktan kalma imgelem oyunlarının belli bir şeyi gösterdikleri ortaya çıktı. Babası Rusları, anasıysa —boyunun kısalığından ötürü— Japonları simgeliyordu. Anası o günlerde bir Japon pijaması giyermiş. Sık sık dili sürçüyor, «anasının kamışı»ndan sözediyordu. Öte yandan, «sınıf arkadaşı» da sık sık yeğeninin (anasının başka bir imgesi olan kızın) kılığına bürünüyordu.

Sizin anlayacağınız, gördüğü kandaşıyla cinsel ilişki kurma düşleri direnmeyi dile getiriyordu: kadın karşısında, kamışlı kadın karşısında duyduğu korkuyu gizlemeye yarıyorlardı. Altı hafta boyunca, çözümleme çelişkiler içinde yürüdü, parayla ilgili düş ve öykülerin yerini zaman zaman başkaları aldı, kimi zaman anasına duyduğu arzu öne çıktı, kimi zaman anası erkek kılığına girdi, kimi zaman babanın yarattığı korku ve iğdiş edilme kaygısı binbir biçimde dile geldi. Ben yorumlarımda hep parasal direnmesinden (iğdiş edilme kaygısından) yola çıkıyor, aile içindeki durumu gittikçe derinleştiriyordum. Bu iş hiç de zor değildi, çünkü *çocukluktan kalma anı ve çağrışımlarla aktarma durumu arasında sıkı bir bağ vardı.* Ancak şunu da belirtmek gerekir, çocukluktaki korku ve arzuların hepsi aktarmada dile gelmeyebilir; bu olayda aktarma özellikle gün günden daha belirgin olarak kendini gösteren iğdiş edilme kaygısının çevresinde dolanıyordu. Aktarma direnmesinde yalnız çocukluktaki durumun özü kendini gösteriyordu. Çözümlemenin olağan biçimde yürüdüğünü gördüğümden derin yorumları uygun zamana bırakabilirdim; dolayısıyla bütün çabamı ruhçözümcünün hastada yarattığı korkuya yöneltiyor, bunu da hep babanın verdiği korkuya bağlıyordum.

Babaya yönelik aktarma direnmesini elden geldiğince kırarak çocukluktaki anasıyla cinsel ilişki kurma düşlerine dek gitmeyi amaçlıyordum. Böylece, çok önemli yorumlara girme tehlikesinden kurtuluyordum. Nitekim, gittikçe daha büyük bir üsteleme ve kesin-

likle su yüzüne vuran kandaşıyla sevişme düşlerini boşu boşuna yorumlamaktan kaçınıyordum.

Yalın bir anlatımla söylersek, direnmenin katmanları ve bu evredeki çözümsel gereçler şöyleydi :

1) İlk düzlemde, parasal direnme biçiminde kendini gösteren iğdiş edilme korkusu vardı.

2) Hasta bu korkuyu benden kadınsı bir tutumla gizlemeye özen gösteriyordu; ancak bunu sağaltımın başındaki kadar kolay becerem iyordu.

3) Kadınsı davranış bana (yani babasına) karşı takındığı eziyetçi-saldırgan tutumu gizlemeye yarıyor ve

4) Şimdi bana yönelttiği, anasına duyduğu sevisel bağlılıkla atbaşı gidiyordu.

5) Aktarma direnmesinden kaynaklanan bu iki-yönlü davranışlar da düşlerinin ortaya koyduğu anasıyla sevişme arzularına, kendini doyurma kaygısına, anasının memesini özlemesine, kökü ilk korkuyu yaşadığı olaya dek uzanan yıldırıcı korkusuna dayanıyordu. Babasına beslediği korku ve nefretle kandırıcı tutum ve güdülenmesinin dışında, saydığımız verilerin hiçbiri yorumlanmamıştı.

Çözümlemenin beşinci ayında ilk kez anasını düşünerek kendini doyurma sıkıntısını açığa vuran bir düş gördü:

Bir odadayım. Piyanonun önünde yuvarlak yüzlü genç bir kadın var. Vücudunun gerisi piyanonun arkasında kaldığı için, ben kadının yalnız gövdesini görüyorum. Birden ruhçözümcünün sesini işitiyorum: «Görüyor musunuz, sinir hastalığınızın nedeni bu.» Genç kadına daha bir yaklaştığımı duyumsuyorum, ama ansızın korkup bir çığlık atıyorum...

Bir gün önce, düşlerinden biri konusunda ona tıpatıp böyle demiştim: «Görüyor musunuz, sinir hastalığınızın nedeni bu.» Bununla, çocuksu davranışını, sevilip pışpışlanma arzusunu anlatmak istemiştim. O geceki düşteyse, hasta, *sinir hastalığının gerçek nedenini biliyormuş gibi* davranmış ve bunu bilinçaltına ittiği *kendi kendini doyurma kaygısı*'na bağlamıştı. Kendi kendini doyurma sorunu kandaşıyla cinsel ilişki kurma konusuyla ilintili olarak yeniden suyüzüne çıktı. Genç kadının alt kesiminin görünmeyişi dişilik örgenleri karşısında duyduğu korkuyu dile getiriyordu. Ben hiç üstelemedim, çünkü

hastam hâlâ müthiş bir direnç gösteriyor, hiçbir çağrışımda bulunmuyordu.

Daha sonra, düşünde «çıplak bir aile» gördü, aile bir baba, bir ana, ve koca bir yılanın sarıldığı çocuktan oluşuyordu. Hastanın gördüğü bir başka düş de şöyle :

1) ...Yatağıma uzanmışım, ruhçözümcü başucumda oturuyor. Bana: «Şimdi size sinircenizin nedenini göstereceğim!» diyor. Korkudan avaz avaz bağırıyor, ama aynı zamanda bir hoş oluyorum, neredeyse bayılacağım. Ruhçözümcü bana çözümlemeyi hamamda yapacağını söylüyor. Bu öneri bana hiç de aykırı gelmiyor. Hamamın kapısını açtığımızda içersinin karanlık olduğunu görüyoruz...

2) Anamla birlikte bir ormandan geçiyorum. Arkamızdan bir haydutun geldiğini seziyorum. Anamın entarisinde bir tabanca var. Tabancayı kapıp hayduta ateş etmek istiyorum. Adımlarımızı sıklaştırıp bir hana varıyoruz. Merdivenleri çıkarken, haydutun bize hemen hemen yetiştiğini seziyoruz. Adama ateş ediyorum, ama kurşun kâğıt paraya dönüşüyor. Bir süre için güvenlikteyiz, ama aralıkta oturan haydutun yeni bir oyun hazırlayıp hazırlamadığını bilmiyorum. Yatıştırmak için bir kâğıt para daha sıkıştırıyorum eline.

İçerikleri kör kör parmağım gözüne ortada bu düşleri yorumlamama kararımın yerindeliği, hiçbir çağrışımda bulunmayan hastanın, haydutun kimliği konusunda en küçük bir ipucu vermeyişiyle doğrulanıyordu. Hasta haydutun kim olduğunu söylemeyip belki de kendisine hiç yararı dokunmayan ruhçözümlemesine «avuç dolusu para» yatırmaktan yakınmakla yetindi.

Gösterdiği direnme herhalde kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzusuna ilişkin anı ve çağrışımları tartışmaya da yöneltikti. Zaten böyle bir tartışma hiçbir işe yaramazdı. Parasal kaygılarının iğdiş edilme korkusunu dile getirdiğini söyleyebilmek için uygun anı kolluyordum.

Düşün birinci bölümünde çözümleme hamam üzerinde yapılmalıydı. Sağaltımın bundan sonrası, hastanın o güne dek en güvenli yer saydığı hamamda kendini doyurduğunu ortaya koyacaktı. Düşün ikinci bölümünde ben (ya da baba) hastanın erkekliğini yoketmeyi tasarlayan haydut kılığına bürünüyordum. *Demek ki güncel direnmesi* (para konusunda bana güvenmeyişi) *eski kendi kendini doyurma kaygısına* (iğdiş edilme korkusuna) *sıkı sıkı bağlıydı.*

Düşün ikinci bölümünü ele alarak, kendisine kötülük ederim diye korktuğunu, ama aslında babasından çekindiğini söyledim. Bu yorumu benimseyip benimsememekte kararsızlık geçirdi, derken ansızın bir süredir tavsattığı çelebiliğinden sözetmeye başladı. Üstlerine karşı uysal davranışının altında hep işleri becerememe korkusunun yattığını kabul etti; ayrıca, içinden hepsiyle alay ettiğinin anlaşılmasından çekiniyormuş. Kişiliği konusunda daha yansız bir yargıya varıp bunun iç düzeneğini kavradıkça, gerek çözümleme sırasında, gerek günlük yaşamında daha içten davranmaya başlamıştı. Şimdi artık beğenmediği şeyleri eleştiriyor, eski uysallığından utanıyordu; *ömründe ilk kez, sinirceli kişiliğini kendisine yabancı bir hastalık belirtisi gibi algıladı.* Böylece, kişilik çözümlemesi ilk meyvesini vermişti: kişiliğin çözümlenmesi başlıyordu.

Bununla birlikte, parasal direnme aşılamamıştı; hasta, düşlerinde, yaşanan ilk olayla sıkı bir bağ içersinde, kamışını yitirme korkusunu yeniden yaşıyordu; hem de *ben hiç araya girmediğim halde.*

Bu olguya parmak basmakta yarar var. Kişilik yapısından gelen direnmenin çözümlenmesi ruhçözümcüyü çocukluk anı ve çağrışımlarını canlandırmak üzere çaba harcamaktan kurtarmaktadır. Çocukluk anılarıyla çağrışımlar, güncel durumla sıkı sıkıya bağıntılı olarak, kendiliklerinden bol bol su yüzüne vurur. Burada gözetilecek biricik sakınım, önümüze gelen çözümsel gerçeği vaktinden önce yorumlamamaya çalışmaktır. Bütün çabalarımızı direnmelere yönelttiğimiz zaman, çocukluk dönemine pat diye girmeye yeltenmedikçe, ereğimize çok daha kolay varırız.

Bu sav, kamışını yitirme korkusunu açıkladıktan sonra hastanın gördüğü düşle doğrulandı. Düşünde bir kümesin önünden geçiyormuş ve bir tavuğun kesildiğini görmüş. Kadının biri yerde yatıyor, başka bir kadın, elindeki kocaman çatalla yerdekini delik deşik ediyormuş. Sonra bir genç kıza sarıldı, *kamışı kızın üreme örgeniyle dizi arasında bir yere değdi.* Bizimki boşaldı. Para konusundaki direnmesi biraz yumuşadığından, bu düşü yorumlamayı göze aldım. Hasta, kümesle ilgili olarak, köyde geçirdiği tatilleri sırasında, birçok hayvanın çiftleştiğini gördüğünü anımsadı. O bana bunları anlatırken, şu ayrıntının taşıdığı büyük önemi bilmiyordum: «köyde geçirdiğim yaz tatilleri». Birinci kadının anası olduğunu yakaladı, ama neden yerde yattığını açıklayamadı.

Boşalmayla sonuçlanan düşe gelince, hasta bana bu konuda ilginç

bilgiler verdi. Çocukluğundaki bir olayı yeniden yaşadığından emindi. Çocukken kadınlara sürtünerek boşalmayı alışkanlık haline getirdiğini anımsadı.

Önüme getirdiği çözümsel gerecin bolluğuna karşın hastanın hiçbir yoruma girişmemesi bana iyi bir belirti gibi gözüküyordu. Direnmeleri çözümlemezden *önce* birtakım simgelerin ya da önemli bilinçaltı içeriklerin yorumuna girişseydim, direnmelerden ötürü yorumumu hemen benimseyecek ve biz tam bir çıkmaza girecektik.

İğdiş edilme korkusunu yorumlamakla, kişiliğinin çözümlenmesine kesin bir itiş gücü kazandırmıştım. Birkaç gün boyunca parasal direnme yokoldu, bana özellikle çocukluk günlerinden sözetti ve şimdi artık kendi başına kınadığı «ödlekliği»ni, «ikiyüzlülüğü»nü ortaya vuran bir sürü olay saydı. Bu davranışının büyük ölçüde babasından kaynaklandığını açıklamaya uğraştım. Ama bu girişimim müthiş bir direnmeye yolaçtı: *henüz babasını suçlamayı göze alamıyordu.*

Uzunca bir süre sonra, kanımca yaşanan ilk olayın ardına gizlendiği şu ünlü konuyla ilintili bir düş gördü:

Deniz kıyısında ayaktayım. Suda birkaç beyaz ayı boğuşuyor. Birden huzursuzlaşıyorlar, dalgalar arasından iri bir balığın çıktığını görüyorum. Ayılardan birine saldırıp ısırıyor. Az sonra, ağır yaralı hayvanı bırakıyor. Balığa gelince, onun da ağır yaraları var. Solungaçlarından kan boşanıyor.

Hastaya, kimi zaman düşlerinin içeriğinin pek acımasız olduğunu söylüyorum. Birkaç buluşma boyunca bana kendi kendini okşamayla ilgili imgelem oyunlarını ve erginlik çağından önce girıştiği gaddarlıkları anlatıyor. Bu imgelem oyunlarının çoğu «başkasına cziyet etmeyi temel alan sevişme» içersinde geçiyormuş. Çözümlemeden sonra, bu oyunları bana ayrıntılarıyla anlatmasını istedim :

(3-5 yaş arası) Yaz tatillerinde, zaman zaman domuz kesimine tanık oluyorum. Gırtlakları kesilen hayvanların kıvrılışını işitiyor, kesikten fışkıran kanı görüyorum. Bu görünüm bana haz veriyor.

(4-6 yaş arası) Hayvan, özellikle at kesimi bende tensel haz uyandırıyor.

(5-11 yaş arası) Kurşun askerlerle oynamaya bayılıyorum. Hep göğüs göğüse çarpışmaların yeraldığı savaşlar yaptırıyorum. Askerleri karşı karşıya getiriyorum; gözdelerim öbürlerini deviriyor hep.

(5-12 yaş arası) İki karıncayı karşı karşıya getirip kapıştırıyorum. Karıncalar öldürücü bir kavgaya tutuşuyorlar. Kimi zaman, iki karınca yuvasının arasına şeker atıyorum. Sıralar halinde korkunç bir çatışmaya giriyorlar. Bir eşekarısıyla bir sineği su bardağının altına kapatmaya da bayılıyorum. Eşekarısı az sonra sineğin üstüne çullanıyor, kanatlarını, ayaklarını, kafasını koparıyor.

(12-14 yaş arası) Dibi topraklı bir hayvan yetiştirme kutum var; orada, çiftleşen hayvanları büyük bir hazla seyrediyorum. Kimi zaman aynı gösteriye kümeste tanık oluyorum. Daha güçlü bir horozun zayıfı kovmasını seyretmeye doyamıyorum.

(8-16 yaş arası) Hizmetçi kızlarla itişip kakışmaya bayılıyorum. Daha sonraları kaldırıp yatağa atmaya başladım onları.

(5-12 yaş arası) Trencilik oynamayı seviyorum; trenleri bütün evde dolaştırıyorum, koltuk ve iskemleleri tünel yerine kullanıyorum. Lokomotifin sesine öykünüyorum.

(15 yaş) Kendini doyurma düşleri. *Genellikle* dikizciliğe *bayılıyorum. Kadın, kendinden çok küçük adamın elinden kurtulmaya çabalıyor. Uzun züren bir itişip kakışmadan sonra kadın* pes diyor. *Adam, kadının memelerine, butlarına, kalçalarına saldırıyor.* Hiçbir zaman üreme örgenlerini ya da çiftleşmeyi düşünmüyorum. *Kadın erkeğe boyun eğdiği an ben de boşalıyorum.*

O dönemdeki durum şöyle özetlenebilir: hasta ödlekliğinden utanıyor, geçmişteki eziyetçiliğini anımsıyordu. Yukarki imgelem oyunlarıyla gaddarlıkların çözümlemesi sağaltımın sonuna dek sürdü. Bunları anlattıkça çözümleme özgürleşiyor, tutumu daha bir yiğit, giderek daha bir saldırgan oluyordu, ama davranışında hâlâ belli bir çekingenlik vardı. Kaygı nöbetleri gittikçe seyrekleşti, ancak parasal kaygılarıyla bağıntılı olarak zaman zaman geri geldi.

Bir kez daha, kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzusunu yansıtan anı ve çağrışımların özellikle çocukluk dönemindeki eziyetçiliğini gizlemeye yaradıkları ortaya çıkıyordu; aynı zamanda, cinsel konuya «yatırım» yapmasına da izin veriyorlardı. Hastanın cinsel arzularında eziyetçilik eğilimi vardı; dolayısıyla, ruhsal sağaltım uzmanının görevi cinsel arzuları bu eziyetçi bağlamdan kurtarmak olmalıydı.

Sağaltımın altıncı ayının başında, ruhçözümcü hastanın erkeklik örgenini yitirme korkusunu çözümleme fırsatını bulabildi; hasta, gerçekten de, kendisine şu düşleri anlattı:

1) Yaz tatilinde, kırın ortasındaki bir divana uzanmışım. Tanıdığım bir kız yanıma yaklaşıp üstüme uzanıyor. Üste çıkmayı beceriyorum, kıza sahip olmak üzereyim. Gerçi uyarılmış durumdayım, ama kamışımın sevişmeye yetmeyecek kadar küçük olduğunu *saptıyorum. Müthiş canım sıkılıyor.*

2) Bir oyun okuyorum. Oyundaki kişiler Japon baba, ana ve dört yaşında bir çocuk. İçimde oyunun pek acıklı biteceği sezgisi var. En çok da çocuğun başına gelecekleıe *üzülüyorum.*

İlk kez, düşlerden birinde çiftleşme eğilimi açıkça kendini gösteriyordu. Yaşanan ilk olayla ilgili ikinci bölüm o dönemde çözümlenmedi (hasta bu olay sırasında 4 yaşındaymış). Derken, hasta, korkaklığı ve çektiği korkuyla ilgili bir tartışmayı yarıda kesip bana kamışından söz etmeye başladı. Bunun üzerine, korkularına ve bunların gerçek imlemlerine hiç değinmeden, ona iğdiş edilme ya da parasını çaldırma korkusunun doğrudan doğruya üreme örgenleriyle bağıntılı olduğunu söyledim. Yorumum ona akla yatkın geldi, ama tam altı hafta *iğdiş edilme korkusunun yarattığı kadınsı-edilgin eşçinsel savunma*'dan kaynaklanan bir direnme gösterdi.

Hastanın yeni bir direnme evresine girdiğini sezmek hiç de güç değildi: hiçbir başkaldırı ya da kuşku belirtisi göstermedi; tersine, yine o eski çelebilik ve uysallık zırhına büründü. Direnmelerin çözümlenmesi sırasında seyrekleşip belirginleşen düşleri yeniden uzun ve karışık hale geldiler. Kaygı nöbetleri eskisi kadar düzenli ve yoğun oldu. Ancak, bu evrime karşın, hasta çözümlemenin etkisini tartışma konusu yapmadı. Ama kalıtımsal eksiklik korkusunun geri geldiğini saptadım; buysa, sağaltımın sonucu konusunda beslediği kuşkuların kılık değiştirmesinden başka bir şey değildi. Çözümlemenin başındaki zorla saldırılan kadın gibi davranmaya başladı. Düşlerinde, kadınsı-edilgin tutum ağır basar oldu. Çiftleşme ya da boşalma düşleri yok oldu. Kısacası, kişilik çözümlemesinde elde edilen gözle görülür ilerlemelere karşın, bilinçaltının yeni bir katmanını çözümlemeye başladığımız an eski direnme bütün şiddetiyle geri gelmişti. Buysa, kişiliğini belirleyen temel katmandı: iğdiş edilme korkusu.

Dolayısıyla, kişilik direnmesini iğdiş edilme kaygısına değil, davranışının türlü yanlarına yönelttim. Altı hafta boyunca, hastanın davranışını birtakım tehlikelere karşı savunma olarak yorumlamaktan

başka bir şeye girişmedim. Tutumunun her ayrıntısını bu açıdan ele aldım ve gördüklerimi hastaya söyledim. Böylece, yavaş yavaş tutumunun canalıcı noktasına, kamışını yitirme korkusuna doğru yolaldık.

Hasta, o arada çözümlemeyi savsaklamadığım, çocukluk çağıyla ilgili birtakım anıları «sakladığını unutturmak üzere» önüme getirerek habire elimden kurtulmaya çalışıyordu. Zaman zaman, benimle ilintilerinde gittikçe kadınlaştığını algıladı, hâtta leğen kemiği bölgesinde cinsel uyarılmalar duyduğunu itiraf etti. Bu aktarma görüngüsünü, yaptığım çözümlemeyi bir ceza gibi gördüğünü, *kendisini suçlu saydığını, kadınsı bir boyuneğişle kusurunu bağışlatmaya çalıştığını* söyleyerek açıkladım. Bununla birlikte davranışının altında yatan anlamı —bir erkek (baba) olmaktan korktuğu için, anasıyla özdeş oluşunu— açıklamaktan kaçındım. Bunun üzerine o da bana yeni çözümsel gereçler sağladı, özellikle şu düşü anlattı :

Prater'de dolaşıyor, genç bir delikanlıya rastlıyor, hoşbeşe başlıyorum. Dediklerimden birini yanlış yorumluyor galiba, çünkü kendisini bana teslim etmeye hazır olduğunu söylüyor. O arada, benim dairenin önüne geliyoruz; içeri giriyoruz, delikanlı babamın yatağına uzanıyor. İç çamaşırlarının pek hoş olmadığını görüyorum...

Bu düşün çözümlenmesiyle, kadınsı aktarmayı bir kez daha babaya bağlayabildim. Hasta, kendi kendini doyurma oyunları sırasında, çoğunlukla kadın kılığına girdiğini anımsadı. İç çamaşırlarının pisliği bizi alıp dışkılık bölgesi etkinlik ve alışkanlıklarının çözümlenmesine götürdü (kaka etme töreni). Böylece kişiliğinin başka bir yanı, tören düşkünlüğü de açıklanmış oluyordu.

Direnmenin kırılması sırasında bu direnmenin yalnız eski biçimine değinmiyor, ayrıca dışkılık bölgesi uyarılmasından kaynaklanan temeline de uzanıyorduk. Bu sefer, kişiliğinin çözümlenmesini biraz daha ileri götürdüm. Uysal tutumuyla kadın kılığına bürünme düşleri arasındaki ilintiyi gösterdim ona. Erkek olmaktan çekindiği için tutumu genellikle kadınsı, yâni uysal, söz dinleyici, güveniciydi. Şimdi artık neden erkek olmaktan çekindiğini, yâni girişiğimiz çözümlemenin bağlamı içersinde, neden yiğit, açıksözlü, dürüst olmak istemediğini, yaltakçılığı ve uşaklığı seçtiğini bulup ortaya çıkarmak gerektiğini ekledim. Yanıt olarak, ertesi gün bana iğdiş edilme korkusuyla yaşadığı ilk olayı bir kez daha açığa vuran şu düşü anlattı:

Çok çekici bir kadın olan yeğenimle beraberim (anasıdır bu, W.R.). Ansızın, kendi dedem olduğumu sanıyorum. *Korkunç bir bezginlik kaplıyor içimi. Aynı zamanda, bir* gezegen dizgesinin merkezi olduğumu *sanıyor, birtakım gezegenlerin çevremde döndüklerine inanıyorum. Düş sürerken kaygımı bastırmaya çalışıyorum, zayıflığım canımı sıkıyor...*

Yasak cinsel ilişkiyi içeren bu düşün en ilginç ayrıntısı, düş görenin kendini dedesi sanmasıdır. Bu izlenimin, hastanın bozuk kalıtımı konusunda duyduğu kaygıyı dile getirdiğine kuşku yok. Ayrıca kendini kendi kendisinin yaratıcısı gibi görmesi, yâni babasıyla özdeşleşmesi, anasıyla sevişme arzusunu dile getirmektedir. Düşün bu bölümünü çözümlemedik.

Hasta bana, gezegenler dizgesinin benmerkezciliğini dile getirdiğini anlattı: «Her şey onun çevresinde dönüyordu.» Bense, söz konusu imgenin daha derin bir anlamı olduğuna, yaşanan ilk olaya bağlandığına inanıyordum, ama bu düşünceyi kendime sakladım. Hasta, birkaç gün, yalnızca benmerkezciliğinden, çocuk olma arzusundan, herkesçe sevilip pışpışlanma isteğinden sözetti; o arada, kimseyi sevmek istemediğini, sevemeyeceğini de anlıyordu. Ben de kendisine benmerkezciliğiyle aşırı pışpışlanmış Ben'ini ve kamışını yitirme korkusu arasındaki bağıntıyı gösterdim.[1] Bir sonraki düş davranışının çocukluktan kalma temellerini açığa çıkardı :

1) Soyunukum, ucu kanayan kamışıma bakıyorum. İki genç kız yanımdan kaçıyor; buna çok üzülüyorum, çünkü kızların erkeklik örgenimin küçüklüğünden ötürü beni küçümsediklerini sanıyorum.

2) Bir ağızlıkla sigara içiyorum. Ağızlığı çıkarıyorum, ve bir de bakıyorum ki elimde sigara değil, puro ağızlığa var. Sigarayı ağzıma koyarken ucu kırılıyor. *Bütün huzurum kaçıyor...*

Ben hiç araya girmediğim hâlde, iğdiş edilme korkusu gittikçe belirginleşiyordu. Hasta bu düşü benim katkım olmadan yorumladı; dişilik örgenlerinden, kamışına dokunmaktan ya da başka birinin dokunduğunu görmekten duyduğu korkuyu açıkça ortaya vuran bir sürü

[1] Kimi ruhbilimciler, belli durumlarda, ruhçözümcünün aşağılık duygusunda neden en belirleyici etkeni göremeyeceğini kolayca anlayacaklardır: asıl sorun ve çalışma, Alfred Adler'in işi bıraktığı yerde başlamaktadır.

anı anlattı. İkinci düşte açık seçik bir ağız yoluyla uyarılma içeriği var. Hasta, kadın vücudundaki üreme örgenlerinin *dışında kalan* her şeyin kendisini uyarmasına bakıp şaşırıyordu; onu en çok çekense memelerdi. O arada bana ağız yoluyla anasına ne kadar bağlı olduğunu anlattı.

Ben de ona, dişilik örgenlerinden korktuğunun bilincine varmasının yetmediğini, şimdi artık bu korkunun nedenlerini bulup ortaya çıkarması gerektiğini söyledim. Sorumu yanıtladığını anlamadan, yaşadığı ilk olayla ilgili yeni bir düş daha gördü.

Makas yerine yakın duran bir trenin son vagonunun arkasındayım. Yanımızdan başka bir tren geçiyor, iki tren arasına sıkışıp kaldığımı *sanıyorum.*

Çözümlemenin bundan sonrasını anlatmaya geçmezden önce, sağaltımın yedinci ayında, kadınsı-edilgin direnmesinin kırılmasından sonra, hastanın tam bir gözüpeklikle bir kadına yaklaşmayı denediğini belirtmeliyim. Bu iş benim bilgim dışında olmuştu ve bana çok daha sonra, rastlantısal olarak aktarıldı. Bir halk bahçesinde genç bir kızla tanışmış. Salt cinsel deneyimi şöyle olmuş: genç kıza sıralardan birinde sarılmış, erkeklik örgeni dikilmiş ve boşalmış. Aynı dönemde, kaygı nöbetlerinin arası gittikçe seyrekleşti, sonunda bütünüyle kesildi. Ancak, hasta hiçbir zaman aklından geçirmemişti kızla sevişmeyi. Dikkatini bu noktaya çektim ve sevişmeden korkuyormuş gibi gözüktüğünü söyledim. Buna fırsat bulamadığını söyleyerek karşı çıktı; ama sonunda, cinsel etkinliğinin çocuksuluğunu kâbul etmek zorunda kaldı. Zaten işin bu yanı bir sürü düşte kendini göstermişti; çocukken, parktaki genç kıza yaptığı gibi, anasına da sıkı sıkı sarıldığını anımsadı.

Hastanın —beni yanıltmak üzere— girıştiği anasıyla cinsel ilişki kurma tasarımı yeniden gündeme geldi. Ama bu sefer hiçbir direnme göstermeden, özellikle de hiçbir art-düşünce taşımadan konuştu. Böylece, hem davranışının, hem de güncel edim ve deneyimlerinin çözümlemesi sürüp gidiyordu.

Anasını arzulama yorumuma karşı çıkmayı sürdürüyordu. Oysa yedi ay boyunca bu arzuyu açıkça ortaya vuran bir sürü düş ve anıyı kendisi aktarıp yorumlamıştı. Bunun üzerine, onu inandırmaktan caydım, bu olguyu kâbul etmekten korkmasının nedenini araştırmaya

girişti̇m. Kamışını yitirme korkusundan söz ederek bu konuyu tartıştık. Bu bağlam içinde iki sorun çıkıyordu önümüze:

1) İğdiş edilme korkusunun kökeni neydi?

2) Onca şeyin bilincine vardığı halde, anasıyla sevişme düşüncesini neden elinin tersiyle itiyordu?

Çözümleme, hızla, yaşanan ilk olaya doğru yolalıyordu. Şu düşle yeni bir evre başladı:

Kralla yanındakilerin bulundukları bir şatonun toplantı odasındayım. Kralla alay ediyorum. *Adamları hemen üstüme seğirtiyor. Beni yere yıkıp* oramı buramı kesiyor, *öldürücü yaralar açıyorlar. Sonra cesedimi dışarı sürüklüyorlar. Birden yaşadığımı algılıyorum,* ama gömücülerin beni ölü sanmaları için hiç sesimi çıkarmıyorum. *Üstümde, rahat soluk almamı engelleyen, hafif bir toprak katmanı var.* Çevirdiğim dolabın çakılmasından korktuğum için hiç kıpırdamıyorum. *Kısa bir süre sonra özgür kalıyorum. Yeniden sarayın toplantı odasına giriyorum, elimde korkunç bir silah belki de bir yıldırımsaçar var. Direnmeye kalkan yıldırımla vurulmuşa dönüyor.*

Hasta, çukur kazanların yıkım korkusuyla ilintili olduklarını sanıyordu. Ben de ona, kalıtımsal eksiklik korkusuyla erkeklik örgenini yitirme korkusunun aynı şey olduklarını gösterdim. Bir düşte, bir bakıma, çocukluğunda yaşadığı ve kamışını yitirme korkusuna yolaçan ilk olayın bulunduğu varsayımını ortaya atma yürekliliğini gösterdim. Çevirdiği dolabın çakılmaması için «ölü gibi yatmış olması»na pek şaşıyordu. Bu bağlam içinde, kendini doyururken kurduğu düşlerde hep seyirciliği benimsediğini anımsadı. Benim katkım olmaksızın, anası babasıyla ilişkilerinde de «buna benzer bir şey» deneyip denemediğini sordu. Ama, onlarla aynı odada yatmadığını söyleyerek bu düşünceyi yadsıdı. Buysa benim için müthiş umut kırıcı bir açıklamaydı, çünkü gördüğü düşlerde çocukluğundaki ilk olayı yaşadığına inanıyordum. Bu çelişkiyi ona da söyledim, ayrıca çok çabuk teslim olmaması gerektiğini, yoksa çözümlemenin sona ereceğini belirttim. O günkü buluşmamız sırasında, hasta, hizmetçi kızlardan birini erkek arkadaşıyla gördüğünü öne sürdü. Ayrıca, anasıyla babasını da sevişirken *yakaladığı* iki olayı anımsadı. Gerçekten de, eve konuk geldiği zaman, anası babası oğlanın yatağını kendi odalarına taşırlarmış. Dolayısıyla, henüz okula gitmediği günlerde, *yaz tatillerinde,* anasının babasının

odasında yatmıştı. Bu konuda, birkaç düşe değindi: (tavukların kesildiğini gördüğü zaman) yaşadığı ilk olayla köyde geçen daha başka sahneler vardı bunlarda.

Derken, sağaltımın başındaki «oyunculuğu»na ve çocukluğunda geceleri geçirdiği başka korkulara getirdi sözü. Sonunda o büyük korkuların bir ayrıntısı aydınlığa kavuştu; perdelerin arkasında dolaşan kadın gölgesinden korkarmış. Çığlık attığı zaman anasının gecelikle odasına koştuğunu anımsadı. Perde örgesi (motifi) ne yazık ki aydınlığa kavuşturulamadı.

O gün çok ileri gitmiştim besbelli, çünkü ertesi gece alaycı içeriği açıkça belli olan bir düş gördü:

İskeledeyim, büyük bir gemiye binmeye hazırlanıyorum: bir kaçığa arkadaşlık edeceğim. *Birden, içinde bana da belli bir görev verilen* bir oyun*'a katıldığımı sanıyorum. Merdivenden çıkarken,* aynı sözcükleri üç kez söylemem gerekiyor, ben de söylüyorum.

Gemiye binmeyi, kendisi, çiftleşme arzusu olarak yorumladı, ben de dikkatini en önemli noktaya, bütün olayı «bir oyun gibi» görmesine çektim. Merdivenden aynı sözcükleri yineleme benim yorumları gülünç kılmanın bir yoluydu. Bunun üzerine, üstelemem karşısında, sık sık içinden gülmek geldiğini itiraf etti. Aynı bağlam içinde, bir kadın bulmak ve onunla üç kez üst üste sevişmek istediğini açıkladı. «Hoşuma gitmek için besbelli!» diye yorumladım. Aynı zamanda, direnmesinin daha derin bir anlamı olduğunu, sevişmekten korktuğu için çiftleşmeden kaçtığını da ekledim.

Ertesi gece, hem eşcinsel boyuneğişini, hem de çiftleşme korkusunu dile getiren başka düşler gördü:

1) Sokakta, halktan bir delikanlıya rastlıyorum, sağlığı ve gücü dikkatimi çekiyor. Benden güçlü olduğunu seziyor, gözüne girmeye çalışıyorum.

2) Yeğenlerimden birinin kocasıyla kayak kayıyorum. Dik bir yokuştan inerken, karın pek iyi olmadığını görüyorum; arkadaşıma yeri iyi seçmediğimizi, sık sık düşme tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğumuzu anlatıyorum. *Uçurum kıyısındaki bir yola geliyoruz. Dönemeçlerden birinde,* kayaklardan biri ayağımdan çıkıp uçuruma yuvarlanıyor.

Bu düş üzerinde duracak yerde, bana alacağım ücretten sözaçtı: ücreti çok yüksek buluyor, bütün bu parayı havaya savurup savurmadığını merak ediyordu; kaygı nöbetleri geri gelmişti.

Parasal direnmesini cinsel kaygısına ve çiftleşme korkusuna bağlamayı başardım. Bunun üzerine, kadınsı uysallığının nedeni ortaya çıktı: *Bir kadına yaklaştığı an işin ondan sonrası gözünü korkutuyor, kendisi kadınlaşıyordu; kişiliğinin eşcinsel, edilgin yanı buradan geliyordu.* Hasta kadınlaşmasını çok iyi anladı, ama kadın karşısında duyduğu korkunun gerekçesini, dolayısıyla kesin olarak neden korktuğunu hâlâ bilmiyordu. Sevişmekten korktuğunun bilincine varmıştı. Peki, neydi sevişirse karşılaşacağı tehlike?

Bu soru kafasını kurcalıyor, ama babasının uyandırdığı korkudan sözedecek yerde, habire kadınların yarattığı korkuyu anlatıyordu. Çocuksu kaygı dönüşümcesinde, kadının da işin içine katıldığını biliyoruz; zaman zaman «dişi kamış» diyordu. Erginlik çağına dek, kadının da bir kamışı olduğuna inanmıştı. Bu düşünceyi, şimdi artık varlığına kesinlikle inandığı, yaşadığı ilk olaya bağlıyordu.

Yedinci ayın sonunda, düşünde, eteğini iç çamaşırlarını gösterecek kadar kaldıran bir kız gördü. «Yasak bir şey görüyormuşcasına» başını öteye çevirdi. Bir yarık, kesik, yara gibi canlandırdığı, ilk gördüğünde herhalde korkmuş olacağı dişilik öğreninden çekindiğini söyledim. Bu yorumu akla yakın buldu, çünkü dişilik örgeni onda yalnız tiksinti değil, aynı zamanda ürküntü uyandırıyordu. Ancak, bu konuda hiçbir kişisel yaşantı anımsamıyordu.

Vardığımız çözümsel durum şuydu: çözümleme temel belirtiyi, iğdiş edilme korkusunu açığa çıkarmıştı, ama bunun altında yatan şey henüz aydınlığa kavuşturulamamıştı, çünkü onunla yaşanan ilk olay arasındaki dolaysız, bireysel ilintileri yakalayamıyorduk; gerçekten de, yaşanan ilk olay henüz ancak birtakım çıkarımların sezdirdiği kadar canlanıyordu karşımızda.

Günün birinde, hastayla ikimiz, hiçbir direnmenin ağırlaştırmadığı rahat bir hava içinde bunlardan sözediyorduk; ansızın, kendi kendine konuşurmuş gibi mırıldandı: «Beni suçüstü yakaladılar besbelli!» Sonra, kınanacak bir şeyi gizlice yaptığını ve suçüstü yakalandığını anımsar gibi olduğunu ekledi. Hasta, daha küçük bir çocukken bile babasına gizlice başkaldırdığını, yüzüne karşı uslu çocuk oyunu oynadığı halde, ardından nanik yaptığını anımsadı. Ergin-

lik çağında bu başkaldırı yokolmuştu. Başka bir deyişle, delikanlı babasından korktuğu için nefretini bilinçaltına itmişti.

Bozuk kalıtım düşüncesi, babasına yönelttiği gizli kınamadan başka şey değildi. Bununla: Babam beni döllerken sakatladı, demek istiyordu. Yaşanan ilk olayla ilgili düşlerin çözümlenmesi, hastanın zihninde, anasıyla babası sevişirken kendisinin ana karnında olduğunu düşündüğünü ortaya çıkardı. Cinsel sakatlanmayla ilgili kuruntuları, *daha anasının karnında babası tarafından iğdiş edilmiş olma kuruntusuyla* sonuçlanıyordu.

Ruhçözümlemesinin bundan sonrasını kısaca özetleyebiliriz. Belli bir direnmeyle karşılaşmaksızın sonuçlandı ve iki evrede gelişti.

Birinci evrede özellikle çocukluğunda kendi kendini doyururken kurduğu düşleri ve o sırada yaşadığı kaygıyı çözümledik. İğdiş edilme korkusu nicedir dişilik örgenlerinin onda yarattığı tiksintiyle dile geliyordu. Dişilik örgeninin bir «kesiğe», bir «yaraya» benzemesi iğdiş edilme gerçekliğini doğrular gibiydi. Hasta, sonunda kendi kendini doyurma yiğitliğini gösterebildi. Kaygı nöbetleri hemen yokoldu, bu da söz konusu nöbetlerin cinsel enerji durgunluğundan geldiklerini, iğdiş edilme kaygısına bağlı bulunmadıklarını kanıtladı, çünkü erkekliğini yitirme korkusu olduğu gibi kaldı. Çocukluktan kalma anıların daha derinlemesine çözümlemesi sonunda bu kaygıyı da aşındırdı ve hasta cinsel açıdan uyarılarak çiftleşmeyi denemeye girişti. Başka cinsel edimler sırasında iki yeni hastalık belirtisi ortaya çıktı: hasta bedensel boşalma güçsüzlüğü çekiyor, yâni sevişme sırasında kendi kendini doyurduğu zamana oranla daha az zevk alıyordu; kadınlara karşı hâlâ kayıtsız ve küçümseyiciydi. Cinsel yaşamı hâlâ biri sevecen, öbürü tensel hazla ilgili iki bileşene ayrılmış durumdaydı.

Çözümlemenin ikinci evresinde bedensel boşalma güçsüzlüğünü ele aldık, çocukluktan kalma özseverliği (narsisizmi) üzerinde durduk. Ömrü boyunca yapageldiği üzere, her şeyi kadından (anasından) bekliyor, kendisi hiçbirşey vermeye yanaşmıyordu. Hasta, bu bozuklukların çözümlenmesinde büyük bir kavrama yeteneği gösterdi. Çözümlemeyle bedensel boşalma güçsüzlüğüne kök salmış bulunan iğdiş edilme korkusunun son kalıntısı da ortadan kaldırıldıktan sonra dayanılmaz bir yük saymaya başladığı özseverliğinden kurtuldu. Yanında getirdiği uyarılma kendisine zarar verir korkusuyla *bedensel boşalmadan çekiniyordu.* Aşağıdaki düş bu korkuyu dile getirmektedir:

Bir resim sergisini geziyorum. «Ayyaş Tommy» adını taşıyan bir resim ilgimi çekiyor. Genç ve yakışıklı bir İngiliz erinin dağda yolunu şaşırmasını canlandırıyor. Delikanlı, kar fırtınasında yolunu yitirmiş. Bir iskelet eli kolundan tutmuş, ilerde kendisini bekleyen durumun simgesi gibi delikanlıya kılavuzluk ediyor. Başka bir resmin altında da şu yazı var: «Çetin Bir Uğraş». O da bir dağ görünümünü canlandırıyor. Bir adamla bir oğlan bir çukura düşüyorlar. Bir dağcı çantasının içindeki beyazımsı madde çocuğun tepesine boşalıyor...

Burada düşme bedensel boşalmayı,[1] beyazımsı madde de erkek tohumcuklarını simgeliyor. Hasta bana erginlik çağında bedensel boşalmanın ve tohum fışkırmasının kendisinde uyandırdığı korkuyu anlatıyor. Kadınlarla ilgili eziyetçi düşlerini de sıkı bir denetimden geçirdik. Birkaç ay sonra, yaz aylarında, bir genç kızla ilişki kurdu; cinsel bozuklukları düzelmişti.

Daha çözümlemenin başında gerek olumlu, gerek olumsuz bütün yanlarını çözümlediğim için, aktarmanın ortadan kaldırılmasında sıradışı güçlüklerle karşılaşmadık. Sağaltım sona erdiğinde, benden ayrılırken umut doluydu. Ayrılışımızı izleyen beş yıl içinde beş kez gördüm onu. Düşsel korkularıyla kaygıları bütünüyle yokolmuştu. Kendini tam anlamıyla iyileşmiş sayıyordu, dalkavukluğunu ve sinsiliğini atmış olmaktan duyduğu sevinci anlattı bana: karşısına çıkan sorunları yiğitçe göğüslemeye alışmıştı. Sağaltımdan sonra erkeklik gücü artmıştı.

Sonuç

Anlatımızın sonuna geldiğimizde, bir çözümleme sürecinin betimlenmesinin ne kadar güç olduğunu görüyoruz. Ancak, kişilik çözümlemesinin karşımıza çıkardığı sorunların anlaşılabilmesi için, yine de ana çizgilerini belirtmekten geri durmayacağız. Şu kısa özet bu sorunların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır sanırız:

1) Ele aldığımız örnek, kendisini bir ruhçözümcüden yardım istemeye iten nedenler ne olursa olsun, bizi hep aynı kişilik direnmesiyle yüz yüze getiren kadınsı-edilgin kişiliğin ta kendisidir. Ve bu örnek, altta yatan olumsuz aktarma çarkını da aydınlatmaktadır.

---

[1] Bkz. Bedensel boşalmanın simgeselliği, *Bedensel Boşalmanın İşlevi.*

2) Uygulayımsal düzlemde, kadınsı-edilgin kişilik yapısından gelen direnmeye, hastanın aşırı çelebilik ve uysallığının yarattığı yanılsamaya parmak bastık. Uyguladığımız yöntem, çözümsel durumun iç yasalarına ayak uydurarak, aktarma sinircesinde gizlenen çocukluktan kalma anı ve yaşantıların su yüzüne çıkarılmasına izin verdi. Yine bu yöntem, hastanın kendi bilinçaltı dünyasını yalnız anlama yeteneğiyle kavramasını önledi; böylesi, hastanın kadınsı uysallığından («çözümcünün hoşuna gitme» kaygısından) ötürü sinircenin iyileşmesini engellerdi.

3) Verdiğimiz örnek, son derece zararlı ve zamansız yorumlardan kaçınma koşuluyla kişilik direnmesinin dizgeli ve mantıklı incelenmesine tanınan önceliğin, hiçbir iki anlamlılığa yer bırakmaksızın, *kendiliğinden,* bugünkü rahatsızlığın çocukluk dönemindeki kökenlerini ortaya çıkardığını da göstermektedir. Bu yöntem, içeriklerin ve hastalık belirtilerinin daha sonraki yorumuna belli bir can gözüyle bakış getirmekte, böylece sağaltımın etkisi artmaktadır.

4) Verdiğimiz örnek ayrıca, bunlarla ilgili çocukluk anılarına hiç bakmaksızın, *güncel* imlem ve işlevleri yakalandığı an kişilik direnmelerin çözümlenmesine başlanabileceğini de göstermektedir. Direnmelerin güncel imlemiyle güncel anlamlarının yorumlanmasına ağırlık verilmesi, hastalık belirtilerinin hiçbiri yorumlanmadığı ve ruhçözümcü en küçük bir anıştırmada bulunmadığı halde, çocukluk anılarının su yüzüne çıkmasıyla sonuçlandı. Çocukluk anılarıyla bağ kurulur kurulmaz, *kişilik direnmesi kendiliğinden zayıflamaya başladı.* Dolayısıyla, hastalık belirtilerinin daha sonraki yorumları hastanın katkısıyla yapıldı. Direnmelerin çözümlenmesi iki belirgin aşamada oldu: ilkin, direnmenin güncel biçimi ve gösterdiği şey *vurgulandı,* sonra su yüzüne çıkarılan çocukluk anılarının yardımıyla *direnme yokedildi.* Verdiğimiz örnekte kişilik yapısından gelen direnmeyle sıradan direnme arasındaki ayrım, birincinin çelebilik ve uysallık, öbürününse kuşku ve güvensizlik eşliğinde kendini göstermesindeydi. Çelebilikle uysallık hastanın kişiliğinin ayrılmaz parçalarıydı ve ruhçözümcüye duyduğu güvensizliği dile getiriyorlardı.

5) Olumsuz aktarmanın dizgeli yorumu hastanın ruhçözümcü, üstleri ve babası karşısında duyduğu bastırılmış, gizli saldırganlığın dışavurmasına yolaçtı. Bilinçaltına itilmiş saldırganlığın doğurduğu tepkiden başka bir şey olmayan kadınsı edilgin tutum da böylece ortadan kaldırıldı.

6) Babaya yönelik saldırganlığın bastırılması kadınlara duyulan cinsel arzunun da bastırılmasına yolaçmıştı. Dolayısıyla, ruhçözümlemesi saldırganlığı geri getirerek erkekçe cinsel arzuları yeniden uyandırdı; böylece, hastanın cinsel güçsüzlüğü de giderilmiş oldu.

7) Hastanın saldırganlığının bilincine varmasıyla iğdiş edilme kaygısı yokolunca, çekingen kişilik de ortadan kalktı; cinsel perhize son verilince kaygı nöbetleri uçup gitti. Kaygılı durgunluğun altında biriken enerjinin bedensel boşalmayla harcanması «sinircenin dokusal temeli»nin ortadan kaldırılmasına yolaçtı.

Sözü bağlarken, bu çözümlemenin ayrıntılı incelenmesinin beni kıyasıya eleştirenlerden kimisinin her hastaya aynı «önceden biçilmiş kalıbı» uyguladığım yolundaki kınamalarını çürüteceğini ummak isterim. Yukarki anlatı, birkaç yıl önce ortaya attığım savı doğruluyor: her olay için *tek bir çözümleme uygulayımı* vardır, bununsa her olayda hastanın kişisel yapısından çıkarılması gerekir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİNİN YARARLARI VE TEHLİKELERİ

Tutarsız ve düzensiz çözümlemeden dizgeli kişilik çözümlemesine geçiş öylesine belirsiz ve değişik niteliklidir ki, kesin bir tanımı yapılamaz. Bununla birlikte, biz onun uygulanabilme olanakları konusunda birtakım ölçütler bulup ortaya çıkarabildik.

İlkin şunu belirtelim ki, özsever savunma çarklarını kırarak şiddetli duygusal tepkilere yolaçan ve hiç değilse belli bir süre hastayı müthiş bir şaşkınlığa düşüren kişilik çözümlemesi işe yeni başlayanların uygulayabileceği bir yöntem değildir.[1] Çözümleme uygulayımını avuçlarının içi gibi bilen, özellikle de aktarma tepkilerini çekip çevirebilecek yetenekte sağaltım uzmanları bu yöntemi tehlikesizce uygulayabilirler. Hastanın geçici şaşkınlığı ve kafa karışıklığı,

---

[1] *1945:* Bu kısıtlama, kişilik çözümlemesinin başlangıç döneminde, on sekiz yıl önce geçerliydi. Ama daha o zaman, kişilik çözümlemesi uygulayımının yalnız yaşlı başlı çözümcülere değil, yalnızca hastalık belirtilerinin çözümlenmesinden önemli olması nedeniyle, işe yeni başlayan hekimlere de öğretilmesi gerektiği görülmüştür. Bugün artık kişilik çözümlemesi konusunda daha geniş dene-yimler edindiğimiz için, bu kısıtlamaya gerek kalmamıştır. Etkisi hastalık belirtilerini çözümlemenin etkisini kat kat geride bırakan kişilik çözümlemesinin işe yeni başlayanlara da öğretilmesi ve daha ilk günden uygulanması gerekir. Aynı nedenlerle, kişilik çözümlemesinin kullanılmasını sınırlayan uyarılar da geçerli-liğini yitirmiştir. 1933'ten bu yana, eğer *sinirceli kişilik tepkisinin temellerini yoketmek* istiyorsak, kişilik çözümlemesinin olası değil, *zorunlu* olduğu kanıtlanmıştır. Karşımıza çıkan başka bir soru, kişilik çözümlemesinin dirimsel enerjiyle sağaltım (orgonthérapie) olmadan başarıya ulaşıp ulaşamayacağıdır.

çocukluktan kalma sinir hastalığının sağladığı kişilik dengesinin bozulmasına karşılık sinircenin bütün gücüyle olduğu yerde duruşuyla açıklanabilir. Ruhçözümlemesinin, dizgeli kişilik çözümlemesine başvurmasak bile, çocukluktan kalma sinir hastalığını körüklediğine kuşku yoktur. Ancak, ele aldığımız örnekte, kişilik zırhına olabildiğince ilişilmemiş, duygusal tepkiler epeyce zayıf kalmış, dolayısıyla çekilip çevrilmeleri kolay olmuştur. Öte yandan, ruhçözümcü ele aldığı olayın içyapısını zamanında kavrarsa, çözümleme hiçbir tehlike yaratmaz. Nitekim, ben sağaltım sırasında tek bir canına kıyma olayıyla karşılaşmışımdır: bu da çok belirgin bir ruh-çöküntüsü (dépression) olayıydı; hasta, daha ben etkili bir önleme başvuramadan, iki üç buluşmadan sonra çözümlemeyi bıraktı. Şu diyeceğim ancak dıştan bakıldığında aykırı gözükecektir: kişilik çözümlemesini düzenli olarak uygulamaya başlayalı beri, yâni sekiz yıldır, ancak üç hastam vaktinden önce sağaltıma ara verdi, oysa eskiden bu iş çok daha sık olurdu. Bu tartışılmaz başarının açıklaması, kişilik çözümlemesinin daha işin başında olumsuz ve özsever tepkilere saldırmasındadır; hasta daha çetin bir sağaltımdan geçirilse bile kaçıp gitmeyi daha az düşünmektedir.

Kişilik çözümlemesi her olaya uygulanabilir, ama ille de uygulanması gerekmez. Hattâ, kimi zaman, biçimsel olarak elverişsiz sayılabilecek durum ve koşullarla da karşılaşılabilir. İlkin, hekimsel gerekliliklerı gözden geçirelim: uyulması zorunlu bütün gereklilikleri kişiliğin katılık derecesi, başka bir deyişle süreğenleşmiş (kronikleşmiş) ve Ben tarafından benimsenmiş (özümlenmiş) sinirceli tepkilerin derece ve yoğunluğu belirler. Saplantılı sinircelerde —özellikle gerek hastalık belirtilerinin açık seçik olduğu, gerek dirimsel (biyolojik) işlevlerin zayıfladığı, kişilik özelliklerinin sağaltıma konu olmakla kalmayıp köstek oldukları durumlarda— kişilik çözümlemesi mutlaka uygulanmalıdır. Aynı gözlem sağaltım uzmanının denetiminden kaçan erkeklik örgenlerine hayran kişiler, «tinsel kaçıklık» (moral insanity), saplantı ve «düşlü düzmecilik» olayları (pseudologia phantastica) için geçerlidir. Vakitsiz ortaya çıkacak, denetimi olanaksız içtepisel nöbetlerin doğmasını önlemek üzere erken usyarılımına (schizophrénie précoce'a) tutulmuş ya da içine kapanmış kişilere (schizoide'lere) de sakınımlı ve dizgeli bir kişilik çözümlemesi uygulanmalıdır; o zaman, bilinçaltının derin katmanları eyleme geçmeden Ben'in işlevleri güçlendirilmiş olur.

Ciddî kaygılı dönüşümcelerde (hystérie d'angoisse'larda) Ben'in girişti̇ği savunmaların erken ve dizgeli çözümlemesini salık vermeyiz, çünkü bu çözümleme Ben'in elinde kendini savunmaya yetecek hiçbir kişilik özelliği bulunmadığı ve yüzergezer enerjiyi belli bir yere bağlayamadığı anda, bilinçdışı içtepileri eyleme geçirir. Ayrıca, çok belirgin kaygı nöbetlerinin kişilik zırhının geniş çapta yarıldığını gösterdiğini de unutmamak gerekir. Bundan ötürü, böyle durumlarda daha işin başında kişiliğin savunulma biçimlerine saldırılmaması gerekir. Söz konusu saldırı ancak daha sonraki evrede, kaygının yerini ruhçözümcüye yönelik güçlü bağlanma aldığı ve ilk düşkırıklıkları belirmeye başladığı zaman yapılmalıdır. Sağaltımın başında kişilik çözümlemesi hiç gerekli değildir.

Karakaygılılarla (mélancoliquc'lerle) ciddî ruhçöküntüsü geçirenlerde kişilik çözümlemesinin yarar ya da zararı sinircenin niteliğine bağlı olacaktır: belirgin bir uyarılma hâli, canına kıyma saplantısı, şiddetli kaygı nöbeti ya da coşkusal duyarsızlık geçiren hastalara uygulanan yöntem değişik olmalıdır. Aynı biçimde, cinsel nesneyle ilişkinin ne derece korunduğuna da dikkat edilmelidir. Aşırı uyuşukluk (apathie) hâlinde, ömür boyu sağaltımla uğraşmak istemiyorsak, Ben'in (bilinçaltına itilmiş saldırganlığa karşı) kendini savunma yollarıyla kişiliğin tümünün sakına sakına çözümlemeden geçirilmesi gereklidir.

Kişilik zırhının, hastanın kişiliğine ve hastalığın durumuna göre az ya da çok gevşetilebileceğini belirtelim. Ruhçözümlemesi uzmanının elinde çözümlemenin ölçüsünü tutturmak üzere şu araçlar vardır: direnmelerin yorumlanmasında uygulanacak yoğunluk; yorumun az ya da çok derin tutulması; belli bir anda aktarmanın olumlu ya da olumsuz yanlarının kısmen ya da bütünüyle yokedilmesi; sağaltımın herhangi bir aşamasında, hastanın az çok yoğun direnmeler göstermesine izin vermek: bütün bunlar, kişilik çözümlemesinin yoğunluğunun ölçülmesine izin verir. Öte yandan, hastayı daha ortaya çıkmadan şiddetli sağaltım tepkilerine hazırlamak gerekir. Yorumlarında ve hastayı etkilemekte belli bir esnekliğe erişmiş, başlangıçtaki korku ve güvensizlik duygularını aşmış, belli bir sabra ulaşmış ruhçözümcü aşılmaz güçlüklerle karşılaşmayacaktır.

Ruhçözümcü ruhsal yapı ve düzenekleri kendisine yabancı yeni bir hastayla karşılaştığı zaman kişilik çözümlemesi karmaşıklaşır. Bu

gibi durumlarda usul usul, adım adım, uygulayımı ortaya çıkan kişiliğe ayarlayarak çalışmak gerekir. Beklenmedik, tatsız tepkilere yolaçmamak için, bilincin derin katmanlarının yorumundan titizlikle kaçınmalıdır. Köklü yorumları ilerki günlere bırakmak biraz zaman yitirtecek, ama çözümlemeye sürekli ve yararlı bir gidiş kazandıracaktır.

Kendileri de ruhçözümlemesi yapan ya da denetim altında ruhçözümlemesine girişen hekim arkadaşlar bana sık sık kişilik çözümlemesinin aylardır içinden çıkılmaz bir duruma saplanıp kalmış hastalara uygulanıp uygulanamayacağını sormuşlardır. Ruhçözümlemesi topluçalışmalarında geçirdiğimiz deneyimler bu soruyu kesinlikle yanıtlamaya henüz izin vermiyor, ancak görünüşe göre, pek çok durumda, uygulayım değişikliğinin yararı olmaktadır.

Kişilik çözümlemesi dizgeli olarak uygulandığı zaman, hastanın ruhçözümlemesi konusundaki kuramsal bilgilerinin hiç önemi kalmamaktadır. Hasta genel bir direnme göstermedikçe, geçmiş coşkuları yeniden yaşamadıkça hiçbir köklü yoruma girişmediğimiz için, sağaltımın hiçbir evresinde bilgisini ortaya dökemeyecektir. Direnme içersinde bilgi gösterisine girişmeye kalkarsa, bu davranışı genel kişilik savunmasına girer ve bütün öbür özsever tepkiler gibi, söz konusu niteliğin altı çizilebilir. Hasta ruhçözümlemesi terimleriyle konuşmaya başladığı zaman ona bundan kaçınmasını söylememeli, tersine, bunu bir Ben savunması, hastanın çözümcüyle özsever özdeşleşmesi olarak yorumlamalıyız. Şu soru da sık sık karşımıza çıktı: kişilik çözümlemesine elverişli durumların *yüzdesi* nedir? Her sinir hastalığının kişilik çözümlemesine elverişli olmadığını daha önce belirttik. Bunun *yüzdesini* kestirmek büyük ölçüde ruhçözümcünün sezgisine ve ustalığına bağlı kalacaktır. Son yıllarda, hastaların yarısından çoğunun kişilik çözümlemesinden yararlandıklarını gördüm.

Çözümleme, ne ölçüde kişilik değişikliği gerektirmektedir? Ve bu değişiklik ne ölçüde sağlanabilir?

Birinci soruya verilecek yanıt kolaydır: sinirceli kişilik, sinirce belirtilerinin kişiliksel temelini oluşturduğu, hastanın uğraşsal ya da cinsel etkinliklerini aksattığı ölçüde değiştirilmelidir.

İkinci soruya gelince, bunun da görgüye dayanan tek bir yanıtı var. Gerçekten de, somut olarak elde edilebilen değişimlerin istenen değişimlere uygun olabilmesi için bir sürü etkenin biraraya gelmesi gereklidir. Bugün ruhçözümcülerin elindeki araçlar kişiliğin niteliksel

değişimine yolaçtırabilecek kadar değildir. Saplantılı kişilik hiçbir zaman dönüşümceli kişiliğe, öfkeli kişilik uyuşuk kişiliğe dönüşmez, canlı insan karakaygılara gömülmez. Demek ki bizim niceliksel değişimlerle yetinmemiz gerekir; bunlar belli bir değere ulaşırlarsa, niteliksel değişiklikler kadar etkili olurlar. Nitekim, saplantılı sinirceye yakalanmış hastaların azıcık kadınsılığa çalan davranışları çözümleme sırasında belirginleşebilir, saldırgan-erkeksi tutum yumuşayabilir.

Bir hastanın genel tutumu, varolma biçimi ruhçözümcüden çok onu zaman zaman gören kişilerin daha kolay gözüne çarpacak değişikliklere uğrayabilir. Nitekim, aşağılık duygusu çeken bir hasta daha içten bir tutum benimseyebilir, daha doğal davranabilir, korkak kişi daha yiğitleşebilir, kılı kırk yaran kişi daha az titizlik gösterebilir, düzensiz kişi daha yöntemli olabilir. Ancak, «kişisel renk» hiçbir zaman yokolmaz, hattâ beliren değişimler içersinde bile kendini gösterebilir. Eskiden kılı kırk yaran kişinin gerçekçi ve bilinçli bir emekçi olduğu görülür; içtepili (impulsif) kişi sağaltımdan sonra da başkalarından daha hızlı tepki göstermeyi sürdürür. «Tinsel kaçıklık»a yakalanmış bir hasta, ruhçözümlemesinden sonra bile yaşamı hiçbir zaman bir ağlatı olarak görmeyecek, yaşamın güçlüklerinin altından iyileşmiş bir içtepiliye oranla daha kolay kalkacaktır. Kişilik yapısının temel nitelikleri hiçbir zaman yokolmasa da, kişilik çözümlemesi onlara hastanın uğraşsal yeteneklerini ya da olağan cinsel yaşamın tadını çıkarma yetisini azaltmalarını önleyecek bir sınır çeker.

ALTINCI BÖLÜM

AKTARMANIN ÇEKİLİP ÇEVRİLMESİ

1. CİNSEL ENERJİNİN CİNSEL NESNEDEN KURTARILMASI

«Aktarmayı denetim altına alma» zorunluluğu çocukluktan kalma davranışların çözümcüye aktarılmasından gelmektedir; sağaltım sırasında, arzu aktarımı birçok kılığa bürünmekte, birçok işlev yüklenmektedir. Hastanın hekim karşısındaki tutumu da olumlu ya da olumsuz nitelik kazanmaktadır. Ruhçözümcü, her aktarmanın önünde sonunda dirençmeye dönüştüğünü, hastanın bunu tek başına yenemeyeceğini gözden ırak tutmamalıdır. Daha önce Freud'un da belirttiği gibi, başlangıçta olumlu nitelik taşıyan bir aktarma sonradan olumsuza dönüşebilir. Aktarmanın taşıdığı önem, sinir hastalığının başlıca bileşenlerinin yalnız aktarmada dile gelmesindedir. Bundan ötürü, yavaş yavaş ilk sinircenin yerini alan «aktarma sinircesi» ruhçözümsel uygulayımın en önemli hedeflerinden biridir. Olumlu aktarma sağaltımı alıp götüren ana araçtır. Kendi başına iyileştirici bir etken değildir, ama işin sonunda —aktarmadan bağımsız olarak— iyileşmeyi sağlayacak sürecin başlatılabilmesi için vazgeçilmez önkoşuldur. Freud yapıtlarında aktarmayla ilgili uygulayımsal sorunları şöyle sıralar:

1) etkili bir olumlu aktarmanın yaratılması;

2) aktarmanın sinirceli dirençlerin kırılmasında kullanılması;

3) olumlu aktarmanın bilinçaltına itilmiş içeriklerin su yüzüne çıkarılmasında ve canlandırıcı bir etki yaratan coşkusal (duygusal) boşalmaların başlatılmasında kullanılması.

Kişilik çözümlemesi bize iki görev daha yükler bunların biri uy-

gulayımsaldır; öbürüyse cinsel enerjiye çekidüzen verme bilimiyle ilgilidir.

Uygulayımsal görev, daha etkili bir olumlu aktarma yaratma gerekliliğinden doğmaktadır. Bakımevinde edindiğimiz deneyimler hastaların ancak küçük bir azınlığının kendiliklerinden böyle bir aktarmayı becerebildiklerini göstermiştir. Kişilik çözümlemesinin bakış açısını benimsediğimiz zaman, başka bir sorunla daha karşılaşırız: *bütün sinircelerin* kaynağı sinirceli kişilikse, ve özsever zırh sinirceli kişiliğin belirgin yanlarından biriyse, sağaltımın başında hastaların *sahici* bir olumlu aktarmayı becerip becerremeyeceklerini kestirebiliriz. Burada, «sahici» terimiyle, hastayla ruhçözümcü arasındaki çözümlemenin fırtınalarına dayanacak kadar sağlam ilintilere temel olacak, iki yana çekilmez, güçlü sevisel nesne ilişkisini anlatmak istiyoruz. Bugüne dek karşılaştığımız olaylara bakarak, yukarki soruya olumsuz yanıt vermek zorundayız: sağaltımın ilk evrelerinde, sahici bir olumlu aktarma yapılamaz; dahası, hekimsel bakımın başlangıcında böyle bir aktarma *olanaksız*'dır, çünkü söz konusu aktarma hem cinsel arzuların bastırılmasına, yâni cinsel nesnelere yönelik arzuların bulunmayışına, hem de kişilik zırhına toslar. Bununla birlikte, kimi hastalarda insanı yanılgıya düşürecek birtakım görüngülere rastlanır. Peki, bu aktarma belirtilerinin bilinçdışı gerekçeleri nelerdir acaba? Onları sahici belirtiler sayabilir miyiz? Sorunun üzerinde durulmaya değer, çünkü birtakım ruhçözümcüler sahici cinsel nesne arzularıyla karşı karşıya bulundukları varsayımından yola çıkarak tatsız deneyler yaşamışlardır. Aslında bu soru, daha genel bir sorunun belli bir yanından başka şey değildir: sinirceli kişi başka birini sevebilir mi? Sevebilirse, nasıl sever? Bu düzmece olumlu aktarma belirtilerinin, ya da başka bir deyişle, ruhçözümcüye yönelik cinsel arzuların derinlemesine incelenmesi (sevi kavramına yakın düşen birtakım küçük belirtiler dışında) şu üç temel görüngüyle karşı karşıya bulunduğumuzu ortaya koymuştur:

1) «*Tepkisel* olumlu aktarma». Bu durumda, hasta bir nefret aktarmasının yerine dıştan sevgiye benzeyen belirtiler koymaktadır. Ama gerçekte, karşımızda *gizli bir olumsuz aktarma* vardır. Bu tür aktarmadan doğan direnmeleri bir sevgi ilişkisinin belirtileri diye yorumlarsak, altta yatan olumsuz aktarmayı azımsar, sinirceli kişiliği es geçme tehlikesiyle karşılaşırız.

2) Ruhçözümcüye karşı, yine bilinçaltına itilmiş ve başka bir

şeyle dengelenmiş nefret duygularını gizleyen, *suçluluk duygusunu, tinsel özezerliği* (mozaşizmi) dile getiren, *edilgin bir uysallık.*

3. Ruhçözümcünün hastayı seveceği ya da ona hayran olacağı düşüncesine dayanan bir *özsever arzu* aktarması. Bu tür aktarmalar tez elden yıkılmakta, yerini acı bir düşkırıklığıyla özsever nefret duygusuna bırakmaktadır. Bu tutumu olumlu bir aktarma sayan («beni seviyorsunuz»diyen) ruhçözümcü korkunç bir yanılgıya düşer. Çünkü bu gibi hastalar kimseyi sevmezler: tek dilekleri *sevilmek*'tir, bu dileğin yerine getirilmediğini anladıkları an bütün ilgileri kesilir. Bu tür aktarmaların içinde de cinsel güdüler bulunduğunu söylemeye bile gerek yoktur, ancak tıpkı sözlü dileklerde olduğu gibi, dipte özsever bir temel taşıdıkları için, etkili bir olumlu aktarmanın gerçekleşmesine yardım etmezler.

Dıştan olumlu gözüken bu üç tür aktarmada —derinlemesine bir incelemenin daha başka örnekleri ortaya çıkarabileceğini sanıyorum— sinir hastalığının henüz bütünüyle yoketmediği sahici sevgi kırıntıları vardır elbet. Bunlar da doyumsuz sevgiyi nefrete, özseverliğe ve suçluluk duygusuna çeviren sinirceli sürecin sonuçlarıdırlar. Genellikle, ruhçözümlemesinin kendi varlıklarını tehlikeye düşüreceği noktaya dek sürmesine izin verirler; ama çözümleme bu belirtilerin yüzündeki perdeyi zamanında düşürmeyi bilemezse, büyük bir olasılıkla, hastaya sağaltımı yarıda kesme fırsatı yaratırlar.

Beni olumsuz aktarma sorununa eğilmeye götüren de zaten güçlü bir olumlu aktarma yaratma arzum oldu. Oysa hastaya ruhçözümcüye karşı takındığı olumsuz, eleştirici ya da küçümseyici tutumu vaktinden önce ve bütünüyle göstermek olumsuz aktarmanın yoğunlaşmasına değil, tersine bu tutumun kararlı hâle gelmesine ve olumlu davranışların kaldırılıp atılmasına yolaçar. Özsever savunma gereçlerinin çözümlemeyle ortadan kaldırılmasının altta yatan olumsuz aktarmaları su yüzüne çıkarması —ki bunlar, aylarca, hastanın kendini savunması biçiminde dışavurabilir— insana «olumsuz aktarmalar üzerinde çalıştığı» izlenimini verebilir. Oysa, bu durumda hastaya zaten kendisinde bulunmayan hiçbir şey getirmiyorumdur: genel tutumu (aşırı çelebilik, kayıtsızlık falan) altında gizlenen ve ruhçözümcünün etkisine yöneltilmiş bir *gizli savunma*'dan başka şey olmayan nesneyi gün ışığına çıkarmakla yetiniyorumdur.

Başlarda, her türlü Ben savunmasını olumsuz aktarma diye nite-

lendiriyordum. Bu görüş, her Ben savunmasının er-geç önceden varolan nefret güdülerinde sonuçlanacağı olgusuyla doğrulanıyordu. Ayrıca, direnmenin yorumunda başlangıç noktası olarak Ben'in kendini savunma biçimlerini seçtiğimiz zaman mutlaka nefrete yolaçtığımız da doğrudur. Ancak, Ben savunması kendi başına olumsuz aktarma sayılamaz. Olsa olsa, özsever savunmanın gösterdiği bir tepki olabilir. Özsever aktarma da, terimin en kesin anlamında, olumsuz aktarma değildir. Ancak, bu görüşleri öne sürdüğüm dönemde, dizgeli bir çözümlemeye soktuğumuz an, Ben savunmasının hızla ve kolayca olumsuz aktarmaya dönüşmesi beni epeyce etkilemişti. Sağaltımın başından beri olumsuz aktarmayla karşılaşmamız ancak kadınsı-edilgin kişiliğin yaptığı bir aktarma ve duygusal kilitlenme söz konusu olduğu zaman olmaktadır; çünkü bu gibi durumlarda bastırılmış etkin bir nefret vardır önümüzde.

Dıştan olumlu gözüken aktarmayla karşılaştığımız zaman uygulanacak yöntemi aydınlatmak üzere cinsel tutarsızlıktan yakınan, yirmi yedi yaşındaki bir hanımı örnek vereceğim. İki kez evlenip boşanmış, ayrıca bir sürü erkekle ilişki kurmuştu. Erkek düşkünlüğü eğiliminin derinde yatan nedenini biliyordu: bedensel boşalma güçsüzlüğü çektiğinden, cinsel ilişkilerinden hiçbir doyum elde edemiyordu. Direnmesinin ve bununla ilgili yorumunun niteliğini iyice ortaya çıkarmak üzere, son derece güzel ve dişiliğinin farkında bir kadın olduğunu da ekleyelim. Zaten dişiliğini gizlemiyordu, ama daha ilk buluşmamızda belli bir çekingenlik yakaladım onda; rahat konuşup sorularımı yanıtlarken, gözünü dikmiş döşemeye bakıyordu.

İlk buluşmamızla ikincinin yarısında, ikinci boşanmasının nasıl güç koşullarda olduğunu ve sevişme sırasında yaşadığı duygulanım bozukluklarını anlattı. İkinci buluşmanın sonlarına doğru, ilk sarsıntıları yakaladım. Hasta sustu, uzunca bir suskunluktan sonra söyleyecek başka şeyi olmadığını bildirdi. Aktarmanın şimdiden direnme biçiminde kendini gösterdiğini anladım. İki yöntemden birini seçecektim: ya hastayı tatlı sözlerle bana içini dökmeyi sürdürmeye razı edecektim, ya da doğrudan doğruya direnmesine saldıracaktım. Birinci yöntem direnmeyi es geçmeyi gerektirecekti; ikinci yöntemiyse ancak cinsel arzularını bastırmasının niteliği konusunda azbuçuk bilgi edinirsem uygulayabilirdim. Ruhçözümcü bu gibi durumlarda hep bir Ben savunmasıyla karşılaştığından, direnmeye bu açıdan, hem de

yanılgı tehlikesi olmaksızın yaklaşabilirdim. Hastaya duygusal kilitlenmesinin altında yatan anlamı açıkladım: duygusal kilitlenmelerin hep, bilinçdışı bir savunmadan ötürü, gün ışığına çıkarmaktan çekindiğimiz düşünceleri gizlediğimiz için oluştuklarını anlattım. Bu düşüncelerin de çoğunlukla ruhçözümcünün kendisine yönelik olduklarını, sağaltımın yararını gözetiyorsak, bunları açıkça ortaya vurmanın önemini belirttim. Biraz duraladıktan sonra, bir gün önce hiç sıkılmadığını, ama şimdi sağaltımla doğrudan ilişkisi bulunmayan şeyler düşündüğünü söyledi. Gerçekten de, «ona herhangi bir duygu beslersem» ne yapacağımı merak ediyor, erkeklerle kurduğu çok sayıda yakın ilişkiden ötürü kendisini küçük görmemden korkuyordu. Buluşma bu sözlerle bitti. Ertesi gün aynı duygusal kilitlenme sürüyordu. Bir kez daha kendini bir şeylere karşı savunduğuna dikkatini çektim. Bir gün önceki olayı bütünüyle bilinçaltına ittiğini saptadım; o gece, ruhçözümcünün kendisine duygusal olarak bağlanmasından korkup uyuyamamıştı. Daha az deneyimli biri bu durumda hastanın kendi sevisel içtepilerinin yansımasını görürdü, ancak hastanın kişiliği, dişiliğine beslediği belirgin hayranlık, geçmişi böyle bir yoruma izin vermiyordu. Belli belirsiz, hastamın hekimlik yeteneğimden kuşkulandığını, ruhçözümlemesinden yararlanıp kendime cinsel çıkarlar sağlamamdan korktuğunu seziyordum. Kendi açısından birtakım cinsel arzuları çözümsel duruma aktardığınaysa kuşku yoktu. Dolayısıyla, Bilincin O Yanı'nın belirtilerini tartışmakla Ben'iyle ilgili korkularını irdeleyip araştırma arasıda bir seçme yapmak zorundaydım: korkularını sezdiğimi söyleyerek ikinci çözümü seçtim. Bunun üzerine, öbür hekimlerle yaşadığı kötü deneyimleri anlattı: hepsi, er-geç ona sevisel önerilerde bulunmuş, kimileriyse görüşünü bile sormadan, sağaltımdan yararlanıp onu kötüye kullanmışlardı. Bu sözler rahatlatıcı oldu, bir süre bana yine iç çatışkısından sözetti. Özellikle sevi serüvenleri üzerinde durdu, bu da benim iki saptama yapmama izin verdi: kendinden yaşça küçük erkekleri seçiyor, bunlardan kısa sürede bıkıyordu. Bütün sevisel yaşamının açık seçik *özsever* eğilimlerin damgasını taşıdığına kuşku yoktu: erkekler üzerinde egemenlik kurmak istiyor, bunu da en iyi genç erkeklerle başarıyordu; bir erkek, haklı olarak inandığı şeyi, koşulsuz hayranlığı ayaklarının dibine bıraktığı an, bizimki ona sırtını çeviriyordu.

Sağaltımın geleceğine büyük bir zarar vermeden ona bu dav-

ranışının altında yatan anlamı açıklamak son derece kolaydı, çünkü bunlar üstünkörü bastırılmış olgulardı. Ancak, bu yorumun hiçbir devindirici etkisi olamazdı. Kişiliğinin belirgin yanının kısa bir süre sonra çözümlemeye kıyasıya direnme biçiminde dışavuracağı belli olduğundan, aktarma duygulanımlarıyla hastanın bunların bilincine varması arasında bağ kurmak üzere o ânı beklemek bilgelik gerçiydi. Nitekim, direnme kısa bir süre sonra kendini gösterdi, ama hiç ummadık biçimde.

İlkin, hasta yine eski suskunluğuna gömüldü; benden bir şeyler gizlediğini söylediğimde, uzun duraksamalardan sonra, korkularının doğru çıktığını, ama bunun nedeninin benim kendisine besleyeceğim sevgi duyguları değil, tersine *kendisinin* bana beslediği duygular olduğunu söyledi. Aklı fikri çözümlemedeydi, durmadan bu konuyu düşünüyordu; bir gün önce ruhçözümcüyü düşünerek kendi kendini doyurmuştu. Ben de ona bu gibi düşlerin işin içinde olduğunu, hastaların sevisel duygularını her zaman ruhçözümcüye aktardıklarını anlattım, kadının buna aklı yatlı. Sonra, aktarmanın özsever yanını belirttim. Kurduğu düşlerin, cinsel enerjisini yönelttiği nesneyle ilgili arzularda bir patlamanın başlangıcını dile getirdiği açıktı. Birtakım nedenler aktarmaya dayalı yoruma aykırı düşüyordu: yasak cinsel ilişki arzusu hâlâ şiddetle bastırılıyordu; kurduğu düşlerde birtakım çocukluk ögeleri bulunsa da, arzularından kendisi sorumlu değildi. Hastanın kişiliği, aktarmasal düşlerinin yeraldığı genel durum bana kurduğu düşlerin öbür yanlarıyla nedenlerini inceleme olanağı veren bir sürü gereç sağlıyordu. Hasta —çözümlemeden önce ve çözümleme sırasında— kaygı nöbetlerine yakalanmaktaydı, bunlar hem birikmiş cinsel uyarılmayı dile getiriyordu, hem de kadının karşılaştığı durumun güçlüklerini. Bu yüzden, Ben'inden yola çıkarak bütün çabamı aktarma direnmesine yönelttim. Ketvurmaların (arzularını bilinçaltına itişinin) herhangi bir erkeğe sevgisini söyleyemeyecek kadar kendini beğenmiş olmasından geldiğini söyledim. Hemen bana hak verdi, bu gibi itiraflar söz konusu olduğunda bütün varlığının ayaklandığını belirtti. Bunun üzerine, şimdiye dek hiç kendiliğinden bir erkeği sevip sevmediğini, arzulayıp arzulamadığını sordum; o da bana böyle bir şeyin hiç başına gelmediğini, hep erkeklerin çevresinde dolandıklarını, çağrıların onlardan geldiğini söyledi. Bu tutumun altında yatan özseverliği belirtim, çok iyi anladı. Aktarmaya gelince, bunun sahici bir sevgi içtepisi ol-

madığını anlattım; kolay ayak uyduramadığı bir olgu, yâni çekiciliğinden etkilenmemişe benzeyen bir erkek karşısında sevgi değil, ancak belli bir öfke duyuyordu. Kurduğu düş, ruhçözümcüyü kendisine vurulmuş görme arzusunu dile getiriyordu. Dediklerimi doğruladı, kurduğu düşlerde *ruhçözümcüyü tavlamanın büyük bir yer tuttuğunu ve kendisine çok haz verdiğini* bildirdi. Bunun üzerine, dikkatini tutumunun tehlikelerine çektim: gerçekten de, ruhçözümcünün «kayıtsızlığı»na dayanamama ve çözümlemeye duyduğu ilgiyi yitirme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. O zaman, kendisinin de zaten bu olasılığı düşündüğünü itiraf etti.

Şu noktayı vurgulamak gerekir: hekim tam zamanında bu gibi aktarmaların özsever yanını ortaya çıkarmayı başaramazsa, hasta, olumsuz aktarmanın yarattığı düşkırıklığıyla ruhçözümlemesine son verebilir. Son yıllarda, Viyana Uygulayımsal Topluçalışması'nda bana böyle bir sürü olayla karşılaşıldığını söylediler. Karşılaşılan hep aynı öyküdür: ruhçözümcü belirtilerin dış görünüşüne aldanmakta, bunları sevilme değil, sevme arzusu gibi yorumlamaktadır; yaşanan durumun yarattığı düşkırıklığını hesaba katmamakta ve hasta er-geç sağaltıma son vermektedir. Benim ele aldığım olayda, aktarmanın yorumu hastanın kendine hayranlığının, gönlünü çelmeye çalışan erkeklere duyduğu küçüksemenin, bütün aksaklıkların nedeni olan sevebilme yeteneğinden yoksunluğun çözümlenmesine izin verdi. Her şeyden önce kimseyi sevemeyişinin nedenlerini yakalaması gerektiğini çok iyi anladı. Aynı bağlam içersinde, boş kendini beğenmişliğinin yanında, inatçılığına, ilgilerinin yüzeyselliğine, ve kendisini her şeyden çok yaralayan iç dünyasındaki boşluğa değindi. Böylece, aktarma direnmesinin çözümlenmesi kısa zamanda kişiliğinin çözümlenmesine dönüştü, o andan sonra, sağaltımın merkezi kişiliğin çözümlenmesi oldu. Öte yandan, hasta, tam bir iyiniyetle yanaşmasına karşın, çözümlemenin aslında kendisini hiç etkilemediğini kabul etmek zorunda kaldı. Çözümlemenin gerisi bizi burada ilgilendiren konuya girmiyor. Benim buradaki niyetim, belli bir aktarmanın çekilip çevrilmesinin —söz konusu aktarma hastanın kişiliğince belirlendiği zaman— bizi alıp doğruca özsever savunmalara götürdüğünü göstermekti.

Tutumbilimsel değerlendirmeler de, çözümsel sağaltım alanında, ilkin bunları örten özsever ve olumsuz eğilimlere elatacak yerde, hastanın sahici bir olumlu aktarmanın ilk belirtilerinin bilincine var-

masını sağlamanın yanlış olduğunu göstermektedir. Bu dediklerim, çözümsel sağaltımın tutumbilimsel yanıyla ilgili uyarılardır.

Bildiğim kadarıyla, başka bir nesneye aktarılmış duygusal bir devinmenin yorumlanmasının söz konusu devinmenin yoğunluğunu azalttığını, karşıt eğilimi güçlendirdiğini herkesten önce dile getirme onuru Landauer'indir. Oysa, çözümsel sağaltımın ereği herhangi bir cinsel nesneye yönelmiş cinsel enerjiyi, bağlarından kurtarmak, gerek bilinçaltına itilmiş cinsel enerjiyi, gerek özsever, üretkenlik-öncesi, yıkıcı güdülere saplanıp kalmış cinsel enerjiyi özgür bırakmaktır. Bundan ötürü, ruhçözümcü elden geldiğince uzun süre ve özellikle olumsuz, özsever aktarma belirtilerini yorumlamalı; bunlar aktarmada yoğun ve iki anlama yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkana dek, sevisel içtepilerin açılıp çiçeklenmesini gözlemelidir. Genellikle, söz konusu yoğunlaşma ancak çözümlemenin son evresinde kendini gösterecektir. Saplantılı sinircelerle karşı karşıya bulunduğumuz zaman, (öz-severlik, nefret, suçululk duygusu gibi) nesneye yönelik cinsel enerjiye karşı çıkan güdüler üzerinde yürütülecek sürekli çalışmayla ikianlamlı güdüler öbürlerinden koparılıp ayrılmadıkça, çoğunlukla ikianlamlılık ve kuşkuları ortadan kaldırmak olanaksızdır. Ruhçözümcü, böyle bir çabaya giriştiği vakit, aşırı ikianlamlılık ve kuşku ortamından hiçbir zaman kurtulamayacak, kuşku zırhı bilinçdışı içeriklerin yorumunu işe yaramaz kılacaktır. Bu tutumbilimsel düşünce yersel (topique) görüşle tam bir uyum içersindedir, çünkü sahici ve kökensel cinsel enerji, özellikle de yasak cinsel ilişki arzusu her zaman bilincin ta derinlerine itilmiştir; buna karşılık özseverlik, nefret, suçluluk duyguları ve üretkenlik-öncesi güdüler, gerek yersel gerek yapısal açıdan, daha yüzeydeki katmanlardadırlar.

Tutumbilimsel açıdan, aktarmanın çekilip çevrilmesi *nesneye yönelik cinsel enerjinin tümünü gerçekten üretken-cinsel tek bir aktarmada toplamayı* amaçlar; buysa, kişilik zırhında hapsolup kalmış elezer ve özsever enerjilerin kurtarılmasından başka üretkenlik-öncesi saplanmaların da kırılmasını gerektirir. Kişilik zırhında saklanan özsever ve elezer güdülerin ortaya çıkarılması enerjileri yeniden üretkenlik-öncesi konumlara doğru akıtır. O zaman üretkenlik-öncesi nitelikte, yâni daha çocuksu bir gelip geçici olumlu aktarmayla karşılaşılır. Bu aktarma, üretkenlik-öncesi (prégénital) düşlerle yasak cinsel ilişki arzularının su yüzüne çıkmasını hızlandırır, üretkenlik-öncesi saplanma-

ların kırılmasını kolaylaştırır. Üretkenlik-öncesi saplanmalardan kurtarılan bütün enerji üretken-cinsel konuma doğru akar, (dönüşümcelerde) üretken-cinsel Oidipus karmaşasını yoğunlaştırır, (saplantılı sinircelerde ya da yürek çöküntülerinde) yeniden alevlendirir. Bu süreç genellikle az çok şiddetli kaygı nöbetleriyle ve çocukluktan kalma kaygı dönüşümcesiyle atbaşı gider. Bu, üretken-cinsel evrenin yeni bir enerji yatırımına tanık olduğunun ilk belirtisidir. Ancak, bu evrede kendini gösteren cinsel Oidipus arzusu değil, Ben'in ona karşı savunulmasıdır, *iğdiş edilme kaygısı*'dır. Bu arada şunu da belirtelim ki, cinsel enerjinin üretken-cinsel etkinlik evresinde yoğunlaşması ilkin gelip geçicidir; çünkü, kısa bir süre sonra, iğdiş edilme korkusu cinsel enerjiyi yeniden özsever ve üretkenlik-öncesi saplantı noktalarına iteler. Bu süreç, genellikle birkaç kez yinelenir. Kandaşıyla yasak cinsel ilişki kurma arzusunun her boygösterişinden sonra, iğdiş edilme kaygısının sonucu olarak, cinsel enerjinin yine belli noktalara doğru çekildiği görülür. İğdiş edilme korkusunun depreşmesinden ötürü, kaygıyı belli bir yerde tutabilen eski düzenek yeniden eyleme geçer. O zaman ya birtakım gelip geçici belirtiler ortaya çıkar, ya da özsever savunma yollarının yeniden körüklendiği görülür. Çözümlemenin ilk görevi hiç kuşkusuz işte bu savunma düzeneklerine saldırmaktır; yorum, bilincin daha derin katmanlarından yüzeye çıkmış, çocukluktan kalma anı ve çağrışımları ortaya vurur ve üretken cinsel etkinliğin her boygösterişinde belli oranda kaygıyı söküp atar. Bu süreç, cinsel enerji üretken cinsel etkinlik alanında sürekli olarak kalana dek yinelenir; ondan sonra kaygının, üretkenlik-öncesi ve özsever güdülerin yerini *üretken-cinsel,* aktarmayla ilgili duyumlar ve düşler alır.[1]

Ben bu olguları gözler önüne serdiğimde, birkaç ruhçözümcü sağaltımın hangi ânında *güncel sinirce*'nin işe karıştığını sordu. Bu sorunun yanıtı şöyle: sinircenin çekirdeği, yâni sinirceli cinsel durgunluk işte tam şu anda, cinsel enerjinin saplanıp kaldığı başlıca noktalar çözüldüğü, kaygı artık sinirce belirtilerinde ve kişilikte dile gelmediği zaman kendini göstermektedir. Ondan sonra artık yüzer-gezer hâle gelen cinsel enerjinin durgunluğunu dile getirmektedir. *Gerçek*

[1] *1945:* Dirimsel enerjiyi inceleyen dirimsel-doğabilim çerçevesinde, dirimsel enerjiyle sağaltımın ereği, bütün dirimsel tepke ve devinimlerin ***eksiksiz bedensel boşalma tepkesi***'nde birleşebilmelerini ve yaşam enerjisi akımlarını üretken cinsel etkinlik alanına yöneltebilmelerini sağlamaktır. Bedensel boşalma gücü ancak böyle yerine getirilebilir.

olumlu aktarma, yâni hem sevginin, hem de tensel hazların ruhçözümcüye aktarılması da çözümlemenin işte bu evresinde olmaktadır; hasta, aktarma düşleri kurarak kendi kendini doyurmaya başlamaktadır. Kurulan düşlerin yardımıyla, çoğu kez, henüz ortadan kaldırılamamış, çocukluktan kalma ketvurmalarla sapmalar yokedilebilir: çözümlemenin bu evresine gelince, aktarmanın çözülmesine geçilmelidir. Bu soruna eğilmezen önce, cinsel enerjinin aktarmada ve üreme örgenleri bölgesinde toplanması evresinde gözlenen birtakım ayrıntılara değinmek istiyorum.

2. İKİNCİ ELDEN ÖZSEVERLİK, OLUMSUZ AKTARMA VE HASTALIĞIN BİLİNCİNE VARIŞ

Olabildiğince çok cinsel enerjinin zincirden kurtarılması için gerekli kişilik savunması düzeneğinin önce gevşetilip sonra ortadan kaldırılması hastayı belli bir süre şaşkınlığa ve karışıklığa düşürür. Bu evreye, *ikinci elden özseverliğin yıkılması evresi* adını verebiliriz. Bu evrede, hastanın nesneye dönük cinsel enerji aracılığıyla çözümlemeye sarıldığına kuşku yoktur, bu da ona bir tür çocuksu korunma sağlar. Ancak, Ben'in kendini savunmak üzere geliştirdiği tepkisel oluşumlarla yanılsamaların hastada çözümlemeye karşı kesin düşmanlık duyguları geliştirdiğini hiçbir zaman unutmamak gerekir.[1]

Öte yandan, kişilik zırhının kırılması güdülere eski güçlerini kazandırdığı için, Ben kendini yeniden onlara teslim edilmiş gibi duyumsar. Bu görüngüler geçici evreye son derece tehlikeli bir nitelik kazandırır; kimi hastalar habire canlarına kıymayı düşünür, kimileri işlerini yürütemez olur, kimileri de —özellikle içine kapanmış kişiler— iyiden iyiye kendi iç dünyalarına yönelir. Dışkılık bölgesi uyarılmasında direnen ve saldırı güçlerinden yararlanan zorlanımlı (compulsif) kişiler bu evreyi öbürlerinden daha kolay atlatırlar. Aktarmaya egemen olmayı bilen hekimler, aynı zamanda, yorumların ölçüsünü ayarlayarak ve hastanın olumsuz eğilimlerini açıkça ortaya çıkararak bu sürecin hızını ve yoğunluğunu düzene koyabilirler.

Tepkisel oluşumların eritilmesi sırasında, erkekler ansızın erkek-

[1] Olumsuz aktarma sorunuyla ilgili bir sürü karşıt-görüşün, ruhçözümcülerin çoğunun özsever savunma düzeneğiyle ilgilenmemelerinden, dolayısıyla nefret fırtınaları yüklü aktarmaların ayrımına varmayışlarından geldiğine kuşku yoktur.

liklerini yitirirler; ben, kamışlarının dikilmesinden haz duyan erkekleri belirecek şiddetli tepkilere karşı uyarmayı alışkanlık edinmişimdir. Sarsıntıyı hafifletmek üzere, her an iç dengelerini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan hastalara geçici bir süre cinsel perhiz salık veririm —dengenin yitirilmesi genellikle sinirce belirtileriyle kaygı belirtilerinin artması, gittikçe yoğunlaşan tasalarla iğdiş edilme korkusunun ağır bastığı düşler biçiminde kendini gösterir. Ancak, dengeleyici yürek daralmalarını cinsel güçsüzlüklerinden ayıramayan birtakım özüne hayran kişilerin bu tatsız deneyimden geçmeleri zorunludur. Söz konusu deneyim şiddetli özsever, olumsuz tepkilere yolaçar, ama aynı zamanda iğdiş edilme korkusunu birinci düzleme çıkararak ikinci elden özseverliğin en son açık kapatma kırıntısından kurtulmasını da sağlar.

Cinsel güçsüzlüğün başka bir şeyle dengelenmeyişi iğdiş edilme korkusunun *duygusal bir deneyim*'e dönüştüğünü, kişilik zırhının gerçekten delindiğini açıkça gösterir. Bu nedenle, erkeklik güçleriyle övünen sinirceli kişilerde dikilme bozuklukları görülmeyişi hastaların ruhçözümlemesinden hiç etkilenmediklerini kanıtlar. Ancak, genellikle böyle bir sorun çıkmaz karşımıza, çünkü ruhçözümcünün karşısına gelen sinirceliler de hep birtakım cinsel etkinlik bozuklukları vardır. Ama erkeklik örgenlerinin dikilmesini sırf elezer bir temel üzerinde sürdüren, dikilme güçsüzlüğü ya da erken boşalma gibi hastalık belirtilerinin bilincinde olmayan bir sürü insan vardır.

Hasta cinsel bozukluklarının imlemini anlayana dek, çözümlemenin bir bakıma bütün kişiliğine saldırması gereklidir. Çözümlemenin, onu alıp ruhçözümcüye getiren sinirce belirtilerinin ayrımına vardığı ölçüde, hastadan da yardım görebileceğine kuşku yoktur. Ama hasta genellikle sinircesinin tepkisel temelinden, yâni sinirceli kişiliğinden ötürü, çözümlemeye karşı ilgisizdir. Sağaltım sırasında, çoğunlukla, bu son nokta konusundaki tutumu değişir: yavaş yavaş, kişiliğinin de hasta olduğunu algılar, sinirce belirtilerinin derin kaynaklarını yakalar, kişiliğini değiştirmek ister, cinsel bozukluklarının düzeltilmesini arzular. Öznel açıdan, çoğu kez kendini sağalumın başlangıcına oranla çok daha hasta duyumsar, ama çözümleme çalışmasına katılmak da ister. Onu sağlığına yeniden kavuşmaya iten şey, ruhsal dengesindeki önemini açıkça gördüğü olağan cinsel etkinlik umududur. İyileşme arzusunu, bilinçli olarak sinirceye eşlik eden sıkıntılar, bilinçsiz olarak da doğal cinsel yaşamın gereklilikleri güdülendirir.

Hastanın hasta olduğunun bilincine varmasını sağlayan yalnızca özsever savunma düzeneğinin dizgeli biçimde çözümlenmesi değildir; bu çözümleme genellikle savunmanın olumsuz aktarma kılığında yoğunlaşması ve sinirceli dengenin bozulmasına yolaçan çözümlemeye yönelik nefretle dile gelir; ancak, söz konusu bilince varmada, filiz hâlinde, çözümlemenin mutlu sonla bitmesini gerçekleştirebilmek için gerekli karşı-tutumda yatar. Çünkü hasta, kendini ruh ve bedeniyle sağaltıma teslim etmekten başka çıkış yolu bulunmadığını görür; yavaş yavaş, kendisini kurtarabilecek, sağlığına kavuşturabilecek tek kişinin ruhçözümcü olduğunu anlar. Bu inanç iyileşme arzusunu pekiştirir. Bütün du davranışların çocuksu eğilimler, iğdiş edilme kaygısı ve çocukça destek arama ve korunma gereksinmesiyle atbaşı gittiğini belirtmeye bile gerek yoktur.

3. CİNSEL İLİŞKİDEN KAÇINMA KURALININ UYGULANMASI

Çözümlemenin devinimsel ve tutumbilimsel amacı bir cinsel aktarmaya yolaçmaksa, *kaçınma kuralı*'nın ne olduğu ve ne işe yaradığı sorulabilir. Bununla hastanın her türlü cinsel doyumdan kaçınması gerektiğini mi anlatmak istiyoruz, ya da belli bir cinsel doyumdan mı? Pek çok ruhçözümcü, çözümleme sırasında, evli kişiler arasında cinsel ilişkiler dışında, hastanın her türlü cinsel edimden kaçınması gerektiğine inanmaktadır. Yoksa, demektedirler, cinsel enerjinin zorunlu durgunluğu ve aktarmada toplanması gerçekleşemez. Oysa, bu tür yasakların olumlu bir arzu aktarmasını kolaylaştırmadıklarını, tersine köstekledıklerini unutmamak gerekir. Biz, sevişme yasağının istenen ereğe ulaşılmasını sağlayacağına inanmıyoruz. Giderek böyle bir önlemin çözümsel sağaltımın genel ilkelerine aykırı düşüp düşmediği bile araştırılabilir. Sevişme yasağı *kılgısal olarak* sinir hastalığını ağırlaştırmaz, ortadan kaldıracak yerde cinsel doyumsuzluk duygusuna yolaçmaz mı? Cinsel arzularını bastırmış kadınlarla ya da kamışları dikilmeyen erkeklerle karşılaşığımız zaman, böyle bir yasaklama büyük bir yanılgı olur. Bizim sağaltım görevıyle ilgili düşüncemiz, cinsel doyumdan kaçınmanın ancak çok belirli durumlarda salık verilebileceği inancını doğrulamaktadır. Sinircenin kökeninde zaten cinsel enerjinin üreme alanından başka alanlara saptırılması ve kullanılmaması yatmaktadır; dolayısıyla hekimin görevi öncelikle cinsel enerjiyi has-

talıklı biçimde «saplanıp kaldığı» yerden kurtarmak, yeniden üreme örgenleri bölgesine yöneltmektir. Bundan ötürü, yerinde bir yorumla üretkenlik-öncesi etkinlikler yokedilmeye çalışılırken, üretken cinsel eğilimler tam anlamıyla özgür bırakılacaktır. Öte yandan, şimdiye dek bundan kaçınmış hastaların kendi kendilerini doyurmalarını yasaklamaktan da kaçınmak gerekir; söz konusu hastalar, o sırada, zaten kendi kendini okşama korkusunu aşmak üzeredirler. Karşı çıkmak şöyle dursun, üretken (üreme örgenleri yoluyla) kendi kendini doyurmaya destek olmak gerekir. Ruhçözümcü bu soruna, kendi kendini doyurma ya da sevişme direnmeye dönüşürse eğilmelidir. Genellikle, bütün öbür dirençler gibi, bunlar da çözümsel yorumla ortadan kaldırılır. Kimi özel durumlarda, hasta gereğinden çok kendini doyuruyorsa, yasaklama yararlı olabilir. *Ancak sıradan hastanın, özellikle kadınların, sağaltım sırasında cinsel doyumdan yoksun bırakılmamaları gereklidir.* Ruhçözümcü, kendi kendini doyurmaya girişmenin, hasta açısından, belli ölçüde cinsel enerjinin yeniden üreme örgenleri bölgesine yatırılması demek olduğunu hiç unutmamalıdır.

Pek çok durumda, cinsel enerji durgunluğu çözümlemenin karşısına en büyük engel olarak çıkmaktadır. Cinsel enerjinin üreme örgenleri bölgesinde toplanması belli bir aşamaya geldikten sonra, bunun doğuracağı cinsel uyarılma çözümlemenin akışını aksatacaktır. Kurulan düşlerin içeriği tüketildikten sonra, henüz daha başka bilinçdışı anı ve çağrışımlar su yüzüne vurmazken, şiddetli cinsel arzuların belirdiği evre başgösterir. Bu durumda, kendi kendini okşayarak ya da sevişerek elde edilen doyum hastayı zincirden kurtarır, çözümleme kaldığı yerden sürebilir. Görüldüğü gibi, «sevişmekten kaçınma kuralı»nın çok esnek uygulanması, her durum ve koşulda cinsel enerjinin üreme örgenleri bölgesinde toplanmasının gözönünde bulundurulması gereklidir. Başka bir deyişle, enerjinin üreme örgenleri bölgesinde toplanmasını kolaylaştıran her önlem yararlı, aksatan önlemse zararlıdır!

Cinsel enerjinin üreme örgenleri bölgesinde toplanmasıyla atbaşı giden tensel haz aktarımı bilinçdışı anı ve çağrışımların su yüzüne vurmasının en önemli etkenlerinden biridir, ama öte yandan çözümleme için de bir engeldir. Arzu aktarımının doğurduğu üreme bölgesi uyarılması cinsel çalışkıyı her yanıyla körükler; pek çok hasta çözümsel durumun aktarmasal niteliğini kabule yanaşmaz. Bu evrede cinsel do-

yumdan yoksun kalmaya dayanmayı öğrenmeleri, buna düşkırıklığı ya da gerilemeyle tepki göstermemeleri, sevisel arzu ya da tensel haz duygularını *bir tek* kişi üzerinde toplamayı becermeleri gerekir. Bugüne dek edindiğimiz deneyimler, *üreme örgenleri bölgesinde duyulan aktarmasal bir haz evresinden geçemeyen hastaların üretken cinsel etkinliğin önceliğini hiçbir zaman kavrayamadıklarını* göstermiştir; cinsel enerji tutumbilimi açısından, o zaman iyileştirme süreci elle tutulur derecede köstekleniyor demektedir. Bu gibi durumlarda, çözümleme üreme örgenleri bölgesindeki tensel haz arzularını kelvurmalardan *gerçek anlamda* kurtaramamış olmaktadır; ya da sevisel ve hazsal arzuların biraraya gelmesini önleyen suçluluk duygusunu ortadan kaldıramamaktadır. Aşağıdaki belirtiler ruhçözümlemesinin şu alanlarda bütünüyle başarıya ulaştığını gösterir:

1) *Her türlü suçluluk duygusundan arınmış kendi kendini doyurma;* aktarmayla ilgili düşler ve haz duyumları bu doyuma eşlik eder. Ruhçözümcü hastayla aynı cinstense: hekimle yasak cinsel ilişki kurma düşlerini içeren kendini doyurma.

2) *Her türlü suçluluk duygusundan arınmış yasak cinsel ilişki düşleri* (zaman zaman bu gibi düşlerle karşılaşılmaktadır). Duyulan arzu *tam anlamıyla bilinçli* ise, arzulanan nesneden vazgeçme kolay olmaktadır.

3) *Çözümleme sırasında üreme örgenleri bölgesinde beliren cinsel uyarılma;* bu, iğdiş edilme korkusunun aşıldığını gösterir.

Sinirceli kişiliğin bütünüyle ortadan kaldırılmasını, onun yerine üretken kişiliğin geçirilmesini sağlayacak üretken cinsel etkinliğin konmasının hiçbir zaman telkin yoluyla elde edilemediğini, ancak kişilik çözümlemesiyle gerçekleştirilebildiğini söylemeye bile gerek yoktur: başka bir deyişle, arzu aktarımının cinsel enerjinin üreme örgenleri bölgesinde toplanması için kullanılmasıyla. Hastanın yaşı, sinircenin sürüp geldiği yılların çokluğu gibi etkenler bu süreci zorlaştırabilir; söz konusu süreç, kimi zaman sağaltımın gerçekçi ve kılgısal ereği olacak kadar gerçekleşmekte, kimi zaman bir türlü başlatılamamaktadır. Tutumbilimsel açıdan bu süreç, üreme işlevinin yararına kullanılacak düzenli bir cinsel enerji tutumbiliminin temelini oluşturmaktadır.

Çözümleme sırasında üretken cinsel etkinliği özgürce yaşamasına izin vererek hastayı içinden çıkılmaz durumlara düşürme tehlikesi pek

azdır. Hasta, sinircesinden ötürü, birtakım tehlikeli işlere gireşecekse, çözümleme buna sevişme yasağı koyarak değil başka türlü engel olabilir. Aktarmanın ustaca çekilip çevrilmesi bunu sağlayabilir. Ancak, pek çok şeyin hekimin öznel değerlendirmesine kaldığı da bir gerçektir; nitekim, bir delikanlının cinsel ilişki kurmasını son derece doğal bulup bir genç kızın sevişme arzusunu çatık kaşla yargılayabilir (ayırıcı-kayırıcı aktöre anlayışı); başka bir hekim ikili aktöreyi elinin tersiyle itebilir, bununla birlikte genç bir kıza, sırf çözümlemenin çıkarı açısından, toplumsal alanda başına büyük dertler açabilecek bir girişimden kaçınmayı salık verebilir.

4. OLUMLU AKTARMANIN «ERİTİLMESİ»

Freud'a göre, ruhçözümcünün en son görevi *olumlu aktarmanın eritilmesi*'dir. Bu sürecin, daha başka aktarılmış duyguların çocukluktan kalma ögeye indirgenerek ortadan kaldırılmalarına benzetilip benzetilemeyeceğini, başka bir deyişle olumlu aktarmanın terimin gerçek anlamında «eritilip eritilemeyeceğini» merak edebiliriz. Şurası açık ki, böyle bir şey yoktur! Gerçekte, herhangi bir nesneye yönelik cinsel enerji, içindeki nefret, özseverlik, küskünlük ve kuşku bileşenlerinden arıtıldıktan sonra, ruhçözümcüden alınıp hastanın gerçek gereksinmelerine daha iyi uyan bir nesneye «aktarılmalıdır». Üretkenlik-öncesi ve elezer aktarmaların çocukluk dönemi ögesine indirgenerek eritilebilmelerine karşılık, bu yöntem üretken cinsel etkinliğe uygulanamaz, çünkü üretken cinsel etkinlik gerçeklik işlevinin ayrılmaz parçasıdır. Buna karşılık, üretken aktarmanın yasak cinsel arzulara indirgenmesinin neden olumlu aktarmayı eritmeye yetmediğini anlamak kolay değildir; ancak söz konusu indirgeme, aktarmayı yasak ilişki saplantısından kurtarmakta, hastada cinsel doyum arzusu uyandırmaktadır. Bu sürecin iç düzeneğini iyi kavrayabilmek için, dışkılık bölgesiyle ilgili bir aktarmanın çocuklukta yaşanan duruma indirgenmesinin ille de aktarmanın «eritilmesi» anlamına gelmediğini unutmamak gerekir; gerçekte, eldeki cinsel enerji dışkılık bölgesinden üreme örgeni bölgesine geçer. Üretkenlik-öncesi etkinlikten üretken cinsel etkinliğe geçiş işte böyle olmaktadır. Üretken cinsel aktarmayı yaşanan ilk duruma indirgemek gerektiğinde, üreme örgeni evresi erişilebilecek en yüksek evre olduğundan, cinsel enerji nitelik açısından yer değişti-

remez. Geriye tek bir çözüm kalır: «aktarmanın gerçek bir nesneye aktarılması.»

Ruhçözümcü özellikle karşı cinsten bir hastayla uğraşıyorsa, bu süreç kimi zaman büyük güçlüklerle karşılaşır; hastanın cinsel enerjisi çoğunlukla bir yere çakılıp kalır, aylarca her türlü koparıp ayırma çabalarına kafa tutar. Bu çakılmayı şu nedenler açıklayabilir:

1) Çocukluktaki bir nesneyle ilgili, bir bölümü bilinçdışında kalmış güdülerden gelen, *yokedilememiş suçluluk duyguları.*

2) Ruhçözümcünün sonunda hastanın sevgi çağrısına karşılık vereceği konusunda beslenen *gizli umut.* Hekim en küçük belirtiyi kollamalıdır, çünkü hastalar bu umudu hemen hiçbir zaman kendiliklerinden dile getirmezler.

3) *Koruyucu ananın temsilcisi sayılan ruhçözümcüye yönelik, üreme örgeni öncesi, çocuksu saplantı kalıntısı.* Ruhçözümlemesini ana memesinin simgesi sayan Rank'ın dile getirdiği kavram çoğu kez işte burada işe karışmaktadır. Suçluluk duygusundan gelen saplantının çözümlenmesinin son eziyetçilik kalıntılarını yokedişi gibi, çocuğun anasına saplanıp kalmasının yarattığı cinsel enerji kilitlenmesinin çözümlenmesi de üretkenlik-öncesi saplanmanın son kırıntılarını ortadan kaldırır.

4) Son olarak, çözümlemenin bu son evrelerinde ruhçözümcü, özellikle genç kızlarda ve evlerinde mutsuz erkeklerde aşılmaz bir cinsel etkinlik korkusuna toslar; bu çekinme ya ilkel bir çiftleşme korkusuyla, ya da tekeşliliğin ve iffetliliğin gereklilik ve ölçütlerine korkakça bağlanmayla dile gelir. İffetlilik (eldeğmemişlik) gerekliliğinin daha derinlemesine çözümlenmesi gerekir: böyle bir dilek ya tekeşli anayla derinlemesine bir özdeşleşmeyi dile getirir, ya da iffetlilik konusunda alabildiğine titiz bir ananın beklentisine ayakuydurmayı; ya da kadının cinsel işleviyle ilgili bir aşağılık duygusunu. Bunlara çoğu kez, haklı olarak, cinsel etkinliği her fırsatta yerin dibine sokmaya ve aşağılamaya çalışan toplumun cinsel yaşamın önüne diktiği güçlükler eklenir. Erkeklere gelince, çözümleme aracılığıyla sevecenliklerini ve tensel hazlarını tek bir nesne üzerinde toplamayı öğrendikleri için, parayla satınalınan sevgiye sırtlarını dönerler. Hemen ikinci kez evlenme olanağı bulamazlarsa, hem anaca sevgi gereksinmelerini, hem cinsel gereksinmelerini karşılayacak doyurucu bir sevdâ arkadaşı bulmakta epey zorluk çekerler.

Bu —ve benzeri— nedenler hastanın çözümcüden kopmasını güçleştirir. Çoğunlukla hasta, anaca sevgisi ruhçözümcüye ayrıldığından, tensel hazduyma etkinliğini sevmediği, sevemeyeceği bir nesneye yöneltir. Böyle bir saplanma çözümleme sırasında uygun nesnenin seçimini zorlaştırsa da, deneyler hasta sağalımın bitiminden *önce* uygun bir cinsel eş bulduğu zaman çok daha iyi sonuçlar elde edildiğini göstermiştir. Böylesi, ayrıca, ruhçözümcüye yeni ilişkinin evrimini izleyebilme ve olası sinirce kalıntılarını hemen o anda çözümleyebilme fırsatını verir.

Sevilecek nesnenin (kişinin) bulunması çözümlemenin çok erken bir evresine rastlamamışsa (yâni olumlu aktarmaya saldırılmazdan *önce* olmamışsa), hekim hastayı etkilemek ya da baskı altına almaktan özenle kaçınıyorsa, sağaltımın böyle sonuçlanmasında tartışılmaz üstünlükler vardır. Ancak; bunun da hastayı daha başka toplumsal güçlüklerle karşılaştırdığı bir gerçektir; söz konusu güçlüklere başka yapıtlarda değindik.[1]

5. KARŞIT-AKTARMA KONUSUNDA UYARILAR

Hekimin bireysel niteliklerinin duruma göre az çok önemli yer tutacağı kolayca anlaşılacaktır sanırım. Ruhçözümcü kendi bilincini bir alıcı gibi hastanın bilinçaltına ayarlamalıdır; her hastaya kendi bireysel niteliklerine göre yaklaşmalıdır. Kuhçözümcünün kuramsal bilgisiyle kılgısal ustalığı bu işte sonuna dek kullanılır, çünkü hastanın bilinçaltı dünyasına yönelik alıcılığıyla değişik çözümsel durumları çekip çevirmekteki ustalığı bilgisini artırıp yetkinleştirmesine izin verir.

Bir yanlış anlamayı başından yokedelim. Freud ruhçözümcüye tam bir *elverişlilik* yâni her an çözümlemenin gidişine ve evrimine bakıp şaşırabilme yeteneği salık vermiştir. Bu dilek direnmelerin dizgeli biçimde çözümlenmesini ve her hastanın bireysel niteliklerinden çıkarılacak özel bir uygulayımın geliştirilmesini zorunlu gören bizim ön-gerçeği yalanlar gibidir. Peki ama denecektir, insan aynı zamanda

---

[1] *Geschlechtsreife, Enthaltsamkeit, Ehemoral, 1930: Der sexuelle Kampf der Jugend.* 1931. İlk yapıtın ikinci basımı 1936'da *Die Sexualität im Kultur-Kamp* (Cinsel Devrim) adıyla çıkmıştır.

hem edilgin, alıcı, beklenmeyene hazır, hem de uygulayımsal alanda tutarlı ve mantıklı olabilir mi?

Buradaki çelişki ancak yüzeyseldir. Freud'un salık verdiği tutum benimsenirse, olayın içyapıları üzerinde akılyürütmeye gerek kalmaksızın, hastanın yaşadığı ve etkisinde kaldığı süreçlere tepki olarak direnmelerle aktarmalar kendiliklerinden en aza indirgenmektedir. Bunun için, bilincin değişik katmanlarından gelen, canlandırıcı değer taşıyan anı ve çağrışımların gün ışığına çıkarılmasını örnek alalım: ruhçözümcü bunlar arasından hiç duraksamadan devindirici etkisi olanları seçecektir; bilinçaltına itilmiş içeriklere saldırmazdan *önce* Ben'in kendini savunmasını çözümleyecektir. Karşılaşılan olayın içyapıları ve alınacak önlemler konusunda uzun ve derin düşüncelere dalış hekimin pek tanımadığı bir olayla yüz yüze geldiğini ya da hastanın ortaya döktüğü anı ve çağrışımlarla kendi bilincinin biraz bulandığını gösterir. Freud, ruhçözümcünün her an en beklenmedik şeye hazır olması gerektiğini söylerken haklıdır, ancak hekimin bu beklenmedik şeyi sağaltım süreci içersine oturtabilecek yetenekte olması da gerekir. Çözümleme daha işin başından aktarma direnmelerinin elc alınan olaya uygun biçimde çekilip çevrilmesiyle yürütülüyorsa, ruhçözümcü vakitsiz ya da fazla derin yorumlarla elindeki kozları birbirine karış-tırmıyorsa, ortaya çıkan her yeni öge kurulmuş yetkin düzen içersinde yeralır. Bu da bilinçdışı anı ve çağrışımların öyle gelişigüzel ortaya çıkmayışlarından, çözümlemenin yarattığı bir düzene göre su yüzüne vuruşlarındandır. Buysa ancak direnmeler dizgeli olarak çözümlenirse gerçekleşir.

Örnek olayların ister istemez zihinsel yolla kesilip biçilmesine dayanan uygulayımsal tartışmalar insanda çoğu kez yanlış bir izlenim yaratır, kişilik çözümlemesinin elc alınan olayın sağaltım sırasında akılla parçalara ayrılması olduğunu sandırabilir. Oysa sağaltım büyük ölçüde sezgisel algılara ve eylemlere dayanır. İşe yeni başlayan hekimlerin ortak kusuru olan kuramsal bilgilerini olur olmaz yerlere «oturtma» dönemi aşıldıktan, sezgi yeteneğimizi özgürce işlemeye bırakmayı öğrendikten sonra, verimli bir çözümleme çalışmasının temellerini atmış oluruz. Ruhçözümcünün özgür bir atılımla her türlü kuramsal ve zihinsel zorlamayı aşabilmesi, her olayı kendi benzersizliği içinde elc alabilme yeteneği hiç kuşkusuz kişilikten gelen birtakım etkenlere bağlıdır; aynı biçimde, ruhçözümlemesine sokulan kişinin alıcılığı da kişilik zırhının aşındırılma derecesine bağlı kalır.

Bu geniş ve karmaşık alanın ayrıntılarına girmeksizin, birkaç örnekle *karşıt-aktarma* sorununu aydınlatmak istiyoruz. Sağaltımın akışı genellikle ruhçözümcünün tökezlediği, yâni kendi yarattığı güçlüklere tosladığı noktaları gün ışığına çıkarır. Olumsuz aktarmanın belirmeyişi çoğunlukla hastanın değil, hekimin kilitlenip kalmasından ötürüdür. Ruhçözümcü kendi saldırı güdülerinin bilinçaltına itilmesi sorununu çözememişse, bu güdüleri hastalarında çözmeyi elbette başaramayacaktır; giderek, olumsuz aktarmanın çözümlenmesine karşı düşünsel bir düşmanlık bile besleyecektir. O zaman, hastanın gizli saldırganlığı ruhçözümcünün bilinçaltına itilmiş saldırganlığı karşısında tam anlamıyla kışkırtıcı olacaktır. Hekim, ya hastanın olumsuz eğilimlerini görmezlikten gelecek, ya da dışavurumlarını engelleyecektir; ya da hastasına göstereceği aşırı çelebilikle bunların bastırılmasını körükleyecektir. Hastalar ruhçözümcünün bu gibi davranışlarını iyi bir tazı gibi yakalar, savunmalarını güçlendirmek üzere bundan yararlanırlar. Duygusal kilitlenme ya da aşırı çelebilik ruhçözümcünün saldırganlığını bastırıp bilinçaltına ittiğinin en şaşmaz belirtileridir.

Öte yandan, hastanın cinsel arzularını göstermesine dayanamayan, olumlu aktarmaya direnemeyen hekimlere de rastlarız. Denetimli ruhçözümlemesi hekimin tensel haz belirtilerini göstermekten kaçınmasının sağaltımı aksatmakla kalmayıp hastanın üreme örgenleri bölgesinde yaşanacak cinsel etkinliği her şeyin önüne almasını bile engellediğini göstermiştir. Hastanın aktarmada üretken cinsel sevgi arzusunu dışavurması son derece doğaldır. Eğer hekimin kendisi cinsel açıdan pek sağlıklı değilse ya da cinsel etkinlik konusundaki düşünsel tutumu hoş değilse, çözümleme ister istemez yerinde saymaya başlar. Cinsel açıdan deneyimsiz birinin hastanın cinsel sorunlarını anlayamayacağı besbellidir. Öğretici çözümlemenin işe yeni başlayan hekimlere duyuracağı en önemli ön-gerçeklerden biri çözümleme konusunda söylenenin ta kendisidir: ruhçözümcünün kendisi üretken cinsel yaşamı her şeyin önüne koymuş olmalı, sağlıklı ve doyurucu bir cinsel yaşam sürmelidir. Kendisi doyumsuz ya da cinsel açıdan rahatsız ruhçözümcü öznel olumlu karşıt-aktarmalarını yenmekte güçlük çekecek, kendi içtepilerini bastırmak zorunda kalacaktır; giderek, hastanın cinsel arzu belirtilerinin kendi arzularını kamçılamasını önleyemeyecek, sonunda sinirce güçlüklerine gömülecektir. Bu açıdan bakıldığında, ruhsal

sağaltım uzmanlığı görevimiz bizi çok çetin sınavlardan geçirmektedir: bunu yadsımak akıldışı olur! Bu güçlüklerin ortasında bocalayan ruhçözümcünün onların bilincine varmasının ya da yoketmeye çalışmasının hiç önemi yoktur: hasta onun bilinçsiz cinsel etkinlik düşmanlığını sezecek, dolayısıyla kendi cinsel ketvurmalarını aşamayacaktır. Böyle bir tutumun sonuçları çok daha ötelere uzanabilir: ruhçözümcü kendi düşüncelerine uygun yaşamakta özgürdür elbet, ama —*bilinçsizce*— katı aktörc ilkeleri benimsemişse (hasta bunu hemen sezecektir!), örneğin —*bilincinde olmadan*— çokeşli yaşama arzularını bastırmış ya da birtakım sevişme oyunlarını elinin tersiyle itmişse, görevinin istediği düzeye çıkamaycak, hastasının —gerçekte son derece olağan bir arzu belirtisini— «çocuksu» diye nitelendirecektir.

Hastalarının arzu aktarımını öncelikle özsever açıdan değerlendiren ruhçözümcü, her türlü sevgi belirtisini kendine yönelikmiş gibi yorumlamaya yatkın olacaktır. Bu yüzden, özüne hayranlık pek çok ruhçözümcüyü hastalarının eleştirilerini ya da güvensizlik belirten sözlerini es geçmeye iter.

Kendi eziyetçiliklerini basturamayan ruhçözümcüler bile bile hani şu «çözümsel suskunluğa» gömülürler; onlar için düşman hastanın sinircesi değil, «iyileşmek istemeyen» hastanın kendisidir. Hastalarını sağaltıma son vermekle korkutan hekimler çoğunlukla sabırsızlıktan değil, uygulayımsal bilgi yetersizliğinden böyle davranmaktadırlar; oysa sabır, iyi bir uygulayım geliştirebilmek için mutlaka gereklidir.

Düşülebilecek son yanılgı da, hastaya bütün arzularını yansıtabileceği bir beyaz perde gibi yanaşma kuralını gereğinden çok ciddiye almaktır: böyle ruhçözümcüler hastalarına karşı şaşmaz bir katılıkla davranır, ne olursa olsun robot gibi tepki gösterirler. O zaman hastalar «aynayı kıramaz», bu da ruhsal sağaltım uzmanını ruhçözümlemesine karşıt, yapay önlemler almaya zorlar. Saldırgan bir hastaya özüne eziyet etmeye bayılan bir hasta gibi, dönüşümceli aşırı devingen birine ruh çöküntüsüne düşmüş biri gibi davranamayacağımız, tutumumuzu ânın koşullarına uydurmamız gerektiği; kısacası, birtakım sinircesel güçlüklerle karşılaşsak bile bizim sinirceli gibi tepki gösteremeyeceğimiz açık bir gerçektir.

Kimse kişiliğinden soyunup arınamaz, hastalarımızı seçerken bu olguyu anımsamak gerekir. Ancak, çözümlemenin akışını bozmaması için, ruhçözümcü kendi kişiliğine egemen olmalıdır. öğretici çözümle-

me kişiliğine belli bir esneklik kazandırmalı, bunu edinmeden gerçek ruhçözümcülüğe girişmemelidir.

Kısacası, çözümleme etkinliği sırasında karşılaşacağı güçlükleri göğüsleyecek yetenekte olmalıdır; tutucu toplumun savunduğu kavramların çoğuyla açıkça çeliştiğini, bundan ötürü kendisine saldırılacağını, horgörüleceğini, karalanacağını; ancak, kuramsal ve kılgısal bilgilerini bir yana bırakıp sinir hastalıklarını sağaltmanın gereklerine onulmaz biçimde karşı çıkan toplumsal düzene ödün vererek paçayı kurtarabileceğini iyi bilmelidir.

İkinci Kesim
KİŞİLİĞİN OLUŞUMU KURAMI

Anlatımız buraya dek çözümleme çalışmasının gösterdiği yolu izledi. Başlangıç noktası olarak çözümsel sağaltımın tutumbilimsel ilkesini seçtik; o arada, «özsever engel» sorununa değindik, kişilik çözümlemesiyle ilgili birtakım uygulayımsal sorunların çözümünü ve birkaç yeni kuramı ele aldık. Birkaç kılgısal örnek bize özsever zırhın çok özel biçimde çocukluk döneminde yaşanmış cinsel çatışkılara bağlı bulunduğunu gösterdi. Bunda şaşacak bir yan yoktu elbet, ama şimdi bu bağıntıyı daha yakından incelemek zorunda sayıyoruz kendimizi. Ayrıca, hastalıklı kişiliğin çözümleme sırasında gösterdiği değişimlerin belli bir çizgiyi izlediğini de gördük: bunu, sinirceli bir kişilik yapısının üretken cinsel etkinliği öne alan kişilik yapısına doğru evrimi diye tanımlayabiliriz; biz bu yeni yapıya «üretken kişilik» adını vereceğiz. Son olarak da, birkaç örnek-kişiliği betimleyeceğiz. Bu kişiliklerden biri, «özüne eziyet etmekten hoşlanan kişilik», bize güdülerin çözümlenmesinde kullanılacak yeni bir kuramı gözden geçirme olanağını sağlayacak.

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUKTAKİ CİNSEL ÇATIŞKININ KİŞİLİKBİLİMSEL ÖGELERE İNDİRGENMESİ[1]

Ruhçözümsel araştırma kişilikbilimine şimdiye dek ortaya atılmamış görüş açıları ve —bunlardan yola çıkarak— yepyeni yollar getirecek niteliktedir. Ruhçözümlemesi, bunu yaparken, en özgül yanlarından şu üçüne yaslanmaktadır: 1) bilinçaltı dünyasının düzenekleri kuramı; 2) tarihsel-türeyimsel yaklaşım; 3) ruhsal süreçlerin devinimbilimiyle tutumbilimi.

Ruhçözümsel araştırma, «derindeki kişilik»in geçirdiği süreçlerin özyapı ve evrimini enine boyuna yakalayabilmek için görüngüsel belirtilerden yola çıkıp kişilikbilimsel incelemenin en son biçimine, «türeyimsel tipbilim»e giden yolu açmaktadır. Tipbilim yalnız insan tepkilerinin bilimsel açıdan kavranmasına değil, evrimlerinin aydınlığa kavuşturulmasına da izin verecektir. Tipbilim, kişilikbilimini Klages'in «tin bilimleri» (Geisteswissenschaften) alanından kurtarıp bilimsel ruhbilimin bir dalı haline getirebilirse, büyük başarı elde etmiş olacaktır. Ancak, karşılaştığı sorunların bakımevinde incelenmesi kolay değildir; bundan ötürü, ilkin araştırmalarımıza konu olacak verilerin aydınlığa kavuşturulması gerekir.

1. RUHSAL TEPKİLERİN İÇERİK VE BİÇİMİ

Ruhçözümlemesi, işin başından beri, kişiliği incelerken kendine özgü yeni yöntemler kullanmıştır. Freud, kişiliğin kimi yanlarının tarihsel açıdan yaşanan çevrenin etkisiyle birtakım temel içgüdüsel

[1] 28 Eylül 1930'da, Dresden'de yapılan Alman Ruhçözümlemesi Derneği Kurultayı'nda okunmuş konuşma.

eğilimlerin çeşitlenmeleri ve uzantıları olarak açıklanabileceklerini, elisıkılığın, bilgiçliğin, düzen düşkünlüğünün dışkılık bölgesiyle ilgili sevisel güdülerden geldiğini söyleyen ilk insandır.[2] Daha başka araştırmacılar, özellikle Jones[3] ve Abraham[4] sonradan kişiliğin daha başka yanlarını çocukluktaki güdüsel temellere indirgeyerek köklü kişilikbilimsel bulgular ortaya koydular (örneğin: sidik yollarıyla sevişme arzu ve özentisi). Bütün bu kişilikbilimsel açıklama girişimlerinin amacı bireyin kişilik özelliklerinin *güdüsel temellerini* bulup ortaya çıkarmaktı. Ancak, ruhçözümsel uygulamanın önümüze getirdiği sorunlar çok daha ötelere uzanmaktadır. Uygulamada, şu seçenekle karşı karşıya kalmaktayız: gerek genel görünüşüyle, gerek tipler dizgesindeki çeşitlenmeleriyle ya *kişiliği bir bütün olarak ele alıp* tarihsel ve devinimsel-tutumbilimsel bir süreç sayıyoruz, ya da daha işin başında kökene indirgenmeleri özellikle kişilik yapısından gelen sinircenin tepkisel temelinin ortadan kaldırılmasına bağlı sinir hastalıklarının iyileştirilmesinden vazgeçiyoruz.

Çözümleme sırasında, kişilik, özgül tepki biçimi olarak, hastanın bilinçaltı dünyasının ortaya dökülmesine karşı gösterdiği en önemli direnme kılığında ortaya çıkmaktadır *(kişilikten gelen direnme).* Sağaltım sırasında kişiliğin gördüğü bu işlevin aynı zamanda evriminin gidişini gösterdiği kanıtlanabilir: gerçekten de, gerek günlük yaşamda, gerek çözümleme sırasında bireyin kendine özgü tepkilerini aynı veriler belirler, kişiliğin oluşumuna katkıda bulunur, özgül tepki biçimlerinin sürüp gitmesini sağlar. Bireyin bilinçli istencine bağlı bulunmayan, kendiliğinden çalışan bir düzenek kurarlar.

Bu bağlam içinde bizi ilgilendiren şu ya da bu kişilik çizgisinin içeriği ya da özyapısı değil, oluşumu ve belli bir mantık uyarınca işleyişidir. Şimdiye dek özellikle deneyimlerin içeriğine, hastalık belirtilerine ve sinirceli kişilik çizgilerine eğildik; şimdiyse biçim sorununa, kişisel deneyimin değişik yaşanma biçimlerine ve sinirce belirtilerinin oluşumuna el atıyoruz. Böylece, *kişiliğin temel çizgileri* adını verebileceğimiz şeyin kavranmasına giden yolu açmış oluyoruz.

---

2 FREUD, «Charakter Und Analerotik» (Kişilik ve Dışkılık Bölgesindeki Sevisel Yaşam), *Tüm Yapıtlar,* ç.V.

3 JONES, «Ueber Erotische Charakterzüge» (Sevisel Kişilik Üstüne) *Intern, Zeitschr. f. Psychoan,* 5, 1919.

4 ABRAHAM, *Psychoanalystische Studien zur Charakterbildung* (Kişilik Yapısı Üstüne Ruhçözümsel İnceleme) Internat. Psychoan, Verlag, 1924

Günlük dilde, sert ya da yumuşak, kendini beğenmiş ya da alçakgönüllü, soğuk ya da sıcak kişilerden sözedilir. Bu değişik kişiliklerin çözümlenmesi, onları dış dünyadan gelen gözdağlarına ve bastırılmış içgüdülere karşı savunmak üzere geliştirilmiş türlü *Ben zırhları*'nı canlandırdıklarını gösterir. Nitekim bir insanın aşırı çelebiliğinin de, başka birinin kaba ve sert davranışının da kaynağı yürek daralmasıdır, kaygıdır. Biricik ayrım, toplumsal çevrenin şu insanı şöyle, öbürünü de öyle davranmaya itmesindedir. Ruhçözümcü, hastalarını bakımevinde kadınsı-edilgin, yansıtımcalı-saldırgan (paranoide-agressif), saplantılı, dönüşümceli ya da özüne ve erkeklik örgenine vurgun diye sınıflandırırken, birtakım tepki türlerini betimlemiş olmaktadır. Biz de aşağıda «kişiliğin oluşumu»nun genel incelenmesiyle yetinmeyecek, ayrıca kişilik türleri arasındaki çeşitlenmeyi belirleyen belli başlı koşulları da gözden geçireceğiz.

2. KİŞİLİĞİN OLUŞUMUNUN İŞLEVİ

Önce şu soruya bir göz atalım: kişiliğin oluşumunu etkileyen nedenler nelerdir? Bu soruyu yanıtlayabilmek için, önce kişilik tepkilerinin birtakım özelliklerini incelememiz gerekir. Kişilik, Ben'in *sürüp giden* bir değişimidir, buna katılaşma da diyebiliriz. Bir insanın kişisel tepkilerinin aynı biçimde sürüp gitmesinden o sorumludur. Ben'i, içerden/dışardan gelecek saldırılara karşı koruma amacını güder. Sürekli koruma düzeneği olarak da *zırh* adını hakeder. Oysa «zırh» ruhsal devingenliği kısıtlar. Bu devingenlik kısıtlanması insanın asıl kişiliğine uymayan, dolayısıyla kendi-tipine-aykırı sayılması gereken birtakım dış ilişkilerle dengelenir. Kişilik zırhında cinsel ya da cinsellikdışı arzuların yalancı ayaklar gibi dışarı uzatılıp çekildiği «delikler» vardır. Zırhın kendisini de, haz ve tatsızlık ilkesine göre yönetilen belli bir devingenlikle donatılmış olarak tasarlamak gerekir: hoşa giden bir durum karşısında zırh gevşer, tatsız bir durum karşısındaysa kasılıp gerilir. Sağlıklı ve sinirceli kişilik yapıları arasındaki ayrımı kişiliğin devingenlik derecesi, zırhın açılıp kapanabilme yetisi belirler. Ölümcül bir katılığa bürünmüş zırhın ilk-örneği duygusal açıdan kilitlenmiş saplantılı kişilik ya da içine kapanmış-suskun kişiliktir, bunlar hep donuk katılığa kayma eğilimi gösterirler.

Kişilik zırhı güdülerin gerekleriyle yaşanan dünyanın zorla benimsettiği yoksunluklar arasındaki çatışkının doğurduğu sürekli sonu-

ca göre gelişir; bu çatışkının sürekliliği zırhın güçlenmesine ve ayakta kalmasına yolaçar. Kişilik zırhı, benzerlikleriyle tarihsel bir birlik oluşturan dış baskıların güdüsel yaşam üzerindeki zorlamalarının toplamıdır. Bunun ne demek olduğunu kavrayabilmek için, «kentsoylu», «kamu görevlisi», «işçi» falan gibi çok bilinen kişilik türlerini gözönüne getirmek yetişir. Kişiliğin oluşumu, kişiliğin güdüsel yaşamla dış dünya arasındaki sınırında, yâni Ben düzeyindedir. Biz ona aynı zamanda Ben'in kişiliği deriz.

Kişiliğin kesin oluşumunun başında —çözümlemenin de gösterdiği üzere— kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzusu ile bu arzuların kılgısal olarak doyumsuz bırakılması arasındaki çatışkı vardır. Dolayısıyla, kişiliğin oluşumu Oidipus karmaşasının çözüme kavuşturulma biçimine bağlı kalır. Her çözümü belirleyen koşullar belli bir kişiliğin oluşmasına yolaçar. (Bu koşullar da o andaki toplumsal durum ve koşullara ve onların çocuğun cinsel etkinliğine karışmalarına bağlı kalır. Toplumsal koşulların değişmesi kendiliğinden kişilik yapılarının kişiliği oluşturmasını sağlayan çevresel koşulları etkiler.) Oysa, Oidipus karmaşasını yenmenin daha başka yolları vardır; bunlar, cinsel arzunun düpedüz bilinçaltına itilmesi ya da çocukluk çağında sinirceye yakalanmak gibi ilerki kişilik üzerinde daha az ağırlık yapan yollardır. Kişiliğin oluşumunu etkileyen koşulların tümünü belirleyen şey, şiddetli cinsel arzularla görece zayıf Ben arasındaki karşıtlıktır; bu zayıf Ben, cezalandırılma korkusuyla, cinsel arzuları bastırarak kendini korur. Bastırma, baskı altına alınmış güdülerin durgunlaşmasına yolaçar. Bunun sonucunda, sıradan bir bastırma da baskı altına alınmış güdülerin beklenmedik zamanda patlak vermesi tehlikesiyle karşılaşır. O zaman Ben değişime uğrar, genel çekingenlikle dışa vuran ürkek davranış benimsenir. Bu tutum Ben'in kabuğuna çekilmesi demektir, ama aynı zamanda güçlenmesine de yardım eder, çünkü Ben'i bastırılmış güdüleri uyandıracak durumlardan korur.

Örneğin çekingenlikle dile gelen bu ilk Ben değişimi, güdüleri istenen yöne çevirmeye yetmez; tersine, birtakım kaygıların doğmasına yolaçar, çocukluk çağında beliren büyük korkulara beşiklik eder. Bastırılmış güdüleri orada tutabilmek için ikinci bir değişim kaçınılmazdır: bastırmanın güçlendirilmesi, Ben'in katılaşması, savunmanın sürekli ve dolaysız kılınması gerekir. Üstelik, onunla eşzamanlı bir ürün olan çocuksu kaygıda dile gelen bastırmayla yürek daralması

Ben'i zayıflatma tehlikesi yarattıklarından, kaygının önüne de koruyucu bir engel dikmek gerekecektir. Ben'in aldığı bütün önlemleri yöneten sorumlu güç, bilinçli ya da bilinçsiz cezalandırılma korkusundan başka bir şey değildir; bu korkuyu, ana-babalarla eğitimcilerin davranışı sürekli olarak besler, körükler.

Ben'in katılaşması şu üç süreçle olur:

1) Ben, özellikle insanı doyumsuz bırakan gerçekliği canlandıran kişilerle kendini özdeşleştirir. Bu süreç, kişilik zırhına anlamsal içeriğini kazandırır. Nitekim, bundan sonra, örneğin saplantılı sinirceye yakalanmış bir hastanın duygusal kilitlenmesi şu anlama gelir: «Babam öteden beri bana düzeni anımsatuğına göre, kendime egemen olmalıyım.» Ancak, öte yandan da şu düşünceyi dile getirir: «Hazduyma olasılıklarını elimde tutabilmek için, babama karşı kayıtsızlık silâhını kuşanmalıyım.»

2) İnsanı cinsel doyumdan yoksun bırakan kişiye duyulan ve kaygının kaynağı olan saldırganlık Ben'e yönelir. Bu süreç saldırı enerjilerinin büyükçe bir bölümünü kötürüm eder, söz konusu enerjilerin eylem olanağını yokeder ve bireyin kişiliğini bastırılmış, pısırık kişiliğe dönüştürür.

3) Ben, cinsel güdülere karşı tepkisel davranışlarla kendini belli eder ve korunmak üzere yine bu güdülerde yatan enerjiyi kullanır. Bu süreç cinsel güdülerdeki enerjinin bir bölümünü çekip alır, onları kişilik zırhını delip dışarı çıkamaz duruma getirir.

Demek ki Ben'i kuşatan zırh cezalandırılma korkusuyla oluşur, enerjisini de Hani Şu Şey'den (Cinsel Güdü'den) alır; çocukluğun ilk yıllarında konan yasakları özümser. Böylece, kişiliğin oluşumunun tutumbilimsel ereği bastırılmış güdülerin baskısını azaltmak, Ben'i güçlendirmektir. Ancak bu sürecin bir de olumsuz yanı vardır: zırh —en azından geçici olarak— iç güçlere karşı etkili olsa da, kişinin çevreden gelen uyarılara ve eğitsel eylemlere karşı az ya da çok kapanmasına yolaçar. Sarsılmaz dikkafalılığın dışında, bu da insanı uysallığa götürür. Yüzeysel uysallığın —kadınsı-edilgin kişiliği incelerken gördüğümüz gibi— alabildiğine direngen bir iç direnmeyle atbaşı gittiğini hiç unutmamak gerekir. Ayrıca, zırh kişiliğin dış yüzüne ya da içine yerleşebilir. Zırh derinlerdeyse, bir bireyin görünen davranışı gerçek kişiliğini dile getirmez, onun ancak dış görünüşlerinden biridir. Yüzeysel zırha saplantıya kayma eğilimi gösteren duygusal yönden kilitlenmiş kişilerle yansıtımcalı-saldırgan kişilerde rastlanır. Derine

yerleşmiş zırhsa dönüşümceli kişilere özgüdür. Zırhın bulunduğu derinlik gerileme ve saplanma koşullarına bağlıdır: bu derinlik, kişiliklerin sınıflandırılmasında ancak ikinci derecede önem taşır.

Kişilik zırhı bir yandan çocukluk çağındaki cinsel çatışkının *sonucu*'dur, öte yandan da onu çözme biçimidir. Ayrıca, daha sonraki sinirceli çatışkıların ve belirtili sinir hastalıklarının *başlangıç noktası*'dır. *Kişilik yapısından gelen sinirceli* tepkilerin *temeli*'ni oluşturur. Bu sorunu ilerde derinlemesine irdeleyeceğiz. Şimdilik onunla bağıntılı olguları kısaca özetleyelim:

Her türlü sinir hastalığının başlangıç noktası cinsel enerjinin kullanılmasında belli bir dengeye ulaşılmasını engelleyen kişilik yapısıdır. Ancak hastalığa yolaçan belirleyici etken ne çocukluktaki cinsel çatışkıdır, ne Odipus karmaşası, cinsel çatışkının çözüme bağlanma biçimidir. Çatışkının çözümüyse büyük ölçüde aile içersindeki çatışkıya, sizin anlayacağınız, cezalandırılma korkusunun yoğunluğu, çocuğa bırakılan güdülerini doyurma fırsatları, ana-babanın kişiliği gibi bir sürü etkene bağlıdır. Bundan ötürü, çocuğun Oidipus karmaşasından önce ve o dönemdeki eğitimi, daha sonraki evrimini belirler, çocuk ya bir sinirceye yönelir, ya da cinsel enerjilerini kullanmada bir dengeye varır; buysa, onun toplumsal ve cinsel gelişmesinin biricik güvencesidir.

Kişilikten gelen sinirceli tepki temelinin varlığı Ben'in olağan bir cinsel yaşam sürmesini ve terimin en dolu anlamında bir cinsel deneyim yaşayabilmesini engelleyen bir katılaşmaya uğradığını gösterir. Bunun doğurduğu sonuç, yâni cinsel enerjinin kösteklenmesi, cinsel durgunluk sürekli olmakla kalmaz, gittikçe kötüleşme eğilimi gösterir. Örneğin, çileci bir öğretinin benimsenmesiyle dile gelen kişisel tepkilerin gittikçe artması tehlikesi belirir. Böylece bir kısırdöngü oluşur, cinsel durgunluk kişiyi habire yeni sinirceli tepkilere iter. Ancak, cinsel durgunluk kişilik zırhının gelişmesinden çok daha hızlı belirginleşir, dolayısıyla sonunda tepki biriken gerilimi tutamaz olur. Cinsel arzular bir çatlak bulup dışarı uğrarlar, bunun ardından hemen yeni hastalık belirtileri oluşur.

Sinirceli evrim sırasında, Ben'in değişik savunma biçimleri bir-araya gelir, el ele verirler; nitekim, kişiliğin enine kesitini incelerken, oluşum açısından değişik gelişme evrelerine giren kişilik tepkileriyle karşılaşırız. Ben'in yıkılışının son evresinde, enine kesit bir yanardağ patlamasının yer katmanlarını allak bullak ettiği toprak kesitini

andırır. Ancak, bu karışıklık içinde bütün kişilik tepkilerinin imlemini ve temel çarkını görebilme olanağı vardır; bunların bulunması ve anlaşılması bizi doğruca ve en kestirme yoldan çocuklukta yaşanmış çatışkıya götürür.

3. KİŞİLİK ÇEŞİTLENMESİNİN KOŞULLARI

Bugünkü bilgilerimiz içersinde, sağlıklı ya da hastalıklı bir zırhın oluşmasına yolaçan koşullar nelerdir acaba? Eğitimde bize yepyeni görüngeler (perspektifler) açacak bu soruyu yanıtlamadıkça, kişilikbilimsel bütün araştırmalarımız kuramsal olmaktan, verimsiz kalmaktan kurtulamaz. Bizim cinsel düzenimize bakıldığında, araştırmalarımızın doğuracağı sonuçların sağlıklı insanlar yetiştirmek isteyen eğitimcinin kafasını karışuracağını daha başından belirtmek gerekir.

Her şeyden önce, kişiliğin oluşumunun yalnızca içgüdüsel itkilerle ve bunların doyumsuz bırakılmasının yarattığı çatışkıyla açıklanamayacağını saptayalım; kişiliğin oluşumu ayrıca söz konusu çatışkının niteliğine, ortaya çıktığı döneme ve işe karışan güdülere bağlıdır. Belirtici olmak üzere, gözönünde bulundurulacak koşulların yalın bir dökümünü yapmaya kalkışırsak, birtakım olasılıklarla karşılaşırız; bunları belirleyen etkenlerse şunlardır:

Güdülerin doyumsuz bırakıldıkları an;
Yoksunlukların genişlik ve yoğunluğu;
Doyumsuz bırakmanın hedef aldığı güdüler;
Özgürlüklerle yoksunluklar arasındaki denge;
En önemli yoksunlukları getiren cins ayrılığı;
Yoksunluklar içinde yaşanan çelişkiler.

Bütün bu koşullar eğitimi, aktörcyi, gereksinimlerin doyurulmasını etkileyen toplumsal düzene, kısacası belli bir andaki toplumun tutumbilimsel yapısına bağlıdır.

İlerde gerçekleştirilebilecek sinir hastalıklarını önleme çalışmalarının amacı ruhsal tutumbilimin vazgeçilmez ögeleri olan cinsel ve toplumsal devingenlik içersinde evrim geçirebilecek kişilikler yaratmak olacağından, çocuğun güdülerini doyurmasının engellenmesinin nerelere dek uzanacağını kavramak gerekir.

Şimdiki eğitim dizgemizin doğurduğu her doyumsuzluk çocukta cinsel enerjinin Ben'e çekilmesine yolaçar, buysa ikinci elden özse-

verliğin güçlenmesi demektir;[1] dolayısıyla, çekingenlik ve ürkeklik biçiminde dile gelen bir kişilik değişimi başgösterir, aşırı duyarlılık belirir. Eğer genellikle rastlandığı üzere, çocuk kendisini hazdan yoksun bırakan kişiyi seviyorsa, çatışkı çoğunlukla bir özdeşleşmede dışavuran ikili bir durumla sonuçlanır: çocuk yalnız yoksunluğu kişiliğine katmakla kalmaz, ayrıca kendisini hazdan yoksun bırakan kişinin birtakım niteliklerini, öncelikle de güdülerine karşı çıkanları benimser. Bu süreç en sonunda güdünün iyice bastırılmasıyla ya da başka bir sinirce görüngüsüyle noktalanır.

Hazdan yoksun bırakmanın *kişilik* üzerinde yapacağı etkiye gelince, bu doyumsuz kalınan âna bağlıdır. İçgüdüsel gelişmenin erken evresinde kendini gösteren yoksunluk cinsel güdünün az çok bütünüyle bilinçaltına itilmesine yolaçar. O zaman güdü yüzde yüz yenilmiş olur elbet, ama güdünün taşıdığı enerji artık yüceltmede de, bilinçli doyumda da kullanılamaz. Nitekim, dışkılık bölgesiyle cinsel etkinliğin vaktinden önce baskı altına alınması, dışkılık bölgesindeki enerjilerin daha yüce etkinliklere yöneltilmesini engeller, sonradan çok şiddetli bir dışkılık bölgesi tepkisinin doğmasına yolaçar. Kişilik açısından, güdülerin kişiliğin genel yapısından ayrılmasının kişisel etkinlik sınırlarının daralmasına yolaçmasıysa çok daha ciddidir. Bu dediğimizi anlayabilmek için, saldırganlıkları ve etkinlikten aldıkları hazlar baskı altına sokulmuş çocukları gözlemek yeterlidir. Böyle çocuklar sonradan çalışmaktan pek az zevk duyacaklardır.

Bir güdü sereserpe açılıp çiçeklenmeye fırsat bulabilmişse, artık onu bütünüyle bastıramazsınız. Bu evrede, hazdan yoksun bırakma bizi ancak güdüsel gereksinmelerle yasaklama arasındaki *çözümsüz* çatışkıya götürür. Bütünüyle gelişmiş bir güdü ansızın alışılmamış bir yasaklamayla karşılaşırsa, içtepili kişiliğin temeli atılmış olur.[2] Böyle yetiştirilmiş bir çocuk yasağı yüzde yüz kabul etmeyecek, ama bilincinde güçlü suçluluk duyguları gelişecektir; içtepisel eylemlere saplantılı içtepi niteliğini kazandıran da işte bu suçluluk duygularıdır.

---

[1] *1945:* Doğal ve birincil gereksinmelerin sürekli olarak doyumsuz bırakılması insanı, acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilimin terimleriyle, dirimsel dizgenin sürekli kasılmasına götürür (kas zırhı, duygulanımsal sinir dizgesinin aşırı gerilmesi, vb.). Birincil dirimsel güdüler zırhta bir çatlak bulup dışarı uğrar, yıkıcı, eziyetçi güdülere dönüşürler.

[2] Bkz. REICH, *Der Triebhafte Character* (İçtepili Kişilik), Internat, Psychoan. Verlag, 1925.

Nitekim, içtepili ruh hastalarında, hani şu bizim önceden varsaydığımız, Ben'i iç ve dış tehlikelerden koruyan zırha yüzde yüz aykırı, biçimlenmemiş bir kişilik yapısı görürüz. İçtepili kişilik kendini güdülerden korumak üzere tepki göstermez; tersine, birtakım düşsel tehlikeler karşısında güdülerle, özellikle eziyetçi güdülerle kendini savunur — bu tehlikelerin içinde güdülerden gelenler de vardır. Olağan bir cinsel enerji kullanımının gerçekleştirilmesini engelleyen şey cinsel yapılardaki düzensizlik olduğundan cinsel durgunluk kaygıyı artırır, kişilik tepkilerini yoğunlaştırır, her türlü aşırılığa yolaçar.

İçtepili kişiliğin tam karşısında bastırılmış kişiliği buluruz. Tarihsel açıdan, birincisi belli bir evreye dek özgürce gelişen güdülerin ansızın yasakla karşılaşmasıyla kendini belli eder; ikincinin temel niteliğiyse, güdüsel evrimin başından beri, sürekli doyumsuzluktur. Bundan ötürü, ikincinin kişilik zırhı gittikçe sertleşir, ruhsal devingenliği büyük ölçüde kısıtlar, bastırılmış saldırganlığı dengelemek üzere, tepkisel ruh çöküntüsüne ve saplantı belirtilerine temel hazırlar. Toplumsal açıdan, böyle bir kişilik oluşumu insanı boyuneğmeye ve eleştiri duygusundan yoksunluğa iter.

Bir çocuğun sonraki cinsel yaşamı öncelikle eğitimini üstlenen kişinin cinsel yaşamına ve kişiliğine bağlı kalır. Buyurgan bir toplumun çocuk üzerinde yaptığı etki son derece karmaşıktır; biz yalnızca, anayla babanın çocuk üzerindeki toplumsal etkinin kılgısal araçları olduğunu söylemekle yetinelim. Anayla babanın çoğu kez çocuklara karşı takındıkları bilinçsiz cinsel tutum şöyle özetlenebilir: baba kızını yeğler; ana da oğlunu; dolayısıyla, yeğledikleri çocuğa daha az baskı yapar, öbürünü iyice ezerler. Yaşamın ilk yıllarında, özellikle emekçi ailelerde, ananın etkisinin ağır bastığını ekleyelim. Buna karşın, kız çocuğu anasınınkilere benzeyen bir Ben ve Üstben geliştirir, oğlansa babasına bakarak yönlenir. Özel aile ve kişilik nitelikleri bir sürü ayrık durumda dile gelir. Şimdi bu benzersiz özdeşleşmelerin başlıcalarını gözden geçirelim.

İlkin oğlanı ele alalım: genellikle, yalın bir Oidipus karmaşası geliştirmişse, anası onu daha çok seviyor ve birtakım yasaklar koyuyorsa, çocuk babasını örnek alacaktır. Baba etkin ve erkekçe bir kişilik edinmişse, oğlan erkek etkinliğine doğru evrim geçirecektir. Buna karşılık, anne açıkça «erkeksi»yse, belli başlı yasakları o koyuyorsa oğlan büyük ölçüde anasına benzeyecektir. O zaman, ananın yasaklamasıyla karşılaştığı cinsel enerji evrimi aşamasına göre, *ya erkeklik*

örgenini ya da dışkılık bölgesini öne alan bir anayla özdeşleşme geçirecektir.

Eğilim *erkeklik örgenine doğruysa,* anayla özdeşleşme genellikle kamışçı-özsever bir kişilikle sonuçlanır; bu kişinin özseverliğiyle elezerliği (aşırı sert anadan öç almak üzere) kadınlara yönelir. Bu tutum alabildiğine bastırılmış bir sevgiye, onun yasaklayıcı etkisiyle yavaş yavaş düşkırıklığına dönüşmüş, kösteklenmiş ana sevgisine karşı bir kişilik savunmasıdır. Daha açık söylemek gerekirse: bu doyurulmamış sevgi belli bir kişilik tutumuna sinmiştir, ruhçözümlemesiyle oradan kurtarılabilir.

Anaya benzeme *dışkılık* temeline oturmuşsa, kadınlardan çok erkekler karşısında ortaya çıkan kadınsı-edilgin bir kişiliğin geliştiğini görürüz. Bu kişilik çoğunlukla sert bir kadın düşüne oturtulmuş, özünü ezmekten hoşlanan bir sapıklıkla başlar. Bu kişiliğin doğuş nedeni, çocukluğun belli bir evresinde anaya duyulan şiddetli erkekçe arzulara karşı Ben'in savunulmasıdır. O zaman, iğdiş edilme korkusu *anaya* yöneliktir, dışkılık yoluyla özdeşleşme yoğunlaşır. Bu kişiliğin oluşumunun sevisel temeli, kendine özgü biçimde, dışkılık bölgesi etkinliğidir.

Erkekte beliren kadınsı-edilgin kişiliğin temeli her zaman anayla özdeşleşmedir. Daha önceki bölümlerde andığımız örnekte, hazdan yoksun bırakılma anadan gelmekte, böylece ana hem korku kaynağı, hem de edilgin davranışın nedeni olmaktadır. Kaynağı *baba*'nın aşırı sertliği olan başka bir kadınsı-edilgin kişilik örneği daha vardır. Bu durumda, oğlan üretken cinsel arzularını doyuramama korkusuyla erkeksi-kamışçı tutumunu bir yana bırakır, anasıyla özdeşleşmek üzere kadınsı-makatçı bir tutum takınır; babasının karşısında kadınsı-edilgin bir davranış biçimi geliştirir, sonradan yetkeyi canlandıran herkese karşı böyle davranır. Bu gibiler aşırı bir incelik ve uysallık, kurnazlığa dönüşen bir yumuşaklık gösterirler. Bu tutum, erkek eğilimlerinin bilinçaltına itildiğini, özellikle de babaya duyulan nefreti kanıtlar. Bu kişinin Ben'i kadınsı-edilgin bir tutumla anaya benzerken, üstbeni ve düşünsel Ben'i babaya benzemek ister, ama uygun bir kamışçı tutum benimseneme-diği için başaramaz. Bu gibiler *erkek olmayı arzulasalar* da hep *dişi*'dirler. Dişi Ben'iyle erkek Ben'i arasındaki karşıtlık belirgin bir aşağılık duygusuyla dile gelir, bu da kişiye ezilmiş, silik bir görünüş verir. Bu tutumun akılsal açıklaması, söz konusu bireylerin taşıdıkları türeyimsel bozukluklardadır.

Bu kişiyle erkeklik örgeninden yola çıkarak anasıyla özdeşleşen kişiyi kıyasladığımızda, kamışçı-özsever kişinin aşağılık duygularını gizlemeyi başardığını, bu duyguları ancak usta bir gözün yakalayabildiğini, kadınsı-edilgin kişiliğinse aşağılık duygusunu açıkça ortaya vurduğunu saptarız. Bunlar arasındaki ayrım, temel sevisel-uyarım yapısındadır: erkeklik örgeninden geçen cinsel enerji kişiye kafasındaki ülküsel erkek Ben'iyle çakışmayan bütün davranışları dengeleyebilmek olanağını verirken, erkeğin cinsel yapısının merkezini dışkılık bölgesinden doğan cinsel enerji kapladığı zaman bu dengeleme olanaksızdır.

Aynı biçimde, kız çocuğu üzerinde olabildiğince az baskı yapan babanın çatık kaşlı, sert babaya oranla çok daha fazla kadınsı bir kişiliğin oluşmasına yardım ettiğini görürüz. Buyurgan bir baba karşısında kız çocuğunun en belirgin tepkisi katı, erkeksi bir kişilik geliştirmektir. O zaman erkeklik örgeni arzusu körüklenmekte, kişilik açısından kızı erkek olamamanın verdiği aşağılık duygusuna düşürmektedir. O zaman, babanın karşısında takınılmak istenen, ama berikinin sertliğinden, sevgisizliğinden takınılamayıp bastırılması gereken çocuksu-kadınsı tutuma karşı erkeksi-saldırgan zırh koruyuculuk görevini üstlenmektedir. Buna karşılık, baba yumuşak ve sevecense, küçük kız arzuladığı nesneye duyduğu sevgiyi saklayabilmekte, giderek geliştirebilmektedir; bu durumda babasıyla özdeşleşmesi gerekmemektedir. Bu kız da erkeklik örgenini arzulayacaktır belki; ama karşı cinse duyulan eğilimler bastırılmadığı için, bu arzu kişiliğin oluşumunu etkilemeyecektir. Bundan çıkarılacak sonuç, şu ya da bu kadının erkeklik örgenini arzulamasının kişilik açısından hiçbir şey anlatmadığıdır. Belirleyici olan, bu arzunun kişiliğin oluşumunu ya da sinirce belirtilerinin ortaya çıkışını etkilemesidir. Bu gibi kişilikleri belirleyen etken, anayla özdeşleşmedir; bu benzeşmeyse bizim özellikle «kadınsı» dediğimiz kişilik nitelikleriyle dile gelir.

Bu kişilik yapısının saklanması özellikle erginlik çağında dölyolu cinsel etkinliğinin dişiliğin sürekli temeli olarak yerleşip yerleşmemesine bağlı kalır. Erginlik çağındaki babadan gelen düşkırıklıkları ya da zihne çakılan daha başka imgeler çocukluk döneminde gerçekleşmemiş bir babayla özdeşleşmeye yolaçabilir ve uyumuş erkeklik örgeni arzusunu canlandırabilir, böylece kadınsı kişilikten erkeksi kişiliğe geçişi başlatabilir. Bu evrime özellikle aktöresel nedenlerle (aktöre ilkelerini sıkı sıkı benimsemiş anaya benzemekten ötürü) karşı

cinse yönelik arzularını bastıran kızlarda rastlarız; bu da onları erkeklerle umut kırıcı sevisel deneyimlere götürür. Bu tür kızlarda genellikle dönüşümceli eğilimler başgösterir: bir sürü cinsel girişimde bulunur (gönül avcılığı yapar), ciddî bağlanma söz konusu oldu mu geri çekilirler (dönüşümceli cinsel kaygı). Kadınlarda, dönüşümceli kişilik onları hem kendi cinsel arzularından, hem de erkeklerinkinden korumaya yarar.

Kimi özel durumlarda, buyurgan anaların, kişilik açısından, dişi ya da erkek olmayan kızlar yetiştirdiklerini görürüz çözümleme sonunda; gerçekten de, böyleleri yalnızca çocuksudur. Bu analar kızlarını kişiliklerinin gelişmesi için gerekli sevgiden yoksun bırakır, davranışlarıyla nefret duyguları yaratırlar; kız, çocuksu bir kafa yapısı benimseyerek bu duyguyu elinin tersiyle iter. Üretken cinsel etkinlik açısından çocuk anasından nefret eder, bu nefreti bastırır, ağız yoluyla yaşanan cinsel etkinliği benimsedikten sonra, duyduğu nefreti, tepkisel sevgiye ve kötürüm edici bir ana bağımlılığına dönüştürür. Böyle kadınlarda birtakım yaşlı ya da evli kadınlara karşı ölümcül bağlanmalar gelişir, bağlandıklarına özüne eziyetetmeyi de içeren bir sevgi beslerler; edilgin eşcinselliğe (sapma hâlinde, ağız yoluyla dişileri okşamaya) yatkın olurlar; yaşlı kadınların kendilerini pışpışlamasından hoşlanır, erkeklere pek az ilgi duyarlar; cinsel davranışları «bebek»inkine benzer. Bu tutum da, bütün öbür kişisel davranışlar gibi, bireyin kendini içerden gelen içtepilerle dış uyarıcılara karşı savunmasına yarar. Anaya duyulan nefretin sözle dile getirilmesinden kaçınıldığını gösterir; söz konusu kaçınmanın altında kimi zaman olağan kadınsı tutumu ortaya çıkarmak da epey güçtür, çünkü o da alabildiğine bastırılmıştır.

Şimdiye dek özellikle yasaklamalardan sorumlu kişinin cinsi üzerinde durduk; bu insanın kişiliğine gelince, «yumuşak» ya da «sert» diye nitelendirmekle yetindik. Oysa, söylemeye bile gerek yok, çocuğun kişiliğinin oluşumu büyük ölçüde ana babanın kişiliklerine bağlıdır. Çözümlemeyi derinleştirirsek, resmî ruhçözümlemesinin «kalıtımsal etkiler» dediği şeyin çoğunlukla küçük yaşlarda gerçekleşen özdeşleşmelerden başka bir şey olmadığını saptarız.

Birtakım tepki biçimlerini belirleyecek kalıtımsal etkenlerin varlığını yadsımıyoruz elbet. Yeni doğmuş bir çocukta bile belli bir «kişilik» vardır. Ancak biz, belirleyici etkinin çevre olduğunu öne sürüyoruz; çünkü doğal yatkınlığı pekiştiren ya da köstekleyen çevredir.

Kalıtım kavramına karşı gösterilecek en çarpıcı kanıtı bize birtakım hastalar sağlamaktadır; bunların çözümlenmesi, belli bir yaşa dek şu tepkileri gösterdiklerini, ondan sonra bunların yerine yenilerini koyduklarını, bu yeni tepkilerin de kişiliklerinin apayrı bir yöne çevrilmesine yolaçtığını gösterir. Nitekim, kimi hastalar başlangıçta canlı kişilerdir, sonradan ruhçöküntüsüne girmişlerdir, ya da ilkin etkin ve saldırgandırlar, sonra pısırık ve silik insanlak olmuşlardır. Birtakım kişilik özellikleri daha başından varolabilir elbet, ve bunlar bir bakıma hiç değişmeden kalabilir; ancak, eğitimin elestirilmesinin toplumsal alanda yaratacağı sonuçlardan çekinerek, çoğunlukla kalıtımsal etkenlerin, önemi abartılmaktadır. Bu sorunu kestirip atmak üzere, geniş çaplı denemelere girişmek, örneğin yüz çocuğu ruh hastası ana-babalarından daha doğar doğmaz ayırıp sağlıklı bir ortamda yetiştirmek, buna karşılık ikinci yüz çocuğu hastalıklı ortamda bırakıp sonucu kıyaslamak gerekirdi.

Gözden geçirdiğimiz temel kişilik yapılarına baktığımız zaman, şu ortak niteliği görürüz: bu yapıların hepsi çocukla anası babası arasındaki çatışkılı ilişkilerden doğmuştur, hepsi bu ilişkileri çözüme bağlama ya da sürdürme biçimini dile getirir. Freud'un, Oidipus karmaşasının iğdiş edilme korkusu içersinde eriyip gittiğini saptamasına biz de şunu ekleyeceğiz: evet, erir, ama kişilik tepkilerinde yaşamayı sürdürür; bu tepkiler bir yandan karmaşık Oidipus duygusunun belli-başlı niteliklerini azıcık sulandırılmış olarak saklar, öte yandan da onun temel ögelerine karşı gelişmiş tepkisel oluşumlardır.

Ayrıca, sinirceli kişiliğin de gerek içerikleri gerek biçimi açısından —upkı hastalık belirtisi gibi— bir uzlaşmayı simgelediğini de saptarız. Sinirceli kişilikte hem çocukluk döneminden kalma güdüsel arzular, hem de bunlara karşı Ben'in savunulması yolları vardır; bunlar gelişmenin aynı evresinden de olabilirler, değişik evrelerinden de. Çocukluktaki temel çatışkı *sürekli davranışlar biçiminde,* çözümlemenin içlerinde yatan çocukluk çatışkısını bulup ortaya çıkarması gereken istençdışı tepkiler biçiminde sürüp gitmektedir.

Kişiliğin oluşumuyla ilgili bu görüşler Freud'un eskiden ortaya attığı soruyu yanıtlamamıza izin vermektedir: bilinçaltına itilmiş arzu hangi kılıkta yaşamaktadır? Görünüşe göre, kişiliğin oluşumuna girmeyen çocukluk deneyimi ögeleri duygusal anılar olarak saklanmakta, geri kalanlarsa güncel tepki biçimine girmektedir. Bu süreç ne denli karanlık olursa olsun, bilinçaltına itilmiş arzunun «işlev» kılığında

yaşayıp gittiğine kuşku yoktur. Çünkü çözümsel sağaltım kişilik işlevlerini kaynaklarına indirgeyebilmektedir. O zaman, çok ağır kişilik sinircesine yakalanmış hastalarda, içerikleri çözümlerken niçin ille de Oidipus karmaşasına rastlayamadığımızı anlıyoruz; bu karmaşık duyguya gerçekten de, ancak tepki biçimlerini çözümleyerek varabiliriz.

İlerki sayfalarda okuyacağınız, özellikle hastalık yaratan ruhsal devinim güçleriyle özellikle sağlıklı ruhsal devinim güçlerinin birbirinden ayrılmasına dayanan kişilik çeşitlenmesinin incelenmesi belirsiz kuram alanına girmez! Bu incelemenin ereği, bize eğitsel çalışmamızda kılavuzluk edecek bir *ruhsal tutumbilim kuramı* kazandırmaktır. Kuramımızın uygulamaya konması ya da başından elin tersiyle itilmesi toplumun bileceği şeydir. Cinsel yaşama karşı olumsuz bir tutum takınmış olan, bireylerinin çoğuna somut bir yaşama temeli sağlayamayan toplumumuz ne öne sürdüğümüz sava aldırıracak, ne de onu uygulamaya koyacaktır! Çünkü bugünkü alışkanlıkların, anaya babaya saplanıp kalmanın, çocukların kendilerini doyurmalarının yasaklanmasının, erginlik yıllarında uygulanan çilecilikle cinsel perhizin, tekeşli evlilik aktöresince bütün cinsel gereksinmelerimizin bastırılmasının dirimsel-cinsel enerjisinin akıllıca düzene konmasına açıkça aykırı düştükleri kör kör parmağım gözüne ortadadır! Bugün yürürlükte bulunan cinsel düzen insanı ister istemez kişilik sinirçelerine götürür; kimilerinin bağnaz bir inatla savundukları aktöreyle cinsel ve ruhsal enerjilerin düzene konması bağdaşamaz. Sinir hastalıklarının ruhçözümsel incelenmesinden çıkan açık seçik sonuç budur.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÜRETKEN-CİNSEL KİŞİLİK İLE SİNİRCELİ KİŞİLİK VE KİŞİLİK ZIRHININ CİNSEL TUTUMBİLİMDEKİ İŞLEVİ

1. KİŞİLİK VE CİNSEL DURGUNLUK

İlkin, kişiliğin neden oluştuğu ve tutumbilimsel işlevinin ne olduğu sorusunu ele alacağız. Kişilik tepkilerinin devinimsel işlevinin ve derinde yatan anlamının incelenmesi *kişiliğin her şeyden önce özsever bir savunma düzeneği olduğunu* kanıtlamaktadır. Örneğin bugün, herhangi bir çözümsel durumda Ben'in savunulmasına yarasa da, eskiden birtakım başka tehlikelere karşı savunma çarkı olarak kurulmuştur. Kişiliğin kökenlerine, yâni yaşamın Oidipus karmaşası evresine dek uzandığımız zaman, kişilik çözümlemesi kişiliğin dış dünyanın göz korkutan baskısı ile dışavurmak isteyen iç dünyadaki içgüdüsel itkilerin baskısı altında oluştuğunu ortaya çıkarır.

Burada, bizim kişiliğin oluşumu kuramımızla Alfred Adler'inki arasındaki ayrılıkları belirtmeyi gerekli görüyoruz.

a) Adler, önemli olan cinsel enerjinin değil, sinirceli kişiliğin çözümlenmesidir diyerek ruhçözümlemesinden ve cinsel enerji kuramından yüz çevirmeye başlamıştır. Gerek cinsel enerjiyle kişilik arasında varsaydığı karşıtlık, gerek cinsel enerjiyi ruhçözümlemesinden çıkarıp atışı ruhçözümlemesinin temelleriyle açıkça çelişmektedir. Bizim çıkış noktamız Alfred Adler'inkiyle çakışmaktadır: biz de bireysel özyapı ya da kişilik dediğimiz bütünün işleyişinin altındaki anlamı kavramaya çalışıyoruz, ama gerek kuramımızla, gerek yöntemimizle Adler'den ayrılıyoruz. Ruhsal örgenler dizgesinin niçin kişiliği oluşturmaya itil-

diğini araştırırken, biz nedensel bakış açısını benimsiyoruz; kişiliğin ereği sorununu ancak ondan sonra ele alıyoruz. Kişiliğin oluşmasındaki neden tatsızlık (hoşnutsuzluk) duygusudur, erekse varlığın bu tatsızlıktan korunması. Adler'in bakış açısıysa salt erekçidir

b) Kişiliğin oluşumunu cinsel enerji tutumbilimi *görüngesi içinde açıklamaya çalışıyor, «toplumsal güç istenci»nden yola çıkan Adler'inkinlerden apayrı sonuçlara varıyoruz; Adler, bizim bütün ötekiler gibi özsever bir arzu saydığımız «toplumsal güç istenci»nin özüne hayranlığın ve belli bir nesneye yönelik cinsel enerjinin genel evrimine bağımlılığını yeterince hesaba katmamaktadır.*

c) Adler'in aşağılık duygularının düzeneğini ve bunların dengelenmesini konu alan açıklamaları doğrudur, ama ilintilerinde cinsel enerjinin derin süreçleriyle kucaklaşmazlar. Bizse, Adler'in tersine, cinsel enerji süreçleriyle ilintilerini ortaya çıkararak aşağılık duygularını ve etkilerini kavramak ve etkisiz kılmak istiyoruz.

Freud'la Ferenczi, Lamarck'ın kuramına dayanarak, ruhsal yaşamda bir özbükülgen, bir de dışbükülgen uyumun varlığını kabul etmişlerdir. Dışbükülgen (alloplastique) uyum canlı varlığın, ayakta kalabilmek için, dış dünyayı etkilemesini anlatmaktadır (uygulayım, uygarlık); özbükülgen (autoplastique) uyumsa varlığın kendi içyapılarının değişimi demektir. Dirimbilimsel açıdan, kişiliğin oluşumu özbükülgen bir işlevdir. Güdüleriyle dış dünyadan gelen yasaklamalar arasındaki çatışkının kıskacına düşen canlı varlık, bu çatışkının yarattığı yürek daralmalarından ötürü, dış dünyaya karşı bir savunma düzeneği kurmaktadır. Şimdi bu süreci devinimsel ya da tutumbilimsel açıdan değil, konumuz açısından ele alalım.

Ben, yâni kişiliğin dış dünyanın etkilerine açık kesimi, kişiliğin oluştuğu yerdir. Hani Şu Şey'le (Bilinçaltı'yla) dış dünya arasında yastıklık eder. Ben, kendi yaşamı için, bu ikisinin arasına girer. Üstben'i oluşturmak üzere dış dünyanın insanı doyumsuz bırakan nesnelerini iç dünyaya aktarır. Demek ki Ben'in kullandığı aktöre Bilinçaltı'ndan, özseverliğin ve cinsel enerjinin barındığı kesimden gelmemekte, varlığın karşısına dış dünyadan gelen, gözdağı ve yasaklarla dolu, yabancı bir cisim gibi çıkmaktadır. Güdüleri inceleyen ruhçözümlemesi kuramına göre, ruhsal aygıt başlangıçta yalnızca dokusal (bedensel) uyarılara dayalı ilkel gereksinmeleri tanımaktadır. Ben, ruhsal örgenler dizgesinin bir kesiminin değişimi sonucu,

varlığın ilkel gereksinmeleriyle dış dünya arasında sarsıntıları azaltan bir yastık gibi yavaş yavaş gelişmektedir. İnsan bunu derken hemen dış dünyanın etkilerinden cansız maddeden yapılmış bir zırhla kendilerini koruyan tekhücreli canlıları düşünüyor. Zırhlı tekhücrelilerin devingenliği sıradan amiplerinkine oranla epeyce kısıtlıdır; dış dünyayla ilintileri, zırhtaki küçük deliklerden dışarı uzatıp çekilen yalancı ayaklarladır. Ben'in kişiliğini de işte böyle, Bilinçaltı'nı dış dünyanın etkilerinden koruyan bir zırh gibi canlandırabiliriz kafamızda. Freud'un bakış açısında, Ben yapısal bir ögedir. Bizse, kişilik derken yalnız dış belirtileri değil, şu ya da bu kişiye özgü tepki biçimlerinin tümünü düşünüyoruz; başka bir deyişle, kişilik işlevleri tarafından belirlenen, özellikle yürüyüş biçiminde, kaş-göz oyunlarında, oturuşta, konuşma biçiminde dile gelen bir etkendir. Ben'in kişiliği yasak, kotvurma ve özdeşleşme gibi dış dünyadan ödünç alınmış ögelerden oluşur. Demek ki kişilik zırhının içindekiler dış kökenlidir, toplumsaldır. Bütün bu içeriklerin kenetlenmesi, zırhın sağlamlığını yaratan devinimsel süreç sorununa eğilmezden önce, kişiliğin oluşumundaki ilk nedenin dış dünyaya karşı kendini koruma olmasına karşılık, sonraki işlevinin bambaşka olduğunu kabul etmemiz gerekir. Uygar (kente yerleşmiş) insan dış dünyanın saldırılarına karşı bir sürü kale kurmuş, özellikle çeşitli toplumsal kurumlar yaratmıştır. İnsanoğlu, herkesten çok evrim geçirmiş bir memeli hayvan olarak gerektiğinde kaçmasına ya da kavgaya girişmesine izin veren bir kas yapısına sahiptir, ayrıca tehlikeleri önceden görüp savuşturmasını sağlayabilecek bir anlağı (zekâsı) vardır. Demek ki kişiliksel savunma düzeneği tehlike içerden, içgüdüsel itkilerden geldiği zaman çalışmaktadır. Bu durumda, dışavurması engellenen güdülerin birikip üşüşmesinden doğan kaygıyı (güncel kaygıyı) aşmak kişiliğe düşmektedir.

Kişilikle güdüleri bastırma arasındaki ilişki, içgüdüsel arzuları bastırma gerekliliğinin kişiliğin doğmasına yolaçmasında kendini göstermektedir. Öte yandan, kişiliğin oluşumunun bir sürü bastırmayı gereksiz kıldığını görürüz; gerçekten de, sıradan bir bastırma sonucu yüzer-gezer dolaşan içgüdüsel enerjiler, kişiliğin oluşmasıyla Ben tarafından özümlenmektedir. Herhangi bir kişilik çizgisinin yerine konması, bir bastırma sorununun çözüldüğünü, söz konusu kişilik özelliğinin ya bilinçaltına itmeyi gereksizleştirdiğini, ya da Ben tarafından kabul edilebilecek görece katı bir yapıya dönüştüğünü gösterir. Demek ki kişiliğin oluşum süreci Ben'in türlü ruhsal arzular

arasında uyum sağlama eğilimiyle yüzde yüz çakışmaktadır. Bu da çok belirgin kişilik çizgilerinin oluşumuna yaramış bastırmaların yokedilmesinin neden sinirce belirtisini doğuran bastırmaların ortadan kaldırılmasından çok daha zor olduğunu anlamamıza izin verir.

Kişiliğin oluşumunun başlangıç noktasıyla, yâni Ben'in dış tehlikelerden korunmasıyla kişiliğin daha sonraki işlevi, yâni Ben'in tehlikeli içgüdüsel itkilerden, kaygının yarattığı durgunluktan ve güdüsel enerjilerin özümlenmesinden korunması arasında kesin bir ilinti bulunduğunu gösteren de işte budur. Gerçekten de, insanoğlunu ilkel durumdan bugünkü uygarlığa getiren evrim gerek cinsel alanda, gerek öbür alanlarda bir sürü kısıtlamanın konmasını zorunlu kılmıştır. İnsanoğlunun gelişmesi gitikçe artan cinsel baskılar altında olmuştur. Hele ataerkil toplumun yürürlüğe girmesi cinsel yaşamın düzenini yitirmesine ve baskı altına alınmasına yolaçmıştır. Uygarlık ilerledikçe bireyler için, dış tehlikeler azalmıştır. Buna karşılık, toplumsal alanda, bireyin yaşamına yönelik tehlikeler artmıştır. Büyük devletler arasındaki savaşlarla sınıf kavgaları bireyler için ilkel zamanlardaki kadar büyük tehlikeler yaratmaktadır. Bireyler, dış dünyadan gelen gerçek tehlikelerin yarattığı kaygıları ortadan kaldırabilmek için, güdülerini bastırmak zorunda kalmışlardır: insan açlıktan ölse de kimseye saldıramaz; cinsel içgüdüler toplumsal kurallar ve önyargılarla baskı altına alınmıştır. Bu kurallara aykırı düşen her davranış birey için tehlike yaratır: «hırsızlık»ın ya da çocukken kendi kendini okşamanın cezası vardır, eşcinsle ya da kandaşıyla ilişki kuran kodese tıkılır. Dıştan gelen tehlikenin yarattığı korku aşıldıkça, cinsel durgunluk da, kaygıdan ileri gelen durgunluk da artar; kaygının doğurduğu durgunlukla dış tehlikelerin yarattığı kaygı arasında kesin bağımlılık vardır: biri azalınca öbürü artar. Gözüpek kişi toplumun dışına itilme tehlikesini göze alarak doyurur cinsel gereksinmelerini. Bizimkinden daha az örgütlü yaşayan hayvanlar da gerçek tehlike karşısında kaygıya kapılır, ama —evcilleştirilmelerinin dışında— cinsel enerji durgunluğu çekmezler.

Kişiliğin oluşumunda iki tutumbilimsel ilkeye değindik: *(gerçek) bir kaygıdan kurtulma çabası ile kaygının biriktirilmesi (durgunluk).* Buna bir de üçüncü ilke eklemek gerekir: *haz ilkesi.* Kişiliğin oluşum sürecini, ruhsal varlığın cinsel içgüdülerin doyurulmasının yarattığı tehlikelerden kaçınmayı sağlayan devinim başlatır. Ancak, kişilik oluştuktan sonra, kişiliğin bir hastalık belirtisi gibi yalnızca korun-

mak üzere değil, aynı zamanda, gizli biçimde, haz vermek üzere de kullanılabilmesi için haz ilkesi işe karışır. Böylece üretken-özsever kişilik kendini yalnız dış dünyanın etkilerinden korumakla kalmaz, aynı zamanda gerçek Ben'iyle ülküsel Ben'i arasında özsever ilintiler kurarak cinsel enerjisinin bir bölümünü de yatıştırır. Bastırılmış güdülerdeki, özellikle üretkenlik-öncesi ve eziyetçi güdülerdeki enerji, savunma düzeneğinin kurulması ve ayakta tutulmasına yatırılır. Burada dolaysız ve beklemesiz bir hazzın doyurulması söz konusu değildir elbet, bununla birlikte, tıpkı hastalık belirtisinde gizlenen doyum gibi, içgüdüsel gerilimin azaltılmasına yardım eder. Görüngüsel açıdan dolaysız doyumdan ayrı da olsa, gerilimin azaltılmasının tutumbilimsel işlevi aynıdır: iki durumda da, gerilim azalır. İçgüdüsel enerjiyi kişiliğin içeriklerinin biraraya getirilmesi ve kaynaştırılması süreci tüketir (bunlar özdeşleşmeler, tepkisel oluşumlar falandır). Böylece, zorlanımlı (compulsif) kişiliklerin çoğundaki duygusal kilitlenme, Bilinçaltı'yla dış dünya arasına bir duvar çekip orada tutarak eziyetçiliği ortadan kaldırır; pek çok kadınsı-edilgin kişiliğin dalkavukça çelebilik ve edilginliği dışkılık yoluyla eşcinsel etkinliği engeller.

Kişiliğin oluşumunda kullanılmayan güdüler, bastırılmazlarsa, dolaysız doyuma iterler insanı. Dolaysız doyumun niteliği kişiliğin biçimine bağlıdır. Kişiliğin oluşumunda kullanılan güdülerle dolaysız doyumda kullanılanlar arasındaki seçim yalnız sağlıklı kişilerle hastalar arasındaki ayrımı belirlemekle kalmaz, değişik kişilik türlerini de belirler.

Kişilik zırhının niteliği kadar niceliğini ya da derecesini de hesaba katmamız gerekir. Dış dünyaya ve dirimsel iç dünyaya karşı kuşanılan zırhın kalınlığı belli bir andaki cinsel enerji gelişmesine denk oldu mu, kişiliğin dış dünyayla bağıntı kurabilmesini sağlayan birtakım «delikler» kalır arada. Eldeki cinsel enerji bu deliklerden dış dünyaya uzatılır ya da geri çekilir. Ancak, kişilik zırhı öylesine yayılabilir ki, alabildiğine küçülen delikler cinsel enerjinin düzenli kullanılmasını aksatabilir, bireyin olağan toplumsal ölçülere ayak uydurabilmesini zorlaştırabilir. Donukluk, donupkalma (catatonie) hastalığında kişilik zırhı hemen hemen tamamlanmıştır, içtepili kişilerdeyse zırh yetersizdir. Herhangi bir nesneye yönelik cinsel enerjinin özsever cinsel enerjiye çevrilmesinin zırhın kalınlaşıp sertleşmesine yolaçtığı düşünülebilir. Duygusal tepkileri kilitlenmiş zorlanımlı kişilikte kurşun-işlemez, katı bir zırh vardır, ama bu katı zırh bile dış dünyayla birtakım duygu-

sal ilintiler kurmaya izin verir; ancak, her atılım bu zırhın kaygan ve katı yüzeyine çarpıp geri döner. Asık suratlı-saldırgan kişide epeyce devingen bir zırh vardır, ama bu zırh da «dikenli»dir: dış dünyayla ilintileri özellikle yansıtımcalı-saldırgan tepkilerden oluşur. Kadınsı-edilgin kişilik ilk bakışta yumuşak ve uyumlu gözükür, ama çözümleme bunun da çoğu kez çıkarılıp atılması son derece güç başka bir zırh olduğunu gösterir.

Her kişilik biçimi yalnız korunmak üzere geliştirildiği nesnelere bakılarak değil, aynı zamanda bu amaçla kulandığı güdülere bakılarak anlaşılabilir. Genel olarak, Ben'in birtakım güdüleri üstüne örterek daha başka güdülerden korunduğu söylenebilir. Örneğin, kamışçı-eziyetçi kişilik kendini kadınsı, edilgin, makatsal eğilimlerden korumak üzere erkeksi saldırganlığı kullanır. Böyle yapmakla, yavaş yavaş sürüp giden bir saldırgan tutum benimsemiş olur. Çok daha yaygın bir örnek vermek gerekirse, bastırdıkları saldırganlıklarından korunmak üzere, bir hastanın deyimiyle, saldırganlıklarını körükleyen «kişilerin koltuğunun altına girerler». Böylelerı alabildiğine yumuşak, bal gibi tatlı bir yüz takınırlar. Her türlü dolaysız tepkiden kaçındıkları için, benliklerine yanaşmak kolay değildir; konuşma biçimleri sakınımlı, yansız, lâf sokuşturucudur. Makatsal çıkarlarını kendini saldırgan eğilimlerden korumakta harcayan Ben'leri de «bal gibi tatlı» olmuştur; böyle kişilerin kendilerine güvenleri yoktur (kendilerini «tiksinç» bulurlar), bu da onları daha güleryüzlü davranmaya iter. Öbür insanlarla hiçbir sahici ilinti kuramadıkları için, hep olumsuz yanıtlar alırlar; buysa onları, tam bir kısırdöngüyle, gittikçe belirginleşen makatsal-edilgin savunmadan ötürü, iyice saldırgan yapar. O zaman, kişilik çözümlemesi yalnız korunmanın işlevini değil, korunma aracını, dışkılık bölgesi cinsel etkinliği de ortaya çıkarır.

Bir kişiliğin niteliğini kalıcı olarak iki öge belirler: *Nitelik açısından,* bu, oluşum sürecinin en çok etki altında kaldığı cinsel gelişme evresidir, yâni cinsel enerjinin özel bir noktaya saplanıp kaldığı evredir. Bu ölçüte göre, ruhçöküntüsüne yatkın (ağızsal) kişiliği, özünü ezen kişilikten, onu üretken-özsever (kamışçı) kişilikten, dönüşümceli (üretken-kandaşına yönelik) kişiliği zorlanımlı (dışkılık bölgesine saplanıp kalmış-eziyetçi) kişilikten ayırmaktayız. *Nicelik açısındansa,* cinsel enerjinin düzene konması niteliksel etkenlere bağlıdır. Kişiliğin biçimlenmesinin nitel yanına tarihsel, nicel yanına da güncel nitelendirmesini kullanabiliriz.

2. CİNSEL ENERJİ TUTUMBİLİMİ AÇISINDAN ÜRETKEN KİŞİLİKLE SİNİRCELİ KİŞİLİK ARASINDAKİ AYRIM

Kişilik zırhının kalınlığı belli bir dereceyi aştı mı sinirceli kişiliğe yolaçacak bütün koşulların hazır olduğu; bu zırhınsa, olağan koşullarda gerçeklikle (gerçek yaşamla) bağıntı kurmaya yarayan güdüler tarafından yaratıldığı; oluşan zırhın da cinsel doyum olanaklarını epeyce azalttığı söylenebilir. Sinirceli kişilerin kişiliklerinin oluşum ve yapısını çalışıp sevebilen insanlarınkiyle karşılaştırdığımız zaman, özellikle ketvurulmuş cinsel enerjiyi kişilik yapısına bağlayan araçlarda nitel bir ayrım bulunduğunu görürüz. Kaygıyı önlemeye yarayan ya da yaramayan araçlar bulunduğunu saptarız. *Üreme örgenleriyle cinsel doyuma erme* ve *yüceltme uygun* araçlardır; *üretkenlik-öncesi yollarla doyum* ve *tepkisel oluşum uygun olmayan* araçlardır. Bu nitel ayrım aynı zamanda niccl ayrımla da dile gelir: sinirceli kişilik gittikçe artan bir cinsel enerji durgunluğuyla yaralıdır, çünkü elde ettiği doyumlar içgüdüsel gereksinmelerine uygun düşmemektedir. Buna karşılık üretken kişilik birbiri ardından önce cinsel gerilimi, sonra da buna uygun cinsel doyumu yaşar; başka bir deyişle, üretken kişilikte *doğanın ölçülerine uygun bir cinsel enerji düzenlemesi* vardır. Buradaki «üretken kişilik» yerinde bir nitelemedir, çünkü yalnız üreme örgenlerindeki cinsel etkinliğin önc alınması ve (belli bir kişilik yapısının belirlediği) bedensel boşalma gücü doğal ölçütlere uygun bir cinsel enerji tutumbilimine olanak sağlar.

Demek ki «sağlık»la «hastalık»ı birbirinden ayıran en son ölçüt, kişiliğin oluşumunu etkilemiş güç ve içeriklerin —tarihsel özgeçmişsel olarak belirlenmiş— *niteliği*'dir; ikinci aşamada, kişilik de cinsel enerjinin *nicelik açısından* düzene konmasına yön verir. Nitel ayrımları açısından bakıldığında, üretken kişilikle sinirceli kişilik en uç örnekleri canlandırırlar, ülkücüdürler. Gerçek kişilikler bunların karışımından oluşur; cinsel enerjinin düzene konması karışımın oranına bağlı kalır. Dolaysız cinsel doyumun niceliği açısından ele alındığında, üretken kişilikle sinirceli kişiliği orta örnekler saymak gerekir; cinsel doyum cinsel enerji durgunluğunu ortadan kaldırabilir de, kaldıramayabilir de; sonuncu varsayımda, söz konusu kişinin toplumsal ve cinsel yaşamını etkileyen hastalık belirtileriyle sinirceli kişilik çizgilerinin oluştuğu görülür.

Bilinçaltı'nın, Üstben'in yapısını ve bu ikisine bağlı Ben'in niteliklerini irdelerken, yukarda andığımız iki uç örneğin *nitel* ayrımlarını gözden geçireceğiz

a) Bilinçaltı'nın Yapısı

Üretken-cinsel kişilik iki-yanlılık-sonrası üretken evreye[1] tam anlamıyla girmiştir; kandaşıyla sevişme arzusu da, babayı (ya da anayı) öldürme arzusu da bir yana bırakılmıştır; sinirceli kişilikte görüldüğü üzere, üretken-cinsel ilgi güncel bir yasak ilişki nesnesini canlandırmayan, onun yerini almış olan karşı cinsten birine yönelmiştir. *Oidipus karmaşası güncel varlığını yitirmiş,* «eriyip gitmiş»tir; başka bir deyişle, bilinçaltına itilmemiştir, ona herhangi bir enerji yatırılmamaktadır. Dışkılık yoluyla etkinlik, ağız yoluyla cinsel etkinlik, dikizcilik gibi üretkenlik-öncesi eğilimler bastırılmamış, bir bölümü ekinsel yüceltmelere, bir bölümü de hazzın hazırlık oyunlarına yöneltilmiştir; sonuç olarak üretken cinsel etkinliğin buyruğuna girmişlerdir. Sevişme, insana en çok haz veren, en önemli cinsel amaç hâline gelmiştir. Öte yandan, saldırganlık da, olağan cinsel etkinlikte yer almadığından, toplumsal etkinliklere yöneltilip yüceltilir; hiçbir zaman dolaysız yoldan, sırf saldırganlık olarak doyurulmayı özlemez. Güdüsel güçlerin bu dağılımı bedensel boşalmayla elde edilecek doyumun temelini oluşturur; bu doyumsa ancak üreme örgenleri bölgesinde gerçekleşebilir, ve üretkenlik-öncesi eğilimleri de, saldırganlık eğilimlerini de yatıştırır. Üretkenlik-öncesi arzulardan ne kadar azı bilinçaltına itilmişse, doyumun o denli yoğun olacağı, cinsel enerji durgunluğunun o denli az sıkıcı olacağı düşünülebilir; bu da iki dizge arasında, üretkenlik-öncesi dizgeyle üretken-cinsel dizge arasında daha iyi bir iletişimin kurulmasına yardım eder.

Sinirceli kişilikse, başıboş dolaşan, yüceltilmemiş cinsel enerjisini bedensel boşalma yoluyla açığa çıkarabilme yeteneğinden yoksundur.[2] Şu nedenlerden ötürü, bedensel boşalma alanında az çok

---

[1] Bkz. Karl ABRAHAM, *Pyschoanalystische Studien zur Charakterbildung* (Kişilik Yapısı Üstüne Ruhçözümsel inceleme), 1925

[2] *1945:* Cinsel enerjinin düzene konması kişinin bedensel boşalma gücüne, yâni vücudun bedensel boşalma tepkesi sırasında beliren titremeli kasılmalara dayanabilme yeteneğine bağlıdır. *Zırhlı* vücut bu titremeli kasılmalara dayanamaz; dirimsel uyarılma vücudun çeşitli kesimlerindeki yerel kas kasılmalarıyla kösteklenir.

güçsüzdür: arzulanması yasak nesnelere hâlâ enerji yatırılmaktadır ya da bedensel boşalma için gerekli enerji tepkisel davranışlarda tüketilmektedir. Hasta şöyle ya da böyle bir cinsel etkinlikte bulunsa bile, bunun çocuksuluğu ilk bakışta görülür: kadın ya anayı ya kız kardeşi canlandırır, sevdâ ilişkilerinde çocukluktan kalma yasak ilişkilerin bütün kaygıları, ketvurmaları ve özellikleri göze çarpar. Üretken-cinsel etkinlik her şeyin önüne geçirilmemiştir, ya da yasaklanmış birine saplanıp kalma üretken-cinsel işlevi aksatır. Hasta ya cinsel perhize girer, ya da sevişme öncesi edimlerle yetinir. Böylece bir kısırdöngü kurulmuş olur: çocukluktan kalma saplanıp kalma, cinsel durgunluğa yolaçmak üzere, bedensel boşalma işlevini aksatır; biriken cinsel enerji üretkenlik-öncesi saplanıp kalmaları yoğunlaştırır; ve kısırdöngü sürüp gider. Üretkenlik-öncesi cinsel etkinlikler ağır bastığından, cinsel güdüler bütün ekinsel ve toplumsal etkinliklere sızar; söz konusu etkinlikler bastırılmış ve yasaklanmış güdülerle el ele yürütüldükleri için, yeni bozukluklar ortaya çıkar; kimi zaman, kemancının parmaklarının kasılıp kalması gibi, yolundan sapmış cinsel etkinlik hâline bile gelebilirler. Çocuksu içgüdüsel amaçlara saplanıp kalarak bilinçaltına itildiği için, toplumsal etkinliğin cinsel bileşeni kullanılamaz.

b) Üstben'in Yapısı

Üretken kişiliğin Üstben'i cinsel etkinlik karşısında *olumlu tutum* takınır; bundan ötürü, Bilinçaltı'yla Üstben arasında köklü bir uyum vardır. Oidipus karmaşası artık zihni kurcalamadığından, Üstben'in bunu dengelemek üzere yatırım yapmasına gerek kalmaz. Kılgısal alanda, Üstben düzeyinde cinsel yasak yoktur denebilir. Üstben, yukarda anılan nedenlerden ötürü, ayrıca cinsel enerji durgunluğu eziyetçi eğilimleri körüklemediği için, başkasına eziyet etmeyi düşünmez.[1]

Dolaysız doyuma erebilen cinsel enerji gidip düşünsel Ben'in özlemlerine gizlenmez. Bundan ötürü, toplumsal alanda gerçekleştirilen işler, sinirceli kişilikteki gibi, her şeyden önce bir güç gösterisi olarak karşımıza çıkmaz, bunları gerçekleştirene başka bir şeyin yerini doldurmayan, son derece doğal özsever doyumlar sağlar. O arada kişi-

[1] Elezerlikle cinsel durgunluk arasındaki ilintiler için *Bedensel Boşalmanın İşlevi*, VII. Bl.'e bakın.

nin gücü hiç azalmadığından, aşağılık duygusu da belirmez. Düşünsel Ben'le gerçek Ben birbirine benzer, dolayısıyla hiçbir gerilim ortaya çıkmaz.

Sinirceli kişiliğin Üstben'iyse, tersine, cinsel yaşama karşı *olumsuz tutum* takınır; dolayısıyla, Bilinçaltı'yla Üstben hep çatışkı halindedir. Oidipus karmaşası aşılmadığından, Üstben'in çekirdeğini oluşturan kandaşıyla cinsel ilişki kurma yasağı hep canlı kalır ve bütün cinsel ilişkileri zehirler. Cinsel arzuların bastırılması ve bunun sonucunda ortaya çıkan cinsel durgunluk eziyetçi eğilimleri körükler; bunlar, daha başka belirtilerin yanında, kaba-saba aktöre anlayışında kendilerini gösterir. Bu kişilerde az çok bilinçli bir güçsüzlük duygusu bulunduğundan, toplumsal alanda gerçekleştirilen işlerde her şeyden önce eksik kalan erkeklik gücünün kapatılması çabası vardır; ama bu, aşağılık duygusunun belirmesini önleyemez. Ayrıca, bir güç kanıtı sayılan, açık kapatıcı toplumsal başarı üretken-cinsel güç duygusunun yerini tutamaz; dolayısıyla, dengelemek üzere ne yaparsa yapsın, sinirceli kişilik içindeki boşluk duygusunu ve köklü yeteneksizlik inancını atamaz. Bundan ötürü, düşünsel Ben'in olumlu dilekleri gittikçe artarken, aşağılık duygularıyla eli kolu bağlanan Ben (cinsel güçsüzlük ve el üstünde tutulan düşünsel Ben yolaçar buna) günden güne zayıflar.

c) Ben'in Yapısı

Üretken kişilik, Bilinçaltı'nın Ben üzerindeki içgüdüsel baskılarını belirli aralıklarla, bedensel boşalma yoluyla hafifletir; Bilinçaltı böylece temel gereksinmelerini doyurur, eziyetçi bir Üstben geliştirme zorunluluğunu duymaz; sonuç olarak da Üstben, Ben'e olağandışı bir baskı yapmaz. Ben, *hiçbir suçluluk duygusuna kapılmadan,* üreme örgenleri bölgesinden gelen cinsel enerjiyi de, Bilinçaltı'nda yatan birtakım üretkenlik-öncesi eğilimleri de benimser ve doyurur. Doğal saldırganlığı ve üretkenlik-öncesi cinsel enerjinin kimi bölümlerini yüceltip toplumsal etkinliğe yöneltir. Görünüşe göre Ben, üretken cinsel etkinlik alanında, Bilinçaltı'na karşı olumlu bir tutum takınır; bu da onun Bilinçaltı'na, bellibaşlı gereksinmeleriyle, yâni cinsel doyumla çelişmeyen birtakım yasaklar koymasına izin verir. Ben'in güdüleri bastırmadan Bilinçaltı'nı denetim altında tutabilmesinin biricik yolu budur galiba. Bu durumda karşı cinse yönelik özlemler doyuruluyorsa, eşcinsel eğilim kıpırtılarının pek önemi kalmaz; söz konusu eğilim

ancak cinsel durgunluk varsa önem kazanır. Tutumbilim açısından, bu durumu anlamak çok kolaydır: eşcinsellik bilinçaltına itilmedikçe, cinsel yapıların bir parçası hâline getirildikçe, karşı cinsle yaşanan cinsel doyum bireyin eşcinsel özlemlerini de doğru yolda tutar.

Daha önce ele aldığımız örnekteki gibi, gerekli cinsel doyumlara eren Ben Bilinçaltı'yla Üstben'in baskısını pek az duyar, sinirceli kişilikteki gibi kendini Bilinçaltı'ndan korumak zorunda da kalmaz. Dolayısıyla, duygusal ve toplumsal yaşamına yatırabilmek üzere elinde bol bol enerji bulunur; yoğun ve özgür bir yaşam sürer, eyleme girişir; Ben, hazza ve acıya en yüksek düzeyde açıktır. Üretken kişiliğin Ben'i de zırhlıdır elbet, ancak bu zırhın Yasalarına boyun eğecek yerde, onu dilediği gibi çekip çevirir. Onun zırhı yaşamın bütün durumlarına ayakuyduracak kadar esnektir; üretken kişilik alabildiğine sevinebilir, ama gerektiğinde kızıp küplere de binebilir. Sevdiği nesneyi yitirince üzülür, ama karalar bağlamaz; kimi durumlarda çocukça tepkiler göstermekten hoşlanır, ama çocuklaşmaz; sevdi mi iyi sever, nefreti amansızdır; ciddiliği son derece doğaldır, çünkü her ne pahasına olursa olsun ergin gözükmek için, açık kapatmak üzere, kaskatı bir tutum takınması gerekmez. Yiğitliğinin ereği erkekliğini göstermek değildir, çok daha akılcı ereklere yöneliktir. Nitekim, yararına inanmıyorsa, savaşa katılmamak için korkak yerine konmaktan çekinmez ve inançlarını sonuna dek savunur. Gerek sevgisinin gerek nefretinin akılcı erekleri vardır, çocuksu arzularına enerji yatırmasına gerek kalmamıştır. Kişilik zırhının sağlamlık ve esnekliği dış dünyaya açılabilme ve gerektiğinde kabuğuna çekilmekteki kolaylıkta belli olur. İnsanlarla iletişim kurma yeteneği özelikle cinsel yaşamda açıkça görülür: sevişme sırasında, Ben kılgısal olarak yalın bir algılama işlevine dönüşür, zırh geçici olarak erir, kişilik kendini yitirmekten korkmaksızın haz deneyimine dalar, çünkü Ben'in şu ya da bu açığı kapatmaya yönelik olmayan sağlam bir özsever temeli vardır. Ben, kendine güvenini besleyen en güçlü enerjileri cinsel yaşantıdan alır. Günlük, çatışkıları göğüsleyiş biçimi, bu çatışkıların akılsal olduklarını, içlerinde çocuksu kalıntılar bulunmadığını kanıtlar; gerçekte, dengeli bir cinsel enerji düzenlemesi onun çocuksu deneyim ve arzulara yatırım yapmasını engeller.

Kısacası, üretken-cinsel kişilikte en küçük bir donmuşluk ya da katılık yoktur: aynı gözlem cinsel yaşamı için de geçerlidir. Varlığını korkmadan hazza açabildiği için, saplantılara kapılmadan, arzularını

bastırmadan tekeşli yaşayabilir; ama eğer koşullar elverirse, çokeşli yaşayabildiği gibi, gerektiğinde sevgili de değiştirebilir. Cinsel arzusunun yöneldiği nesneye suçluluk duygusuyla ya da bilmem hangi aktöre kuralına uymak için yapışıp kalmaz; bir cinsel ilişkiyi sürdürmesi, eşinin kendisine haz vermesindendir. Sevdiği insanla ilişkilerini tehlikeye düşürecekse, çokeşlilik arzularını rahatça aşabilir; ama bu arzular ağır bastığı zaman da onlara boyuneğer. Sonunda birtakım çatışkılar doğarsa, bunları akılcı yoldan çözer.

Sinirceli kişilere özgü suçluluk duygularından kılgısal olarak yoksundur. Toplumseverliği, toplumla bağdaşması (bastırılmayıp) yücelülmiş saldırganlığına ve yaşamına akılcı bir yön verebilmiş olmasına dayanır. Ama bu, dış gerçekliğin karşısına çıkardığı her şeye eyvallah dediğini göstermez, hattâ tam tersini yapar! Şimdiki toplumsal yapıları eleştirip değiştirebilecek kişilik yapısı, aktöreci, cinsel yaşama düşman uygarlığımızla kıyasıya çelişen üretken kişiliktir. Yaşama yiğitçe ve iyimserlikle baktığından, dolambaçlı yollara sapmak, köklü inançlarından ödün vermek zorunda değildir.

Toplumsal evrimin ereği anlama yeteneğinin egemen olmasını sağlamaksa, üretken cinsel etkinliğe öncelik vermeden bu ereğe ulaşamayız! Çünkü anlama yeteneğinin egemenliği cinsel enerjinin dengeli biçimde düzene konmasını, başka bir deyişle, üretken cinsel etkinliğe öncelik verilmesini gerektirir. Üretken cinsel etkinliğe öncelik tanımakla anlama yeteneğinin her şeyin üstünde tutulması sıkı sıkıya birbirine bağlıdır, tıpkı cinsel durgunlukla sinir hastalığının, üretkenlik-öncesi cinsel doyumla şimdiki cinsel aktörenin, eziyetçilikle aktörenin, cinsel bastırmayla düşkün kadınları koruyup kalkındırma derneklerinin birbirine bağlı oldukları gibi.

Üretken-cinsel kişiliğin yukarda betimlediğimiz nitelikleri dopdolu cinsel deneyimi yaşayabilme yeteneğine dayalı kusursuz cinsel enerji düzenlemesiyle açıklanabilir: buna karşılık sinirceli kişiliğin, cinsel enerji tutumbilimindeki *dengesizlik*'ten geldiği söylenebilir.

Gerçekten de, sinirceli kişiliğin Ben'i ya çileciliğe kayar, ya da ancak suçluluk duygusu eşliğinde sevişir. Hep iki yönlü baskı altındadır: bir yandan cinsel durgunluk çeken, gereksinmeleri karşılanmayan Bilinçaltı'nın baskısı, öte yandan da hoyrat Üstben'in baskısı. Bilinçaltı'yla ilişkilerinde kardeşlik yoktur, Üstben'le ilişkilerinde dalkavuk bir boyuneğmenin damgası vardır, ama birbirine karşıt eğilimler de besler, Bilinçaltı'na yaltaklanır, Üstben'e karşı da gizli gizli

başkaldırır. Bastırılmamış cinsel etkinliğinin en belirgin özelliği üretkenlik-öncesinin izlerini taşımasıdır; yerleşik cinsel aktöre uyarınca, cinsel etkinliğin içinde makatsal ve eziyetçi ögeler vardır, sevişmeye pis, başkasına eziyet etmeye yarayan bir edim gözüyle bakılır. Yıkıcı güdülerin çoğu kişilik zırhına ve Üstben'e kök saldıklarından, toplumsal alanda gerçekleştirilen işler hep güdük kalır. Ben hazza ve acıya karşı duyarsızdır (duygusal kilitlenme), ya da yalnızca acıya açıktır, haz çabucak tatsızlığa dönüşür. Ben'i kuşatan zırh katıdır, eğilip bükülmez, dış dünyayla «iletişim» gerek cinsel enerji açısından, gerek saldırganlık açısından kısa süreli ve apansızdır. Zırhın koruyuculuğu özellikle iç dünyaya dönüktür, dolayısıyla kişinin gerçek dünya üzerindeki etkisi zayıflar. Bundan ötürü, dış dünyayla ilişkilerde doğallık ve canlılık yoktur, çelişkilidir, bütün kişiliğin alışverişlere uyumlu biçimde katılmasına izin vermez. Sinirceli kişilik nesnelerle canlı varlıkları dolu dolu algılayamaz. Üretken kişiliğin korunma düzeneklerini değiştirmeyi, güçlendirmeyi ya da gevşetmeyi bilişine karşılık, sinirceli kişilik kendini bu çarkların bilinçdışı işleyişine kaptırır; arzulasa da başka türlü davranamaz. Sevinmek ya da kızmak ister, beceremez! Cinsel etkinliğin temel bileşenleri bilinçaltına itildiğinden, dolu dolu sevemez. Aynı biçimde dolu dolu nefret de edemez, çünkü cinsel durgunluktan ötürü alabildiğine şiddetlenen, dolayısıyla bastırılması gereken nefret duygusuna dayanamaz Ben'i. Sinirceli kişi birini sevse ya da nefret etse bile, tepkileri gerçek duruma bağlı değildir; büyük ölçüde, çocukluktan kalma bilinçdışı tepkilerden kaynaklanırlar. Gerçek durum ve koşullar gerektirdiğinde, deneyime kucak açmasına ya da kabuğuna çekilmesine zırhının katılığı izin vermez. Cinsel alanda, ya sevişmekten kaçınır ya da hazırlık oyunlarındayken düzeni bozulur: başka bir deyişle, hiçbir zaman doyuma eremez, dolayısıyla cinsel enerjinin dengeli biçimde düzene konmasını olanaksızlaştırır. Sevişme sırasındaki davranışının derinlemesine çözümlenmesi birkaç temel örneğin varlığını ortaya çıkarır. Özüne hayran kişi kendi alacağı hazla uğraşmaz, erkeklik gücüyle kadını etkilemeye çalışır; aşırı-güzellik-düşkünü birey, güzel-duyusal ilkeleriyle çeliştiği için, vücudun belli kesimlerine dokunmaz; arzularını bilinçaltına itmiş eziyetçi oyun arkadaşına eziyet etme düşüncesini kafasından atamaz, ya da cinsel eşini kötüye kullandığını düşünerek kendi kendine eziyet eder; güdülerini bastırmayan eziyetçiyse zulüm eğilimlerini doyurmaya çalışır. Kimi zaman bu eğilimler

doğrudan ortaya çıkmazlar, onları dile getiren ketvurmalar cinsel etkinlikle yüz yüze gelen kişinin tutumuna yansır. Sinirceli kişinin Üstben'i cinsel etkinlik karşısında olumsuz tutum takındığından, cinsel yaşamdan yüz çevirir (H. Deutsch bu tutumu sağlıklı kişinin Üstben'ine de yakıştırarak yanılgıya düşmektedir), dolayısıyla kişiliğin yalnızca yarısı katılır cinsel etkinliğe.

Güçsüzlük duygusu Ben'i özsever dengelemeler bulmaya zorlar. Güncel çatışkıların içine akıldışı örgeler (motifler) karışır, bu da sinirceli kişinin akılcı kararlar almasını engeller; dolayısıyla, çocuksu tutum ya da arzuların sürüp gittiği gözlenir. Cinsel alanda doyumsuz kalan, doyuma ulaşma yeteneğinden yoksun sinirceli kişilik sonunda ya çileciliğe sığınır, ya da —aktöreye ve eşinin çıkarına uygun sanarak— tekeşli yaşamın en katısını benimser; gerçekte, cinsel yaşamdan korktuğu, kendini cinsel etkinliği denetleyecek kadar güçlü duyamadığı için benimser tekeşliliği. Eziyetçi eğilimleri yüceltilmediği, Üstben'i aşırı sert davrandığı için, Bilinçaltı gereksinmelerinin doyurulmasını isterken, Ben suçluluk duyguları geliştirir, bunlara «toplumsal bilinç» adını verir; kendi-kendini-cezalandırma eğilimleri yalnızca başkalarına vermek için yanıp tutuştuğu cezaları dile getirir.

Bütün bu çarkların ortaya vurulmasının bize tüm aktöresel kavramlarımıza yöneltilecek kökten eleştirinin yaslanacağı temeli sağladığına kuşku yoktur. Burada ele aldığımız sorun, toplumsal uygarlığın doğuşudur. Gereksinmelerin doyurulması toplumca resmen kabul edildiği, buna bağlı olarak insanların zihinsel yapıları değiştiği zaman, toplumsal yaşama *aktöresel* bir düzen verilmesi gereksizleşir. Burada alınacak karar ruhbilimsel değil, toplumsaldır. Sinirceli kişilik yapılarını üretken kişilik yapılarına çevirmeyi başaran her çözümsel sağaltım «aktöresel düzenleme»nin yerine *ânında* cinsel enerjinin dengeli kullanılmasına dayalı «öz-düzenleme»yi geçirir. Pek çok ruhçözümcünün çözümsel sağaltımla «Üstben'in eritilmesi»nden sözetmesine karşılık, biz, burada cinsel enerjinin aktöresel ketvurmalardan alınıp yerine öz-düzenlemenin konmasının söz konusu olduğunu belirteceğiz. Bu sürecin Devlet'in, aktöreci düşünbilimin ve dinin çıkarlarına ne denli uygun düştüğü sorununa ilerde yeniden değineceğiz. Şimdilik şu kadarını belirtelim ki cinsel, dirimsel ve ekinsel gereksinmeleri karşılanan bireyin kendine egemen olabilmesi, kendini çekip çevirebilmesi için ketvurmalara, yasaklara gereksinmesi kalmaz; doyumsuz bireyin içindeki gerilim durmadan artar, aktöreye

dayalı bir düzenlemeyle etkisiz kılınmazsa, bin türlü topluma-aykırı şiddet eylemiyle dışavurur. Bir toplumdaki aktöreci çileci öğretilerin genişlik ve etkisi dirimsel gereksinmelerin ne denli doyumsuz bırakıldığını açıkça gösterir. *Her ikisini de bir yandan üretim güçleriyle üretim biçimleri, öbür yandan da doyurulması gereken gereksinmeler arasındaki ilinti belirler.*

Cinsel tutumbilimin ve çözümsel kişilikbilimin ilerde elde edecekleri sonuçlar konusundaki tartışma, sorunun bilimsel uzantısına zarar vermek üzere, yapay bir sınırla bugün varolanla olması gerekeni ayırmaya kalkışmadıkça, bu sorunlara yan çizemez.

3. YÜCELTME, TEPKİSEL OLUŞUMLAR, SİNİRCELİ TEPKİNİN TEMELİ

Şimdi de sinirceli kişilikle üretken kişiliğin toplumsal alanda gerçekleştirdikleri işler arasındaki ayrımlara eğilelim. Daha önce, cinsel enerjileri çakılıp kaldıkları yerden kurtarmanın uygun yollarının bedensel boşalmayla elde edilen doyum ve yüceltme olduğunu, üretkenlik-öncesi doyumlarla tepkisel oluşumlarınsa uygun yollar olmadıklarını saptamıştık. Bedensel boşalma yoluyla doyum ve yüceltme nasıl üretken kişiliğin nitelikleriyse, tepkisel oluşum da sinirceli kişiliğin özgün niteliğidir. Ancak bu, sinirceli bireyin yüceltmeyi hiç bilmediği ya da sağlıklı kişinin hiçbir zaman tepkisel davranışlarda bulunmadığı anlamına gelmez elbet.

İlkin, yüceltmeyle cinsel doyum arasındaki bağıntıyı göstermeye çalışalım. Freud'a göre, yüceltme cinsel enerjinin bir bölümünü ilk ereğinden saptırıp toplumsal değerler sıralamasındaki «daha yüksek» bir ereğe yöneltmeye denmektedir. Yüceltilen güdü ister istemez ilk ereğinden ya da nesnesinden uzaklaşmaktadır. Freud kuramının bu ilk anlatımı bir yanlış anlamaya yolaçmıştır: gerçekten de, yüceltmeyle içgüdüsel doyum birbirini dışlayan, birbirine yüzde yüz aykırı iki nesne, iki olgu sayılmıştır. Oysa bakımevindeki deneyimler bunların karşıt olmadıklarını kanıtlamaktadır. Dahası, dengeli cinsel enerji düzenlemesi başarılı ve kalıcı yüceltmelerin *vazgeçilmez koşulu* olarak gözükmektedir. Burada yalnızca toplumsal başarılarımızın dayandığı güdülerin dolaysız doyumlardan yararlanmamaları gereklidir; bu kural da bütün cinsel doyumlara uygulanmaz. Çalışma yeteneğindeki bozuklukların çözümlenmesi, üretkenlik-öncesi cinsel enerjinin yüceltilme-

sinin cinsel enerji durgunluğu ne denli yaygınlaşmışsa o denli güç olduğunu göstermiştir. Kurulan cinsel düşler düşünsel ilginin büyük bir bölümünü emmekte, çalışmaya yöneltilmelerini engellemekte, ya da bütün toplumsal yapıtlar (işler) cinselleşmekte, dolayısıyla baskı altına alınmaları gerekmektedir. Üretken kişiliğin becerdiği yüceltmelerin incelenmesi, bunların gerçekleştirilmesini cinsel doyumun sağladığını kanıtlamaktadır: cinsel doyum bir sürü enerjiyi açığa çıkarmaktadır, çünkü cinsel düşünceler, bir süre için, cinsel ilginin dışında kalabilmektedir. En başarılı çözümsel sağaltımlar, hastanın ancak cinsel doyuma erme yeteneğine kavuştuktan sonra çalışma yeteneğini yeniden kazanabildiğini göstermektedir. Yüceltmelerin süresi de dengeli cinsel enerji kullanımına bağlı kalmaktadır: sinir hastalıklarından yüceltme yoluyla kurtulan hastalar, cinsel yaşamlarını dolaysız yoldan doyurmayı öğrenen hastalara oranla, dengelerini yeniden yitirmeye ve ruhçöküntüsü geçirmeye çok daha yatkın olmaktadırlar. Eksik cinsel doyum, özellikle, üretkenlik-öncesi yollarla elde edilen doyum, yüceltmeyi köstekleмekte, üreme örgenleri yoluyla elde edilen doyumsa bunu kolaylaştırmaktadır.

Şimdi de yüceltmeyle tepkisel oluşum arasında koşutluk kurmaya çalışalım. Tepkisel oluşum zorlanımlıdır, donmuş kalmıştır, yüceltmeyse kendiliğindendir. Görünüşe göre, yüceltme Bilinçaltı'yla gerçeklik arasında dolaysız bir bağ kurmakta, Ben'le düşünsel Ben arasında tam bir uyum yaratmaktadır; tepkisel oluşumdaysa, bütün edimlerin başkaldıran Bilinçaltı'na çaluk kaşlı bir Üstben tarafından zorla benimsetildiği söylenebilir. İçinde cinsel bir bileşen bulunsa da, yüceltme edimin sonucuna ağırlık verir. Tepkisel oluşumsa, tersine, asal süreçtir, elde edilen sonuç sonradan gelir. Tepkisel oluşumda eylemi cinsel arzu değil, *olumsuz* tepki belirler: mutlaka bu köprüden geçilmesi gerekir! Yüceltme yapan kişi her an belirsiz bir süre için işine ara verebilir; çalışma kadar dinlenmeye de açıktır. Tepkisel eylemeyse tedirginliğe, giderek kaygıya dek varacak bir rahatsızlığa yolaçmadan ara verilemez. Ayrıca insan cinsel enerjisini daha yüce bir ereğe yönelttiği zaman, bir şey yapamadığı için değil, bir iş becermenin kaygısını taşıdığı için, gerilime girebilir, sinirlenebilir. Yaratma edimi ona haz verir. Tepkinin kurbanı kişiyse çalışmaya zorlandığını sanır; bir hastanın deyimiyle: «imanı gevreyene dek çalışma gereksinmesi duyar». Bir işi bitirir bitirmez öbürüne başlaması gerekir, çünkü çalışma onun için dinlenmeden kaçmanın bir yoludur. Kimi zaman, bu iki tür eyle-

min sonucu aynı olabilir, ama genel olarak tepkisel iş, yüceltmenin etkisi altında çıkarılan işten daha düşük niteliklidir. Öte yandan, herhangi bir birey yüceltmenin itmesiyle çalıştığı zaman tepkinin zorlamasıyla çalıştığı zamana oranla çok daha verimlidir.

Çalışma yeteneği (insanın içindeki işe yatkınlık) ile elde edilen somut sonuç arasındaki uzaklık yüceltmede tepkisel etkinliğe oranla daha küçüktür: başka bir deyişle, birey cinsel enerjisinin bir bölümünü yüce ereklere yönelttiği zaman yeteneklerini tepkisel bir işe giriştiği zamana oranla çok daha iyi kullanır. Tepkiyle iş gören kişi bunun bilincindedir dolayısıyla aşağılık duygusuna kapılır. Bakımevindeki deneyimler yüceltmeye dayalı çalışmanın bilinçdışı içeriklerin ortaya çıkmasından rahatsız olmadığını, zorlanımlı çalışmanınsa tepkisel oluşum yüceltmeyle yer değiştirdiği zaman ya hepten durduğunu ya da sıradışı bir atılım yaptığını göstermiştir.

Bizim uygarlıkta, bireylerin çoğu yüceltmenin verdiği atılımla değil tepkilerin kamçısı altında etkinlikte bulunur; eğitim yöntemlerimizin yarattığı kişilik yapıları onları gerçek yeteneklerine uygun işler beceremeyecek duruma getirir.

Yüceltmede, güdünün yönünde en küçük bir değişiklik olmaz; yalnız Ben güdüyü benimser ve başka bir ereğe yönelir. Tepkisel oluşumdaysa, güdünün yönü tersine çevrilir; güdü bireyin kendisine yönelir, yön değiştirdiği için de Ben onu benimsemez. Bu süreç içersinde, güdünün enerji yatırımı bilinçdışı ereğe göre bir karşı-yatırıma dönüşür. İlk erek bilinçdışı yatırımını sürdürür. Güdünün yöneldiği ilk nesne yüzüstü bırakılmaz, bilinçaltına itilir. Demek ki tepkisel oluşumun başlıca niteliği güdünün ilk ereğiyle yöneldiği nesnenin saklanması, ama güdünün kendisinin tam tersi yöne çevrilmesidir; bu ters çevrilme de bir karşı-yatırımla atbaşı gider. Yüceltmenin başlıca özelliğiyse ilk ereğin (bilinçaltına itilmeyip) yüzüstü bırakılması ve hiçbir karşı-yatırım yapılmaksızın yerine başka bir ereğin konmasıdır.

Tepkisel oluşumun en önemli tutumbilimsel yanı, bir karşı yatırımın gerekmesidir. İlk içgüdüsel erek saklandığından, cinsel enerjiyi o emer; dolayısıyla, Ben, güdüyü etkisiz kılmak üzere bir karşı-yatırım yapmak zorunda kalır. Tepkisel oluşum tek başına kalmış bir süreç değildr, yanını yöresini etkileyen kesintisiz bir süreçtir.

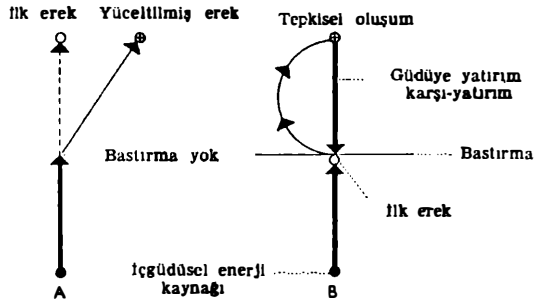
Dolayısıyla, tepkisel oluşum Ben'i habire kendisiyle ilgilenmeye zorlar; bu durumda Ben, her an tetikte bekleyen, kendi kendini kolla-

yan bir bekçiye dönüşür. Yüceltme, Ben'in enerjilerini yararlı etkinlikler uğrunda kullanılmak üzere ortaya çıkarır. Tiksinti ya da sıkılganlık gibi son derece yalın tepkisel oluşumlarsa her insanın kişiliğinin oluşumunda bulunur. Cinsel durgunluk üretkenlik-öncesi arzuları körüklemediği için, bunlar, üretken kişiliğin gelişmesini kösteklemez, birtakım işlevsel sınırların ötesine taşmazlar. Cinsel baskı üretken cinsel enerjiyi de içerecek kadar öteye gitmişse, böylece büyük bir cinsel enerji birikimine yolaçmışsa, tepkisel oluşumlar cinsel enerjinin büyükçe bir bölümünü emer, saplantılı korkularda görüldüğü üzere sağa sola yayılma eğilimi gösterirler.

Örnek olarak, bütün zorlanımlı kişilikler gibi, işini kılı kırk yararak yerine getiren bir kamu görevlisini alalım. Yıllar geçtikçe, en küçük bir haz duymadan, gittikçe daha çok çalışıyordu. Ruhçözümcüyü görmeye geldiğinde, gece yarısına, giderek sabahın üçüne dek çalıştığı oluyordu. Çözümleme, birtakım cinsel düşlerin çalışmasını aksattığını, adamcağızın işini etkisiz kıldığını ortaya çıkardı («gereksiz şeylerle vakit yitiriyordu»); öte yandan, özellikle akşamları, cinsel düşler kafasına üşüştüğü için, çalışmaya bir saniye bile ara veremiyordu. Bu gece çalışması cinsel enerjisinin bir bölümünü emip tüketiyordu elbet; ancak yine de bu yolla tüketilemeyecek bir bölümü kalıyordu, nitekim sonunda çalışma olduğu yerde saymaya başlamıştı.

Tepkisel oluşumlarla tepkisel eylemlerin yayılması cinsel enerji durgunluğunun gittikçe artamasından ileri gelir. Böylece, tepkisel oluşumlar artık biriken cinsel enerjiyi engelleyemez; başka bir deyişle, kişilik artık temel görevini yerine getiremez, cinsel enerjiyi emip tüketemez, ansızın kaygıdan ileri gelen sinirce belirir; ya da cinsel enerji veya kaygı fazlasını zincir altında tutmak üzere sinir hastalığı belirtileri ortaya çıkar.

Tepkisel oluşumlar (etkinlikler) hep akılsal bir temele oturtulur. Nitekim, örneğin bizim hasta, hep çok işi olduğunu öne sürüyordu. Aşırı ve makinemsi çalışması enerjisinin bir bölümünü tüketmekle kalmıyor, kafasını da cinsel saplantılardan kurtarıyordu. Ayrıca bu çalışma üstüne (babasına) beslediği, ama bilinçaltına ittiği nefrete karşı geliştirdiği bir tepkiydi. İşyerinde üstüne yararlı olma arzusunun bilinçdışı niyetleriyle yüzde yüz çeliştiğini ruhçözümlemesi gösterdi. Aslında, çalışmada gösterdiği bu acarlık kendi kendini cezalandırmaktan başka bir şey değildi. Özünü cezalandırma, sinirce belir-

Yüceltmenin ve tepkisel oluşumun yalın çizimle anlatımı.

A: Bastırma yok; ilk içtepi yalnızca azıcık yolundan sapmış; ilk içgüdüsel ereğe enerji yatırımı yapılmıyor.
B: Bastırma; ilk ereğe eskisi gibi yatırım yapılıyor; güdü yolundan sapmamış, yüzgeri etmiş ilk erekle bastırmanın ve geri dönen güdünün buluştukları yerde tepkisel oluşum belirmekte.

tisinin altında yatan sayısız imlemden biridir. Gerçekte, hasta kendi kendini cezalandırmak istemiyor, dışardan gelecek bir cezadan korunmak istiyordu. Çünkü tepkisel davranışlarının gerçek nedeni, kurduğu cinsel düşlerin yarattığı korkuydu.

Tıpkı tepkisel çalışma gibi, öbür tepkisel davranışlar da kaygı kökenli cinsel durgunluğun tümünü etkisiz kılamaz. Örneğin, dönüşümceli bir kadının aşırı devingenliğini ya da sinir hastası bir dağcının aşırı ya da olağan çevikliğini ele alalım. İkisinde de doyurulmamış cinsel enerjinin biriktiği bir kas yapısı vardır; ikisi de belli bir nesneye yönelirler: dönüşümceli kadın bunu dolaysız ve açık yapar, dağcıysa simgesel olarak yapar (dağ=kadın=ana). Aşırı devingenliklerinin biriken cinsel enerjinin bir bölümünü emdiğine kuşku yoktur, ama bu etkinlik en son doyumu getirmediği için, gerilim durmadan artar. Sonunda, cinsel arzularını başka şeylere dönüştürmüş kadın ciddî dönüşümce nöbetleri geçirecek, dağcı da cinsel durgunluğunu altedebilmek için, gittikçe daha tehlikeli doruklara tırmanacaktır. Daha önce ortaya çıkan bir dağdan yuvarlanma soruna kesin çözüm getirmezse, doğa önüne birtakım sınırlar çektiğinden, harcadığı sıradışı çabalar belirtili bir sinir hastalığıyla noktalanacaktır.

Biriken cinsel enerjiyi emmeye ya da kişilik özelliklerine bağlamaya yarayan düzeneklerin tümüne *kişilik tepkilerinin temeli* adını vereceğiz. Dayanılmaz cinsel bastırmalardan ötürü bu düzenek tu-

tumbilimsel işlevini yerine getiremezse, karşımızda bir *sinirceli tepki temeli* var demektir; bunun yokedilmesi ruhsal sağaltımın en önemli görevidir. Tepkisel oluşumun sağa sola yayılması sinirceli tepki temelinin çarklarından biridir.

Sinirceli kişiliğin ansızın kötüleşmesinin yaşamın şu ya da bu evresinde olmasının hiç önemi yoktur: çocukluktan, Oidipus karmaşasının ortaya çıktığı evreden beri varolagelmiştir. Genel olarak, sinirce belirtisiyle sinirceli tepkilerin temeli arasındaki ilintileri hastalık belirtisinin doğal yapısı ortaya vurur. Nitekim, sinirceli titizlik düzen saplantısıyla, sevisel etkinliği dışkılık bölgesine çakılıp kalmış kişilik peklikle, dönüşümceli kıpır kıpırlık ve gönül avcılığı dönüşümce nöbetiyle, ikiyanlılık hastalıklı kararsızlıkla, cinsel korku dölyolu kasılmasıyla, kılı kırk yarma öldürme içtepileriyle sonuçlanabilir.

Ancak, sinirce belirtileri her zaman tepkisel temelleriyle nitel olarak çakışmayabilir. Gerçekten de, sinirce belirtisi cinsel enerji durgunluğunun yaratığı az çok yüksek düzeyli kaygıya karşı Ben'in savunulmasına yarayabilir. Nitekim, dönüşümceli kişilik ikide bir yıkanma hastalığına tutulabilir, zorlanımlı kişilik (kimi şeyleri yapmadan duramayan kişilik) dönüşümceli bir kaygı ya da duyum dönüşümü belirtisi geliştirebilir. Günlük uygulamada, çoğunlukla bütün bu hastalıkların karışımıyla karşılaştığımızı, bunlarda şu ya da bu kişilik özelliğinin ağır bastığını söylemeye bile gerek yoktur. Hastalığa ad verirken tanıyı hastalık belirtilerine değil, bunların altında yatan sinirceli kişiliğe dayandırmak yerinde olur. Nitekim, bir duyum dönüşümü belirtisi için bize gelmiş hastada, ayrıca birtakım zorlanım özellikleri varsa, bir saplantı sinircesi bulunduğunu görürüz.

Öte yandan, sinirceli kişilikle üretken kişilik arasındaki ayrımın mutlak olmadığını da unutmamak gerekir. Söz konusu ayrım nicel bir ölçüte —dolaysız cinsel doyumun ya da cinsel enerji durgunluğunun büyüklüğüne— bağlı bulunduğundan, bu iki uç örnek arasında bir sürü ara basamağa rastlayabiliriz. Dolayısıyla, kişiliklerin tiplere göre sınıflandırılması hem araştırmasal, hem kılgısal açıdan yerinde olmakla kalmaz, ayrıca kaçınılmazdır. Şimdiye dek yalnızca türeyimsel tipbilimin temellerini atabildiğimize göre, tipbilimin önümüze çıkardığı bütün sorunları aydınlığa kavuşturamayız. Ancak, ruhçözümcü tipbilimin biricik yasal temelinin, tutarlı ve kısıtlamasız uygulanması koşuluyla, Freud'un cinsel enerji kuramı olduğunu gösterebildiysek, kendimizi boşa vakit yitirmemiş sayabiliriz.

DOKUZUNCU BÖLÜM

ÇOCUKLUK KORKUSU VE KİŞİLİĞİN OLUŞUMU

1. «AKSOYLU» BİR KİŞİLİK

Aşağıdaki örneğin amacı, kişiliği yansıtan tutumun çocuklukta yaşanan deneyimlere bağlı bulunduğunu göstermektir. Burada izleyeceğimiz yol bizi alıp kişilik direnmesinin çözümlenmesinden bu direnmenin doğmasına yolaçan belli çocukluk durumlarına götürecek.

Günün birinde, bakımevime aile yaşamında çektiği güçlüklerden ve çalışma bozukluklarından yakının, 33 yaşında bir adam geldi. Aile içindeki durumunun ve uğraşsal etkinliğinin gerektirdiği önlemleri almasını engelleyen hastalıklı bir kararsızlığın kurbanı olduğunu söyledi. Çözümlemeye büyük bir anlayışla yaklaştı. Kısa bir süre sonra, aile yaşamında karşılaştığı güçlükleri açıklayan, çok belirgin Oidipus çatışkıları ortaya çıktı. Burada, karısıyla, anasıyla, üstleriyle, babasıyla ilintilerini gözler önüne seren içeriklere değinmenin hiç gereği yok. Biz daha çok duruşuna, çocukluktan kalma çatışkıların sağaltım sırasında direnme biçiminde davranış ve tepkilerine yansıyışına bakalım.

Hastanın dış görünüşü hoşta, orta boyluydu; yüz çizgileri sakınımlılığı, ciddiliği, biraz da saldırganlığı dile getiriyordu. İnsanın ilk gözüne çarpan yanı, dengeli, ince davranışıydı. Divana uzanırken hiç mi hiç acele etmiyordu; her türlü ivecenlik ya da uyarılma belirtisinden kaçınmak —ya da bunları gizlemek— istediği açıktı. Ölçülü, dingin, özenli bir dil kullanıyordu; zaman zaman sözünü yarıda kesiyor, kollarını öne uzatarak, eliyle alnını sıvazlayarak epeyce sert bir «evet efendim» konduruyordu. Divana bacak bacak üstüne atarak, hesaplı bir biçimde uzanıyordu. Özüne hayranlığı dile getiren konumunu en zor konulara değinirken bile bozmuyordu. Çok sevdiği annesinden sözeder-

ken, coşkusunu dizginlemek için harcadığı çaba kolayca seziliyordu. Daha doğal, daha az kasıntılı davranması için yaptığım sayısız çağrıya karşın, bu tutumunu hiç bırakmadı. Derken, bir gün boğazı düğümlendi, gözlerinden yaşlar boşandı; ama gözlerinden akan yaşları mendiliyle silerken bile aksoylu saygınlığı yerli yerindeydi.

Günün birinde, rastlantı bana davranışının bir İngiliz Lordu'nunkine benzediğini, bir tiyatro oyununda Lord rolüne çıkmış gibi davrandığını, bu tutumla çocukluğundaki bir olay arasında ilinti olması gerektiğini söyletti. Ayrıca, bu «beyefendi» tutumunun altında yatan «savunma»yı anlattım. Bunun üzerine, çocukluğunda bir Yahudi tüccar olan babasının oğlu olmadığına, İngiliz kökenli olduğuna inanmaktan hoşlandığını itiraf etti. Büyükannesinin bir İngiliz Lordu'yla ilişki kurduğu, anasının Britanya kökenli olduğu söylentisi dolaşmıştı ortalıkta. Geleceğe ilişkin düşlerinde, günün birinde Londra Büyükelçisi olacağını tasarlamıştı hep. Üstlendiği «Lord»luk şu durumu açıkça aydınlatıyordu:

1) hasta, yalnız küçümsediği ve nefret ettiği babasını elinin tersiyle itiyordu;

2) yarı İngiliz bir ananın oğlu olmak istiyordu;

3) düşünsel Ben'i ailesinin geldiği küçük kentsoylu çevrenin üstüne çıkmak istiyordu.

Davranışının altında yatan imlemin ortaya vurulması onu müthiş sarstı, ama henüz hangi güdüleri saklamak istediğini bilmiyordum. Daha derin bir çözümleme bu «Lord gibi davranma»nın bana yeni bir ipucu sağlayan, kişiliğinin başka bir yanıyla ilintili olduğunu gösterdi: herkesle *alay etme* ve başkasının acısıyla eğlenme eğilimi. Duyduğu küçümsemeyi aksoylu terimlerle dile getiriyordu, ama böylece bastırılmış eziyetçi eğilimlerini doyurduğu açıktı. Bu bağlam içinde, erginlik çağında, eziyetçi düşler kurma alışkanlığını edindiğini itiraf etti. Ama bu itiraf eski anıların canlanması değil, yalnızca söze dökmeydi; ancak herkesle alay etme eğilimiyle yakın ilişkilerini açıkça gördükten sonra anılarını yeniden yaşayabildi. Aksoylu tutum, eziyetçiliğini dile getiren alaycılığından koruyordu onu. Eziyetçi düşler bilinçaltına itilmemişti; alaylarında yaşıyorlardı ve hasta bunlara karşı kendini Lord gibi davranarak koruyordu. Saldırganlığı tam bir hastalık belirtisiydi: onu hem bir güdüden koruyor, hem de birtakım doyumlar sağlıyordu. Eziyetçiliğinin kişiliksel değişimi, bu eğilimin bilinçaltına itilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmıştı.

Kurduğu aksoyluluk düşleri dört yaşına doğru; hesaplı davranması, her an kendini denetlemesiyse daha sonra, babasının verdiği korkuyla ve —en önemlisi— olumsuz yönden babasıyla özdeşleşmesinin ardından boygöstermişti. Babası habire anasıyla tartıştığından, hasta ülküsünü şöyle dile getiriyordu: «Babam gibi olmak istemiyorum, babamın tam tersi olacağım!» Bu tutum şu düşle çakışıyordu: «Anamın kocası olsam, bambaşka davranırdım. Çok sevimli bir adam olur, anamın zayıflıklarına hoşgörüyle bakardım.» Olumsuz özdeşleşmeyi Oidipus karmaşası, anasına duyduğu sevgiyle babasına duyduğu nefret doğurmuştu.

Lordluk düşleri kuran çocuk tam bir düşçü olup çıkmış, hep kendini denetlemeye, etkin eziyetçi düşler kurmaya başlamıştı. Erginlik çağında öğretmenlerinden birine vurulmuş, ona benzemeye çalışmıştı. Öğretmeniyse çok saygın, aksoylu, dingin, iki dirhem bir çekirdek giyinen, «Lord»luğun canlı örneği bir insanmış. Hasta ilkin taptığı putun giyim kuşamına öykünmüş, ama kısa bir süre sonra her şeyini benimsemiş; on dördüne doğru, ruhçözümlemesinde ortaya çıkan kişiliği bütünüyle oluşmuş: artık kendisini Lord hâline getiren *düşlerle* yetinmiyor, *tam bir Lord gibi davranıyormuş*.

Kurduğu düşün ön dört yaşında gerçekleşmesinin özel bir nedeni varmış: hasta hiçbir zaman bilinçlice kendini doyurmamış. Hastalık hastalığı korkularının pek çoğunda kendini gösteren iğdiş edilme kaygısı akıl çerçevesine oturtulmuştu: «Seçkin kişi böyle şeyler yapmaz!» Böylece, aksoylu tutumu kendi kendini doyurma arzularından da koruyordu onu.

Lord olarak kendini herkesten üstün görüyordu, herkesle dalga geçmeye hakkı vardı. Ancak, ruhçözümlemesi kısa bir süre sonra, alaycılığının aslında aşağılık duygularını dengelemeye yaradığını ortaya çıkaracaktı; gerçekten de, o aksoylu tutumunun altında pek sıradan bir çevreden gelmiş kişinin aşağılık duygusu yatıyordu. Alaycı tutumunun gizli imlemi, eşcinsel eğilimlerden kendini korumaydı: özellik-le kendisini çeken erkeklerle alay ediyordu. Dolayısıyla, aksoylu davranışı karşıt eğilimlerin alaşımından oluşuyordu: bir yanda eziyetçilik ve eşcinsellik vardı, öte yandaysa kendine egemen olma ve inceelik.

Çözümleme sırasında, bilinçaltında yatan anı ve çağrışımlara el attığımız zaman hastanın aksoylu özsavunması pekişti. Derken, hem tepkileri yumuşadı, hem de günlük yaşamdaki aksoylu tutumu. «Lord

gibi davranma»nın çözümlenmesi bizi çocukluk ve erginlik çağında yaşadığı temel çatışkılara götürdü. Böylece hastalık mevzilerine iki yönden saldırmış oluyorduk. Anılar, düşler ve anlatılar yoluyla pek az başarı elde edebilmiştik. Saldırgan duygularını kilit altında tutan aksoylu kişiliği yoluylaysa çok daha etkiliydik.

2. ÇOCUKLUKTAN KALMA KORKUNUN KİŞİLİK YAPISINDAN UZAKLAŞTIRILMASI

Aksoylu gösteriş üretken-cinsel kaygının bir bölümünü kilit altında tutmaya yarıyordu. Bu sürecin çözümlenmesi, çocukluktan kalma korkunun o güne dek bir yanını ortaya çıkardı. Hasta, 3-6 yaş arasında, sıçanlarla ilgili büyük bir korku yaşamıştı. Bu korkunun çıkış noktası, iğdiş edilme korkusuna karşı gösterdiği tepkinin sonucunda benimsediği babasına yönelik kadınsı tutumuydu. İğdiş edilme kaygısıysa kendi kendini okşama korkusuna sıkı sıkıya bağlıydı. Aksoylu düşleri aksoylu davranışa dönüştükçe, sıçan korkusu da pek bir iz bırakmadan yavaş yavaş yokolmuş, geriye yalnızca yatarken duyduğu hafif tedirginlik kalmıştı. Çözümleme sırasında aksoylu davranışın ortadan kaldırılması çocukluk döneminde çektiği korkunun ve iğdiş edilme kaygısının duygusal olarak canlanmasına yolaçtı. Cinsel enerjinin —ya da çocukluktaki kaygının— bir bölümünün belli bir kişilik davranışının oluşmasına harcandığına kuşku yoktu.

Çocukluktaki arzu ve kaygıların kişilik özelliğine dönüşebileceklerini iyi biliyoruz. Bu görüngünün özel biçimi, korkunun yerine, dış dünyaya ve kaygıya karşı dikilen zırhın geçirilmesidir; ele aldığımız örnekte, çocuklukta çekilen kaygıyı bağlayan aksoylu davranış olmuştu. Başka bir özel örnek de kadınsı-edilgin tutumla sonuçlanan çocukluk korkusu, ya da daha yaygın görünüşüyle, iğdiş edilme kaygısıdır; bu kalıplaşmış, aşırı çelebilik biçiminde dile gelebilir. Aşağıdaki örnek, çocukluktaki düşsel korkunun kişilik tutumuna dönüşmesini aydınlatmaktadır:

Saplantılı sinirceye yakalanmış bir hastada *tam bir duygusal kilitlenme* vardı; hazza da acıya da kayıtsızdı, bu hâliyle gören onu canlı bir makine sayabilirdi. Çözümleme, kilitlenmenin özellikle güçlü eziyetçi eğilimlere karşı kuşanılan zırhtan ileri geldiğini gösterdi. Hastanın kafasında hep eziyetçi düşler dolaşıyordu, ama bunlar belirsiz, bulanık düşlerdi. Zırhın nedeniyse, doğrudan doğruya bu kılıkta ortaya

çıkan iğdiş edilme kaygısıydı. Çözümleme, duygusal kilitlenmeyi ortaya çıktığı güne geri götürmeyi başardı.

Bu özel çocukluk korkusunun kaynağıysa atlar ve yılanlardı. Hasta, 6 yaşına dek, hemen her gece büyük korkular geçirmişti. Sık sık, düşünde parmağını ısıran bir at görüyordu (kendi kendini doyurma, iğdiş edilme kaygısı). Günün birinde korkmamayı kararlaştırmış, bundan sonra gördüğü ve atın yine parmağını kopardığı ilk düşte artık kaygıdan iz kalmamış. Ama *aynı gün, duygusal kilitlenme gelip yerleşmiş!* Bundan böyle korkunun yerini duygusal kayıtsızlık almış. Ancak erginlik çağında geri gelmiş korkulu düşler, o da zaman zaman.

Hastanın bir daha korkmama kararı üzerinde biraz duralım. Bu girişimin devinim sürecini bütünüyle aydınlatamadım doğrusu; ancak hasta bütün ömrünü böyle kesin kararlarla noktalıyordu. Kararlılığının temeli, anasının babasının zorla benimsettikleri kendini tutma uğrunda harcadığı sürekli çaba ve dışkılık yoluyla kafa tutmaydı. Bu direnme, Götz von Berlichingen[1] gibi bütün dünyaya kafa tutmasının ve çalışma odama girerken Götz'ün ünlü lâfını üç kez yinelevererek pekiştirdiği duygusal kilitlenmenin de enerji temelini oluşturuyordu. Altı aylık çözümlemeden sonra açıkladı bana bu davranışını: bütün dünya karşısında takındığı duygusal kayıtsızlığı betimlemenin çok çarpıcı bir yoluydu bu.

Demek ki duygusal kilitlenmenin en önemli ögeleri dışkılık bölgesi direngenliğiyle eziyetçilik karşısında gösterdiği tepkiydi; kuşandığı zırh hem eziyetçi enerjisini, hem de çocukluktan kalma büyük kaygısını emip tüketiyordu (burada, cinsel durgunluğun yarattığı kaygıyla iğdiş edilme kaygısı birbirine ekleniyordu). Kandaşıyla cinsel ilişki kurmaya duyduğu şiddetli arzuların ortaya çıkarılabilmesi için, çözümlemenin bir sürü bastırmayı delmesi gerekti.

Büyük bir korkunun gelip zihne yerleşmesi Ben'in birtakım cinsel arzulara kafa tutamayacak kadar zayıf olduğunu gösterir. Düşsel korkunun zararına belli bir kişilik özelliğinin ya da belli bir davranışın gelişmesiyse Ben'in Bilinçaltı'na ve dış dünyaya karşı bir zırh kuşanıp güçlendiğini kanıtlar. Düşsel korku kişiliğin ikiye bölündüğünü, belli bir kişilik çizgisinin oluşmasıysa parçaların birleştiğini gösterir; yeni bir kişilik çizgisinin oluşması Ben'in, kişilikte beliren ve dayanılması olanaksız bir çatışkı karşısında takındığı birleştirici tepkidir.

---

[1] *Götz von Berlichingen,* Goethe'nin 1500'lerdeki köylü savaşını konu alan oyunu, *Götz,* «ağzına edeyim!» küfürüyle ün salmış bir atlı savaşçı.

Düşsel korkuyla onun doğurduğu kişilik tepkisi arasındaki bu karşıtlığa karşın, kişilik çizgisi korkunun temel eğiliminin sürüp gitmesinden başka bir şey değildir. Bizim hastanın «aksoylu» tutumu, zorlanımlı kişiliğin duygusal kilitlenmesi, kadınsı-edilgin kişiliğin aşırı çelebiliği falan, tıpkı kendilerinden önce ortaya çıkan düşsel korkular gibi, *birer kaçış yoludurlar*.

Zırh, Ben'e belli bir sağlamlık kazandırır, ama aynı zamanda onun eylem özgürlüğünü ve devingenliğini kısıtlar. Zırh cinsel deneyimi köstekledi̇ği oranda, yapısı sinirceli kişiliğinkine benzer ve Ben'in yeni bir çöküntüye uğraması tehlikesi artar. Eğer sonradan yeni bir sinir bozukluğu ortaya çıkarsa, eski düşsel korku yeniden alevlenir, çünkü bu durumda kişilik zırhı biriken cinsel uyarılara ve kaygının yarattığı cinsel durgunluğa kafa tutamaz. Örnek sayılacak sinir hastalıklarında, şu evreleri saptarız:

1) Cinsel enerjiyle doyumsuzluklar arasında çocuklukta beliren çatışkı;

2) Cinsel arzuların bastırılması — Ben'in güçlenmesi;

3) Bastırılmış arzuların uyanması, düşsel korku — Ben'in zayıflaması;

4) Sinirceli kişilik özelliğinin oluşmasıyla düşsel korkunun ortadan kalkması — Ben'in güçlenmesi;

5) Erginlik çağı çatışkısı (ya da niceli̇k açısından buna uygun düşen süreç) — kişilik zırhının yetersiz kalışı;

6) Eski düşsel korkunun yeniden ortaya çıkışı ya da ona denk düşen bir sinirce belirtisinin oluşması;

7) Ben'in bir kişilik zırhı oluşturarak korkulu kaygıyı aşmak üzere yeni bir girişimde bulunması.

Ruhçözümlemesinden yardım bekleyen ergin hastaları kolayca iki kümeye ayırabiliriz: kimileri Ben'in çöküntü evresindedirler (6. evre), bu evrenin en belirgin özelliği sinirceli tepkilerden bir sürü sinirce belirtisinin ortaya çıkmasıdır (eski bir düşsel korkunun alevlenmesi falan); kimisiyse yeniden yapım evresine geçmiştir (7. evre), bu evrede Ben sinirce belirtilerini kişiliğe katmayı başarır. Böylece, *tümel Ben,* hastanın bütün etkinliklerine karıştıkları için ancak çok dikkatli bir gözün yakalayabildiği birtakım kurallar geliştirir, sınırları iyice belirli, dayanılması güç saplantı keskinliğini yitirir. Hasta kendini iyileşmiş sanır, oysa yaygınlaşıp sulanmış hastalık belirtileri eylem özgürlüğünü en az kesin çizgili sinirce belirtisi kadar köstekler; bu durumda he-

kime başvurursa, belli bir hastalık belirtisi canını sıktığı için değil, çalışma tadını ya da yaşama sevincini yitirdiği içindir. Demek ki Ben'le sinirce belirtileri, hastalık belirtilerinin oluşumuyla bunların kişiliğe katılması arasında sürekli bir kavga vardır. Her hastalık belirtisinin katılması bir kişilik değişimine yolaçar. Sinirce belirtilerinin Ben'e geç katılması, düşsel korkuyu kişilik yapısına dönüştüren bir çocukluk sürecinin yansımasından başka şey değildir.

Şu bağlam içinde düşsel korkuya değindik, çünkü cinsel enerji tutumbilimi açısından kişilik birliğinde beliren en çarpıcı dengesizlik odur. Ancak, betimlenen süreçler çocukluğun ilk yıllarında düşülen her türlü kaygıdan kaynaklanabilir. Nitekim, kaba bir babanın yarattığı son derece akılsal bir korku da, kaygının yerini almak üzere gelişen dikkafalılık ya da katılık gibi sürekli kişilik bozukluklarına yolaçabilir.

Kişilik yapısını çocukluktaki kaygı kadar Oidipus karmaşasından gelen daha başka çatışkılı durumlar belirleyebildiğinden, çocukluk çağında yaşanan her deneyim belleğe iki yoldan işlenir: bilinçdışı tasarımlar hâlinde *içerik* açısından, ya da kişilik davranışları hâlinde *biçim* açısından. Bakımevinden alınmış şu örnek düşüncemizi aydınlatacaktır:

Özsever-özezer eğilimli bir hastalık hastası babasının kendisine uyguladığı katı ve sert eğitimden yakınıyordu habire. Birkaç aylık çözümleme iki üç sözcükle özetlenebilirdi: «Bakın babam bana nasıl acı çektirdi. Tinsel açıdan beni çökertti, kendi ömrümü yaşamamı engelledi!» Hastayla babasını karşı karşıya getiren çocukluk dönemi çatışkılarına gelince, başka bir ruhçözümcünün yönetiminde, on sekiz ayı aşkın süre çözümlenmişti. Ancak, sağaltımın hastalık belirtileri üzerinde de, sinir hastasının tutumu üzerinde de pek bir etkisi olmamıştı.

İlk gözüme çarpan, davranışının kimi yanları oldu. El kol devinimleri gevşek, yüz çizgileri gergindi, tekdüze, renksiz bir sesle konuşuyordu. Sesindeki iniş çıkışlar davranışının altında yatan anlamı dile getirir gibiydi: işkenceye uğramış, can vermek üzere olan biri gibi konuşuyordu. Kimi durumlarda, ruhçözümlemesinin dışında bile, bilinçsizce oynadığı bir baygınlık geçirdiğini öğrendim. Sözlerinde belli bir kınama da vardı: «Bakın ne duruma getirdi babam beni; yaşamımı yıktı!»

«Yolun sonuna gelmiş» biri gibi davrandığını söyleyişimle kendi

suçlayıcı sözlerinin yarattığı etki beni şaşırttı: babasıyla ilişkilerinin saplanıp kaldığı son noktanın ortadan kaldırılması bir dizi içerik yorumunu başlatmıştı sanki. Konuşma biçiminin gizlediği imlem ortaya çıkmadıkça, babasıyla ilişkilerine ilişkin bir sürü duygu bağlı kalıyordu; bundan ötürü, ruhçözümlemesiyle bilinçli hale getirilmiş olsalar bile, babasıyla arasındaki ilişkiler hastalığının geçmesine yardım etmeyecek kadar az duygu yükü taşıyorlardı.

Görüldüğü, gibi bilinçdışı bir çocukluk yapısının tek ve aynı yanı iki değişik biçimde saklanıp dile gelmektedir: bireyin edimlerinin, söz ve tasarımlarının *içeriğiyle,* bir de bunların *biçimiyle.* Bu arada, içerikle biçimin birliğine karşın, *içeriğin* çözümlenmesi biçimi hiç etkilemez; bu biçim, içeriklerin çözümlenmesinin ortadan kaldırdığını ya da bilincin yüzeyine çıkardığını sandığımız ruhsal içeriklere barınaklık eder; saplanıp kalmış duyguları bağlarından kurtarmak gerektiği zaman «biçim»in çözümlenmesi son derece etkilidir.

ONUNCU BÖLÜM

BELİRLİ BİRKAÇ KİŞİLİK BİÇİMİ

1. DÖNÜŞÜMCELİ KİŞİLİK

Değişik kişiliklerin birbirinden ayrılması konusundaki incelememiz iki olguya dayanmaktadır: 1) Kişiliğin biçimi ne olursa olsun, başta gelen işlevi dış dünyadan kaynaklanan uyarılarla bastırılmış güdülere karşı Ben'i korumaktır. 2) Bu zırhın dış biçimini bir sürü tarihsel (özgeçmişsel) olay belirlemektedir. Kişilik ayrımları üzerinde en çok eğitim görevliyle yükümlü kişilerin ve iz bırakan doyumsuzlukların yaşandığı evrenin etkili olduğunu saptayabilmişizdir. Kişiliğin dış belirtileriyle, iç düzenekleri ve özgül evrimi arasında belirli bir bağıntının bulunması gerekir.

Ona uygun tepkilerle hastalık belirtileri kimi zaman insanın kafasını karıştıracak kadar karmaşık olsalar da, dönüşümceli kişilik, kişilik zırhının en yalın örneğidir. Dönüşümceli (isterik) kişiliğin en belirgin özelliği, cinsel yanı ağır basan *bedensel çeviklik*'le atbaşı giden *cinsel gösteriş* eğilimidir. Kadın dönüşümcesiyle cinsel etkinlik arasındaki bağın uzun süreden beri bilinişini açıklayan da budur. Kadınlarda, dönüşümceli kişilik yürüyüşte, bakışta, konuşmada kendini gösteren açık ya da gizli gönül avcılığıyla dile gelir. Erkeklerdeyse, ayrıca aşırı bir gevşeklik ve çelebiliğe, kadınsı görünüş ve davranışa rastlanır (IV. Bölüm'de verilen örneğe bakın)

Bu niteliklere, göz dikilen cinsel erek yaklaştığı zaman artan az çok belirgin bir tedirginlik eklenir. Dönüşümceli kişilik, bu evrede, ya hep geriler ya da edilgin ve kaygılı bir tutum takınır. Daha önceki dönüşümceli saldırganlık insanı şaşırtan bir edilginliğe bırakır yerini.

Sevişme sırasında, dönüşümceli kişilik, cinsel deneyimle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan yoğun bir etkinlik gösterir. Bu aşırı etkinlik altta yatan kaygıyı aşma girişiminden başka bir şey değildir.

Dönüşümceli kişilerin kaş-göz oyunları ve yürüyüşleri zorlanımlı kişilerinki gibi ağır ve abartık, kamışına ve özüne hayran kişilerinki gibi güvenli ya da saldırgan değildir. Dönüşümceli kişilerin el kol devinimleri yumuşaktır, az çok ağırkanlıdır, cinsel açıdan kışkırtıcıdır. Bıraktıkları genel izlenim, zorlanımlı kişilerin özdenetimleriyle taban tabana çelişen, büyük bir uyarılma kolaylığıdır.

Belli bir tedirginlik ve bedensel ivecenlikle atbaşı giden gönül avcılığı ilk bakışta göze çarpar: buna karşılık, öbür nitelikler gizlidir. Bunlar arasında tepkilerin önceden kestirilemezliği de vardır, ansızın tutum değiştirme eğilimi belirgindir; düşkırıklıklarıyla el ele yürüyen tez etkilenme: zorlanımlı kişilerin tersine, dönüşümceli kişiler en garip kanıtlara kanar, aynı kolaylıkla görüş değiştirirler. Büyük bir uysallığın yerini, göz açıp kapayıncaya dek, keçi inatçılığı alabilir. Tez etkilenmesi dönüşümceli kişiyi edilgin uyutmaya (hipnoza) elverişli kılar, ama düşüncelerin elden avuçtan kaçmasını da kolaylaştırır. Bu elverişlilik, çocuksu kişiliğin cinsel açıdan kolayca karşısındakine bağlanmasıyla bağıntılıdır. İmgegücü dönüşümceli kişileri masalcı yapar, çünkü bunlar imgesel olguları gerçekten yaşanmış gibi algılar, öyle aktarırlar.

Kısacası, dönüşümceli kişilik bedensel davranışta kolayca kendini belli eder, ruhsal (zihinsel) çatışkıları bedensel belirtilerle dışavurma eğilimindedir. Bu olgu cinsel kişilik yapısıyla kolayca açıklanır. Gerçekten de, dönüşümceli kişiliğin başlıca özelliği, kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzularının ağır bastığı cinsel çocukluk evresine saplanıp kalmadır. Bu saplanıp kalma dönüşümceli kişiliği cinsel açıdan saldırgan, aynı zamanda tedirgin kılar. Kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzuları bastırılmıştır, ama bütün güçleriyle zihni kurcalamayı sürdürürler. Zorlanımlı kişilikteki gibi üretken-cinsel arzularla yer değiştirmemişlerdir. Üretkenlik-öncesi güdüler, yâni ağız, dışkılık ve sidikyolu güdüleri dönüşümceli kişiliğin yapısında büyük bir yer tuttuklarından, üretken-cinsel etkinliği bunlar dile getirirler ya da en azından ona bağlıdırlar. Dönüşümceli kişide ağız ve dışkılık kadının üreme örgenlerini canlandırır; öbür kişilik biçimlerindeyse, bu bölgeler ilk üretkenlik-öncesi işlevlerini sürdürürler. Ferenczi'nin deyişiyle: dönüşümceli kişilik her şeyi cinselleştirir; öbür sinirce biçimlerindeyse

üretken-cinsel etkinlik üretkenlik-öncesi düzeneklerle yer değiştirmiştir ya da üreme örgenlerine memelerin, ağzın ya da dışkılığın işlevi verilmiştir; ben bu düzeneğe üretken-cinsel alanın üretkenlik-öncesi cinsel enerjinin baskınına uğraması adını verdim. Dönüşümceli kişilik hep ciddi cinsel bozukluklar çektiği ve cinsel enerji durgunluğunun etkisini açıkça gösterdiği bozukluklardan biri olduğu için, kaygının yarattığı tepkiler ne denli yoğunsa cinsel ivecenlik o kadar artmaktadır. Zorlanımlı kişiliğin tersine, dönüşümceli kişilik dolaysız bir cinsel gerilim yaşamaktadır.

Böylece, kişilik zırhının doğal yapısı sorununa gelip çatıyoruz. Dönüşümceli kişilerde bu zırh zorlanımlı kişilere oranla daha devingen, daha değişkendir. Bunların zırhı, yasak cinsel arzulara karşı girişilen tedirgin bir savunmadan başka şey değildir. Üreme örgenleri yoluyla yaşanan cinsel etkinliğin cinsel etkinlikten korunmak üzere bir savunma aracı gibi kullanılması insanı şaşırtabilir: genel tutum ne denli tedirginse, cinsel davranış o denli belirgindir. Bu işlevin anlamı şudur: dönüşümceli kişiliğin, cinsel kaygıyla köstebeklenen güçlü, doyurulmamış cinsel arzuları vardır; bundan ötürü, dönüşümceli kişi kendini hep çocukluktan kalma korkularından gelen tehlikelerle çevrili sayar; o zaman, ilk üretken-cinsel arzu, bir bakıma, bu tehlikenin niteliğini ve büyüklüğünü ortaya çıkarmak üzere yardıma çağrılır. Dolayısıyla, özellikle belirgin cinsel çağrılarda bulunan dönüşümceli bir kadının gerçekten cinsel niyetler taşıdığını düşünmek yanlış olur. Tam tersine: sevisel yatkınlığından yararlanmaya kalktığınız an ters tepkiyle karşılaşırsınız; kaygılı davranır, savunmaya geçer ya da düpedüz kaçar. Cinsel davranışının ereği, karşılaştığı tehlikelerin niteliğini ve kökenini sınamaktır. Bu dediğimiz, çözümleme sırasında ortaya çıkan aktarma tepkisinde açıkça görülür. Dönüşümceli kişilik cinsel davranışının altında yatan anlamı bilmez, bu anlamı yakalamaya yanaşmaz, bu yöndeki «anıştırmaları» hep tiksintiyle karşılar; kısacası, ruhçözümcü cinsel arzu gibi gözüken şeyin aslında cinsel etkinliğe karşı başlatılmış bir savunma işlevinden başka şey olmadığını saptamakta güçlük çekmez. Çözümlemenin bu durumu ortaya vurması, herhangi bir nesneye yönelik üretken-cinsel arzunun başlangıçtaki işlevinde kendini gösterebilmesi için, çocukluktan kalma cinsel kaygıyı yoketmesi gerekir; bu süreç ilerledikçe, hasta aşırı cinsel devingenliğini yitirir. Bu bağlam içinde, cinsel davranışın aynı zamanda, geçici olarak ilkel özseverlik, toplumsal güç istemi ya da kendini ka-

bul ettirme istemi gibi gerçek arzuları dile getirmesinin hiç önemi yoktur.

Dönüşümceli kişilikte üretken-cinsel olmayan daha başka düzeneklere rastlansa da, bunlar söz konusu kişilik türünün özgül nitelikleri değildir. Nitekim, zaman zaman ruhçöküntüsü düzeneklerine rastlanır; bu, yasak cinsel nesneye saplanıp kalmanın bölümsel olarak ağız düzenekleriyle yer değiştirdiğini gösterir. Dönüşümceli kişilerin çok belirgin ağız evresine dönme eğilimleri bu bölgedeki cinsel enerji durgunluğuyla ve üreme örgenlerinin yerini tutan ağzın cinsel enerjinin büyükçe bir bölümünü emmesiyle açıklanır («yukarı doğru yer değiştirme»). Bu süreç ayrıca, başlangıçtaki saplanıp kalma evresinden gelen karakaygılı (melankolik) tepkileri de yeniden alevlendirir. Dönüşümceli kişiliğin kıpır kıpır, sinirli, canlı olduğu zaman en arı biçimde karşımıza çıktığı söylenebilir; araya birtakım ruhçöküntüsü, gerilim ya da içekapanma düzenekleri karışmışsa, sözün gerçek anlamında dönüşümceyle karşı karşıya değiliz demektir. Bununla birlikte, karakaygılı ruhçöküntülerinden ayırabilmek için, dönüşümceli ruhçöküntülerinden sözetmek yerinde olur. Bu ikisi arasındaki ayrım, cinsel enerji oranında ve ağızla ilgili davranışların karıştığı cinsel nesneyle ilişkidedir. Dolayısıyla, arı karakaygıdan, cinsel etkinliğin ağır bastığı dönüşümceye adım adım geçilir.

Dönüşümceli kişilik yüceltmeye ve zihinsel becerilere pek az açıktır; tepkisel özelliklerin oluşmasınaysa öbür kişilik türlerinden daha az yatkındır. Bu da dönüşümceli kişinin cinsel enerjisinin, aşırı cinsel etkinliği azaltmak üzere, cinsel doyuma kavuşmayışından ve cinsel enerjilerin kişiliğe derinlemesine kök salmayışındandır; bu gibilerde cinsel enerji dokusal sinirlenmelerde ya da kaygı ve korkularda tüketilir. Cinsel yaşamla toplumsal başarılar arasındaki karşıtlığı kanıtlamak üzere sık sık dönüşümceli düzenekler örnek verilir. Dönüşümceli kişinin yüceltmeye yatkın olmayışının cinsel enerjisini bastırmasından ileri geldiği, cinsel doyuma erme yeteneğinin geri getirilmesiyle toplumsal ilgilerin ve toplumsal etkinliğin zincirden kurtarıldığı unutulmamalıdır.

Sinir hastalıklarının önlenmesinde cinsel tutumbilimin yeri açısından bakıldığında, dönüşümceli kişiliğin neden öbür kişilikler gibi cinsel durgunluğunu şu ya da bu biçimde başka kılığa sokamadığını, üretkenlik-öncesi arzularını kullanamadığını merak edebiliriz. Gerçekten de, dönüşümceli kişilik cinsel enerjisini tepkisel

oluşumlarda ya da yüceltmelerde kullanamamaktadır; dahası, tutarlı bir kişilik zırhı bile geliştirememektedir. Bütünüyle gelişmiş üreme örgeni uyarılmaları yalnız dolaysız cinsel doyum isterler; bunların bastırılması daha başka cinsel arzuların yüceltilmesini engeller, çünkü onlara aşırı bir enerji yükü bindirir. Karşımızda kendine özgü bir cinsel etkinlik türünün bulunduğu sanılabilir; ancak, bize göre, görüngünün açıklaması daha çok üreme örgenleri bölgesine biriken aşırı cinsel enerjidedir. Üreme örgenleri *bedensel boşalma* yoluyla gerilimi azaltma yeteneğine sahiptir, bu yetenek başka hiçbir bölgesel güdüde yoktur; bundan ötürü, cinsel tutumbilim açısından önemi büyüktür. Bu saptama birtakım aktöresel görüşlere aykırı düşecektir, ama böyle olması kaçınılmazlığını ortadan kaldırmaz. Bu olguları kâbule yanaşmayışın açıklaması vardır elbet: kâbul edilmeleri birtakım devrimci sonuçlar doğururdu.

2. ZORLANIMLI KİŞİLİK

Çok ileri ruhbilimsel araştırmalara konu olmuş bulunan zorlanımlı (compulsif) kişilik, kişiliğin başlıca işlevinin Ben'i nereden gelirse gelsin uyarılara karşı korumak ve ruhsal dengeyi sağlamak olduğunu bütün öbür kişilik türlerinden daha iyi kanıtlamaya yarar. Çok iyi bilinen saplantısal belirtilerle bunlara uygun düşen kişilik tutumları arasında ele avuca gelmez birtakım ara durumlar vardır. Sinirceli düzen saplantısı hastalardan birinde bulunmayabilir, ancak *bilgiçce düzen kaygısı* zorlanımlı kişiliğin belirgin özelliğidir. Zorlanımlı kişinin yaşamı, küçük ya da büyük şeylerde, önceden kılı kırk yararak hazırlanmış bir izlenceye göre akıp gider. Her türlü izlence değişikliği tatsız birşey olarak algılanır, büyük bir değişiklik kaygı nöbetine bile yolaçabilir. Bu özellik zorlanımlı kişiyi etkinliklerinde büyük bir düzenlilik yaratmaya ittiğinden, bireyin uyum ve beklenmedik şeyler yapabilme yeteneğini kısıtlar. Dolayısıyla, bu özellik bir kamu görevlisinin çok işine yarayabilir, yaratıcı görevlerle yüz yüze gelen ya da çalışması yeni düşünceler isteyen kişiyiyse pek elverişsiz duruma düşürür. Bundan ötürü, büyük devlet adamları çok ender olarak zorlanımlı kişilerdir; böylelerine daha çok bilim adamları ve araştırmacılar arasında rastlanır. Bilgiçlik her türlü gözüpek atılımı engellediğinden, zorlanımlı kişiler kırk yılda bir öncüler ve icatçılar arasında boygösterirler. Böylece, zorlanımlı kişinin kendine özgü nite-

liklerinden biriyle daha yüz yüze geliriz: *ardı arkası gelmeyen düşünme, geviş getirme.* Zorlanımlı kişi, öneminden ötürü düşüncesini şu ya da bu konu üzerinde toplayamaz; dikkati eşit olarak bütün nesnelere dağılır; hiç üstünde durulmaya değmez nesneleri de uğraşsal yaşamının baş sorunları kadar büyük bir ciddilik ve tutarlılıkla kesip biçer, çözümler. Bu nitelik ne kadar katı ve ölümcülse, düşünce önemsiz şeyler üzerinde o kadar çok eylenip kalır, önemli konular o kadar geriye itilir. Bu, önemli tasarımların dünyanın öbür ucundan getirilmiş, önemsiz tasarımlarla yer değiştirmesiyle sonuçlanan, iyice incelenmiş bir bilinçdışı yatırım sürecidir. Genel bastırma eğilimiyle çakışır, özellikle bilinçaltına itilmiş tasarımlara yöneliktir. Genellike, bireyin gerçek dünyaya dökülmelerini engellediği, çocukluktan kalma, yasaklanmış düşüncelerle karşılaşırız. Ayrıca, bu geviş getirmeler çok belirli bir tarihsel çizem (şema) içinde yer alırlar; aydınlarda, zihnin devingenliğini büyük ölçüde kösteklerler. Bu nitelik, çoğunlukla, belirgin bir soyut ve mantıklı akılyürütme eğilimiyle dengelenir. Böylelerinde eleştiri yetenekleri yaratıcı yeteneklerden daha çok gelişmiştir.

Bütün zorlanımlı kişilerde gözlenen başka bir özellik de, *elisıkılık* değilse bile, *tutumluluk eğilimidir.* Bilgiçlik, ağırkanlılık, uzun uzun düşünme tutkusu, tutumluluk duygusu hep aynı içgüdüsel kaynaktan, dışkılık bölgesinde yoğunlaşmış sevisel etkinlikten gelir; bunların hepsi, eğitimcinin çocukta temizlik duygusunu geliştirmeye çalıştığı çağdaki eğilimlere karşı geliştirilmiş tepkilerdir. Bu tepkiler bütünüyle yerleşip oturmadıkları zaman, zorlanımlı kişide sayılan niteliklerin tam tersi özellikler görülür; ya da, daha açık söylemek gerekirse, zorlanımlı kişide ilk eğilimlerin alevlendiğini görürüz. O zaman, zorlanımlı kişinin her türlü düzen duygusundan, elindeki parayı çekip çevirme yeteneğinden yoksun olduğunu saptarız. Dışkılık bölgesinde yoğunlaşmış sevisel etkinlikten gelen bütün niteliklere eline geçen her şeyi *biriktirme* düşkünlüğü eklenir. Bu düşkünlüklerle vücuttaki artıkları dışarı atma işlevleri arasındaki bağıntıyı görmenin güç olmayışına karşılık, dışkılık bölgesi sevisel etkinliğiyle uzun uzun düşünme eğilimi arasındaki ilinti hiçbir zaman aydınlığa kavuşturulamamıştır. Çocuğun, bebeklerin geldikleri yerle ilgili düşlerini anlamak kolaysa da, vücuttaki artıkları dışarı atma işlevine duyulan ilginin neden belli bir düşünme biçimini yansıttığını anlamak zordur. Bu konuda bilinenler Freud'un, Abraham'ın, Jones'un ve Ophuijsen'in çalışmalarından elde edilmiştir.

Daha başka kişilik özellikleri dışkılık bölgesi sevisel etkinliğinden değil, küçük yaşlardaki eziyetçilik güdülerinden gelmektedir. Zorlanımlı kişiler hep *başkalarına acıma duygusu*'yla *suçluluk duygusu*'na kapılmaya yatkındırlar. Bu, zorlanımlı kişinin öbür niteliklerinin başka insanların pek hoşuna gitmeyecek şeyler oluşuyla çelişmez; dahası, aşırı düzen düşkünlüğüyle bilgiçlik çoğu kez bu kişilerin saldırgan ve düşmanca içtepilerini doyurmaya yarar. Zorlanımlı kişilik cinsel enerji gelişmesinin makatsal-eziyetçi evresine çakılıp kaldığından, yukarda saydığımız nitelikler karşıt-eğilimlere gösterilen tepkilerdir. Bu arada, söz konusu nitelikler tek ve aynı kişide toplandığı zaman «zorlanımlı kişilik»ten dem vurabileceğimizi belirtelim; dolayısıyla, başka yönlerden zorlanımlı eğilimlerden kurtulmuşsa, bilgiçlik ya da uzun uzun düşünme eğilimi gösteren kişiye zorlanımlı damgasını yapıştırmak yanlış olur. Bilgiçlik hastalığına tutulmuş dönüşümceli kişiyi zorlanımlı kişiler arasına katamayız.

Yukarda andığımız nitelikler birtakım yersel güdülerden geldikleri hâlde, aynı derecede özgül birtakım nitelikler vardır ki, bunların karmaşık yapısı birkaç gücün karşılıklı etkisinden doğmaktadır. Bunların başında *kararsızlık, kuşku* ve *güvensizlik*'i sayabiliriz. Zorlanımlı kişi, dışa dönük tutumunda *ağırbaşlı* ve *kendine egemen*'dir. Olumlu ya da olumsuz duygusal tepkileri ılımlıdır, kimi zaman *tam bir duygusal kilitlenme* görülür. Ama bu nitelikler biçimseldir, buysa bizi alıp akılyürütmelerimizin can alıcı noktasına, kişiliğin devindirici gücüne ve tutumbilimine götürür.

Yaşayıp düşünme biçimindeki ağırbaşlılık ve iniş-çıkışsızlık, zorlanımlı kişinin yaşamıyla düşünmesindeki temel nitelik olan kararsızlıkla birleşince, bizim kişilik çözümlemesinin başlangıç noktasını oluşturur. Bu kişiliğin niteliklerinin içerikleri gibi, bunları birtakım bireysel güdülere indirgeyemeyiz; onlar bireye özel damgalarını vururlar; çözümleme sırasında, kişilik direnmesinin çekirdeğini oluştururlar. Bakımevi deneyimi kuşku ve güvensizlik tepkilerinin çözümleme sırasında direnmeye dönüştüklerini, duygusal kilitlenmeyi zorlamadıkça, onları ortadan kaldırmanın olanaksızlığını kanıtlamıştır. Bu olgu, üstünde durulacak kadar önemlidir: dolayısıyla biz, üzerlerinde ayrıntılı biçimde durulmuş öbür ögeleri bırakıp yalnızca biçimsel ögelerin üstünde duracağız.

Zorlanımlı kişiliğin cinsel enerji gelişmesi konusunda bilinenleri kısaca özetleyelim. Çocukluğun ilk yıllarında, iki üç yaş arasında ger-

çekleşen, genel makatsal-eziyetçi saplanmaya daha önce değinmiştik. Çok erken yaşlarda başlatılmış temizlik eğitimi, daha ufacıkken kendini gösteren duygularını denetleme gibi birtakım güçlü tepkisel oluşumların ortaya çıkmasına yolaçar. Erken başlatılan temizlik eğitimi belirgin bir dışkılık yoluyla kafa tutma doğurur; o da eziyetçi güdüleri cyleme geçirir. Özgül saplantılı sinircede, erkeklik örgeni evresine doğru bir gelişme görülür; bu, üretken-cinsel etkinliğin başladığını gösterir, ama çocukluğun ilk yıllarına uzanan güçlü bastırmalardan ya da küçük yaşta anayla babanın takındığı cinselliğe düşman tutumdan ötürü, bu etkinlik kısa bir süre sonra yüzüstü bırakılır. Üretken-cinsel etkinliğin oluşma derecesine göre, daha önceki dışkılık yöresindeki etkinliğin ve eziyetçiliğin gelişmelerinden ötürü, eziyetçi-kamışçı bir saldırganlık belirir. Bir oğlanın, cinsel yapısının saldırganlık derecesine ve gelişmesinin daha önceki evresinden kalma ketvurmalarla suçluluk duygularının kendilerini duyurma oranlarına bağlı olarak üretken-cinsel güdülerini bastıracağına kuşku yoktur. Demek ki saplantılı sinircenin en belirgin niteliği, cinsel etkinliğin bastırılmasının ardından, dışkılık yoluyla cinsel etkinliğe ve saldırganlığa duyulan ilgilerin ağır bastığı daha önceki evrelere dönüşün gelmesidir. Hani şu «durgunluk» çağı[1] denen —zorlanımlı kişilerde daha belirgin gözüken— evrede dışkılık bölgesiyle ve saldırganlıkla ilgili tepkisel oluşumlar güçlenmekte, dolayısıyla kişiliği belirlemektedir. Erginlik çağında, bu süreç, gittikçe artan cinsel gereksinmelerin baskısıyla, yeniden körüklenmektedir. Genellikle, güçlü aşağılık duyguları ve duygusal geri kalmışlıkla birlikte, kadınlara yönelik şiddetli eziyet etme eğilimleri gözlenmektedir (kadınların ırzına geçme, kamçılama falan düşleri); bu eğilimler sonradan, aktöresel ya da güzelduyusal tepkiler biçiminde birtakım özsever dengelemeler yaratmaktadır. Kısa ve başarısız bir üretken-cinsel etkinlik girişiminden sonra, makatsal ve eziyetçi saplanmalar yoğunlaşır ya da alevlenir, bu da yeni tepkisel oluşumların gelişmesine yolaçar. Derinlemesine işleyen bu süreçlerden ötürü, zorlanımlı kişilerin erginlik çağı pek beylik bir kalıba göre akar gider. Başlangıçta, deneyimsiz gözlemciyle hastanın kendisinin «toplumsal uyum» sanabileceği bir duygusal tepki azalması görülür. Ancak bu duygusal kilitlenmenin ardından bir iç boşluk duygusu ve çok

[1] İlkel insan topluluklarında çocukların cinsel gelişmesi «durgunluk çağı»nın dirimsel bir veri olmadığını, cinsel etkinliğin bastırılmasından doğan toplumsal bir görüngü olduğunu açıkça göstermektedir. Bkz. *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi.*

canlı bir «yaşamına yeniden başlama» arzusu belirir, ve bu zaman zaman insanı pek saçma girişimlere iter. Hastalardan biri, yaşamının büyük küçük bütün işlerini kılı kırk yararak yerine getirmek üzere alabildiğine karmaşık bir dizge geliştirmişti. İkinci «yola çıkışı» için her şey düzenlenmiş ve hesaplanmıştı. Ama tasarısını uygulamakta hep geciktiğinden, her an işe sıfırdan başlaması gerekiyordu.

Duygusal kilitlenme zorlanımlı kişiliğin biçimsel bozukluklarının incelenmesinde büyük kolaylık sağlar. Dış görünüşe karşın, Ben'in edilgin tutumunu dile getirmez bu kişilik. Tam tersine: iç düzeneklerin çözümlenmesi sırasında böylesine yoğun ve etkin savunma yapan başka bir kişilik örneği yoktur! Burada bütün sorun, neyin nasıl itildiğini kestirebilmektedir. Zorlanımlı kişiliğe özgü bastırma biçimi duygulanım başlangıçlarıyla zihindeki tasarımların birbirinden ayrılmasında kendini belli eder, öyle ki denetlenebilen tasarımlar kolayca bilincin yüzüne çıkabilirler. Bu tür hastalardan biri anasıyla sevişme arzusundan açıkça sözediyor, bunun düşünü kuruyordu, giderek en küçük bir coşku duymaksızın anasına zorla saldırmayı bile tasarlıyordu. Bu hastada ufacık bir cinsel uyarılma ya da eziyetçilik izine rastlanmıyordu. Duygusal kilitlenmeye saldırmadan bu gibi hastaları çözümlemeye kalkışırsak, bir yığın bilinçdışı gereç elde eder, kimi zaman belli belirsiz bir coşku da uyandırabiliriz, ama zihinde canlandırılan tasarımlarla ilgili bir duygulanım yaratamayız. Peki nerde saklanıyordur acaba bu duygulanımlar? Eğer hastalık belirtileri hepsini emmemişse, duygusal kilitlenmenin kendisinde. Bu dediğimizin en sağlam kanıtı, duygusal kilitlenmeyi ortadan kaldırdığımız an, çoğu kez kaygı biçiminde, zorla kişilik zırhını delmeleridir.

Zincirden kurtulan ilk güdülerin üretken-cinsel güdüler değil, saldırı güdüleri olduğuna dikkat etmek gerekir. Demek ki kişilik zırhının dış katmanı saldırgan enerjiden oluşmuştur. Peki neyle bağlanmıştır acaba? Gerçekte, saldırgan enerjiyi dışkılık bölgesindeki sevisel etkinlik enerjileri kilit altında tutmaktadır. Duygusal kilitlenme, vücudun bütün kasılmalarını kendi hizmetinde kullanmayı bilen bir tür büyük Ben kasılmasıdır. Bütün kaslar, özellikle leğen kemiği ve karın kasları, omuz ve yüz kasları sürekli gergin durur. Zorlanımlı kişilerin çoğunun «kaskatı» yüzü ve robotumsu yürüyüşü işte buradan gelir. Ben, bir bakıma, eziyetçilik güdüleriyle başedebilmek için, bilincin en derin katmanlarında dışkılık bölgesinin kendini tutma eğilimini benimsemiştir. Dolayısıyla, bilinçaltında dışkılık bölgesindeki sevisel

etkinlikle saldırganlığın atbaşı gitmesine karşılık, Ben'in savunulmasında bu ikisi birbirine aykırı işlevler görür: dışkılık bölge-si etkinliği, kendini tutma eğilimi saldırganlığa karşı, o da bu etkinliğe karşı kalkan olarak kullanılır. Bundan çıkan sonuç, duygusal kilitlenmeyi kırmadıkça dışkılık bölgesinde saplanıp kalmış enerjileri özgürlüğe kavuşturamayacağımızdır. Benim kapıdaki zili çalarken Götz'ün küfürünü savuran hastayı düşünelim. Adamcağız şunu demek istiyordu sanki: «Ah, ah, ne yazık ki seni gebertemiyorum! Kendimi tutmam gerek!»

Kadınsı-edilgin kişilik de kendini saldırganlıktan makatsal eğilimlerle korur, ama başka türlü. Onda, dışkılık bölgesi etkinliği beylik yolda belli bir cinsel nesneye yönelik cinsel enerji güdüsü gibi iş görür; zorlanımlı kişideyse saldırganlıktan korunma dışkılık bölgesinin aşırı gerilmesiyle, başka türlü söylersek, tepkisel bir oluşumla gerçekleşir. Aynı biçimde, zorlanımlı kişiliğin edilgin eşcinselliği kadınsı-edilgin kişiliğinki kadar yüzeysel ve görece özgür değildir; yukarda gördüğümüz gibi, kadınsı-edilgin kişilik dönüşümceli kişilikler dizisindendir.

Peki, nasıl oluyor da, zorlanımlı kişiliğin dışkılık bölgesindeki kasılma hastayı «canlı makina»ya dönüştürecek kadar etkili olabiliyor? Bunu yalnızca dışkılık bölgesindeki tepkisel oluşumlara yükleyemeyiz. Duygusal kilitlenmenin zincire vurduğu eziyetçilik dışkılık bölgesindeki cinsel etkinliğe karşı Ben'in savunulmasında yalnız amaç değil, aynı zamanda araçtır. Başka bir deyişle, dışkılık etkinliğinin doğurduğu ilgi saldırgan enerjinin yardımıyla bilinçaltına itilir. Azıcık canlı ve sevgi yüklü her söz bilinçaltında yatan, safdışı edilememiş eski uyarılmaları alevlendirir, bundan ötürü hasta hep içtepilerine kapılmaktan, kendi üzerindeki denetimini yitirmekten korkar. Rahatlama gereksinmesiyle cezalandırılma korkusundan ötürü kendini tutma gerekliliği arasındaki çocukluktan kalma çatışkının böylece alevlendiğini anlamak son derece kolaydır. Duygusal kilitlenmenin uygun biçimde çözümlenmesi ana çatışkının gün ışığına çıkarılmasına ve bu çatışkıdaki enerji yatırımlarının başlangıçtaki konumlarına getirilmesine izin verir. Böylece zırh bütünüyle ortadan kaldırılır.

Duygusal kilitlenmeden yola çıktığımız zaman, ilk özdeşleşmelerle Üstben'deki duygusal kök salmaya da ulaşırız: Ben'e ilkin dışardan zorla benimsetilen kendini tutma, sonunda içerden de kabul edilmiştir. Dahası, sürekli, kıpırdamaz, katı bir tepkiye dönüşmüştür. Buysa, ancak Bilinçaltına itilmiş enerjilerin yardımıyla olmuştur.

Direnmelerin dizgeli çözümlemesi duygusal kilitlenmedeki iki ayrı eziyetçi güdünün varlığını ortaya çıkarmamıza izin verir. Genellikle, ilk zincirden kurtulan, ona buna vurma, sağa sola tekme atma, önüne çıkanı ezme biçiminde dile gelen *makatsal eziyetçilik* olur. Dışkılık bölgesindeki saplanmalar çözüldükçe, delme, bıçaklama gereksinmesi biçiminde dışavuran *kamışçı eziyetçilik* güdüleri yavaş yavaş kendilerini duyururlar. Başka bir deyişle, üretkenlik-öncesi evreye gerileme durmuştur, erkeklik örgeniyle ilgili tutumlara enerji yatırımı başlamıştır. İlk iğdiş edilme kaygısı kılgısal olarak işte bu evrede kendini gösterir; ondan sonra, üretken-cinsel arzuları bastırmanın çözümlemesi başlar. Zorlanımlı kişilerde, çocukluktan kalma eski düşsel korku işte bu evrede yeniden canlanır.

Ruhçözümlemesi, zorlanımlı kişilikte iki bastırma katmanı bulunduğunu ortaya koyar: dışta eziyetçi, dışkılık bölgesiyle ilgili katman vardır, daha derindeyse erkeklik örgeniyle ilgili katman; buysa, ters yönde, gerileme sürecini yansıtır. Gerileme sürecinde en son duygusal yatırımda bulunulmuş tutumlar yüzeye yakındır; başka bir nesneye yönelik cinsel enerjiyle işleyen üretken-cinsel güdüler bilincin iyice derinlerine itilmiş, üretkenlik-öncesinin tutum ve düşünce katmanlarıyla örtülmüşlerdir. Bu yapısal sıralanış da üretkenlik-öncesi katmanlar üzerinde çalışmazdan *önce* hastaya nesneye yönelik cinsel enerjisinin doğurduğu zayıf cinsel arzuların duygusal imlemini (gizli anlamını) göstermenin ne denli yersiz olacağını kanıtlamaktadır. Ruhçözümcünün bu yöndeki girişimleri hasta tarafından ya en küçük bir duygusal katkıda bulunmaksızın benimsenecek, ya da kuşku ve güvensizlikle geri çevrilecektir.

Bu bağlam içinde, birkaç söz de ikideğerlilik ve kuşku için edelim. Daha işin başında ikideğerliliği oluşturan ögeler birbirinden ayrılamazsa, bunlar da çözümcü için aşılması zor güçlükler yaratır. İkideğerlilik, tek ve aynı kişiye karşı hem sevgi, hem nefret beslemenin yarattığı çatışkıyı dile getirir; daha alt katmandaysa, cezalandırılma korkusuyla gerek cinsel, gerek saldırgan arzuların bastırılmasını. Bütün belirtileri aynı zamanda ve aralarında ayırım yapmaksızın çözümlersek, kalıtımsal, dirimsel, değişmez bir ikideğerliliğe yatkınlıkla karşı karşıya bulunduğumuz sonucuna varabiliriz. Öte yandan, yapısal ve devinimsel düşünceleri öne alarak çalışırsak, nefret kısa sürede ağır basar; onu çözümledikten sonra, billûrlaşmış cinsel arzulara ulaşırız. *Bu ikideğerliliği, karşıtlar birliğini oluşturan ögelerin birbirinden*

ayrılmasını sağlayacak en iyi yöntem, sağaltımın ilk ânından başlayarak, güvensizliğin titizlikle çözümlenmesidir.

Burada zorlanımlı kişiliğin en belirgin niteliklerine değinmekle yetindiğimizi belirtmeye gerek bile yoktur.

3. KAMIŞÇI-ÖZSEVER KİŞİLİK

«Kamışçı-özsever» kişilik tanımı, saplantılı sinirceyle dönüşümce arasında yer alan belli bir kişiliği yerli yerine oturtma gereksinmesinden doğmuştur. Bu kişiliğin belirtileri ve oluşumu yukarda betimlenen öbür iki kişilikten açıkça ayrılır. «Kamışçı-özsever» kişilik ya da —pek uygun düşmeyen— «cinsel-özsever» kişilik terimi son yıllarda yavaş yavaş zorla kendini kabul ettirmiştir. Ben bu kişiliğin ilk tanımını, o güne dek yayımlanmamış, ilk kez 1926 Ekim'inde Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'nde okuduğum bir incelemede yaptım.

Kamışçı-özsever kişilik, dış görünüşüyle de gerek zorlanımlı kişilikten, gerek dönüşümceli kişilikten ayrılır. Zorlanımlı kişiliğin kendine egemen, arzularını bastırmış, ruhçöküntüsüne yatkın oluşuna; dönüşümceli kişiliğin sinirlilik, kıpır kıpırlık, tedirginlik ve kararsızlıkla dikkat çekişine karşılık, kamışçı-özsever kişilik kendinden emindir, çoğu kez saldırgandır, esnektir, ateşlidir, çoğunlukla hatır saydırıcıdır. İç çarklar ne denli sinirceliyse, saydığımız nitelikler dış görünüşte o denli belirgindir. Bedensel açıdan, kamışçı-özsever kişilik, Kretschmer'in sınıflandırmasına göre, atlet yapılıdır. Yüz çizgileri çoğunlukla sert ve erkeksidir, ama kişinin atlet yapısıyla çelişen kadınsı çizgilere de rastlanır. Kamışçı-özsever kişilik, günlük yaşamda, kadınsı-edilgin kişilik gibi dalkavuk değildir, burnu yukardadır, soğuk ve ölçülüdür, ya bile bile saldırgandır, ya da hastalarımdan birinin deyişiyle «kirpi gibi»dir. Kendi dışındaki nesnelerle ilişkilerinde, giderek sevdâ ilişkisinde özüne hayranlık ağır basar, ama buna hep az çok gizli birtakım eziyetçi ögeler karışır.

Böylelerı saldırganlıklarıyla bütün saldırıları önlemeye alışmışlardır. Bu saldırganlık kararlarından çok, eylem ve konuşma biçimlerinde dile gelir. Özellikle pek saldırgan olmayan kişiler karşısında saldırganlaşır, kışkırtıcılık yaparlar. Kişilikleri belirgin olanlar önderliğe özenirler; orduda ya da buna benzeyen, kesin çizgilerle astlık-üstlük sıralandırması yapılmış örgütlerde görüldüğü üzere, astlıklarını kendilerinden aşağıdaki basamaklarda yeralan kişileri ezerek dengeleyemedikle-

ri zaman, birinin buyruğuna girmekten hoşlanmazlar. Boş kendini beğenmişlikleri söz konusu olduğunda, ya buz gibi bir ölçülülükle, ya köklü bir ruhçöküntüsüyle, ya da amansız bir karşı-saldırıyla karşılık verirler. Öbür kişiliklerin karşısında, özseverlikleri çocukça değil, aşırı bir kendine güvenle, saygınlık ve üstünlükle dile gelir, ama aslında kişiliklerinin özü öbürlerininki kadar çocuksudur. İlle bir örnek vermek gerekirse, zorlanımlı kişiliğin yapısıyla bununkinin karşılaştırılması üretkenlik-öncesi özseverlikle kamışçı özseverlik arasındaki ayrımı açıkça ortaya koyar. Özsever kaygılarına karşın, böyleleri çoğunlukla başka insanlara ve nesnelere de ilgi gösterirler. Bu açıdan, üretken-cinsel kişilikle ortak yanları vardır. İkisi arasındaki temel ayrım, edimlerine çoğunlukla ve öncelikle akıldışı düşüncelerin egemen olmasındadır. Bu kişiliğe atletler, havacılar, askerler ve mühendisler arasında daha sık rastlanması boşuna değildir. Saldırgan gözüpeklikleri onları zorlanımlı kişilerin sakınımlı ölçülülüğünden ve kadınsı-edilgin kişilerin tehlikeden kaçmasından ayırır. Kamışçı-özsever kişinin yiğitliğiyle girişkenliğinin dengeleyici bir işlev görmesi ve bireyi karşıt eğilimlerden korumaya yaraması, onun başarıya ulaşmasını engellemez.

Kamışçı-özsever kişilik zorlanımlı kişilikten açıkça saldırgan ve eziyetçi davranışına karşı birtakım tepkisel oluşumların gelişmeyişiyle ayrılır. Saldırgan tutumun da aslında koruyucu bir işlev gördüğünü biraz ilerde kanıtlayacağız. Bu kişilik türünün daha az sinirceli örneklerinde, saldırganlıkları özgürce dile gelebildiğinden, toplumsal çalışma güçlü, içtepisel, enerji dolu ve çoğunlukla üretkendir. Kişilik ne denli sinirceliyse, toplumsal alanda gerçekleştirilen işler de o denli garip, sıradışı olur. Bu noktadan sonra, yansıtımcalı (paranoid) dizgelerin oluşumuna dek varan türlü aşamalara rastlanır. Kamışçı-özsever kişiliğin başarıları zorlanımlı kişinin becerdiklerinden gözüpeklikleriyle, ayrıntıya gösterilen ilginin azlığıyla ayrılır.

Kamışçı-özsever erkeklerde büyük bir dikilme gücü, buna karşılık zayıf bir bedensel (örgensel) boşalma gücü vardır; kadınlarla ilişkileri genellikle dişilere duydukları küçümsemeyle yaralıdır, ama bu onların kadınların gözdesi olmalarını engellemez, çünkü erkekliğin bütün dış niteliklerini taşırlar. Bu kişilik türüne giren kadın pek enderdir. Sinirceleri iyice belirginleşmiş kadınlarda etkin bir eşcinsellik ve bızırda toplanmış bir cinsel etkinlik görülür; cinsel sağlıkları yerinde kadın-

larsa, bedensel güçlerinden ve güzelliklerinden gelen kendine güven duygusuyla dikkati çekerler.

Kamışçı-özsever kişilik gerek erkeksi, gerek kadınsı etkin eşcinselliğin bütün türlerini içerir; «tinsel kaçıklık», yansıtımca, usyarılımının yakın biçimleri, erkeklerde rastlanan eziyetçi sapıklık ve yanak kızarması korkusu bu takıma girer. Üretken kadınların çoğu bu kümededir.

Şimdi bu kişiliğin yapısını ve oluşumunu inceleyelim. Önce, kamışçı-özsever davranışın doğrudan doyurduğu güdülerle kişiliğin savunulmasına yarayan güdüleri birbirinden ayıralım. Ruhçözümlemesi, Ben'in kendini bütünüyle erkeklik örgeniyle özdeş saydığını, bu sınıfa giren kadınlarınsa kendilerinde de bir kamış bulunduğuna yürekten inandıklarını gösterir. Bu Ben'in, ayrıca, kendini herkesin önüne koyma eğilimi vardır. Kızarma korkusu varsa, öne çıkma güdüsü baştırılır, hastalıklı bir utanma duygusu ve yanak kızarmasıyla dışavurur. Bütün bu durumların başlıca özelliği çocukluktaki gelişmenin «belli bir evreye çakılıp kalması»dır; söz konusu evrede, çocuk henüz kendi dışındaki bir nesneye yönelik üretken-cinsel konuma *geçemeden* eziyetçi-makatsal konumu geride bırakmıştır; bu saplanıp kalmanın en belirgin niteliği, kibirli ve güvenli kamış hayranlığıdır. Ancak bu saptama kamışçı-özsever kişiliğin tutumunu bütünüyle açıklamaya yetmez; çünkü bu kişileri belirleyen şey yalnızca erkeklik örgeninin doğurduğu övünç değil, kişiliği gelişmesinin bu evresinde tutan daha başka nedenlerdir.

Gerçek ya da düşsel erkeklik örgeninin verdiği övünç, kendine özgü bir kamış saldırganlığıyla atbaşı gider. Bu kişilik türüne giren erkeğin bilinçaltında, erkeklik örgeni yalnız sevişme aracı değil, aynı zamanda bir saldırı ya da öç alma aracıdır. Bedensel boşalma güçsüzlüğüyle birarada yürüyen dikilme gücünü işte böyle açıklayabiliriz. Bu kişilerin geçmişlerinin incelenmesi bizi hep karşı cinsle ilgili birtakım düşkırıklıklarıyla yüz yüze getirir; bu düşkırıklıkları, çocuğun cinsel nesneyi kamışını göstererek yakalamaya çalıştığı evreye rastlar. Bu tür erkeklerde, evde önderliğin anaya düştüğünü, babanın ölüm ya da başka nedenlerle aile sahnesinden çekildiğini saptarız.

Üreme örgenleri yoluyla cinsel etkinlikten yoksun kalma ve cinsel ilginin yöneldiği kişinin bireyi bu etkinlikten ve göstermecilikten yoksun bırakması, *üretken-cinsel açıdan* söz konusu kişiyle özdeşleşmeye yolaçar. Başka bir deyişle, küçük oğlan dişi nesneyi bir yana

bırakır ya da kendi içine yansıtır, eşcinsel bir tutum takınarak (çünkü bu tutum her şeye karşın kamışçıdır) babaya yönelir, anasına artık yalnızca özsever davranışlara ve eziyetçi öç alma güdülerine yolaçan bir nesne gözüyle bakar. Böyle erkekler sevişme sırasında cinsel eşlerine erkekliklerinin doyasıya tadını çıkardıklarını kanıtlamak isterler; aynı zamanda, kadını delip yoketmek, ya da bilincin daha yüzeydeki bir katına bakacak olursak, gözden düşürmek isterler. Kamışçı-özsever kadınlar da öç almak, sevişme sırasında erkeği cinsel örgeninden yoksun bırakmak, güçsüz kılmak ya da erkekliğini yoketmek isterler. Bu davranış, sevisel nitelikleri belirgin bu kişiliklerin öbür cins üzerindeki cinsel çekicilikleriyle çelişmez. Bu gibi hastalarda çoğunlukla sinirceli çokeşlilik eğilimlerine rastlanır, yüzüstü bırakılma korkusuyla eşlerine kafatutma ya da yüzüstü bırakma eğilimindedirler. Kimi zamansa, özsever duyarlılık dengeleme çarkını bozar, erkeklik örgeninin dikilmesi düzensizleşir, hasta bu olguyu kabule yanaşmaz. Erkeklik gücü aksadıkça, mizaç değişkenleşir, hastalıklı bir kendine güvenle köklü ruhçöküntüleri birbirini izler. O zaman, çalışma yetenegi ciddî olarak bozulur.

Kamışçı-göstermeci-eziyetçi tutum bunların karşıtı eğilimlerden korunmaya da yarar. Zorlanımlı kişilik, üreme örgeni yoluyla doyuma eremeyince, bir önceki dışkılık bölgesi sevisel etkinlik evresine geriler ve tepkisel davranışlar geliştirir. Kamışçı kişilik gerileme nedir bilmez; kamış evresinde kalır; dahası, *edilgin dışkılık bölgesi evresine dönmemek için* kamışla ilgili eğilimlerini pekiştirir. Bu gibi kişiliklerin çözümlenmesi sırasında, alabildiğine bastırılmış edilgin dışkılık bölgesi eğilimleri her geçen gün daha çok su yüzüne vurur. Bu eğilimler kişiliğin anayapısal parçaları değildir, ama Ben'in kamışçı eziyetçilik ve göstermecilik biçiminde kendilerine karşı giriştiği savunma aracılığıyla yine de kişiliğin oluşmasına katkıda bulunurlar. Kamışçı-özsever kişilikler, üretken-cinsel güdülere karşı kendilerini dışkılık yoluyla, edilgin biçimde teslim olarak koruyan kadınsı-edilgin kişiliklerin tam tersidirler. Kamışçı-özsever kişilik kendini makatsal eşcinsel-edilgin güdülerden kamışçı saldırganlıkla korur. Ruhçözümcüler bu kişileri çoğu kez, yanlış bir tanımla, edilgin-eşcinsel diye nitelendirirler. Kadınsı-edilgin kişilik, bu gibi eğilimlere karşı kendini koruduğu için, kamışçı-eziyetçi diye nitelendirilemez; aynı biçimde, kamışçı-özsever kişilik de bu eğilimlerini bastırdığı için, makatsal-edilgin değildir. Kişiliği bir çaltına itilen eğilimler değil, bastırma biçimi ve bu bastırmayı sağlamakta kullandığı güdüler belirler.

«Tinsel kaçıklık» etkin eşcinsellik, kamışçı eziyetçilik —ya da bunların yüceltilmiş biçimi olan uğraşsal atletlik— hâllerinde Ben'in savunulması son derece etkilidir, bastırılmış edilginlik ya da makatsal eşcinsellik eğilimleri ancak kimi aşırı durumlarda ortaya çıkar. Yansıtımcalı kişide, bilinçaltına itilmiş eğilimler yanılsama biçiminde dışavurur. Kızarma korkusu çoğunlukla bu kişiliğin yansıtımcalı yanına eşlik eder; kızarma korkusuna, çoğu kez, yansıtımcalı usyarılımının hastalık öyküsünde rastlarız. O bize, bilinçaltına itilmiş edilgin makatsal eşcinselliğin hastalıklı biçimde ortaya çıkışının canlı örneğini verir. İğdiş edilme kaygısıyla, hasta kendi kendini doyurmaktan vazgeçer: daha öncekine eklenen bu yeni cinsel durgunluk, kan damarlarında kendini gösteren belirtilerle, Ben'in savunma çarklarını zayıflatır. Buna karşılık, etkin eşcinselle kamışçı-eziyetçi, dolaysız cinsel doyuma kavuşabildikleri sürece, Ben'lerini savunmak üzere güçlü düzenekleri ellerinde bulundururlar. Ama dolaysız cinsel doyum belli bir süre askıya alınırsa, edilgin makatsal eşcinsel eğilimler açıkça ya da hastalık belirtisi hâlinde su yüzüne çıkıverir.

Kamışçı-özsever-eziyetçi kişiliklerde çoğunlukla uyuşturucu madde ve içki düşkünlüklerine rastlanır: bu yalnız eşcinselliğin bastırılmasından değil, doğrudan doğruya kamış yoluyla doyumdan yoksun kalmanın yarattığı özgül bir nitelikten ileri gelir. Bir erkeği örnek alalım. Ananın erkeklik örgeninin gösterilmesini ve kendi kendini doyurmayı yasaklaması, oğlanın anasıyla özdeşleşmesine yolaçar, birara yüzüstü bırakılmış makatsal konumun güçlenmesine, kadınsı-edilgin eğilimin belirmesine neden olur. Bu sürecin karşısına hemen kamışçı-göstermeci ve saldırgan, kısacası erkekçe bir tepki dikilir. Oysa, kadınla özdeşleşme sırasında dişi düşsel bir erkeklik örgenine kavuşmakta, erkeğin kamışıysa memeye dönüşmektedir. Bundan ötürü, söz konusu kişiliğin etkin cinsel türlerinde erkeğin etkin ve edilgin bir kamış emme eğilimine kapıldığı, kendisinden yaşça küçük erkeklere anaca davrandığı görülür; kadınlarsa, kendilerinden daha dişi kişilikli genç kadınlara anaca davranırlar. İçki düşkünlüğü, ağız evresine gerilemeyi simgeler; bütün bunlardan ötürü, kamışçı-özsever kişiliğin özel nitelikleri çok kesin çizgili değildir.

Kamışçı-özsever kişilik ve dengeli üretken kişilikle, öbür kişilik türlerinde görüldüğü biçimiyle üretkenlik-öncesi dönemin ağır derecede hastalıklı zehir düşkünlüğü ya da sürüp giden ruhçöküntüsü hâlleri

arasında bir sürü ara kişilik örneği vardır. Ruh hastalıkları bilimi üstün yetenekle suç arasındaki ilintiler üzerinde epeyce durmuştur. Bu yaklaştırmanın akla getirdiği kişilik türü ne dönüşümceli kişiliğe girer, ne de özünü ezen kişiliğe, çoğunlukla kamışçı-özsever kişilik çerçevesinde yeralır. Son yıllarda gördüğümüz, Haarmann ve Kürten gibi eziyetçi katillerin çoğu çocukluklarının ilk yıllarında sevgi yönünden büyük düşkırıklığına uğramış, sevilecek nesneden kamışçı-eziyetçi bir tutumla öç alma eğilimlerini kapıp koyvermişlerdir. Landru, Napoléon ve Mussolini kamışçı-eziyetçi kişilik türüne giren insanlardır. En enerji dolu kişilik türleri, edilgin-makatsal-eşcinsellik eğilimlerini dengeleyen bir özseverlik-kamışçı eziyetçilik karışımıdırlar. Bu doğal yatkınlıkların yaratıcı üstün yetenekle mi, yoksa öldürücü üstün yetenekle mi sonuçlanacağı sorusu, büyük ölçüde, toplumsal çevreye ve onun enerjilerini yüceltmekte bireylere tanıdığı olanaklara bağlı kalır. Başka bir belirleyici etken de, yıkıcı erekler uğrunda kullanılan enerjinin bağlı bulunduğu üreme örgeni yoluyla elde edilen cinsel doyumdur. Toplumsal ve cinsel-tutumbilimsel etkenlerin ortaya çıkarılması, cinsel doyum fırsatlarının da toplumsal ve ailesel etkenlere bağlı kaldığını gözden saklayamaz. Bu kişiliklerin, yapısal alanda, ortanın üstünde cinsel enerji ürettiklerini söyleyebiliriz; nitekim, yoğun saldırganlıkları bunu kanıtlar.

Kamışçı-özsever kişiliğin ruhçözümlemesiyle iyileştirilmesi en doyurucu çalışmalardan biridir. Bu kişilikler erkeklik örgeni evresine eksiksiz girdiklerinden, başka yönlerden benzer koşullarda, üretken-cinsel ve toplumsal güçlerinin yeniden eyleme geçirilmesi öbür kişilik türlerine göre çok daha kolay olur. Eğer ruhçözümcü kamışçı-özsever davranışların kadınsı-edilgin eğilimlere karşı dikilmiş birer savunma olduklarını gösterebilir, öbür cinse yönelik bilinçsiz öç alma duygularını yokedebilirse, sağaltım mutlaka başarıyla sonuçlanır. Ama bunu beceremezse, hasta özsever yaklaşılmazlığına gömülüp kalır. Kişilik direnmesi az çok gizli olarak ruhçözümlemesine ve ruhçözümcüye yönelttiği küçümseyici eleştiriyle, yorumlama çalışmasını özüne duyduğu hayranlığı, pekiştirmek üzere kötüye kullanarak, her türlü edilgin devinimin ve kaygının, özellikle de olumlu aktarmanın yadsınmasıyla, bunlara karşı Ben'in savunulmasıyla dışavurur. Kamışla ilgili kaygının yeniden alevlendirilmesi ancak bütün tepkisel özsever savunma çarklarının gözüpek ve tutarlı bir çalışmayla kırılmasından sonra

olasıdır. Yüzeysel edilginlik ve eşcinsel eğilim belirtilerinin hemen ardına düşüp derinlere inmemek gerekir, çünkü o zaman kesin bir yaklaşılmazlık yaratılmış olur.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEZER KİŞİLİK

Bu bölümün İngilizce çevirisi *International Journal of Sexeconomy and Orgone Research*'te (Cinsel Tutumbilim Ve Dirimsel Enerji Araştırma Dergisi, 3, 1944, s. 38 vs.) yayımlanmış; başına da şu önsöz konmuştur:

«W. Reich'ın *Charakteranalyse* adlı yapıtının aşağıdaki bölümünün yayımlanmasını gerektiren birçok neden vardır.

«Her şeyden önce, son yıllarda adı geçen yapıtın İngilizce çevirisinin yayımlanmasını isteyen ruhçözümcüler arasında kitaba ilginin arttığı görülmüştür. Ne yazık ki, yapıtın çevirisini yapıp yayımlayamadık. Kimi bölümlerin *Dergi*'de yayımlanmasının bu boşluğu dolduracağını umarız.

«İkinci olarak, arasıra geriye dönmek ve çağdaş cinsel tutumbilimle onun ilk ruhçözümsel biçimi arasındaki soy birliğini göstermek hiç kuşkusuz yararlıdır. Burada yayımladığımız bölüm, cinsel tutumbilim tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. *Charakteranalyse* adlı yapıta alınmazdan önce, bilimsel yazı hâlinde, *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*'nin (Uluslararası Ruhçözümlemesi Dergisi'nin) 18. cildinde basılmıştır (1932). Önemi, bakımevi deneyimlerine dayanarak Freud'un «ölüm güdüsü» kuramını çürütmesindedir. Cinsel hastalıklar bilimi tarihinde ilk kez, bakımevindeki gözlemlerden aşağıdaki noktalar ortaya çıkarılmıştır:

a) Yanlışlıkla varsayımsal ölüm güdüsüne yakıştırılan hastalık belirtileri aslında özel bir bedensel boşalma kaygısının sonuçlarıdır;

b) Özezerlik (özüne eziyet etme; masochisme) teriminin dirimbilimsel anlamında bir içgüdü ya da güdü değildir; cinsel enerji tutumbi-

limine giren, *ikinci elden* bir güdü'dür, başka bir deyişle, doğal cinsel düzeneklerin baskı altında tutulmasının sonucudur;

c) Tıpkı ölüm güdüsü gibi, dirimsel bir acı duyma arzusu da yoktur.

«Sonraki yıllarda, bu kanıtlamaların çoğu, kaynak gösterilmeksizin, öbür ruhçözümcülerce benimsenmiştir. Ama hiçbiri *sorunun can damarına, ölüm* ya da *patlama korkusu*'yla dışavuran, bedensel boşalma işlevinde beliren *kendine özgü* özezer bozukluğa değinmemiştir. Böylece, özüne eziyet etme sorunu öncelikle cinsel tutumbilime kalmıştır.

«Söz konusu yazının 1932'de yayımlanması birtakım acıklı sıkıntılara yolaçmıştır. O günlerde *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*'nin yönetmenliğini yapan Freud, yazının dergiye ancak başına Wilhelm Reich'ın bunu Ortaklaşmacı Parti'nin kışkırtmasıyla kaleme aldığını belirten bir önsöz konursa alınmasını istemiştir.[1] Bu uygulamayı saçma bulan birkaç Berlin'li ruhçözümcü başka bir çözüm önermiştir. Reich'ın yazısı yanıt yazısıyla birlikte basılmalıydı. Nitekim öyle yapılmıştır. 'Yanıt'ı Siegfried Bernfeld kaleme almış ve şu başlığı koymuştur: *Die kommunistische Diskussion um die Psychoanalyse und Reich's 'Widerlegung der Todestriebshypothese'* (Ruhçözümlemesi ve Reich'ın 'Ölüm Güdüsünün Çürütülmesi' Üzerine Ortaklaşmacı Tartışma). Söz konusu inceleme özezerliğe hiç değinmiyor, Reich'ın Marx'çı toplumbilime yaptığı katkıyı tartışıyordu. Başka bir deyişle, W. Reich'ın hekimlik buluşlarını çürütemeyen yazar, özezerlikle ilgili kuramını Reich'a siyasal ve düşünsel dürtüler yakıştırarak gözden düşürmeye çalışıyordu. Bu girişim tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Aşağıdaki bölümü okuduktan sonra Reich'ın öne sürdüğü kanıtların hekimce mi, yoksa siyasal ve öğretisel mi olduğuna karar vermeyi okura bırakıyoruz.

«Cinsel yaşama çekidüzen verme biliminin özezerlik sorununu aydınlığa kavuşturması —bu aydınlatma, ölüm güdüsü kuramının çürütülmesine yolaçmıştır— sinir hastalıklarının anlaşılmasında büyük ilerleme sağlamıştır. Çünkü böylece, acı çekmenin 'dirimsel acı çekme istemi'nden, 'ölüm güdüsü'nden ileri gelmediği, *toplumsal koşulların* dirimsel-bedensel düzenek üzerindeki olumsuz etkisinden

---

[1] Daha ayrıntılı bilgi için, *Reich Freud'u Anlatıyor* kitabının 175. sayfasındaki mektuba bakın.

doğduğu gösterilmiştir. Bu görüş, ister istemez, sinir hastalıklarına yolaçan toplumsal koşulların eleştirilmesini gerektirmiştir — 'dirimsel kökenli acı çekme istemi' kuramıysa söz konusu eleştiriyi es geçmekteydi.

«Özezerlik sorununun cinsel-tutumbilimsel verilerle çözümü ayrıca sinir hastalıklarının dirimsel temellerinin de daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Özgül özezer *patlama* korkusu bizi bitkisel-dirimsel düzeneğin işleyişinin incelenmesine götürecekti çünkü (Bkz. *Bedensel Boşalmanın İşlevi,* s. 268-301).

«Bu yazının İngilizce çevirisinin yayımlanması, bundan on iki yıl önceki basımı kadar güncedir. Şimdi artık kimsenin dile getirmeyi göze alamayacağı, geçip gitmiş bir çağın Reich'a yöneltilen sözümona bilimsel eleştirilerinin ne kadar az değer taşıdığı böylece ortaya çıkmaktadır.»

T.P.W.

1. KAVRAMLARIN ÖZETİ

Freud'dan önce, özüne eziyet etme düşkünlüğünün bireyi çekeceği bedensel ve tinsel acıdan bir ölçüde haz duymaya iten içgüdüsel bir yatkınlıktan geldiğini düşünüyordu cinselbilimciler. Acı, tanımı gereği tatsız bir şey olduğundan, insanın tatsızlığı nasıl arayabileceği ya da bundan nasıl bir doyum çıkaracağı sorusuysa yanıtsız kalıyordu. Uygulayımsal bir terimin bulunması hiç kuşkusuz bilimsel bir açıklama değildi, bedensel ya da tinsel acıdan haz duyma eğilimine «acı düşkünlüğü» (algolagnia) adı veriliyordu. Kimi yazarlar, özezerliğin son ereğinin kendini dövdürmek olmadığını, bunun bireye hoş gelen özaşağılamanın bir halkası olduğunu söyleyerek doğruya bir adım yaklaşmışlardır (Krafft-Ebing). Oysa bu, sıradan değil, temel olgudur: *Doğal ölçütlere uygun insanın tatsızlık biçiminde algıladığı şeyi özüne eziyet ettirmeye düşkün kişi bir haz gibi, ya da en azından bir haz kaynağı gibi algılar.*

Özezerliğin gizli içeriğiyle devindirici gücünün ruhçözümsel araştırılması bize yeni bakış açıları kazandırmıştır. Freud, özüne ya da başkasına eziyet etme-ettirme düşkünlüğünün iki ayrı kutup olmadıklarını, bunların birine rastladığımız yerde mutlaka öbürünün de bulunduğunu göstermiştir.. Giderek, özezerlikle elezerlik yer bile

değiştirebilmektedir. Bunlar arasında etkinliğin edilginliğe (ya da tersine) dönüşmesiyle belirlenen eytişimsel (etki-tepkisel: dialektik) bir karşıtlık bulunmakta, söz konusu değişim sırasında tasarımsal içerik en küçük bir değişime uğramamaktadır.[2] Freud'un cinsel gelişme kuramında çocuğun cinsel etkinliği üç evreye ayrılır: ağız evresi, dışkılık evresi, üreme örgeni evresi. Başlangıçta, eziyetçilik (elezerlik) birinci evreye yakıştırılmıştır. Ama kısa bir süre sonra, cinsel evrimin her aşamasında kendine özgü bir eziyetçi saldırganlığın bulunduğu görülmüştür. Ben, bu sorunu kurcalarken, üç saldırganlık türünün üç ayrı bölgesel güdüye gösterilen bir tepki olduğunu gördüm. Bu kurama göre, evrimin her düzeyine uygun düşen eziyetçiliğin bireyi doyumsuz bırakan kişiye yönelik yıkıcı içtepiyle buna yolaçan cinsel arzu arasındaki işbirliğinden doğduğunu kabul ediyorduk.[3] Böylece, şu çizem elde ediliyordu: sütemme, bundan yoksun kalma = yıkıcı eğilim, ısırma: *ağız yoluyla eziyetçilik;* dışkılık bölgesinde duyulan haz, bundan yoksun kalma = ezme arzusu, ayağının altına alma, tekmeleme eğilimi: *dışkılık yoluyla eziyetçilik;* üreme örgeninde duyulan haz, bundan yoksun kalma = delme arzusu: *kamış yoluyla eziyetçilik.* Bu görüş Freud'un ilk kuramıyla yüzde yüz çakışıyordu; ona göre, ilkin (genellikle herhangi bir doyumsuzluktan ötürü) dış dünyaya yönelik yıkma eğilimi gelişmekte, bunun önüne başka yasaklar ve cezalandırılma korkusu dikilince, yıkıcılık bireyin kendi Ben'ine yönelmektedir. Dolayısıyla, kişinin kendi Ben'ine yönelen elezerlik özezerliğe dönüşmektedir; kişiyi doyumsuz bırakan insanı ve toplumun Ben'den beklediklerini canlandıran Üstben de ceza mahkemesine (bilince: vicdana). Suçluluk duygusu, seviyle çatışan yıkma eğiliminden doğmaktadır.

Freud, sonradan, özezerliği ikinci elden bir oluşum sayan bu anlayışı bırakmış, elezerliğin dış dünyaya yönelmiş bir özezerlik olduğunu savunan başka bir görüş benimsemiş; varlığın kendi kendisini yıkmasını amaçlayan bir *birinci elden dirimsel eğilim*'in varlığından yola çıkarak özezerliği temel bir sevisel veriye dönüştürmüştür. Daha sonraları bu kavram, «Sevi güdüsü»ne (Eros'a) karşı çıkan «ölüm güdüsü» hâlini almıştır. Bu son anlayışa göre, özezerlik vücudun

---

[2] FREUD, *«Triebe und Triebschicksale»* (Güdü ve Güdüsel-Yazgı), *Ges, Schr.*, c. V, s. 453.

[3] REICH, W., *«Ueber die Quellen der neurotischen Angst»* (Sinirceli Kaygının Kaynağı Üstüne), *Int, Zeitschr, f. Psa.* 11. 1926, 427.

hücresel bozulmasından kaynaklanan dirimsel ölüm güdüsünün uzantısından başka bir şey değildi.

«Ölüm güdüsü» kuramını savunanlar savlarını pek çok kez dirimsel bozulma sürecine başvurarak doğrulamaya çalışmışlardır. Ancak, kanıtlamaları pek inandırıcı değildir. Geçenlerde yayımlanan bir inceleme,[4] daha ilk bakışta okuru sürükleyip götüren işlevbilimsel kanıtlarla soruna hekimlik açısından yanaştığı için çok daha ilginçtir. Benedek, Ehrenberg'in bulgularına dayanmaktadır. Sözü geçen dirimbilimci tekhücreli canlılarda bile birbirine karşıt süreçler bulduğunu söylemektedir. Ona göre, tekhücreli canlılarda yalnızca alınan besinin özümlenmesine değil, aynı zamanda daha önceden erimiş özlerin çökeltilmesine yolaçan birtakım önkansu (protoplazma) gelişmeleri vardır. Hücrenin ilk yapısal oluşumu kesindir, erimiş özler katı cisme dönüşür. Özümlemeyiyse canlı madde sağlar; ancak, özümlemenin sonucu hücrede ortaya çıkan değişim, yâni daha üst düzeyde yapılaşma ağır bastığı zaman —belli bir açıdan bakıldığında— artık canlı madde değil, cansız madde oluşmaktadır. Hele yaşlanmadan ötürü atardamarların sertleşmesini düşünecek olursak, bu kuram akla yakın gelmektedir. Ancak, kanıtın kendisi «ölüm *eğilimi*»nin, «ölüm *içgüdüsü*»nün çürütülmesi anlamına gelmektedir. Katılaşan, kıpırtısızlaşan madde, hem beslenme, hem cinsel gereksinmelerin doyurulması alanındaki temel işlevi kösteklemekte; gerilmeyle gevşemenin birbirini izlemesini, dolayısıyla dirimin kendisini aksatmaktadır. Demek ki, dirimsel sürecin aksamasında içgüdünün temel niteliklerinin hiçbiri yoktur. Her türlü katılık, yaşamın (dirimin) ana tartımı olan gerilme/gevşeme nöbetleşmesini aksatmaktadır. Buna içgüdü adını vermek, bütün kavramlarımızın yeniden tanımlanmasını gerektirir.

Yürek daralmasını (kaygıyı) «başıboş bırakılan ölüm güdüsü»nün belirtisi diye tanımlarsak, birtakım «katı maddelerin başıboş bırakılması»nın ne demek olacağını merak edebiliriz. Thérèse Benedek, yapının, yâni katı maddenin —ağır basmadığı sürece— zararlı bir öge, yaşama sürecine karşı çıkan bir öğe sayılamayacağını özellikle belirtmektedir. Öte yandan, yapılaşma ve katılaşma süreçleri eğer ölüm güdüsüyle eşanlamlıysa, yürek daralması bu adım adım katılaşmanın, adım adım ölüme yaklaşmanın içerden algılanmasını dile getiriyorsa,

---

[4] Thérèse BENEDEK, *«Todestrieb und Angst»* (Ölüm Güdüsü ve Kaygı), *Int. Zeitschr. f. Psa.*, 17, 1931.

kaygının çocuklarla gençleri bir yana bırakması, öncelikle yaşlılara saldırması gerekirdi. Oysa, bunun tam tersi olmaktadır! Kaygı, bireyin (cinsel etkinliği azıcık kösteklendi mi) cinsel gelişmesinin en hızlı döneminde doruğa çıkmaktadır. Kaygının temeli diye işlevsel yozlaşmayı alırsak, cinsel açıdan doyumsuz kişilerle aynı dirimsel süreçleri yaşadıklarına göre, cinsel arzularını doyuran kişilerin de kaygıdan kıvranması gerekirdi.

Freud'un güncel kaygıyla ilgili kuramını geliştirerek, mantık gereği, yürek daralmasını cinsel enerjinin başka bir kılığa bürünmesi sayan ilk anlatımını değiştirmek zorunda kaldım. Gerçekten de, kaygının, duyusal dizgede cinsel haz biçiminde algılanan kan damarları/bitkisel sinir dizgesi uyarılmasının aynısı olduğunu gördüm.[5]

Bakımevindeki hekimlik deneyimi, yürek daralmasının bir sıkışma *(«angustiae»)*, bir durgunluk duyumundan başka şey olmadığını göstermiştir; korku (tehlike algısı) ancak böyle bir durgunluk belirdiği zaman kaygıya dönüşmektedir. Sonradan, cinsel doyumun toplumsal baskıyla kösteklenmesinin katılaşma (yapılaşma) yâni ölüm sürecini hızlandırdığını bulgulasak bile, bu, kaygının söz konusu sürecin sonucu olduğunu kanıtlamaz; olsa olsa, cinsel etkinliğe düşman aktöre anlayışının zararını gösterir.

Özezerlik kavramının değişmesi kendiliğinden sinir hastalığının nedensel açıklamasını da değiştirdi. Freud'un ilk savına göre, ruhsal gelişme içgüdülerle dış dünya arasındaki çatışkının göbeğinde yeralıyordu. Yeni kuramsa, Sevi güdüsüyle (cinsel etkinlikle, cinsel enerjiyle) ölüm güdüsü (özyıkım içgüdüsü, ilk elden özezerlik) arasındaki çatışkının sonucu sayıyordu ruhsal çatışkıyı. Bu yersiz varsayımın hekimlik açısından çıkış noktası kimi hastaların acı çekmekten vazgeçemeyişleri ve ille de güç duruma düşmeye çalışmalarıydı. Bu, «haz ilkesi»ne aykırı bir tutumdu. Hastalarda acı çekmekte direnmek, acıyı sürekli bir yaşantıya dönüştürmek üzere gizli bir niyet vardı sanki. Bu durumda, söz konusu «acı çekme istemi»nin ilk elden dirimsel bir veri mi, yoksa ikinci elden ruhsal bir oluşum mu olduğunu saptamak gerekiyordu. Freud'un görüşüne göre, karşımızda, bilinçdışı bir suçluluk duygusuna kendi kendini cezalandırma önlemleriyle karşılık veren bir ceza gereksinmesi vardı. *Jenseits des Lustprinzips*'in (Haz İlkesinin Ötesinde'nin) yayımlanmasından sonra, aralarında Alexander, Reik ve

[5] W. REICH, *Bedensel Boşalmanın İşlevi*, s. 61 vs.

Nunberg'in de bulunduğu kimi ruhçözümcüler, ayrımına varmaksızın, sinirsel çatışkı denklemini değiştirdiler.[6]

Gerçekten de, ilk anlatımda, sinir hastalığının içgüdüyle dış dünya (cinsel arzuyla cezalandırılma *korkusu*) arasındaki çatışkıdan doğduğu belirtiliyordu. Sonra birden, sinircenin içgüdülerle cezalandırılma gereksinmesi (cinsel arzuyla cezalandırılma *arzusu)* arasındaki çatışkıdan doğduğu öne sürülür oldu. Oysa gerçek bunun tam tersidir! Yeni denklem, dış dünyanın getirdiği yoksunluk ve baskıyı gittikçe geri iterek Sevi güdüsüyle Ölüm güdüsü arasında varolduğu savunulan karşıtlığa dayandırılıyordu. Acı çekmenin kökeni nedir sorusuna, şimdi artık şöyle yanıt veriliyordu: «Acının kaynağı dirimsel acı çekme arzusunda, ölüm güdüsünde ve cezalandırılma gereksinmesindedir.» Bu yanıt, doğru yanıtı saptışı etmişti: «Acının kaynağı dış dünyada, arzuları baskı altına alan toplumdadır.» Yeni denklem, eskisinin öne çıkardığı toplumsal yansımaları es geçiyordu! Ölüm güdüsü, dirimsel kendi kendini yoketme isteği kuramı Freud'u *Das Unbehagen in der Kultur* (Ekin Dünyasındaki Rahatsızlık) adlı yapıtında tanımladığı yeni bir uygarlık anlayışına götürmüştür; bu anlayış, bireyin özündeki kendi kendini yoketme eğilimleri sökülüp atılamadığına göre, acının insanoğlu için kaçınılmaz olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Freud'un ilk denklemiyse bizi, tam tersine, içinde bulunduğumuz toplumsal düzeni eleştirmeye götürür.

Acının kaynağını toplumun oluşturduğu dış dünyadan alıp iç dünyaya aktarmakla, çözümleyici ruhbilimin temel ilkesiyle, *«haz/tatsızlık ilkesi»*yle çelişkiye düşülmektedir. Bu ilke, insanoğlunun hazza koştuğunu, acıdan kaçtığını kabul eden temel ruhbilim yasasıdır. Ruhçözümlemesinin ilk kavramlarına göre, ruhsal gelişmeyle tepkileri işte bu ilke belirliyordu. *«Gerçeklik ilkesi»* haz ilkesiyle çelişmiyordu; yalnızca bireyin zaman zaman kimi hazların elde edilmesini daha sonraya ertelemek zorunda kalacağını gösteriyordu. Freud'un eskiden verdiği adla, «ruhsal işlevin bu iki ilkesi» ancak ilk elden özerklik

---

[6] Bugün (1933), ölüm güdüsü kuramı bütün ruhçözümsel yazına egemendir. Freud, birkaç yıl önce yaptığı bir konuşmada söz konusu kuramı bakımevi deneyimini aşan bir varsayım diye nitelendirmiştir. Freud, *Jenseits des Lustprinzips*'te «bir süre izledikten sonra hiçbir yere götürmediğini gördüğümüz yolu hemen bırakmalıyız» der. Bu uyarıya karşın, Freud'un varsayımı kısa zamanda «hekimsel kuram»a dönüştürülmüştür. Bizi hiçbir yere götürmediği hâlde yüzüstü bırakılmamıştır. Ruhçözümcülerin çoğu, insanda ölüm güdüsünü gözleriyle gördüklerini öne sürecek kadar ileri gitmiştir.

tanımı ruhbilimin temel yasası sayıldığı sürece yürürlükte kalabilirdi, yâni özezerlik ketvurulmuş ve öznenin kendisine yönelmiş bir elezerlik sayıldığı sürece. Bu, haz ilkesine uygun bir özezerlik açıklamasıydı, ama acının nasıl olup da bir haz kaynağına dönüştüğünü açıklamıyordu. Burada haz ilkesine aykırı bir durum vardı. Baskı altına alınıp ketvurulan bir hazzın acıya dönüşmesi akla yakındı, ama bunun tersi akıl alacak şey değildi. Dolayısıyla, özezerliğin acıyı haz gibi algılamak olduğunu söylemek yüzde yüz anlamsızdır.

Ruhçözümcülerin çoğu, «yineleme zorlanımı» varsayımının acı çekme sorununu doyurucu biçimde çözdüğüne inanıyordu. Bu varsayım, ölüm güdüsü ve «cezalandırılma gereksinmesi» kuramına pek güzel uyuyordu, ama yazık ki hiçbir temele dayanmıyordu. Her şeyden önce, haz ilkesiyle çelişiyordu. İkinci olarak, sağlam hekimlik temellerine dayanan haz/acı ilkesi kuramına yüzde yüz doğaötesi bir öge, kanıtlanmamış, kanıtlanması olanaksız, ruhçözümcü kurama büyük zarar veren bir varsayım katıyordu. Şu varsayımsal yineleme zorlanımı hoşa gitmeyen bir durumu yinelemeden edememe hâlini dile getiriyordu. «Yineleme güdüsü ilkesi»nin ortaya atılması son derece anlamsızdı, düpedüz lâf ebeliğiydi bu, haz/acı ilkesiyse işlevsel gerilme/gevşeme yasasına dayanıyordu. Yineleme zorlanımı sözleriyle içgüdüsel dinlenme eğilimi, eskiden tadılmış bir hazzın yeniden duyulması anlatıldığı sürece söylenecek söz yoktu. Söz konusu düşünce, bu biçimiyle, bizim gerilme/gevşeme düzeneği kavramının geçerli uzantısından başka bir şey değildi. Ayrıca, haz ilkesi *çerçevesinde* kalıyordu; dahası, yineleme zorlanımını haz ilkesi açıklıyordu. 1923'te, ben de biraz beceriksizce, içgüdüyü hazzın yinelenme eğilimi diye tanımlıyordum.[7] Dolayısıyla, yineleme zorlanımının haz ilkesi *çerçevesinde* önemli bir yer tuttuğu söylenebilirdi.

Oysa, günün birinde, yineleme zorlanımını, kimilerine göre haz ilkesinin aydınlatamadığı görüngüleri açıklamak üzere, bu ilkenin dışında kalan bir alana uygulamak geldi insanların aklına. Oysa hiçbir bakımevi deneyimi yineleme zorlanımının *ilk elden bir veri* olduğunu göstermemiştir. Bu terimin bir sürü şeyi açıklayacağı söyleniyordu, ama terimin kendisi ne sınanabiliyor, ne de açıklanabiliyordu. Kimi ruhçözümcülere öylesine yollarını şaşırttı ki, bireyüstü bir «yazgı»nın (anankè'nin) varolduğunu savundular. Dinlenme hâlinin geri gelmesi

[7] W. REICH, «Zur Triebenergetik» (Güdü Enerjisi Üstüne), *Zeitschr. f. Sexualwissenschaft*, 1923.

arzusunun açıklanması için «yineleme zorlanımı» varsayımı gereksizdir, çünkü cinsel arzunun doyurulması işlevi bu arzuyu açıklamaktadır. Söz konusu rahatlama (gevşeme) ise, ölüm güdüsü kuramının önemli öngerçeği olan dinlenme hâlinin geri getirilmesinden başka şey değildir. Bu arada, vücudun işlevsel bozulmasının, adım adım çürümesinin ancak üreme aygıtı, yâni cinsel enerji kaynağı kurumaya başladığında boygösterdiğini bildiğimiz zaman, ölüm güdüsü varsayımı da gereksizleşir. Ölüm, belki de, dirimsel örgenlerin adım adım işlemez oluşunu görmekten başka bir şey değildir.

Eskiden sinirceli çatışkının *temelleri* sayılan yersiz ölüm güdüsü, yineleme zorlanımı ve cezalandırılma gereksinmesi varsayımıyla sonuçlanan şey özezerlik sorununun ta kendisidir. Bu varsayım üstüne koskoca bir kişilik kuramı oturtan Alexander'le tartışmamda,[8] ben de eski özezerlik kuramını geçerli biricik kuram saymıştım. İnsanın acıyı nasıl isteyebileceği, acının hazza nasıl dönüşebileceği sorusu yine askıdaydı elbet, ama benim bu konuya tutacak ışığım yoktu henüz. Sadger'in sevisel haz veren bir özezerliğin, çekilen acıyı hazza dönüştürebilecek, kalça ve deride yaşanan bir sevisel etkinliğinin bulunduğu varsayımı hiç de inandırıcı değildi. Acıyla birlikte yaşanan bir kalça etkinliği neden haz biçiminde algılansındı? Özüne eziyet etmekten hoşlanan kişi neden başkalarının aynı sevisel etkinlik bölgesine vurulduğu zaman bedensel acı ve müthiş bir tatsızlık biçiminde algıladıkları şeyden haz duysundu? Freud, «Çocuğun kıçına vuruluyor» düşünün ardında ilk hoşa giden sahnenin varolduğunu göstererek bu gizi örten perdeyi azıcık kaldırmıştır: «Beni değil, hasmımı dövüyorlar». Ancak, başkasının değil, bizim yediğimiz sopanın nasıl olup da haz gibi algılandığı sorusu yine ortada kalıyordu. Özüne eziyet ettirmekten hoşlananların hepsi dövülme düşüncesinden ya da dövülmenin kendisinden zevk aldıklarını, bu türlü düşler kurmadan haz duyamadıklarını, cinsel açıdan uyarılamadıklarını söylerler.

Özünü ezmekten hoşlanan kişiler üzerinde yıllarca yapılan incelemeler bu soruyu aydınlatamadı. İlk ışıklar, hastalarımın sözlerinden kuşkulanmaya başladığım zaman belirdi. Yirmi otuz yıllık ruhçözümlemesi araştırmasının hazzın algılanması konusundaki bilgimizi pek az

---

[8] W. REICH, «Strafbedürfnis und neurotischer Prozess. Kritische Bemerkungen zu neueren Auffassungen des Neurosenproblems» (Cezalandırılma Gereksinmesi ve Sinirce Süreci. Sinirce Sorunlarının Anlaşılmasında Eleştirel Bakış), *Int. Zeitschrift f. Psa.*, 13, 1927.

geliştirdiğini gördüm ansızın. Haz duyma işlevinin titiz çözümlemesi ilk bakışta insanı sarsan, ama cinsel tutumbilimi, ona bağlı olarak da özezerliğin özgül temelini açıklayan bir olguyu ortaya çıkardı: gerçekten de, «özünü ezmekten hoşlanan kişinin acıyı haz gibi algıladığı» önermesi yanlıştı. Özezerin *kendine özgü* haz düzeneğinin ona da hazzı bütün öbür insanlar gibi arzulattığını, ama aksatıcı birtakım çarkların bu arzuyu kösteklediğini, belli bir yoğunluktan sonra, söz konusu hazzı eziyet düşkününe bir acı gibi duyurduğunu, doğal ölçülere uygun kişilerinse bunu haz biçiminde algıladıklarını gördük. Özünü ezmekten hoşlanan kişi, acı çekmeyi arzulamak şöyle dursun, öbür sinir hastalıklarında rastlanmayan bir nitelikle birtakım ruhsal gerilimlere karşı özel bir dirençsizlik göstermekte, aşırı derecede acı üretmektedir.

Özezerlik sorununu derinleştirebilmek için, alışılageldiği üzere özezer sapkınlığı değil, bunun kişilikten gelen tepkilerinin oluşturduğu temeli çıkış noktası kabul edeceğim. Dört yılı aşkın bir süre baktığım bir hastanın öyküsü, o güne dek bir giz perdesiyle örtülü kalmış bir sürü sorunu aydınlatmama izin verdi.

2. ÖZEZER KİŞİLİĞİN ZIRHI

Özüne eziyet ettirmekten hoşlanan kişilerin pek azında özezer sapkınlık görülür. Özezerin cinsel tutumbilimini ancak kişilik tepkilerini titizlikle yorumlayarak anlayabiliriz. Yaptığımız çözümlemenin sonuçlarını yayımlamakla, salt kuramsal açıklamaları elinin tersiyle itmeye ve hastaya üretken cinsel etkinliğini, bedensel boşalma gücünü yeniden kazandırmaya kararlı her ruhçözümcünün benimseyeceği bir yol açmış olacağız.

Bütün kişilik oluşumlarının iki ereği vardır: dış dünyaya ve içgüdüsel gerekliliklere karşı bir Ben zırhı oluşturmak; cinsel durgunluğun yarattığı cinsel enerji fazlasını emmek. Bu ikinci nokta, kişilik oluşumunun ikinci işlevinin biriken cinsel enerjinin yürek daralması biçiminde dışavurmasını önlemek olduğunu gösterir. Bu genel kural aslında bütün kişilik oluşumları için geçerlidir, ama bu işlevlerin yerine getiriliş biçimi bir sinirceden öbürüne değişir. Her kişilik türü kendine özgü düzenekler geliştirir. Dolayısıyla, kişiliğin temel işlevlerini (kaygıdan korunma ve onunla savaşma biçimlerini) tanımak yetmez; ruhçözümcünün daha işin başında, önündeki kişiliğin bu

görevleri nasıl yerine getirdiğini bulup ortaya çıkarması gerekir. Kişilik cinsel enerjinin (ve kaygının) büyükçe bir bölümünü emip tükettiği için, ruhçözümcünün görevi de cinsel enerjiyi saplanıp kaldığı yerden kurtarıp üreme aygıtının ve yücelmenin buyruğuna vermek olduğundan, kişiliğin çözümlenmesi bizi dosdoğru haz duyma işlevine götürür.

Özezer kişiliğin temel özelliklerini özetleyelim ve bunlara bireysel olarak her sinirceli kişilikte rastlandığına dikkat edelim. Özezer kişiliği oluşturan ve bize onun kişiliğinin, tepkilerinin anahtarını veren, söz konusu niteliklerin birarada bulunmasıdır. Özezer kişiliğin kendine özgü çizgileri şunlardır: nesnel alanda *sürekli ağlayıp sızlanma eğilimi*'yle kendini gösteren sürekli, öznel bir *acı* duyumu; *kendi kendini yıkmaya ve küçük düşürmeye* duyulan sürekli eğilim («cinsel özezerlik»), bir türlü akıldan çıkmayan *başkalarına eziyet etme* arzusu; ve doğal olarak, özezer, başkalarına çektirdiği acıyı da büyük bir acı hâlinde duymaktadır. Özezer kişilerin davranışları beceriksizce uyumsuzdur, zaman zaman geri zekâlılarınkini andırır. Bunlara daha başka özellikler eklenebilir, ama yukarda sayılanlara salt bu kişiliğe özgü, belirleyici nitelikler diye bakmak gerekir.

Bu sinirceli kişilik belirtisinin daha ilk bakışta deneyimli gözlemcinin gözüne çarptığını söyleyelim, ama kimi zaman aldatıcı bir maskenin ardına da gizlenebilirler. Bütün öbür kişilik davranışları gibi, özezer davranış yalnız başkalarıyla ilişkilerde ortaya çıkmaz, kişinin iç yaşamında da kendini gösterir. Başlangıçta öbür insanlarla ilgili davranışlar, iç dünyaya katılmışlar ve Üstben'i oluşturmuşlarsa, sürüp gider. Bu, çoğunlukla, büyük önem taşıyan bir noktadır. İç dünyaya katılmış dış nesnenin, çözümsel aktarma sırasında, yeniden dışa döndürülmesi gerekir: gerçekten de, aktarma sırasındaki davranış bireyin çocukluğunda dış nesnelerle kurduğu ilintilerin yinelenmesinden başka bir şey değildir.

Geçirdiği evrimin bellibaşlı aşamaları kanıtlamamıza ışık tutacak hasta şu nedenlerle ruhçözümlemesinden geçirilmek istedi: on altı yaşından beri, sürekli bir iş tutamamıştı, toplumsal yaşamın hiçbir yönüyle ilgili değildi. Cinsel acıdan çok ciddî bir özezer sapkınlık içindeydi. Hiç kimseyle cinsel ilişki kurmamıştı, ama akşamları, üretkenlik-öncesi cinsel yapılara uygun olarak, saatlarca kendini okşuyordu. Yatağında tepiniyor, bir kadın ya da erkeğin kırbaçla kendisini dövüşünü düşlüyordu; o arada, kamışını ovuşturup eziyordu.

Üretken kişilik gibi, cinsel açıdan uyarılmak üzere, belli bir hızla elini kamışına sürtmüyordu. Erkeklik örgenini eline alıyor, butlarının arasında ya da avuçlarında yoğuruyordu. *Fışkırma yaklaşınca bırakıyor, uyarılmanın geçmesini bekliyor, sonra yeniden başlıyordu.* Böylece, geceleri, saatlarca kendini okşuyordu, ama aynı şeyi gündüzleri de yapıyor, bitkin düşene dek sürdürüyordu; bu yorucu iş genellikle düzensiz ve ağır bir boşalmayla sonuçlanıyordu. Boşalmadan sonra kendini bitkin, yorgun, çalışamayacak durumda, işkenceye uğramış gibi, tam bir «özezer gibi» duyuyordu. Büyük suçluluk duygularına karşın yatağından bin bir güçlükle çıkabiliyor, «geç saatlara kadar uyuma» alışkanlığından bir türlü kopamıyordu. Günün birinde hasta kendi durumunu bana «özezer batak» diye tanımladı. Ne kadar tepki gösterirse, «özezer ruh hâli»nden kurtulması o denli güçleşiyordu; dahası, iyice saplanıyordu bu batağa. Çözümlemeye geldiğinde, söz konusu cinsel yaşam sekiz yıllıktı. Bunun yaşama biçimi ve duygusal yaşamı üzerindeki etkileri korkunçtu.

Hastanın bıraktığı ilk izlenim, güçlükle ayakta durabildiğiydi. Bu yıkıklığı saygın ve çalımlı bir duruşla dengeliyor, bana uğraşsal tasarılarından, matematikçi olmak istediğinden sözediyordu. Çözümleme, büyüklüğü konusunda çok belirgin bir düşünceye sahip bulunduğunu gösterecekti: yıllarca, yöresindeki ormanlarda, dünyanın altını üstüne getirecek bir matematik dizgesi geliştirerek dolaşmıştı. Bir «pislik», bir «batak» gibi algıladığı kendi kendini doyurmada dile gelen boşluk ve yararsızlık duygusunu ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu söylediğim an, sözkonusu yüzeysel dengeleme hızla uçup gitti. Cinsellikdışı, arı bilimin simgesi «matematikçi», zihninde, kendi yararsız kişiliğinin yerini tutuyordu. Bunun pek önemi olmasa da, hastanın insanda bunamalı usyarılımına (schizophrénie hébéphrénique) doğru gittiği izlenimi verdiğini de belirtelim. Buna karşılık «arı» matematik biliminin dışkılık bölgesiyle ilgili kendini doyurmanın yarattığı «pislik» duygusunu dengelemeye yaradığını belirtmek son derece önemlidir.

Yüzeydeki maskenin düşürülmesinden sonra, özezer tutum bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı: her buluşmamız uzun ağlayıp sızlamalarla başlıyor, ardından çocuksu eziyet düşkünlüğü kışkırtmaları geliyordu. Şu ya da bu sözünü ya da vurgulamasını açmasını istediğim zaman bana: «Aman, şimdi, hele şimdi hiç olmaz!» yanıtını veriyordu. Bu bağlam içinde, 4-5 yaşlarında, avaz avaz bağırarak, sağı solu tekmele-

yerek, büyük kızgınlık nöbetleri geçirdiğini öğrendim. Kimi zaman, nöbetler bütün gün sürüyor, tam bir bitkinlikle sona eriyormuş. Hastanın kendisi de eziyet düşkünlüğünün bu kızgınlık nöbetleriyle başladığını bulguladı.

İlk kamçılanma düşleri 7 yaşında boygöstermiş. Yalnız birinin dizlerine yatırılıp pataklandığını düşlemekle kalmıyor, kimi zaman hamama kapanıyor, kendi kendisini kamçılamaya çalışıyormuş. Ancak iki yıllık çözümlemeden sonra su yüzüne çıkan, üç yaşlarında geçen bir olay hiç kuşkusuz örseleyici etki yapmıştı: çocuk bahçede oynamış, o arada altına etmiş. Evde konuklar varmış, ruh hastası, eziyetçi bir adam olan babası korkunç bir öfkeye kapılmış. Çocuğu yakaladığı gibi yatağa atmış. *Bunun üzerine çocuk hemen yüzüstü dönmüş, hem kaygı, hem merakla sopayı beklemeye başlamış.* Epeyce dayak yemiş, ama bu küçük oğlanda belli bir rahatlamaya yolaçmış. Böylece ilk özezer deneyimini yaşamış.

O kötekten haz duymuş muydu acaba? Daha sonraki çözümlemeler bundan daha büyük bir ceza beklediğini gösterdi. Yüzüstü dönüşü, babasının üreme örgenlerine zarar vermesini önlemek içindi.[9] *İşte bu yüzden kıçına inen sopaları gönül rahatlığıyla karşılamıştı.* Üreme örgenlerinde açılmasından korktuğu yaradan daha az bir cezaydı bu; böylece yüreğine su serpilmişti. Herhangi bir eziyet düşkünlüğü görüngüsünün doğasını derinlemesine kavrayabilmek için, bu temel düzeneği ortaya çıkarmayı denemek gerekir. Bu soruna şimdi el atmakla, çözümlemenin sonuçlarını biraz öne almış oluyoruz, çünkü biz bunları 18 aylık sürekli sağaltımdan sonra elde edebildik. O güne dek, çoğunlukla boşa giden çabalarım hastanın özezer kızgınlık tepkilerini ortadan kaldırmaya yöneliktı.

Hasta, daha sonra, kendi kendini doyurma alışkanlıklarını şöyle betimledi: «Bir makara dizgesi sırtımdan karnıma kayıyordu sanki.» Ben, ilkin, bunun kamışla yaşanan bir cinsel etkinlik devinimi olduğunu sandım, ama sonradan düpedüz bir savunma tepkisi olduğunu gördüm: *Hasta bununla kamışını korumak istiyordu; üreme örgenlerine bir şey olmasındansa, sopaları kıçına yemeği yeğliyordu.* Bu temel düzenek kurduğu kamçılanma düşlerinin işlevini de ortaya çıkarıyordu.

---

9 Freud bu düzeneği «Das ökonomische Problem des Masochismus» (Özezerliğin Tutumbilimsel Sorunu) başlıklı yazıda gözler önüne sermiştir (*Ges. Schr.*, V, s. 378). Ancak, bakımevindeki incelemeleri onu birinci elden bir özezerliğin varolduğunu savunmaya değil, tersine, çürütmeye götürmüştür.

Sonradan özezer bir arzu gibi görünecek şey başlangıçta cezalandırılma korkusundan ileri gelmişti. Demek ki özezer düş, sert bir cezanın yumuşatılmış biçimidir. Bu durumda, cezalandırılma gereksinmesini karşılayarak kendimize cinsel haz verdiğimizi öne süren Alexander'in sözünü tersine çevirmek gerekir. Gerçekte, eziyet düşkünü, kaygısız haz duymak üzere Üstben'ini yatıştırmak ya da «satınalmak» niyetiyle kendi kendini cezalandırmamakta, bütün öbür bireyler gibi, haz duymak istemektedir; yalnız, tam haz duyacağı an, *cezalandırılma korkusu araya girmektedir:* eziyet düşkününün kendi kendini cezalandırması korkulan bir cezanın *yerine getirilmesi* değil, onun yerini tutan daha hafif bir cezadır. Demek ki cezalandırılmaya ve bunun verdiği kaygıya karşı bireyin kendini özel bir biçimde korumasından başka bir şey değildir. Özezerin kendisini cezalandıracak kişi karşısında takındığı kadınsı-edilgin tutum da aynı mantık içersinde yeralmaktadır. Bizim hasta, günün birinde, vursun diye babasına kıçını döndü. Gerçekte, kendini bırakan bir kadın durumundaydı. (Nitekim Freud, özezer düşü, kadınsı-edilgin arzunun uzantısı saymaktadır.) Eziyet düşkünü olmayan kadınsı-edilgin kişilik aynı iğdiş edilme tehlikesinden korunma işlevini, işin içine kaygıyı uzaklaştırmaya yönelik kırbaçlanma düşlerini katmaksızın, gerisini ona buna sunarak yerine getirmektedir.

Geriye, insanın adıyla sanıyla acıyı arzulayıp arzulamayacağı sorusu kalıyor: bu sorunu ilerde, hastamız üzerinde yapılan kişilik çözümlemesi bize gerekli ögeleri sağladığı zaman ele alacağız. Yalnız şimdilik şunu belirtelim ki, uyguladığımız sağaltım sırasında, çocuksu öfke evresi en küçük bir ketvurmaya ve gizlemeye gerek kalmaksızın yeniden canlandırılabildi. Avaz avaz bağırma nöbetleri aşağı yukarı altı ay sürdü, bu tür tepkilerin bütünüyle yokolmasıyla sonuçlandı. Başlangıçta, hastanın çocukluktan kalma kızgınlık nöbetlerini körüklemek hiç de kolay değildi. Çünkü hasta bu gibi şeylere kendini kaptırmayan, iyi yetişmiş, matematikte üstün yetenekli düşsel kişiliğinin dış görünüşlerine büyük önem veriyordu. Oysa, mutlaka bu tepkilerden geçmemiz gerekiyordu. Yürek daralmasının karşısına bir savunma aracı gibi dikilen bu kişilik katmanını örten perdeyi kaldırıp etkisiz kılabilmek için, önce yeniden etkinleştirmek gerekliydi. Hasta «İstemiyorum»unu karşıma diktiğinde, ilkin bunu yorumlamaya çalıştım, ama boşuna. Bunun üzerine ona öykünmeye başladım: yorumlarımın hepsini onun gibi «İstemiyorum»la bitiriyordum. Günün birinde, hasta tekme atar gibi yaptı. Bunu fırsat bilip hiç çekinmemesini söyle-

dim. Başlangıçta, birinin çıkıp kendisine böyle bir öğüt vermesini anlamakta güçlük çekti; ama yavaş yavaş kollarını yeldeğirmeni gibi çevirmeye, bağırıp belirsiz sesler çıkarmaya başladı. Babasını göklere çıkarışının ona beslediği sınırsız nefreti gizlemeye yaradığını söylediğim gün şiddetli bir bunalım geçirdi. Bu nefretin altında son derece akılsal nedenler yattığını ekledim hemen. Bu olaydan sonra, tepkileri ürkütücüleşti. Öylesine yüksek sesle bağırıyordu ki, evdeki öbür insanlar korkuyordu. Ancak, bilincin derinliklerinde yatan coşkulara ulaşmanın, çocukluktan kalma sinirceyi bir anı gibi değil de, bütünüyle ve coşkuyla yaşayabilmenin biricik yolu buydu. Böylece, davranışını daha iyi anlayabildi. Tutumu, *yetişkinler dünyasına* ve —aktarma dolayısıyla— bana *yöneltilmiş büyük bir kışkırtma*'dan başka bir şey değildi. Şimdi geriye, bizi *neden kışkırtmaya* uğraştığını öğrenmek kalıyordu.

Kimi eziyet düşkünü hastalar ruhçözümcüyü özezerlere özgü suskunlukla çileden çıkarmak isterler. Bu hastaysa çocuksu öfke nöbetlerine başvuruyordu. Kışkırtmasının ereğinin beni çileden çıkartmak olduğunu ona anlatabilmem için epeyce süre geçti. Ancak, bu da davranışının yüzeysel anlamıydı. Özezer davranışın derindeki özelliklerinin çoğu kez es geçilmesinin nedeni, eziyet düşkününün, suçluluk duygularını yatıştırmak üzere, gerçekten cezalandırılmak istediğinin sanılmasıdır. Gerçekte, ceza söz konusu değildir: hasta *ruhçözümcüyü ya da onu yaratan ilk örneği, anayı ya da babayı kışkırtıp güç duruma düşürmek,* «Görüyor musunuz, ne kadar kötü davranıyorsunuz bana!» suçlamasını haklı çıkaracak işler yaptırmak istemektedir. Ruhçözümcüye yönelik kışkırtıcı tutum özezer kişiliğin en çetin yanıdır: çözümcü bu tutumun altında yatan imlemi bulup ortaya çıkaramazsa, bir adım bile ilerleyemez.

Peki, nedir öyleyse bu kışkırtmanın, ruhçözümcüyü haksız duruma düşürme girişiminin gösterdiği? Bunu şöyle dile getirebiliriz: «Siz kötü bir insansınız, beni sevmiyorsunuz. Bana karşı acımasızsınız, dolayısıyla sizden nefret etmeye hakkım var.» Ancak, nefretin doğrulanması ve bunun doğurduğu suçluluk duygusunun dışavurulması, her şeye karşın, aracı süreçlerdir. Suçluluk duygusuyla cezalandırılma arzusu dirimsel ölüm güdüsünün belirtileridir inancındaysak, nefretin akıl çerçevesine oturtulup kışkırtma konusunun ortaya çıkarılmasıyla sorunun canalıcı noktasına parmak basıldığını savunabiliriz. Oysa eziyet düşkünü kişiliğin temel sorunu ne suçluluk duygusudur, ne de ceza-

landırılma gereksinmesi, hem de ilk bakışta çok önemli gözükseler bile. Özünü ezdirmekten hoşlanan kişi neden karşısındakine ille de olumsuz bir görev yüklemek istemektedir? Gerçekte, davranışı köklü bir *sevgisel düşkırıklığı*'ndan ileri gelmektedir; dolayısıyla, düşkırıklığını yaratan nesnelere, başka bir deyişle, çocuğun büyük bir tutkuyla sevdiği, ama bu sevgiye karşılık vermemiş ya da kötü vermiş kişilere yönelmektedir. Buna şunu da ekleyelim: eziyet düşkünü kişi, kendini sevdirme gereksinmesi büyük olduğundan, güncel umut kırıklıklarını da pek acı biçimde duymaktadır; bunun nedenlerini daha sonra inceleyeceğiz.

Hasta beni çileden çıkaramayacağını anladığı zaman, başka nedenlerden ötürü, davranışı değişmedi. Kendini içtepilerinin akışına bırakmaktan açıkça haz duyuyordu. «Oyun oynaması» sağaltımın gidişini aksatıyordu, çünkü şimdi bütün zamanını bağırıp çağırmaya, sağı solu tekmelemeye harcıyordu. Bunun üzerine ona, kışkırtmasının altında işin başından beri başka bir imlemin daha yattığını anlatabildim: sevgimi yitirmeden, hele hele cezaya çaptırılmadan nereye dek gidebileceğini anlamak istiyordu. Oysa, bağırıp çağırmaları ona cezalandırılma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmadığını, korkusunun yersiz olduğunu göstermişti. O sevimsiz davranışı sürdürmesi, korkusunun gerçek olmayışından, dolayısıyla haz gibi algılanmasındandı. Bütün bunların, en küçük bir izine bile rastlayamadığım cezalandırılma arzusuyla uzaktan yakından ilgisi yoktu. O arada, hasta ağlayıp sızlanmalarını sürdürüyor, durumunu «batak» diye nitelendiriyor, ve —dile dökmese de— onu bu durumdan kurtaramadığım için beni kınıyordu. Uzun uzun kendini okşamayı sürdürüyor, bu da onu, gizli suçlamalar ve yakınmalarla dışavuran, «ters mi ters bir adam» hâline getiriyordu. Bu koşullarda, çözümleme ölü noktadaydı. Hastanın kızıp köpürmesini yasaklamak söz konusu olamazdı: o zaman hemen sağaltımı bırakırdı. Bunun üzerine, davranışlarını kendisine olduğu gibi yansıtmaya çalıştım. Her kapıyı açışımda, acınası bir yüzle, güvensizlik içinde eşikte çakıldı. Ben de onun gibi yaptım. Çocuk diliyle konuşmayı alışkanlık hâline getirdim; yere yatıp bağırdığı, kolunu bacağını oynattığı zaman ben de yanına uzanıp aynı şeyi yaptım. İlkin şaşırdı, ama günün birinde, sinirceli gibi değil, yetişkin bir insan gibi gülmeye başladı. Belli bir süre için zırhı delmiştim. Durumu çözümlediği güne dek yaptıklarına öykünmeyi sürdürdüm.

Davranışının anlamı neydi? Bu, bütün eziyet düşkünü kişilerde

görülen *sevgi dilenme*'nin bir türüydü. Hasta, kaygısını azaltabilecek, iç gerilimini yatıştırabilecek sevgi ve sevecenlik belirtilerini arıyordu hep. Kendi kendini okşamalar iç gerilimini artırdıkça, *sevgi ardında koşması* da belirginleşip yoğunlaşıyordu. Kendini ne kadar «çamura batmış» duyarsa, eziyet düşkünlüğü, yâni sevilme gereksinmesi o denli artıyordu. Bundan sonra, sevgi dilenciliğinin neden böylesine *garip ve dolaylı* bir kılığa büründüğü sorusu çıkıyordu karşımıza. Neden bütün yorumlarıma kulağını tıkıyordu? Neden durmadan ağlayıp sızlıyordu?

Ağlayıp sızlanmaları, özezerliğin doğuşuna göre sıralanmış bir dizi imlemi dile getiriyordu: «Bakın ne kadar mutsuzum; lütfen sevin beni!» — «Beni yeterince sevmiyor, bana kötü davranıyorsunuz!» — «Beni sevmelisiniz, sizi buna zorlayacağım. Yoksa, sizi çileden çıkartırım!» Özezer işkence arzusu özezer ağlayıp sızlanmalar, kışkırtma ve acılar, hiçbir şeyin dindiremediği —gerçek ya da düşsel— bir aşırı sevilme gereksinmesini dile getirir. Bu düzenek özezer kişiliğe *özgü*'dür, başka hiçbir sinirce biçiminde görülmez; başka sinircelerde rastlanırsa, kişiliğin bileşiminde belli ölçüde özezerlik var demektir.

Nedir bu aşırı sevgi arayışının anlamı? Bu soruyu yanıtlayabilmek için, özezer kişiliğin *kaygı*'ya yatkınlığını çözümlemek gerekir. Özezer davranış ve sevgi ardında koşma hoşa gitmeyen gerilim arttığı, bir sevgiyi yitirme tehlikesi ya da kaygı belirginleştiği oranda yoğunlaşmaktadır. Kaygıdan habire sevgi arayarak kurtulmaya çalışmak özezer kişiliğe özgüdür. Özezerin ağlayıp sızlanmalarının gizli bir sevgi çağrısı, kışkırtmasının da bu sevgiyi zorla ele geçirme denemesi oluşu gibi, eziyet düşkünü kişiliğin bütünü kaygıdan ve tatsızlıktan kurtulmak üzere girişilmiş *boş* bir çabadan başka şey değildir. *Demek ki acı duyumu sürekli bir iç gerilimi ve sürekli kaygıya yatkınlığı dile getirmektedir.* Özezer kişilikle saplantılı sinir hastasının duygusal kilitlenmesini karşılaştırdığımız zaman bunu açıkça görürüz. Saplantılı sinir hastası kaygıyı özümlemiştir. Bu sonucu ruhsal devingenliğinin bir bölümünü gözden çıkararak elde etmiştir, ama iç gerilimi her türlü tedirginliği önleyen ve tıkır tıkır işleyen bir düzenek tarafından emilmiştir. Eğer hâlâ bir tedirginliğe rastlarsak, bu, kişilik zırhında bir delik bulunduğunu gösterir.

Özezer kişilik hep tepesinde dolaşan iç gerginlik ve kaygıdan uygun olmayan bir yöntemle, yâni *kışkırtma ve kızgınlık biçiminde dışavuran bir sevgi dilenciliğiyle* kurtulmaya çalışır. Bunun hiç

kuşkusuz özel nedenleri vardır, başka bir deyişle, bu türlü sevgi arama eziyet düşkünü kişiliğe özgüdür. Bu yöntemin başarısızlığının başlıca nedeni, kışkırtma ve kızgınlıkların özünü ezdirmekten hoşlanan kişinin sevdiği ve kendilerinden sevgi beklediği kimselere yönelmiş olmasıdır. Özezer kişi, böyle yapmakla, elindeki sevgiyi yitirme korkusunu ve suçluluk duygularını artırmaktadır, çünkü sevdiği insana işkence etmektedir. Bu süreç, özezer kişinin garip davranışını açıklamaktadır: acıdan kurtulayım derken, daha çok acı çekmektedir! Bu bireysel davranışlara öbür kişilik türlerinde de rastladığımız doğrudur; ama biraraya gelip işbirliği yapmaları yalnızca özezer kişiliğe özgüdür. Peki, nerden geliyor bu işbirliği?

Özezerin sevgi arayışının *çok aşırı* olduğunu söylemiştik. Buna, özünü ezen kişinin çocukluğunda acı bir biçimde yaşadığı *yüzüstü bırakılma korkusu*'nu da eklemek gerekir. Özezer kişi tıpkı sevdâ ilişkisini yitirmek gibi, yüzüstü bırakılma düşüncesine de dayanamaz. Oysa, özezer kişinin: «Bakın ne kadar mutsuz ve yalnızım!» yakınmasında dile gelen tutumu, çoğu kez, onu somut yalnızlığa götürür. Anası konusunda yaptığımız ateşli bir tartışma sırasında, bizim hasta şöyle bağırdı: «Anamın beni yüzüstü bırakması ölüm, varoluşumun sona ermesi demektir!» Özezer kişiler, genellikle bana, daha başka terimlerle, aynı şeyi itiraf etmişlerdir. Özezer kişilik herhangi bir nesneden ya da ona yüklediği koruyuculuk görevinden kopamaz (sevdiği nesnenin ısrarla ardına düşmesi bundandır). Ruhsal ilişkiyi yitirme düşüncesine dayanamadığından, bu bağıntıyı uygun olmayan bir yolla, ağlayıp sızlamalarla korumaya çalışır. Bu tür hastaların çoğu yeryüzünde kimsiz kimsesiz, yüzüstü bırakılmış olduklarını sanırlar.

Birçok ruhçözümcü (örneğin Sadger'le Federn) dokusal cinsel etkinliğin özezerlikte büyük yer tuttuğunu söylemişlerdir. Ama bunlar, özezer sapkınlığın nedeni diye dokusal cinsel etkinliği görme yanılgısına düşmüşlerdir; gerçekten de, ruhçözümlemesi bunun pek ender olarak ve birtakım karmaşık evrimlerden sonra kendini gösterdiğini kanıtlamıştır. Buna karşılık sevilen kişiyle dokusal ilintiyi yitirme korkusu doğrudan doğruya yüzüstü bırakılma korkusuna yolaçar. Cinsel açıdan uyarılabilen özezer kişide dokusal cinsel etkinliğe bağlanan belirtileri kısaca özetleyelim. Her şeyden önce, dokusal etkinliğe, ya da en azından bununla ilgili düşlere eğilim göze çarpar: özünü ezmekten hoşlanan kişi etinin çimdiklendiğini, sert bir fırçayla fırçalandığını, kırbaçlandığını düşler, derisinden kan çıktığını görmekten hoşlanır. Bu

düşlerde gerisi büyük bir yer tutar, ama dolaylı olarak, cinsel etkinliğin dışkılık bölgesine çakılıp kalmasından ötürü. Bütün bu arzu ve düşlerin ortak yanı, sanıldığı gibi, hastanın derisinde duyacağı acıyı değil, *derisinin sıcaklığını duymayı* sevmesidir. Özezer kişi, «etinin yandığını» duyabilmek için kendini kırbaçlatmaktan hoşlanır, o arada duyacağı acıyı kaçınılmaz bir yan öge sayar. Özezer kişiler çoğu kez doğrudan doğruya yanma düşleri de kurarlar. Soğuktan nefret ederler. «Sıcaklık yuvası» yatakta oyalanma eğilimleri de işte buradan gelir.

Kaygı ve hazzı inceleyen işlevbilim bize bu tepkileri açıklar. Vücudun dış kesimlerindeki kan damarlarındaki kasılmalar kaygıyı (yürek daralmasını) arttırır (korkudan ötürü yüzün sararması, sırtın ürpermesi); vücudun dış kesimlerindeki kan damarlarının genleşmesinden ve artan kan dolaşımından ileri gelen sıcaklık duyumuysa hazzın ayrılmaz parçasıdır.

Sevilen insanın bedenine değmenin kaygıyı neden yokettiğini açıklamak kolay değildir: yukarda betimlediğimiz etkinin bunda belli bir payı vardır; ayrıca, bedensel değmenin eskiden yaşanmış ana tarafından korunmanın yeniden yaşanacağı konusunda kişiye umut verdiği de düşünülebilir.[10] Bu bağlam içinde, iç gerilim ve kaygıyı azaltan vücudun dış kesimlerindeki kan damarlarındaki genleşmenin özezer kişinin cinsel etkinliğinin temeli olduğunu belirtelim. Dokusal değinmeyi yitirmeme tasası, işlevsel bir sürecin cinsel alanda dile gelmesinden başka bir şey değildir. Yalnız kalmak, özezer kişi için, kendini hiç korumayan bir soğuk dünyada yaşamak anlamına gelmekte, dolayısıyla içinde dayanılmaz bir gerilim oluşmaktadır.

O arada, üretkenlik-öncesi döneme çakılıp kalmış bütün öbür kişiliklerdeki gibi özünü ezen kişide de görülen ağız evresine saplanıp kalmanın özel bir imlem taşıdığını sanmıyoruz. Buna karşılık, ağızla ilgili dileklerin özünü ezen kişinin sevgi arayışındaki tutarsızlığı artırdığına kuşku yoktur. Ancak, özezer kişinin ağızla ilgili dilekleri onun sürekli sevgi arayışının ilk nedeni olmaktan çok, çocukluğun ilk yıllarındaki bir düşkırıklığına ve yüzüstü bırakılma korkusuna gerilemenin sonucu gibi gözükmektedir.

---

[10] *1945*: 1939'da acunsal yaşam enerjisinin bulunmasının bu görüngüyü acunsal yaşam enerjisi dirimbilimine göre açıkladığını belirtelim: çocuk, anasının vücuduna değdiği an kaygısı azalmaktadır, çünkü dirimsel dizgesi anasının dirimsel dizgesine doğru uzayıp genişlemektedir. O anda iki canlı varlığın dirimsel enerji alanları birbirine değmektedir.

Bakımevinden alınmış birçok örnek, özezer kişiye özgü aşırı sevgi gereksinmesinin başka bir kökeni olduğunu göstermektedir: daha önceki ağız ve dışkılık güdülerinin tersine, çocuğun cinsel saldırganlık ve merakının sevilen ana-babanın şiddetli karşı çıkışına tosladığı dönemde beliren yüzüstü bırakılma korkusu. Üretken cinsel etkinliğe doğru ilerlemeyi engelleyen büyük cezalandırılma korkusu, izin verilen, giderek yüreklendirilen cinsel güdülerle korkunç bir şiddetle bastırılan güdüler arasındaki çelişkinin sonucudur. Bizim hastanın dilediği kadar yemeye hakkı vardı, giderek oburluğa itiliyordu, anasının yatağında uzun uzun kalmasına, onu kucaklayıp öpmesine göz yumuluyordu; büyük ya da küçük çişini edişiyle yakından ilgileniliyordu, ama yeni cinsel doyumlar tatmasına izin yoktu; nitekim anasının en doğal yerlerine ilgi duyduğu ve buralara dokunmaya kalktığı zaman, onun kaskatı yetkesiyle karşılaşmıştı.

Ağızla ilgili arzular özezerlikte etkili oldukları zaman, bütün öbür sinirce biçimlerindeki gibi, yürek çöküntüsü eğilimlerini arttırmaktadırlar. Özezerlikte dokusal cinsel etkinlik, dışkılık bölgesi cinsel etkinliği ve yüzüstü bırakılma korkusu birbirine karışmıştır; özezer kişi, bu korkuyu bedensel değmeyle yatıştırmaya çalışır. İşte bu sevisel yatkınlık özünü ezen kişinin: «Isıt beni (koru beni!)» sözünde dile gelen aşırı sevgi arayışının başlıca nedenlerinden biridir. Şu ünlü «vur bana!» lâfı da zaten aynı eğilimin gizli anlatımıdır. Özünü ezen kişinin beklediği sevgiyi görmediğini, istemeyi sürdürdüğünü söyleyebilirsiniz. Bu, onun sevgiden gerçekten yoksun kalma derecesine bağlıdır; çünkü tutumu aşırı pışpışlanarak geçmiş bir çocukluğun sonucu da olabilir. Şöyle ya da böyle, özezer kişinin sevgi arayışı, ataerkil eğitim dizgemizin çocukta açtığı yaralardan ileri gelmektedir.

Geriye, özezer kişiliğin cinsel etkinliğe yatkınlığını neyin belirlediği sorusu kalıyor. Burada yalın bir ağız ya da dışkılık bölgesi yatkınlığı söz konusu değildir, gerek derinin, gerek bütün olarak üreme aygıtının cinsel uyarılırlığı üzerinde etkili olan dış etkenlerin özel bileşimidir. Özünü ezen kişinin öbür niteliklerini daha iyi anlayabilmek için bu dış etkenleri incelememiz gerekir.

3. KETVURULAN GÖSTERMECİLİK VE ÖZAŞAĞILAMA EĞİLİMİ

Şimdi, özellikle cinsel yapısını göz önünde bulundurarak, özezer kişinin niteliklerini gözden geçireceğiz. Burada yalnız özgül olarak

eziyet düşkünlüğünü ve bu hastalığın temel niteliği olan hazalma işlevi bozukluğunu ilgilendiren ruhçözümsel bulgulara değineceğim.

Hastanın küskünlük, kışkırtma ve sızlanmalardan oluşan kişilik zırhını delip ilk çocukluk yıllarına uzanabilmem, daha da önemlisi, çözümlemeye katılmasını sağlayabilmem tam bir yıla yakın süremi aldı. Babasına duyduğu nefret ve korkuyu bastırmaktan vazgeçince, üretken cinsel etkinliği sıradışı bir güçle ortaya çıkıverdi. Kamışı dikildi, kendi kendini doyurması özezer nitelik taşımaz oldu, giderek karşı cinse cinsel arzu bile duymaya başladı. Üretken cinsel girişimlerinden birinin başarısızlığa uğraması, anasına beslediği özellikle dışkılık bölgesinde toplanmış köklü sevginin çözümlenmesine yolaçtı. Sağaltım hızla ilerlerken, şu özellikler gözüme çarptı:

Kadınlara büyük bir arzuyla yanaşıyor, ama *iç kasılma ve düzmecilik* duygusunu söküp atamıyor, bu da yeni özezer yakınmalara yolaçıyordu. Belli bir dış iyileşmeye karşın, kendini bırakamamaktan yakınıyordu: «Özezer batak hep aynı kalacak!» diyordu. En küçük olay büyük bir düşkırıklığı doğuruyordu; en küçük güçlükte, eski özezer düşlerine sığınıyordu. Gerçekliği çok daha iyi kavramayla özezerliğe dönüş arasındaki dalgalanma birkaç ay sürdü. İğdiş edilme korkusunu henüz bütünüyle aşamadığı besbelliydi: bu noktanın çözümlenmesi bize bir sürü ilginç bilgi sağladı. Başlangıçta üretken cinsel alanla hiç ilgilenmeyen hasta, şimdi, ansızın üretken cinsel kaygılarıyla ilgileniyordu. Birkaç örnek verelim: dölyolu yılan çıyanla dolu bir «batak»tır; kamışın ucu kopmuştur; hasta bir akarsu yarığına düşmekte, bir türlü dışarı çıkamamaktadır; ve bu kuruntuların tartışılması ona hiçbir rahatlık getirmemektedir. Hasta, aylarca, her buluşmanın başında kendini «içerden yıkık» duyumsadığını söyledi. Aktarmasal durumun çözümlenmesi edilgin-makatsal eğilimleriyle başka bir rakip çıkar çıkmaz ilişki kurduğu kadını bırakma saplantısını ortaya koydu. Bir süre, küçük bir kamışı olduğu düşüncesini bırakmaya yanaşmadı. Rakiplerini kıskanıyordu. Ancak, kıskanma işinde de kadınsı-edilgin tutumu ağır basıveriyordu. Bu, kişinin kendisini baba korkusundan korumasının çok bilinen yoludur. Bütün bu davranışların çözümlenmesi, hem de derinlemesine çözümlenmesi, sağladığımız birtakım yüzeysel iyileşmelere karşın, hâlâ bir eziyet düşkünü olduğu düşüncesini kafasından attıramadı.

Kamışının artık son derece iyi dikilebilmesine karşın, ilk çiftleşme girişimlerinden sonra, düşsel bir frengi korkusu belirdi kafasında.

Günün birinde bana erkeklik örgenini gösterdi ve üstündeki kızartının frengiden ileri gelip gelmediğini sordu. Bunu yaparken bir gösterme içtepisine ayakuydurduğunu anladım. Bu küçük olay üretken-cinsel gelişiminin önemli bir noktasını ortaya çıkarmaya yaradı. Gerçekten de, çocukluğunda üretken-cinsel evreye ancak *anasının şiddetle bastırdığı* göstermecilikle girebilmişti. Anası, dışkılık bölgesini ona buna göstermeyi yasaklamakla kalmayıp dışkı atma işlevlerine gösterdiği aşırı ilgiyle aslında bunu körüklediği için, oğlanın üretken-cinsel düşkırıklığı çok daha büyük olmuştu. On yaşına dek helâya oğluyla birlikte gitmişti. Dışkılığını ona buna göstermekten duyduğu haz, üretken-cinsel evreye kamışını göstererek girişinin de nedeni olmuştu. Anasına yönelik ilk cinsel girişimlerinin göstermeci nitelik taşıdığını çözümleme kanıtladı. Ama bu güdü sonradan bilinçaltına itilmiş, bastırma da bütün davranışlarına damgasını vuran ketvurmayla dile gelmişti. Cinsel birleşme sırasında hiçbir kadının kendisini görmesine ya da üreme örgenlerine dokunmasına izin vermiyordu. Bu özelliğin çözümlenmesinden sonra, hasta kendine bir uğraş seçmeyi kararlaştırdı. Fotoğrafçılığı seçti. Bir makine aldı ve önüne çıkan her şeyi çekmeye başladı. Girişimi, cinsel arzularına vurulan kösteğin yüceltme yoluyla ortadan kaldırılmasının taşıdığı önemi gösteriyordu. Bugün, üstün nitelikli, uzman bir sanatçıdır; ancak, başlangıçta, uğraşı ona aylarca hiçbir doyum getirmedi: «Kendi benliğimi hiç algılayamıyorum, algılayabildiğim zamansa, içimde hep o acınası eziyet düşkününü buluyorum!» diyordu.

Üretken-cinsel evreye göstermecilikle giriş, göstermecilik dürtülerinin daha başlar başlamaz, sert biçimde bastırılması ve daha sonraki üretken-cinsel gelişmeye ketvurulması özezer kişiliğin en belirgin nitelikleridir. Bu nitelikler erken yaşlarda ortaya çıkan kamışçı elezerliğin bastırılmasının ve elezer-makatsal yanının saplantılı sinircede çakılıp kalışının ikiz kardeşi gibidir. Bunlar, özezerin beceriksiz ve uyumsuz davranışını yaratan özelliklerin temelini oluşturur. Bizim hasta iç dünyasını şöyle betimliyordu: «Kendimi kılıcını çekip ileri atılan, ama dönüp geriye baktığında askerlerinin kendisini izlemediğini gören subay gibi duyumsuyorum.»

Bu duyum, kişiliğin başka bir özelliğiyle birleşir: eziyet düşkünleri *övgüye gelemezler, özeleştiriye ve özaşağılamaya* yatkındırlar. Bizim hasta, içinden yanıp tutuşmasına karşın, sınıfının en iyi öğrencilerinden biri olma düşüncesine dayanamıyordu. «O zaman ken-

dimi, büyük bir kalabalığın önüne çıkıp dikilmiş kamışımı gösteriyormuş gibi algılıyorum.» Bu, öyle sıradan bir açıklama değil, çok önemli bir olgunun açığa vurulmasıydı. Üreme örgenlerinin başkalarına gösterilmesinin önlenmesi ve kösteklenmesi bireyin yüceltme, etkinlikte bulunma yeteneklerini ve kendine güvenini büyük ölçüde zedeler. Özezerde bu kotvurma öylesine ileri gider ki, tam tersi niteliklerle kendini gösterir. Özüne vurgun kişilik başka bir kılık altında ortaya vurur kendini; özezer kişilikse tepkisel oluşuma başvurur, göstermeciliğin tam tersine savrulur, göze çarpma korkusuyla *özünü aşağılamaya* girişir. Üretken-cinsel kişiliğine hiç güveni yoktur.

Bundan ötürü, özezerde, genellikle büyük yiğitlik düşleri kurmasına karşın, önder nitelikleri yoktur. Dışkılık evresine çakılıp kalması ona edilgin bir hava verir; göstermeciliğinin kösteklenmesi de onu seve seve kendini küçük düşürmeye iter. Ben'in bu yapısı, bir türlü kendini gösteremeyen kamışına vurgun ülküsel Ben'iyle çatışır. Bu çatışkıysa yeni bir gerilime, yeni bir acı kaynağının doğmasına yolaçar, böylece özünü ezme süreci hızlanır. Subay imgesi, özezerin gizlediği ve Ben'in (askerlerin) izlemek istemeyişinden ötürü utanç duyduğu ülküsel Ben'i simgelemektedir.

Bu bağlam içinde, bütün eziyet düşkünü kişilerde ve özezerliğe yatkın çocuklarda görülen ortak niteliğe parmak basalım: *kendilerini alık duyumsar ya da alık gibi gözükürler.* Her yeni kotvurmanın dizgeli biçimde özünü aşağılamakta kullanılması tam anlamıyla özezer kişiliğe uygundur. Hastalarımdan biri bana, herkesin içinde donunu çıkarmış gibi olduğundan, övgülere dayanamadığını söylemişti. Çocuğun üretken-cinsel gelişmesinde dışkılık evresinde çakılıp kalmanın, kıçını ona buna gösterme eğiliminin önemini küçümsemek yanlıştır. Çocuğun dışkılık bölgesi etkinliklerinden duyduğu utanç sonradan üreme örgenleri bölgesine aktarılır. Her övgü orasını burasını gösterme eğilimlerini körüklediği, bu göstermeler de özezerde büyük kaygılar yarattığı için, kaygıdan kurtulmak üzere eziyet düşkününün kendini aşağılaması gerekmektedir. Buysa yüzüstü bırakılma duygusunu körüklemekte, dolayısıyla sevgi gereksinmesi durmadan artmaktadır.

«Alıklık» ve eşekçe davranma da aynı nedenden ileri gelmektedir. Bizim hasta, günün birinde bana, çocukluğundaki söz konusu eğilimi yansıtan bir olayı aktardı: «İstediğim bir şey verilmezse, küplere biner, budala gibi davranmaya başlarım. Alık gibi davranırsam beni ne kadar

severler acaba? Sevmezlerse, sevilmeye değer olmadığımı anlar, daha çirkin ve alık görünmeye çalışırım!»

Özünü ezmekten hoşlanan kişinin neden sevgi arayışını üstü örtülü dile getirmek zorunda kaldığını, neden sevgiyi dolaysız gösterip isteyemediğini anlayabilecek duruma geldik artık. Başka bir hasta da bana, bir kadının gönlünü çelmek istediği zaman hep mutsuz adam kılığına büründüğünü açıkladı. Kadın kızar ve duygularından ötürü kendisini utandırır diye, sevgisini göstermekten ölesiye korkuyordu. Tıpkı bizim yukarki hasta gibi, ketvurulmuş göstermeciliğinin acısını çekiyordu.

Bütün bunlar özezer kişiye bir iç uyumsuzluk duygusu, dış görünüşü konusundaysa büyük bir kaygı verir. Sevgisini doğrudan gösterip dolaysız sevgi istemeyişi onu bin türlü gülünç davranışa sürükler, kişiliğine —bizim hastanın deyimiyle— bir «kalemefendisi» görünüşü, yâni katı ve yapmacıklı bir görünüş kazandırır. Bu tutumun arkasında hep düşkırıklığına uğrama ya da olumsuz yanıt alma korkusu gizlidir: «Durumum, bir türlü dikilmeyen bir erkeklik örgenini açılmayan bir dölyoluna sokmaya çalışan erkeğinkine benziyor.»

Dönüşümceli kişilik içten ve dolaysız sevgi gösterisinin yerine kaygıyı geçirmiştir; zorlanımlı kişilik, nefreti ve suçluluk duygusunu; özünü ezmekten hoşlanan kişilikse ağlayıp sızlamayı, karşısındakileri kışkırtmayı ve bile bile kendini küçük düşürmeyi. Bu ayrımlar söz konusu kişiliklerin oluşumlarındaki ayrılıkları yansıtır: dönüşümceli kişilik üretken-cinsel etkinliğini bütünüyle geliştirmiştir, ama bu etkinlik kaygı yüklüdür; zorlanımlı kişilik üretken-cinsel etkinliğin yerine kamışçı elezerliği koymuştur; özezer kişilikse üretken-cinsel etkinliğe göstermecilik evresinde girmiş, bu eğilimi bastırmıştır, sevgisini çarpıtılmış biçimde dile getirmektedir.

4. BİR TATSIZLIK GİBİ ALGILANAN CİNSEL UYARILMANIN ARTMASI: ÖZEZER KİŞİLİĞİN ÖZGÜL TEMELİ

İçinde cinsel bozukluk bulunmayan sinirceli yapı yoktur. Özünü ezen kişilikte bedensel (örgensel) boşalma bozuklukları özgün bir biçim kazanmıştır. Genellikle, bedensel boşalma güçsüzlüğü ya da duyarsızlık ortadan kaldırılmadan bu bozukluklar kendilerini göstermez. Bugüne dek hep es geçilmiş olmaları da işte bu yüzdendir. Özezer

kişiliğin, acı duyumlarına gerçek bir temel kazandıran aşırı bir tatsızlık üretimiyle kendini belli ettiğini daha önce gördük. Özünü ezen kişinin ayrıca iç gerilimini ve kaygıya yatkınlığını hiç uygun olmayan düzeneklerle önlemeye çalıştığını da gördük; kaygıyı uzaklaştırma girişimlerinin iç gerilimini ve tatsızlık duygusunu körüklemesi tam anlamıyla özezer kişiliğe özgüdür, ve bu da etkiye tepki kuralı uyarınca, onun kaygıya yatkınlığını artırır. Son olarak da, özünü ezen kişinin kendi kendini cezalandırmasının —ya da bununla ilgili düşlerinin— hep özezerin korktuğu daha sert bir cezanın yerini tutmaya yaradığını da saptadık.

Bizim hastanın üç yaşındayken yaşadığı kaygı verici deneyim özezerlere özgü kötek yeme düşkünlüğüne yolaçabilir mi acaba? Hiç kuşkusuz hayır, çünkü hasta —başkalarının yaptığı gibi— korktuğu cezayı doğuracak cinsel güdüden vazgeçebilir, böylece, aslında acıdan başka bir şey getirmeyen özezer çözümden kurtulmuş olurdu. Demek ki eziyet düşkünlüğüne yolaçacak başka bir ögenin işe karışması gereklidir!

Hasta üretken-cinsel evreye geçmedikçe, başka bir deyişle, üretken-cinsel güdüler geliştirmedikçe söz konusu çarkı bulup ortaya çıkaramayız. Bu evreye geçinceyse yeni bir güçlüklü karşılaşırız. Hasta, başlangıçta eziyet düşkünlüğünü kaldırıp atan güçlü bir cinsel arzu gösterir; ancak ilk somut cinsel deneyimde, haz yerine tatsızlık duyar; böylece, bir anda, yeniden dışkılık evresinin hem elezer, hem özezer nitelikler taşıyan üretkenlik-öncesi cinsel etkinliğinin acı düşkünlüğü «batağı»na saplanır. «Çektiği acıya dört elle sarılan eziyet düşkününün iyileştirilmezliği»nin yalnızca bizim cinsel çarklar konusundaki bilgilerimizin azlığını gösterdiğini anlayabilmemiz için yılların geçmesi gerekti. Özünü ezen kişinin bilinçdışı suçluluk duygularından ya da ölüm güdüsüne yüklenebilecek cezalandırılma gereksinmesinden ötürü acı çekmek istediğine inandığım sürece hiçbir çözüme ulaşamayacaktım.

Ayrıca, kendi kendini cezalandırmanın da kimi zaman bilinci rahatlattığına kuşku yoktur. Ancak, bu ruhsal verinin iyileştirici etkisini saptamamız gerekmektedir. Özcezalandırmanın getirdiği rahatlık duygusu aslında kişiliğin ana çekirdeğini hiç mi hiç etkilemeyen yüzeysel bir süreçten ileri gelmektedir; özünü cezalandırma hastalık belirtisi olarak değer taşıyan, ama bir sinirceyi açıklamaya yetmeyen bir görüngüdür. Buna karşılık, cinsel arzuyla cezalandırılma korkusu arasındaki

çatışkı bütün sinir hastalıklarının can damarıdır; bu çatışkı olmadan sinir hastalığı süreci başlamaz. Sözü geçen çatışkı bir hastalık belirtisi değil, sinirceyi yaratan nedenin ta kendisidir. Çağdaş ruhçözümlemesinin özcezalandırma kavramına verdiği değer, ruhçözümlemesi kuramıyla sinir hastalıklarını iyileştirme biliminin soysuzlaşmasının mantıksal sonucudur; bu soysuzlaşma sinir hastalıklarının önlenmesini engellemiş, bunların ardındaki cinsel ve toplumsal nedenlerin ortaya çıkarılmasını olanaksızlaştırmıştır.

Eziyet düşkünü kişilik, kendine özgü, hastanın yalnız ruhsal dünyasını değil, üreme aygıtını da etkileyen bir *kasılma hâli*'ne dayanmaktadır. Bu süreç, özcezer kişiliğin temelini oluşturan acının üretilmesine yolaçan sürekli nedendir. Eziyet düşkünü kişiliğin imlem ve oluşumunu çözümsel olarak ne kadar iyi anlarsak anlayalım, sözü geçen kasılma hâlinin kökenlerini bulup ortaya çıkaramazsak en küçük bir iyileşme sağlayamayacağımızı söylemeye bile gerek yoktur. Çünkü, acı ve kaygının kaynağı olan iç gerilimi ortadan kaldırabilecek bedensel boşalma gücünü ancak o zaman yerine getirebiliriz. Neyse, şimdi bizim hastanın çözümlemesini sürdürelim:

İlk çiftleşme denemesinde, erkeklik örgeni dikildi, ama bunu hanım arkadaşının dölyoluna sokma yürekliliğini gösteremedi. Başlangıçta, bu tatsız deneyimin utangaçlığından ve bilgisizliğinden ileri geldiğini sandım; ama sonunda gerçek nedeni bulabildim: *varolana eklenecek yeni bir cinsel uyarılmadan korkuyordu.* İlk bakışta insana garip gelecek bir davranış bu! Gerçekte, her türlü bedensel boşalma güçsüzlüğünün sağaltımı sırasında, özellikle eskiden soğuk olan kadınlarda gözleriz bu davranışı. Özünü ezen kişide bu tutumun kökeni apayrı bir nitelik taşıyordu. Çözümlemenin gerisi bu dediğimizi kanıtlayacaktı.

Bizim hasta, birkaç birleşme deneyiminden sonra, bunlardan özcezer nitelikteki kendini doyurmalarından daha az haz duyduğunu anladı. Bununla birlikte üreme örgenlerinde duyulan hazzı büyük bir canlılıkla zihninde tasarlamayı öğrenmişti, bu da sağaltımı olumlu yönde etkiliyordu. Üretken-cinsel hazzın görece yokluğu çok ciddî bir hastalık belirtisiydi. Çünkü üretkenlik-öncesi evrenin hazzını yürürlükten kaldırmanın biricik yolu, onun yerine çok daha yoğun üretken-cinsel hazzı koymaktı. Dolayısıyla, sevişme sırasında haz duyamayışı bizim hastanın üretken cinsel etkinliğini geliştirmeye yaramayacaktı elbet.

Yeni girişimler sırasında başka bir bozukluk kendini gösterdi;

sevişme sırasında dikilme yokoluyordu. Bu, iğdiş edilme kaygısının etkisi miydi, yoksa başka bir şey mi vardı? İğdiş edilme kaygısının daha derinlemesine çözümlenmesi hiçbir işe yaramadı. Sonunda, leğen kemiği bölgesindeki kasların kendi kendini doyurma sırasında boşalma öncesinde sandığımdan daha önemli bir yer tuttuklarını bulguladım. Çocukluk döneminden kalma bir sürü anı ve çağrışım, özünü ezen kişinin —dıştan bakıldığında dışkılık ve sidik yolları aracılığıyla epeyce doyuma eriyormuş gibi gözükmesine karşın—, kökeni çocukluğun ilk yıllarına uzanan *bir dışkılık ve sidik yolu kaygısı ve ketvurması* çektiğini ortaya çıkaracaktı. Bu ketvurma sonradan üreme işlevine aktarılıyor, aşırı tatsızlık duygusunun dolaysız temelini oluşturuyordu.

Hastamız, 3-6 yaş arasında, dışkılıkla ilgili düşsel bir korkuya kapılmış. Dışkılığından içeri bir hayvanın girebileceğini düşündükçe tiril tiril titriyormuş. Bundan ötürü, kakasını tutmayı alışkanlık hâline getirmiş, dolayısıyla hep altına cunekten korkar olmuş. Kendini denetlemeyi unutursa kötek yiyeceğini biliyormuş: babasının yukarda anlattığımız öfkesinden çıkardığı ders buydu. Oğlunu dövebilen baba onu iğdiş de edebilir; bu yüzden, üreme örgenlerini yitirmemek için, yüzükoyun yatması gerekliymiş. Ancak hasta, yüzükoyun yatarken de kamışına kıymık batmasından korkuyormuş. Bütün bu korku ve ürküntüler leğen kemiği bölgesindeki kasların, üreme örgenlerinin ve düz bağırsağın kasılıp kalmasına yolaçmış. Anası, bunun doğurduğu pekliğine kaygılanıyormuş. Bu da yeni bir çatışkı yaratmış: anası bağırsaklardaki dışkıyı atma işlevlerini körüklüyor, babasıysa onu bu yüzden cezalandırıyormuş. Böylece, özellikle dışkılık bölgesiyle ilgili bir Oidipus karmaşası gelişmiş. Kısa bir süre sonra hasta sidik torbasıyla düz bağırsağının patlamasından korkmaya başlamış: başka bir deyişle, şöyle ya da böyle babasının elinden kurtulamadığına göre, çişini ve kakasını tutmayı gereksiz bulma eğilimi başgöstermiş. Bu çözümsüz durumun kökeni dirimsel değil, toplumsaldı. Bu arada, babanın, çocukların kıçını çimdiklemekten hoşlandığını, sözünü dinlemezlerse «derilerini yüzeceğini» söylediğini de belirtelim.

Böylece çocukta ilkin kıçını babasından koruma korkusu belirmiş, bu az sonra dışkılığıyla anaya bağlanmaya dönüşmüş, ve kıçını kırbaçlatma eğilimi belirmiş. Dışkılar kendisinde bir rahatlama ve haz duygusu uyandırdığı için, bir süre sonra dışkı atma işlevini cezalandırılacak bir şey saymaya başlamış. Babasının kendisini dövmesinden

ölesiye korktuğu için, kendi kendisini döver olmuş. Bu son derece yalın sürecin sinir hastalığının evriminde, hastanın cezacı babayla özdeşleşmesinden ve dışkılığa bağlı, oluşum hâlindeki Üstben'i karşısında özezer bir tutum takınmasından çok daha etkili olduğuna kuşku yoktur. Bu gibi hastalıklı özdeşleşmelerin özleri gereği sinirceli tepkiler olduklarını unutmamak gerekir; ama bunlar sinircenin nedeni değil, sonucudurlar.[11] Ben'le Üstben arasında bir sürü karmaşık ilişki bulduk elbet, ama daha da ileri gittik; ilkin, babanın kılgısal davranışına uyan özezer verilerle hastanın içinden gelen cinsel güdüleri yansıtan verileri birbirinden ayırmak gerekliydi. Bu hastanın durumu da eğitim sorunlarına daha büyük bir dikkatle eğilmemiz gerektiğini, hekimlik çalışmamızın % 98'ini çözümlemenin ayrıntılarına, ancak % 2'sini çocukların *ana babalarından gördükleri* zararlara ayırmakla yanılgıya düştüğümüzü kanıtlıyordu. Bu uygulama, çözümsel bulgularımızı, ataerkil eğitim dizgemizi sağlıklı bir eleştiriden geçirmekte kullanmamızı engellemektedir.

Bizim hastada, çocukluk dönemindeki çatışkılı durum her şeyden önce anayla babanın dışkılık bölgesiyle ilgili çelişik tutumundan kaynaklanıyordu. Bu çatışkı çocuğun yalnız erkekler (baba) karşısındaki kadınsı tutumunu değil, ayrıca içindeki boşluk ve güçsüzlük duygusunu da belirlemişti. Daha sonra, hasta kendini artık her yetişkin erkeğin karşısında güçsüz duyumsar olmuştu; çektiği korku onu dışkılık evresine çakılıp kalmış, edilgin bir varlık hâline getiriyor, dikkatini üretken cinsel alanın dışına kaydırıyordu; erkeklere duyduğu hayranlık bundandı.

Bütün bunlardan bir dizi sonuç çıkmaktadır: çocuğun çok küçük yaşlarda kaka temizliğiyle ilgili eğitimi —hele pek kesin kurallıysa— dışkılık yöresinde alınan hazza çakılıp kalmaya yolaçmaktadır; yenen sopalara eşlik eden düşünce açıkça tatsız ve kaygı verici bir şey gibi algılanmaktadır. Dövülme düşüncesinin sonradan hazza dönüştüğünü öne sürmek yanılgıdır; gerçekte, *hazzın doğal ölçülere uygun gelişmesini engelleyen sopa yeme korkusudur.* İlkin dışkılık bölgesini kapsayan bu düzenek, sonradan üretken cinsel alana aktarılmaktadır.

---

11 Sinirce, hazla (Ben'le) dış dünyanın uyguladığı baskı arasındaki çatışkıdan doğar; Ben'le Üstben arasındaki çatışkıdan destek görür. Üstben, habire yinelenen «cinsel haz kınanacak bir şeydir» yargısına dayanarak etkinlikte bulunur. Böylece, çocukluktaki ketvurmalar toplumsal sözleşme maddelerince kesin olarak desteklenir.

Hasta, erginlik çağına dek anasının yatağında uyumaya alışmıştı. 17 yaşına doğru, zihninde anasının kendisinden gebe kalması korkusu belirmişti. Anasının teni ve sıcaklığı kendi kendini doyurmasını körüklüyordu. Doyum sırasındaki fışkırma, onun gözünde, anasının üstüne işemek anlamına geliyordu; özel ruhsal gelişmesi gözönünde bulundurulursa, bunda şaşacak bir şey yok elbet. Anası gebe kalırsa, bu, anasıyla sidik yoluyla cinsel ilişki kurduğunu gösterecek, dolayısıyla korkunç bir cezayı hakedecekti. Böylece hasta fışkırmayı geciktirmeye, onun yerine özezer düşlerini geçirmeye başlamıştı. İçinden çıkılması olanaksız bu durum onu gerçekten hasta etmişti: sınıfta ders çalışamıyordu. Başarısızlıkla sonuçlanan «öz-çözümleme» denemesinden sonra kendini gittikçe daha boş duyumsamıştı. Dışkılık evresinden kalma, özezer nitelikli kendi kendini doyurmalar dolduruyordu gecelerini.

Sinirlilik, uykusuzluk ve yarım başağrılarıyla birlikte kendini gösteren ağır sinirceli durgunluktan sonra hepten yere serilmişti. Aynı zamanda üretken cinsel gereksinmelerini daha şiddetle duyuyordu. Bir genç kıza tutulmuştu, ama yaklaşmayı göze alamıyordu. «Kızı elinden kaçırma» düşüncesi onda utançla karışık bir korku uyandırıyordu. Kızların ardına takılıp belli bir uzaklıktan izleme, gebe bırakmak üzere «karnına bastırdığını» düşleme alışkanlığını edinmişti. Doğacak çocuk mutlaka kendisine dönecekti. Dışkılık bölgesi eğilimlerinden kurtulamadığı için, hep itilmekten korkuyordu. Erginlik çağı böyle geçmişti: üretken cinsel etkinlik bir yandan toplumsal engellerle, bir yandan da cinsel yapılara zarar veren eğitimin yarattığı sinirceli saplanmalarla kösteklenmişti.

Hasta, üreme örgenlerindeki gerilimin yanında, hep çişe gitme ve yellenme gereksinmesiyle dışavuran bir dışkılık bölgesi gerilimi de çekiyordu. Kendine dışkılık atma işlevlerini sıkı biçimde denetlemenin dışında, ayrıca çok sıkı bir üretken cinsel denetim uyguluyordu. İlk tohumcuk fışkırmasını 17 yaşında, birkaç saatlık özezer düş kurmadan sonra tatmıştı. Bu ilk fışkırmadan sonra sinirceli durgunluk biraz yatışmıştı; ama yaşantının kendisi oğlanı bitirip tüketmişti. Hasta yatağını kirletmekten öylesine korkmuştu ki, hemen odasındaki lâzımlığa koşmuş, ama o arada korktuğu başına gelmişti.

Sağaltım sırasında üretken cinsel etkinliği geliştikçe, sevişme sırasında erkeklik örgeni dikilemez oldu. Üretken cinsel evrimin bu aşamasında, olağan erkek düşleri eşliğinde kendi kendini doyurdu; ama

aldığı haz belirginleştikçe, özezer düşler yeniden kendilerini gösterdiler. *Sevişme sırasında* ansızın üretken cinsel etkinlikten eziyet düşkünlüğüne geçişin çözümlenmesi şu görüngüleri ortaya çıkardı: haz duyumları ılımlı kaldığı sürece, üretken cinsel düş sürüyordu. Ama haz belirginleşince, hasta —kendi deyimiyle— «erir gibi olunca» korkuya kapılıyordu. Kendini bu izlenimlere bırakacak yerde kasılıyor, leğen kemiği bölgesindeki kasları geriyor, böylece hazzı tatsızlığa dönüştürüyordu. Genellikle son derece hoşa giden bu «erir gibi olma duyumu»nun kendisine nasıl bir tatsızlık ve kaygı karışımı gibi geldiğini bütün ayrıntılarıyla betimledi. «Kamışı»nın eriyip gittiğini görmekten korkuyordu. İçine aşırı sıvı biriktiğinden örgenin derisinin çatlayabileceğini, kamışının patlayıp dağılacağını sandığını söyledi.

Burada, özezerliğin başlıca niteliğinin tatsızlığın hazza dönüştürülmesi *olmadığının* çürütülmez kanıtıyla karşılaşıyoruz. Oysa özünü ezmekten hoşlanan kişide son derece özgül bir çark vardır, bu çark belli bir dereceye varan haz duyumuna ketvurmakta, onu tatsızlığa dönüştürmektedir. Bu arada, hastanın iğdiş edilme kaygısının erkeklik örgeninin *derisinde* toplandığını da belirtelim: «Kimi zaman, kaynar suda derisi çatlayan bir piliç kadar kızışıyorum.»

Cezalandırılma korkusu, özezer kişide, cinsel uyarılmanın doruk noktasından önce kendini gösteren «erime duyumu»nu kamışının karşılaşacağı büyük tehlikenin ön-belirtisiyle karıştırtmaktadır; bu yüzden cinsel uyarılmanın olağan akışı kösteklenir, yüzde yüz işlevsel (bedensel) yatkınlıklar bu uyarılmayı tatsızlık hâline getirir, o da kimi zaman acıya dönüşür. Bu süreç üç evrede oluşur: 1) «Hazza ulaşmak istiyorum», 2) «Erimeye başlıyorum — hah, korktuğum başıma geliyor», 3) «Kamışımı kurtarmak için bu duyuma ketvurmalıyım.»

Çocukluktan kalma kaygıyla cinsel hazza ketvurulmasına *bütün sinircelerde* rastlandığı, dolayısıyla bunun özezerliğin ayırıcı belirtisi sayılamayacağı öne sürülebilir. Gerçekten de, haz duyumunun istençdışı artışına ketvurulmasının *neden* ille de eziyet düşkünlüğüyle sonuçlanmadığı merak edilebilir. Bu sorunun yanıtı şöyle:

Hazzın algılanışına ketvurulması iki değişik yoldan olabilir. Haz verici «erime» duyumu ilk seferinde kaygısız algılanmış olabilir; daha sonra kaygı cinsel uyarılmayı kösteklevebilir, ama haz yine haz gibi algılanır. Hazla tatsızlık (acı) iki ayrı süreçtir. Bu, bedensel boşalmanın *özezer nitelikli olmayan* yoldan kösteklenmesidir.

Özünü ezen kişiyse, tam tersine, bedensel boşalma öncesinde du-

yulan hazzın verdiği «erime» duyumunu beklediği cezanın habercisi saymaktadır. Dışkılık bölgesinde duyulan hazdan kaynaklanan kaygı —birinciden çok daha yoğun olan— üreme örgeniyle duyulan hazzı bir saldırı ya da ceza gibi gösteren bir ruh hâli yaratmaktadır.

Böylece, özezer kişilik hep beklediği hazza doğru koşarken gelip tatsızlığa toslamaktadır; buna bakıp tatsızlık ardında koştuğu söylenebilir. Oysa gerçekte, en önemli anda ortaya çıkıp arzulanan hazzı öne alınmış tehlikeye dönüştüren şey kaygıdan başkası değildir. Elde edilen sonuç haz değil, *tatsızlık* olmaktadır. Böylece, haz ilkesinin yerini tutan yineleme zorlanımı sorunu da çözülmüş olmaktadır. Özünü ezmekten hoşlanan kişi tatsız bir deneyimi yinelemek ister gibidir. Gerçekte, *o haz verici bir durumu yaşamak istemekte, ama yoksunluk, kaygı ve cezalandırılma korkusu hiç beklenmedik zamanda boygöstermekte, arzulanan ereğin ana çizgilerini bozmakta ya da tatsızlığa dönüştürmektedir.* Başka bir deyişle, haz ilkesinden ayrı bir yineleme zorlanımı yoktur; bu terimin sözümona açıklamaya kalkıştığı görüngü haz ilkesi ve cezalandırılma korkusuyla bal gibi açıklanır.

Biz yine hastamıza dönelim: kendi kendini doyurmasının uzayıp gidişini açıklayan da işte bu haz düzeneğindeki aksaklıktır: tek tasası, *haz duyumunun artmasını önlemekti.* Bunu anladıktan sonra, bir gün şöyle bağırdı: «Şu duyumları başıboş bırakmak olanaksız, dayanılmaz şeyler çünkü!» Hazzın istençdışı yoğunlaşmasına izin vermediği için kendini doyurması saatlar sürüyordu. Ancak, bu kotvurmanın biricik nedeni hazzı artırma korkusu değildir. Özünü ezmekten hoşlanan kişi, uyarılma eğrisi inişsiz çıkışsız, yamyassı olan dışkılık bölgesi hazzına alışkındır. Bunun «ılımlı» bir haz olduğu söylenebilir. Öte yandan, özezer kişi dışkılık yoluyla cinsel etkinlikte bulunup haz duymayı bambaşka ölçütlere göre işleyen üreme aygıtına kaydırmaya da yatkındır. Üretken cinsel hazzın ansızın yükselen eğrisi dışkılık bölgesinde tadılan «ılımlı» hazlara alışmış biri için sıradışı olmakla kalmaz, ayrıca tam anlamıyla ürkütücüdür. Bu ürküntüye kapı ardında bekleyen bir cezalandırılma izlenimi de eklenince, hazzı bir anda tatsızlığa dönüştürecek koşullar hazırlanmış demektir.

Bizim hastanın durumu, geriye dönük olarak, daha önce ele alınmış bir sürü hastanınkini, o arada özellikle doyum getirmeyen cinsel yaşantılardan (biz buna bugün «özgül olarak aksayan» cinsel deneyimler diyeceğiz) sonra beliren eziyet düşkünlüğünü, duyulan acıyı aydınlığa kavuşturmaktadır. Cinsel enerji tutumbilimi çerçevesinde,

Der triebhafte Charakter ve *Die Funktion des Orgasmus* (İçtepili Kişilik ve Bedensel Boşalmanın İşlevi) adlı yapıtlarımda sıraladığım birtakım bedensel boşalma bozukluklarının taşıdıkları alabildiğine güçlü özezer eğilimleri de açıklamaktadır. İkinci yapıtta, özezer sapkınlığa yakalanmış bir genç kızdan sözederken şöyle diyordum: «Kendi kendini doyuruyordu... O sırada kurduğu düşlerde kendini çırılçıplak soyulmuş, zincire vurulmuş olarak açlıktan ölmek üzere bir kafese kapatılmış durumda tasarlıyordu. Ve işte o zaman bedensel boşalmaya ketvuruluyordu; çünkü zincire vurulmuş, yerinden kıpırdayamayan bir kızın küçük ve büyük çişini nasıl ve nereye edeceğini düşünmeye başlıyordu... Çözümleme sırasında, aktarma büyük bir cinsel uyarılmaya dönüşünce, karşı konmaz bir çişini ve kakasını etme gereksinmesi belirdi.» Kendi kendini doyururken çiftleşme düşleri kurduğu vakit, boşalmadan kısa bir süre önce bu özezer düşler yeniden boygösteriyordu.

Demek ki özezer davranış ve düşlerin kaynağı haz duyumunun tatsız biçimde algılanmasıdır; eziyet düşkünlüğü, hoşa gitmeyen duyumu, ruhsal açıdan: «Öylesine mutsuzum ki sev beni!» diye özetlenebilecek bir tutumla önleme girişimidir. O arada kıçına sopa yeme düşleri de ister istemez kendini göstermektedir, çünkü sevgi arayışının içinde ayrıca iğdiş edilme kaygısını da yanında taşıyan cinsel haz arayışı vardır: «Döv beni, der gibidir özünü ezmekten hoşlanan kişi, ama erkekliğimi (ya da dişiliğimi) elimden alma!» Başka bir deyişle, özezer tepki kendine özgü bir sinirceli cinsel durgunluğa dayanmaktadır.

Dolayısıyla, özezerliğin temel sorunu haz işlevinin aksamasıdır. Nitekim, bedensel boşalmadan önce kendini gösteren «erime» duyumu hastaya dışkılık bölgesiyle ilgili hazları yeğlettirmektedir. Bu, dışkılık evresine çakılıp kalmanın mı, yoksa üreme örgenleriyle alınacak hazza vurulan kösteğin mi sonucudur? Bize kalırsa, tıpkı sürüp giden sinir argınlığını (neurasthénie'yi) belirleyişleri gibi, burada iki etken de işe karışmaktadır. Dışkılık yoluyla cinsel etkinlik bütün cinsel enerji çarkını devinime geçirmekte, ama en küçük bir gevşeme, rahatlama getirmemektedir. Üretken cinsel etkinliğe ketvurulması kaygıdan ileri gelmekle kalmamakta, ayrıca kendisi bu kaygıya yol açmaktadır; böylece gerilimle gevşeme arasındaki uçurum büyümektedir. Geriye, kırbaçlanma düşlerinin neden üreme örgenlerindeki cinsel uyarılmanın doruk noktasında ortaya çıktıklarının ya da yoğunlaştıklarının bilinmesi kalmaktadır.

Ruhsal düzeneğin gerilmeyle gevşeme arasındaki açıklığı hangi yoldan kapatmaya çalıştığını, kırbaçlanma düşlerinde hangi «boşalma» gereksinmesinin dile geldiğini saptamak son derece ilginçtir. Bizim hasta, bir kadın tarafından kırbançlanmanın onun (yâni ananın) önünde kendini doyurma anlamına geldiği inancındaydı. Gerçekten de, bu dediği kendi kişisel deneyimini dile getiriyordu: çocuk ve delikanlıyken, özezerce kendini doyurmak için anasının yatağına giriyormuş. Bildiğiniz gibi, fışkırmayı (anasını gebe bırakma korkusuyla) engelleyerek kamışını yoğuruyormuş; o arada, anasının kendisini dövdüğünü düşlüyormuş. İşte tam o sırada boşalıyormuş. Hasta, bu görüngünün imlemini açıkça anımsıyordu: «Kamışım bana kaynar suya atılmış gibi geliyordu. Beşinci, altıncı kamçıdan sonra, hem kamışım, hem sidik torbam çatlayacaktı sanki!» Başka bir deyişle, *yediği dayak, elinin tersiyle ittiği rahatlamayı sağlayan en iyi yoldu.* Kamışını ve sidik torbasını çatlatan anası tohum fışkırmasından da sorumlu oluyordu. Böylece, cezalandırılma arzusu belli bir imlem kazanıyordu: dayak hem hastayı rahatlatacak, hem de bunun sorumluluğunu cezacıya yükleyecekti. Bu temel süreçte kişiliğin üstyapısında dönen çarkları görmekteyiz. Birincide, dayağın anlamı: «Kaygımı yok etmek üzere sev beni!»dir; ikincideyse: «Sorumlu *siz*'siniz, ben değilim!». Dövülme düşü: «Bana vur ki, kimse tarafından kınanmadan rahatlayayım!» anlamına gelmektedir. Bence bu, acı çekme düşlerinin altında yatan anlamdır.

Dayak yeme işlevinin derindeki anlamını bulup ortaya çıkardığım günlerde, aynı düzeneğin cinsel sapkınlıkları böylesine açıkça gözükmeyen, onu kişilik değişimlerinin altında gizleyen hastalarda da varolduğunu doğrulayabildim. Birkaç örnek vermekle yetineceğim: yineleme zorlanımına yakalanmış bir hasta, kendisini hiçbir sınır tanımadan çiftleşmeye zorlayan vahşilerin arasında kaldığını düşleyerek kendini doyurmayı alışkanlık hâline getirmişti. Görünüşte hiçbir sapkınlığı bulunmayan kadınsı-edilgin bir kişi kamışına indirilen sopalarla boşaldığını düşlüyordu: bu düşlerde elleri ayakları sımsıkı bağlanıyor, kaçmasına olanak kalmıyordu. Bu arada, pek çok ruhçözümcünün olağan saydığı sinirceli kadınların özezer davranışlarına parmak basalım. Gerçekte, sözü geçen kadın hastaların zorla saldırıya uğrama düşleri zihinlerindeki suçluluk duygusunu hafifletmekten başka bir erek gütmemektedir. Bu edimin sorumluluğunu erkeğe yüklemelerine izin veren gerçek ya da düşsel bir saldırıya uğrama yoksa, si-

nirceli kadınlar cinsel ilişkiyi suçluluk duygusuna kapılmadan tasarlayamazlar. Kimi kadınların düzmece direnmesi de aynı şeyi göstermektedir.

Bu da bizi, özezerlikte büyük bir yer tutan *«Angstlust»* (kaygının yarattığı haz) sorununa döndürmektedir. Aşağıdaki örneği başka bir çözümlemeden aldık:

Hastalardan biri, beş yaşındayken, geceleri bile bile çevresinde yılgı havası yarattığını anımsıyordu. Yorganların altına giriyor, kendi kendini okşuyor, korkutuyor, sonra ansızın yorganları atıp rahatlıyormuş. Bu davranış biçimi yineleme zorlanımı kuramını doğrular gibidir: çocuk bir gece herhangi bir şeyden ölesiye korkmuştu, yüreğine saplanan cendereyi bir kez daha duyabilmek üzere aynı korkuyu kendi eliyle yaratmak istiyordu. Ancak, iki görüngü bu kurama ters düşmektedir. İlkin hasta, bu haz kaygısız yaşanmasa da, kaygıyı değil, cinsel hazzı yeniden yaşamak istiyordu. İkinci olarak, kaygıdan kurtulmak ona haz veriyordu. Deneyimin can alıcı noktası, kaygının, çocuğa kaygılı anlar yaşatan dışkılık ve sidik yolu hazlarından doğuşuydu. Kaygı kendi başına hoş değildir, ama insanda hazza benzer bir şey uyandırır. Çocuklar, genellikle cezalandırılma korkusuyla bastırdıkları gevşeme duyumunu kaygıdan elde ederler. Kimi kaygı verici durumlarda ansızın çişini ya da kakasını cumenin verdiği rahatlık zaman zaman bunun yeniden yaşanması arzusunu uyandırabilmektedir. Ama bu olguların haz ilkesinden vazgeçerek açıklanması büyük bir yanılgı olur. Kaygı ve acı, kimi zaman, başka türlü çekinilen, kimi rahatlamaları yaşayabilmenin biricik yolları olmaktadır. *«Schmerzlust»* (acı-haz) ve *«Angslust»* (kaygı-haz) terimlerinin tek bir imlemi olabilir: acı ve kaygı, kimi durumlarda, cinsel uyarılmaya yolaçabilir.

«Kamışın çatlaması»nın bizim hastanın içgüdüsel ereği oluşu özezerlik anlayışımızla çelişmez; çünkü burada, kaygı ya da ceza aracılığıyla belli bir şeyin zihinde canlandırılması vardır; ancak bu canlandırma işin sonunda tadılacak hazzı, gevşemeyi de dile getirmektedir. Patlama düşüncesinin bu ruhsal ikianlamlılığı işin sonundaki hazzın korkulan ceza gibi algılanmasına yolaçmaktadır.

5. ÖZEZERLİĞİN İYİLEŞTİRİLMESİ

Doğal ölçütlere uygun, cinsel tutumbilim açısından sağlıklı bir sevisel yaşamın kurulması iki sağaltım sürecinin sonucu olabilir: cin-

sel enerjinin açığa çıkarılıp üretkenlik öncesi saplantılarından kurtarılması ve üretken cinsel etkinliğin yarattığı kaygının giderilmesi. Bu sonuca üretkenlik öncesi üretken dönemdeki Oidipus karmaşasının çözümlenmesiyle ulaşıldığını söylemeye gerek bile yoktur. Bununla birlikte, şu uygulayımsal soruna dikkat etmek gerekir: bu, *aynı anda* üretken cinsel kaygıyı yoketmeden cinsel saplanmaların çözülmesi tehlikesidir. O zaman bedensel boşalmaya harcanacak enerji kösteklendiği için, üretkenlik öncesi etkinliğin çözümlenmesi en etkili evresine girdiği an, cinsel durgunluğun artması hastayı canına kıymaya bile itebilir. Öte yandan, cinsel kaygıyı ortadan kaldırır da üretkenlik öncesi saplanmalara el atmazsak, cinsel enerji zayıf kalır, üretken cinsel etkinlik kaygıyı bütünüyle yokedemez.

Ruhçözümcünün özezerliği iyileştirmeye çalışırken karşılaştığı en büyük engel, bu hastaların çözümcüyü yanılgıya düşürme saplantılarıdır. Bu durumda onlara özezer davranışın altında yatan elezerliği göstermek gerekir. Söz konusu yöntemin etkililiği eziyetçiliğin bireyin kendi içine, Ben'ine dönmesini önleyişinden, dışkılıkla ilgili edilgin-özezer düşlerin yerine kamışla ilgili etkin-elezer düşleri geçirmesinden gelmektedir. Böylece çocuklukta yaşanan cinsel etkinliği yeniden canlandırarak özezer tepkinin altında yatan iğdiş edilme kaygısını ortaya çıkarabiliriz.

Bütün bu önlemlerin hastanın özezer kişiliğini hiç mi hiç etkilemediğini söylemek bile gereksizdir. Özünü ezmekten hoşlanan kişinin dünyadan elini eteğini çekme arzusunun altındaki akılsal temeli dile getiren ağlayıp sızlamalar, özünü yıkma eğilimleri, beceriksizlik kokan davranışlar, yukarda betimlediğimiz, kendi kendini doyurmada ortaya çıkan haz duyma bozukluğu yokedilmedikçe sürüp gidecektir. Hasta üreme örgenleriyle bedensel doyuma ermeyi başardığı an, içinde hızlı bir değişim olur. Ancak, belli bir süre, en küçük düşkırıklığında, doyumsuzlukta, yoksun kalmada özezerliğe sığınma eğilimi gösterir. Üretken cinsel kaygı ve üretkenlik öncesi saplanmalar üzerinde yürütülecek sürekli ve köklü eylem, ancak üretken cinsel etkinlik çarkları çok örselenmemişse ve toplumsal çevre hastayı habire eski özezerlik batağına itmiyorsa başarıya ulaşabilir. Dolayısıyla, evlenmemiş genç bir erkeğin çözümlenmesi yaşdönümüne girmiş ya da korkunç geçim sıkıntıları içinde debelenen özezer bir kadınınkinden çok daha kolay olacaktır.

Hastanın üretken cinsel etkinliği öne almasından sonra aşılmaz

güçlüklerle karşılaşmak istemiyorsak —ki o sırada hasta özezerlik batağına düşüp düşüp çıkacaktır— özünü ezmekten hoşlanan kişi üzerindeki kişilik çözümlemesini bütün sağaltım boyunca sürdürmek gerekir. Bu arada, hasta uzunca bir süre doğal ölçütlere uygun bir uğraşsal ve sevisel yaşam sürebildiğini kanıtlamadıkça, özezer kişiliğin bütünüyle ortadan kaldırılamayacağını da unutmamak gerekir. Başka bir deyişle, çözümsel sağaltımın sona ermesinden sonra da hastayı uzun süre gözetim altında bulundurmak zorunludur.

Hele açık seçik sapkınlıklarla karşı karşıyaysa, hastanın kişilik tepkilerini bütün ayrıntılarıyla kavramadıkça ve özsavunma duvarlarını yıkmadıkça, ruhçözümcü, özezer kişinin sağaltımında elde ettiği ilk başarıları aşırı iyimser bir gözle değerlendirmekten kaçınmalıdır. Buna karşılık, üretken cinsel etkinlik kaygısı biçiminde de olsa, dediklerimizi yapıp hastayı üretken cinsel etkinlik aşamasına getirebilirse koyduğu tanı yerinde demektir; bundan sonraki düşüp kalkmalara pek aldırmayacaktır. Özezerliğin iyileştirilmesinin ruh hekiminin önüne en çetin sağaltım sorunlarını çıkardığını ve kesin iyileşmenin deneyime dayalı sağlam bir ruhçözümlemesi bilgisi gerektirdiğini biliyoruz. Yukarda sıraladığımız varsayımlar, çoğu kez, sağaltımda elde edilen başarısızlıkları bağışlatmaktan başka bir erek gütmez.

Özezerliği düzmece bir ölüm güdüsüne bağlamakla, hastanın uydurma acı çekme arzusu doğrulanmış olur; gerçekte, acı çekme arzusu kılık değiştirmiş saldırganlıktan başka bir şey değildir, ve iyileşme ancak bu olgunun hastaya gösterilmesiyle gerçekleşebilir. Özezerlikle karşılaşan ruhçözümcünün önüne dikilen iki özel görevde parmak bastık: özezerliğin elezerliğe indirgenmesi, üretkenlik öncesi cinsel etkinliğin üretken cinsel etkinliğe dönüştürülmesi. Üçüncü özgül görev, dışkılık ve üreme örgeni bölgesinde kendini gösteren bireye acı çektiren kasılmanın yok edilmesidir.

Özezer sürecin şu betimlenmesinin bütün sorunları çözmekten uzak olduğu besbellidir. Ama biz, eziyet düşkünlüğünü kendi alanı olan haz/tatsızlık ilkesi çerçevesine yeniden oturtmakla, ölüm güdüsü varsayımının bir an için tıkadığı, henüz çözülmemiş sorunların anlaşılmasına giden yolu engellerden temizlemiş olduk.

ON İKİNCİ BÖLÜM

GEREKSİNMELERLE DIŞ DÜNYA ARASINDAKİ TEMEL ÇATIŞKI KONUSUNDA GÖZLEMLER[1]

Bakımevinden aldığımız örneklerin kuramsal önemini iyice belirtebilmek için, güdüler kuramıyla ilgili birtakım soruları yanıtlamamız gerekir. Bakımevinde yaşanan deneyimler Freud'un öne sürdüğü ruhsal düzeneğin temel ikiyanlılığını gösteren yadsınmaz kanıtlar sağladığı gibi, birtakım çelişkileri de ortaya çıkarmıştır. Şu hekimce inceleme çerçevesinde güdülerle dış dünya arasındaki ilintileri eksiksiz ele almamız olanaksız. Bununla birlikte, çözümsel ruhbilimin aşırı-dirimbilimselleştirilmesini önlemek üzere kuramsal sonuç yerine geçecek birkaç noktaya değinelim.

Freud'un güdülerle ilgili kuramına göre, karşıt güdülerden oluşan bir dizi ikilik ve daha genel açıdan bakıldığında, ruhsal aygıtta güdüsel bir ikilik vardır. Freud, böylece, bilincine varmaksızın, ilerde gelişecek işlevsel ruhbilimin temellerini atmıştır. Başlangıçta, özünü-koruma (açlık) güdüsü cinsel güdünün (sevisel etkinliğin) karşısına dikilmişti. Daha sonra cinsel etkinliğin karşısına ölüm güdüsü denen yıkıcı güdü dikildi. Çözümleyici ruhbilimin, ilk dönemde, başlangıç noktası *Ben* ile *dış dünya* arasındaki karşıtlıktı; *Ben'in cinsel enerjisi* ile *nesneye yönelik cinsel enerji* arasındaki ikilik bu verilere tıpatıp uyuyordu. Dolayısıyla, o günlerde, *cinsellik-kaygı* karşıtlığına çok önem verilmiyordu; bununla birlikte, söz konusu karşıtlık, sinirceli yürek daralmasının açıklanmasında önemli bir yer tutuyordu. İlk anlayışa göre,

---

[1] *1948:* Vücuttaki dirimsel enerjinin bulunması hiç kuşkusuz bizi «güdüler» kavramımızı yeniden tanımlamaya götürecektir. Yeni bulgunun ışığında, güdüler artık *BEDENSEL ENERJİ*'nin somut işlevlerini canlandırmaktadır.

özgürce dolanmasına ve bilincin yüzüne çıkmasına izin verilmediği zaman, cinsel enerji kaygıya dönüşmektedir. Freud sonradan —hem de haklı gözükmeyen nedenlerle— cinsel etkinlikle kaygı arasında bir bağ bulunduğu görüşünü kaldırıp atmıştır.[2] Oysa, söz konusu ikiliklerin hiç de rastlantıyla biraraya gelmedikleri gösterilebilir; bunlar, önceden belirlenmiş kesin kurallar uyarınca, birbirlerinden türemektedirler. Demek ki temelde yatan ikiliği ve bunun öbür karşıtlıklar üzerindeki etkilerini bulup ortaya çıkarmak gerekmektedir.

Derin bir çözümleme bütün tepkilerin temelinin *Ben* (yâni «kişi»; Hani Şu Şey: Haz duyan, haz arayan Ben) ile *dış dünya* arasındaki karşıtlık olduğunu, sevgi/nefret ya da sevi güdüsü/ölüm güdüsü çatışması olmadığını göstermektedir. Başlangıçta, kişiliğin dirimsel-bedensel birliğinden tek bir eğilim çıkmaktadır: açlık ve cinsel etkinlik alanında beliren iç gerilimleri giderme eğilimi. Bu gerilimi gidermeyse dış dünyayla bağlantı kurmadan yapılamaz. Ruhçözümlemesi, ağız bölgesindeki cinsel uyarılma, yâni meme emmenin verdiği haz çocuğu besinleri gövdeye indirmeye ittiğine göre, başlangıçta aralarında karşılıklı bağımlılık bulunsa da, açlıkla cinsel gereksinmelerin birbirine karşıt olduklarını kabul etmektedir. Bu görüş, dirimbilimci Hartmann'ın bulduğu örgenlerin yüzeysel gerilim işleviyle bağıntılı kıldığımız zaman, çok garip sonuçlar doğurmaktadır. Hartmann'ın kuramı doğruysa (Kraus'la Zondek'in gözlemleri kimi yanlarını doğrular gibidir), ruhsal enerji pek çok dokuda, ama özellikle bitkisel sinir dizgesinde, kan ve akkan dizgesinde beliren son derece yalın işlevsel ve devinimsel gerilimlerden ileri gelmektedir. Demek ki bu gerilimlerin yarattığı işlevsel-kimyasal dengesizlik eylemin ve giderek düşüncenin devindirici etkeni olmaktadır. Canlı dokuların etkileşim (geçişim: osmose) dengelerindeki aksaklıklar iki türlüdür: kimileri, sıvı yitiminden ötürü dokuların büzülmesinden ileri gelir, öbürüyse sıvı akınından ötürü dokuların şişmesinden. Bu nöbetleşmenin yarattığı duyum tatsızlıktır. Birinci varsayıma göre, tatsızlık duyumu, ancak dışardan yabancı özlerin emilmesiyle eski hâline getirilebilecek yüzeysel gerilimdeki gevşemeyi dile getirmektedir. İkinci varsayıma göreyse, tatsızlık duygusu gerçek bir *gerilim*'den ileri gelmektedir. Ancak *gevşeme*'yle yâni özsu *yitimi*'yle ortadan kaldırılabilir. Kişiye ancak

---

[2] Bkz. FREUD, *«Hemmung, Symptom und Angst»* (Ketvurma, Hastalık Belirtisi ve Kaygı), *Ges. Schr.*, c. XI.

bu sonuncu süreç haz vermektedir; birinci durumdaysa, yalnızca hoşa gitmeyen bir hâlin ortadan kalkmasına tanık olmaktayız.

İki durumda da «güdü» vardır; birinci durumda açlık ve susuzlukla, ikincideyse bütün cinsel hazların belirgin niteliği olan bedensel boşalmanın ilk-örneğiyle karşı karşıyayız. Tekhücreli canlı, çevresindeki besini özüne katmak istiyorsa, merkezden dış kesimlere doğru kansu (plazma) göndermek, yâni vücudunun dış kesimlerindeki gerilimi artırmak zorundadır, buysa merkezdeki olumsuz basıncın azalması demektir. Ya da, ruhçözümsel dili kullanarak şöyle diyebiliriz: «olumsuz basıncı», yâni açlığı ortadan kaldırabilmek için, cinsel enerji düzeneğini kullanarak dış dünyaya yönelmesi gerekir. Hücrenin büyümesi, döllenmesi, bölünmesi dış kesimlerindeki basıncın önce artması, sonra yüzeysel gerilimin azalmasıyla belli bir gevşemenin gelmesi biçiminde dile gelen cinsel enerji işleviyle olmaktadır. Dolayısıyla, cinsel enerji hep açlığın giderilmesinde kullanılmakta, vücuda besinin girmesiyse yeni özlerin alınmasına yolaçmakta, bunlar da işlevsel-kimyasal süreçlerden geçerek, vücuttaki cinsel enerji gerilimini artırmaktadırlar. Besinalma varoluşun ve bütün cinsel enerji işlevlerinin temelidir; cinsel enerjilerse en ilkelinden, yâni devinmeden başlayarak, bütün üretken etkinliklerin kaynağıdırlar. Bu dirimsel-işlevsel olgular ruhsal çarkların en gelişmiş örgütlenmesinde de doğrulanır: açlığı yüceltemeyiz, oysa cinsel enerji başka alana aktarılabilir, üretkendir. Bu özellik, açlığın hiçbir haz vermeyişi, onu giderdiğimiz zaman yalnız olumsuz bir duyumu yokedişimizle açıklanır; cinsel gereksinmedeyse, bir yük atma, yâni terimin en yalın anlamıyla bir üretim söz konusudur. Gevşeme, ayrıca, insana haz da verir; buysa, henüz bütünüyle açıklanamayan bir yasa uyarınca, canlı varlığı söz konusu hazzı yinelemeye iter; bu yineleme, belki bellek sorununun temel taşıdır. Sizin anlayacağınız, açlık bir *enerji yitimi*'ni dile getirir; açlığın giderilmesi herhangi bir işle (enerji harcamayla) dile gelecek bir enerji üretimine yolaçamaz; insan açlığını giderdiği zaman yalnızca bir eksikliği kapatır. Bu olgu insana karanlık gözükebilir; ancak, ruhçözümlemesinin deneyimlerden çıkarılmış savı, yâni her türlü üretken etkinliğin cinsel enerjiden kaynaklanışı ve her türlü çalışma bozukluğunun cinsel enerji tutumbilimindeki bir aksaklıktan gelişi, son çözümlemede, sözünü ettiğimiz temel dirimsel gereksinmeler arasındaki ayrıma dayanır gibidir.

Neyse, biz güdülerin ikili oluşuna dönelim. Başlangıçta, bu iki-

liğin kaynağı dirimsel/ruhsal birlik değil, dış dünyanın oluşturduğu ikinci kutuptur. Bu saptama, Freud'un güdülerin *içten iki yönlü* oldukları varsayımıyla çelişir mi? Hiç çelişmez! Bütün iş, iç ikiliğin dirimsel bir veri mi, yoksa dış dünyayla çatışmadan doğmuş ikinci elden bir evrim mi olduğunu kestirebilmektedir; bilinmesi gereken ikinci nokta da, kişiliğin içindeki ilk çatışkının güdüler arasında mı, yoksa güdülerle başka bir şey arasında mı ortaya çıktığıdır. Şimdi bu ikiyanlılık sorununu ele alalım.

Aynı bireyde sevgiyle nefretin birarada varolması anlamında ikiyanlılık dirimsel değil, toplumsal bir olgudur. Dirimsel-bedensel düzenekte dış dünya karşısında, sonradan sürekli hâle gelebilen, ikiyanlılık adını verdiğimiz belli bir tepki gösterme biçimi vardır ama bu tepki kaçınılmaz değildir. Bu görüngü, ancak çok yüzeysel bir katmanda nefret/sevgi ikiliğini dile getirmektedir. Gelişmemizin daha önceki bir evresini yansıtan daha derin katmandaysa, duraksama ya da kararsızlık biçiminde dışavuran ikiyanlılık, cezalandırılma korkusuyla dile getirilemeyen bir cinsel arzuyu simgeler. Sevgi güdüsünün yerini çoğunlukla —hele zorlanımlı kişilikte her zaman— nefret alır; bilincin (kişiliğin: beynin) daha derin katmanlarında bu nefret bile bir türlü elde edilemeyen, kaygının kösteklediği sevgi ereğine yöneliktir. Dolayısıyla, kökenine ve etkin olduğu katmana göre, ikiyanlılık üç görüngüyü canlandırabilir:

1) «Sizi seviyorum, ama bu sevgiden ötürü cezalandırılmaktan korkuyorum» *(korku-sevgi).*

2) «Sevmeye hakkım olmadığı için sizden nefret ediyor, ama bu nefreti göstermekten de korkuyorum» *(korku-nefret).*

3) «Sizi seviyor muyum, yoksa nefret mi ediyorum bilemiyorum» *(sevgi-nefret).*

Böylece, ruhsal ikiliğin doğuşunda şu dizelgeyi elde ediyoruz:

Başlangıçta, Ben/dış dünya ikiliği vardır, bu sonradan *özseverlik/nesneye yönelik cinsel enerji* ikiliğine yansır. Bu, kişinin *iç dünyası*'nda *cinsel enerji* (dış dünyaya yönelik devinim) ile dış dünyanın yarattığı tatsızlıktan kurtulup Ben'e sığınma amacını güden temel özsever kaçışın dile getirdiği *kaygı* arasındaki ilk ikiliğin temelidir. Tekhücreli canlıda yalancı ayakların uzatılıp çekilmesi «cinsel enerji»nin uzayıp çekilmesine sırf biçimsel olarak benzemekle kalmaz. Dış dünyada karşılaşılan tatsızlık cinsel enerjinin geri çekilmesine ya da kişinin iç dünyasına doğru kaygıyla kaçmasına (özsever kaçışa)

yolaçar; doyurulmayan arzuların yarattığı tatsız gerilimse dış dünyaya doğru birtakım kapıların açılmasını sağlar. Dış dünya insana yalnız haz ve doyum verseydi, kaygıya gerek kalmazdı. Oysa gerçekte çoğu kez tatsızlık ve tehlikeyle karşılık verdiğinden, nesneye yönelik cinsel enerjinin itişi tam tersiyle, özsever kaçış eğilimiyle dengelenir. Özsever kaçışın en birincil anlatımı kaygıdır. Cinsel arzuyla dünyaya yaklaşmak ve özsever tutumlu dünyadan kaçmak bütün canlı varlıklarda karşımıza çıkan çok temel bir işlevin belirtileridir. Bu işlev tükhücreli canlıda kansunun ters yönlü iki devinimiyle kendini gösterir: akımlardan biri merkezden çevreye, öbürü de çevreden merkeze doğrudur.[3] Ürkünce benzin sararması, korkunca titremek vücudun dış kesimlerindeki enerji yatırımlarının merkeze doğru kaydığını gösterir; bu kayma, vücudun dış kesimlerindeki kan damarlarının daralması ile merkezdeki damarların genleşmesinden ötürüdür (kaygının yarattığı durgunluk). Cinsel uyarılma sırasında vücudun dış kesimlerindeki dokuların (derinin) şişmesi, kızarması, ısınmasıysa kaygı hâlinin tam tersidir; hem ruhsal, hem bedensel (işlevsel) açıdan, enerji akımının vücudun merkezinden dış kesimlere, dış dünyaya yöneldiğini gösterir. Erkeklik örgeninin dikilmesiyle dişilik örgeninin kayganlaşması sevişme sırasında bu enerji akışını dile getiren belirtilerdir; kamışın büzülmesiyle dölyolunun kuruması da enerji yatırımının tam ters yönde olduğunu, vücuttaki özsuların içeri doğru çekildiğini gösterir.

Cinsel uyarılma ile *kaygı* arasındaki ilk ikilik, bireyle dış dünya arasındaki temel karşıtlığın, iç çatışkının ruhsal gerçekliğini oluşturan karşıtlığın ruhsal dünyaya yansımasından başka bir şey değildir: «arzuluyorum/korkuyorum». Demek ki kaygı, dış dünyanın getirdiği bir yasaklamanın ya da enerji yatırımlarının vücudun merkezine doğru kaymasının sonucu olsa da, her şeyden önce bir iç gerilimi dile getirir. Dış dünyanın yasak koyması hâlinde, kaygılı durgunlukla («güncel kaygı»yla) karşılaşırız, ikinci durumdaysa bireyi yine cinsel durgunluğa ve kaygıya götüren «gerçek bir tehlikenin yarattığı kaygı»yla *(Realangst).* Başka bir deyişle, iki tür kaygı (kaygıdan ileri gelen cinsel durgunluk ve *Realangst)* da aynı temel görüngüye dayanır: enerjinin merkezde toplanması (enerji durgunluğu). Bu ikisi arasındaki

---

[3] WEBER'e göre, tatsızlık duyumu vücuttaki akışkanların dışa doğru, haz duyumuysa merkeze doğru yönelmesiyle eşzamanlıdır. Ayrıca bkz. Fr. Kraus, *Syzygiologie. Allgemeine und spezielle Pathologie der Person,* 1926.

ayrım, birincinin doğrudan doğruya durgunluktan ileri gelmesine karşılık ikincinin gerçek bir tehlikeden doğmuş olmasındadır; enerji yatırımı merkeze kayıp merkezî sinir dizgesinde enerji durgunluğuna yolaçtığı zaman, bu ikinci olayın etkisiyle hastalıklı durgunluğa dönüşür. Başlangıçtaki kaçma tepkisi, «içine kapanma» sonradan oluşum bakımından çok daha yakın tarihli bir kaçışa dönüşür, bu da bireyle tehlike arasındaki uzaklığı artırır; ve bu seferki kaçış devindirici bir dizgenin gelişimine bağlıdır (kas yoluyla kaçış).

Varlığın kendi vücuduna sığınması ile «kas yoluyla kaçış»ın dışında, daha yüksek bir dirimsel örgütlenme düzeyinde, çok önemli başka bir tepki gözümüze çarpar: tehlike kaynağının ortadan kaldırılması. Bu tepki ancak *yıkıcı güdü*'yle[4] dile gelebilir. Dayandığı ilke, özsever kaçışın doğurduğu durgunluk ya da kaygının yokedilmesidir; aslında, gerilimden kaçınmak ya da kurtulmak üzere başvurulan özel bir yöntemle karşı karşıyayızdır. Gelişmenin bu aşamasında, dünyaya yönelik devinim iki değişik biçime girebilir: bir gereksinmenin (cinsel arzunun) doyurulmasına ya da onu yaratan nedenin ortadan kaldırılmasıyla (yıkıcılık) herhangi bir tehlikenin savuşturulmasına yönelik olabilir. Böylece, cinsel arzuyla kaygı arasındaki ilk ikilikten doğan ve cinsel arzu («sevgi») ile yıkıcılığı («nefret»i) karşı karşıya getiren ikinci bir ikiliğin boygösterdiğini görürüz. Herhangi bir güdüsel doyumun kösteklenmesi ya cinsel arzunun ilk karşıtı olan kaygının doğmasına, ya da oluşum sırasında o güne daha yakın, kaygıyı ortadan kaldırmayı amaçlayan yıkıcı güdünün belirmesine yolaçar. Bu iki tepki türüne uygun iki ayrı kişilik türü vardır; dönüşümceli kişilik tehlike karşısında tabanları yağlar, zorlanımlı kişilikse tehlike kaynağını yoketmeye çalışır. Özünü ezmekten hoşlanan kişilik hem üretken cinsel arzudan, hem de tehlike kaynağını kurutmak üzere girişilecek yıkıcı eylemden habersizdir. Bu yüzden, iç dünyasındaki gerilimi dolaylı yollardan gidermeye uğraşır: gizli bir sevgi arayışına çıkar. Bu girişimlerin hep başarısızlıkla sonuçlandığını söylemeye gerek yoktur.

---

[4] Besinin parçalanıp özümlenmesiyle açlığın giderilmeye çalışılmasını da yıkıcılık eğilimi sayabiliriz. O zaman, «yıkıcı güdü» *kökenden gelen* dirimsel bir veri olur. Ama, besin elde etmek için yapılacak yıkımla yıkım için yıkımı birbirinden ayırmak gerekir. Birinciye «güdüsel itki» adını verebiliriz. İkinciyse bizi belli bir hedefe götüren bir araçtır. Birinci durumda yıkım, *öznel* olarak, salt kendisi için arzulanır; ikinci durumdaysa, yalnızca nesnel bir veridir. Eylemin temel nedeni yıkım değil, açlıktır.

Karşıt güdülerin oluşturduğu ikinci çiftin (cinsel arzu/yıkıcılık çiftinin) işlevi, dış dünya yalnız cinsel doyuma değil, aynı biçimde yıkıcı güdünün doyurulmasına da set çektiği için yeni bir değişime uğrar. Cezalandırılma korkusundan ötürü, her yıkıcı güdü kaygı yüklenir, bu da özsever kaçış eğilimini artırır. Böylece dördüncü çift, *yıkım/kaygı* ikilisi gelişmiş olur. Bu ikilik kişiliğin iyice yüzeyinde geliştiği hâlde, Adler'in bireyci ruhbilimi onu hiçbir zaman aşmak istememiştir. Yeni karşıt güdü çiftlerinin oluşumu sürer gider, çünkü bunların hepsi önceden varolan eğilimlerle dış dünya arasında patlak veren yeni çatışkılardan doğar. Bir yandan, herhangi bir cinsel eğilimin her kösteklenişi yeni yıkıcı güdüler doğurtur; bunlar, yıkıcı eğilimlerle cinsel eğilimlerin karışımı demek olan elezerliğe dönüşebilir. Öte yandan, çok belirgin kaygı eğilimiyle kaygıya kaynaklık eden gerilimleri yıkıcı yöntemlerle yoketme girişimleri yıkıcı güdüleri besleyip güçlendirir. Bu güdülerin her biri dış dünyadan gelen yeni bir cezalandırılma gözdağıyla karşılaştığından, tam bir kısırdöngünün varlığından sözetmeye hakkımız vardır; bu kısırdöngünün ilk itkisi kaygıya da kaynaklık eden ilk cinsel güdünün kösteklenmesindedir. Dış dünyanın verdiği gözdağlarıyla yıkıcı güdülerin bastırılması kaygıyı arttırmak ve cinsel enerjinin boşaltılmasını güçleştirmekle kalmaz, ayrıca yeni bir ikiliğin doğmasına yolaçar. Dış dünyaya yönelik yıkıcı güdüler içe, Ben'e döndürülür, böylece *özyıkım güdüsü* doğar; yıkıcı güdü, tıpkı *özezerlik* gibi, elezerliğin uzantısıdır.

Bu bağlam içinde, suçluluk duygusunun çok daha sonra, söz konusu ikiliklerin evrimi sırasında, tek ve aynı nesneye hem sevgi, hem nefret beslendiği zaman ortaya çıktığını belirtelim. Devinimbilim açısından, suçluluk duygusu, ketvurucu kaygının tıpatıp aynısı olan ketvurulmuş saldırganlık kadar yoğundur.

Bakımevindeki deneyimlerimize dayanarak, ruhsal süreç konusunda şu özetlemeyi yapabiliriz: 1) Özezerlik, ruhsal evrimin çok sonraları ortaya çıkan bir ürünüdür. Üç, dört yaşından önce özezerliğe pek rastlanmaz. Bu olgu, tek başına, özezerliğin kökenden gelen dirimsel bir güdü olamayacağını kanıtlamaya yeter. 2) Bir ölüm güdüsünün varlığını doğrular gibi gözüken görüngülerin hepsi kişinin dünyanın dışına (kas yoluyla değil) *özsever*likle kaçışının belirti ve sonuçlarıdır: özyıkım güdüleri, Ben'e döndürülmüş yıkıcı eğilimlerden gelir; sürüp giden sinir hastalıkları sonucunda ortaya çıkan dokusal çöküntü cinsel tutumbilimde kendini gösteren süreğen bozukluklarla, hiçbir zaman gi-

derilemeyen, işlevsel temele dayalı sürekli iç gerilimlerle kolayca açıklanır; bu dokusal (bedensel) çöküntüyü, öznel açıdan hiç istenmeyen, ama nesnel bir temelden kaynaklanan sürekli ruhsal acı doğurur; bilinçli ölüm arzusu, hiçliğe (Nirvana'ya) dönme isteği üretken cinsel doyumdan yoksun kalmanın ve mutsuzluğun sonucudur. Bu istek bile bile seçilmiş bir yazgıya boyuneğişi, özünde tatsız sayılan şu dünyadan kaçıp hiçliğe sığınma özlemini dile getirir; böyle birinin özlediği hiçlik, cinsel arzunun ağır basmasından ötürü, *bir tür cinsel doyum gibi,* ana kucağına dönüş gibi, ananın bize sağladığı koruma ve özenlere kesin el koyuş gibi gözükür. Cinsel enerjinin (arzunun) dış dünyadan Ben'e doğru çekilmesi, yâni her türlü özsever gerileme belirtisi şimdiye dek ölüm güdüsünün varlığına kanıt sayılmıştır. Gerçekte, bunlar dış dünyanın beslenme ya da sevi gereksinmelerine vurduğu güncel kösteklere gösterilen tepkilerden başka bir şey değildir. Eğer tepki güncel doyumsuzluklar yokken de alabildiğine gelişmişse, çözümleme sonradan Ben'e doğru kaçışı belirleyen, *çocukluğun ilk yıllarında* yaşanmış cinsel doyumsuzlukların varlığını ortaya çıkarır; böylelerinin ruhsal yapıları sonradan dünyanın önlerine çıkardığı doyum olanaklarından yararlanmaya izin vermez. Şu düzmece «ölüm güdüsü»nün varlığını kanıtlamak üzere sık sık anılan karakaygı (melankoli) kendi eliyle canına kıyma eğilimlerinin ikinci elden güdüler olduklarını gösterir aslında. Bunlar, ilkin, üretken cinsel işlevin bütünüyle kösteklenmesinden ötürü saplanma noktasına dönüşmüş doyumsuz ağız bölgesi cinsel etkinliği, sonra da bastırıldığı ve Ben'e yöneltildiği için ancak özyıkımla dile gelebilen yıkıcı güdü üstüne oturtulmuş üstyapılardır. İnsan kendi canına kıyarsa, bunu dirimsel bir gereklilikten, ya da «ölmek istediğinden» değil, gerçek yaşam karşısına ancak kendi kendini yoketmenin ortadan kaldıracağı dayanılmaz gerilimler çıkardığı için yapar: dış dünyanın alabildiğine tatsız bir gerçeklik hâline gelişi gibi, güdü çarkı da son derece tatsız bir iç gerçekliğe dönüşmüştür. Her canlıyı devindiren biricik motor hazdan başka bir şey olmayan gevşemeyle gerilmenin birbirini izlemesi olduğundan, artık hiçbir iç ya da dış gevşeme olasılığı göremeyen canlı, yaşamayı arzulamaz olur. Kendini ortadan kaldırmak ona rahatlamanın tek ve biricik yolu gibi gözükür. Dolayısıyla biz, ölüm arzusunda bile haz/acı ilkesinin dile geldiğini öne sürebiliriz.

Bunun dışındaki görüşler temel bakımevi bulgularını hesaba katmaz, dünyamızın gerçek yapısını es geçerler; oysa bu sorun, bizi ister

istemez içinde yaşadığımız toplumsal düzeni eleştirmeye götürür; dolayısıyla bu görüşler çözümsel sağaltımın en iyi kaynaklarını ellerinin tersiyle iterler. Çözümsel sağaltım hastaya ancak çözümleme yoluyla dış dünyanın kafasına çaktığı cezalandırılma korkusunu ortadan kaldırarak, içinde biriken gerilimleri dirimbilime ve cinsel tutumbilime uygun düşen biricik yöntemle, yâni bedensel boşalmanın getireceği doyumla yoketmesine izin vererek rahatlama ve iyileşme getirebilir.

Özünü ezme eğilimi konusunda bakımevinde elde edilen bulgular cezalandırılma gereksinmesini gereksiz kılmaktadır; özezerlik kendini cezalandırmaya hiç mi hiç aldırmadığına göre, bu gereksinme nerde işe yarayabilir acaba? Özezer elbette acı çekmektedir, ama bunu öznel olarak istememektedir; özaşağılama, üreme örgenlerinin iğdiş edilmesi tehlikesinden korunmaya yarayan bir düzenektir; kendi kendini cezalandırmalar çok korkulan başka cezaların yerini almak üzere uygulanan daha hafif cezalardır; yendiği düşlenen sopalar bunları yiyene hiçbir sorumluluk bırakmayan biricik rahatlama araçlarıdır. İşin başında ortaya atılan üretken cinsel etkinlik denklemi bugün de geçerlidir: sinir hastalığı, cinsel güdüyle buyurgan toplumun insanların tepesinde dolaştırdığı cezalandırılma korkusu arasındaki çatışkıdan doğmaktadır. Bu denklemin benimsenmesi bizi ölüm güdüsü varsayımından uzaklaştıran sonuçlara götürmektedir. Acıyı insana toplum çektiriyorsa, akla hemen hangi nedenle sorusu gelmektedir. Freud'a göre, doyumsuzluk, yasaklama dış dünyadan kaynaklanmaktadır. Bu son derece yalın sav, sonradan, ölüm güdüsü varsayımıyla karartılmıştır. Bayan Benedek'in aşağıdaki sözleri bize bunu açıkça kanıtlamaktadır: «Güdülerin iki yanlılığı kuramını yalnızca eski güdü kuramı çerçevesinde benimsersek, dosdoğru boşluğa varırız. Çünkü, insan vücudunun neden cinsel etkinliğe karşı çıkan düzenekler geliştirdiği sorusu yine yanıtsız kalır.» Kısacası, ölüm güdüsü varsayımı bize cinsel etkinliğe karşı çıkan «iç düzenekler»in, dış dünyanın, toplumun zorla benimsettiği yasakları yansıtan aktöresel ketvurmalar olduklarını unutturmaktadır. Ölüm güdüsünün, eski kurama bağlı kalırsak, içinde yaşadığımız toplumdan kaynaklanan birtakım olguları dirimbilimsel kanıtlarla açıklaması gerekirdi. Şimdi geriye, insanoğlunun çektiği acılardan sorumlu tutulan «denetlenemeyen yıkıcı içtepiler»in dirimsel değil, toplumsal kökenli olduklarının gösterilmesi kalıyor; bastırılan cinsel enerji yıkıcı enerjiye çevrildiği için, saldırganlığı «dizginlenmez bir içtepi»ye

dönüştüren cinsel yaşamın buyurgan eğitimle baskı altına alınmasıdır. Ekinsel (kültürel) yaşamımızın şu düzmece «özyıkım eğilimi»nin belirtileri gibi gözüken yanları aslında böyle bir güdüden kaynaklanmaz! Onlar, cinsel yaşamın bastırılmasından çıkar sağlayan şu buyurgan toplumun açıkça yıkıcı olan niyetlerinin belirtileridir.

Üçüncü Kesim

RUHÇÖZÜMLEMESİNDEN ACUNSAL YAŞAM ENERJİSİNİ İNCELEYEN DİRİMSEL - DOĞABİLİME

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUHSAL BAĞINTI VE BİTKİSEL AKIM

GİRİŞ

Aşağıdaki bilimsel açıklama, 1934 Ağustos'unda Lucerne'de, Uluslararası Ruhçözümlemesi Kurultay'ında yaptığım konuşmanın geliştirilmiş biçimidir. 1933'te yayımladığım *Kişilik Çözümlemesi* adlı yapıtımda anlattığım kişilik çözümlemesi tartışmasını kaldığı yerden sürdürmektedir. Adı geçen kitapta işlenmemiş iki sorunu ele almaktadır: *ruhsal bağıntı eksikliği, bunun yerini tutan ilintiyi sağlayan düzenekler; duygusal yaşamın bitkisel (sinirsel) ve ruhsal belirtilerinin iki yanlı birliği.* Bu sonuncu soruna ayrılan bölümler, «Der Urgegensatz des vegetativen Lebens» (Bitkisel Varoluş Biçimlerinin Kökensel Karşıtlığı) ve «Die vegetative Urform des Libido-Angst-Gegensatzes» (Cinsel Arzu/Kaygı Karşıtlığının İlk Sinirsel Biçimi) adlı yazılarımın yinelenmesinden oluşmaktadır *(Zeitschrift für pol. Psychol. und Sexualökonomie,* 1934).

Okuyacağınız bilimsel açıklama, *ruh* ile *beden* (doku) arasındaki ilintileri inceleyen çetin soruna küçük, ama hekimlik deneyimlerine dayanan bir katkı getirmektedir. Kişilik çözümlemesi uygulayımı araştırmacıların eline, başlangıçtaki uygulayımsal (teknik) güçlükler aşıldıktan sonra, bulgularımın eğriliğini/doğruluğunu sınayabilmeye izin veren bir yöntem sunmaktadır.

Ruhsal ve bedensel işlevlerin «bütünselliği» ve birliği sorununu işleyen, bugüne dek yayımlanmış yapıtları eleştirmekten özenle kaçındık. Cinsel enerjiyi çekip çevirme bilimi (cinsel tutumbilim) bu soruna şimdiye dek es geçilen belirtilerinden biri, *bedensel boşalma*

aracılığıyla yaklaşmakta, bunu yaparken de işlevciliğin yöntemlerini uygulamaktadır. Dolayısıyla bugün elimizde bulunan metinlerin eleştirilmesi zamansız kaçacaktır. Böyle bir tartışma kendi görüşlerimin daha kesinleştirilmesini, ruhçözümcülerin de bedensel boşalma sorunu karşısında belli bir tutum takınmalarını gerektirirdi. Oysa, bugün ikisi de olmamıştır.

Freud'un ölüm güdüsü kuramının bakımevi deneyimlerine dayanarak çürütülmesi bugün de değerini korumaktadır. Hiçliğe (Nirvana'ya) yönelik oldukları öne sürülen eğilimlerin derinlemesine çözümlemesi, bu kuramın henüz açıklanamamış birtakım olguları açıklama ereğini güttüğü konusundaki görüşlerimi pekiştirmiştir; ayrıca, bu açıklama girişimi de kandırıcıydı.

Denememizin ereği belki de ruhçözümcüleri işlevciliğe yöneltmek, genç cinsel tutumbilim uzmanlarıyla kişilik çözümleyicilerine kişiliğin çözümlenmesinden daha iyi sonuç alabilmelerine izin verecek kuramsal ve kılgısal gereci sağlamak olacaktır. İlinti eksikliğiyle ilinti kurma korkusunun bulunup ortaya çıkarılması kişilik çözümlemesi kavram ve uygulayımlarına yeni bir atılım kazandırmıştır. Burada gözler önüne sereceğim verilerin bir süre sonra eksik ya da yanlış çıkması olasılığı büyüktür. Böyle bir şey ancak yeni kuramların geliştirilmesinin hep canlı deneyimle doğrulanması gerektiğini gösterecektir. Kişilik çözümlemesini yakından tanımak isteyenler, burada ilk kez değinilen ilintileri, ruhsal bağıntı ile bitkisel (sinirsel) uyarılırlık arasındaki ilintileri tanıyıp uygulamakta güçlük çekmeyeceklerdir. Bu ilintilerin bulunması ruhsal sağaltım çalışmamızın üstüne çöken gizemcilik havasını dağıtmakla kalmayacak, ayrıca geçmişte olanaksız sayılan birtakım sonuçların elde edilmesine de izin verecektir. Öte yandan, okurlarımı aşırı bir iyileştirme coşkusuna karşı uyarmak isterim. Kişilik çözümlemesinin üstünlüğü tartışma götürmez elbet. Ancak, son evrelerinin, özellikle bedensel boşalma ereğiyle karşısındakine değme kaygısının yeniden canlandırılması çok daha titiz bir sınavdan geçirilmelidir. Beri yandan, bedensel boşalma kuramı, yandaşlarınca bile çoğu kez kötü yorumlanmaktadır. En sık karşılaşılan yanılgı, *bedensel boşalma öncesi* uyarılmayla karıştırılan, bedensel boşalma sırasındaki kavrulmamış, denetimdışı kendini bırakmanın hesaba katılmamasıdır. Bütün bunlara, bedensel boşalma sorununu aydınlığa kavuşturmadan elde edilen başarılı kişilik çözümlemesinin yalnızca rastlantıdan ileri geleceğini de ekleyelim.

Okuyacağınız bilimsel açıklamaya temel olan, Uluslararası Ruhçözümlemesi Kurultayı'nda yaptığım aşağıdaki konuşma, yöneticiler görüşlerimi paylaşmadıkları için, Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği'nden çıkarılmama yolaçmıştır.

Şubat 1935

W.R.

1. BAŞLANGIÇ NOKTASI: GÜDÜYLE DIŞ DÜNYA ARASINDAKİ ÇATIŞKI

Önce, çalışmalarıma başlangıç noktası olarak aldığım *eski* ruhçözümlemesi kavramlarını kısaca özetleyelim. Bu çıkış noktasını bilmezsek, kişilik çözümlemesine dayandırılan araştırma sonuçlarını anlayamayız.

İlk ruhçözümsel kavramlar *güdüler* ile *dış dünya* arasındaki çatışkıdan kaynaklanmaktadır. Bugün yürürlükte bulunan kuramların bu temel görüşü az çok es geçmeleri şu doğru olguyu hiç mi hiç değiştirmez; zaten her ruhçözümcü her durumda bunun sağlamlığını doğrulayabilir; ve o, çözümcü ruhbilimin en dokunaklı yarar sağlayan denklemidir. Bu görüşe göre, ruhsal süreç güdüsel gerekliliklerle dış dünyanın getirdiği yoksunluklar arasındaki çatışkıdan doğmaktadır; bu çatışkı da, ikinci bir evrimle, iç dünyada, arzuyla vazgeçme arasındaki çatışkıya yolaçmaktadır. Sözünü ettiğimiz vazgeçme, hani şu «içten gelen aktörelilik»in can damarıdır. Ruhsal çatışkının zihinde böyle canlandırılmasının oluşturduğu temel kuramları yeniden anımsamakta yarar vardır. Güdüsel doyumdan yoksun kalmanın kökeni sorusunu ortaya attığımız an, ruhbilimin sınırlarını aşmakta, ruhbilimden apayrı sorunlarla uğraşan toplumbilim alanına girmekteyiz. Dolayısıyla, toplumun neden güdülerin baskı altında tutulmasını istediği sorusu ruhbilimsel terimlerle yanıtlanamaz. Bu soru *toplumsal*'dır, daha doğrusu, tutumbilimsel çıkarlara dayanır.[1] Siyasetle bilimi birbirine karıştırdığımı söyleyerek beni suçlayanlar kusura bakmasın, ama siyasal ruhbilim işte bu tepeden tırnağa bilimsel sorunun göbeğinden çıkmaktadır.

Doğal cinsel arzularının baskı altına alınışının —örneğin ölüm

[1] Bkz. *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* adlı yapıtım.

güdüsü kuramının— herhangi bir dirimsel etkenden değil, toplumsal çıkarların korunması kaygısından kaynaklandığını; ana-babasıyla eğitimcilerinin yerleşik toplumsal düzenin bilinçsiz kapıkulları olduklarını gören genç, bu buluşları ilginç bir bilimsel sav saymakla kalmayacak, yoksulluğunun da bilincine varacak, sözü geçen baskının kutsallığına inanmak istemeyecek, anasına babasına ve hizmet ettikleri toplumsal erke başkaldıracaktır. Bu, belki de onun için, eleştiri yeteneklerini kullanarak akılyürütmenin ilk fırsatı olacaktır. Ve bu, benim cinsel siyaset adını verdiğim şeyin yarattığı sayısız sonuçtan biridir.

Cinsel baskının toplumsal kökeni*'nin bulgulanması bizi toplumsal, yâni siyasal etkinliklere götürür. Bernfeld, XIII. Kurultay'da, gençlerin cinsel ilişki düşkünlüğünün yetersiz eğitimden kaynaklandığını söyledi. Bu bakış açısı gençlerin sinirceli suçluluk duygularını arttırmaktan, erginliğin doğal ölçütlere uygun evrimini aksatmaktan, gençlik sorununa olumlu bir katkıda bulunulmasını engellemekten başka işe yaramayacaktır, çünkü söz konusu katkı ancak cinsel tutumbilimden gelebilir. «Nesnel bilim» gençlerin evriminin erginlik çağına gelmiş insanların cinsel yaşamına yöneltilen toplumsal baskıyla açıkça belirlendiğini göz göre göre bilmezlikten gelse de, erginlik çağı sorunu bitkisel uyarılma ile ruhsal davranış arasındaki ilintilerin egemenliği altındadır. Çünkü bitkisel enerjilerin cinsel tutumbilimle düzene sokulması olanakları işin özünde toplumun gençlerde yarattığı ruhsal yapıya bağlı kalmaktadır*

Ben'in, daha sonra aktöre anlayışı ya da güdüsel kotvurma biçiminde iç dünyaya katılan toplumsal etkilerle dirimsel gereksinmeler arasında bir uzlaştırma aramak zorunda olduğunu biliyoruz. Dirimsel gereksinmelerin ruhsal belirtilerini, Hani Şu Şey (bilinçaltı) denen görüngüyü daha derinlemesine incelersek, tıpkı toplumbilimsel sorunlar gibi ruhbilimsel araştırma yöntemleriyle yaklaşamayacağımız işlev ve dirimbilim sorunlarıyla burun buruna geliriz. Burada, ruhbilimsel yöntemin sınırlarını kabul etmek zorunda olduğumu görüyorum; oysa karşıtlarım, tıpkı dirimbilime yaptıkları gibi toplumbilimi de ruhbilimselleştiriyorlar. Okur, kişilikten, yâni ruhsal oluşumlardan yola çıkarak bitkisel uyarılmaların gelişmesini ele alışıma şaşabilir. Böyle yapmakla, kendi ilkelerimi çiğneyip çiğnemediğimi merak edebilir. Bu eleştiriyi daha sonra yanıtlayacağız.

2. BİRKAÇ UYGULAYIMSAL ÖNKOŞUL

Ruhsal aygıtla bitkisel uyarılma arasındaki ilintileri iyi kavrayabilmek için, önce uygulayımsal yöntemlerimizdeki yanılgı kaynaklarından kurtulmak gerekir. Çözümsel çalışmada kuramla kılgıyı birbirinden ayırmak olanaksızdır. *Yanlış bir kuramsal tutum bizi ister istemez yetersiz uygulayıma götürür; yetersiz uygulayım da aynı biçimde yanlış kuramsal kavramlarla sonuçlanır.* Ölüm güdüsü kuramını doğuran nedenleri araştırdığımız zaman, başka bir incelemede ele aldığımız toplumsal düşüncelerin yanında, birtakım uygulayım yanlışlıklarıyla karşılaşırız. Viyana Ruhçözümsel Sağaltım Topluçalışması'na katılanların çoğu *gizli olumsuz aktarma*'nın yarattığı güçlükleri anımsayacaktır.

Olumsuz aktarma kuramı Freud tarafından çok önceleri geliştirildiği hâlde, ancak 1923/1930 yıllarında uygulamaya konabilmiştir. Freud'un ölüm güdüsü kuramını dayandırdığı bakımevi temeli şu «olumsuz sağaltım» tepkisidir. «Olumsuz sağaltım» tepkisinden, hastaların çoğunun bizim çözümleme çalışmasına olumsuz tepki göstermelerini, bundan ötürü sinirceli tepkilerinin gittikçe azalacak yerde güçlenmesini anlamak gerekir. Freud bundan, hastaların «cezalandırılma gereksinmesi» adını verdiği, bilinçdışı bir suçluluk duygusuna kapıldıkları sonucunu çıkardı; söz konusu suçluluk duygusu hastayı çözümleme çalışmasına karşı çıkmaya, çektiği sinirceli acıya gittikçe daha çok gömülmeye itiyordu. *Das Ich und das Es* (Ben ve Hani Şu Şey)'in yayımlanmasından sonra, birkaç yıl Freud'un görüşünü paylaştığımı itiraf ederim; ama ondan sonra, bu açıklamanın doğruluğundan kuşkulanmaya başladım. Topluçalışma'ya sunulan uygulayımsal durum bildirileri yavaş yavaş olumsuz sağaltım tepkisini örten giz perdesini dağıttı. Gerçekten de, sözü geçen durum bildirileri hastaların bilinçaltına itilmiş nefret duygularının doğurduğu olumsuz eğilimlerin ya üstünkörü çözümlendiğini, ya da hiç çözümlenmediğini gösteriyordu; ruhçözümcüler öncelikle olumlu aktarma belirtileri üzerinde duruyorlardı; en uzman çözümcülerin bile bu kuralın dışında kalmadıkları gözleniyordu; ve —belki de en önemli nokta buydu— altta yatan, kılık değiştirmiş, bilinçaltına itilmiş nefretin belirtileri genellikle olumlu aktarma diye yorumlanıyordu. İskandinavyalı ruhçözümcülerin 1934'te Oslo'da toplanmalarından çok kısa bir süre önce bu olgunun doğru açıklamasını bulabildim. Çözümleme

çalışması, boşaltılması gereken ruhsal enerjileri açığa çıkarmaktadır. Oysa çözümcü, *ilkin* olumsuz eğilimleri bütünüyle ortaya çıkarmadan öncelikle ya da yalnızca *olumlu* aktarmalara bağlanırsa, zincirden kurtarılan sevisel gereksinmeler, tıpkı eskiden sevilecek nesneye duyulan bastırılmış nefret güdülerinin oluşturduğu iç engellere toslayışları gibi, çözümleme sırasında yaşanan doyumsuzluklara toslamaktadır. Kısacası, çözümcü sevi güdülerini «zincirden kurtardığını» sanırken, hastanın sevme yeteneğinden eskisi kadar yoksun olduğunu saptar.

Doyumsuz kalan sevgi nefrete dönüşür. Bilinçdışı nefret güdüleri yapay olarak yaratılan bu yeni nefreti mıknatıs gibi çeker; ikinci elden nefret de aynı derecede bilinçdışı kaldığından, hiçbir boşalıma olasılığının bulunmayışından ötürü, *özyıkım eğilimi*'ne dönüşür. Demek ki hastalarımızda gözlediğimiz cezalandırılma gereksinmesi sinirceli çatışkının nedeni değil, *sonucu*'dur; olumsuz sağaltım tepkisine gelince, o da başvurulan uygulayımın *altta yatan olumsuz aktarmayı ortadan kaldırmaya yetmeyişi*'yle açıklanıyordu. Bunun kanıtıysa, şu iki kural gözetildiği zaman olumsuz sağaltım tepkisinin belirmeyişiydi: her şeyden önce, gizli olumsuz tutumu billûrlaştırmak, hastanın bu tutumun bilincine varmasını sağlamak gerekir; ikinci olarak, bağlarından kurtarılan saldırganlığın rahatça boşaltılmasını sağlamak, her türlü özezer eğilimi kökenden gelme bir özyıkım güdüsünün belirtisi değil, dış dünyadaki birtakım nesnelere yönelik üstü örtülü saldırganlık saymak gereklidir. İkinci kuralsa şu: nefrete dönüşmedikçe, yani düşkırıklığı tepkileri belirmedikçe, ya da sözü geçen belirtiler kandaşıyla cinsel ilişki kurma tasarımlarında toplanmadıkça, olumlu sevgi belirtileri üzerinde durmamak gerekir. Sırası gelmişken, kişilik çözümlemesi uygulayımıyla ilgili düşüncelerimi kendisine ilk açtığımda Freud'un gösterdiği, sonradan bir sürü hekim arkadaşın paylaştığı eleştirel tepkiyi yanıtlayalım. Seçme yapmaktan kaçınmak, önümüze gelen çözümsel araç gereci geliş sırasına göre çözümlemek gerekir denmiyor mu? Ben bu soruya *Kişilik Çözümlemesi* adlı yapıtımda karşılık verdim, dolayısıyla burada yeniden ele almayı yararlı bulmuyorum. Ancak Freud'un ve yandaşlarının karşı çıkışı, kişilik çözümlemesine temel olan kuramın kökten aydınlatılmasına izin vermektedir. Olup biteni kısaca özetleyelim:

Bizim uygulayımın ereği bilinçaltındakini bilinçüstüne çıkarmaktır: buna yorumlama çalışması diyoruz. Bu çalışmayı *yersel* (topique) bakışaçısı belirler. Bizler, yorum yaparken, dirençlerin bilinçdışı ruh-

sal gereçle yorumlarımız arasında yeraldıklarını hesaba katmalıyız; bu dirençmeler kırılmazsa yorumun hiçbir iyileştirici etkisi olmaz. Bu, ruhsal sürece *devindirici güçler* açısından (dinamique) yaklaşımın ta kendisidir. Denetimli çözümlemeler ve topluçalışmadaki araştırmalar çözümcünün çoğunlukla yalnızca *yersel* bakışaçısına ağırlık verdiğini göstermiştir, oysa kuramsal olarak iki yaklaşımı da bilmektedir.

Bu bakışaçısı en katkısız anlatımını Stekel'le Rank'ın çözümleme uygulayımıyla ilgili düşüncelerinde bulmaktadır. Ancak şurasını da itiraf etmek gerekir ki, geçmişte hepimiz uygulama sırasında işin devindirici güçlerle ilgili yanını es geçtik, çünkü bunu nasıl ele alacağımızı bilmediğimizi açıkça söylemeliyim.

Kişilik çözümlemesi ruhçözümlemesinin yersel ve devinimsel yanlarına *tutumbilimsel ve yapısal* yanları katmaktadır. Kendi payıma, çözümleme çalışmasına ruhsal süreçlerle ilgili bütün bilgilerimizin katılması beni, daha önce bilindışı anı ve çağrışımların doğrudan doğruya yorumlanmasının yerine dirençmelerin yorumunun geçirilmesinin sağladığından çok daha kesin sonuçlara götürmüştür. Çözümleme uygulayımına tutumbilimsel ve yapısal bakışaçısı eklendiğinde, anı ve çağrışımların geliş sırasına göre yorumlanması gerektiğini savunan ön-ilke (postulat) geçerliliğini yitirmektedir.

Tek bir buluşma sırasında ortaya çıkan anı ve çağrışımlar alabildiğine değişiktir; değişik ruhsal katmanlardan ve gelişim evrelerinden gelirler. Tutumbilimsel düşünceler bize, üretkenlik-öncesi ve olumsuz tutumların giderilmesiyle başlayıp ortaya çıkarılan ruhsal enerjinin üreme aygıtında toplanmasıyla sonuçlanan belirli bir gidiş yolu çizmektedir. Her türlü ruhsal sağaltımın en önemli ereği bedensel boşalma gücünün yerine getirilmesidir. Bilinçaltına itilmiş duyguların özellikle değişik davranış biçimlerinde gizlenmesi de cinsel enerjinin şöyle ya da böyle kullanılmasından kaynaklanmaktadır; sürekli bir çözümlemeyle ve çocuklukta kafada tasarlanan düşlerle ilintilerini kurarak bu duyguları ortaya çıkarmak son derece önemlidir.

Demek ki kişilik çözümlemesi, öncelikle her bireyin kişilik yapısına bağlı belirli bir taslağa göre yürütülecektir. Yerleşik kurallara göre yürütülen her kişilik çözümlemesinde, içindeki çatışkılar, içerikler ya da yapılar ne olursa olsun, belli başlı birkaç evre göze çarpar:

a) Kişilik zırhının çözümlemeyle delinmesi;

b) Zırhın kırılması, yâni sinirceli dengenin kesin olarak bozulması;

c) Alabildiğine bastırılmış, duygu yüklü anı ve çağrışımların su yüzüne çıkarılması, o arada çocukluktan kalma dönüşümcenin yeniden canlandırılması;

d) Direnmesiz ortaya vurulan anı ve çağrışımların irdelenmesi; cinsel enerjinin üretkenlik-öncesi saplantılardan kurtarılması;

e) Çocukluktan kalma cinsel kaygının (durgunluğun yarattığı sinircenin) ve üretken cinsel etkinliğin canlandırılması;

f) Bedensel boşalma kaygısının belirmesi, bedensel boşalma gücünün yeniden kazanılması — ki bu, doğal ölçütlere uygun bir cinsel düzenleme kurulabilmesinin en başta gelen koşuludur.

Üretken cinsel etkinliğin geri getirilmesi pek çok ruhçözümcüye açık bir gerçek gibi gözükse de, bedensel boşalma gücü genellikle savsaklanmakta, yanlış değerlendirilmektedir. 1923'e dek, çözümsel sağaltımın resmen benimsenmiş başlıca erekleri «güdülerin sıkıdenetimden geçirilmesi» ve yüceltmeydi. Cinsel güçsüzlükle soğukluğa sinircenin özgül belirtileri değil, sıradan belirtiler gözüyle bakılıyordu. Bedensel boşalmanın varlığından haberimiz vardı elbet, ancak «içlerinde en küçük bir bedensel boşalma bozukluğu» taşımayan sinir hastalıklarının da bulunduğu öne sürülüyordu. Sinir hastalıkları, terimin en genel anlamında cinsel bozukluk sayılıyordu, oysa cinsel tutumbilimin bulguları üretken cinsel etkinlik bozukluğu taşımayan sinircenin bulunmadığını, sinircenin iyileşmesinin öncelikle bu bozukluğun giderilmesine bağlı kaldığını göstermiştir. Freud, Sachs, Nunberg, Deutsch, Alexander ve öbür ruhçözümcülerin çoğu üretken cinsel etkinliğin ruhsal-tutumbilimsel ve sağaltımsal imlemi konusundaki kuramımı yadsıdılar. Freud'un ancak 1933'te yayımlanan *Introductory Lectures on Psychoanalysis*'inde (Ruhçözümlemesi Üstüne İlk Dersler) üreme aygıtında yaşanan bedensel boşalma konusunda en küçük bir söz yoktur; Nunberg de *Neurosenlehre* (Sinircebilimi) adlı yapıtında bu konuya hiç değinmez. Dolayısıyla, sinircenin enerji kaynağı sorunu hep yanıtsız kalmıştır. Bedensel boşalma işlevinin sinir hastalıkları kuramına sokulması öteden beri can sıkıcı, yersiz bir iş sayılmıştır. Ve doğrusu aranırsa, bedensel boşalmanın incelenmesi ruhçözümlemesinden değil, işlevbilimden[2] kaynaklanmıştır.

Ferenczi'nin üretken cinsel etkinlik kuramı geliştirme girişimi ana çizgileriyle işlevsel ve dirimsel görüngülerin ruhbilimine uyarlan-

[2] Bkz. W. REICH, «Zur Triebenergetik» (Güdünün Enerji Kaynağı), *Zeitschr, für Sexualwissenschaft*, 1923.

masından öteye geçememiştir. Oysa bedensel boşalma ruhsal bir görüngü değildir. O ancak bütün ruhsal etkinlik temel bitkisel işleve indirgenebildiği, başka bir deyişle ruhsal etkinlik ortadan kaldırılabildiği zaman gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, bedensel boşalma ruhsal yaşama çekidüzen vermenin asal sorununu oluşturmaktadır. Onun ruhbilim alanına sokulması ruhsal işlevin niceliksel yanının kavranmasına ve ruhsal işlevlerle bitkisel (sinirsel) işlevler arasında bağ kurulmasına izin vermiştir; sinirceli süreçlerle ilgili çözümsel kurama büyük değişiklik getirmiştir. Eskiden, çağdaş insanda Oidipus karmaşasının bulunması sinir hastalıklarını açıklamaya yeter diye düşünülüyordu. Bu sav sonradan yüzüstü bırakılmadı elbet, ama ikinci derecede bir olgu sayıldı: gerçekten de, çocukla ana-baba arasındaki çatışkı ancak çocuğun cinsel enerji üretim/tüketimi bozulunca sinir hastalığına yolaçmaktadır; ana-baba-çocuk çatışkısı ancak o zaman bireyin cinsel tutumbilimine çekidüzen verebilme yeteneğini yoketmektedir; çatışkının enerjisi de sinir hastalığının doğmasına önayak olan cinsel enerji birikiminden gelmektedir.[3] Bu böyle olunca, görgül (empirique) içerik önemini yitirmekte, bitkisel (dirimsel) enerjinin şöyle ya da böyle kullanılması önem kazanmaktadır.

Ondan sonra, çözümlemenin ilk evrelerinde az ya da çok anı ve çağrışım elde etmek, hastanın geçmişini iyi ya da kötü tanımak daha az önemli gözükmeye başlamıştır. Belirleyici soru, çözümcünün *bitkisel enerji birikimlerini* yansıtan deneyimlere yaklaşıp yaklaşamadığı olup çıkmıştır.

Ruhçözümcülerin çoğu —cinsel tutumbilimle ilinti kurduktan sonra— sinir hastalıkları kuramında belirgen bu evrimi yakalayamamış, dolayısıyla, bedensel boşalma sorununun taşıdığı büyük önemi kavrayamamışsır. Ancak kişilik çözümlemesinin bedensel boşalma işlevindeki bozukluğun ruhsal görüngülerini yakalayabildiğini, öte yandan da, sözü geçen uygulayımın kimilerince itildiğini, kimilerince kötü kullanıldığını anımsarsak, özünü ezmekten hoşlanan kişilerde özgül bir bedensel boşalma duyumu korkusunun bulunduğunu gören ruhçözümcülerin şaşkınlığını anlamak kolaylaşır. Kişilik çözümlemesi yapmamış kişi uygun algılama örgeninden yoksun olduğu için, bu bulgu konusunda görüşünü söyleyemez. En iyi varsayımla, sorunu anlağıyla

---

[3] Bkz. *Bedensel Boşalmanın İşlevi* adlı yapıtımdaki ruhsal-sinircelerle güncel sinirceler arasındaki ilintileri inceleyen bölüm.

kavrayabilir, ama bedensel boşalma kuramının özü gözünden kaçar. Bana büyük bir kuşkuyla ya da «artık kendilerine hiçbir şey öğretilemeyeceği» inancıyla yaklaşan birtakım anlı şanlı çözümcüleri ruhçözümlemesinden geçirme fırsatını buldum. Sonunda kişilik çözümlemesi deneyiminin kendileri için yeni bir deneyim olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar, çünkü bu deneyimi kavrayabilmek için özel bir uygulayım gerekliydi; bu dediğimiz özellikle üreme örgeni çevresindeki kasların istençdışı kasılmaları sırasında kendini gösteren sahici bedensel boşalma duyumları için geçerlidir.

Bu kısa özetle yetineceğim. Ruhçözümlemesine kişilik yapısının ve cinsel enerji tutumbiliminin girmesi çözümlemeyi değiştirip karmaşıklaştırmakla kalmadı, aynı zamanda çözümleme uygulayımı konusundaki temel görüşlerimizi de büyük ölçüde değiştirdi. Uygulayımsal sorunlar karmaşıklaştı, ancak kişilik zırhı azıcık kırılabildiği zaman sağlanan daha büyük güvenlik ve daha uzun süre geçerli sonuçlarla bu sakınca bir ölçüde dengelendi. Yalnız, kişilik zırhının kırılması konusunda her zaman başarıya ulaşamadığımızı kabul etmek zorundayız.

Uygulayım konusunda, giderek ruhsal gelişimin devindirici güçleriyle ilgili birtakım temel kuramlarda ortaya çıkan değişikliklerden ötürü, son on iki yıllık (1933-1945 arasındaki) evrimi yakından izlememiş çözümcülerin uygulayım ve kuramlarımı anlamaları olanaksızdır. Aradaki uçurum, görüşlerimi paylaştıklarını söyleyenler için bile, aşılamayacak kadar derinleşmiştir.

Bu bağlam içinde, şu yanlış anlamayı ortadan kaldırmak isterim: herhangi bir yerde kuramlarımı açıkladığım zaman, çözümcüler iki bölüğe ayrılıyor. Birinci bölük anlattıklarımın nicedir bilindiğini öne sürüyor, «önemli açıklamalar»ımın yeni bir şey getirmediğini söylüyor; ikinci bölükse uyguladığım yöntemin ruhçözümlemesiyle ilgisi bulunmadığını, insanı yanıltan, kurallara aykırı bir uygulayım olduğunu. Kuramım nasıl olur da böylesine çelişik eleştirilere yolaçar? Bu soruyu yanıtlayabilmek için, bilimsel buluşumu nasıl gerçekleştirdiğimin anımsanması gerekir: kişilik çözümlemesi uygulayımım doğrudan doğruya Freud'un direnmeleri kırmakta uyguladığı yöntemden gelmektedir; dahası, onun mantıksal uzantısıdır. Dolayısıyla, son çözümlemede, Freud'un uygulayımıyla yüzde yüz çakışması gerekir; nitekim, kimileri, zaten benim yöntemi uyguladıklarını sanmaktadırlar. Oysa ben hekim arkadaşlarımın uyguladıkları çözümlemelerin

çoğunu elden geçirdim, yukarki söz doğrunun yakınından bile geçmez! Bunu, çalışmalarının sorumluluğunu üstlenmiş bir bilim adamı olarak söylemek zorundayım. Çünkü birtakım benzerliklere karşın, iki uygulayım arasında büyük ayrılıklar vardır. Çözümleme sürecine yepyeni birtakım ögelerin katılması, iyileştirme amacı olarak bedensel boşalma gücünün hastaya yeniden kazandırılmasının benimsenmesi çözümleme uygulayımını öylesine değiştirmiştir ki, ikinci kümedeki denetçiler burada artık ruhçözümlemesinin ölçütlerini arasalar da bulamazlar. Bu açıklamam yalın ve mantıklıdır, bütün bilimsel buluşlara rahatça uygulanabilir; yeni buluşlar, düşünler ve yöntemler gökten zembille inmezler; hep daha başka araştırmacıların çetin çalışmasının oluşturduğu sağlam kayaya yaslanırlar.

3. GÜDÜNÜN İŞLEV DEĞİŞTİRMESİ

Şimdi de, elde ettiğimiz kuramsal sonuçların ancak kişilik çözümlemesiyle gerçekleştirilebildiklerini, ancak bu yöntemin sağladığı kanıtlarla desteklenebileceklerini, çoktan modası geçmiş dolaysız yorum uygulayımına da, direnmelerin çözümlenmesi uygulayımına da dayandırılamayacaklarını göstermeye çalışacağız. Kişilik çözümlemesi uygulayımının temeli, doğrudan doğruya güdülerin değil, direnmelerin çözümlenmesiyle bilinçaltına itilmiş arzu ve düşüncelerin su yüzüne çıkarılmasıdır.

Karşıtlarım bu ilkeyi yanlış anlayıp beni kişilikle özsavunmasını birbirine karıştırmak, böylece kişilik sözcüğünün anlamını hakkım olmayarak sınırlandırmakla suçladılar. Bense, gerçekte, çözümleme sırasında *kişiliğin temel çizgisinin en belirgin direnmeye dönüştüğünü, çünkü çocukluğun ilk yıllarında işte bu iş için oluştuğunu* saptamakla yetindim. Kişiliğin özellikle cinsel yaşama çekidüzen verme konusunda daha başka işlevler üstlenmesine, dış dünyayla ilintinin sürdürülmesine ve ruhsal dengenin sağlanmasına yaramasına elinizdeki kitabın birinci kesiminde ayrıntılarıyla değindim. Bu yüzden, kuramıma yöneltilen eleştiri somut temellere dayanıyor gibi durmuyor.

Bu bağlam içinde en önemli kuramsal sorun, kişilik yapısı ile özsavunmasının yatağı olan Ben'in oluşumu ve işlevi sorunudur; çünkü hekim olarak sinir hastalıklarını iyileştirebilmemiz ancak Ben'in girişiği özsavunmasını anlayabilmemize bağlı kalacaktır. Hastalıkları geçirebilme yeteneğimizi Hani Şu Şey'i (Bilinçaltı Dünyasını)

değil, Ben'i daha iyi tanıyarak geliştirebiliriz.[4] Şimdilik şu kadarını söyleyelim ki, kişilik çözümlemesi sorunu on dört yıl çözümsel düşünceyi uğraştırmış olan başka bir sorunla çakışmaktadır.

Ben'in işleyiş biçimi nedir? Freud bizlere şunları söylediği zaman içimizi kaplayan coşkuyu hepimiz anımsarız: Bugüne dek yalnız Ben'i inceleyip anladık, buna karşılık arzunun bastırılması (bilinçaltına itil-

[4] *1945:* Saptamam, bu biçimiyle çok tekyanlı, dolayısıyla kusurluydu. Ben'in kuşandığı zırhın incelenmesi yalnızca atılması gereken ilk adımdı. Kişilik zırhının kuramsal ve kılgısal açıdan tanınması bize çok geniş bir alanın, dirimsel enerji alanının kapısını açmış, vücuttaki ve acundaki yaşam enerjisinin bulunmasını sağlamıştır. Ruhçözümsel kuramın «Hani Şu Şey» dediği şey, gerçekte, acunsal yaşam enerjisinin dirimsel dizgedeki doğal işlevinden başkası değildir. «Hani Şu Şey» terimi yalnızca dirimsel dizgede *bireyin istenci dışında* işleyen bir şeyin bulunduğunun doğaötesi anlatımıdır. Oysa bu «bir şey», «Hani Şu Şey» *doğal bir gerçeklik*'tir, *acunsal yaşam enerjisi*'dir. Canlı «dirimsel enerji dizgesi», «dirimsel düzenek», yoğunlaşmış acunsal yaşam enerjisinin özel bir biçimidir. Yakın geçmişte, bir ruhçözümcü «acunsal yaşam enerjisi»yle Freud'un «Hani Şu Şey»inin aynı olduğunu göstermiştir. Bu tanımlama, Aristo'nun ya da Driesch'ın «yetkinleşme» kavramıyla «acunsal yaşam enerjisi»ni bir saymak kadar doğrudur. Gerçekten de, «Hani Şu Şey», «yetkinleşme», «dirimsel atılım» ve «dirimsel enerji» deyimleri tek ve aynı gerçeği dile getirmekte, ancak bu türlü benzerlikler kimi zaman sorunları gereğinden çok yalınlaştırmaktadır. «Acunsal yaşam enerjisi», acunsal kökenli, gözle görülebilen, ölçülebilen, kullanılabilen bir enerjidir (iş yaptırma gücüdür). «Hani Şu Şey», «yetkinleşme» ya da «dirimsel atılım» gibi kavramlar bu gerçekliğin varlığından kuşkulanmamıza izin veren işaretlerdir yalnızca. Maxwell'in «mıknatıslı elektrik dalgaları» Hertz'in «mıknatıslı elektrik dalgaları»nın tıpatıp aynısı mıdır? Hiç kuşkusuz. Ancak, sonuncu dalgalarla okyanusun ötesine iletiler gönderebildiğimiz hâlde, aynı şeyi birinci dalgalarla yapamayız.

Bu türlü *kılgısal* ayrımları es geçen «doğru» özdeşleştirmeler çoğu kez son derece önemli doğabilimsel buluşların lâf kalabalığına gömülmesine yolaçmıştır. Bu gibi özdeşleştirmeler, geçenlerde bir dergide acunsal enerjiye «varsayımsal» nitelemesi yakıştıran toplumbilimcinin savı kadar bilimdışıdır. Alyuvarları «varsayımlar»la, «Hani Şu Şey»le, «yetkinleşme»yle yeni bir dirimsel güce kavuşturamayız, öldürücü urları ortadan kaldıramayız; ama acunsal yaşam enerjisiyle yapabiliriz!

Elinizdeki metnin ruhbilimsel tartışmaları *bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilim çerçevesinde* önemlidir. Acunsal enerjiyi inceleyen doğal dirimbilimse bu çerçevenin dışına taşmaktadır. Vücuttaki dirimsel enerjinin işlevlerini kavrayışımız geliştikçe, bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilimin ortaya attığı sorunlar önemini yitirmektedir. Buna bir örnek verelim: dirimsel enerjinin açılıp-kapanmasının gırtlak bölgesinde çakılıp kalması ağız yoluyla başkasına eziyet etme eğilimine ilişkin bir sürü soruna ışık getirmektedir. Dönüp geriye baktığımızda, dirimsel-doğabilimin ciddî ruhçözümcünün önüne çıkardığı sorunların genişliğini görüyoruz ve şimdi artık o sorunları neden çözemediğini biliyoruz. Gerçekten de, bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilime dayanarak birtakım «eğilimleri» etkilemek, aynada gördüğümüz bardaktan su içmeye benzemektedir.

mesi) ve Ben'in özsavunmasını dayandırdığı yapı konusunda pek az şey biliyoruz. Oysa bu, açıklanması gereken bir olgudur. Karşımıza çıkan güçlükler yalnızca *ruhsal* değildir.

Freud, *Ben ve Hani Şu Şey* adlı yapıtında, Ben'in güdülerini çekip çeviren güçlerin kökeni sorununu ortaya atmıştı, ve o günlerde, yâni 1922'de bu çok yeni bir sorundu. Freud bu soruya ölüm güdüsü varsayımıyla karşılık verdi. Bu güdü, Ben'in ketvurmaların ortadan kaldırılmasına ve çözümsel sağaltıma gösterdiği dirençleri açıklayacaktı güya. Freud'un kuramına göre, söz konusu dirençlerin kökeni bir tür bilinçdışı suçluluk duygusunda, ya da —son çözümlemede— doğuştan gelen bir tür özgüzerlikte, doğuştan getirdiğimiz «acı çekme arzusu»ndaydı. Ancak «ölüm güdüsü» kuramı Ben'in kendini savunmasının içyapısını ve cinsel içtepilerin bastırılıp bilinçaltına itilmelerini aydınlatmıyordu; *«Ben'in temel güdüsü nedir?»* sorusuna da yanıt getirmiyordu.

Bu arada, çözümsel kuramın Ben'in güdülerinin doğal yapısını hiçbir zaman açık seçik tanımlamadığını belirtelim. Başlangıçta açlık, cinsel etkinliğin tersine, Ben'in yaşayabilmesini sağlayan bir güdü sayılıyordu. Ancak bu görüş, Ben'in temel güdülerinin cinsel etkinlikle *taban tabana çeliştiğini* varsayan kuramla bağdaşmıyordu. Öte yandan, cinsel tutumbilime dayalı değerlendirmeler açlığın, terimin gerçek anlamında güdü olmadığını, cinsel etkinliğin tersine, bir enerji fazlalığından kaynaklanmadığını, vücuttaki enerji düzeyinin düşmesinden ileri geldiğini gösterdi. Buna, açlığın nicedir Ben'in değil, Bilinçaltı dünyasının yapısı içine oturtulması da eklenmektedir. Dolayısıyla, Ben'in temel güdüsünü işleten enerji açlık değildir.

Schilder, cinsel etkinliğin karşısına nesneleri tutup kavrama eğilimini koymayı denemiştir. Bu kuramın benimsenmesi olanaksızdır, çünkü söz konusu eğilimler tartışılmaz biçimde kas düzeneğine bağlanmakta, dolayısıyla bitkisel (sinirsel) işlev alanına girmektedirler. Freud'un şu gizemli Ben güdülerinin yerine ölüm güdüsünü, yâni cinsel arzunun tersini koyma girişimi, aslında Ben'le Hani Şu Şey (Bilinçaltı) arasındaki karşıtlığı Bilinçaltı içindeki iki eğilim arasındaki karşıtlıkla değiştirme çabasından başka bir şey değildi; buysa, olsa olsa sorunu karmaşıklaştırmaya yarıyordu.

Ben'in kendini savunmasının kişilik açısından çözümlenmesi öylesine açık bir yanıt getirdi ki, insan bunun nasıl olup da uzmanların gözünden kaçtığını merak ediyor, çünkü çözümsel kuram başında

bu yanıtı açıkça anıştırmıştı. Biz, başlangıç noktası olarak güdülerle dış dünya arasındaki çatışkıyı alacağız. Dış dünyaya dönük güdü dışımızdaki nesnelere yönelir ve dış dünyanın yasaklarıyla karşılaşır (çizem I'de P, M.). Demek ki karşımıza çıkan soru, dış dünyanın koyduğu yasağın enerjisini hangi kaynaktan aldığıdır. Oysa, gerçekte, yasaklamanın yalnızca içeriği dış dünyadan gelir, enerjisiyse bireysel Ben'in enerji dağarcığından. Dış dünyanın baskısı kişinin birleştirici eğiliminde bir çatlamaya, bir ayrışmaya yolaçar; böylece, güdünün biri öbürünün karşısına dikilir, ya da aynı güdü iki parçaya bölünür, eğilimlerin biri dış dünyaya yönelirken öbürü Ben'e yönelir. Freud güdünün Ben'e karşı çıkışını «Triebe und Triebschicksale» (Güdü ve Güdü-Yazgısı) adlı çalışmasında incelemiştir. Ancak, bu *iç bölünme ve karşıtlık* süreci yeni bir sorun çıkarmaktadır karşımıza. Nitekim, küçük bir oğlan, kandaşıyla sevişme düşleri kurarak kendini okşadığı zaman, Ben'inc duyduğu sevgiyle dışındaki bir nesneye (kişiye) duyduğu sevgi bir bütün oluşturur; anaya duyulan arzuyla Ben'in arzusu aynı eğilim içinde yer alır, birbirinin karşısına dikilmez. Ananın kendi kendini doyurmayı yasaklaması cinsel nesneye yönelme eğilimini doyumsuz bırakır, iğdiş etme cezasıyla Ben'in özsever bütünlüğünü tehlikeye düşürür. Dış yasaklama arttığı zaman, özsever varlığını koruma arzusu nesneye dönük cinsel arzuyu dile getiren kendi kendini doyurma arzusunun karşısına dikilir (Çizem II, III). Bu yalın çizemin bir başka örneği de, anaya duyulan duygusal bağlanma, anayı yitirme korkusuyla cinsel-duygusal arzu arasındaki karşıtlıktır; başlangıçta, bu iki eğilim bir bütün oluşturmaktadır.

Savunma (Hani Şu Şey) ve dış dünyanın o anki durumu bir birlik içinde erimektedir («iç aktöre», toplumsal öğreti).

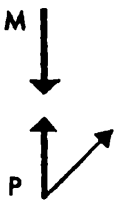
Demek ki birlik hâlindeki bir güdünün parçalanmasını bu parçalardan birinin öbürünün karşısına dikilmesi izlemektedir. O zaman, dış dünyanın koyduğu yasağın neden *karşıt* enerjiyle etkili olabildiği kolayca anlaşılıyor.

Yukardaki yalın çizimi gözümüzde canlandırmak üzere, aşırı koşuşturan, hiç saldırganlık göstermeyen, habire başkalarına yaslanmak isteyen, alabildiğine edilgin davranan bir hastayı örnek alalım. Kadınsı-edilgin kişiliğinin bütün çizgileri altta yatan başkalarıyla ilinti kurabilme ve sürdürebilme eğilimine dayanıyordu. Bütün davranışlarının altında yatan itici gücün dışkılık bölgesiyle ilgili, edilgin bir eşcinsellik olduğunu anlamak hiç de güç değildi. Başka bir deyişle,

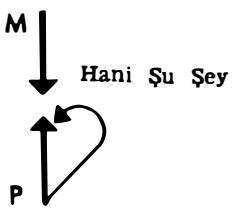
Güdünün işlev değiştirmesi

I. Güdü (P) ile dış dünya (M) arasındaki *temel çatışkı*

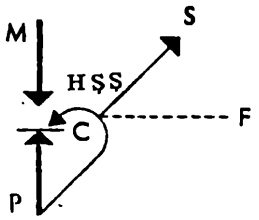
II. Dış dünyanın baskısıyla birleştirici güdünün *ayrışması*

III. Bölünmüş güdüler arasında *karşıtlık*
Hani Şu Şey = Ben'in güdüsü işlevini yüklenmiş Hani Şu Şey
(Savunma, işlev değişimi)

Ben, Bilinçaltı dünyasındaki bir güdüyü nesnelerle ilişki kurmakta kullanıyordu. *Nesneye yönelik cinsel enerjiye* ya da dışkılık bölgesi etkinliğinin gerisindeki Bilinçaltı güdüye dayalı işlevdi bu.

Çözümleme sırasında, hastada korkunç bir direnme boygösterdi. Kişilik çözümlemesi açısından, böyle bir yorum «kendi başına» son derece doğru da olsa, tutumunu dışkılık bölgesiyle eşcinsel etkinliği-

IV. İki işlevi birden canlandıran güdü (Hani Şu Şey = savunma)
S = başka bir şeyin yerini tutan ilinti
F = işlev değişiminin gerçekleştiği nokta
C = yapısal ilinti eksikliği
(Savunma (Hani Şu Şey) ve dış dünyanın o anki durumu bir birlik içinde erimektedir. («İç aktöre», toplumsal öğreti)

Bir güdünün işlev değiştirmesini gösteren dört yalın çizim, iç bölünme ve karşıtlık

nin alunda yatan bilinçdışı bir güdü diye yorumlamak yanlış olurdu. Tutumbilimsel ve yapısal bakış açısı başka bir yol öneriyordu: sağaltım sırasında başat kişilik özelliği her ne kadar en belirgin kişilik direnmesiyle sonuçlanıyorsa da, hastanın dışkılık bölgesinde kadınsı-edilgin güdüler taşıması *savunmada kullanılan enerjinin kökeni* sorunundan daha az önemliydi. Kısa süre sonra, dış dünyayla ilişki kurulmasını sağlayan edilgin-eşcinsel tutumun aynı zamanda Ben'in savunulmasına yaradığını saptayabildim. Başka bir deyişle, ikiye bölünen bir güdü birbiri ardına ya da eşzamanlı olarak iki karşıt işlevi yerine getiriyordu: hem nesneye dönük güdü yerine geçiyor, hem de Ben'in savunulmasına yarıyordu. Buna benzer olayların incelenmesi bu *işlev değişiminin,* bir güdünün aynı anda hem Bilinçdışı arzuların, hem Ben savunmasının işine yaramasının *evrensel bir görüngü* olduğunu ortaya koydu. Bu gözlemlerden kuramsal dersler çıkarmazdan önce, bütün ruhçözümcülerin tanıdığı birtakım bakımevi örneklerini anımsatalım. Dönüşümceli (isterik) kişilerin cinsel gönül avcılığı hem dış dünyaya yöneliK, bilinçaltına itilmiş cinsel arzuları dile getirmekte, hem cinsel etkinliğe karşı Ben'in savunulmasını, nesnelere yanaşmakta çekilen korkuyu yansıtmaktadır: üreme örgeni bölgesinde yaşanacak tehlikenin kaynağını ortaya çıkarmaktan çekinmektedir kişi. İşte yalnız bu olgu

dönüşümceli kadınların üretken cinsel ilişkiden ölesiye korkmalarına karşın neden sayısız cinsel deneyime giriştiklerini açıklayabilir. Aynı gözlem, zorlanımlı kişilik yapısı taşıyan kadınların başkalarına eziyet etme eğilimi için de geçerlidir: sevilecek nesne (kişi) karşısındaki saldırganlıkları hem arzuladıkları nesneyle elezer ilişki kurmalarını sağlamakta, hem de onları gerçek dölyolu birleşmesini arzulamaktan korumaktadır.

Görüldüğü üzere, *Ben'in güdüleri özsavunmasını sağlayan bitkisel gerekliliklerin bütününden başka bir şey değildir.* Ben'in güdüsü, dönüp kendisine saldıran ya da başka güdüleri hedef alan Bilinçaltı güdüsünün ta kendisidir. Görünüşe göre, bütün ruhsal süreç birleştirici eğilimlerin parçalanıp birbirinin karşısına dikilmesinden etkilenmektedir. Ancak, bundan çıkarılacak birtakım kılgısal sonuçlar bulunmasa, söylediklerimiz yalnızca kuramsal değer taşıyacaktı.

Çıkarılacak sonuçların ilki kuramsaldır: Ben'in iç yapısıyla kendini savunma işlevi konusundaki görüşlerimiz doğruysa, bugüne dek «Ben» ve «Hani Şu Şey» diye adlandırılan şeylerin ayrı alanlar değil, tek ve aynı ruhsal düzeneğin (1945: «dirimsel-bedensel düzeneğin», «İnsandaki dirimsel enerji dizgesinin») *iki ayrı işlevi* oldukları ortaya çıkar. Eskiden de buna benzer bir soruya karşılık verilmişti: çocukluğun ilk yıllarında yaşanmış deneyimlerin hangi kılıkta bugüne dek saklandıkları araştırılıyordu. Bakımevindeki deneylerimizden çocuklukta yaşanan olayların bilincin derinliklerine gömülmedikleri, kişiliği yansıtan davranışlar hâlinde dipte yattıklarını öğreniyorduk; kişilik çözümlemesi aracılığıyla bu çökeltilerin içerikleri su yüzüne çıkarılabiliyordu. Buna benzer bir şeyi ruhsal süreçte de saptıyoruz: arzuları bilinçaltına iten şeyle bastırılan arzu birbirinden apayrı iki güç değildir: yersel olarak, bunlar işlevsel bir birlik oluştururlar, ama aynı zamanda birbirlerine karşıttırlar. Ruhsal süreci yersel bakışla ele almak yalnızca yardımcı bir kavramdır, nitekim Freud «bilinçaltı» dizgesini sinir dizgesinin çok daha aşağılardaki bir katmanına oturtmamakla çok yerinde davranmıştır. Ben'in gerçekleştirdiği bir algılama, örneğin, tıpkı bir güdü gibi, bitkisel (sinirsel) dizgenin bir işlevidir.

İkinci sonuç uygulayımsaldır: deneyler, işe Bilinçaltı dünyasındaki işlevinden başlarsak, bastırılmış güdüyü çalıştıran enerjiyi zincirden kurtaramadığımızı —ya da pek azını kurtarabildiğimizi— göstermiştir. Böyle davranmakla belki ilginç bir düşünsel bakış açısı getiririz, hasta da uyguladığımız çözümsel yöntemin doğruluğuna inanır;

ancak gözümüzü diktiğimiz ereğe, yâni bilinçaltına itilmiş güdülerin su yüzüne çıkarılmasına hiç mi hiç yaklaşamayız, kişilik yapısında pek az değişim sağlayabiliriz. Oysa *ilkin aynı güdünün* özsavunmasına yarayan işlevlerini etkisiz kılarsak sonuç bambaşka olmaktadır. Bakımevinde yaşanan sayısız deney bize kişiliğin bitkisel kaynaklarının ancak bu koşullarda yeniden canlandıklarını açıkça göstermiştir. Bütün bunlardan şu kesin sonuç çıkmaktadır: yalnız Bilinçaltı'nı yorumlarsak arzuların bastırılmasını ortadan kaldıramayız. Bilinçaltına atılmış, bastırılmış güdüyü bilinçaltına itilmiş etken olarak değil de, *arzuların bastırılmasına yarayan* etken olarak kişilik savunmasından koparıp ayırabilirsek bastırmayı yokedebiliriz. Biz yine hastamıza dönelim: uysallığının sevgiyi, iyilik bilmeyi, işbirliği ruhunu, eşcinselliği değil, yalnızca bilinmeyen bir şeye karşı Ben'in *savunulmasını* dile getirdiğini açıkça anlamadığı sürece duygusal rahatlığı sürdü. Ben'ini korumaya çalıştığı şeyse çekememezlikti, ketvurulmuş saldırganlıktı, yıkıcı eğilimlerdi.

Başka bir hastadaysa, bilincine varmadığı kopuk, uyumsuz el-kol devinimleri göze çarpıyordu; bir tür kötü alışkanlığı vardı.[5] Bu el-kol devinimlerinin cinsel dürtülerini yorumlamayı, örneğin simgesel olarak kendi kendini doyurmayı dile getirişlerini yorumlamayı bilebilseydim, sonuç başka türlü olurdu. Bense hastaya el-kol devinimlerinin kafasındaki bir sıkıntıyı dile getirdiklerini, dış görünüşünün kendisinde yarattığı dayanılmaz izlenimi yoketmeye yaradıklarını, boş kendini beğenmişliğinin birtakım bedensel özelliklerini görmesini engellediğini söyledim. Bu yorumun sonunda hastamda büyük bir sinirlilik belirdi, tedirginliği ve el-kol sallamaları arttı; ayrıca, beni alabildiğine şaşırtmak üzere, karın kaslarında şiddetli kasılmalar belirdi; bunun açık imlemi, «oyuk karnını» birtakım düşsel vuruşlardan korumaktı. Bu kasılmaları anayla özdeşleşme biçiminde değil, kendi dışındaki bir nesneye yönelik saldırı güdülerine karşı Ben'ini savunma biçiminde yorumladım. Bu yorum, bacaklarda titremelere yolaçtı, bunların ardından da leğen kemiği bölgesinde kasılmalar, sonra kendini okşama ve bedensel boşalma geldi. Habire yinelenen el-kol devinimlerinin kendini

---

[5] *1945:* O günlerde (1933'te) bu el-kol devinimlerinin bedensel boşalma tepkesinin kimi yanlarını simgelediklerini bilmiyordum. Bu el-kol sallamaların ve devinimlerin canlandırdıkları dirimsel-bedensel işlevi kavrayamıyor, yalnızca «ruhsal imlemlerini» yakalıyordum. Bugün ruhçözümcülerin hepsi değilse bile, büyük çoğunluğu işte bu durumdadır.

doyurmanın yerine konduğunun gösterilmesi gereksizdi, çünkü hasta kendiliğinden bu iki görüngü arasındaki dolaysız bağı yakalayıverdi. Davranışların bir savunma aracı gibi yorumlanmalarını isteyen kuraldan azıcık ayrılmış olsaydım, bu sonucu elde edemezdim.

Okur hiç kuşkusuz, Bilinçaltı dünyasıyla özsavunmalarının yorumlanması arasındaki temel ayrımı öğrenmek isteyecektir. Savunma işlevlerini doğru yorumlamaya özen gösterip bunların Bilinçaltı dünyasındaki işlevlerini yorumlamaktan kaçındığımız zaman, hastanın o güne dek tanımadığı bitkisel uyarılma ve gerilimlerin ortaya çıktığını görürüz. Bilinçaltı dünyasının yorumlanmasından sonraysa bunlar ya hiç görülmez, ya da görülse bile rastlantıyla ortaya çıkarlar. Nitekim, sözünü ettiğim hasta, erginlik çağında yaşadığı baskı döneminden bu yana tatmadığı duyumları yaşadı: yanakları al al oldu, yüreği cenderedeymiş gibi daraldı, kaykayda ya da asansörle inerken duyulanlara benzer miğde boşluğu çekilmesi belirdi. Kimi zaman, bu sonuncuyu havada uçma ya da yüksekten düşme duyumu eşliğinde yaşadı.

Bitkisel uyarılmanın başlıca belirtileri şunlardır: yürek bölgesinde daralma; kaslarda çekilme; iyi bir sevişmeden sonra duyulana benzer bitkisel (sinirsel) akız ya da tat duyumu; başın içinde gerilme; terleme ya da üşüme; tüylerin diken diken olması; özellikle sidik yolunda ve apışarasında yanma; ağzın aşırı tükrüklenmesi ya da kuruması; boğuluyor gibi olma; soluk alamıyormuş gibi olma; başdönmesi, miğde bulanması; (düşme sırasındaki gibi) üreme örgeni bölgesinde çekilme; (kaykayda ya da asansörde görüldüğü gibi) miğde boşluğunda *kendine özgü* çekilme duyumu; kimi kaygan kaslarda insana haz veren çekilmeler.

Her gün bol bol karşılaştığımız bu özel görüngülerden yola çıkarak bir kuram ortaya sürmezden önce, biz yine başlangıç noktamıza, kişilik zırhının yapısına dönelim, çünkü uyguladığımız kişilik çözümlemesiyle bitkisel yaşam enerjisini işte bu zırhtan koparmaktayız.

4. SAVUNMA İŞLEVİ OLARAK ANLAK (ZEKÂ)

Bakımevinden alacağımız başka bir örnek, kişiliği yansıtan davranışların, bundan kaçınmak istemelerine karşın, çocukluktan kalma durumları nasıl büyük bir kararlılıkla saklayıp yaşattıklarını gösterecektir. Yaygın bir kanıya göre, insanın anlama yeteneği özünden nesneldir ve gerçek dünyaya dönüktür; aktöre ve düşünbilim

zihinsel etkinliğin gerçek dünyayı «şaşmaz bir biçimde» ve her türlü duygudan arınmış olarak algılayıp kavradığını öne sürmektedir. Bu görüş iki olguyu gözönünde bulundurmaz: *İlkin:* zihinsel işlev de bitkisel (sinirsel) bir işlevdir; *ikinci olarak:* zihinsel işlevde de yoğunluk yönünden yüzde yüz duygusal tepkiden hiç aşağı kalmayan bir duygu yükü bulunabilir. Ayrıca, kişilik çözümlemesi, anlakta son derece kendine özgü bir savunma işlevinin varlığını ortaya çıkarmıştır. Zihinsel etkinlik, kimi zaman, gerek yapısı, gerek yönelişiyle, son derece hünerli bir *olgulardan kaçma* çarkına, kişinin dikkatini gerçek dünyadan *başka yerlere çevirme* işlemine benzemektedir. O zaman anlak ruhsal dünyaya özgü iki ayrı yöne yönelmekte, ya dış dünyaya doğru gitmekte, ya da ondan kaçmaktadır; yoğun bir duyguyla aynı yönde etkinlikte bulunabileceği gibi, onun karşısına da dikilebilmektedir. Başka bir deyişle, anlakla duygu arasında mutlak karşıtlıklarla dolu, devinimsel bir ilinti değil, işlevsel bir ilinti vardır.

Bugüne dek, zihinsel işlevi bitkisel işlevden çıkarmak alabildiğine zor olmuştur. Ancak, kişilik çözümlemesinin giriştiği kimi deneyler bu alanda da bizi sorunun çözümüne götüren bir yol açmıştır. Duygusal yaşamı, son derece usta ve becerikli bir zihinsel işlevin doğmasına yolaçan ilginç bir hastayı örnek vererek bu dediğimizi kanıtlayacağız.

Söz konusu hastanın kişilik çözümlemesinden geçirilmesi, aşırı çelebi ve uysal davranışların altında gizlenen yırtıcı saldırganlığından korunmaya çalıştığını ortaya çıkardı ve sonra bu savunmayı kırdı. Bunun üzerine hasta şöyle bir savunmaya geçti: ince anlağından yararlanarak, bütün bilinçaltı düzeneklerini sezinlemeye girişti; gerçekten de, daha başından zihinsel olarak kavrayarak, duygu yüklü bütün durumları geçiştirmeyi başardı. Her türlü şaşırtmacadan kurtulabilmek için bütün anlama yeteneğini kullandığı söylenebilirdi. Anlağının her geçen gün artan bir çabayla kaygıdan kurtulmaya çalıştığı, zihinsel etkinliğinin amacının bütün tepkileri önceden kestirmek olduğu gittikçe açık seçik görülüyordu. Nitekim, hakkında ne düşündüğümü hep seziyor, kimi zaman akılyürütmelerimi birtakım gözlemleri yan yana koyarak ya da çözümlemenin evrimine bakarak çıkarıyordu; buluşma sırasında olup bitecekleri de önceden kestirebiliyordu. Bu tutum benimle işbirliği etme niyetini değil, tersine, bütün tuzaklardan ustaca kurtulma çabasını dile getiriyordu. Dolayısıyla, bundan sonraki işim bu yöntemi boşa çıkarmaktı: bunu sağlayabilmek için, öbür yorumları olabildiğince da-

ralıp özsavunmasının işlevlerini yorumlamam gerekiyordu. Hasta, bir süre anlama yeteneğine sığındı, sonra rahatsız oldu, ne edeceğini şaşırdı, kendisini anlamadığımı söyleyerek şiddetle karşı çıktı, işbirliği anlayışını kötüye kullandığımı söyledi. Bu sıçramadan yararlandım, zihinsel etkinliğiyle ilgili yorumlarımı yoğunlaştırdım, bunun kendini bilinmeyenden koruma çabasından başka bir şey olmadığını gösterdim. Davranışının bana *kurnaz tilki*'yi çağrıştırdığını da söyledim. Günün birinde, kısa bir sinirlilik evresinden sonra, kendini savunmaktan vazgeçti: ilkin, son kez kendisini anlamayışımdan yakındı. Sonra, üç yaşındayken başından geçen bir olayı anımsadı; daha önce de, konuşma arasında, hiç mi hiç duygulanmadan sözetmişti bu olaydan.

Düşmüş sol kolu yaralanmış, ameliyat geçirmesi gerekmişti; babası elinden tutup, yürüye yürüye hastaneye götürmüştü. Bunları anlatırken, ansızın hıçkıra hıçkıra şu ayrıntılar geldi aklına: bir ara, içleri saman doldurulmuş hayvanların bulunduğu bir camekânın önünden geçmişlerdi. Hastanın belleğinde bunlardan ikisi kalmıştı: kocaman boynuzlu bir geyikle bir tilki. Hasta bana bu olayı anlatırken sözünü ettiği gözlemle geçirdiği ameliyat arasında olup biteni bilmiyordu. Ancak, bir süre sonra ameliyat masasına yatırıldığını, kollarının bağlandığını, omuzlarının kasıldığını, başına geleceklerin korkusuyla yüreğinin daraldığını çok iyi anımsıyordu. Bir ara kloroform kokladığını sanıyordu; derken, maske geldi gözünün önüne. Uyuşturucu kadın maskeyi yüzüne koymaya hazırlandığı sırada, çocuk: «Hah, tilki suratı takacaklar bana!» diye düşünmüştü. Kloroform maskesiyle tilki suratı gerçekten de birbirine benzer. Hasta, tilkilerin, ön ayaklarını kapıp «kemiklerini kıran» kapanlarla yakalandıklarını biliyordu. Hastaneye giderken, başına gelecek bu yıkımdan kurtulabilmek için bütün zihinsel yeteneklerini ortaya dökmüştü. Belki de bir tehlikeye karşı ilk aklını kullanma denemesiydi bu. Dolayısıyla, çözümlemenin yarattığı tehlikeyi de kurnazlıkla, «tilkice» savuşturmaya çalışıyordu. Hasta, bundan sonra, «o kötü yazgı»dan kurtulmak üzere elinden geleni yaptığını, ardından kendi kendine: «Yararı yok, hiç yararı yok. Kapana kıstırıldım!» dediğini anımsadı. Böylece zayıflıklarından birinin nedeni ortaya çıkmış oluyordu: alabildiğine sakınımlıydı, azıcık da olsa bağlanırım korkusuyla hiçbir siyasal görüş belirtmiyordu. Bütün ömrünce kendini «kapana kıstırılmış tilki» saymıştı. Tilki gibi kurnaz olmayı seçerek, çocukluktan kalma kapana kıstırılma korkusunu etkisiz kılmıştı.

5. SAVUNMA GÜÇLERİNİN KARŞILIKLI ETKİLEŞİMİ

Bir tek savunmanın yumuşatılmasının ya da ortadan kaldırılmasının cinsel yetenekleri zincirden kurtaracağını, giderek hastada, özgür çağrışımların doğmasını sağlayacağını sanmak büyük bir yanılgı olur. Kimi zaman tek bir savunma katmanının ortadan kaldırılması duyguları su yüzüne çıkarmakta, bu duygularla ilgili çocukluk anılarının anımsanmasıyla sonuçlanmaktadır elbet. Ancak, bu evrede yalnız aktarma durumuyla ilgili anı ve çağrışımların yorumlanmasıyla yetinmezsek kişilik zırhının *bütünüyle* ortadan kaldırılmasını tehlikeye düşürürüz. Çünkü, başka türlü davranmakla, kişilik zırhında açılan gediğin «doldurulduğu»nu, hiçbir şey yapılmamış gibi, zırhın savunma işlevinin geri geldiğini görürüz. Dolayısıyla, zırhın birkaç katmanının kaldırılmasından sonra açılan küçük geçitleri bütün savunmanın *kırılmasıyla* karıştırmamak gerekir. Bu ayırım, *savunma güçlerinin karşılıklı etkileşimi* adını verebileceğimiz özel bir yapıya dayanmaktadır.

Tutumu alabildiğine çelebi bir hastayı örnek alalım: üstteki savunma katmanı kaldırıldığı zaman, çelebiliğin perdelediği saldırganlığın ortaya çıktığı görülecektir. İşte bu durumda hastaya, yorum son derece doğru olsa da, çocukluktan kalma saldırganlığının canlandığını söylemek büyük bir yanılgı olur. Çünkü saldırganlık yalnızca hastanın dış dünya karşısında çocukken benimsediği tutumun dışavurması değildir, ayrıca daha derindeki bir katmana karşı, örneğin dışkılık bölgesiyle ilgili edilgin eğilimlere karşı dikilmiş bir savunma duvarıdır. Çözümcü bu katmanı da ortadan kaldırabilirse, ortaya çıkan şey beklediği edilginlik değil de, dış dünyayla ilinti eksikliği, çözümcü karşısında kayıtsızlık ya da buna benzer bir şey olabilir. Dış dünyayla ilinti eksikliği de hiç kuşkusuz yeni bir savunma biçimidir; yöneldiği nesneyse, örneğin, korkulan bir düş kırıklığı olabilir. Çözümcü dış dünyayla ilinti eksikliğini yokettiği ve düş kırıklığı korkusunu su yüzüne çıkardığı an, söz gelişi, çocukluktan kalma sevdiğini yitirme korkusuyla karşılaşabilir; ancak bu korku da aynı zamanda, sevgisini kendisinden esirgeyen sevilen nesnenin (kişinin) yarattığı saldırgan içtepiler karşısında Ben'in savunulmasını dile getirebilir. Verdiğimiz örnek, ele alınan kişiliğe göre, sonsuza dek çeşitlendirilebilir. Nitekim, çözümlemenin ortaya çıkardığı *derindeki saldırganlık katmanı*

aynı zamanda ağız bölgesiyle ilgili özsever eğilimlere karşı Ben'in savunulmasını simgeleyen bir yıkıcılık eğilimini dile getirebilir. O zaman, kişilik çözümlemesinin onu yeniden bir savunma gibi yorumlaması gerekir, yoksa bitkisel/güdüsel bir gereklilik diye değil. *Kişilik zırhının değişik katmanları birbirinin içine girer, birbirini etkiler: savunmayla perdelenen her içtepinin kendisi de daha derindeki bastırılmış güdülere karşı savunma işlevi görür.* Verdiğimiz örnekte, bitkisel (sinirsel) uyarılmayı ancak ağız ve üreme örgeni bölgesiyle ilgili sahici sevi güdülerinin karşısına bir savunma aracı olarak dikilen ağızsal-özsever sevi davranışlarının çözümlenmesi başlatabilir. Dolayısıyla cinsel enerjinin kesin olarak zırhı delip çıkması ancak çözümcü birbiri ardına sıralanmış savunma katmanlarını yorumlamayı başarabildiği zaman gerçekleşebilir. Buysa insandan dağ gibi sabır ister; girişilen çalışma, ancak çözümcü zırhın delinmesinin savunma işlevlerinin ortadan kaldırılmasından sonra gerçekleşebileceğine yürekten inanıyorsa başarıya ulaşabilir. Bu evreye varıldığında, hasta kendiliğinden eyleme geçirmiş olmaktadır üretken cinsel etkinliğini. Yalnız savunma güçlerinin karşılıklı etkileşiminin daha uzun süre bakımevinde ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Bu bağlam içinde, Kaiser'in[6] her türlü yorumlamayı bir yana bıraktığını söylemesinin eleştirel yaklaşımla ele alınması gerektiği kanısındayım. Kaiser, her şeyden önce, yorumlama sözcüğünün anlamını bilinçaltına itilmiş arzu ve düşüncelerin bilincine varılmasıyla sınırlandırmaktadır, bense bu terimi *Kişilik Çözümlemesi*'nde her türlü çözümsel iletişime uyguluyorum. Kaiser'in «yorumlama» sözcüğüne verdiği sınırlı anlamın birtakım üstünlükleri olduğunu kabul edelim; onun tanımlamasına göre, çözümlemeler arasında birtakım yüzeysel ilintilerin kurulması ya da kişilik çizgilerinin nesnelleştirilmesi yorum sayılamaz. Ancak, Kaiser'in kişilikten gelen dirençlerin dizgeli çözümlemesinin, kendi verdiği anlamda her türlü yorumlamayı gereksiz giderek zararlı kıldığı sözü yalnızca kuramsal olarak kabul edilebilir. Çünkü Kaiser, bunu derken, benim «en son yorum»u savunurken çözümleme uygulayımımızın yeterince gelişmemiş olduğunu, dirençlerin yarattığı dikenli yolda kendimize yürüyecek bir iz açmamıza izin vermediğini gözönünde bulundurduğumu unutmaktadır. Do-

---

6 «Probleme der Technik» (Uygulayım Sorunu), *Intern. Zeitschrift f. Psychoan.*, 1934.

layısıyla onun sözü yalnız yetkin çözümleme için geçerlidir. Bense, kendi payıma, bu noktadan çok çok uzak olduğumu, özellikle dış dünyayla ilintiyi ve savunmalar arasındaki etkileşimi gözönüne alırsam, savunmaların ortadan kaldırılması işinin bana hâlâ kök söktürdüğünü itiraf edeyim. Kişilik çözümlemesini iyiden iyiye karmaşıklaştıran başka bir nokta da Kaiser'in hiç hesaba katmadığı cinsel tutumbilimdir. Üretken cinsel etkinlik alanında cinsel uyarılmanın olabildiğince yüksek düzeyde sağlanmasını zorunlu kılan cinsel tutumbilimdir: söz konusu cinsel uyarılmaysa *bedensel boşalma kaygısı* biçiminde kendini göstermektedir.

6. DIŞ DÜNYAYLA İLİNTİ EKSİKLİĞİ

Kişilik çözümlemesinin başlarında, kişilik zırhının bastırıcı savunma güçlerinin hepsini dile getirdiği ilkesinden yola çıkıyorduk; dolayısıyla, kişilik zırhı, davranışın çözümlenmesiyle ortadan kaldırılabilir, diyorduk. Ancak, sonradan, bu kişilik zırhı tanımının eksik olduğu ortaya çıktı; dahası, bu tanım en önemli olguyu hesaba katmıyordu! Gerçekten de, deneyim bize bütün davranış biçimlerinin birbiri ardından çözümlenmesinin bitkisel enerjide belli bir fışkırmaya yolaçtığını, ama açığa çıkarılan enerjinin tanımlanması güç bir eksiklik taşıdığını gösteriyordu. Çözümcüde, hastanın kimi «özsever konular»da çakılıp kaldığı, ve bunları gerek çözümcüden, gerek kendisinden ustaca saklamayı bildiği izlenimi uyanıyordu. Etkin savunma güçlerinin ve kişiliği yansıtan tepkisel oluşumların çözümlenmesi tamamlanmış gözüktüğü hâlde hâlâ elsürülmemiş bir bölgenin kaldığı kuşku götürmediğinden, çözümcü çetin bir sorunla yüz yüze geliyordu. Kişilik zırhının kuramsal tanımı tamamlanmış oluyordu: dış dünyaya yönelik bastırılmış güdülerin karşısına arzuları bastırılmış durumda tutan savunma güçleri dikiliyordu; bunların hepsi hastanın kişiliğinde *işlevsel bir bütün* oluşturuyordu. Peki ama, bastırılmış güçlerle bastıran güçler bilindiğine göre, elsürülmemiş alan neredeydi?

Aynı güdünün hem dış dünyaya, hem de savunma işlevi gördüğü Ben'e yönelmesi Ben'in yapısının tanınmasında bize ilginç bakış açıları sağlıyordu elbet, ama sorunu bir adım öteye götürmüyordu. Bakımevinden alınmış bir örnek bize, kişilik zırhının gizlice «olduğu yerde kalması»nın *ruhsal ilinti eksikliği* dediğimiz görüngüyle açıklanabileceğini gösterecektir.

Yukarda andığımız hastada, çözümleme, kadınsı-edilgin tutumunun ardında dış dünyayla tam bir ilintisizliğin bulunduğunu ortaya çıkardı; hasta dış dünyayla hiç ilgilenmiyor, ondan pek az etkileniyordu. Hastanın kendisi bunun bilincinde değildi; tam tersine, kadınsı-edilgin eğilimleri onu başkalarına yaslanmaya itiyor, dış dünyayla alabildiğine sürekli ilintiler kurduğunu sanmasına yolaçıyordu. Burada, ilk bakışta açıklanması güç gözüken bir çelişki vardı. Cinsel enerjinin akışmazlığı, hastanın herkesin hizmetine koşma eğilimi, sevilecek nesnelerle kurduğu dıştan yoğun gözüken ilişkiler belirgin ruhsal ilinti eksikliğiyle açıkça çelişiyordu. Hastanın anlattıklarından, başkalarına bağlanmasıyla yardımseverliğinin saldırganlığını gizlemekle kalmadığını, dış dünyayla ilinti kuramayışını da dengelediğini anladığım zaman durum aydınlandı. Demek ki şunları birbirinden ayırmak zorundayız:

1) bastırılmış güdüler;

2) özsavunmasına yarayan bastırıcı güçler;

3) bu ikisinin arasında yeralan ruhsal katman: dış dünyayla ilintisizlik.

Bu katman ilk bakışta devindirici bir güç gibi değil, ruhsal aygıtın içinde yükselen bir «duvar» gibi, *birbirine karşıt iki cinsel enerji akımının yarattığı* katı ve durağan bir oluşum gibi gözükmektedir. İçyapısını daha iyi anlayabilmek için, oluşumuna gözatmamız gerekir.

Daha başka hastaların çözümlemesini yeni bulduğumuz bu ilinti eksikliğinin ışığında yeniden gözden geçirince, bu sinirce görüngüsünün tıpkı güdülerin değişimi kadar evrensel olduğunu gördüm. Başka bir bakımevi olayıyla daha iyi aydınlatmazdan önce dış dünyayla ilintisizlik kuramımı açıklamama izin verin. Dış dünyaya yönelik cinsel eğilimler dış dünyanın koyduğu yasaklarla kösteklendiği zaman, güdüsel güçlerle yasaklayıcı güçler arasında bir denge kurulabilir. Sonuç, hiç değilse dıştan bakıldığında, kararlı, durağan bir durumdur. Bunun sonucunda, güdülerin gelişmenin daha önceki bir evresinde çakılıp kalmasının temeliyle genel ruhsal ketvurmanın temeli sözü edilen devinimsel durumda çakışabilir. Bu süreç, şu taslağa göre oluşur: bir ketvurmayla karşılaşınca, daha önce gördüğümüz gibi, güdü ikiye bölünebilir. Güdünün bir bölümü Ben'e yönelir (tepkisel oluşum), öbür bölümüyse dış dünyaya yönelmeyi sürdürür. Ancak, devinimsel durum güdünün ikiye bölünmesinden ve bölümlerin karşıtlığından ötürü bozulur. Biri Ben'e, öbürü dış dünyaya yönelik iki eğili-

min belirdiği anda, bu iki karşıt gücün çatışmasından bir kıpırtısızlık ya da katılık belirebilir. Bu dediğimiz, yalnızca işimizle ilgili yalın bir varsayım değildir! Bu sürecin özyapısını anladığımız, hastanın duygulanımlarının betimlemesini dinlediğimiz zaman, hastanın sözü geçen ketvurmayı, sevdiği nesneyle arasındaki ilinti ne olursa olsun, tam anlamıyla duyduğunu saptarız. Bu devinimsel-yapısal durumun en belirgin belirtileri şunlardır.

Çoğu kez, toplumsal ve nesnel ilişkilerin çeşitliliğiyle çelişen bir *iç yalnızlık* duygusu görülür. Kimi hastalar, *«iç dünyalarını ölmüş gibi»* duyumsadıklarını söylerler. Bu duyum, hiç kuşkusuz, saplantılı sinirceli içe kapanmaya yolaçan kişilik yitirilmesinin temelini oluşturur; içine kapanmış, usu yarılmış kişilerde (şizofrenlerde) bu hâl zihnin birliğini yitirmesiyle kendini gösterir. Kimi hastaların kendilerini garip, herkesten kopuk ve ilgisiz duyumsamaları, dış dünyadaki arzulanacak nesneye yönelik cinsel eğilimle cinsel enerjinin Ben'e doğru çekilmesi arasındaki çatışkının kurbanı oluşlarındandır. Bunun en dolaysız belirtileri birliğin yitirilmesi ve ikigörünüşlülüktür; iki karşıt güç arasında dengenin kurulması ilgisizliği doğurur. Demek ki ilintisizliği durağan bir görüngü, bir duvar gibi değerlendirmek yanlıştır. Çünkü bu edilgin bir tutumdan değil, karşıt güçlerin karşılıklı devindirici etkileşiminden doğmaktadır. Aynı gözlem zorlanımlı sinir hastalarıyla donup kalmış kişilerdeki duygusal kilitlenme için de geçerlidir. Şimdilik, bu örneklerle yetineceğiz.

Kişilik zırhının kırılmasından sonra, hastalarımızda bitkisel enerji dolaşımıyla duygusal kilitlenmenin *nöbetleşe* birbirlerini izlediklerini görürüz. Bitkisel enerji dolaşımının eski hâline getirilmesi hekimsel çalışmalarımızın başlıca ereği olduğundan, devinim hâlinden katılığa geçiş bizim için uzun erimli kuramsal ve kılgısal bir sorun yaratır. Aynı türden duygusal kilitlenmelere savaş sırasında, savaş tutsaklarında rastlanmıştır. Savaş tutsaklarında, ülke güdüleri dış koşullarca sert biçimde bastırılmıştır. İki eğilim arasındaki sürekli gidip gelme sonunda dayanılmaz hâle geldiğinden, yavaş yavaş kayıtsızlık ve alıklık yerleşir insanın kişiliğine: bu durumda da edilgin bir tutumla değil, karşıt güçlerin bileşkesiyle karşı karşıyayızdır. Bu dediğime kanıt olarak, dış koşullardaki değişikliğin ya da kişilik çözümlemesinin alıklık hâlinin bileşenlerini ortaya çıkarabilmesini göstereceğim. Alıklık yokoldukça, gerek yürek daralmasının, gerek saldırı güdülerinin geliştiğini, yâni cinsel (dirimsel) enerjinin merkeze doğru kaçak

yapmaya başladığını görürüz. Bu da, cinsel etkinlikle kaygının bitkisel (sinirsel) akımın ayrı yönlü iki görünüşleri olduklarını savunan tutumbilimsel kuramın doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Hastalarımızda bilinçaltına itilmiş güdülerle bunları bilinçaltına iten gücü ve ara yerdeki ilintisizlik katmanını yan yana, aynı anda etkinlikte bulunurken görürüz. Aşağıdaki örnek bu dediklerimizi kanıtlayacaktır.

Söz konusu hasta, yukarda değindiğimiz iç dünyasının ölmüşlüğünden aşırı derecede yakınıyordu, bu da onu, daha önce sözünü ettiğimiz böyle bir şey duymayan hastadan ayırıyordu. Dış davranışlarında, son derecede çelebi, ölçülü, giderek biraz törenciydi. Canlı kimseler onu katı ve donuk buluyorlardı. O da zaten tek bir şey istiyordu, «dünyayı duyumsayabilmek», «yaşam ırmağına balıklama dalabilmek». Davranışının kişilik çözümlemesinden geçirilmesi duygularını zincirden kurtardı, onu yapayalnız bırakan, yaşama susamasına yolaçan çocuklukta yaşanmış durumların yeniden canlandırılmasını sağladı. En belirgin sinirce belirtilerinden biri, nesnelerle ilintisini yitirme korkusuydu; bir kadına sarıldığı zaman hemen erkeklik örgeni dikilmezse, büyük bir umut kırıklığına kapılıyordu. Çözümleme, canlı nesnelerle ilişki kurma konusunda beslediği yoğun arzunun yanında, *güçlü bir kabuğuna çekilme eğilimi* içinde olduğunu gösterdi: en küçük terslikte arzuladığı nesneyi yüzüstü bırakıyordu. Bu eğilim, bütün gücüyle yöneldiği nesneye duyduğu nefretten geliyordu. Ayrıca kamışının duyarsız olduğunu, yâni *bitkisel akım (değinme)* eksikliği çektiğini de belirtelim. Bu belirtilerin hepsi zorlanımlı sinir hastalarına özgüdür. «Yeni bir yaşam»a başlama arzuları, «şimdi olduklarından çok daha başka olabilecekleri» yâni katı ve donuk değil, canlı ve üretken insanlar olabilecekleri konusundaki inançları yalnızca bitkisel devingenlikten arta kalanı dile getirmekte, iyileşebilmeleri için en iyi desteği oluşturmaktadır. Neyse, biz hastamıza dönelim: kamışın duyarsızlığıyla birlikte yalnızlık duygusu da yokoldu, ama üreme örgeniyle yaşanacak cinsel etkinlikte aksaklıklar belirir belirmez yeniden başgösterdi. Dış dünyayla ilintisizlik ile bedensel duyarsızlık ve ruhsal ilintiyle bitkisel uyarılma yeteneği arasındaki bağın kaynağı hastanın ilk çocukluk yıllarındaydı. Bunun öyküsü kısaca şöyle:

Çocukken, anasına büyük bir cinsel arzu beslemişti: İlk cinsel arzu belirtileri geri çevrilmişti. Bu arada şunu da belirtelim, anası cinsel nitelik taşımayan ilintilere karşı çıkmıyor, onunla yatağını pay-

laşıyor, sarılıp öpüyormuş. Dahası, bu ilişkileri kendisi körüklüyormuş. Çocuk, cinsel ilintiden yoksun bırakılınca, anasına karşı saldırgan-eziyetçi bir tutum takınmış; ama korktuğu için bunu da bilinçaltına itmiş. Böylece, çelişik bir durumda kalmış: bir yandan anasına sevecen bir sevgi besliyor, ona dokunmak istiyormuş. Öte yandan da anasından nefret ediyor, bu nefretten korkuyor, cinsel arzularından ürküyor, sevdiği nesneyi yitirmekten çekiniyormuş. Sonraları, bir kadına yanaştığı zaman, bastırılmış cinsel arzu eziyet etme güdüsünü eyleme geçirmeye, o da kadından kaçmaya başlamış. Çocukken, bu uzaklaşmayı ancak kamışını duyarsızlaştırarak gerçekleştirebilmiş. Bu işi nasıl becerdiği bizim için tam bir bilmece. Saldırı eğilimlerinin bastırılmasının aynı zamanda cinsel güdüleri, onların da birincileri bastırdığı varsayılabilir. Dikilme gücünün yitirilmesiyle birlikte başgösteren kamış duyarsızlığı, dış dünyayla ilintiyi yitirmenin *en dolaysız* anlatımı, en önemli belirtisidir. Büyük bir olasılıkla, burada, salt ruhsal bir süreçle değil, erkeklik örgeninde kendini gösteren bedensel elektrik işlevindeki bir bozuklukla karşı karşıyayız. «İç dünyanın ölmüşlüğü», daha derin bir katmanda, hastanın kamışsız kalma ya da kamışını duyamama kaygısını dile getiriyordu. Bu izlenimin akılsal temeli bedensel (işlevsel) duyarlılığın yitirilmesiydi. Ruh çöküntülerinin nedeni de buydu.[7]

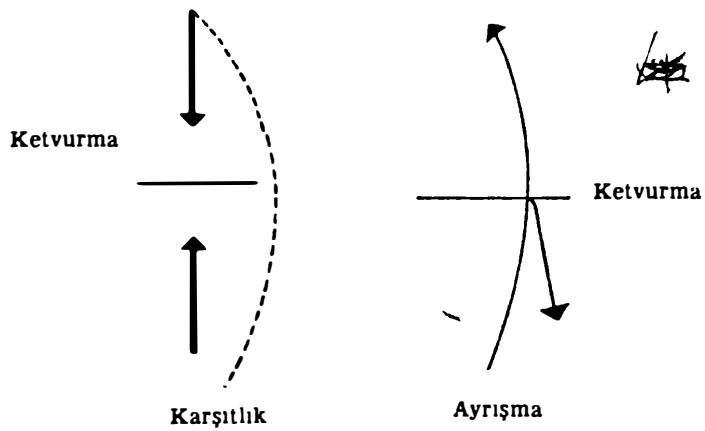
Dış dünyayla ilinti eksikliğinin çocuğun doğal cinsel arzularının arzulanan nesneye duyulan nefretle çatıştığı ve bundan ötürü karmaşık geri çekilme duygusunun belirdiği günlerde geliştiğini görüyoruz. Biz burada, söz konusu sürecin evrensel olduğunu öne sürmekten çekinmeyeceğiz. Herhangi bir nesneye yönelik doğal güdüler doyumdan yoksun bırakıldı mı, bunun sonucunda yalnız yürek daralması —dirimsel ener-

---

[7] *1945:* Dirimsel enerjiye çekidüzen verme aksaklıklarıyla dirimsel-bedensel bozukluklar konusunda yaptığımız araştırmalara, yavaş yavaş, «dış dünyayla ilintisizliğin» bakımevinde rastladığımız belirtileri yol göstermeye başlamıştır. İlinti eksikliğini vücuttaki dirimsel enerjinin devingenliğine ketvurulması *(dirimsel enerjiden yoksun kalma)* yaratır. Kamışın duyarsızlaşması hâlinde derideki dirimsel enerji yükü yetersiz kalmakta, kamışın dirimsel enerji alanı daralmaktadır; kamışa dokunduğunuz zaman bir dokunma duyumu belirmekte, ama bu kişiye haz vermemektedir. Haz özellikle dirimsel enerji düzeyinin *değişmesiyle* ortaya çıktığı için, kansu (plazma) dizgesindeki devingenliğin kilitlenmesinin dış dünyayla ilinti eksikliğine yolaçması kaçınılmazdır. 1942'de, dirimsel enerji alanındaki enerji çok ince telli bir lâmbanın yanmasıyla saptanıp kanıtlanmıştır. Bunun için ayrıca bkz: «Hazzın ve kaygının dirimsel elektrikli işlevi», *Bedensel Boşalmanın İşlevi.*

jinin Ben'e doğru toplanmasının yarattığı kaygı— değil, aynı zamanda dış dünyayla ilintinin azalması kendini göstermektedir. Bu dediğimiz, ilk cinsel baskıyı tadan çocukla dış nedenlerden ya da kendi iç yetersizliğinden ötürü seveceği nesneye rastlayamayan delikanlı için de geçerlidir. Ayrıca, cinsel ilişkilerin az da olsa sönükleştiği ve bastırmanın başka doyurucu cinsel ilişkileri olanaksız kıldığı uzun sürmüş evlilikler için de. Bütün bu durumlarda yazgıya boyun eğmeyle, kayıtsızlıkla, yalnızlık duygusuyla ve dirimsel işlevlerdeki belirgin yavaşlamayla dışavuran zihinsel alıklaşmaya tanık oluruz.

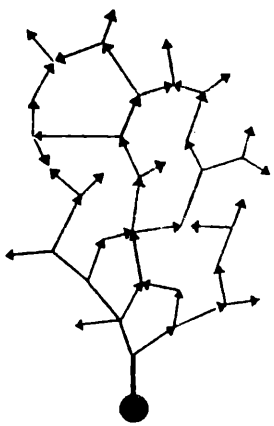
Kişiliği oluşturan devindirici güçleri iyi kavrayabilmek için, ruhsal aygıt kavramımızda küçük bir düzeltme daha yapmak zorundayız. Bastırılmış arzu ile bastırıcı güçler (savunma güçleri) arasında bir ilintisizlik katmanının bulunduğunu, bunun da iki güdü arasındaki karşıtlığın ya da bir güdünün ikiye bölünmesinin yarattığı ketvurmadan ileri geldiğini saptamıştık.

Ketvurmanın çizemi

Bu tanımlamayı yaparken sinirceli ruhsal düzeneğin bastırılmış *tek bir* güdüyle bastıran *başka bir* güdüden oluşmadığını, belli ölçüde ikiye bölünmüş (parçalanmış), birbirine karşıt bir sürü güdüden oluştuğunu hesaba katmamıştık. Öte yandan, savunma güçlerinin karşılıklı etkileşiminin gösterdiği gibi, zırhın derin katmanlarında yeralan bir güdü yüzeyde savunma işlevi yüklenebilmektedir; buysa, büyük bir

olasılıkla, *bütün ruhsal eğilimlerin,* bir bölümü «dış dünyaya yönelik», bir bölümüyse «dış dünyadan kaçan» ve birbirleriyle çelişen güdülere ayrılmasına yolaçmaktadır. Kısacası, *karmaşık yapılı bir zırh* resmi çizdik; bunun içinde bastırılmış güçlerle bastıran güçler birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmamıştır; tersine, dıştan düzensiz gözüken karmaşık bir ağ gibi birbirlerinin içine girmişlerdir. Kişilik çözümlemesi işte bu karmaşıklığa düzen verir: söz konusu düzense ancak yapının tarihçesine dayanarak kurulabilir. Bu yapısal görüş yersel (topique) görüşle bağdaşmaz. Bastırılmış güçlerle bastıran güçler, kişilikten gelen ketvurmanın birliği adını verebileceğimiz işlevsel bir birlik oluştururlar. Değişik eğilimlerin sayısız birleşmeleriyle birleştirici eğilimlerin sayısız bölünmelerini gözönünde bulundurursak, bu sürecin tasarımcı ya da dizgeci görüşlerle değil, ancak işlevsel ve yapısal bir akılyürütmeyle kavranabileceğini görürüz. Kişiliğin gelişmesi, aşağıdaki yalın çizimde gösterildiği üzere, her yönde etkinlikte bulunan güçlerin, yâni yalın bitkisel işlevlerin sürekli olarak ikiye bölünmeleri ve birbirleriyle çelişmeleri süreçidir:

Kişilik zırhının çizemi

Dolayısıyla, dış dünyayla ilintisizlik birbirine karşıt iki güç arasına konmuş bir arakatman değildir, birtakım karşıtlık ve bölünmelerin *biraraya toplanması*'dır. İlk bakışta geçirimsiz bir kişilik oluşumu gibi gözüken şey, aslında, kişilikteki birbirine karşıt güçlerin bir noktada toplanmasından başka bir şey değildir. Böyle bir kişilik

yapısını çözmek istiyorsak, işe «doğru ucundan» başlamak gerektiğine daha önce değinmiştik.

Nitekim, genellikle «sakınım» terimiyle anlattığımız şey, sağaltım sırasında, ürkek ve çekingen bir suskunlukla geçirimsiz savunmaya dönüşebilir. Kişilik çözümlemesi hastaya baskı yaparak, yalvararak, gözdağı vererek bu tutumun üstesinden gelme düşüncesini daha işin başında kafasından çıkarıp atar. Her türlü inandırma ya da tinsel baskı girişimi hastanın çekingenliğini yoketmek şöyle dursun, kafa tutmasını pekiştirip ağırlaştırmaktan başka bir işe yaramaz. Çünkü gerçekte hasta konuşmaya can atmaktadır, ama bilemediği bir şey ona engel olmaktadır; derdini anlatma yükümlülüğünü duymakta, bu da canını sıkmaktadır. Konuşamayacağını bilememekte, *konuşmak istediğini* sanmaktadır. Dolayısıyla içinden, suskunluğuna karşın, çözümcünün kendisini anlayacağını ummaktadır. Bu «anlaşılma arzusu» hekimden gelecek her türlü yardımı elinin tersiyle itmekle atbaşı gitmekte, ve savunma keçi gibi direnmeye dönüşmektedir. Bu kısırdöngü çözümcünün işini güçleştirmekte, ama olanaksız kılmamaktadır. Hastayı sıkıştırmak ya da şu ünlü «susma sağaltımı»nı uygulamak yerine, diline vurulan keti çok iyi anladığımızı söylemeli, şimdilik her türlü iletişimden vazgeçmesini salık vermeliyiz. Bu yolla, onu konuşma yükünden kurtarır, direnmesinin başlıca gerekçesini ortadan kaldırmış oluruz. Çözümcü, hastanın tutumunu değiştirmeye çalışacak yerde yalın ama *kesin* terimlerle betimlemeyi başarabilirse, hasta kendini «anlaşılmış» sayacaktır. Bu duygu da hemen bastırılacak, suskunluğunun geçici bir süre pekişmesinden sonra, hasta belli bir tedirginlik duyacaktır. Bu tedirginlik değişimin ilk işaretidir. Birkaç gün —ya da bilemediniz birkaç hafta— hastanın davranışlarını titizlikle betimledik mi, yavaş yavaş kovuğundan çıkacaktır. Genellikle, suskunluğu yutak (gırtlak) bölgesindeki kasların kasılıp kalmasından gelmektedir; hastanın bilincine varmadığı bu kasılma her türlü duygusal devinimi daha başlamadan engellemektedir.

Dış dünyayla ilintisizliği ortadan kaldırabilmek için, bunun evriminin tarihçesini yeniden canlandırmak, ya da ilintisizliği doğuran bastırılmış/bastırıcı güdüleri ortaya çıkarmak yetmez. Kişilik yapısından gelen bütün davranışlarda görüldüğü üzere, çözümleme yoluyla ortadan kaldırılmasına girişilmezden önce, hastanın ilkin nesnel olarak rahatsızlığını algılamayı öğrenmesi gerekir. Bunu elde edebilmenin en iyi yolu hastaya davranışını olabildiğince ayrıntılı betimlemektir.

Daha başka yolların da etkili oldukları görülmüştür: hastaya hep kafasında beslediği ülkülerle güncel yaşamının boşluğu arasındaki uçurumun gösterilmesi gerekir; zihinsel çatışkılarına ve çalışma yaşamındaki başarısızlıklarına gösterdiği ilgisizliğe parmak basmalı, dıştan doyumlu gözükse de sevisel alanda köklü bir deneyim yaşayamadığını gözünün önüne sermeliyiz. Çözümcü, böyle davranmakla, hastanın gerçeklikle ilintisizliğinin acılı biçimde bilincine varmasını sağlar. Genellikle, bu sonuca ancak cinsel enerjinin bir bölümü açığa çıkarılabilmiş, hastada belli bir yaşama sevinci uyandırılabilmişse ulaşılır. Hasta bedensel boşalma akımını vücudunda, özellikle de üreme örgeni bölgesinde duyduğu an dış dünyayla ilintisizliği katlanılmaz bir şey olarak algılar. Dış dünyayla ruhsal ilinti kuramama bedensel boşalma kaygısının, *yâni dış dünyayla bedensel boşalma yoluyla ilinti kurma*'nın yansısından başka bir şey değildir; dış dünyayla kişi arasında bu ilinti kurulduğu an ruhsal (duygusal) ilintisizlik kendiliğinden ve bütünüyle yokolur.

İnsan ve nesnelerle canlı ilintiye dayanan tutumla iç dünya boşluğu arasındaki ayrımı yaratan ruhsal-bedensel düzenekleri henüz yarım yamalak kavrayabiliyoruz. Bu dediğimiz özellikle cinsel ilginin kesilmesinin ya da bir güdüye dıştan ketvurulmasının neden iç dünyada hemencecik bir «soğukluk», «taşlaşma», «iç ölüm» duyumuyla dile gelmesine yolaçtığı sorusu için geçerlidir. Bizim bu görüngüyü iki gücün karşıt eyleminin «ketvurmayı» yaratmasıyla açıklayışımız doğru, ama yetersiz bir açıklamadır. Cinsel enerjinin iç dünyaya doğru çekildiğini söylemek pek bir şey anlatmaz; canlı güçlerle ilgili bir sürecin açıkça kavranmasının yerine birtakım sözcükleri koyamayız. Kısacası, henüz bu işin aslını bilmiyoruz.[8] Bu alandaki bilgilerimizi derinleştirmek için, hastalarımıza canlılıktan ölülüğe geçişi olabildiğince yoğun olarak yeniden yaşatmamız, sağaltım sırasında hastanın bir hâlden ötekine gidip gelişini yakından gözlememiz gerekmektedir. O zaman son derece ilginç tepkiler gözlenebilir. Hastanın biri bu gidip gelmeyi hep: «Hiç yararı yok, hiç ama hiç yararı yok!» diyerek yaşıyordu. Bunun anlamı şuydu: «Denemenin, birtakım özverilerde bulunmanın, habire sevgi aramanın yararı yok, kimse beni anlamıyor.» Küçük yaştaki çocuklar arzu ve gereksinmelerini söze dökmekte büyük güçlük çekerler; dertlerini başka türlü anlatmaya çalışırlar, ama

[8] Bkz. Bir önceki dipnot, s. 298.

büyükler çocukların iç dünyasında olup bitenleri yakalayamazlar; çocuğun derdini anlatmak üzere yaptığı her girişim gelip bir olanaksızlık duvarına toslar; çocuk sonunda yazgısına boyuneğer: «Yararı yok, hiç yararı yok!» Yoğun bir yaşama duyumundan iç dünyanın ölmüşlüğü duyumuna geçiş genellikle sevgi alanında büyük bir düşkırıklığının sonucudur. Ancak bu saptama iç dünyanın soğuması izlenimini yaratan çarkları açıklamaya yetmez.

Soğukluk izleniminin çoğu kez nesnelerle, insanlarla, olaylarla ilinti kurma korkusundan geldiği ve onun tarafından beslendiği görülür, bu korkunun dibinde bedensel boşalma ilintisinin verdiği korku yatmaktadır. Bu sonuncuysa genellikle çocukken edinilen kendi kendini doyurma korkusundan gelmektedir. Kuşkuya yer yoktur: *insanlarla ve dış dünyayla sahici ve dolaysız bir ruhsal ilinti kurmaktan korkmak, aslında bedensel boşalmadan korkmaktır.* Kişilik çözümlemesinin en ivedi, aynı zamanda en çetin görevi bedensel boşalma kaygısının yokedilmesidir. Çoğu kez, çocuklukta saplanıp kaldıkları şeylerden iyi kötü kurtarılan hastaların, üreme örgenleriyle doyuma ermeleri gerektiği an yeniden eski sinirceli duruma düşüverdikleri görülmektedir. Çünkü ilkin bedensel boşalma kaygısı yokedilmedikçe, dış dünyayla bedensel boşalmaya dayalı ilinti kurulamaz; doğru yürütülen kişilik çözümlemesinin bunu hiç savsaklamaması gerekir. Bu evrenin başında şu belirtiler kendini gösterir: yüzeysel çözümleme iletişimi, düşmeyle ilgili düş ve imgelem oyunları, insanlardan olabildiğince uzak duruş, üretken cinsel etkinliğe ilişkin konulardan kaçınma kaygısı, bedensel ayrışma tasarımları (bunları iğdiş edilme tasarımlarından ayırmak gerekir), eski sinirce belirtilerinin yeniden ortaya çıkması, cinsel ya da duygusal ilişkilerin kesilmesi, çocukluktan kalma tepkilerin canlanması, «boşluk duygusu»nun yeniden belirmesi vb. Bu evrede, kendini okşama ya da sevişme sırasındaki davranış ve duyumların tüzlükle çözümlenmesi gerekir. O zaman hastaların şöyle ya da böyle, uyarılmanın gelişmesini önledikleri görülür. Kimileri kesik devinimlerle uyarılmanın yayılmasını köstekler, kimileri de leğen kemiği bölgesindeki kasları kasarak; çoğunlukla, bedensel boşalma yaklaşınca, düzenli ve tartımlı devinimlerle duyumlarını yoğunlaştıracak yerde, kapırtısızlaşırlar. Ancak, yukarda saydığımız görüngülerin hiçbiri yoksa ve uyarılma yavaş yavaş yokoluyorsa, bedensel boşalmanın köstekienmesinin ortadan kaldırılması iyice zorlaşır.

Sevişme sırasında boygösteren ve yeterince üzerinde durulmayan

yaygın bir davranış vardır: bedensel boşalma öncesi ilinti insanın içinde sürtünüp ovuşturmaya karşı bir tür bitkisel gereksinme yaratır; bedensel boşalma kaygısı taşınıyorsa ya da dış dünyayla ruhsal ilinti eksikliği varsa, bu içtepi görülmez. Yumuşak ve düzenli sürtünmenin yerini, bu hastalarda, gevşemeyi sağlamak üzere girişilen az-çok sert sürtünmeler alır. Bundan ötürü, sözü geçen sürtünme biçimi bedensel boşalma duyumlarına karşı dikilmiş bir savunma duvarı gibi görülmedikçe, üreme örgeniyle cinsel ilinti kurma korkusunun ortaya çıkarılması ya da ortadan kaldırılması olanaksızdır. Hastalar kendi yanlış sürtünme yöntemlerini bırakıp yerine bitkisel sürtünmeyi geçirmeye yanaşmazlar, çünkü bedensel boşalma yaşantısının gelip kendilerini sürüklemesini istemezler.

İyi yürütülen kişilik çözümlemesini, genel olarak, şu üç ölçüte bakarak tanıyabiliriz:

1) Kişilik zırhının bütünüyle ortadan kaldırılması gerekir;

2) Bedensel boşalma ilintisinin yarattığı korkunun tümüyle açığa çıkarılmış olması gereklidir;

3) Bedensel boşalmaya vurulan kösteğin büsbütün ortadan kaldırılması zorunludur; uyarılmanın doruk noktasında, el-kol devinimleri ve öbür olgular tam anlamıyla kösteksiz ve istençdışı olmalıdır.

Davranışın bütünüyle değişmesi, hastanın bitkisel devingenliğinin tam anlamıyla zincirden kurtarılması, bedensel boşalma kaygısının ortadan kaldırılması için harcanan çabaların ödülüdür.

7. ASILININ YERİNE KONAN İLİNTİLER

Çocuğun bitkisel (sinirsel) devingenliği ne denli baskı altına alınmışsa, gencin dış dünyayla yaşına uygun sevgi ve çalışma ilişkileri kurabilmesi o denli güçleşecektir; ondan sonra genç kız ya da delikanlı dünyadan elini eteğini çekmeye ya da doğaya aykırı ikinci elden ilintiler kurmaya o kadar yatkın olacaktır. Bilgiççe «erginlik çağı»na yakıştırılan görüngülerin çoğu, gerçekte, her türlü doğal sevisel etkinliğin yapay olarak bastırılmasından doğmaktadır. Bu dediğimiz gerek düşlere dalma alışkanlığı, gerek aşağılık duygusu için geçerlidir. Aşağılık duyguları yalnız çok yükseğe konan bir ülkünün dışavurması ve bunun doğurduğu güçsüzlük duygusu değildir, ayrıca yapısal bir çelişkiyi somut olarak dile getirmektedir: gerçekten de, aşağılık duygusu somut cinsel ve toplumsal başarılarla bitkisel devingenliğe ketvu-

rulduğu için kullanılamayan yetenek ve gizilgüçler arasındaki uçurumun algılanmasından gelmektedir. İnsanların çoğu düşlerinde tasarladıkları hünerleri bir türlü gösteremezler, oysa edimlerinin ortaya koyduğundan çok daha büyük yetenekleri vardır. Çağdaş insandaki bu gülünç yapısal çelişki toplumun bireylere uyguladığı yıkıcı cinsel kuralların sonucudur. Bu çelişkinin ortadan kaldırılması yeni kurulacak toplumsal düzenin en önemli görevlerinden biri olacaktır, çünkü yaratıcı güç, «çalışma gücü» özellikle altta yatan gizilgüçlerle bireylerin somut başarıları arasında denge kurulmasına bağlıdır; bu dengeyi sağlamak içinse, bozulan bitkisel devingenliği eski hâline getirmek gerekir.

İnsanlığın bugünkü durumu ruhsal açıdan dayanılmaz, toplumsal açıdan da zararlıdır. Ruhsal aygıt bu duruma başkaldırmakta, elinden geldiğince kendini savunmaya çalışmaktadır. Burada, cinsel durgunluğun yolaçtığı sinirce belirtilerine değinmeyeceğiz. Bizi bu bağlam içinde ilgilendiren şey, kişiliğin söz konusu kavgada yenilmemek için geliştirdiği yeni işlevlerdir. Dış dünyayla dolaysız bitkisel ilinti az çok bozulunca, geri kalan da dış dünyayla ilişki kurmaya yetmeyince, *aslının yerini tutan ilintiler* yaratma ereğini güden «ikinci elden işlevler»in oluştuğunu görürüz. Bakımevinden alacağımız birkaç örnek, dolaysız bitkisel ilintinin yerine konan ikinci elden ilinti derken ne anlatmak istediğimizi gösterecektir. Buradaki bütün güçlük, aslının yerine konan ilintinin de kullandığı enerjiyi bitkisel (dirimsel) enerjiden almasındadır. Ancak, aradaki benzersizlikler bu ortak etkenden daha belirgindir. Örneğin, kadınsı-edilgin davranış dışkılık bölgesindeki cinsel uyarılardan kaynaklanmaktadır, ve bu, doyumsuzluktan ötürü olanaksızlaştırılan doğal ilintinin yerine konmuş ikinci elden bir ilintidir. Delikanlının, büyürken, baba yetkesine ve egemenliğine kafa tutması, bağımsızlığını ve yeteneklerini geliştirmesi gerektiğini belirtelim. Oysa, bastırıldığı için, delikanlı yeterince saldırgan değildir; yücelтilmiş bir saldırganlıkla kendi kişiliğini kabul ettirmek yerine, bu tutum büyük kişisel özverilere yolaçsa da, sinirceli bir ayakuydurmayla benliğini korumaya çalışır. Zorlanımlı kadının erkek karşısındaki elezer tutumu onu kendi üretken cinsel etkinliğinden korumakla kalmaz, ayrıca, ilk sevgi nesnesiyle ilintisini dolaylı yoldan sürdürmesine izin vererek, cinsel ilinti açığını kapatmaya yarar. Aynı biçimde, kocaya gösterilen aşırı sevecenlik sahici cinsel ilintinin yerini tutmaya yarayan ikinci elden ilintiyi dile getirir. Hırçın kişilerin sinirceli saldır-

ganlığı yalnızca erkekler karşısında duyulan kadınsı-edilgin eğilimlere ya da kadınlar karşısındaki doğal cinsel eğilimlere karşı kişiliğin savunulmasına değil, aynı zamanda dolaysız bitkisel ilintinin yerine göstermelik bir ilinti yaratmaya yaramaktadır. Özezer, davranış elezer saldırganlığın karşısına dikilen bir savunma duvarı olmakla kalmaz, ayrıca özünü ezen kişinin becceremediği dolaysız sevgiyi dile getirmeye de yarar.

Özgür ve dolaysız bitkisel ilinti belirtileriyle ikinci elden, yapay ilinti belirtileri arasındaki ayrımı iyi yakalamışsak, günlük yaşamda sayısız örneğini görmek elimizdedir. Yapay davranışa özgü birkaç olguyu ve el-kol devinimini sıralayalım: saygısız kahkahalar, sert ve kasıntılı el sıkmalar, şaşmaz bir sevimlilik, yüzeysel bir bilginin özseverce ortaya serilmesi, hiç değişmeyen bir sevinç ya da şaşkınlık gösterisi, birtakım kavram ya da tasarılara saplanıp kalma, yapay, aşırı bir alçakgönüllülük, birtakım kişilerin gözüne girebilmek için harcanan çocukça çabalar, «cinsel çekicilik»in fazla öne çıkarılması, aşırı gönül avcılığı, saldırgan ve sağlıksız cinsel etkinlik belirtileri (bunlar cinsel tutumbilimin temel ilkeleriyle çelişir), yapay bir tutum, tumturaklı, duygusal ya da aşırı çelebice sözler, buyurgan ya da kölece davranış, aşırı içli dışlılık, insanlara tepeden bakarak konuşma, serseri ya da hovarda gibi davranma, edepsiz sırıtmalar, açık saçık konuşmalar, çapkınlık taslamalar, utanıp sıkılma. Kimi konuşmalara eşlik eden birtakım davranışlar, çoğunlukla, özüne vurgunluğun dışında, ikinci elden ilinti peşinde koşulduğunu belli eder: saçlarını çok belirgin bir biçimde, hiç değişmeyen ve sık sık yinelenen el devinimleriyle düzelten, gözünüzün içine bakan, durduğu yerde kalçalarını sallayan, büyük bir sporcuymuş gibi şişinen kişiler böyledir.

Bir kişiliğin bütün davranışlarıyla uyum içinde olmayan her duruş ve edimin, kişiliği dışlayan, bir bakıma onunla çelişen davranışların sahici ilintinin yerini tutmak üzere geliştirilmiş işlevler olduklarını belirtelim. Kişilik çözümlemesi, genellikle «kötü», «tatsız» ya da «sıkıcı» diye nitelendirilen özelliklerin sinirceli bir yapıyı ortaya vurduklarını doğrular gibidir; aynı gözlem, biçime içerikten daha çok önem veren «iyi» (ya da kendini iyi sanan) insanların davranışları için de geçerlidir. Öte yandan, insanların genel olarak «yalın», «hoş», «doğal», «sevimli», «çekici» buldukları şeyler üretken kişiliğin sinirceli olmayan tepkilerini dile getirmektedir. (Burada «sinirceli» sözcüğü, yine enerji yutan karşıt-yatırımlar hâlinde yaşamayı sürdüren

doğal güdülerin basurılmasından sonra ortaya çıkan kişiliği anlatmaktadır.)

Yan tutmayan gözlemci çoğu kez insanların sürmek zorunda kaldıkları iki yanlı yaşam karşısında şaşırıp kalır. Toplumsal durumlarına göre değişen dış duruşları, üstteki kabuğa karşın kendini belli eden kişiliğin sahici ve doğal yapısıyla sürekli çelişen, yapay bir üründür. Alımlı çalımlı güvenlik görevlisi, insanlardan alabildiğine uzak, ince mi ince bilimadamı, «kibarlar âlemi»nin yanına yaklaşılmaz ince kadını, iyi yağlanmış bir makinaya benzeyen «özenli» kamu görevlisi, yakından bakıldığı zaman, en sıradan arzularla, kaygılarla, nefretlerle dolu, alabildiğine zararsız insanlar olarak gözükürler. Sokaktaki adam bu kişilik maskeleri önünde saygı ve hayranlıktan yerlere kapanma eğilimi gösterdiğinden, sözünü ettiğimiz saptama son derece önemlidir.

Kişilik çözümlemesi açısından doğal cinsel uyumla çapkınlık gösterisi arasında, doğal saygınlıkla yapay kasıntı arasında, sahici utangaçlıkla düzmecesi arasında, bitkisel kas özgürlüğüyle kalçaların habire sallanması ya da omuzların kasılması arasında, cinsel doyumun verdiği bağlılıkla korkudan ya da suçluluk duygusundan gelen bağlılık arasında, gelişebilecek bir kişilik yapısıyla donup kalmış bir yapı, gerçekten canlı bir yaşamla boşlukları doldurmaya çabalayan bir yaşam arasındaki ayrım vardır. Ve burada, bütün toplumsal uygulamalarla öğretilerin ruhsal-yapısal temellerinin köklü açıklamasını buluruz.

Bütün buyurgan örgütlenmelerin düşünsel öğretisi ilkel ve hayvanca saydığı bitkisel yaşamı, yalancı ve ikinci elden doyumlar açısından alabildiğine zengin «ekinsel» yaşamın karşısına diker. Gerçekte, bitkisel kökeninden koparılmış yaşam kısırdır, biçim ve anlatım yönünden katıdır, kurumuş bir bitki kadar verimsizdir. Buna karşılık, sürüp giden katılıkla dirimsel enerjilerin donup kalmasına dayanamayan bitkisel yaşamda şaşırtıcı bir evrim gücü vardır. Uygarlık doğal hazların yerine konmuş ikinci elden oluşumların ürünü değildir, her ilerleme dış dünyayla aramızdaki dolaysız ilintilerin geriye kalanlarının sonucudur. Dolayısıyla, insanların kişilik yapılarını ikinci elden işlevlerin boyunduruğundan kurtarıp doğa ve toplumla doğrudan doğruya bağıntılı kılabildiğimiz an elde edilebilecek sınırsız güçleri kolayca tasarlayabiliriz. Ama bunu yeni bir din ya da «dünyayla dolaysız ilinti sağlama»ya uğraşan «Yoga çağrışımı» yapamaz. Söz konusu boyunduruktan kurtulma, şu ya da bu «gizemcilik»e tapanların

hiçbir zaman gerçekleştiremeyecekleri bir şeyin, toplumsal yapıların değiştirilmesini gerektirir.

İnsanoğlu doğal gereksinmelerini gidermesi önlenen tek canlı olduğundan, ve bir toplum içersinde yaşamak isteyişi aslında bitkisel bir gereksinme olduğundan, uydurduğu ikinci elden ilintiler yaşama isteğiyle toplumun yarattığı yaşama korkusunun uzlaştırılmasından başka bir şey değildir. Dolaysız bitkisel (dirimsel) ilintinin tersine, ikinci elden ilinti bir sinirce belirtisi biçiminde oluşmuştur: işlevi, başka bir şeyin yerini tutmaktır, savunmaya yarar, dirimsel enerjiyi emer, çelişik güçler arasında uyum kuracağım diye kendini tüketir. Sinirce belirtisindeki gibi, harcanan enerjiyle elde edilen sonuç arasında en küçük bir yakınlık yoktur. Demek ki, ikinci elden ilinti, bozuk bireysel ve toplumsal cinsel yaşamın sayısız belirtilerinden biridir. Aslının yerini tutan işlev gizli kaldığı ve belirtileri «gelenek» sayıldığından, zamanla sözkonusu belirtiler doğal ve değişmez sanılmıştır. Gerçekte, ikinci elden ilinti belirtileri toplumsal verilerdir, insanlara özgü yapılardır, dolayısıyla tarihsel görüngülerdir; başka bir deyişle yaşamın şu ya da bu döneminde şöyle ya da böyle gelişmişlerdir, dolayısıyla değiştirilmeleri elimizdedir. Adamın biri kötü bir trenle yolculuk yapıyorsa ve daha rahat, daha hızlı bir tren bulmadan onu bırakamıyorsa, hiç kuşkusuz tembelleşecek, yerleştiği tren konusunda birtakım yanılsamalara kapılacaktır. Aynı biçimde, şimdiki yaşama düzenimizin değiştirilmesi için gerekli güçler ancak, bugünkü düzensiz cinsel tutumbilimin değişmeyeceği inancı kadar güçlü bir düşünce, çok daha sağlıklı bir cinsel tutumbilim yaratılabileceği düşüncesi insanların bilincine yerleşebildiği gün ortaya çıkacaktır; şimdiki yaşama biçiminin yerine başkasını geçirmeyi sağlayacak güçler ancak o gün zincirden kurtulacaktır.

Bugünkü aslının yerini tutan bir yaşama biçimiyse, insanlar çalışmayı bir yük sayıyorlarsa, sevgi ve nefretleri asıl hazların yerini tutan düzmece şeylerse, kişilik çözümlemesiyle kişilik zırhının kırılması ikinci elden işlevleri ortadan kaldırıyorsa, özellikle tepki yoluyla kendini belli eden şimdiki insan kişiliği bugünkü toplumsal düzenin hem ürünü, hem vazgeçilmez temeliyse, başarılı bir kişilik çözümlemesinden sonra bu ruhsal davranış biçimlerinin yerini nelerin alacağını merak eden okur haklı olacaktır. Toplumsal başarılarla cinsel etkinlik arasındaki ilişkiler ne olacaktır acaba? Bunlar, sorumluluk duygumuza seslenen ciddî sorulardır. «Sinirceli kişilik»le «üretken

kişilik» tanımlaması bile bu konuda bize belli bir yanıt getirmektedir. Ancak, sağlıklı kişilerin ruhsal yaşamlarının incelenmesi henüz emekleme döneminde dir; aktöreci ve buyurgan düşüncelerin egemen olduğu bir dünyanın amansız karşı koymasıyla boğuşmaktadır. Aktöresel kurum ve ölçütlerin desteklediği yerleşik düzen aktöreci düzenlemelere değil cinsel yaşamın özdüzenlemesine değer veren, görev mörev tanımayan, ancak insanların gerçek çıkarlarını gözeten ruhsal yapıyla taban tabana çelişmektedir; böyle kişilerin bitkisel kaynakları dış dünyayla canlı bir alışveriş hâlindedir. Yerine getirilmesi gereken en çetin görevlerden biri, gerek kuramsal, gerek kılgısal alanda, kişilik çözümlemesiyle elde ettiğimiz bireysel yapı değişimlerinin geniş çaplı toplumsal eğitimle bütün insanların kişilik yapılarının değiştirilmesine uygulanması olacaktır.

8. ÖRGENSEL YAPININ RUHSAL TASARIMI

a) «Patlama» İzlenimi

Dirimsel-bedensel hâllerin ruh hâllerine yansıması ya da bunlarda dile gelmesi ruhsal/bedensel dünyalar arasındaki karşılıklı ilişkiler konusundaki bilgilerimize yüzde yüz uymaktadır. Ancak, bu alanda, henüz aydınlığa kavuşturulmamış bir görüngü vardır: nasıl oluyor da bir kişinin kullandığı dil ya da davranışın algılanması, bilinçsiz de olsa, bunlara uygun ruh hâlini yansıtmaktadır, hem de simgesel olarak değil, *doğrudan doğruya?* Bir örnek verelim: kişilik çözümlemesi, «yanına yaklaşılmaz», «katı» insanlarda hep aşırı bir kas gerginliğinin bulunduğunu göstermiştir. Bir hasta kendini «yapış yapış» ya da «kirli» duyumsadığı zaman, çözümleme, hiç ayrıksız, birtakım dışkılık ögeleri ortaya çıkarmaktadır. Üretken kişiliğin «özgür», «rahat», «dolaysız», «gevşek», «doğal» gözükmesi hep bitkisel aygıtının dirimsel-bedensel yapısıyla atbaşı gitmektedir. Adamın biri «yapay» ya da «düzmece» gözüküyorsa, kişilik çözümlemesi ikinci elden ilintilerin ağır bastığını, söz konusu kişide üretken cinsel enerjinin özgürce dolaşamadığını göstermektedir. Bitkisel durumun algılanmasıyla dile getirilmesi arasındaki bu ilginç bağıntı ayrıntılı bir incelemeyi gerektirecek niteliktedir; biz burada sorunun tek bir yanıyla ilgileneceğiz.

Hasta, kişilik zırhına yöneltilmiş çözümsel saldırıyı Ben'i için tehlike saymaktadır. Dolayısıyla, çözümleme hemen her zaman hastanın zihninde beliren bedensel tehlike düşüncesiyle (iğdiş edilme kaygısıyla) sonuçlanmaktadır; hasta, çözümlemenin başarıya ulaşmasını çoğunlukla bedeni için bir tehlike gibi tasarlamaktadır. Hasta, zihinsel açıdan, kişilik zırhına yöneltilen saldırının başarıya ulaşmasını arzulamakta, ruhsal katılığının giderilmesini istemektedir. Başka bir deyişle, aynı zamanda kendisini ölesiye ürküten bir şeyin gerçekleşmesini dilemektedir. Büyük bir yıkım gibi gördüğü kişilik zırhının ortadan kalkmasından korkmakla kalmamakta, ayrıca her şeyin elinden gitmesinden çekinmektedir. Böylece, aynı ve tek bir şey karşısında duyulan arzu ve korku, özel bir direnme biçiminde dışavurmaktadır. Burada, Ben'in herhangi bir güdü karşısındaki tutumundan değil, çözümcüden beklediği yardım karşısındaki tutumundan sözediyoruz. Kişilik zırhı bütünüyle kırılmadıkça, hasta özgür çağrışımda bulunamaz, canlı olarak hiçbir şeyi anımsayamaz. Dolayısıyla, çözümcünün bir tür büyüyle kendisi için birşeyler yapacağına inanır; etkin içerikli edilgin bir tutum takınır. Gerçekten de, hasta *özezer* eğilimlerini eyleme geçirir, bunları direnmenin yararına kullanır. Direnmesinin ruhsal içeriği şudur: «Siz bana yardım etmiyorsunuz, beni anlamıyor, sevmiyorsunuz; öyleyse ben de keçi gibi direnerek, sessiz yakınmalarla kendimi size zorla sevdireceğim!» Gerçekte, hasta ruhçözümcüden gelecek her türlü etkiye kendini kapatır. Bu durumun açıklaması özel yatkınlıktadır: *Hasta zırhının eriyip gidişini, bilinçdışı gizlerinin su yüzüne çıkışını bir parçalanma ya da patlama süreci gibi algılar.* Bu durumda, kadınsı-edilgin delinme düşünün gerek erkeklerde gerek kadınlarda iyice belirginleştiğini söylemeye bile gerek yoktur. Erkeklerde bu bilinçsiz düşün şu türüne rastlanır çoğunlukla: hasta, cinsel açıdan kendine güvenemediği için, kendini güçsüz sanır. Çözümcünün erkekliğini kendisine ödünç vereceğine, çalışma ve birtakım başarılar elde etme yeteneğinin artacağına inanır, dolayısıyla, daha ileri giderek, hekimin erkeklik örgenine konacağını bile düşler. Kimi zaman bu düşe yeni bir öge eklenir: hasta bir kadınla sevişirken, çözümcü kamışını ona arkadan sokmakta, böylece cinsel güç ve erkini ona geçirmektedir. Bu bilinçsiz düş, hastanın kendisini ruhçözümcüyle özdeşleştirmesini de, ona yöneltiği yakınmalı yardım çağrısını da açıklamaktadır. Ayrıca, hastanın bilinçaltında bir yara, bir delme biçimini alan söz konusu yardımın elin tersiyle itilmesini de.

Özezer eğilimin, hastanın her türlü haz verici uyarılmayı bir patlama tehlikesi saydığı için bedensel açıdan hiçbir zaman rahatlayamayışından geldiğini biliyoruz. Doğal nedenlerden ötürü rahatlamayı bütün benliğiyle istediği için, edilgin bir beklemeye girişmekte, vücudundaki ve kafasındaki gerilimi başka birinin gidermesini istemektedir; ama bu rahatlama aynı zamanda patlama tehlikesini içerdiğinden, bundan korkmakta ve kaçınmaktadır. Üreme örgeniyle tadılacak ilk bedensel boşalmaya dek bu düzenek bilinçaltında, üstü örtülü kalmaktadır. Bedensel boşalma uyarılmasına yolaçacak yöntemleri bilmeyen ruhçözümcünün bunu hiçbir zaman anlayamayacağını söylemeye bile gerek yok.

Bakımevinde yapılan bu buluşlar bizi son derece önemli bir sorunla yüzyüze getirmektedir: erime ya da dağılma duyumu, hiç kuşkusuz, bedensel boşalma sırasında kas ve kandamarları dizgesinde beliren uyarılmaları dile getirmektedir. Tohumcuk fışkırması, iğneyle delinen, alabildiğine şişirilmiş bir balonun patlamasına benzemektedir. Bedensel boşalmadan ürken hastalar bu süreçten korkmaktadır. Şimdi bedensel bir işlevin nasıl olup da dolaysız bir tasarımla ruhsal davranışa yansıdığı merak edilebilir. Doğrusunu isterseniz, hiçbir şey bilmiyorum bu konuda. Ancak, bu sorunun çözümü bedensel işlevlerle ruhsal işlevlerin iç içeliklerini, birbirlerini etkileyişlerini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır sanırım. Şimdilik, bu işin altındaki gizi pek iyi göremiyoruz.[9] Yalnız, bakımevinde yapılan bu gözlem bizi en az onun kadar önemli başka bir soruyla yüz yüze getirmektedir: Ölüm düşüncesi ruhsal alana nasıl yansıyor acaba?

b) Ölümün Zihinde Tasarlanışı

Dirimsel-bedensel sürecin zihinde canlandırılması sorusunda, onu başka bir soruya bağlayan yanlar var: insanoğlunda bir «ölüm arzusu» var mıdır acaba? Burada, kolayca içine girilemeyecek, alabildiğine tehlikeli bir alana geliyoruz, çünkü her türlü vakitsiz akılyürütme doğruya ulaşmamızı engelleyebilir. Ölüm güdüsü kuramının, bilgilerimizin bugünkü evresinde kavrayamadığımız birtakım belirtileri doğaötesi (metafizik) bir deyimle açıklama girişimi olduğunu daha

---

[9] *1945:* Bu satırların yazılışından üç yıl sonra şu varsayım doğrulandı: dirimsel elektrik akımları üzerinde yapılan deneyler *bir duyumun yoğunluğunun eyleme geçirilen dirimsel elektrik enerjisinin azlık ya da çokluğuna bağlı bulunduğunu* göstermiştir.

önce belirtmiştik. Bütün doğaötesi kavramlar gibi, ölüm güdüsü kuramı da akılsal verilere dayanmak zorundadır; ancak bu verileri bulup ortaya çıkarmak güçtür, çünkü bu kuramın kapalılığı bizi doğruca karışıklığa götürecek niteliktedir. İnsanın doğuştan özüne eziyet etmeye yatkın olduğunu savunan kuram, acı çekme ve ölme isteğinin dirimsel temelinin şu düzmece «Nirvâna ilkesi»nde olduğunu söylemektedir. Hazzı doğuran ve köstekleyen çarkları inceleyen cinsel tutumbilim araştırmalarıysa bedensel boşalma kuramıyla sonuçlanmıştır. Elinizdeki kitabın daha önceki bölümlerinden birinde, «Özezer Kişilik»[10] bölümünde gözden geçirdiğimiz gözlemleri kısaca özetlemek istiyorum.

1) Haz arama ilkesiyle çelişen eziyet ardında koşma diye betimlenen özezerlik *ikinci elden,* sinirceli bir oluşumdur; çözümlemeyle bileşenlerine ayrılabilir, dolayısıyla birinci elden dirimsel bir veri değildir.

Rado, sinir hastalıklarıyla ilgili «yeni» kuramında her türlü kaygıyı «doğuştan gelme özezerliğin kabuğu delip fışkırması»yla açıklıyor. Bu açıklama, cinsel enerji kuramının yanlış yorumuna dayanmaktadır; öte yandan, tıpkı Adler'inki gibi, soluksuzdur: açıklama, asıl sorunun başladığı noktada kesilmektedir! Bu sorunsa şudur: *Canlı bir varlık nasıl olup da acı çekmeyi ya da yokolmayı ister?*

2) *Dıştan,* acıyı arzulama, başlangıçtaki haz arzusunun özel bir yasakla karşılaşmasıyla açıklanmaktadır. Hasta hazzı arzularken, donup kalmış «hazdan yoksun bırakılma durumu»nu yeniden yaşamaktadır; böylece, *dıştan bakıldığında* bu durumu arzuluyormuş *gibi gözükmekte,* oysa gerçekte, yoksunluğun ardına gizlenen haz verici ereğe yönelmektedir. *Demek ki özünü ezmekten hoşlanan kişinin çektiği acı ona dışardan gelmekte, kendisi öznel olarak bunu arzulamamaktadır;* bu ayırım son derece önemlidir.

3) Özezer kişi, ancak kişilik çözümlemesinin kişilik zırhını kırmasıyla ortaya çıkarılabilecek özel bir haz duyma bozukluğu çekmektedir. Bu bozukluğu şöyle betimleyebiliriz: kasların aşırı kasılmasından ötürü, hasta —belli bir dereceden sonra— bedensel boşalma duyumlarını acı gibi algılamakta; «eriyip gitmek»ten korkmaktadır. Bedensel boşalma bir patlama, bir ayrışma gibi, sözcüğün hastalıklı anlamında erime gibi duyulmakta, dolayısıyla hasta kendini bundan korumaya çalışmaktadır. Karşısındakinden sopa yeme düşü, ölesiye arzulanan gevşemeyi her türlü suçluluk duygusundan arınmış

---

[10] İkinci kesim, XI. bölüm, s. 223'e bakın.

olarak sağlama ereğini gütmektedir, çünkü o zaman boşalmadan sopayı atan sorumlu olacaktır. Bu anlattığımız düzenek her özerklik olayında doğrulanabilir. Yapılan işlem, daha küçük bir tehlikeyi bile bile kabul ederek büyük bir tehlikeden kurtulmayı amaçlamaktadır.

4) Gerek dış, gerek iç gerçeklik, haz arzusunun sürekli olarak bilinçaltına itilmesinden ötürü, köklü olarak tatsız bir şey gibi gözüküyorsa da, vücut kendi kendini ortadan kaldırdığı zaman bile haz/acı ilkesine ayak uydurmaktadır. Karakaygılara dalma nöbeti sırasında canına kıymayı, kişiye acı veren bir gerileme son verme çaresi diye görebiliriz.

Özerkliğin bakımevinde incelenmesi böylece haz/acı ilkesini çürütmeyen, ruhsal işlevlerle ilgili genel bilgilerimizle çelişmeyen açıklamalarla sonuçlanmaktadır. Ancak, özellikle ölüm korkusu ve ölümün kafada canlandırılışı da içlerinde olmak üzere, çözülmesi gereken bir sürü sorun kalmaktadır. Kişilik çözümlemesi, «ölüm güdüsü»nün dirimsel-ruhsal bir ketvurmadan doğduğunu, özüne acı çektirmenin doğuştan gelen bir veri olmadığını göstermektedir. Ayrıca ben daha da ileri gideceğim: elimizde, özerkliğin, özellikle acıya yönelik bir güdü olduğunu gösteren hiçbir kanıt yoktur. Ve işte bunu saptadıktan sonra birtakım karışık sorunlar ortaya çıkmaktadır.

«Nirvâna'yı arzulama ilkesi»ni incelerken, kimi hastalarda bir eriyip gitme, bilinçsizleşme, varolmama arzusuna, başka bir deyişle, sahici ve kökensel bir ölüm arzusunun varlığını doğrular gibi duran birtakım verilere rastladım. Bakımevinde elde edilecek veriler kendilerini doğruladığı an görüşümü değiştirmeye, beni eleştirenlerinkini benimsemeye her zaman hazırdım. Ölüm güdüsü kuramını sağlam bir bilimsel temele oturtmak üzere girişti̇ğim ardı arkası gelmeyen çalışmalar başarısızlıkla sonuçlandı. Bu savın çürütülmesinin epey su götürür olduğunu sanmaya başladığım günlerde, ölüm güdüsünün varlığını *yadsıyan* çürütülmez bir kanıta rastladım. Biz ilk ağızda, ilginç bir gözleme parmak basalım: erime, yokolma, bilinçsizleşme arzularının hemen her zaman sağaltımın sonlarında, hastanın bedensel boşalma kaygısını aşması gereken evrede ortaya çıktıkları görülmektedir. Öte yandan, bu eğilimlerin özerklerde pek görülmediğini, özerk düzeneklerden yoksun, canlı bir cinsel yaşam süren hastalarda daha sık rastlandığını da belirtelim. Eh, bu daha da şaşırtıcı bir bulgu elbet! Gerçekten de, neden acaba özerk düzeneklerden iyi kötü kurtulmuş, neredeyse sağlıklarına kavuşmak üzere olan, sağaltım sırasında

hemen hiç olumsuz tepki göstermemiş, yâni «bilinçsiz bir cezalandırılma arzusu» beslememiş kişiler ansızın «altta yatan» ölüm güdülerini öyle şiddetle ortaya vuruyorlardı?

Eski kuramsal kavramlarımı gözden geçirirken, daha 1926'da bana bu gizi açacak anahtarı sağlayan *Bedensel Boşalmanın İşlevi* adlı kitabımın bir bölümüyle karşılaşım. O bölümde, bedensel boşalma korkusunun çoğunlukla ölüm korkusunun ardına gizlendiğini, sinirceli pek çok kişide cinsel doyumun ölüm düşüncesiyle atbaşı gittiğini yazmıştım.

Bakımevinden alınmış ilginç bir örnek, uzmanların genellikle es geçtikleri bir görüngüyü aydınlatacaktır: burada, bir kez daha, böyle gözlemlerin ancak bitkisel uyarılmaları bütünüyle açığa çıkarabilecek tek yol olan kişilik çözümlemesine başvurulursa gerçekleşebileceğini belirtelim. Dönüşümceli kişilik yapısından ötürü sıkıntı çeken bir hanım hasta sağaltımın sonlarına doğru, kişilik zırhının kırılmasından hemen sonra, yoğun bir bedensel boşalma kaygısına kapıldı. Kurduğu düşlerde sevişme, dölyoluna yapılan bir saldırı biçiminde kendini gösteriyordu: iri bir kamışın daracık dölyoluna girip patlattığını düşlüyordu. Bu düşler, çocukken cinsel oyunların doğurduğu birtakım korkulara bağlanıyordu. Üreme örgenleriyle yaşanacak cinsel etkinlik karşısında duyduğu korku dağıldıkça üreme örgeniyle butlarında o güne dek hiç tatmadığı boşalma hazları duymaya başladı. Bunları «bir akıntı», «bir taşma», «bir sıcaklık duygusu» diye tanımlıyordu; son olarak da bana, içini «alabildiğine tatlı» bir *erime* duygusunun kapladığını söylemişti. Ancak zihninin gerisinde hep bir cinsel kaygı kalıyordu. Günün birinde, kendisine müthiş acı verecek bir kesip-biçme işine girişecek bir hekim belirdi kurduğu düşlerde ve bu bağlam içinde, 2-3 yaşlarında, hekimlerden ölesiye korktuğunu anımsadı. Gerçekte, ruhçözümcüye kaygıyla karışık bir cinsel arzu besliyordu: bu arzudan da kendini çocukken kafasına takılan üreme örgenlerinin kesilip alınması korkusuyla koruyordu. O âna dek, durumun olağandışı bir yanı yoktu. Derken, kesip-biçme işlemiyle ilgili *tatlı* düşlerini anlatmaya başladı. Düşlerini anlatırken: «Hârika bir şey eriyip gitmek, ölmek, sonunda erince kavuşmak» diye bağırıyordu. Genel uyuşturmanın kendisinde yarattığı duyumları hemen hemen kendinden geçerek anlatıyordu. Kendini yitirdiğini, «dünyayla kaynaştığını», «birtakım bilinmeyen sesler işittiğini», kendi Ben'ine çekildiğini, bayılmak üzere olduğunu söylüyordu. «Ölüm güdüsü»nün bundan iyi

betimlemesi olabilir mi? Kişilik çözümlemesi bu garip tutumun işlevini ortaya çıkaracaktı. Düşler yavaş yavaş belirginleşti ve izlenimler iki ayrı takıma bölündü, birinci takımda hoş izlenimler, ikincideyse tatsızlar vardı. Tatsız düşlerin içeriği tatlı düşlerin kurulabilmesi için gerekli önkoşuldu. Terimin özgün anlamında ilk bakışta tatsız gibi gözükebilecek deneyim, gerçekte iki ayrı kesime ayrılıyordu. Tek başına ele alındığında, kaygıyı yansıtan düşün gösterdiği şuydu: «Hekim üreme örgenlerimden bir şey *kesip alacak.*» Bunun ardındaki tatlı düşse şöyle diyordu: «Ama onların yerine çok daha yararlı örgenler, erkeklik örgenleri dikecek.» Bu akılyürütmeyi anlayabilmek için, söz konusu kadının iki yaş büyük bir ağabeysi olduğunu ve oğlanın cinsel örgenlerini kıskandığını belirtelim. Bir kadının hiçbir zaman erkek kadar haz duymadığına inanıyordu; bundan ötürü, üreme örgenlerini erkeklik örgeniyle değiştirmek istiyordu. Ama aslında, yalnız yoğun bedensel boşalma duyumunu tatmayı arzuluyordu; bunu elde edebilmek içinse, bir kamışa gereksinme duyduğunu sanıyordu. *Bedensel boşalma duyumlarına gelince, onları tastamam ölüm arzusunu duymak istediği gibi algılıyordu.* Bedensel boşalma da, ölüm de zihinde erime, yitip gitme, ayrışma duyumu biçiminde algılanır; dolayısıyla, aynı şey hem ölesiye istenebiliyor, hem de ondan ölesiye korkulabiliyordu. Bedensel boşalma ve ölüm tasarımlarının çakışması evrensel bir görüngüdür. *Hiçleşme, «Nirvâna»ya karışma, ölme arzusu bedensel boşalmanın vereceği gevşemeyi arzulayışla,* başka türlü söylersek, yaşamın en önemli belirtisiyle çakışmaktadır. Vücudun gerçek ölümünden gelen bir ölüm tasarımı düşünülemez, çünkü her tasarım (zihinde canlandırma) ancak daha önce kişisel olarak yaşanmış bir deneyimi dile getirebilir: oysa bugüne dek hiç kimse kendi ölümüne tanıklık edememiştir. Ruhçözümlemesi sırasında karşımıza çıkan ölüm tasarımları iki türlüdür: kimileri ağır yaralar ya da ruhsal-bedensel varlığın yokolup gitmesiyle birlikte tasarlanmaktadır; o zaman ciddi kaygılarla birarada bulunmakta, iğdiş edilme korkusuyla çakışmaktadırlar. Ya da bedensel boşalmanın sağlayacağı doyumu yansıtmakta, vücudun haz vererek eriyip gitmesi, ayrışması gibi algılanmaktadır; o zamansa, özellikle cinsel amaçlı tasarımlarla karşı karşıyayızdır. Çok özel durumlarda, örneğin özgün kişilerde, bedensel boşalma duyumu da kaygı yüklüdür; bu kişide, ölüm güdüsü kuramcısına ne denli çelişik gözükürse gözüksün, en küçük bir «Nirvâna»ya kavuşma, hiçleşme arzusuna rastlanmaz. Gerçekten de, özünü ezmek-

ten hoşlanan kişilerde ölüm düşüncesinden çok kaygının yarattığı cinsel durgunluk vardır.

En önemli noktalar ancak şimdi, «ölüm güdüsü»ne yönelttiğimiz ilk eleştirilerden ve bakımevinde geliştirdiğimiz bedensel boşalma kuramından on iki yıl sonra ortaya çıkmaktadır: bu iki karşıt kuramın çıkış noktası hastaların sinirce belirtilerinin doğrudan doğruya yorumlanmasına gösterdikleri olumsuz tepkiydi. Her iki kuramın da amacı bu tepkinin dirimsel-bedensel açıklamasını yapabilmekti. Ölüm güdüsü kuramı mutlak bir acı çekme ve ölüm arzusunun varlığını savunuyor, bedensel boşalma kuramıysa kişilik çözümlemesinin önümüze getirdiği bedensel (işlevsel) ve ruhsal-bedensel sorunların incelenmesiyle sonuçlanıyordu. Bu görüngülerin derinlemesine anlaşılması yaşamın (dirimin) iç çarklarının bulunup ortaya çıkarılmasına bağlı olabilir. Ancak, şurası şimdiden kesinlikle bellidir: ölüm güdüsü kuramının dirimin eriyip gitmesi diye adlandırdığı şey gerçekte bedensel boşalma araştırmalarının canlı maddenin doğal yapısı olarak tanımlamaya başladığı şeydir.[11] Buradaki tartışma, son aşamada dirimbilim alanına girdiğinden, sorunu ruhbilimsel kanıtlarla kestirip atmaya olanak yoktur. Bu, hiç kuşkusuz, çözümüyle bize doğal bilimlerde yepyeni alanlar açacak olan önemli bir sorundur. Gerçekten de, yapılması gereken, «Nirvâna ilkesi» gibi belirsiz bir terimin hiç mi hiç aydınlığa kavuşturmadığı, bütün canlı varlıklarda gördüğümüz gevşeme arzusunun doğal yapısıyla işlevlerinin belirlenmesidir.[12]

9. HAZ, KAYGI, ÖFKE VE KAS ZIRHI

Kişilik çözümlemesi yaparken, zırhın işlevine sürüp giden *kas duruşları* hâlinde de rastlamaktayız. Bu işlevin ne olduğunu ancak *dirimsel-bedensel dizgenin dış çevresindeki zırh ilkesi*'ni temel alarak anlayabiliriz.

---

[11] Burada, iki cinsten gelen üreme hücresinin kaynaşmasını anımsatabiliriz. Bunların, bedensel boşalma sırasındaki «birbirinin içinde erime» duyumuyla ilişkileri varsayım alanında kalmaktadır.

[12] *1945:* Cinsel tutumbilimin «patlama», «can çekişme», «ayrışma» kavramlarıyla ilgili görüşünün temel imlemi ancak 1939-1940 arasında, bu varsayımdan yola çıkarak «dirim kabarcıklarını» (bion'ları), hava küredeki dirimsel enerjiyi bulup ortaya çıkardıktan sonra kendini göstermiştir. Bugün artık sinirceli patlama korkusunun dirimsel dizgedeki enerjinin yayılımına ketvurulmasından geldiğini biliyoruz.

Cinsel tutumbilim bu sorunlara, hastaya bitkisel (sinirsel) devingenliğini kazandırmak üzere, zırhın ruhsal (duygusal) işlevi açısından yaklaşmaktadır. Cinsel etkinlikle kaygı gibi iki temel duygulanımın yanında bir üçüncünün, *öfke* ya da *nefret*'in varlığı gözlenmektedir. Biz burada da günlük dilin, bu duygulanımı doyuramayan kişinin «öfkeden kudurduğu»nu söylerken son derece köklü bir gerçekliği dile getirdiğine inanıyoruz. Bu üç temel duygulanımı bütün duygulanımsal alanın tabanı sayıyoruz: bütün öbür karmaşık duygusal tepkiler sonunda bu üçünden birine indirgenebilir. Geriye, öfkenin ne oranda öbür iki duygulanıma bağlanabileceğinin saptanması kalmaktadır.

Cinsel etkinlikle yürek daralmasının birbirine karşıt iki uyarılma kutbu oluşturduklarını daha önce görmüştük. Bu görünge içersinde öbür iki temel duygulanım karşısında öfkenin yeri nedir acaba?

Başlangıç noktası olarak, kişiliğin devinim ve tutumbilimsel işlevlerinin incelenmesinden çıkardığımız kişilik zırhı görüngüsünü alalım. Cinsel gereksinmelerle cezalandırılma korkusu arasındaki çatışkıların evriminde, Ben kesin bir biçim alır. Gerçekten de, içinde yaşadığımız toplumun zorla benimsettiği cinsel kısıtlamaları gerçekleştirebilmesi ve bunun doğurduğu cinsel durgunluğu yenebilmesi için değişime uğraması gerekmektedir. Kişiliğin dış dünyaya açık yanı olan Ben, cinsel gereksinmelerle dış dünyanın gözdağları arasındaki sürekli çatışkının etkisiyle belli bir katılığa bürünmekte, bizim «kişilik» adını verdiğimiz değişmez ve denetimsiz tepkiye dönüşmektedir. Bir bakıma kişisel duygulanım yapısı dış ve iç dünyadan gelecek bütün vuruşları önleyebilecek bir zırha, katı bir koruma kılıfına bürünmektedir. Bu zırh kişiyi acıya karşı daha duyarsız kılmakta, ama karşılığında cinsel devingenliğini ve saldırganlığını da azaltmakta, dolayısıyla hazalma duyarlılığı da, yaratıcı güç de epey düşmektedir. Katı Ben'in oynaklığı, kararsızlığı azalmaktadır; zırhın yaygınlığı bireyin cinsel enerjisini düzene koyabilme yeteneğini belirlemektedir. Bu yeteneğin temel ölçütü bedensel boşalma gücüdür, çünkü bu güç bitkisel devingenliğin dolaysız anlatımıdır. Kişilik zırhı enerji tüketir: gerçekten de bu zırh birtakım enerjileri emerek ayakta durabilmektedir; devingenliğe ketvurulduğu zaman, bu enerjiler yürek daralmasına, kaygıya yolaçacaklardır. Demek ki kişilik zırhının ilk işlevlerinden biri bitkisel (dirimsel) enerjiyi tüketmektir.

Kişilik çözümlemesiyle zırhın ortadan kaldırılması genellikle zincire vurulmuş bir enerjinin varlığını ortaya çıkarmaktadır. Bugüne dek

sık sık sözü edilen saldırganlıkla ya da kaygıyla cinsel (dirimsel) enerji arasındaki bağ somut olarak nasıl kurulmaktadır? Kişilik çözümlemesi zırha bağlanıp kalmış saldırganlığı açığa çıkarabiliyorsa, kaygı da hemen boygöstermektedir. Başka bir deyişle, kaygı saldırganlığa, saldırganlık da kaygıya «çevrilebilmektedir». Burada da karşımızda cinsel uyarılmayla kaygı arasındakine benzer bir karşılıklı bağıntı mı var acaba? Bu soruyu yanıtlamak kolay değil.

Gerçekten de, bakımevinde yapılan gözlemler bize bir dizi özel olgu sağlamaktadır. İlkin, saldırganlığa ketvurulması ve duygusal zırh, kaslardaki gerginliğin, giderek sertleşmenin artmasıyla atbaşı gitmektedir. Duygulanımsal açıdan kilitlenmiş kişiler uzandıkları yerde tahta gibi kıpırdamadan yatmaktadırlar. Bu kas gerginliğini yoketmek son derece güçtür. Hastayı gevşemeye çağırdığınız zaman, bu katılığın yerini sürekli bir kıpırdanma almaktadır. Kimisi de bilinçsiz birtakım elkol devinimleri yapar, düşünmeden devinirler; durdukları an kaygı gelir tepelerine çöker. Ferenczi'ye, bir tür içgüdüyle o ünlü «etkin uygulayım»ını bulduran da işte bu gözlemler olmuştur. Gerçekten de, Ferenczi sürüp giden kas tepkilerini önlemenin ruhsal gerilimi artırdığını görmüştür. Bu saptama yerindedir, ama sorun yalnızca nicel değildir: asıl sorun, kişilik zırhıyla kaslardaki aşırı gerginliğin aynılığıdır. *Kaslardaki gerilme katılığı artırma yönünde gelişti mi, bu, bitkisel bir uyarılmanın, kaygı ya da cinsel etkinliğin bir yerlerde bağlandığını gösterir.* Hastaların çoğu cinsel duyumları ya da kaygıyı sürekli devinerek yoketmeyi, ya da en azından azaltmayı becermektedir. Bu tutum, çocuklarda yerinde duramamanın gördüğü önemli işi aklımıza getirmektedir: devingenlik fazla enerjinin atılmasına yaramaktadır.

Belirgin bir bastırmanın ortadan kaldırılmasından *önce* ve *sonra* kas gerilmesinin aynı olmadığını gözleriz sık sık. Nitekim, hastalar aşırı direnme gösterdikleri —yâni bir tasarımı ya da bir içtepiyi bilinçaltına itmeye çalıştıkları— zaman başlarının çevresinde, butlarında, kalçalarında bir gerilme duyarlar. Direnmeyi aştıkları ansa birden rahatladıklarını görürler. Hastalardan biri bu deneyim konusunda şöyle demişti: «Cinsel doyuma ermiş gibi oldum!»

Bilinçaltına itilmiş her tasarımın içeriğinin zihinde yeniden canlandırılmasının duygusal bir rahatlamaya yolaçtığını biliyoruz; bunun iyileşme sayılmaması gerekir. Peki nereden gelmektedir bu rahatlama duygusu? Bugüne dek, daha önce bağlı duran bir ruhsal enerjinin açığa çıkmasından geldiği söyleniyordu. Ruhsal gerginlikle rahatlama ister

istemez dokusal bir görüngüyle dile gelmektedir, çünkü gerilmeyle gevşeme ruhsal-bedensel süreçlerdir. Bugüne kadar, bu kavramları alıp ruhsal alana aktardık; bu işlem ancak burada bedensel (işlevsel) bir kavramın alınıp ruhsal alana aktarılmasının ya da bir tür benzeşmenin değil, tam bir aynılığın söz konusu olduğunu iyice anlayabilirsek yerinde olur: ruhsal işlevle dokusal işlevin aynılığıdır bu.

Her sinir hastasında aşırı bir kas gerginliği vardır, her iyileşme dokusal gerginliğin azalmasıyla dile gelir. Bu dediğimiz özellikle zorlanımlı kişilerde (bir şeyi yapmadan duramayan insanlarda) açıkça gözlenir. Böylelerinin kas gerginlikleri beceriksiz el-kol sallamalarda, düzensiz devinimlerde, özellikle cinsel edim sırasında hastanın yüzünde beliren ve özgün bir maskeyi andıran kıpırtısızlıkta kendini gösterir. Burun delikleriyle dudakların birleşme yeri arasında derin bir çizgi, gözlerin anlatımında da gözkapaklarını devindiren yuvarlak kasların katılığından gelen bir donmuşluk göze çarpar. Kalça kasları hep gergindir.

Zorlanımlı kişinin genel olarak belli bir kas gerginliği geliştirmesine karşılık, öbür hastalarda vücudun kimi kesimlerinde katılaşma, kimi kesimlerindeyse pörsüme görülür. Buna özellikle kadınsı-edilgin kişilerde rastlarız. Donup kalma (catatonic) hâllerinde görülen genel katılaşma tam bir kişilik zırhını dile getirir. Bunun açıklaması, piramit yapının dışındaki sinir ağı bozukluklarındadır. Sinir yollarının kaslardaki gerilme değişmelerinden etkilendiğine kuşku yoktur, ama ayrıca bu gibi görüngüler çok daha genel işlevsel bozuklukları dile getirmektedir. Dolayısıyla, birtakım yerel örselenmeler aramak boşunadır.

Doğumdan sonra kafaiçi yangısı geçirmiş (post-encéphalitique) kişilerde görülen ruhsal katılık, kaslarındaki katılığın «dile gelmesi» ya da sonucu değildir; tersine, kaslardaki katılıkla ruhsal katılık bütün dirimsel dizgedeki bitkisel devingenlik bozukluğunu dile getirmektedir. Geriye, piramit yapının dışındaki sinir ağı bozukluğunun, etkisini örgenlerde değil de, bitkisel (sinirsel) aygıtta gösteren temel bir etkenden gelip gelmediği sorusu kalmaktadır. Örneğin, devinimci sinirbilim dışkılık bölgesindeki büzücü kasların kasılıp kalmalarını o yöredeki sinirlerin sürekli uyarılmasıyla açıklamaktadır. Devinimci-örgenbilimci (mekanist-anatomik) görüşle işlevsel görüş arasındaki ayrımı yakalamak kolaydır: cinsel tutumbilim için, sinirler genel bitkisel uyarılmayı belli yerlere ileten aracılardan başka bir şey değildirler.

Dışkılık bölgesindeki büzücü kasların kasılıp kalmasının kökeni çocukken yaşanmış kakasını etme korkusundan kaynaklanmaktadır ve bir sürü bağırsak bozukluğuna yolaçmaktadır. Bu kasılmanın, kalça kaslarını gergin tutmanın verdiği hazdan geldiğini söyleyen açıklama —en azından— yetersizdir. Dışkının kaslar aracılığıyla tutulması genel bastırmanın anaörneğidir, bastırmanın dışkılık bölgesinde dile gelmesidir. Cinsel arzunun bastırılması, ağız ve üreme örgeni bölgesinde, kaslar açısından, ağzın gerilmesiyle, gırtlağın sertleşmesiyle, göğsün katılaşmasıyla, leğen kemiği bölgesindeki kasların hep gergin durmasıyla kendini gösterir.

Bitkisel uyarılmanın baş, ense, gırtlak kaslarında çakılıp kaldığı yerden kurtarılması ağız bölgesindeki genel saplanmaların aşılmasının önkoşuludur. Ne ağızla ilgili deneyimlerin anımsanması, ne de cinsel kaygıyla ilgili konuşmalar bu kurtarmanın yerini tutabilir. Bu sağlanmadıkça, hastadan birtakım anılar koparabiliriz, ama bu anılara eşlik edecek uyarılmaları yaşatamayız. Söz konusu uyarılmalar, ilgili kişiye son derece doğal gözüken üstü örtülü davranışların ardına gizlendikleri için, genellikle göze çarpmaz, çözümcünün dikkatinden kolayca kaçabilirler. Bitkisel enerjinin uyumsuzluğunu ya da hastalıklı biçimde belirli noktalara saplanıp kalmasını şu belirtilerin ardında görebiliriz: zayıf, hemen hemen vurgusuz ses, konuşurken ağzın kıpırdamaması, uzaktan bakınca maskeyi andıran anlatımsız yüz, meme emen çocuğunkine benzeyen yüz görünümü, belirsiz alın çizgileri, inik göz kapakları, kafa derisindeki gerginlik, gırtlakta aşırı duyarlılık, hızlı ve kesik konuşma, konuşurken ilk bakışta anlamsız gözüken el-kol devinimleri yapıp anlaşılmaz gürültüler çıkarma, belli bir baş eğme ya da sallama biçimi. Ruhçözümcü, baş ve boyun kaslarındaki bu belirtiler giderilmedikçe cinsel ilişki korkusunun kendini göstermediğini saptayacaktır. Çoğunlukla, cinsel kaygı aşağıdan yukarı çıkmakta, boyun kaslarındaki aşırı gerginlikte dile gelmektedir. Nitekim, bir genç kız üreme örgenlerinde yapılacak bir kesip biçmenin yarattığı korkuyu başını belli bir biçimde tutarak dile getiriyordu; başının duruşunu sonra şöyle betimleyecektir: «Başım yattığım yere çivilenmişti sanki.» Gerçekten de, dıştan bakıldığında başı, kıpırdamasını önleyen görünmez bir güçle arkaya çekiliyormuş gibi duruyordu.

Bu düşüncelerin, kaslardaki gerginliğin artmasının duygulanımdışı (parasympathique) dizgenin işlevi olmasına karşılık, gerginliğin azalmasının ya da kasların işlemez oluşunun duygulanımsal dizgedeki

bir kaygıyı yansıtışıyla çeliştiğini söyleyenler çıkacaktır elbet. Peki ama, denecektir, çocukta dışkının korkudan tutulması nasıl olup da kas *kasılmalarıyla* atbaşı gitmektedir? Uzun süre bu çelişkiyi ben de açıklayamadım. Ama çoğu kez olduğu gibi, bu sefer de görüngünün dibine inebilmemi karşıt görüş sağladı.

Her şeyden önce, cinsel uyarılma sırasındaki kas gerilmesinin kaygı hâlindekine benzemediğini yakalamak gerekir. Bir tehlikeyi göğüslemeye hazırlanırken, kaslar gerilir, eyleme hazırdır; bunun için, kaçmaya hazırlanan geyiği getirelim gözümüzün önüne. Korku hâlindeyse, kaslar ansızın bütün enerjilerini yitirir («korkunun yarattığı inme»). Korkunun dışkılığın çevresindeki büzücü kasların ansızın işlemez oluşundan ötürü, birdenbire sürgüne yolaçması kaygıyla duygulanımsal sinir dizgesi arasında ilişki bulunduğunu savunan görüşümüzü doğrulamaktadır. Dolayısıyla, kaygının duygulanımsal sinir dizgesini etkilemesinden doğan sürgünle cinsel uyarılmanın duygulanımdışı sinir dizgesini etkilemesinin yarattığı sürgünün birbirinden ayrılması gerekir. Birincisi dışkılığı çevreleyen büzücü kasların işlemez oluşundandır (duygulanımsal sinir dizgesi işlevi), ikinciyse bağırsakların sağımsal deviniminin artmasından (duygulanımdışı sinir dizgesi işlevi). Cinsel uyarılmada, kaslar gerginleşir, devinmeye hazırlanır, her an kasılıp gevşemeye hazırdırlar. Kaygılı bekleyişteyse, ardından devinme gelmezse, kasların gerilmesi yerleşip kalır. Ürkmede beklemenin yerini inme ya da kaçma girişimi alır. Ancak, kimi zaman bu tepkilerin hiçbiri gerçekleşmeyebilir. O zaman, korkunun yarattığı inmeye kıyasla katılık diye adlandırabileceğimiz bir tepki görülür («korkudan kaskatı kesilme»). İnmede kaslar gevşer, içlerindeki enerjiyi yitirir, buna karşılık kandolaşımı dizgesi alabildiğine uyarılmış durumdadır: bu da yüzün sararmasıyla, yürek çarpıntısıyla, soğuk terle kendini gösterir. Kaskatı kesilmede vücudun dış yüzündeki kaslar katıdır, kaygı duyumu şöyle böyle algılanır; bu tepkiyi gösteren insan «dıştan bakıldığında dingin»dir, ama gerçekte kıpırdayamaz, kaçamaz, bitkisel açıdan kendi Ben'ine çekilemez.

Bu olgular *kaslardaki katılığın bitkisel kaygı tepkisinin yerini aldığını* kanıtlamaktadır; başka bir deyişle, korkunun yarattığı inmede vücudun merkezine (karna) çekilen uyarılma, katılaşmada *vücudun dış yüzünde bir kas zırhı oluşturur.*[13]

[13] Kaplumbağanınki gibi dirimsel zırhların aynı biçimde gelişip gelişmediğinin araştırılması gerekir.

Sürekli kasgerilmesi, devinmeye dönüşmediği zaman, kaygı biçiminde dışavuracak enerjileri emmektedir; başka bir deyişle, kas gerilimi kaygıyı önlemektedir. Bu süreç içinde, saldırganlığın kaygıyı «bağlaması»nın ilkörneğini görmekteyiz; öte yandan, kösteklendiği zaman, saldırganlık da *duygusal kilitlenme*'ye yolaçmaktadır.

Bakımevinde elde edilen bu bulgular, duygulanımlarla ilgili kuram açısından son derece önemlidir. Şimdi artık şu görüngüler arasındaki ilintileri anlamaktayız:

— Kişilik zırhıyla kas zırhı;

— Kas zırhının yumuşatılmasıyla kaygının belirmesi;

— Kaygının bir yere bağlanmasıyla kaslardaki katılığın boygöstermesi;

— Kas gerilimiyle cinsel arzunun bastırılması;

— Cinsel devingenliğin gelişmesiyle kasların gevşemesi.

Yukarda sıraladıklarımızdan birtakım kuramsal sonuçlar çıkarmazdan önce, kaslardaki gerginlikle cinsel gerilim arasındaki bağıntıyla ilgili birkaç gözleme değinelim. Kişilik çözümlemesinin akışı içinde, kaslar kişilikten gelen katılıkların giderilmesiyle gevşemeye başladıkları zaman, şu üç tepkiden biriyle karşılaşmaktayız: kaygı, yıkıcılık ya da cinsel güdünün uyanması. Cinsel güdü, vücuttaki uyarılma ve sıvıların dışa doğru akması, kaygıysa aynı şeylerin vücudun merkezine doğru yönelmesidir. Yıkıcı uyarılma da uyarı akımının vücudun dış kesimlerine yönelmesidir, ama bu kez yalnız vücudun sivri uçlarındaki kaslara doğru bir akım söz konusudur. Bu üç temel uyarılmanın kas zırhından koparılıp ayrılabileceğini görmüştük. Buradan çıkarılacak sonuç şudur: *Sürüp giden aşırı kas gerginliği, ister haz, ister kaygı, ister nefret söz konusu olsun, her türlü uyarılmaya ketvurulduğunu göstermektedir.* Dirimsel işlevlere (cinsel etkinliğe, kaygılanmaya, öfkelenmeye) ketvurulmasının dirimsel kişilik merkezinin çevresinde bir kas zırhı biçiminde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Kişiliğin oluşması kasların gerginliğine böylesine bağlıysa, sinirceli kişiliğin işlevsel açıdan kas gerginliğindeki bozukluğun ta kendisi olduğunu söylemeye hakkımız var demektir. Bu görüşü destekleyen birtakım gözlemlerden sözedeceğiz; ancak kimi gözlemler de bu savın erimini daraltmaktadır.

Dışardan bakıldığında, bir insanın cinsel çekiciliği kasların rahat duruşuna, özgür ve sıkıntısız ruhsal etkinliğe dayanmaktadır; el-kol devinimlerinin tartımı, kasların kasılıp gevşemesindeki *nöbetleşme*

konuşmanın iniş-çıkışlarına, sesin ezgiselliğine eşlik etmektedir; insan böyle biriyle hemencecik dolaysız bir ruhsal bağıntı kurduğunu sezer. Özellikle dışkılık bölgesinde önemli baskılara uğramamış çocukların sevimliliği yine bu görüngüye dayanmaktadır. Katı, beceriksiz, devinimleri uyumsuz kişilerin ruhsal alanda da ağır, katı, devinimsiz olduklarını görürüz; konuşmaları uyumsuz, sesleri ezgisizdir. Kimileriyle aramızdaki «buzlar hiçbir zaman erimez», ancak özel yaşamlarına girdikçe «iletişim» artabilir. Usta bir gözlemci o zaman kas gerginliklerinde belli bir değişim olduğunu gözleyecektir. Ruhsal katılıkla dokusal katılık birbirlerini yansıtmaz, ayrılmaz bir bütün oluştururlar. Katı bir kas zırhına bürünmüş kişiler sevisel etkinlik ve kaygı yokluğuyla dikkati çekerler. Zırhın kalınlığına (derinliğine) göre, dış katılıkları değişik ölçüdeki *iç uyarılmalarla* atbaşı gider.

Karakaygılara kapılmış hastaların konuşmaları ve kaş-göz oyunları, yaptıkları her devinim bir engele tosluyormuşcasına, katıdır. Garip merakları olan taşkın kişilerde (manyaklarda) güdüler sanki ansızın bütün kişiliği kaplamaktadır. Donuk sersemleşmede (hébétude catatonique'te) ruhsal katılaşmayla kas katılaşması tam anlamıyla çakışır, öyle ki bunun giderilmesi hastanın ruhsal devingenliğiyle kas devingenliğini aynı anda canlandırır.

Bütün bunlar, gülme (yüzün neşeli bir anlatıma bürünmesi) ile üzüntü (ruhsal çöküntünün yüzde dile gelmesi) konusundaki bilgilerimizi biraz daha derinleştirmemize izin vermektedir. Gülme sırasında, yüz kasları gerilmekte, ruhsal çöküntünün dile gelmesindeyse gevşemektedir. Bu saptama, kasların kasılmasının (karın bölgesinin titremesinin, çırpına çırpına gülmenin) duygulanımdışı sinir dizgesinden gelmesi ve cinsel kökenli olmasıyla, buna karşılık yüz kaslarının gevşemesinin duygulanımsal dizgeye bağlı ve cinselliğe-karşıt olmasıyla çakışmaktadır.

Burada karşımıza dikilen soru, «üretken kişilik»in, yâni sürüp giden bir enerji durgunluğu çekmeyen kişiliğin de kas zırhına bürünüp bürünmediği, bürünüp bürünemeyeceğidir. Bu kişilikte de kas zırhı varsa ya da olabilirse, bu, kişilik zırhıyla kas zırhının özdeş olduğunu söyleyen savımla çelişecek demektir. Çünkü üretken-cinsel kişilik de bir «kişilik» oluşturmuştur. Bu kişiliklerin incelenmesi onların da bir zırh geliştirdiklerini, bu yüzeysel zırhın onları tatsızlık ve kaygı duyumlarından koruduğunu göstermektedir. O zaman, genel duruş ve yüz görünümü belli bir gerilimi dile getirmektedir. Cinsel uyarılma ye-

tenceğiyle cinsel haz duyabilme yeteneği, kimi zaman çalışma yetenği bile azalmaktadır. Özgür ve iyimser etkinliğin yerini pek az doyum getiren makinamsı çalışma almaktadır. Bundan ötürü, üretken etkinliğin en sağlam temeli mutlu cinsel yaşamdır. Buradaki ayrım şurada yatmaktadır: sinirceli kişilik zırhında, kas katılığı sürekli ve özdevingendir, üretken kişilikse zırhını istediği zaman takınır, istediği zaman çıkarır atar. Cinsel tutumbilim açısından önemli olan belli ölçüde dirimsel enerjinin bir yere bağlanmış *olması* değil, *bu bağlanmanın niteliği*'dir; çözülmesi gereken tek soru, enerji üretiminin azalıp azalmadığıdır. Dolayısıyla, akıl sağlığının korunması bir kişilik zırhının oluşmasını önlemeyi amaçlamaz; yapılmak istenen, bitkisel devingenliğin olabildiğince yüksek tutulabilmesidir, ya da —başka bir deyişle— devingen bir zırh yaratmaktır. Bu ereğeyse şimdiki eğitim dizgesiyle ve geleneksel aktöre ölçütleriyle varılamaz.

Aşağıdaki örnek kişiliği yansıtan duruş, kas gerginliği ve bitkisel uyarılma arasındaki işlevsel ilişkileri aydınlatacaktır. Söz konusu hastanın en belirgin özelliği, alabildiğine yüzeysel bir kafaya sahip olmasıydı; en ciddî şeylerden sözederken bile, yalnızca «gevezelik etmek» istediğini öne sürüyordu. Bu yüzeyselliğin inatçı bir direnmeyi dile getirdiğini hemen anladım, çünkü bu kişilik direnmesi hastanın her türlü duygulanma güdüsünü sıfıra indirgemesine izin veriyordu. «Gevezelik»le «hafiflik»in üvey anasıyla özdeşleşmesini dile getirdiklerini bulup ortaya çıkardım; üvey anası da davranışlarını bu iki orta direğe dayandırmıştı. Bu özdeşleşmenin altında, babaya karşı takınılan kadınsı-edilgin tutum yatıyordu; dolayısıyla hastanın «gevezeliği arzuladığı eşcinsel nesneyi yatıştırmaya», tehlikeli bir hayvan gibi «okşamaya» yarıyordu. Ayrıca aslının yerine konmuş ilinti işlevini de görüyordu, çünkü kişilik çözümlemesi hastanın babasıyla hiçbir zaman gerçek bir bağıntı kurmadığını gösterecekti. İlinti eksikliği, babasına beslediği saldırganlığın bilinçaltına itilmesini gözden saklıyordu. Böylece, «gevezelik»in üç imlemi vardı; kadınsı-edilgin sevgi arama (bitkisel işlev), saldırı güdülerine karşı Ben'in savunulması (zırh işlevi) ve bir ilinti eksikliğinin giderilmesi. Hafifliğinin ruhsal içeriği şöyle ortaya çıkıyordu: «Babamın hoşuna gitmeli, onu eğlendirmeli, bana iyi gözle bakmasını sağlamalıyım; ama bunu nasıl yapacağımı bilemiyorum, onunla ilgilenmiyor, dolayısıyla ondan nefret ediyorum; bunu ona duyurmaktan kaçınmalıyım; aslında hiçbir ilinti yok onunla aramda.» Hastanın beceriksizliği ve kaskatılığı ruhsal davranışı kadar

göze çarpıyordu. Sedire, en küçük bir devinimde bulunmaksızın, tahta gibi uzanıyordu. Kas zırhını kıramazsam, her türlü çözümsel girişimin başarısızlığa uğrayacağı açıktı. Her yanından yırtıcılık ve sıkıntı okunduğu hâlde, hiç kaygı duymuyorum diyordu. Zaman zaman kişiliğini yitirdiğini sanıyor, kendini cansız bir nesne gibi duyuyordu. Sağaltımın o aşamasında, çocukluk yaşantıları kendi başlarına ya da sinirce belirtileriyle kıyaslandıkları zaman pek ilginç gözükmüyorlardı: dolayısıyla, ancak zırh sorununu aydınlattıkları oranda ilgilendim onlarla. Yalnız kişilik zırhını delebilirsem çocukluk deneyimlerine ve bilinçaltına itilmiş bitkisel uyarılmalara ulaşabilirdim.

Hastanın ciddiyetsizliği kısa bir süre sonra sarsıldı ve ardından «derinlik korkusu» ya da düşme korkusu çıktı. Hasta, uzun yıllar düşme korkusuyla yaşamış, boğulmaktan, bir uçuruma yuvarlanmaktan, gemiden denize düşmekten korkmuştu; hiçbir zaman kızak kaymak istememişti. Daha sonra, bu korkunun, kayma yerinde ya da ansızın inmeye başlayan asansörde duyulana benzer, karın bölgesinde kendini gösteren düşme duyumunun yarattığı korkuyu andırdığı ortaya çıktı. *Bedensel Boşalmanın İşlevi*'nde anlattığım gibi, bedensel boşalma uyarısının yarattığı korku çoğu kez düşme korkusu biçiminde dile gelir. Hastada bu türlü bedensel boşalma bozuklukları bulunduğunu söylemeye bile gerek yok. Dolayısıyla, yüzeyselliği yalnız edilgin bir tutumu yansıtmıyor, ayrıca belirli bir işlevi yerine getiriyordu. Gerçekten de bu tutum *etkin bir tutumu,* «düşme korkusu»na karşı kendisini korumasını, uçurum korkusundan, bitkisel uyarılma korkusundan korunmasını dile getiriyordu. İki korunma nesnesi arasında bir bağıntı bulunduğunu, *düşme korkusu*'nun *bitkisel uyarılma korkusu*'yla çakıştığını varsaymak son derece doğal gözüküyordu. Peki ama neydi bu ilişki?

Hasta, çocukken salıncağa binip midede yöresinde «düşme» duyumu belirdiği an kaskatı kesildiğini anımsadı. Bir tartım bir eşgüdüm eksikliğiyle, yapmacıklı bir havayla dışavuran genel kas duruşu, o dönemden kalmaydı. Müzik kuramcıları bu insanda en küçük bir müzik eğilimi bulunmadığını ilgiyle saptayacaklardır. Ancak bu eksikliğin de belirli tarihsel nedenleri vardı. Çözümleme, müzik duygusu eksikliğinin de bitkisel uyarılmaya karşı kendisini korumaya yaradığını gösterdi. Küçükken, annesi duygulu şarkılar söylermiş, bunlar onu duygulandırır, müthiş bir gerilime sokarmış. Yasaklamalardan ötürü anasına duyduğu cinsel bağlılığı bilinçaltına itmek zorunda

kalınca, müziğe duyduğu eğilim de bastırılmıştı. Gerçekten de, müziğin yarattığı izlenimleri anasıyla arasındaki bağıntıların anısından ayıramıyordu; ayrıca, müziğin içinde uyandırdığı bitkisel uyarılmalara da dayanamıyordu. Bu uyarılmalar, çocukken yaşadığı, kaygı nöbetlerine yolaçan kendi kendini doyurmaların yarattığı uyarılmaya bağlanıyordu.

Hastaların bilinçdışı anı ve çağrışımların su yüzüne çıkmasına gösterdikleri direnmeler düşlerinde çoğunlukla bir mağaraya girme ya da bir uçuruma yuvarlanma biçiminde dile gelir. Aradaki bağıntıyı açıklamak kolaydır, ama bunu yapabilmek için belli bir sürenin geçmesi gerekir. Bilinçaltı dünyası neden acaba derinlik korkusuna bağlanmakta, neden bilinçaltındaki korku düşme korkusuyla çakışmaktadır? Açıklaması şöyle: bilinçaltı bastırılmış bitkisel uyarılmaların, yâni boşaltılamayan uyarılmaların barınağıdır. Sağlıklı birey onları cinsel uyarılma ve doyum biçiminde algılar; bitkisel devingenliklerine ketvurulmuş kişilerse onları tatsız kaygılar ya da güneş yumağı bölgesindeki *kendine özgü* duyumlar biçiminde algılarlar. Bu duyumlar korktuğumuz zaman ya da asansörle inerken duyduklarımıza, ya da bir yarın başına gelip aşağı baktığımız zaman üreme örgenleri bölgesinde beliren duyumlara çok benzerler. Uçuruma yuvarlanma korkusu cinsel örgenlerin kasılmasının yaratacağı duyuma yakındır. Başka bir deyişle, zihinde tehlike düşüncesinin uyanması somut tehlikenin yaratacağı etkiyi yapar: birey kendi içine çekilir. Korku hâlinde vücuttaki uyarılma ve sıvılar merkeze doğru yöneldiğinden; öte yandan da, aynı süreç vücudun gerçek düşme sırasında gösterdiği özdevingen tepki olduğundan, *derinlik düşüncesiyle düşme kavramının vücudun merkezinde algılanan uyarılma duyumuyla çakışması* doğaldır. O zaman, pek çok kişinin salıncakta ya da kaykaylarda haz/kaygı karışımı bir duyguya kapılmaları da anlaşılmaktadır. Cinsel enerjiyi düzenleme bilimi kaygı ve hazda, iki ayrı yöne dönük, tek ve aynı bitkisel uyarılmanın bulunduğuna inanmaktadır. Neyse, biz hastamıza dönelim. Bilinçaltındaki korku —nesnel olarak— derinlik karşısında duyduğu korkuyla çakışıyordu. Her şeyi hafife alışı, cinsel tutumbilim açısından, bitkisel kaygı ve haz uyarılmalarından kaçınmak üzere benimsenmiş bir tutumdur; onun bilincinde haz kaygılı bir yaşantıya bağlıdır, dolayısıyla tatsız bir olgudur.

Geriye, kas katılığı, kişiliğin yüzeyselliği ve dış dünyayla ilintisizlik arasındaki ilişki sorunu kalıyor. Kas zırhının bedensel açıdan,

dış dünyayla ilintisizliğin ve davranışlardaki yüzeyselliğin kişilik yapısında ve ruhsal alanda gördüğü işlevi gördüğünü öne sürebiliriz. Cinsel tutumbilimin bakış açısı içersinde bedensel aygıtla ruhsal aygıt arasındaki temel ilinti karşılıklı bağımlılık ilintisi olmayıp ters yönlü olsa da tek bir işlevsel birliği yansıttığından, kas katılığının işlevsel açıdan ilintisizlikle, duygusal kilitlenmeyle çakışıp çakışmadığı merak edilebilir. Bu iki dünya arasındaki *karşıt yönlü* bağıntı ortadadır; bedensel davranış ruhsal davranışı, o da bedensel davranışı etkilemekte, belirlemektedir. Ama bu olgu ruhsal /bedensel aygıtlar arasındaki ilişkilerin kavranmasında bunların işlevsel birliğinden daha az önem taşır.

Bakımevinden alınmış başka bir örnek, bitkisel enerjinin saplanıp kaldığı ruhsal/kassal zırhtan kurtarılabileceğini gösterecektir. Bu seferki, edilgin-eşcinsel güdülerden kendini direngen bir kamışçı-özsever savunmayla korumaya çalışan bir hastadır. Bu ruhsal çatışkı genel davranışında hem katı, hem saldırgan bir tutumla dile geliyor, saldırganlık temel eksikliği örtmeye yarıyordu. Bu çatışkının bilincine varmasını sağlamak son derece güçtü, çünkü dışkılık bölgesiyle ilgili eşcinsel eğilimlerin su yüzüne çıkmasına ve gerçekleşmesine şiddetle direniyordu. Kişilik zırhında gedik açabildiğimiz zaman, hasta, beni alabildiğine şaşırtmak üzere, bitkisel bir sarsıntı geçirdi. Günün birinde, buluşmaya boynu tutulmuş, başağrısına yakalanmış, gözbebekleri büyümüş, yanakları kızarmış, benzi sararmış ve çökmüş olarak geldi. Başını oynatınca gerilimi azalıyor, ama durduğu an sancılar artıyordu. Miğde bulantılarıyla başdönmeleri, duygulanımsal sinir dizgesindeki aksaklığı iyice açığa vuruyordu. Kısa bir süre sonra toparlandı. Bu olay, kişilik yapısı, cinsel durgunluk ve bitkisel uyarılma arasında kesin ilişki bulunduğunu öne süren savımı pekiştirdi. Usyarılımı (içe kapanma: şizofreni) sorunu da bu verilere bağlanmaktadır. Bütün sinir hastalıklarında gözümüze çarpan bitkisel (sinirsel) alanla kişilik yapısı arasındaki ilintiler günün birinde bu bulguların ışığında aydınlığa kavuşturulacaktır. Savımın yeniliği elbette ruhsal aygıtla bitkisel dizge arasında ilişki kurmakta ya da karşılıklı işlevsel bağıntıların algılanmasında değildir. Savımın yeniliği şu noktalardadır:

1) ruhsal yaşamın temel işlevi cinsel tutumbilime girmektedir;

2) cinsel etkinliğin yarattığı uyarılmalarla kaygının yarattıkları, ters yönlü, özdeş uyarılmalardır; bunlar, yüzde yüz bedensel verilerden gelen bitkisel yaşamın temel karşılığını oluştururlar;

3) kişiliğin oluşumu dirimsel enerjilerin bir yere bağlanıp kalmasının sonucudur;

4) kişilik zırhıyla kas zırhı işlevsel açıdan birbirinin aynıdır;

5) sözü geçen dirimsel enerji kişilik zırhıyla kas zırhından —bugün için yerine başka bir şey koyamayacağımız— uygun bir uygulayımla kurtarılabilir.

Kişilik çözümlemeleri sırasında gerçekleştirdiğim bakımevi gözlemlerinden gelen kuramlarımın işlevsel ruhsal-bedensel ilintilerin kavranmasında ilk adım olduklarını, sorunların bugün bizim sandığımızdan çok daha geniş ve karmaşık olduğunu belirtmek isterim. Ama biz ruhsal ve bedensel alanlar arasındaki karşılıklı ilişkiler konusunda bilgilerimizi ileri götürebilecek birkaç temel sav geliştirebildik. Bu araştırmalarda işlevsel yöntemi uygulama girişimimiz başarıyla sonuçlandı, böylece sözü geçen yöntem doğrulanmış oldu. Bu yöntem doğaötesi-ülkücü ya da devinimci-maddeci araştırma yöntemlerinin tam tersidir. Sözünü ettiğimiz yöntemlere karşı birtakım temel bilgibilimsel (epistemolojik) görüşler ileri sürmenin yeri burası değil. Cinsel tutumbilimin bakış açısından doğan kavramlar, yakın zamanlarda ruhsal-bedensel dünyaların karşılıklı ilişkileri konusunda öne sürülen düşünlerden işlevsel görüşleriyle ve araştırmaların vücudun işlevsel yanları üzerinde toplanmasıyla ayrılmaktadır.

10. DOĞAL GELİŞME İKİ BÜYÜK ATILIM YAPIYOR [14]

Buraya dek, ruhsal dünyayla dokusal dünya arasındaki ilintilerle ilgili birtakım savlar öne sürdük; bu savlar, bir sürü hekimlik gözlemine dayanmaktadır. Bu savlardan yola çıkarak, aynı konuda gelecekteki araştırmalarla ilgili bir varsayımda bulunabiliriz; yeni gözlemler onu çürüttüğü ya da sorun konusu ettiği an, bu varsayımı bir yana bırakmaya hazırız.

Doğal evrim içinde, daha ağır ve *geliştirici* süreçlerin doğmasına yolaçan iki önemli ve apansız atılımla karşılaşıyoruz. Bunların birincisi cansız maddeden canlı varlığa, bitkisel yaşama geçiştir. İkinci atılımsa örgensel ve bitkisel alandan ruhsal aygıta, daha özel olarak da bilince ve bilincin *kendi kendini algılaması*'na geçişi göstermektedir.

[14] *1945: International Journal of Sex-economy and Orgone Research*'teki acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilimle ilgili yazılarıma bakın, 1942-1945.

Örgensiz varlıktan türeyen örgenli varlık, bitkisel aygıttan türeyen ruhsal aygıt işlev ve süreçlerinde ana kalıbın yasalarını sürdürmektedir. Dolayısıyla, örgenli (canlı) varlık dünyasında örgensiz (cansız) varlık dünyasının bütün doğal ve kimyasal yasalarını karşımızda buluruz; ruhsal dünyaya gelince, bitkisel dünyanın bellibaşlı tepkileri olan gerilme, gevşeme, enerji durgunluğu ve boşalımı, uyarılma yeteneği gibi işlevleri orada da görürüz. Kişiliğin oluşumunda rastladığımız ve bir çatallanma, karşıtlaşma diye betimlediğimiz işlevsel görüngü cansızdan canlıya, canlı-bitkisel dünyadan ruhsal dünyaya geçişin uçsuz bucaksız alanlarını da yönetmektedir. Canlının vücudunda, örgensel öge örgensiz ögenin, ruhsal aygıt da bitkisel aygıtın tam tersi bir işlev[15] yüklenmektedir. Bunlar aslında bir birlik oluşturmakta, ama yine de birbirlerinin tam karşısında yer almaktadırlar.

Biz ruhsal aygıtın, bilinçli ruhsal yaşamın en ilginç ve gizemli işlevleri olan bilincin ve özalgılamanın gelişmesine yolaçabilme yeteneğini bu karşıtlığın *en dolaysız anlatımı* sayıyoruz; özalgılama, kişiliğin yitirilmesinde, çarpık ve hastalıklı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Kişilik yitiminin ve bununla ilgili görüngülerin işlevsel yöntemle derinlemesine incelenmesi belki de bilinç sorununun çözümünü kolaylaştıracaktır.

Okurdan, bütün bu açıklama önerilerini oldukları gibi almasını istiyorum: bunlar, giriş yolu henüz bütünüyle açılıp düzeltilmemiş giz dolu bir alana giden ilk adımlardır. Görüşlerimin, ruhsal dünyayla dokusal (bedensel) dünya arasındaki ilintiler konusunda şimdiye dek öne sürülen savlardan köklü biçimde ayrıldıkları doğrudur. İster devinimci-maddeci, ister ülkücü (düşüncü) olsunlar, eski kuramların hiçbir zaman çözemedikleri ve belki de çözemeyecekleri bir sorunun üstündeki gölgeleri biraz olsun dağıtamıyorlarsa, hiç kimseden görüşlerimi gözü kapalı benimsemesini istemiyorum. Yaşamın (dirimin) temel yanları hâlâ bir giz perdesi altındadır.

Dolayısıyla, hiçbir yere varmayan görüşleri kaldırıp atarak yeni savlar öne sürerken de; vakitsiz, bundan ötürü işe yaramaz açıklamalar yaparken de sakınımlı davranmak yerinde olur. İşlevsel ruhbilimin önündeki yol dolambaçlıdır, tuzaklarla doludur; cinsel tutumbilim kısa

---

[15] Bu saptamalar olgularla çelişmektedir. Ancak, «ruhsal dünya» ile «bitkisel dünya» arasındaki ve bunlarla bilinç arasındaki ilişkiler konusunda kesin savlar öne sürmek için henüz vakit erkendir.

bir süre önce birtakım temel verileri bulup ortaya çıkarmıştır, ama bedensel boşalmayla ilgili araştırmaların bakımevi deneyleriyle doğrulanmaları gerekmektedir. Ancak şurası şimdiden bellidir: bilim, ruhsal dünyayla dokusal dünya arasındaki karşılıklı ilişkileri gerçekten çözmeyi, yâni soyut, okulcu kuramlarla değil de, insana dayanarak çözmeyi becerebilirse, her türlü aşkın gizemcilik, sözümona «nesnel» kuram ve az çok gizemciliğin izinden giden bütün öğretiler çöp sepetine atılacaktır. İnsanın bitkisel yaşamı, doğanın evrensel sürecinin küçük bir parçasıdır. İnsanoğlu, bitkisel akımlarıyla bu doğaya katılmaktadır. Doğa iyi tanındığı zaman, kökenleri konusundaki bilgilerimizin yetersizliğinden gelen yıkıcı ruhsal oluşumlara yer kalmayacaktır; söz konusu bilgi yetersizliği bitkisel enerjinin yararlı açılıp çiçeklenmesini kösteklemekte, varlıklarını doğrulamak üzere kaçınılmaz ve onulmaz saydığımız bir sürü hastalık ve bozukluğa yolaçmaktadır. İnsanoğlu, içindeki «okyanusu andıran» duyumların itkisiyle, yazgısına egemen olacak yerde oturup düş kurmakta ve düş kura kura sönüp gitmektedir. Oysa kurduğu düşler, bitkisel yaşamının ilerde gerçekleştireceği üretkenliğin gölgesi bile olamamaktadır. Bilim belki günün birinde insanlığın kurduğu mutluluk düşünü gerçekleştirecektir. O gün, öteden beri yanıtsız kalan yaşamın anlamı sorusu yerini yaşamın somut olarak gerçekleştirilmesine bırakacaktır.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİRİMİN ANLATIM DİLİ

1. DİRİMSEL ENERJİYLE SAĞALTIMDA COŞKUNUN İŞLEVİ

«Dirimsel enerjiyle sağaltım» terimi, «dirimsel» enerjiyi, *acunsal yaşam enerjisi*'ni (orgon'u) eyleme geçirip kullanan bütün hekimsel ve eğitsel uygulayımları kapsamaktadır. Acundaki yaşam enerjisi gerçi 1939'da bulunmuştur, ama bu tarihten çok önceleri kişilik çözümlemesi, o zamanlar «ruhsal enerji» adı verilen şeyi kas ve kişilik zırhından kurtarmayı, bedensel boşalma gücünün yeniden kazandırılmasını amaçlıyordu. Dirimsel doğabilimi tanıyan okurlarımız, *kişilik çözümlemesi*'nin (1926-1934) sonradan (1935'ten başlayarak) yerini «bitkisel sağaltım»a (végétothérapi'ye) bıraktığını bilirler; bu yeni bilimsel terimlerin ortaya atılmasına adımızı duyurma kaygısı yolaçmadı elbet. Gerçekte, yeni uygulayımların geliştirilmesi sırasında, bilimsel enerji kavramının ruhsal süreçlere uygulanması yeni bir terimler dizisinin yaratılmasını gerektirdi.

Cinsel tutumbilime yönelen ruh hekimliğinin acundaki dirimsel enerjinin bulunmasına yolaçması *dirimsel enerji işlevciliği*'nin büyük utkusu sayılmalıdır. Her ne kadar dirimsel enerji yüzde yüz doğal bir enerji biçimiyse de, bir doğabilimci (fizikçi) tarafından değil de, bir ruh hekimince bulunmuş olması rastlantı değildir. Bu bulunuşun tarihçesini *The Discovery of the Orgone, vol. 1: The Function of the Orgasm*'da *(Dirimsel Enerjinin Bulunuşu, c. 1: Bedensel Boşalmanın İşlevi*'nde) adım adım izlemiş olanlar, bizi ister istemez bu noktaya getiren dirimsel-ruh hekimliğinin iç mantığını yakalayacaklardır. 1935'te bedensel boşalma tepkesinin bulunması kişilik çözümlemesinin ilgisi-

ni *dokusal* (bedensel) alana kaydırmıştır. Yeni «bitkisel sağaltım» terimi, sinir hastalıklarını geçirme yönteminin artık kişilik yapısından gelen sinirceyi *bedensel* (işlevsel) alanda etkilediğini gösteriyordu. «Kişilik çözümlemesi yoluyla bitkisel sağaltım» terimini, girişti̇ğimiz eylemin hem ruhsal hem de dokusal aygıta yöneldiğini göstermek üzere türettik. Ama bu terim derdimizi bütünüyle anlatmıyordu, ancak o günlerde daha iyisini bulmak elimizde değildi. Her şeyden önce, terim çok uzundu. Öte yandan, Almanca'da kulağa hoş gelen «vegeto» (bitkisel) sözcüğü, İngilizce'de «vegetables» (sebze) sözcüğünü çağrıştırıyordu. Son olarak da, vücudu ruhsal öge/bedensel öge diye ikiye ayırıyordu, buysa bizim vücudu bir bütün olarak gören anlayışımızla çelişiyordu.

Bütün bu terim ve tanımlama sorunları acunsal yaşam enerjisinin bulunmasıyla çözüme kavuştu. *Acunsal yaşam enerjisi, canlı varlıkta, özel dirimsel enerji işlevini görmektedir.* Bu haliyle vücudun bütününü çekip çevirmekte, hem coşkularda, hem dirimsel-bedensel örgen devinimlerinde dile gelmektedir. Dolayısıyla, ruh hekimliği tarihte ilk kez, kendine özgü yollardan, doğal bilimlerin benimsediği birtakım nesnel süreçlerde kendi köklerini bulmuş oluyordu. Bu olumlamayı biraz açalım

Dirimsel enerjinin bulunmasına dek, ruh hekimliği, ruhbilimsel savlarına *nesnel* ve *nicel* bir temel kazandırmak üzere yüzünü hep cansız doğabilime dönmek zorundaydı. Coşkusal (duygusal) süreçler beyindeki somut örselenmelerle, kimyasal ya da doğabilimsel süreçlerle doyurucu biçimde açıklanamamıştır; duyumlarla düşünlerin beynin belli bölgelerine yerleştirilmesiyle de. Buna karşılık, dirimsel enerjiyi temel alan dirimsel-doğabilim daha başından ruh hekimliğinin ana sorunuyla, yani *coşkularla* uğraşmıştır. Kökenbilim açısından, coşku (heyecan: émotion) «toptan göç», «uzantı», «çıkıntı», «atılım» demektir. Bu sözcüğü başlangıçtaki asıl anlamına kavuşturmak yalnızca yerinde bir davranış değildir, aynı zamanda gereklidir: elektrik akımı verilen amiplerin mikroskop altında incelenmesi coşku, atılım sözcüğünün ilk anlamını açıkça gözler önüne sermektedir. *İşin başında, coşku kansunun (plazmanın) dışa dönük devinimidir.* Hoşa giden uyarılmalar amipteki kansunun merkezden yanlara doğru «atılım»ına yolaçmaktadır. Buna karşılık, tatsız uyarılmalar yanlardan merkeze doğru bir «atılım»a —daha doğrusu bir «geri-atılım»a— neden olmaktadır. Kansunun bu iki temel dirimsel-bedensel akışı ruhsal aygıtın iki

temel duygulanımını, yani hazla kaygıyı dile getirmektedir. Titreşim-yazarlarla (osilograflarla) yapılan deneyler vücuttaki kansu devinimleriyle bunlara uygun duyumların işlevsel açıdan birbirinin aynısı olduğunu ortaya koymuştur. Bunları birbirinden ayırmak, biri olmadan öbürünü düşünmek olanaksızdır. Oysa biz onların yalnızca işlevsel açıdan özdeş olmakla kalmadıklarını, ayrıca, kansunun dirimsel-bedensel her uyarımının bir duyumla sonuçlanmasından, her duyumun kansu dizgesindeki bir devinimi dile getirmesinden ötürü, karşıt-yönlü olduklarını da biliyoruz. Bu olgular şimdi bize acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilimin oturtulacağı sağlam temeli sağlamaktadırlar.

İster «kişilik çözümlemesi»yle kişilik zırhına bağlanıp kalmış coşkuları açığa çıkaralım, ister «bitkisel sağaltımla» kas zırhındakileri bağlarından kurtaralım, hep kansu dizgesinde birtakım uyarılma ve devinimler elde ederiz. Bu dizgede yer değiştiren şey, vücuttaki sıvıların taşıdıkları dirimsel enerjidir. *Kansu akımlarının ve coşkuların eyleme geçirilmesi bu yüzden vücuttaki dirimsel enerjinin devindirilmesi demektir.* Söz konusu enerjinin varlığı damarların açılıp kapanmasındaki değişikliklerle kendini gösterir. İster bilinçaltında yatan birtakım anıları canlandıralım, ister savunma çarklarını kıralım, ister kas kasılmalarını ortadan kaldıralım, hep vücuttaki dirimsel enerji üzerinde etkili oluruz. Bütün bu işlemlerde ayrım, özellikle, değişik yöntemlerin etkiliğindedir; bir anı, karın bölgesi kilitlenmesinin yarattığı duygusal belirtilere yol açmayacaktır.

İşte bu yüzden, «acunsal enerjiyle sağaltım» terimi hem kişilik çözümlemesini, hem bitkisel sağaltımı içermektedir.[1] Bütün bu uygulayımların ortak amacı hastanın kansu dizgesindeki akımların eyleme geçirilmesidir. Başka bir deyişle, şu bizim *birleştirici, birlik oluşturan* kavramını ciddiye alıyorsak, canlı varlığı kişiliği yansıtan davranışlar, kas işlevleri ve kansu akımları diye parçalara bölemeyiz.

Acunsal yaşam enerjisiyle sağaltım dirimsel derinliklere, kansu dizgesine, vücudun «dirimsel merkezi»ne el atmaktadır. Okur, bunun çok belirgin bir ilerleme olduğunu yakalayacaktır : «bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilim»de içinde olmak üzere, ruhbilimi de, kas/

---

[1] Bir dirimsel enerji biriktiriciyle doğrudan doğruya vücut üzerinde yapılan dirimsel sağaltım *The Discovery of the Orgone;* c, 2: *The Cancer Biophaty*'de (Kanser' de) incelenmiştir.

sinir dokusunun bedensel açıdan incelenmesini de bir yana bırakıp önkansu işlevleri alanına girmekteyiz. Son derece ciddi bir karardır bu : bir sürü kılgısal ve kuramsal sonuçları vardır, çünkü bugüne kadarki temel dirimsel-ruhsal uygulayımlarımızın altını üstüne getirmektedir. Giriştiğimiz eylem yalnızca özel zırhların yarattığı bireysel çatışkılara değil, *dirimin, dirimsel işlevin kendisine* yöneliktir. Bu işlevi kavrayıp üstünde etkili olabildiğimiz ölçüde, ruhsal ve bedensel işlevler kendiliklerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla, burada en küçük bir kalıpçı uzmanlaşma yoktur.

2.KANSU DİZGESİNİN ANLATIMSAL DEVİNİMLERİ İLE DUYGUSAL ANLATIM

Dirimin salt işlevsel tanımını yapmak güçtür. Geleneksel ruhbilimle bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilimin önerdikleri kavramlar genellikle laf ebeliğinden öteye geçmemektedir. Dirimin işlevleri bütün sözcükleri, bütün kavramları aşmaktadır. Sesli dil, evrimin en yüksek düzeyinde elde edilmiş bir dirimsel anlatım biçimidir. Dirimin vazgeçilmez yüklemleri arasında değildir, çünkü dirimsel işlevler sesli dilden çok önce vardır. Dolayısıyla, bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilim yakın tarihli bir işleve dayanmaktadır. Pek çok hayvan derdini ses çıkararak anlatmaktadır. Dirimsel işlevlerse bütün anlatımlardan önce varolmakta ve onları aşmaktadır.

Sözcüklerin oluşum süreci dirimin «kendini nasıl dile getirdiğini» göstermektedir. «Anlatım» terimi, hiç kuşkusuz, örgensel duyumlara dayalı dili betimlemektedir: *dirim kendini devinimlerle, «anlatımsal devinimler»le dile getirmektedir*. Anlatımsal devinim, önkansunun özünde varolan bir niteliktir. Canlı varlığı cansızdan kesinlikle ayıran işte bu devinimdir. Sözcük, tamı tamına, canlı dizgedeki bir şeyin «her şeye ağır bastığını», dolayısıyla «kıpırdadığını», «devindiğini» göstermektedir. Bu devinim, önkansunun büzülüp yayılmasından başka bir şey olamaz. Dolayısıyla «coşku»nun yalın anlamı «dışa doğru devinim»dir; buysa, «anlatımsal devinim»le çakışır. Kansu dizgesinde beliren coşkunun ya da anlatımsal devinimin doğal süreci her zaman kolayca yakaladığımız bir *imlem* (signification) taşımaktadır; biz buna *coşkusal ya da duygusal anlatım* diyoruz Böylece kansu devinimi coşkuya uygun bir anlatımı içermekte, bir canlının coşkusu ya da anlatımı da bir devinime bağlı bulunmaktadır. Bu önermenin ikinci teriminin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir, çünkü dirimsel ener-

jiyle sağaltım bize pek çok insanda bu anlatımın kıpırtısızlık ve katılığa bağlanıp kaldığını göstermektedir.

Bütün bunlar sıradan bir sözcük oyunu değildir. Çünkü dil de, sözcüklerin oluşumunda, vücudun içindeki devinimlerin ve örgensel duyumların algılanmasına bağlıdır; dolayısıyla, duygusal durumları dile getiren sözcükler, *dolaysız yoldan,* canlı maddenin dışavuran (anlatımsal) devinimlerini yansıtmaktadır.

Dil her ne kadar kansu dizgesindeki coşkuyu dolaysız dile getiriyorsa da, kendisi coşkunun içine girememektedir. Dirim bütün sözlü anlatımlardan önce ve bunların ötesinde etkinlikte bulunmakla kalmamakta, *sözcüklerle verilemeyecek birtakım özel anlatım biçimleri taşımaktadır.* Azıcık müzik duygusu olan kişi, üst düzeyli müziğin insanda yarattığı coşkuyu bilir; burada da söz konusu coşkuyu söze dökmek olanaksızdır. Müziğin söze gereksinmesi yoktur. Bununla birlikte, bir devinimi dile getirmekte ve dinleyiciye «alınıp bir yerlere götürülmüş» duygusunu vermektedir. Müzikte sözcüğün bulunmaması genellikle gizemsel bir tinselliğin (manevi varlığın spiritualite'nin) ya da sözcüklerle anlatılamayacak kadar derin bir coşkunun belirtisi sayılmaktadır. Bilim, müziğin bu etkisini, müzikli anlatımın dirimin derinliklerinden geldiğini öne sürerek açıklamaktadır. Üst düzeyli müziğin «tinselliği»nden söz ederken, duyguların derinliğinin dirimle *sözcüklerin anlatabileceğinden ötede* giderek bağlantı kurduğu anlatılmak istenmektedir.

Bilim, bugüne dek müziğin uyandırdığı coşkunun doğal yapısı konusunda kesin bir şey söyleyemedi; bestecinin bize dirimsel işlevin derinliklerinden gelen anlatımsal devinimlerle seslendiğine kuşku yoktur; ama sanatçı, ister müzikçi ister ressam olsun, tıpkı bizim gibi, müziği ya da resmiyle «dile getirdiğini» sözle anlatamaz. Giderek sanatın bize ilettiği şeyi söze dökmekten titizlikle kaçınır, bu iletinin yalınlığına büyük değer verir. Bu da acunsal yaşam enerjisini temel alan dirimsel-doğabilimin savını doğrulamaktadır : dirimin, sözlü dili aşan, kendine özgü bir dili vardır. Dirimsel enerjiyle sağaltımdan alınmış birkaç örnek ne dediğimizi anlatacaktır.

Dirimsel enerjiyle iyileştirme uzmanından yardım isteyen hastalar hep bir sürü sorunla karşı karşıyadırlar: uzmanın usta gözü bunları hastaların el-kol devinimlerinde ve vücutlarının duygusal anlatımında yakalar. Hastayı konuşmaya bıraktığımız zaman, sözcüklerin onu *sorunlarından uzaklaştırdığını,* şöyle ya da böyle, sorunlarını *silik-*

leştirdiğini görürüz. Bu dediğimin doğruluğunu anlayabilmek için, hiç değilse bir süre, hastadan *susmasını* istemek gerekir. Bu yöntem hep başarıyla sonuçlanır. Çünkü hasta konuşmayı kestiği an, coşkularının bedensel anlatımı belirginleşmektedir. Birkaç dakikalık suskunluktan sonra, ruhçözümcü karşısındakinin kişiliğinin belirgin yanını, daha doğrusu kansunun coşkusal (duygusal) anlatımını yakalamaktadır. Hastanın konuşurken tatlı tatlı gülümsemesine karşılık, suskunluk gülümsemesini kimi zaman anlamı kendiliğinden yakalanan acı bir sırıtışa çevirmektedir; konuşurken yaşamının bilmem hangi olgusuna hiç önem vermiyormuş gibi gözükmesine karşılık, sustuğunda, bastırdığı öfkesi çenesinin ya da boynunun duruşunda kendini belli ediverecektir.

Bu örnekler, *sözlü dilin çoğu kez özsavunmasına yaradığını* göstermeye yeter : sözlü dil, çoğunlukla, dirimsel derinliklerin anlatım dilinin üstüne bir örtü çeker. Giderek, sözcükler hiçbir şey anlatmaz olmakta, sözlü dil sıradan bir konuşma eylemine dönüşmektedir. Şunca yıllık ruhçözümcülük deneyimim bana yıllarca süren bir sürü ruhsal sağaltımın aslında sözlü dilin bu hastalıklı biçimine saplanıp kaldığını göstermiştir. Bakımevinde yaşanan bu deneyimin toplumsal alana uygulanması elimizdedir, ayrıca yapılmalıdır da: bir sürü siyasal söylev, yayın ve tartışma dirimsel sorunları aydınlatma ereğini gütmemekte, tersine, bu sorunları bir laf kalabalığında boğmayı amaçlamaktadır.

Dirimsel enerjiyle sağaltım bütün öbür vücudu etkileme yöntemlerinden şununla ayrılmaktadır: sözlü iletişim en aza indirgenmekte, hastanın derdini ve kendisini *dirimsel olarak* anlatması istenmektedir. Buysa hastayı, her an kaçıp kurtulmaya yeltendiği bir derinliğe indirmektedir. Böylece, dirimsel enerjiyle sağaltımı denerken, dirimin özgün dilini yakalamayı ve doğrudan doğruya dirimi etkilemeyi öğreniriz. Canlı önkansunun ilk elden anlatım dili «arı» biçimiyle çıkmaz karşımıza; hastanın anlatım biçimi «yüzde yüz» dirimsel olsaydı, dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanına gelmezdi. *Sahici* dirimsel anlatım biçimini bulabilmek için, önce doğaya aykırı, hastalıklı anlatım katmanlarını delip geçmemiz gerekir. İnsandaki dirimsel bozukluk, gerçekte, canlı varlığın doğal anlatım biçimlerinde beliren çarpıklıkların toplamından başka bir şey değildir. Hastalıklı anlatımların üstündeki perdeyi kaldırdığımız zaman, insanın dirimsel hastalığının derinlikleriyle karşı karşıya kalırız; söze dayalı iyileştirme uygulayımları bu derinliğe inemez. *Dirimsel bozukluk, dirimi çarpık dile getirişiyle, ne yazık ki, sözcük ve kavram alanının çok ötesinde kalır.*

Bu yüzden, dirimsel hastalıkların acunsal yaşam enerjisiyle iyileştirilmesi asal olarak sözcük dünyasının dışındadır; sözcük dünyasından büsbütün vazgeçemeyiz elbet; ama sözcükler burada günlük yaşamın soyut kavramlarına değil, örgensel duyumlara bağlıdır. Hastaya içinde bulunduğu hâli, örneğin, işlevbilim terimleriyle anlatmaya çalışmak boşunadır. Kalkıp ona: *«Çiğneme kaslarınız sürekli gergin, bunun için konuşurken çeneniz oynamıyor, sesiniz tekdüze; ağlamamak için habire tükrüğünüzü yutmanız gerekiyor»* diyemeyiz. Hasta kafasıyla bu sözleri anlayacak, ama hâlinde bir değişiklik olmayacaktır.

Bizim eylemimiz çok daha derin bir dirimsel düzeydedir. Şu ya da bu kasın gergin olmasının pek önemi yoktur. Bu gibi durumlarda, örneğin salt çiğneme kası üzerinde durmak hiçbir işe yaramaz; parmağınızı bu kasa bastırsanız, hasta yalnızca canı yandığı için çığlık atacaktır. *Biz istediğimiz etkiyi anlatımsal dille sağlamaya çalışırız.* Ancak hastanın *yüz anlatımını duymaya* başladığımız zaman *onu anlamaya* başlarız. Bu bağlam içinde «anlamak», yalnızca, bizim kaş-göz oyununun dile getirdiği *coşkuyu* yakalamaya başladığımızı gösterir. Söz konusu coşkunun etkin ya da bastırılmış, kıpırtısız olmasının pek önemi yoktur. Bizim işimiz, etkin coşkuyla bastırılmış, ketvurulmuş coşkuyu birbirinden ayırmaktır.

Hastanın duygusal anlatımını «duyumsadığımız» zaman, her şeyden önce birinci elden dirimsel işlevler üzerinde etkili olmaya başlarız. Bir kuş kümesindeki tek bir kuş tedirgin olduğu, «tehlikeyi sezip» havalandığı zaman bütün öbürleri ardından gider, hem de tehlikeyi görmemiş ya da sezmemiş olsalar bile. Bir hayvan kümesindeki korkup kaçışma, kaygı anlatımının istençdışı iletimine dayanmaktadır. İnsanların yol ortasında durup göğe bakmalarını sağlamak hiç de zor değildir: durmak, son derece ilginç bir şey görmüş gibi başını göğe çevirmek yeter. Bu örnekler ne demek istediğimizi açıkça anlatıyor sanırız.

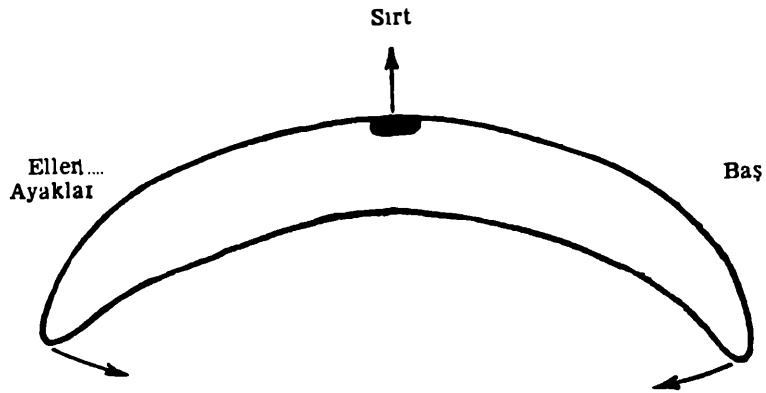
Hastanın duygusal anlatımı vücudumuzda istençdışı bir öykünmeye yolaçar. Öykünme yoluyla, dile getirilen şeyi aynı anda hem hastada, hem kendimizde duyup anlarız. Her devinim bir anlatıma karşılık olduğundan ve böylece önkansunun coşkusal durumunu dile getirdiğinden, anlatım dili bizimle hastanın coşkuları arasında ayrıcalıklı bir iletişimin kurulmasını sağlar. Sözlü dilin anlatım dilini *bozduğunu* daha önce söylemiştik. Biz, «kişiliği yansıtan duruş, davranış» derken, vücudun *tümel anlatımı* demek istiyoruz. Bu anlatım, sözcüğün gerçek

anlamında karşımızdaki vücudun bizde uyandırdığı tümel *izlenim*'le özdeştir.

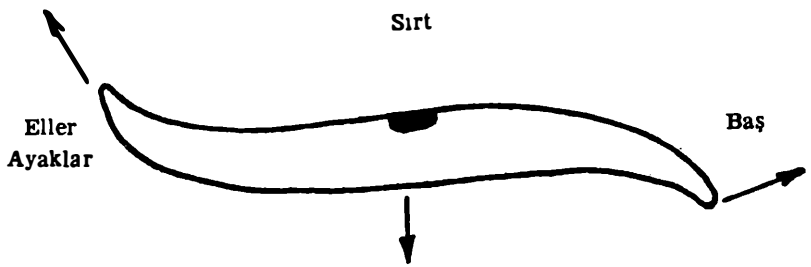
Duygusal anlatım, ayrıntılarında, bir bireyden ötekine büyük ölçüde değişebilir. Aynı biçimde konuşan, soluk alıp veren, devinen iki birey yoktur. Bununla birlikte birkaç genel takım saptanabilir. Bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilimde, kas ve kişilik zırhının türüne göre, «sinirceli» ya da «üretken» kişilikle karşılaşırız. Vücut bireyin kırıp atamadığı katı bir zırha bürünmüşse, karşımızda «sinirceli kişilik» var deriz. Duygusal tepkiler kaskatı özdevinimlerle köstekleniyorsa, başka bir deyişle, birey içinde bulunduğu durumun gereklerine uygun olarak dirimsel tepkiler gösterebiliyorsa, karşımızda «üretken kişilik» var demektir. Bu iki temel kişilik türüne dirimsel işlev alanında da rastlarız.

Dirimsel anlatım dilini yorumlamayı öğrendiğimiz zaman, zırhın doğal yapısını, katılığının direncini yakalamak da kolaylaşır. Zırhlı birey genel bir «durgunluk» gösterir. Bu deyimi en dolaysız anlamında almak gerekir: *böyle bir hastanın vücudu bir şeyleri tuttuğunu anlatır.* Omuzlar geriye çekiktir, gırtlak yukarı kalkıktır, çenenin duruşu katıdır, solunum yüzeyseldir, sırtın alt kesimi kabarıktır, kalça içeri çekik ve «cansız»dır, bacaklar kaskatıdır: genel «tutukluk» budur işte. s. 341'deki yalın çizimler dediğimizi çok daha açık anlatacaktır.

Vücutların duruşu dönüşümceli kişilerde «kiriş» gibi, donup kalmış kişilerdeyse «alttan gerilmiş yay» gibidir. Zırhlı vücudun bu duruş biçimleri istençli değil, yüzde yüz bilinçsizdir elbet. Zırhlı birey kendi başına zırhın bilincine varamaz. Ona hâlini anlatmaya kalksanız, neden sözettiğinizi anlamaz. Onun duyduğu zırh değil, dirimsel algıları arasındaki uyumsuzluktur. Her şeyle ilgisinin kesildiğini duyumsar, içindeki katılık ya da boşluktan yakınır, peklik, uykusuzluk, miğde bulantısı çeker. Zırh eskiyse ve dokulara işleyecek vakti bulabilmişse, hastalar miğde deşilmesine (ülsere), romatizmaya, eklem yangısına, kansere ya da göğüs boğak'ına (angine de poitrine'e) yakalanırlar. Bu kısa sıralama yeter; *Kanser* adlı yapıtımızda dirimsel hastalıkların daha uzun bir dizelgesini çıkarmıştık. Burada bizi ilgilendiren şey, *dipteki dirimsel işlevlere* ulaşmak ve onlardan dirimin genel işlevlerini çıkarmaktır.

Zırhsız vücutta dirimsel duruş

Zırhlı vücutta dirimsel duruş («tutuk» duruş)

Zırhlı kişi sırtındaki zırhı söküp atamaz. Birinci elden dirimsel coşkularını dile getiremez. Gıdıklanmanın verdiği hazzı bilir, ama dirimsel enerjinin verdiği hazzı tanımaz. Hazla şöyle derin bir oh çekemez ya da yalancıktan çeker. Bu yöndeki her girişim homurdanmayla, bastırılmış bir hırıltıyla ya da kusma arzusuyla sonuçlanır. Öfkeyle bağıramaz ya da yumruğunu kaldırıp masaya indiren adama öykünemez. Karın bölecinin devinimleri sınırlı olduğundan (x ışınlarıyla çekilecek bir resim bunu kolayca ortaya koyabilir), derin soluk alamaz. Poposunu çıkarmasını istediğiniz zaman bunu yerine getiremez; kimi zaman bu isteğinize tutukluğunu dışavuran bir büzülmeyle karşılık verir. Kaslarının ve vücudun dış kesimlerindeki sinir dizgesi-

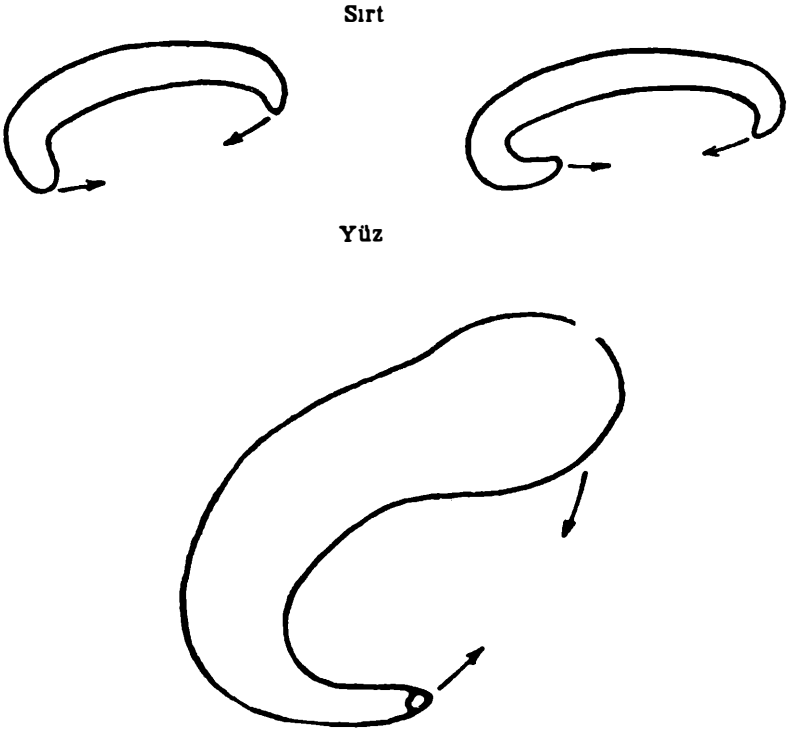
nin gerginliği her türlü bastırmaya aşırı duyarlı oluşundan bellidir. Zırhlı kişinin kimi yerlerine birtakım kaygı ve sinirlilik belirtilerine yolaçmadan dokunamazsınız. Öteden beri «sinirlilik» adı verilen şey, gerçekte; aşırı gergin kasların duyarlılığından başkası değildir.

Bu genel tutukluk sevişme sırasında kansu dizgesinin açılıp kapanmasını önler, dolayısıyla bedensel boşalma güçsüzlüğü boygösterir; bedensel boşalma güçsüzlüğünün sonucuysa cinsel durgunluktur; bizim «dirimsel bozukluk» adını verdiğimiz sayısız hastalık belirtisinin kaynağı işte bu durgunluktur.

Dirimsel enerjiyle iyileştirmenin asıl görevi zırhın ortadan kaldırılması ve kansu dizgesindeki devingenliğin yeniden kazandırılmasıdır. Zırhlı kişide, yüreğin ve kan damarlarının açılıp kapanması hemen her düzeyde kösteklenmiş durumdadır. Bu açılıp kapanma yeteneğinin bütünüyle geri getirilmesi dirimsel enerjiyle sağaltımın işidir. Dirimsel-bedensel açıdan bu, «tutukluk»un ortadan kaldırılması demektir. En iyi varsayımla, dirimsel enerjiyle sağaltımın sonucu *bedensel boşalma tepkesi*'nin geri gelmesi olacaktır. Bilindiği gibi bu tepke, soluk alıp vermenin ardından, hayvan dünyasının en önemli devindirici belirtisidir. Bedensel boşalma sırasında vücut, içindeki duyumlara ve istençdışı açılıp kapanmalara «bütünüyle kendini bırakır.» Bu yüzden, bedensel boşalma tepkesi ister istemez «kendini bırakma»yı dile getirir. Bunu yapamayan hastaya hadi gel kendini bırak demek boşunadır. Bırakabilse, bizden yardım istemeye gelmezdi. Bu gibi durumlarda her türlü kendini bıraktırma alıştırması başarısızlıkla sonuçlanır, çünkü *istençli* bir uygulayımsal girişim hiçbir zaman *istençdışı* kendini bırakmaya yol açamaz. Dirim, aşağıda gözden geçireceğimiz birtakım doğal yasalara ayakuydurur. *Dirimin (canın, yaşamın) dil, anlak ve istenç alanlarını aşan, özerk bir işlevi vardır.* Az sonra, bedensel boşalma tepkesinin kendini bırakma anlatımıyla bireyi de, dirimi de aşan temel doğal süreçlerin anahtarını elimize tutuşturduğunu göreceğiz. Bizi izlemek isteyen okurun, acunsal yaşam enerjisi alanını kolaçan etmeye hazır olması gerekir. *Gece kulüplerindeki gösterilerde yansıtılan biçimiyle cinsel etkinlik kavramını bir yana bırakmazsa, açıklamamı anlayamayacak, umut kırıklığına uğrayacaktır.*

Bedensel boşalma işlevlerini gerek ruhbilim, gerek işlevbilim alanında yeterince incelediğimiz için, burada bütün dikkatimizi temel doğal işlev olarak bedensel boşalmaya çevirebiliriz. İlkin garip bir olguya parmak basalım. *Bedensel boşalma sırasında, vücut, dölütbilim*

(embryologie) açısından ayrı bir önem taşıyan iki noktayı, ağızla dışkılığı birbirine yaklaştırmaya çalışmaktadır. Bedensel boşalma, yalın çizimle anlatırsak, şöyle olmaktadır:

Bedensel boşalma tepkesinin duygusal anlatımı

Bedensel boşalma sırasında vücudun «kendini bırakma» hâlinde olduğunu belirtmiştik: vücut bir yandan «kendini» kansu dizgesindeki uyarılmalara ve «sel gibi akma» duyumlarına «bırakmakta»; öte yandan da kendini tutmadan, bütünüyle cinsel eşine sunmaktadır. Her dirimsel etkinlik sonunda temel kansu dizgesi açılıp kapanmasına indirgenir. İnsanoğlunda, bedensel boşalmanın en belirgin niteliği her türlü zihinsel ve imgelemsel etkinliğin durmasıdır.

Kendini bırakışın duygusal anlatımı açıkça ortadadır. *Açıkça ortada olmayan, bedensel boşalma sırasındaki çırpınmanın anlamıdır.* Bu

çırpınma, vücuttaki bütün kansunun birbiri ardından kasılıp gevşemesinden oluşur. Gövdenin iki ucunun bu çırpınma sırasında birbirine yaklaşmasının anlamı nedir? İlk bakışta, ona bir «imlem» yakıştırmak epey güç gözüküyor. Bu devinimin anlamını yakalamak olanaksızmış gibi duruyor. Eğer vücuttaki her devinimin *kavranabilir bir anlam, bir anlatım* taşıdığını öne süren savımız doğruysa, bu savı bedensel boşalma çırpınmasına nasıl uyarlayacağımız belli değildir. Bu devinimin anlamını sözcüklerle anlatamayız.

Düşünbilimsel kurgulara dalıp gitmektense, bilimin bugün sağladığı verilere dayanarak, her ne kadar gizli kapaklı duruyorsa da, bedensel boşalma çırpınmasının mutlaka bir imlemi bulunduğunu, bir şeyi gösterdiğini söyleyelim. Çünkü, bütün dirimsel devinimler gibi, o da arı bir *anlatımsal* devinimdir, dolayısıyla coşkusal bir anlamı dile getirmesi gerekir.

Daha ilerde, dirimsel işlevin bu temel sorusuna kesin, ama şaşırtıcı bir yanıt vereceğiz. Ondan önce, elden geldiğinde çok sayıda dirimsel belirtiyi biraraya getirmek ve doğru yorumlamak zorundayız. Çünkü bu sorunun yanıtı, gizemsel, doğaötesi ya da tinsel alana girmemekle birlikte, bireysel canlıyı aşmaktadır. Hayvanla bitkinin acunsal yaşam enerjisine *somut olarak nasıl bağlandıklarını* göstermektedir. Bu soruya yanıt bulduğumuzda, aynı zamanda bedensel boşalma arzusunun neden köklü bir arzu olmakla kalmadığını, ayrıca —ki bu onun en temel niteliklerinden biridir— *acunsal bir arzu* olduğunu da anlayacağız. Vücudumuzun acunun bir parçası olduğunu biliyoruz, ama aradaki bağın *doğal yapısını* bilmiyoruz. Neyse, biz dirimsel enerjiyle sağaltım deneyimlerimize dönelim.

Demek ki dirimsel enerjiyle sağaltım vücudu istençdışı «tutukluk»undan kurtarmak, ona «kendini bırakma» yeteneğini yeniden kazandırmak istemektedir. Gövdenin dölüt (cenin: embryon) evresinden kalma iki ucu birleşmeye çalışacak yerde geriye doğru bükülmeyi sürdürdükçe, vücut ister çalışma ister haz olsun, hiçbir deneyime girişemez. Çünkü kas zırhı vücudun kendini bir şeye vermesini, bırakmasını engeller, dirimsel işlevin hastalıklı biçimde daralmasına yolaçar, dolayısıyla bu zırhın yokedilmesi gerekir. Biz işte yalnız bu ereği benimsedik; buna ne ruhçözümlemesiyle, ne telkinle, ne Tanrı'ya yakarmakla, ne de bedenegitimiyle varılır. Hastaya asıl amacımızı duyurmayız, çünkü deneyimle, kas zırhının ortadan kaldırılmasından sonra eksiksiz bedensel boşalma tepkesine kavuşacağını biliriz. Ele aldığımız

her yeni hasta bize *kas zırhının temel işlevinin bedensel boşalma tepkesinin ortaya çıkmasını önlemek olduğunu göstermektedir.*

Başka bir incelememizde (*Bedensel Boşalmanın İşlevi*'nde) kas zırhıyla onun ikiz kardeşi olan kişilik zırhının türlü belirtilerini sayıp dökmüştük. Bu dizelgeye kişilik ve kas zırhını en temel dirimsel işlevler düzeyinde tanımaya izin veren yeni bir görünge eklemek isterdik. Bu bakış açısı on yılı aşkın gözleme dayanmaktadır, dolayısıyla dirimsel-doğabilimsel önemi su götürmez.

3. ZIRHIN HALKA HALKA DAĞILIMI

Ruh hekimleri, dönüşümcenin dokusal belirtilerinin örgenbilime de, kasların, sinirlerin ya da kan damarlarının işlevsel incelenmesine de girmediğini, duygusal yaşama çekidüzen veren örgenlere bağlı bulunduklarını nicedir bilmektedirler. Nitekim hastalıklı kızarmalar, kan damarları buralarda pek ender oldukları hâlde, genellikle yüzde ve boyunda görülmektedir. Aynı biçimde, duyusal dönüşümce bozuklukları birtakım sinirlere değil, vücudun duygusal etkinlikten sorumlu bölgelerine bağlı bulunmaktadır. Kas zırhını ortadan kaldırdığımız zaman aynı görüngüyle karşılaşırız: birtakım kasların kilitlenmesi de tek ve belirli bir kasın işi değildir. Bu kilitlenmeleri amansız bir biçimde yöneten yasaları araştırdığımız zaman, zırhın *halka halka dağıldığını* görürüz.

Halkalı işleyiş, gelişmiş hayvan türlerinde görülenden çok daha ilkel bir yaşama biçimidir. En belirgin olarak solucanda, tırtılda kendini gösterir. Gelişmiş omurgalılarda, yalnız omuriliğin ve omurilik sinirlerinin boğumlarıyla çakışan omurganın ve özerk sinir düğümlerinin halkalı yapısı omurgalıların örgenleşmeleri açıkça halkalı olan daha ilkel canlılardan geldiklerini anımsatmaktadır.

Kas zırhının halkalı yapısı konusunda şöyle kabataslak bir görüntü çizmeye çalışacağım. Bu görüntü bilmem kaç yıllık hekimlik deneyimine dayanmaktadır. Hastanın vücudu geriye kaykıldığından ve dirimsel enerjiyle sağaltım kalça bölgesindeki kansu akımlarını yeniden devindirmeye çalıştığından, kas zırhını ortadan kaldırmaya kalçaya en uzak yerden başlamak gerekir. Bu yüzden, işe yüzdeki anlatımdan başlarız. Baş, en azından, açıkça görülebilen iki kas parçasını barındırmaktadır: bunlardan biri alnı, gözleri, elmacık kemiklerini, öbürüyse dudakları, çeneyi ve gırtlağı içermektedir. Burada, «halkalı yapı» terimi

zırhın, *bir halka* gibi, önden, yandan, arkadan etki yaptığını anlatmaktadır.

Zırhın ilk halkasına *göz halkası,* ikinciye de *ağız halkası* diyelim. Göz halkasının en belirgin özelliği, göz çukurlarındaki, göz kapaklarındaki, alındaki, gözyaşı bezindeki kasların tümünün ya da bir bölümünün kasılıp kıpırtısızlaşmasıdır. Dolayısıyla alın ve göz kapakları kıpırdamaz olur, gözler boş boş bakmaya başlar; ya da dışarı uğrarlar, hastanın bir ölününkini andıran yüz çizgileri ve burun deliklerinin kıpırtısızlığı dikkati çeker. Size bir maskenin deliklerinden bakıyor sanırsınız. Örneğin korkmuş gibi yapmasını istediğiniz zaman gözlerini ardına dek açamaz. Usları yarılmış kişilerde (şizofrenlerde) göz çukurlarındaki kasların kasılması hastanın gözlerine boş bir anlatım kazandırır; ya da hasta uzaklardaki belirsiz bir noktaya bakar gibidir. Bu hastaların çoğu yıllardır ağlamamıştır. Kimilerindeyse gözler daracık birer yarık gibidir. Alında en küçük bir anlatım yoktur, «yamyassı»dır. Hasta çoğu kez uzağı göremez, yatay çizgileri birbirine karıştırır ya da başka bir görüş bozukluğu çeker.

Zırhın göz halkasının ortadan kaldırılması, bir korku anında yapılacağı gibi, gözlerin ardına dek açılmasıyla olur. Alın ve göz kapakları bir anda devingenleşir, birtakım coşkuları dile getirmeye başlar. Genellikle yanağın üst kesimi de, hele hastadan yüzünü buruşturmasını istersek, bunlarla birlikte canlanır. Yanakların yukarı kalkması, çoğu kez, alaycı bir saldırganlığı dile getiriyormuş gibi duran yaygın bir gülümsemeyle olur.

Bu kas kümesinin halkalı yapısı, o bölgedeki duygusal etkinliğin bütün göz halkasına yansımasına karşılık, ağız halkasının eskisi gibi kalışında açıkça görülür. Örneğin, korkuyu dile getiren bir yüz buruşması sırasında gözlerin ardına dek açılması alnı canlandıracak, yanakların üst kesiminde yapay bir gülücüğün belirmesine yol açacak, ama çenenin kaskatı duruşunda kilitlenip kalan ısırma içtepisini açığa çıkaramayacaktır.

Demek ki zırhın halkaları, aralarında işlevsel bağ bulunan ve onları anlatımsal devinime katabilecek bütün örgenleri ve kas kümelerini kapsamaktadır. Bir sonraki halka, yakınındaki bölgenin anlatımsal devinimlerinden etkilenmeyen halkadır.

Zırhın halkalı yapısı hep gövdeye *dikey*'dir, hiçbir zaman koşut değildir. Bu kuralın dışında kalan biricik örgenler kollarla bacaklardır. Bunların işleyişleri gövdenin en yakın halkalarına bağlıdır, kollar

omuzların bulunduğu halkaya, bacaklar da kalça halkasına girerler; bu olgunun açıklaması dirimsel-bedenseldir. Bu ayrık durumu akıldan çıkarmamak gerekir.

İkinci halka —«ağızhalkası»— çene, boğaz, artkafa ve dudak kaslarını içermektedir. Bunların hepsi bir işlevsel birlik oluşturmaktadır, çünkü çenedeki kas zırhının kırılması dudak kaslarının kasılmasına ve bunun dile getirdiği coşkulara, ağlama ya da emme arzusunun doğmasına yolaçmaktadır. Aynı biçimde, kusma arzusu da bu halkayı bütünüyle eyleme geçirebilmektedir.

Ağlama, hırsla ısırma, bağırıp çağırma, emme, yüzünü buruşturma arzularını dile getiren duygusal anlatımların hepsi ağız halkasının özgürce devinmesine bağlıdır. Nitekim, daha önce göz halkası eyleme geçirilememişse, kusma tepkesi yaratmakla hastanın ağlamasını sağlamak son derece güç olacaktır. Ayrıca, bu iki halkanın çözülmesinden sonra bile, aşağıdaki öbür iki halka, boyun ve gırtlak halkaları kırılmadıkça, gözyaşı dökme tepkesini yaratmak epey zor olacaktır. Coşkuları zincirlerinden kurtarmakta karşılaştığımız bu güçlük bize son derece önemli bir dirimsel-bedensel veri sağlamaktadır:

1) Halkalı zırh, omurgayla dikaçı yapan halkalara bölünmüştür.

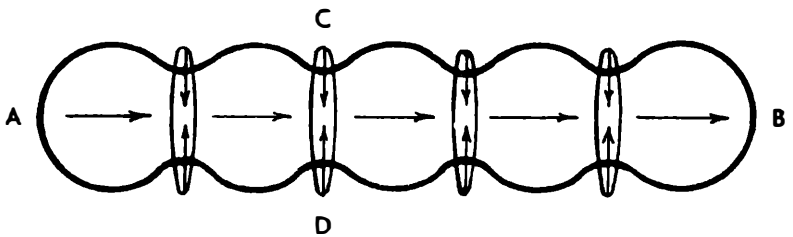
2) Kansu akımlarıyla duygusal uyarılmalar vücudun eksenine koşut olarak gidip gelirler.

Duygusal anlatım dilinin kösteklenmesi, demek ki, dirimsel enerjinin akış yönüne dikey olarak gerçekleşmektedir.

Bütün dirimsel enerji akımları ancak *bütün vücuttaki* özgür akışları güvence altına alınabildiği zaman bedensel boşalmada toplanabildiğine, öte yandan da, zırhın halkaları dirimsel enerji akışına dikey olduğuna göre, bedensel boşalma tepkesi yalnız zırhın bütün halkaları *kırıldıktan sonra* kendini gösterebilir. Ve yine bundan ötürü, vücuttaki bütün duyumların birliği duygusu ancak ilk bedensel boşalma çırpınmalarından sonra boygösterebilir. Kas zırhının ortadan kaldırıldığını bu çırpınmalar haber verir. Bu arada şunu da belirtelim, kırılan her zırh halkasından boşalan dirimsel enerji akımları ruhsal sağaltım uzmanına en yararlı desteği sağlar; gerçekten de, halkanın birinden kurtarılan enerji vücut boyunca akmak isterken henüz kırılmamış halkalara çarpar; bunun üzerine hastada, kansu akımı az çok kösteklendiği zaman görülmeyen bir izlenim, «kilitlenme» izlenimi belirir.

Okur, bu süreçlerin kansu dizgesindeki, insanların kullandıkları dillerin hiçbirinin anlatamayacağı, ama dirimsel aygıtın temel olgula-

rını meydana getiren ilk işlevleri dile getirdiklerini anlayacaktır sanırım. Gerçekten de bunlar soyların oluşumunda baş köşeyi tutan işlevlerdir. *Kas zırhının halkalı yapısı insanoğlundaki tırtıllı dile getirmektedir.*

Dirimsel enerji akımı kas zırhına dikey olarak akıyor.

Kuyruktan başa doğru ilerleyen uyarılma dalgalarına ayak uyduran bu tırtılın devinimleri halkadan halkaya geçip başa ulaşmaktadır. Kuyrukta dalgalar, yer değiştirme devinimi sırasında, birbiri ardından doğmaktadır. Halkalar da birbiri ardından ve tartımlı olarak büzülüp gevşemektedir. Tırtıl ve solucanlarda yer değiştirme kansunun bu dalgalı devinimine bağlıdır. Başka bir şey bulunmadığına göre, *bu dalgalı devinimlerle dirimsel enerjinin kendisinin yer değiştirdiği sonucuna varmak gerekir.* Bu sav, *dirim kabarcıkları*'nın (bion'ların) iç devinimleriyle doğrulanmaktadır. Vücuttaki dirimsel enerjinin dalgalı devinimi ağırdır, tartımı ve anlatımıyla, öznel olarak da dalgalanma biçiminde algıladığımız haz duyma işlevinin duygusal uyarılmalarını dile getirmektedir.

Dirimsel enerji, zırhlı insan vücudunda, sürekli kas kasılmalarına bağlanıp kalmıştır. Zırhı oluşturan halkaların kırılmasından sonra, vücuttaki dirimsel enerji hemen özgürce dolaşmaya başlar. İlkin, karıncalanma ve iğnelenme eşliğinde titremeli çırpınmalar görülür. Bunlar, zırhın gevşediğini, dirimsel enerjinin vücutta dolaşmaya başladığını gösterir. Kansu dizgesindeki gerçek dalgalı uyarılma duyumu ancak birtakım halkaların kırılmasından, göz, ağız, boyun ve karın böleci kaslarının gevşetilmesinden sonra kendini gösterebilir. Ancak ondan sonra, vücudun zırhtan kurtarılmış bölgelerinde, başa ve üreme

örgenlerine doğru yayılan *dalgalı kasılmalar* görürüz. Vücut, çoğu kez, bu ilk akımlara ve çırpınmalara özsavunmasına yönelik yeni bir zırha bürünmeyle tepki gösterir. Boğazın dibindeki kasların kasılması, yemek borusundaki sağımsal (péristaltique) devinimlerin tersine dönmesi, karın bölecinde kasılıp kalmaların belirmesi ve daha başka görüngüler enerji akımıyla zırhın vurduğu kilit arasındaki çatışkıyı dile getirir. Açığa çıkarılan enerji oranı hastanın boşaltabileceği enerjiyi aştığı ve bir sürü kas kasılması kansu akımının özgür dolaşımını engellediğinden, şiddetli kaygı nöbetleri boygösterir. Bütün bu belirtiler, dirimsel enerjiyi temel alan dirimsel-doğabilimin görüşünü doğrulamaktadır: hazla kaygı birbirine karşıttır (bkz. *Acunsal Yaşam Enerjisinin Bulunuşu*, c. 1: *Bedensel Boşalmanın İşlevi*). Şimdi artık, okurun dikkatini bugüne dek es geçilen bir görüngüye çekmenin zamanı geldi:

Kas zırhındaki ilk kilitlenmeler ortadan kaldırıldıktan ve dirimsel enerji akımlarıyla duyumları belirdikten sonra, hastanın yüzünde ve vücudunda «kendini bırakma» anlatımı gittikçe artar. Ancak, zırhın kırılamayan halkaları bu anlatımın özgürce gelişmesini engeller. O zaman vücudun, geri kalan kilitlenmeleri *şiddetle* söküp atmak istediği izlenimine kapılırız; bu süreç sırasında, henüz tam oluşamamış «kendini bırakma» anlatımı *nefret* anlatımına dönüşür. Bu görüngü son derece ilginçtir, üzerinde durulması gerekir.

Örneğin, ağız bölgesinde ağlama içtepisini körükleyecek kadar gevşetilmiş, buna karşılık boğaz ve gırtlak halkaları henüz kilitli duran bir zırh düşünelim: yüzün alt kesimi acı çekme anlatımına kendini bırakmaya hazırlanırken, hıçkıra hıçkıra ağlamanın bir türlü gerçekleşmediğini görürüz. Dolayısıyla, acı çekme anlatımı kolayca nefret dolu sırıtmaya dönüşebilir. Gerçekte, karşımızda tam bir yoksun kalma ve umutsuzluk vardır. Ve bu, son derece yaygın bir görüngüdür: KENDİNİ BIRAKMA ANLATIMI ÖZGÜRCE GELİŞMESİNİ KÖSTEKLEYEN ENGELLERLE KARŞILAŞTIĞI ZAMAN YIKICI ÖFKEYE DÖNÜŞÜR.

Zırhın *üçüncü* halkası özellikle boynun derin kaslarına, köprücük kemiği kaslarına ve göğüs kemiği-kulaktozu kasına rastlar. Öfkesini ya da gözyaşlarını bastırmak isteyen birine öykünmek, boyun kaslarının coşkusal işlevini anlamaya yeter. Boyun halkasının kasılıp kalması dili de içerir. Bunun örgenbilimsel açıklaması son derece kolaydır, çünkü dil kasları özellikle boyun kemikleri dizgesinde yeralmaktadır. Dolayısıyla, dil kaslarının kasılmaları gırtlağın çukur kesi-

mine ve boyundaki derin ve yüzeysel kasların kasılmasına işlevsel olarak bağlıdır. Ademelmasının devinimleri, hasta hiç bilincine varmasa bile, bir öfke ya da ıstırap içtepisinin sözün gerçek anlamında nasıl «yutulduğu»nu açıkça gösterir. Coşkuların bu türlü bastırılmasını geçirmek son derece güçtür. Gırtlak kaslarına, boynun yüzeysel kaslarına dokunduğunuz gibi dokunamazsınız. Coşkuların «yutulması»nı önlemenin en iyi yolu, kusma tepkesine yol açmaktır. Bu tepkeyle, yemek borusundan gelen coşku dalgası öfkenin ve gözyaşlarının «yutulması»nı bastırıp aşabilir. Kusma tepkesi bütünüyle gelişir de hasta gerçekten kusmaya başlarsa, boyun zırhının tutup sakladığı coşkular açığa çıkar.

Burada, uyarılmanın vücut boyunca yayılmasının önemini bir kez daha kavrıyoruz: kusma tepkesi karın bölecinin (diaframın) yayılmasıyla, yâni karın bölecinin yukarı kalkıp içerdeki havayı dışarı atmasıyla atbaşı gitmektedir. Boyun zırhının gevşetilmesi aynı zamanda kas zırhının dördüncü, beşinci halkalarının da gevşetilmesine yolaçmaktadır. Ancak buradan çıkan sonuç, kas zırhını böyle halka halka ortadan kaldıramayacağımızdır. Gerçekte biz, bütün bunları yaparken, kansu dizgesi işlevi vücudun ana eksenine dikey halkalarla kösteklenmiş tümel bir canlı dizgeyi etkilemekteyiz. Bununla birlikte, bir halkanın gevşetilmesi, yaratılan devinimden ötürü, komşu halkaları yerinden oynatmaktadır. Dolayısıyla kas zırhının ortadan kaldırılmasını devinimci sözlerle betimlemek olanaksızdır.

Şimdi de *dördüncü* halkayı, *göğüs halkası*'nı inceleyelim. Bu halkayı kendi içinde birkaç bölüme ayırabilirsek de, en iyisi bir bütün olarak ele almaktır. Göğüs zırhının en belirgin nitelikleri sürekli soluk alma hâli, yüzeysel solunum ve göğüs kıpırtısızlığıdır. Solunum sırasındaki duruşun her türlü coşkuyu bastırmanın en iyi yolu olduğunu biliyoruz. Göğüs zırhının önemi büyüktür, çünkü bu halka zırhın ana halkası olmakla kalmaz, dirimsel hastalık belirtileri burada son derece tehlikeli bir nitelik kazanır.

Göğüs zırhını oluşturan kaslar, kaburga aralarındaki kaslar, büyük göğüs kasları, omuz kasları ve köprücük kemiği kaslarıdır. Göğüs zırhı her şeyden önce «kendine egemen olma»yı «kendini tutma»yı dile getirir. Geri çekik omuzlar doğrudan doğruya «kendini tutma»yı anlatır. Boyun zırhıyla el ele veren göğüs zırhı «küskünlük»ü, «ayak direme»yi dile getirmektedir. Hiçbir köstek vurulmadığı zaman, dördüncü halkanın devinimi dirimsel enerji akımının özgürce dışavurduğu

devinimdir. Buna karşılık, kas zırhı bu devinime bir «kıpırtısızlık», bir «zorlama» kazandırır.

Göğsün sürüp giden genleşmesi aşırı kan basıncına, yürek çarpıntısına ve kaygıya yol açabilir; daha ciddi ve uzun süreli olaylarda, yürek atması bozukluğuna (cordiectasic'ye) neden olur. Pek çok yürek hastalığı ya doğrudan sürekli şişkin göğüsten, ya da kaygı belirtisinden ileri gelmektedir. Akciğer şişmesi, göğsün hep genleşmiş durmasındandır. Büyük bir olasılıkla, zatürree ve vereme yatkınlıktan da o sorumludur.

Göğüs halkasında barınan belli başlı coşkular «öfke», «ağlama nöbeti», «hıçkırma» ve «insanı yiyip bitiren özlemler»dir. Zırhlı kişi bu doğal coşkuları hiç tatmaz; öfkesini yutar, gözyaşlarını «adama yakışmaz», «çocuksu», «yakışık almaz» bulur. Onun gözünde her türlü özlem «kişilik eksikliği»ni dile getirir.

Göğüs bölgesindeki kansu atılımları kollarla ellerin yaptıkları devinimlerin çoğunun başlangıç noktasıdır. Bu örgenler, dirimsel-doğabilim açısından, göğüs halkasının uzantılarıdır. Özlemlerini özgürce geliştirebilen sanatçı, göğüs bölgesindeki coşkuları ellerle kolların özdeş coşku ve devinimlerine yansıtabilmektedir. Bu dediğimiz, gerek kemancı, gerek piyanocu, gerek ressam için geçerlidir. Dans sanatçısında, en anlamlı devinimler vücudun bütününden gelmektedir.

Göğüs zırhı kolların «beceriksiz» devinimlerinden, genel «katılık» ve «yaklaşılmazlık» havasından sorumludur. Baş, boyun, göğüs halkalarının oluşturduğu kas zırhı, belli bir ekinsel ve ataerkil ortamda yaşayan kişilere —özellikle Asya'daki «üst katman insanları»na— «seçkin» bir hava vermektedir. «Kararlı», «yanına varılmaz», «uzak», «ulu», «sakınımlı» kişilikler bu sınıfa girmektedir. Askerce duruş genellikle baş, boyun ve göğüs zırhını dile getiren anlatıma yaslanmaktadır. Bu gibi duruşların kas zırhının dolaysız sonucu olduklarını söylemeye bile gerek yoktur; kas zırhı bu duruşlardan gelmez.

Kimi hastalarda özellikle karmaşık bir belirti göze çarpar, bunun kökeni göğüs zırhındadır. Bunlar göğüslerinde bir «düğüm»ün, bir «yumruk»un varlığından yakınırlar. Bu, hiç kuşkusuz, yutağın «dönüşümce yuvarı»nın (globus hystericus'un) etkisiyle yemek borusunun sıkışmasından gelmektedir. Her ne kadar bu varsayımı doğrulamak epey güç gözükse de, belki soluk borusu da işe karışmaktadır. «Düğüm»ün içinde gürültülü patırtılı öfke ve kaygı belirtileri yatmaktadır; bu düğümü çözmek için, çoğu kez hasta avaz avaz bağırırken göğsüne

abanmak gerekir. Göğüs kaslarının devinmesine ketvurma genellikle bir şeyi yakalamak ya da bir şeye sarılmak üzere uzanan kolların devinimini de kösteklemektedir. Bu hastaların, sözcüğün bedensel anlamında kötürüm olmadıklarını belirtelim; kollarını pekâlâ oynatabilirler. *Ama kol devinimi bir arzuyu ya da özlemi dile getirdiği an, ketvurma kendini göstermektedir.* İyice ciddi olaylarda, eller ve parmak uçları dirimsel enerjilerini yitirmekte, kireçlenmekte, kimi zaman buz gibi soğuyup sızlamaktadır. Belki Raynaud gangrenine (çürüyüp kokuşan yaraya) de işte bu özel enerji yitimi yol açmaktadır. Kimi zaman birini boğazlama arzusu kürek kemiklerinde ve ellerde hapsedilmekte, parmak uçlarının kasılıp kalmasına neden olmaktadır.

Bu rahatsızlığı çeken hastalarda genel bir girişim eksikliği, kimi zaman da çalışına yaşamlarında güçlükler görülmektedir, çünkü böyleleri ellerini özgürce kullanamamaktadırlar. Kadınlarda, göğüs zırhı çoğunlukla meme uçlarının duyarsızlığında kendini göstermektedir. Göğüs zırhının en dolaysız etkileri, cinsel haz yokluğu ve emzirmeden tiksinmedir.

Kürek kemikleri arasında, yamuk kas (trapez) bölgesinde son derece duyarlı kaslardan oluşan bir demet vardır, bunun zırha bürünmesi insanda bastırılmış bir küskünlük izlenimi yaratmaktadır: omuzların geri çekilmesine eklenen bu zırh şu küçücük tümceyi dile getirir gibidir: «İstemiyorum!»

Zırhlı göğüste, kaburgalar arasındaki kaslar gıdıklamaya aşırı duyarlıdırlar: bu, gıdıklamaya alabildiğine yatkın olmaktan değil, bir dirimsel bozukluğu dile getiren aşırı duyarlılıktan gelmektedir; göğüs zırhı ortadan kaldırıldığı an aşırı gıdıklanmanın da yok olması bunu doğrulamaktadır. Kimi zaman, kişilik yapısını yansıtan yanına yaklaşılmaz kişi havasının temel işlevi şu isteği dile getirmektedir: «Sakın bana yaklaşma, çok gıdıklanırım!» Sakın bu davranışları gülünç göstermek istediğimi düşünmeyin. Kimsenin alımlı çalımlı duruşunu, tumturaklı konuşmasını kınamak istemiyoruz, hoşumuza gitsin gitmesin, bu duruş ve konuşmaların dile getirdikleri dirimsel anlatımı ortaya vuruyoruz. Bir general «çok saygın» bir kişi olabilir: bizim niyetimiz onu ne göklere çıkarmak, ne de yerin dibine batırmaktır. Ancak onu belli bir zırha bürünmüş bir memeli hayvan sayma hakkına sahibiz. Bilginin biri çıkıp da bilimsel merakımı rastladığı her şeyi koklayan küçük sokak köpeğininkine benzetirse hiç alınmam doğrusu. Giderek, dirimbilimsel açıdan o canlı, sevimli köpekle kıyaslanırsam

mutlu bile olurum, çünkü öbür hayvanlardan üstün ve ayrı olma savında değilim.

Bedensel boşalma gücünün yeniden kazandırılmasının ancak göğüs zırhının ortadan kaldırılmasıyla, öfke, güçlü arzu ve gerçekten ağlama coşkularının zincirden kurtarılmasıyla olabileceğine ısrarla parmak basmak gerekir. Kendini bırakma işlevi göğüs ve boyun bölgelerindeki kansu devingenliğine sıkı sıkıya bağlıdır. Yalnız kalça bölgesini devindirdiğimiz zaman bile, leğen kemiği yöresinde belirecek ilk haz verici duyumda, baş geriye yatacak yerde, birşeyleri savunmak üzere öne uzanacaktır.

Göğüs zırhı'nın, kas zırhının merkezi olduğunu söylemiştik. Bu halka, büyük bir olasılıkla leğen kemiği zırhının oluşmasından çok çok önce, ilk çocukluk çatışkıları evresinde oluşmuştur. Dolayısıyla, göğüs zırhının ortadan kaldırılması sırasında her türlü hırpalanma, sevgiden yoksun kalma, ana baba tarafından umut kırıklığına uğratılma anısının su yüzüne çıkmasına şaşmamak gerekir. Dirimsel enerjiyle sağaltımda, eğer uygun coşkularla birlikte dile gelmiyorlarsa, birtakım anıların anımsanmasının hiç önemi yoktur. Devinimlerde dile gelen coşku, hastanın içinde yüzdüğü yoksulluğu açıkça anlatmaktadır: sağaltım doğru yürütülürse, anılar kendiliklerinden su yüzüne çıkar. Şimdilik, kansu dizgesindeki uyarılmaların nasıl olup da belleğin bilinçdışı işlevlerini etkilediğini, anıların kansu devinim dizgesinde nasıl saklandığını bilemiyoruz.

Gelelim beşinci halkaya, *karın böleci* halkasına. Karın bölecini ve onun altındaki örgenleri kapsayan bu halka, işlev açısından, göğüs halkasından bağımsızdır. Buna kanıt olarak, karın böleci kilitlenmesinin göğüs zırhının eritilmesinden, öfke ve ağlama işlevlerinin yeniden kazandırılmasından *sonra bile yerli yerinde kalmasını* göstereceğim. X ışınlarıyla yapılan inceleme karın bölecinin hiç mi hiç kıpırdamadığını ortaya vurmaktadır. Köstekten kurtarılan solunumun karın bölecini etkilediği doğrudur elbet; ancak, karın böleci *kendiliğinden inip kalkmadığına* göre, kilitlenme sürmektedir. Demek ki karın bölecinin kıpırtısızlığının giderilmesi iki ayrı evrede olmaktadır:

Göğüs zırhının kırılmasıyla, hasta dilediği gibi solumayı öğrenmektedir. Solunum karın bölecini etkilemektedir, ama bu, özdevingen bir devinim değildir. Zorlama solunum durur durmaz karın bölecinin devinimi durmakta, göğsün inip kalkması kesilmektedir. İkinci evreye geçebilmek, yâni karın bölecinin *kendiliğinden inip kalk-*

masını sağlayabilmek için, karın bölecindeki zırhın duygusal anlatımına el atmamız gerekir. Bu da, bir kez daha, coşkusal işlevleri salt bedensel araçlarla eyleme geçirememeyeceğimizi kanıtlar. Kas zırhını kesin olarak ancak *dirimsel anlatım devinimi* kırabilir.

Beşinci halka, canevindeki (epigastre'daki) göğüs kemiğinin alt kesimiyle alt kaburgaların karın bölecine arkadan bağlandığı kesimdeki, yâni omurganın onuncu, on birinci, on ikinci omurlarındaki kasları içeren halkadır. Karın bölecini, mîğdeyi, güneş sinir yumağını, pankreası, karaciğeri ve alt sırt omurlarına yakın iki kas demetini kapsamaktadır.

Zırhın bu halkası omurganın ters yönde kamburlaşmasıyla kendini gösterir. Genellikle, hastanın uzandığı sedirle sırt boşluğu arasına rahatça elinizi sokabilirsiniz. Kaburgaların ön kesimi hem sert, hem fırlaktır. Hasta omurgasını hemen hemen hiç öne bükemez. X ışınlarıyla baktığınız zaman karın bölecinin kıpırtısızlığını ve zorla soluk alındığı zaman sınırlı kalan devinimlerini görebilirsiniz. Hastadan soluk alıp vermesini isterseniz, hemen *soluk alma*'ya girişir; *kendiliğinden solukverme*'yi bilmez. Soluk ver deyince, bu işi epey zorlanarak yapar. Ama az sonra vücudu solukvermeyi *önleyen* bir duruş alır: ya başını öne uzatır, ya da kas zırhının ağız halkası şiddetle kasılır; kürek kemikleri geri çekilir, kollar kütük gibi aşağı sarkar; leğen kemiği bölgesindeki kaslar gerilir, sırtın alt kesimi kamburlaşır. Karın bölecinin kilitlenmesi, bu bölgedeki zırhın en önemli kesimidir. Bu yüzden, dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanının başlıca görevlerinden biri söz konusu halkanın kırılmasıdır.

Şimdi kendi kendinize karın böleci zırhının kırılmasının neden bu kadar güç olduğunu sorabilirsiniz. Vücudun anlatımı —hastanın kendisi bilincinde olmasa da— bedenin, karın bölecinin özgürce inip kalkmasını engellediğini göstermektedir. Zırhın üst halkaları gerektiği gibi ele alınmışsa, karın böleci kilitlenmesi de er geç kırılacaktır. Nitekim, zorlayarak soluma ve kusma tepkesinin yinelenmesi vücudu bedensel boşalma kasılmasına yöneltecektir; aynı gözlem, sürekli çimdiklemelerle omuz kaslarının uyarılması için de geçerlidir.

Kuramsal açıdan, karın bölecinin inip kalkmaya yanaşmamasını açıklamak kolaydır: vücut böylece, karın bölecinin devinimlerinin mutlaka yol açacağı haz ya da kaygı duyumlarından kaçınmaktadır. Ancak, bu açıklamanın akılcı, ruhbilimsel ve erekçi olduğunu da unutmayalım; çünkü vücudun akla uygun «düşündüğünü», kendi kendine:

«Şu can sıkıcı hekim benden karın bölecimi özgürce indirip kaldırmamı istiyor. Bu isteğe boyun eğersem, anamın babamın haz duyumları için beni cezalandırdıkları günlerde duyumsadığım kaygı ve hazzı yeniden tadacağım. Bense ağzımın payını aldım, artık hiçbir kışkırtmaya kapılmayacağım...» dediğini varsaymaktadır.

Oysa canlı maddenin akılcı düşünceleri yoktur, «belli bir amaç uğrunda» herhangi bir şeye girişmez. O yalnızca, işlevleri dirimsel gereksinme ve gerilimleri karşılayıp gidermek olan birinci elden kansu coşkularına (atılımlarına) uygun olarak işlemektedir. Bundan ötürü, canlı maddenin devinimsel dilini *doğrudan doğruya* bilincin sözlü diline çevirmek yanlış olur. Bu temel doğrunun altını çiziyoruz, çünkü akılcı düşünce salt devinimci bir uygarlık yaratarak dirimsel işlevin sözlü dilden *temelden ayrı* dilini kavramamızı engellemiştir.

Bu yüzde yüz yeni görüngüleri son derece aydınlatıcı bir bakımevi örneğiyle canlandıralım gözümüzün önünde: dirimsel enerjiyle sağaltımı derinlemesine kavramış bir hasta üst zırh halkalarının büyükçe bir bölümünü kırmayı başarmıştı; sıra gelmişti karın bölece halkasını kırmaya. Sağaltımın içinde bulunduğu durum açıktı: hasta, zırh halkalarını kırma konusundaki istencini sözle ve aydınca dile getirmişti. Ancak, karın bölece zırhında küçücük bir gedik açılır açılmaz, vücudunun karın bölecinin altında kalan kesiminde *yanlamasına* bir kesik titreme başlıyordu. Bu devinimin dile getirdiği şeyi anlayabilmek için büyük çabalar harcadık: kararlı bir «hayır olmaz»dı bu. Bu yanlamasına gidip-gelmenin anlamını iyice kavrayabilmek için, sağdan sola, soldan sağa gidip gelen bir eli gözümüzün önüne getirmek gerekir. Bir yadsıma devinimidir bu!

Kansu dizgesinin «beyin kabuğu»ndan ve sözlü dilden gelen bir öneriye kesinlikle karşı çıktığını söylemekle açıklama için «ruhbilim»e, daha doğrusu «gizemcilik»e kaydığımız söylenebilir. Ancak böyle bir yorum tepeden tırnağa yanlış olur, canlı maddenin ve onun anlatım dilinin kavranmasını kolaylaştırmaz. Hastanın karnıyla kalçası vücudun istediği göreve «hazır» değildi; yoksa, boyuneğmeme «kararı» almamışlardı. Bu devinimin, dirimin anlatım dilini çok daha iyi yansıtan bir yorumu vardır.

Bir tırtılın kansu devinimlerinin vücudun ana ekseni doğrultusunda, *uzunlamasına* yayıldığını saptamıştık. Tırtıl dirimsel enerji dalgalarının etkisiyle belli bir yöne doğru ilerlerken, biz onun «bilinçli olarak» etkinlikte bulunduğunu «sanır», istençli olarak bir ereğe

yönelttiğine inanırız. Tırtılın duygusal anlatımı bizim sözlü dilimize «istenç» ya da «olumlama» terimleriyle aktarılabilir. Oysa, dirimsel enerji uyarılmasını yarıda kesmek üzere tırtılı tam ortasından cımbızla tutarsak —zırhın ketvurması aynı işi görmektedir—, ilerleme devinimi de ona bağlı olarak duygusal «istenç» ya da «olumlama» devinimi de kesilmektedir. Bunun yerini başka bir devinim, örneğin, alt kesimin *yanlamasına çırpınması,* vücudun üst kesiminin kasılıp büzülmesi almaktadır. Bu dalgalanmanın en dolaysız anlatımı, bizde yarattığı acı ya da kararlı yadsıma izlenimidir: «Hayır, yapmayın, istemiyorum!» Bunun bir *izlenim,* yâni tırtılı gözlerken bize zorla kendini kabul ettiren *dolaysız* bir yorum olduğunu unutmayalım. Biri gelip bizi cımbızla belimizden kavrasa, biz de aynı biçimde tepki gösterirdik: başımızı içeri çeker, kalçamızı ve bacaklarımızı sallayarak kendimizi savunmaya çalışırdık.

Bu yorum, «duyumlarımızın dışında hiçbir şey algılamadığımızı» ve bu duyumların hiçbir gerçekliğe dayanmadığını öne süren öznelcilere katıldığımız anlamına gelmez. Bütün canlı varlıklar işlevsel açıdan birbirlerinin aynısı olduklarından, belli bir durumda tırtılın tepkileri bizimkilerin aynıdır; acıyla savunma aynı tepkilerdir. İnsanla tırtıl arasındaki işlev birliği, sözcüğün *nesnel açıdan yerinde* ve dopdolu anlamında, iki yana kıvrılıp bükülen tırtılın anlatımından «etkilenmemize» yolaçmaktadır. Tırtılın bu durumda dile getirdiği, özdeşleşmeyle duyduğumuz şeydir. Ama tırtılın çektiği acıyı ve buna hayır deyişini doğrudan duymayız: aynı acı veren durumda bizim duyacağımız acıyı dile getiren duygusal anlatımı algılarız. Dolayısıyla, *başka bir canlının anlatımsal devinimleriyle coşkusal anlatımlarını, coşkularımız bütün canlı varlıklarınkilere tıpatıp benzediği için anlarız.*

Dirimsel coşkular işlev açısından birbirlerinin aynısı oldukları için canlı maddenin dilini *aracısız* kavrarız. Onları bu dirimsel dille çözdükten *sonra,* «sözcüklerle» bilincimizin diline aktarırız. Ancak, kavramsal dilimizdeki «hayır»ın artık, «kedi» sözcüğünün gözümüzün önündeki kediyle ilintisi kadar bağıntısı vardır canlı varlığın anlatımıyla. Gerçekte, «kedi» sözcüğüyle gözümüzün önündeki canlı kansu dizgesi arasında en küçük bir ilinti yoktur. «Kedi» görüngüsüne yakıştırdığımız bir sürü terimin de kanıtladığı gibi, başka bir belirtmeyle yer değiştirebilecek, belirsiz bir adlandırmadır bu; gerçek görüngü, devinim ve coşkuları hep bu yoldan adlandırırız.

Bütün bunlar doğa düşünbilimine (felsefesine) girer gibidir. Doğa düşünbilimine karşı duyarcalı (alerjik) olan sokaktaki adam, «gerçeklikten ayrıldığı için» yapıtımızı kaldırıp bir köşeye fırlatmak isteyecektir. Ama öyle yaparsa büyük yanılgıya düşecektir! Çünkü ben burada *doğru düşünme*'nin, sözcük ve kavramları doğru kullanmanın önemini göstermek istiyorum. Az sonra, bir sürü dirimbilimcinin, doğabilimcinin, devinimci-tasarımcı görüşle düşünmeye alışmış bakteribilimcinin, dirim'in temel işlevlerinin bulunup ortaya çıkarıldığı son on yıl içinde, sokakta canlı ve karmaşık bir varlığın değil, «kedi» sözcüğünün dolaştığını sandığını kanıtlayacağız.

Neyse biz hastamızın, «hayır, olmaz»ına dönelim. Buradaki bilmecenin çözümü şudur: *Bir kansu akımının vücut boyunca akışı yanlamasına kösteklerle engellenirse, her günkü dilde «hayır, olmaz» anlamına gelen, ikinci elden, yanlama bir devinim başgösterir.* Sözlü dildeki bu «Hayır», canlı maddenin anlatım dilindeki «hayır»ın ta kendisidir. El-kol devinimleri dilinde başın yukardan aşağı sallanmasının «evet»i dile getirmesine karşılık, yana sallanmasının «hayır» anlamına gelmesi boşuna değildir. Hastamızın kalçasını iki yana sallayarak dile getirdiği «hayır», karın böleci kilitlenmesi kırıldıktan sonra yokoldu. Ama her ruhsal çöküntüden sonra kendini gösterdi.

Bu olgular vücudun devinim dilinin kavranmasında son derece önemlidir. Bizim hastanın genellikle olumsuz bir tutumu vardı; varlığının kişilik yapısı «hayır» üstüne oturtulmuştu. Bundan ötürü müthiş acı çekiyor, kişilik yapısından gelen bu tutumla savaşabilmek için elinden geleni yapıyordu, ama boşuna. Olumlu bir varlık olma yolundaki bütün bilinçli ve aydınca çabalarına karşın, kişiliği olumsuzdu. Kişilik yapısından gelen bu «hayır»ı gerek işlevsel, gerek tarihsel açıdan anlamak zor değildi. Çocukken, çatık kaşlı, içtepili bir kadın olan anası onu ikide bir yıkamıştı; pek çok çocuk gibi, tüyleri diken diken olarak katlanmıştı bu yıkamalara ve öfkesini içine atmıştı. Öfkesini bastırabilmek ve yıkanma işkencesine dayanabilmek için, kalçasını gerip soluğunu tutarak olumsuz bir tutum takınmıştı: böylece, temelinden olumsuz bir tutum olan her şeyi elinin tersiyle itmeyi benimsemişti. Dirimsel atılım, anasının saldırısına karşı çıkmak istediği ama bunu başaramadığı için, hasta ömürlük yaralanmıştı: dirimsel dizgesinin herkese ve her şeye karşı anlatımı hep olumsuzdu: her şeye «hayır» diyordu. Kişilik yapısından gelen bu «hayır» çok ciddi bir hastalık belirtisiydi, ama aynı zamanda, kökeninde son derece akılsal ve haklı

bir kafa tutmayı da dile getirmekteydi. Ancak, bu kafa tutma, sonunda, dünyanın bütününe yönelmiş katı ve sürekli bir zırha dönüşmüştü.

Başka bir incelememde, örseleyici bir çocukluk yaşantısının *ancak katı bir kişilik zırhına çakılıp kalmışsa* sürekli etkili olabileceğini göstermiştim. Bizim hastanın başlangıçta akılsal ve haklı olan karşı çıkışı yavaş yavaş akıldışı, sinirceli bir huysuzluğa dönüşmüştü. Bu olumsuz tutumun kaynağı, daha önce belirttiğimiz gibi, kendisi de «hayır, olmaz»ı dile getiren kişilik zırhıydı. Nitekim, sağaltım sırasında, zırhın kırılmasıyla olumsuz anlatım kendiliğinden yok oldu. Aynı anda da ananın saldırgınlığı hastalıklı imlemini yitirdi.

Bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilimde, bu gibi durumlarda, savunma duygusunun, kafa tutma çığlığının «bilinçaltına itildiği» söylenirdi hep. Soruna dirimsel derinlik açısından bakıldığındaysa, bir bastırma değil, *vücudun herhangi bir duyuma «evet» diyemediği görülüyordu.* Yaşama olumlu ve eliaçık bakış ancak vücut tam bir birlik içinde devinebildiği, kansu uyarılmalarıyla bunların ikiz kardeşi olan coşkular bütün örgen ve dokularda özgürce dolaşabildiği zaman olasıdır. Olumlu kendini bırakma anlatımının kösteklenmesi için tek bir zırh kilitlenmesi yeterlidir. O zaman karşımızda kendilerini bütünüyle oyuna veremeyen, okulda başarılı olamayan gençler, el freni çekik araba gibi dolaşan yetişkinler buluruz. Dışardan bakan gözlemci tembellikle, dikbaşlılıkla, tam bir yeteneksizlikle karşılaştığını «sanır». Bu kilitlenmenin kurbanıysa, «bütün çabalarına karşın başarısızlığa uğradığına» inanır. Bu izlenimleri canlı maddenin diline aktaralım: *Vücut, dirimsel açıdan, yaşamına kusursuz başlar: tepeden tırnağa devinimden, kendini bırakıştan oluşmuştur. Ancak, dirimsel enerji uyarılmaları vücut içersinde dolaşırken birtakım ketvurmalarla karşılaşır; dolayısıyla, sevinçli etkinlik anlatımı özdevingen bir olumsuzluğa dönüşür: «Hayır, istemiyorum!»* Vücut, böylece, başarısızlıklarından sorumlu olmadığını gösterir.

Bu sürecin erim alanı geniştir; gerçekten de, ben bakımevinden alınmış örnekler arasından en ilginç olanları seçtim: insanoğlunun yaşama işlevinin gelip tosladığı engeller, *dirimsel-doğabilim* çerçevesine oturtulmadıkları zaman açıklamasız kalan bir sürü zararlı toplumsal görüngüyü daha iyi anlamamıza yardım edecektir.

Bu uzun, ama gerekli sapmadan sonra, zırhın beşinci halkasına gelelim. Yukarki halkalarda duygusal anlatımları tanımak güç değildir: örneğin, göz kaslarına ketvurulması «boş bakış» ya da «kederli bakış»

biçiminde dışavurur; kaskatı bir çene «dizginlenmiş öfke»yi dile getirir; «göğsün orta yerindeki yumruk» hıçkırık ve çığlıklarla erimek ister. Üstteki dört halkada, belirtilerin duygusal anlatımını *dolaysız* yakalar, bu belirtileri sözlü dile aktarmakta güçlük çekmeyiz. Karın böleci halkasının yorumuysa öbürlerine göre daha az kolaydır. *Bu halkanın anlatım dilini sözcüklerden oluşan dile çevirememiz.* Bu halkanın kırılmasının dile getirdiği şey bizi alır, dirimsel işlevin eldeğmemiş derinliklerine götürür. Burada, insanoğlu denen memeli hayvanla öbür hayvanları acunsal yaşam enerjisi işlevinde birleştiren ilişkilerle yüz yüze geliriz.

Karın böleci halkası, hasta solunuma ara vermeden birkaç kez kusma tepkesi gösterebilirse gevşetilebilir. Ancak bu yöntem yukarki halkalar daha önce kırılmışsa ve dirimsel enerjinin başta, boyunda ve göğüste özgürce dolaşması sağlanabilmişse yararlı olur.

Karın böleci özgürce inip kalktığı, yâni hasta kendiliğinden rahat soluk alıp verebildiği zaman, gövde her soluk verişten sonra ikiye katlanma eğilimi gösterir. Karın büzülürken, vücudun üst kesimi kalçaya yaklaşır. İlk kez kendiliğinden ortaya çıkan *bedensel boşalma tepkesi*'dir bu; şimdilik hâlâ kösteklidir, çünkü kalça bölgesindeki halka henüz kırılmamıştır. Başın geriye yatırılmasıyla göğsün öne bükülmesi dışardan bakanda hemen «kendini bırakma», «teslim olma» izlenimi yaratır. Bunun anlaşılması zor değildir. Yorumlanması daha güç olan, vücudun öne doğru çırpınmasıdır. *Bedensel boşalma tepkesi sırasında vücudun çırpınarak dile getirdiği şey ilk bakışta anlaşılmaz gibidir. Sözlü dile çevrilemez.* Şimdiye dek ele aldığımız anlatımsal devinimlerle karın böleci kilitlenmesinin yokedilmesinden sonra vücudun bütününde ortaya çıkan anlatım arasında birtakım temel ayrımlar saptamak zorundayız.

Burada okurun sabrına seslenmek zorundayım, ama sonuç buna değecektir. Şurasını belirteyim ki, aşağıda açıklayacağım doğruyu bulmazdan önce, ben de on yıl sabretmek zorunda kaldım. On yıl boyunca, bilmem kaç kez araştırmalarımı yüzüstü bırakmayı düşündüm, çünkü bedensel boşalma tepkesi denen temel dirimsel işlevi açıklayamayacağımı sanıyordum. Ama direndim, çünkü bütün öbür alanlarda hemen yakalanabilen devinimsel-anlatımsal bir dile sahip bulunan canlı maddenin bedensel boşalma tepkesiyle *hiçbir şey* anlatmak istememesi olanaksızdı. Böyle bir şey saçmalığın ta kendisi olurdu. Kendi önermelerime dayanarak, dirimin hiçbir imlem taşımadığını,

işlemekle yetindiğini; nitekim bedensel boşalma sırasındaki çırpınmaların imlemsizliğinin bunu doğruladığını düşünüyordum. Ancak, bedensel boşalma tepkesi sırasında beliren kendini bırakma herhalde bir şeyler anlatıyordu. Bedensel boşalma sırasındaki çırpınmalar da öyle. Sonunda, bilimin henüz canlı maddenin bu evrensel anlatımını kavrayacak yere gelmediğine karar verdim. Sözün kısası, «herhangi bir duyguyu dile getirmeyen anlatımsal devinim» bana saçmalığın ta kendisi gibi gözüküyordu.

Benim bu sorunu daha yakından kavramama, karın böleci halkasının gevşetilmesinden sonra kendini gösteren kusma süreci neden oldu. Burada, ağlayamamanın benzeri kusamamaktı. Dirimsel enerjiyi inceleyen doğabilim açısından bu olanaksızlık kolayca açıklanır. Göğsün orta yerine yerleşen «yumruk», sürekli «yutkunma» ve göz kaslarının kasılıp kalması ağlamayı önler. Aynı biçimde, zırhın öbür halkalarıyla el ele veren karın böleci kilitlenmesi dirimsel enerjinin aşağıdan yukarı, mideden ağza doğru sağımsal bir devinimle yayılmasını engeller. Çoğu kez kusamamayla birlikte bir mide bulantısı saptanır. Midedeki «sinir bozukluğundan gelen» hastalıkların gerçekte, bu bölgedeki kas zırhının ürünü olduklarına kuşku yoktur. Kusma, tastamam «dile getirmek» istediğini gerçekleştiren dirimsel-anlatımsal bir devinimdir: vücuttaki birtakım maddelerin çırpınarak dışarı atılması. Bu devinimin temeli, yemek borusuyla mideden olağan devinmesinin tersi yönde gelişen sağımsal *(péristaltique)* devinmedir. Kusma tepkesi, karın böleci halkasını tez elden ve kökten kırar. Kusma sırasında vücut çırpınarak sarsılır, midenin üst yanı (cancvi) ikiye katlanır, baş ve kalça *öne* fırlar. Bebeklerde, kusmanın ardından sürgün gelir. Enerji terimleriyle anlatmak istersek, *vücudun ortasından yola çıkan güçlü enerji dalgaları alt ve üst kesimlere, dışkılığa ve ağza yönelmektedir.* Bunun dile getirdiği anlatım öylesine kolay anlaşılan bir şeydir ki, yüzde yüz dirimsel niteliğinden kuşkulanmamıza olanak yoktur; yapılması gereken, bunun kavranmasıdır.

Duygusal değil, salt işlevsel (bedensel) açıdan, vücudun kusma sırasındaki devinimiyle bedensel boşalma sırasındaki devinimi tıpatıp aynıdır. Bu olguyu bakımevinde de doğruladık: karın böleci kilitlenmesinin kırılması kaçınılmaz biçimde ilk çırpınmaları doğurmakta, bunlar da sonradan eksiksiz bedensel boşalma tepkesine dönüşmektedir. Bu çırpınmalar güçlü bir soluk vermeyle ve karın böleci yöresinden

çıkan, başa ve üreme örgenlerine doğru yayılan bir uyarılma dalgasıyla atbaşı gitmektedir.

Vücudun üst yanındaki zırh halkalarının gevşetilmesinin bütün vücudu etkileyen çırpınmaların ortaya çıkabilmesinin önkoşulu olduğunu biliyoruz. Kalçaya doğru giden dirimsel enerji dalgası karnın ortasındaki kilitlenmeye toslar. O zaman ya karın hızlı hızlı kasılır, ya da kalça geri çekilir ve öyle kalır.

Karnın orta kesiminin kasılıp kalması *zırhın altıncı* halkasını oluşturur. Karındaki büyük kasların kasılması *(ructus abdominis),* alt kaburgalardan başlayıp kalçanın üst yanına dek uzanan yanlama kasların kasılmasıyla *(transversus abdominis)* atbaşı gider. Bu kaslara dokunduğumuz zaman, en küçük değmeye duyarlı, katı kas demetlerine dokunmuş gibi oluruz. Bu halka, sırtta omurganın bu kesimini saran kasları (*latissimus dorsi*'yi) da içerir. Bunlara dokunursanız parmağınıza sancıyan, katı demetler gelir. Altıncı halkanın kırılması öbürlerinkinden daha kolaydır. Bu kırıldığı zaman, *yedinci* halkaya, leğen kemiği halkasına giden yol açılmış olur.

Bu halka, kılgısal olarak, kalça bölgesindeki bütün kasları kapsar. Kalça geriye çekiktir, sırt çıkıntısını aşar. Kalça kemiklerinin önbağlantısının üstünde kalan bütün kaslar, ayrıca bütün yüzeysel ve derin yaklaştırıcı kaslar dokununca sızlar. İç tıkayıcı kas hep gergin, dışkılık yukarı çekiktir. Kaba etler sızlar, kalça anlatımsızdır, «ölü» gibidir. Bu anlatımsızlık cinsel etkinlikten yoksunluğun coşkusal anlatımıdır. Duygusal alanda, hiçbir duyum ya da uyarılmaya rastlanmaz; ayrıca, bu görüntüye daha bir sürü hastalık belirtisi eklenir.

Bunların en önemlilerini sayalım: peklik, belağrısı (lumbago), düz bağırsakta beliren her türlü ur ve bakteri üremesi, yumurtalık yangıları (iltihapları), dölyatağında bakteri üremeleri, iyi ya da kötü urlar, aşırı sidik torbası duyarlılığı, dölyolu duyarsızlığı, kamışın yüzeysel duyarsızlığı, sidikyolu yangısı. Kadınlarda, çoğunlukla akıntılar *(trichomonas vaginalis),* erkeklerde dikilme güçsüzlüğüyle erken boşalma görülür. Leğen kemiği bölgesinde dirimsel enerji eksikliği çeken kadın, kimi zaman yarım ya da bütün dölyolu duyarsızlığı da çeker.

Özgül bir *leğen kemiği kaygısı* ile yine özgül bir *leğen kemiği öfkesi* vardır. Omuz zırhı gibi, kalça zırhı da kaygı ve öfke duygularını tutup saklar. Bedensel boşalma güçsüzlüğü, bireyde zorla cinsel doyum sağlamayı amaçlayan *ikinci elden eğilimler* yaratır. Sevişme içtepileri dirimsel haz ilkesine uygun olarak kendilerini gösterdikleri zaman, şu

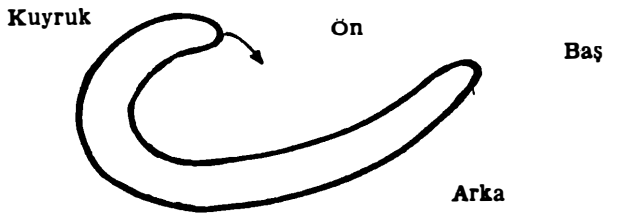
görüngüyle karşılaşırız: *haz duyumları kaçınılmaz biçimde öfke içtepisine dönüşür, çünkü kas zırhı, bu halkada istençdışı devinimlerin, çırpınmaların gelişmesine izin vermez.* Hastada o zaman, kendisine de acı veren ve «elezer» nitelemesini yüzde yüz hak eden bir duyum, «ne pahasına olursa olsun sonuna dek gitme» duyumu belirir. Dünyanın her yerindeki canlı maddede görüldüğü üzere, *ketvurulan haz öfkeye, öfke de kas kasılmasına dönüşür.* Bunun bakımevinde kanıtlanması son derece kolaydır: leğen kemiği bölgesindeki zırhın kırılması ne kertede olursa olsun, kalça ne kadar devinmeye başlarsa başlasın, *leğen kemiği kaslarında saklanan öfke dışavurulmadıkça hiçbir haz duyumu tadılamayacaktır.*

Zırhın öbür halkalarında olduğu gibi, kalçada da sağa sola sallanma biçiminde kendini gösteren bir «açılıp kapanma», bir «zırhı delme girişimi» görülür. Bunun dile getirdiği anlatımı yorumlamak kolaydır. Yukarda adını andığımız öfkenin dışında, bir de küçümseme anlatımına rastlarız: kalçanın ve o bölgedeki bütün örgenlerin, sevişmenin, özellikle de cinsel eşin küçümsenmesi. Yaşadığımız sayısız bakımevi deneyimi, içinde yaşadığımız uygarlıkta pek az cinsel ilişkinin sevgiye dayandığını söylememe izin vermektedir. *Çağdaş insanın sevisel yaşamı öfkenin, nefretin, küçümsemenin ve eziyetçi içtepilerin damgasını taşımaktadır.* Bunu derken «para karşılığı alınıp satılan sevgi»den söz etmiyorum. Toplumun bütün sınıflarından, insanların çoğundan söz ediyorum. Bu olgu sonunda şu atasözüne yol açmıştır: *«Omne animal post coitum triste»* (Bütün memeli hayvanlar çiftleşmeden sonra hüzünlüdür). Burada insanoğlu kendi düş kırıklığını bütün hayvan dünyasına yayma yanılgısına düşmüştür. Sevişmenin insanoğlunda yarattığı öfke ve küçümseme büyük bir başarıyla ortalıkta dolaşan küfürlere aktarılmıştır.

4. BEDENSEL BOŞALMA TEPKESİNİN DUYGUSAL ANLATIMI VE CİNSEL ÜST ÜSTE BİNME

Leğen kemiği zırhının dile getirdiği şeyin sözlü dile aktarılmasının kolay olduğunu, bu yöredeki coşkuların anlamının çok açık olduğunu gördük. Ancak bu yalnızca zırhın coşkularına (atılımlarına) uygulanabilir. Kaygı ve öfkenin ortadan kaldırılmasından *sonra* düzenli olarak boy gösteren anlatımsal devinimler için aynı şeyi söyleyemeyiz. Bu devinimler, açıkça arzuyu dile getiren hafif sallanmalardır. Ki-

mi böceklerin, özellikle arılarla eşekarılarının kuyruk sallayışlarını anıştırırlar; hele kızböceği ya da kelebeklerin sevişmeleri sırasında daha açık seçik görülürler. Bu devinimlerin yalın çizimle anlatımı şöyledir:

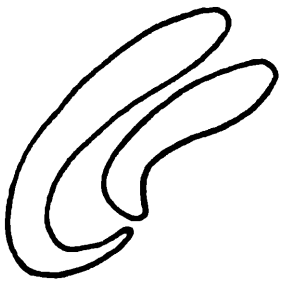
Dile getirdikleri şey, kendini bırakmadır. Öznel algılama, bu duruşun *arzu*'yla atbaşı gittiğini göstermektedir. Ne arzusudur acaba bu? Varlık kendini neye bırakmaktadır? Kullandığımız sözlü dil arzunun ve kendini bırakma işlevinin ereğini şöyle betimliyor: vücut bedensel boşalma tepkesine hazırlandığından, «doyuma erme» arzusu açıkça kendini belli etmektedir. Buradaki erek hiç kuşkusuz sevişmedir. Sevişme sırasında, varlık kendini tensel haz duyumuna «bırakır»; cinsel eşine «kendini bırakır.»

Sözlü dil bu doğal görüngüyü açıkça dile getiriyor gibidir. Ama bu yalnızca dış görünüştür. Sözlü dil yaşam dilinin yalnızca çevirisi olduğundan, «sevişme» ve «doyum» sözcüklerinin bedensel boşalma tepkesini gerçekten yansıtıp yansıtamadıklarını bilmiyoruz. Öte yandan, bedensel boşalma sırasındaki *çırpınmalar*'ın dile getirdiği şeyi sözlü dile aktaramıyoruz. Öyleyse biraz daha ileri gidip, sözlü dilin doğal görüngüleri *doğrudan doğruya* kavrayabilme yeteneğinden kuşkulanalım. Bundan sonraki sorumuz sanırım okuru afallatacaktır! Ama biraz düşündükten sonra, sözcüklerin herhangi bir doğal görüngünün anlamını aydınlatmaktan çok kararttıklarını göreceksiniz. Şimdi bizim bilmemiz gereken, *cinsel arzunun altında yatan anlamdır.* Kimse bu arzunun gücünden kuşkulanmaya kalkmayacaktır sanırız; bütün canlı varlıklar bu arzunun egemenliği altındadır; kimse ondan kurtulamamaktadır. Çiftleşme ve buna bağlı dirimsel işlevler canlı türünün üreyip sürmesini sağlayan temel dirimsel işlevlerdir. Çiftleşme, Weissman'ın verdiği adla «tohumun içindeki kansu»nun, sözün gerçek anlamında ölümsüz kansunun temel işlevidir. İnsanoğlu bu doğal, et-

kili gücü yadsımış, ama ortadan kaldıramamıştır. Bunun acıklı sonuçlarını hepimiz biliyoruz.

Dirimin varlığı, ayrı cinsten iki dirimsel enerji dizgesinin *çakışması*'na, *üst üste binmesi*'ne bağlıdır. Son derece yalın bir sorunun yanıtsız kalacağını daha başından söyleyelim: *Ayrı cinsten iki canlı varlığın üst üste binmesinin kökeni nerededir? İmlemi, «anlamı» nedir? Canlı doğanın yaşaması neden başka bir şeye değil de, bu devinime bağlıdır?*

İki cinsin üst üste binmesinin en yaygın biçimi şöyledir:

İki cinsin üst üste binmesinden sonra vücuttaki hücrelerde bir dirimsel enerji «ışıması» görülmekte, iki enerji dizgesi birbirinin içine girip erimekte, tek bir işlevsel birlik oluşturmaktadır. Üretici uyarılmanın doruk noktasında («ışık alma, ışıma hâlinde») daha önce *eriyip tek bir dizge oluşturmuş* bulunan iki dirimsel enerji dizgesi titremeli çırpınmalarla enerjilerini boşaltmaktadır. Bu süreç boyunca, büyük enerji taşıyan özler (tohum hücreleri) yüklerini boşaltmakta, birbirinin üstüne binmenin, iç içe girmenin ve erimenin ardından bu boşalma gelmektedir.

Sözlü dil bu görüngüyü hiçbir zaman anlatamaz, açıklayamaz. Cinsel çakışma (üst üste binme) kavramı, üst üste binmeyi körükleyen, ona eşlik eden ve izleyen örgen duyumlarından gelmektedir. «Arzu», «gereksinme», «doyum» ve benzeri sözcükler, doğal süreçleri betimleyen sıradan simgelerdir. Bu doğal süreci anlamak istiyorsak, canlı varlıkların cinsel birleşme için üst üste binmesinden daha genel imlemleri olan ve sözlü kavramların dile getirdikleri örgen duyumlarından daha derinlerde yeralan başka doğal süreçlere başvurmamız gerekir.

Bedensel boşalma tepkesinin birtakım doğal yasalara ayak uydurduğundan kimse kuşkulanmayacaktır sanırız. Ele aldığımız her sinir

hastalığında, engeller ortadan kaldırılır kaldırılmaz, bedensel boşalma tepkesinin ortaya çıktığını görürüz. Cinsel birleşme sırasında üst üste binme de doğal yasalara uygundur. Bedensel boşalma tepkesinin kendiliğinden boygösterdiği, özgürce geliştiği, hiçbir engelle köstekle-nmediği durumlarda gözlenmektedir.

Dirimin bedensel boşalma tepkesinde ve cinslerin üst üste binmesinde kendini hangi dille anlattığını kavramak istiyorsak, bir sürü doğal görüngüyü gözlememiz gerekir. Uygun sözcüğün bulunmayışı, burada yaşamı *aşan* bir doğal işlevle karşı karşıya bulunduğumuzu kanıtlar gibidir. Bu aşma doğaüstü gizemcilik anlamında değildir elbet, *canlı doğayla cansız doğa arasındaki işlevsel ilintiler* açısındandır.

Sözlü dilin yalnızca örgen duyumlarıyla ve «öfke», «haz», «kaygı», «sıkıntı», «üzüntü», «kendini bırakma» ve benzeri terimlerle anlatılan dirimsel belirtileri yansıttığını varsaymak zorundayız. Ancak, anlatımsal örgen duyum ve devinimlerinin hiçbir kesinlikleri yoktur. Cansız maddeyi çekip çeviren doğal yasanın bir ölçüde canlı maddeye de karıştığına kuşku yoktur. Dirim cansız maddeden gelip oraya döndüğüne göre başka türlü olamaz. Özgül olarak canlı maddenin malı olan örgen duyumları insanoğlunun sözlü diliyle anlatılabilse de, özgül olarak canlı madde alanına girmeyen, cansız doğadan gelen anlatımsal devinimler *sözcüklerle dile getirilemez.* Canlı madde cansızdan, o da acunsal enerjiden geldiğine göre, *acunsal yaşam enerjisinin canlı maddede etkinlikte bulunduğu sonucuna varmak zorundayız.* Öyleyse, bedensel boşalma tepkesinin sözlü dile çevrilmez anlatımsal devinimleri *dirimsel enerji*'nin işleyişini dile getirmektedir.

Bu çalışma varsayımının bizi nerelere götüreceğini çok iyi biliyorum, ama bunu söylemek kaçınılmaz bir iştir. Bedensel boşalma arzusunun, yâni iki cinsin üst üste binme arzusunun hep acunsal arzu ve duyumlarla atbaşı gittiği, bakımevinde saptanmıştır. Bütün dinlerin gizemli düşünceleri, öteki dünya inancı, ruhların o dünyaya göçeceği inancı hep bu acunsal arzudan gelmektedir; acunsal arzuysa işlevsel olarak bedensel boşalma tepkesinin anlatımsal devinimlerine işlemiştir. *Canlı varlık, bedensel boşalma tepkesi sırasında, sürekli açılıp kapanan (yürek gibi küt küt atan) doğanın küçük bir parçasından başka bir şey değildir.* Ayrıca, insanın —ya da genel olarak hayvanın— «doğanın küçük bir parçası olduğu» düşüncesinin çok yaygın olduğunu da unutmayalım. Ancak, canlı maddeyle doğa arasındaki bu işlev benzerliğinin *somut olarak* neyi dile getirdiğini bilimsel olarak kavramak, bu

dediğimiz gibi bir lâf bulmaktan çok daha zordur. Lokomotifin dayandığı temel yasanın, özünde, el arabasının devinme yasasından ayrılmadığını saptamak kolaydır; yalnız, el arabasından başlayarak binlerce yıl içinde lokomotif'in nasıl geliştiğini de göstermek gerekir.

Canlı maddenin anlaum dili sorunu bir sürü çetin soru çıkarmaktadır önümüze. İlkin, gelişmiş varlıkları gelişmemiş varlıklara bağlayan benzerliklere bir göz atalım.

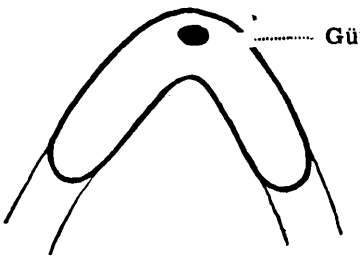
Dirimsel enerjiyle sağaltım uygulayımı, *insan denen hayvanın özünde hâlâ tırtılın bulunduğunu* göstermiştir. Kas zırhının halkalı yapısı bize bunu kanıtlamaktadır. Bu halkalı zırhın ortadan kaldırılması, kaslarla sinirlerin örgensel yapısıyla uzaktan yakından ilgisi bulunmayan anlatımsal devinimleri ve kansu akımlarını eyleme geçirmektedir. Bu akımlarla devinimler bağırsağın, tırtılın ya da tekhücreli canlının sağımsal devinimlerine benzemektedir.

Türlerin oluşumu içersinde daha eski canlı biçimlerinden türemiş olmasına karşın, bugün bile, insanın öbür varlık biçimleriyle ilintisi bulunmayan *yepyeni bir tür* olduğu düşüncesine sık sık rastlanmaktadır. Oysa, omurganın ve sinir düğümlerinin halkalı yapısı dirimsel dizgenin halkalı niteliğini, insanla tırtıl arasındaki benzerliği açıkça ortaya koymaktadır. Bu dizge yalnız biçimsel olarak, yâni katı biçimiyle halkalı değildir: örgen işlevleri ve zırhın halkaları da *işlevsel* halkaları oluşturmaktadır. Omurların sandıracağı gibi, bu halkalar canlı şimdiki zamanda görülen ölmüş bir geçmişin kalıntıları değildirler. Tersine, şimdiki zamanın en etkin ve işlevsel aygıtını, insan denen memeli hayvanın dirimsel işlevlerinin can damarını oluşturmaktadırlar. Dirimsel açıdan en büyük önemi taşıyan örgen duyumları, coşkular, haz, kaygı ve öfke işte bu halkalı işlevlerden gelmektedir. Dolayısıyla, haz ve kaygı işlevi olan *gevşeme* ile *kasılma*'ya hem amipte hem insanoğlunda rastlamaktayız. İnsanoğlu, haz duyduğu zaman başını dik tutmakta, kaygı duyduğu zamansa, tırtıl gibi başını içeri çekmektedir. Amiple tırtıl insanoğlunda coşkusal işlevlerin temeli olarak etkinlikte bulunmayı sürdürüyorlarsa, olup biteni daha iyi anlayabilmek için cinsel çakışma sırasındaki temel dirimsel tepkeyi daha birincil kansu işlevleriyle kıyaslamamız gerekir.

Karın böleci kilitlenmesinin ortadan kaldırılmasının mutlaka ilk bedensel boşalma çırpınmalarını doğurduğunu daha önce söylemiştik. Ayrıca, kollarla bacakların leğen kemiği ve göğüs bölgesinin uzanıla-

rı olduklarını da saptamıştık. *En geniş, en önemli sinirdüğümü ağı gövdenin ortasına, sırta doğru yerleştirilmiştir.*

Ensesinden tutulup kaldırılan kedinin duruşunu hemen hepimiz gözlemlemişizdir: kedinin vücudu ikiye katlanmış gibi gözükmekte, baş kalçaya yaklaşmakta, baş ve ayaklar, aşağı yukarı şu biçimde, pelte gibi aşağı sarkmaktadır:

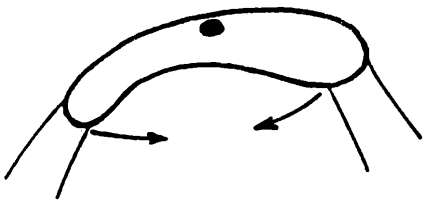
İnsanoğluyla birlikte, bütün öbür hayvanları bu durumda tasarlayabiliriz. Burada da vücudun duruşu, bu anlatımın anlamı hemencecik yakalanmasa da, bir şeyler anlatmaktadır. Biraz düşünürsek, bunun, dokungaçlarını uzatmış denizanasının duruşuna benzediğini görürüz.

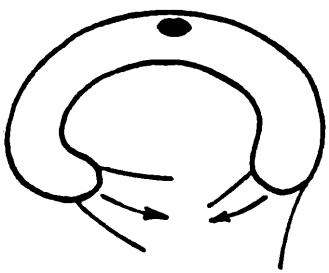
Vücudun biçimlerine bakarak devinim biçimlerini, devinim biçimlerine bakarak da anlatımları yorumlamak dirimsel-doğabilimin işi olacaktır. Bu noktaya ilerde yine döneceğiz: (şimdilik, denizanasına benzeyişle yetinelim). Örneksemeyi daha ileri götürebiliriz. Güneş yumağının omurgalılarda sırtın tam ortasında bulunuşu gibi, denizanasının sinirağı merkezi de sırtının ortasındadır. Denizanası yer değiştirirken, vücudun iki ucu, tartımlı bir devinimle, birbirine yaklaşıp uzaklaşır. Böylece, şu varsayıma gelmiş oluruz:

Bedensel boşalma tepkesinin anlatımsal devinimleri işlev açısından, yüzen denizanasının devinimlerinin tıpkısıdır. İki durumda da, vücudun, yâni gövdenin iki ucu birleşmek istercesine birbirlerine yaklaşmaktadır. Birbirlerine yaklaşınca, vücut kasılmakta, birbirlerinden uzaklaşınca, dirimsel enerji dizgesi gevşemekte ya da rahatlamaktadır. Bu, *dirimsel açılıp kapanmanın* en yalın, en ilkel biçimidir. Açılıp kapanma hızlandığı ve *titreme* biçimini aldığı zaman, bedensel boşalma çırpınmasının anlatımsal devinimine tanık oluruz.

Balıkta minicik yavrunun, daha gelişmiş hayvanlardaysa tohumcuğun fışkırtılması bütün vücudun kansu dizgesindeki çırpınmalarla

atbaşı gider. Bedensel boşalma çırpınması, haz biçiminde algıladığımız, doruk noktasına varmış bir uyarılmayla noktalanır. Böylece, bedensel boşalma tepkesinin anlatımsal devinimi, kökenleri denizanasına uzanan bir dirimsel devinimin bugünkü biçimini canlandırmaktadır. Aşağıdaki yalın çizimler gerek denizanasına özgü çan biçimini, gerek bu biçimi doğuran devinimi yansıtmaktadır:

Yakından bakılırsa, denizanasının devinimleriyle bedensel boşalma çırpınmaları arasındaki işlev benzerliği daha az garip gözükür. Gerçekten de, zırhın ve coşkusal işlevlerin halkalı yapısının insandaki tırtıllı dile getirdikleri düşünülürse, vücudumuzdaki çırpınmaların denizanasının devinmesini yansıtmasında şaşacak bir yan olabilir mi? Bunların türlerin oluşumunda çoktan aşılmış bir evrenin kalıntıları olmadıklarını, alabildiğine gelişmiş, evrim geçirmiş bir canlıdaki dirimsel enerji açısından çok şey anlatan *güncel işlevler* olduklarını iyice kavramalıyız. Böylece, en ilkel kansu işlevleriyle en gelişmiş kansu işlevleri yan yana sürüp gitmektedir. Daha karmaşık, bizim bugünkü deyişimizle «daha yüce» işlevlerin gelişmesi insanoğlundaki denizanasının ve işlevlerinin yaşayıp gitmesini engellememektedir. Demek ki insanoğlundaki denizanası, onu daha gelişmiş hayvanlar dünyasına bağlamaktadır. Darwin, biçimsel değerlendirmelerden sonra, insanı

daha alt basamaklardaki omurgalılardan türetmiştir: acunsal yaşam enerjisine dayalı doğabilim insanın *coşkusal* işlevlerini çok daha eski devinim biçimlerine, yumuşakçalarla tekhücrelilerin devinimlerine indirgemektedir.

Ortak bir deyimle «insanın doğası» denen şey bütün gizemsel ve şiirsel bağlamından kurtarılıp doğal bilimlerin somut diliyle anlatılabilir. Burada birtakım eğretilemeler, benzeşimler ya da şiirsel imgeler değil, gözle görülür, etkilenebilir somut dirimsel süreçler söz konusudur.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

ZİHNİN KARIŞARAK BÜTÜNLÜĞÜNÜ YİTİRMESİ[1]

1. USYARILIMI SÜRECİNDE «İBLİS»İN PAYI

«İblis» kavramı, insanoğlundaki doğanın *çarpılıp bozulması*'nı anlatan terimin ta kendisidir. «İblis» kavramının incelenmesi için insanoğlunun *zihninin karışması*'ndan (usyarılımı'ndan: şizofreni'den) daha elverişli görüngü yoktur. Zihni karışmış kişinin dünyası, en arı biçimiyle, tam bir gizemcilik ve coşkusal insan cehennemi, insanın içine işleyen ama çarpıtılmış Tanrı ve iblis saplantıları, sapık ve öldürücü cinsel etkinlik düşünceleri, üstün yeteneğe dek varan açık görüşlülük ve mutlak çılgınlık karışımıdır; ve bütün bunlar tek ve biricik insan deneyiminde erimişlerdir. Bunu derken, beylik ruh hekimliğinin «yansıtımcalı bunama» *(démence paranoiaque)* ya da «erken bunama» (*démence précoce*) adını verdiği usyarılımı sürecini düşünüyorum, yoksa «donup kalmalı uyuşma»yı (*stupeur catatonique'i*) ya da «gençlik bunaması»nı (*hébephrénie'yi*) değil. Özgün donupkalmada kişinin kendini gerçeklikten yüzde yüz çekmesine ve tam bir kas zırhı geliştirmesine, gençlik bunamasının özünde dirimsel-bedensel işlevin yavaş yavaş bozulması demek oluşuna karşılık, yansıtımcalı usyarılımı ilk evrelerinde, özellikle gençlik döneminde, garip düşünceler, gizemli deneyimler, işkenceye uğrama sayıklaması, sanrı, akılcı çağrışımlar yapamama, sözcüklerin kesin imlemlerini unutma gibi be-

---

[1] Bu inceleme, 1948 Ağustos-Eylül'ünde İngilizce yazılmıştır. Tasarlanışıysa 1940/1948 arasındadır.

lirtilerle ve daha genel olarak örgensel bütünlüğü, işlev birliğini yavaş yavaş yitirmeyle kendini gösterir.

«İblis»in, insanoğlundaki saptırılmış doğanın ta kendisi olduğu yolundaki savımı destekleyecek usyarılımı süreçlerini örnek vermekle yetineceğim. Dolayısıyla, kaskatı bir zırha bürünmüş sinircelilerde görülmeyen ya da pek ender görülen ikinci elden, sapık ve topluma aykırı eğilimleri inceleyeceğim; olağan diye nitelenen, insanda hemen hemen bütünüyle bastırılmış bulunan birinci elden dirimsel-bedensel duyumları, kansu akımlarını ve acunsal işlevlerle bağıntı kurmanın yaşattığı deneyimleri ele alacağım; hastalıklı, ama son derece mantıklı bir dirimsel dizgenin yaşadığı işkenceye uğrama düşünceleri de bu takıma girmektedir.

Usyarılımı dünyası, *olağan insan*'da titizlikle birbirinden ayrılmış ögeleri tek bir deneyime indirger. «Yaşadığı ortama iyi uymuş» olağan insan da aslında zihni karışmış insanın deneyimlerini yaşar. Ruh hekimliği bu konuda kuşkuya yer bırakmaz. *Olağan insan,* zihni karışmış insandan yalnızca değişik işlevlerin değişik düzenlenişiyle ayrılır. Gündüzleri, «olağan insan» ortama iyi uymuş, «topluma ayakuydurmuş» bir tüccar ya da kamu görevlisidir; yüzeyde iyice düzenlidir. Yabancı bir kente gittiği, rastlantıyla eziyetçi ya da cinsel eğlencelere katıldığı zaman ikinci elden sapık eğilimlerini özgür bırakır. Bu, yüzeydeki cilâlı katmandan açıkça ayrılan katmandır, yaşamının «orta katmanı»dır. Bilincinin, öbür iki katmandan aynı derecede kesinlikle ayrılan üçüncü katmanında barınan doğaüstü kişisel bir güçle onun karşıtına, yâni Tanrı'yla İblis'e inanır. Bu üç katman hiçbir zaman birbirinin içine girmez. *Olağan insan,* papazların pazar vaızlarında «günah» diye niteledikleri karanlık işlere giriştiği zaman artık Tanrı'ya inanmaz. *Olağan insan,* herhangi bir bilimsel amaca yöneldiği zaman da İblis'e inanmaz; ailesini desteklediği zaman sapık eğilimlere kapılmaz; ama geneleve giderken karısını da, çocuklarını da unutur.

Kimi ruh hekimleri bu sözlerin sağlam bir temele dayanmadıklarını söylemektedir. Kimileri bunları yadsımamakta, ama «işlerin böyle sürüp gitmesinin iyi olduğunu» savunmaktadır; bunlar, «toplumsal cilâyla iblisin cehennemi birbirinden kesinlikle ayrılmalıdır, çünkü toplum çarklarının iyi işlemesini bu ayrılık sağlamaktadır,» derler. Gerçek İsâ'ya sahiden inanan kişi buna belki karşı çıkacaktır. İblisin egemenliğinin hepten yokedilmesi gerektiğini savunacak, «*buradan* kovulup *ötede* sürmesine izin verilmemelidir» diyecektir.

Başka bir aktöreci, gerçek erdemin günahsızlık değil, İblis'in kışkırtmalarına kapılmamak olduğunu savunacaktır.

Ben bu tartışmaya karışmak niyetinde değilim. Kendi payıma, bu düşünce dizgesi *içinde,* her görüşün birtakım kanıtlara dayanabileceğine inanıyorum. Biz, günlük yaşamda ve zihni karışmış kişinin dünyasında ortaya çıkan biçimiyle İblis'i anlayabilmek için, bu kısırdöngünün dışında duracağız.

Dürüstlüğe ölçüt olarak konuşma içtenliğini alırsak, zihni yarılmış kişinin, genel olarak, sıradan insandan çok daha dürüst olduğu bir gerçektir. Bütün iyi ruh hekimleri, usları yarılmış kişilerin insanı rahatsız edecek kadar açık sözlü olduklarını bilirler. Sözleri kişisel deneyimleriyle sıkıca bağıntılı olduğu için «derinlik»leri de vardır. Bu hastalığa tutulan kişi ikiyüzlülüğü şıp diye yakalar ve düşündüğünü söylemeye alışmıştır. *Olağan insan*'dan, duygusal gerçekliklerini derinlemesine algılayışıyla ayrılır. Zihni karışmış kişinin bu niteliklerine, sıradan insanın yeryüzünde neden en çok usyarılımından nefret ettiğini açıklayabilmek için parmak basıyorum.

Karışık zihnin yargılarının nesnel açıdan üstünlüğü kılgısal yaşamda da kendini gösterir: birtakım toplumsal sorunlar konusunda doğruyu öğrenmek istediğimiz zaman, sonunda ikisi de «aklını kaçıran» İbsen'i ya da Nietzsche'yi okuruz, bilmem hangi topluma ayak uydurmuş büyükelçinin yazdıklarını ya da ortaklaşmacı partinin kurultay kararlarını değil. Acunsal yaşam enerjisinin ışımasını ve gökmavisi rengini çağındaki okullu ressamlarda değil, Van Gogh'un şaşırtıcı yaratılarında buluruz. Üretken kişiliğin bellibaşlı nitelikleri *sıradan insan*'ın değil, Gauguin'in resimlerinde görülür. Oysa, gerek Van Gogh, gerek Gauguin sonunda ruh hastası olmuştur! Eğer biz dirimsel ruh hekimleri insan coşkularının ve köklü insan deneyimlerinin doğal yapısı konusundaki bilgilerimizi derinleştirmek istiyorsak, *sıradan insan*'a değil zihni karışmış insana bakmalıyız. Bunun nedeni, usu yarılmış kişinin duyup düşündüklerini bize açıkça söylemesine karşılık olağan insanın hiçbir şey söylememesi ve iç yapısıyla ilgili birtakım ayrıntıları ortaya dökmezden önce yıllarımızı harcatmasıdır. İşte bu yüzden, usu yarılmış kişiyi *olağan insan*'dan daha dürüst bulurken tepeden tırnağa haklıyım.

Bu bakış açısı size karamsar gelebilir! Çünkü şimdiki yasalara göre başka türlü olması gerekirdi. *Olağan insan* ileri sürdüğü kadar olağan, yâni doğal yasalara uygun olsaydı, kişiliğinin tamamlanması

ve doğru'nun araştırılması bireysel ve toplumsal yaşamın en büyük amaçları olsaydı, içini hekimine «kaçık»tan çok daha eksiksiz açabilmesi gerekirdi. Ona doğruyu söyletebilmek alabildiğine zor olduğuna göre, *olağan insan*'da bir şeylerin kökten saptırılmış olması gerekir. «Topluma ayak uydurmuş» ruh hekimlerinin dedikleri gibi işin doğrusunun bu olduğunu, yoksa sıradan insanın coşkularının ağırlığı altında ezilip gideceğini söylemek, insanın yazgısını düzeltme girişiminden daha işin başında vazgeçmek anlamına gelir. Bir yandan insanın içinde bulunduğu durumun düzelmesinin insan ruhuyla ilgili bilgilerin gelişmesine bağlı olduğunu öne sürüp öte yandan çağdaş insanın ruhunun derinliklerini ortaya vurmaktan kaçınmasını haklı gösteremeyiz. İkisinden birini seçmek zorundayız: ya *olağan insan*'ın kaçak tutumunu kınayıp bilgi alanımızı genişletmeye çalışırız, ya da bilgimizi genişletmekten vazgeçip bugünkü insanın üstü kapalı konuşmalarını doğrularız. Başka bir seçenek yoktur!

Sıradan insan'ı ve karşıtını, yâni zihni karışmış kişiyi daha iyi anlayabilmek için, bu seçeneğin dar çerçevesinden çıkmamız gerekir. *Olağan insan* dirimsel enerjiye dayalı temel işlevlerini algılamaya kaskatı bir zırhla karşı çıkar; usu yarılmış kişide bu zırh yerle bir olmuştur, dirimsel dizge dirimsel-bedensel merkezden yayılan köklü deneyimlerin baskınına uğramıştır, bu deneyimlere dayanamamaktadır. Zihni karışmış kişinin dirimsel enerji biliminin bulgularını hemencecik anlamasına, bunlara büyük bir ilgi göstermesine karşılık, zırhlı *olağan insan*'ın söz konusu bulgulardan ürkmesini anlamak son derece kolaydır. Yapısal açıdan usu yarılmış kişiye benzeyen gizemci de, aynı nedenle, dirimsel enerji olgularını anlamakta, ama bunu bir ayna gibi yapmaktadır: katı akılcıysa, coşku alanındaki bilimsel araştırmaları alabildiğine küçümsemekte, onları «pek az bilimsel» saymaktadır.

Bu yüzden, sözünü ettiğim önemli insan işlevlerini somut bir yansıtımcalı usyarılımı olayına dayanarak incelemeyi öneriyorum, bu yöntem, iblis'in dünyası konusunda salt kuramsal bir ruh hekimliği incelemesinin sağlayacağından daha açık seçik bir yargıya varmamıza izin verecektir.

Usyarılımı öylesine geniş ve zengin bir dünyadır ki, yalnız konumuzu ilgilendiren ayrıntılarla sınırlı kalmak zorundayız:

— Usu yarılmış kişi dirimsel-bedensel merkezini nasıl algılamaktadır?

— Ben'i neden böylesine özgün biçimde bütünlüğünü yitirmektedir?

Okurun önünc yansıtımcalı bir usyarılımı olayını çıkarmakla, hastalığın özgün çizgilerini ve bozukluk yaratan çarklarını saklayıp hastanın kimliğinin anlaşılmaması için eldeki verileri değiştirdiğimi ruh hekimi anlayacaktır. Gerçekte bu, özel çabalarım sonucu dirimsel enerjiyle sağaltım deneyine sokulan ilk usyarılımı olayıdır. Bu denemeye girişirken, başka zihni karışık insanlarla ilişkilerimin sağladığı birtakım kuramsal varsayımlara dayanıyordum:

1) Zihinsel işlevlerin ruhçözümlemesince Ben, Üstben ve Hani Şu Şey (Bilinçaltı) diye üç büyük alana ayrılmasının, vücuttaki bütün işlevlerin *dirimsel-bedensel* sınıflandırılmasıyla en küçük bir ilintisi yoktur; bu sınıflandırma da onları üç işlevsel alanda toplar: DİRİMSEL ENERJİ MERKEZİ (KANSU DİZGESİ), DIŞ YÜZ (DOKUSAL YÜZEY), DİRİMSEL ENERJİ ALANI; bu sonuncusu, vücudun dış yüzeyinin epey ötesine taşmaktadır. Bu iki kuramsal yapı, iki değişik doğal alanı değişik yöntemlerle betimlemektedir. İkisini de «beden işlevleri» alanına uygulayamayız. Bu iki kuramsal taslak arasında *tek bir* çakışma noktası vardır, o da ruhçözümsel kuramın Hani Şu Şey dediği alandır, yâni ruhbilimin bitip dirimsel-doğabilimin çok ötesine uzanan bu yeni bilim dalının başladığı noktadır.

2) Duygusal (dirimsel-bedensel) bir hastalığı geçirmenin en iyi yolu —bu yöntemin uygulanabildiği ya da uygun düştüğü yerde— *dirimsel enerjiyi (yaşam enerjisini) dirimsel hastalık belirtilerinin gözüktüğü noktadan uzaklaştırmaktır.* Burada ruhsal-sinirsel ya da ruh hastalığına ilişkin belirtilerin ortadan kaldırılması gerektiğinden, hastalığın sayısız yan dalları üzerinde durup vakit yitirmek hem gereksiz, hem de zararlıdır; dirimsel dizgenin merkezine saldırmak ve dengeli bir enerji üretim-tüketimi kurmak çok daha iyidir: böyle yapmakla hastalık belirtilerini kendiliklerinden yokederiz, çünkü onlar, enerji açısından, dirimsel dizgenin düzensiz enerji üretip tüketmesinden kaynaklanmaktadırlar.

3) Sinir ya da ruh bozukluğu çeken hastalar kas zırhı kırılmaya başladığı an tehlikeli bir bunalımla karşılaşırlar. Bu işi iyi sonuçlandırabilmek için, hekimin çok sakınımlı ve ustaca davranması gerekir. Dolayısıyla, ancak bu işi iyi bilen hekimlerin dirimsel enerjiyle sağaltımı uygulayabilme yetenekleri vardır. Bu alandaki sorumluluğumuzu çok iyi biliyoruz, dirimsel enerji biliminden habersiz kişilerin kalkıp bizi uyarmasına gerek yoktur.

Böylece ben, hastamın, kişilik zırhının ortadan kaldırılmasından

sonra yerlere serilebileceğini, serilmesi gerektiğini çok iyi biliyordum. Ancak, sağaltıma dayanabilmesi olasılığı da güçlüydü: bu yüzden denemeye girişmek gerekiyordu. Gerçekten de, karşımda, ruhçözümcü bakımevlerinde yıllarını harcamış biri vardı. Konan tanı «usyarılımı»ydı, ve yapılan gözlemlere göre hastanın durumu gittikçe kötüleşiyordu. Kadıncağızın son yıkımdan kurtulması olanaksızdı; dolayısıyla göze alınacak tehlike sınırsız değildi, başarı olasılığı da kadına bakan hekimin tasalarını yatıştıracak kadar büyüktü.

32 yaşındaki İrlandalı hastayı bana dirimsel hastalıkları yeni bir yöntemle iyileştirmeye çalıştığımı işiten ailesi getirmişti. Yakınlarına, kişilik zırhının hızla kırılmasının yaratabileceği tehlikeleri bildirdim. Aile tehlikeyi göze aldı ve bunu kanıtlayan bir belge imzaladı. Onlardan hastadaki yıkıcı eğilimlerin artması tehlikesini de gizlemedim. O arada, gerekirse önünü almak üzere, çıldırma nöbetinin ön belirtilerini yeterince tanıdığımı da belirteyim. Dolayısıyla, sağaltımı bakımevinin dışında yürütmeyi kararlaştırdım, ancak ilk belirtide onu alıp hastaneye götürmek üzere bir hemşire ya da hastanın bir yakını hep yanımda bulunacaktı. Başka bir koşul daha öne sürmüştüm: hasta bakımevinden söz üzerine bırakılmıştı, bu izni veren hekimin belirli aralıklarla gelip hastayı görmesini ve hasta yere serildiği an yeniden bakımevine yatırılabilmesi için bütün önlemlerin alınmasını istemiştim. Ayrıca, söz konusu bakımevinin yöneticisiyle sürekli yazışmaya söz vermiştim.

Usu yarılmış birine bakımevinin dışında bakabilmek için bu gibi önlemler mutlaka gereklidir. Bu türlü denemelere bir akıl ve sinir hastalıkları hastanesinin koruyucu duvarları ardında girişmenin çok daha iyi olacağını söylemeye gerek yoktur. Ancak, ender örneklerin dışında, akıl ve sinir hastaneleri, ne denli umut verici olursa olsunlar, yeni hekimlik girişimlerine arka çıkmamaktadır. Zihin karışıklığı belirtilerini uyuşturmak için elektrik vermekle yetinilmektedir; ayrıca, bir sürü sinir hastasına karşılık pek az hekim vardır. Kimsenin geniş ve köklü bilimsel araştırmalara ayıracak vakti yoktur. Bu tutumu anlıyor, ama bağışlayamıyorum. Habire «elektrik verecek» yerde oturup birkaç usyarılımı olayını inceleme zahmetine girseydik, topluma milyonlarca dolar kazandırırdık. Ama böylesi, sorumluların öngörüşünden çok şey istemek olurdu! Çünkü akıl hastanelerinin aslında sinir hastalarının kapatıldıkları hapishaneler olduklarını, buralarda hastalara pek az özen gösterildiğini, bilimsel araştırmanınsa hemen hiç bulunmadığını her-

kes bilmektedir. Daha da kötüsü, sağlık bakanlığının kimi görevlileri hastaların yazgısını düzeltmek üzere herhangi bir önlem almaya yanaşmamaktadır. Çoğu kez, bu yoldaki bütün girişimlere kötüniyetle karşı çıkmaktadırlar.

Toplumsal durumu yansıtan bu kısa betimleme hem aldığım önlemleri, hem sözünü ettiğim denemeye girişme isteğimi yeterince açıklayacaktır. Bizi bekleyen tehlikeyi çok iyi biliyordum, ama iyileşme olasılığı girişimimi doğruluyordu; elde edeceğimiz sonuç beklentimi boşa çıkarmayacaktı: yıllarca akıl hastanesinde yatmış olan ve bana geldiğinde durumu gittikçe kötüleşmekte bulunan kadın şimdi, yâni on yılı aşkın süredir, özgür yaşamaktadır. Yeniden çalışmaya başlamıştır; hastalık süreci durmuştur. Kadın, toplum içinde yeniden etkin bir yer tutmaya başlamıştır.

Bu durumun sürüp sürmeyeceğini kestiremem; ama umutluyum. Bir bilimsel olgu kesinlik kazanmıştır: *dirimsel enerjiyle sağaltım, bütün öbür iyileştirme yöntemlerinin başarısızlığa uğradığı yerde etkisini kanıtlamıştır.* Bu sonuç, göze alınan tehlikeye değmiştir. Böylece dirimsel enerji biliminin kimi temel varsayımları doğrulanmış, kimileri de düzeltilmiştir. İnsan denen canlının dirimsel dizgesindeki temel işlevle ilgili birtakım yeni veriler ortaya çıkarılmıştır; hekimlik ve ruh hekimliği tarihinde ilk kez, zihni karışmış kişilerin yansıtımca çarklarıyla ilgili temel sorular aydınlığa kavuşturulmuştur.

Sağaltım denemesinin üç ayını, her buluşmayı özetleyerek aktaracağım. Her buluşmadan sonra, sağaltımın bellibaşlı ayrıntılarını bir köşeye yazdım ve ilerde genel yasa ve kurallar çıkarabilmek üzere, denemenin ana çizgilerini de başka bir deftere işledim. Olayın, usyarılımlı çıldırmanın belirtileri ve bu belirtilerin yorumlanması açısından hiçbir yeniliği yoktur. Yenilik, hastanın dirimsel enerjiyle sağaltıma gösterdiği tepkidedir. Bu tepki, bildiğimiz usyarılımı işlevleri arasındaki bilinmeyen ilişkileri ortaya çıkardı, genel olarak insan dirimbiliminin kavranması için tanınması gereken dirimsel dizgenin derinliklerine yeni bir ışık tuttu.

Hastanın Bedensel Yapısı

İlk bakışta, zihni karışmış birine benzemiyordu. Hastalık belirtileriyle kişisel deneyimlerinden mantıklı ve tutarlı biri gibi sözediyordu. Davranışının altında sürekli bir rahatsızlık var gibiydi; insana

hiç de doğal gelmeyen ateşli bir konuşması vardı. Çok zeki olduğu seziliyor, en güç sorulara uzmanca karşılık veriyordu; ruh hekimliği terimlerini avucunun içi gibi biliyor, bütün terimleri yerli yerinde kullanıyordu. Nicedir, benliğinin derinliklerinde duyduğu coşkuları anlayabilecek bir hekimle konuşmayı arzuladığını, öbür ruh hekimlerinin çoğununsa kendisini «kaçık» saydıklarını söyledi. Zihni karışmış kişilere özgü, azıcık puslu, dalgın bakışları vardı. Zaman zaman kafası bulanıyor, ama hemen kendini toparlıyordu. Konuşma uzadıkça, kimi konulara değinmekten hiç hoşlanmadığı göze çarpıyordu. Garip ve alışılmamış deneyimler yaşayıp yaşamadığını sorduğum zaman, bakışları «kardı» ve bana: «Ürkütücü güçlerle bağlantım var, ama şu an, burada değiller!» dedi.

Bu konunun altında büyük coşkuların yattığı besbelliydi, onu derinleştirmekten vazgeçtik. Ayrıca, hastanın asıl durumunu «gizlediği», perdelediği de görülüyordu. Bununla birlikte bana dirimsel enerjiyle sağaltıma hazır olduğunu söyledi. Bu sorunu incelemişti, iyi yolda olduğuma inanıyordu.

1. Buluşma

Bütün çabamı kişilik zırhıyla kişiliğin savunulma biçimlerinin incelenmesine harcadım. Hasta bana bu buluşma sırasında ilk görüşmemizden daha törenci gözüktü. Dirimsel enerjiyle sağaltımın temel ilkesini iyi kavramıştı. Yıllardır, insanların çoğunda bir zırh bulunduğunu, dolayısıyla «her şeyi duyup bilen» usu yarılmış kişinin iç dünyasını anlayamadıklarını biliyordu. «Ürkütücü güçler» konusunda birkaç şey daha öğrenmek istedim, ama o konuşmaya yanaşmadı. «Bunların benim iç gereksinmelerimle uzaktan yakından ilgileri yok!» diye ekledi. Böylece, tartışmamızın anlamını çok iyi kavradığını gösterdi.

Dışardan bakıldığında, *hemen hiç soluk almıyormuş gibiydi.* Göğsünün incelenmesi, zorlanımlı sinir hastalarında görüldüğü üzere *kaskatı olmayıp* tersine yumuşak olduğunu ortaya vurdu. Sonradan, başlangıç dönemindeki usyarılımlarını işte bu göğüs yumuşaklık ve devingenliğinden tanıyacaktık. Araştırmaları bu yönde derinleştirip dirimsel bir hastalık olan usyarılımında göğüs zırhının bulunmayışının ne kertede salt bu hastalığa özgü olduğunun saptanması ilginç sonuçlar verebilir.

Göğsünün yumuşaklığı olağan göründüğü hâlde *soluk alıp vermiyormuş* izlenimi veriyordu. Aslında, hastanın soluması öylesine hafifti ki, solumuyormuş gibi geliyordu. İşitilir bir sesle soluk alıp vermesini istediğim zaman buna yanaşmadı; sonradan, böyle soluk *alıp veremediğini* saptayacaktım. Solunumu boyun halkalarından birinde takılıp kalıyordu sanki.

Birden kıpırdanmaya, tavanı ve duvarları kaygılı bakışlarla kolaçan etmeye başladı: «Gölgeler var!» diye mırıldandı. Ansızın, sağ eliyle, göğsünde haç çıkardı: «Kutsanmış bir insanım ben... 'gizli güçler' dolaşır içimde; istediğim zaman çağırır, istediğim zaman geri gönderirim onları; gizli güçler beni severler...»

Bu güçlerin kendisini adam öldürmeye itip itmediklerini sordum. Hemen karşılık vereceksiniz bu soruya, diye ekledim. Deneyimi sonuna dek götürebilmek için, «gizli güçler» konusunda her şeyi öğrenmemiz gerekiyordu. «Gizli güçler»in ondan kendisi ya da başkası üzerinde bir eyleme girişmesini istedikleri an bunu bana bildirmeye söz vermesini istedim. Hemen beni uyarmaya söz verdi; sesinde tam bir içtenlik vardı. Bunun üzerine, gizli güçlerin zaman zaman kendisinden birilerini öldürmesini istediklerini itiraf etti. Günün birinde, kadının birini bekleme yerinden tren yoluna itmeyi şiddetle arzulamıştı.

Daha bu tümceyi bitirmeden aklı başka yerlere uçtu; artık sorularıma dikkat etmiyor, bin parçaya bölünmüş gibi duruyordu. Yalnızca birtakım tutarsız, anlaşılmaz şeyler mırıldanıyordu. Ancak: «döneklik ettim... gizli güçler... ne dedim ben?» sözlerini yakalayabildim.

Çok sıkı bağlı bulunduğu anasından ölesiye nefret ettiğini yakınlarından öğrenmiştim. Zihninde, «adam öldürme», «aybaşı kanaması», «ana» tasarımları sımsıkı birbirine bağlıydı. Öldürme gereksinmesi, bir bakıma, «gizli güçler»le ilgili yaşantısına ve bu «güçler»e döneklik etmesine bağlanıyordu.

Hasta, bir süre sonra zihnini toparladı, olağan tutumuna döndü.

2-5. Buluşmalar

Bundan sonraki dört buluşma boyunca, usul usul zayıf soluk alışına saldırmayı denedim. Burada, kas zırhından ötürü soluk alamayan sinir hastasındaki gibi, göğüs halkasının kırılması söz konusu değildi: gerçekten de, *ortada zırha benzer bir şey yok gibiydi.* Bütün so-

run, alınıp verilen havayı gırtlaktan geçirebilmekteydi. Derin soluk aldırmaya çalıştığım zaman, bütün enerjisiyle buna karşı çıkıyordu. Bana öyle geliyordu ki, solunum işlevini herhangi bir zırhın kıpırtısızlığı kösteklemiyor, kızın kendisi *bilinçli, yaman bir çabayla* solunumuna ketvurtuyordu. Ayrıca, vücudunun bu çabadan ötürü müthiş acı çektiğini, ama kızın bunu algılamadığını sanıyordum.

Solunumunu canlandırma girişimlerimin hepsine müthiş sinirlenerek tepki gösterdi. Sıradan sinir hastası bu girişimlere ya hemen hiç tepki göstermez, ya da acı acı sırıtırdı. Bizim hastaysa, tersine, büyük bir iyiniyet gösteriyor, çabalarımı desteklemek için elinden geleni yapıyor, ama tam ereğe yaklaştığımızda amansız bir korkuya kapılıyordu; kaygı gırtlağına sarılıyordu, daha doğrusu kaygı ve «gizli güçler»in verdiği korku; onları çevresinde, burnunun dibinde, duvarlarda, tavanda, sedirin altında falan duyuyordu. Aynı kaygının kendisini bana, yâni güvendiği biricik hekime doğru ittiğini söyledi. Neden sözettiğimi anlamasına kitaplarının yardım ettiğini sözlerine ekledi.

Bunun üzerine, kaygılı olduğu zaman derin soluk aldırma girişiminden vazgeçtim. Bununla birlikte, iyileşebilmesi için aşması gereken en ciddi hastalık belirtilerinden biri olduğunu da söyledim; bu konuda bana yardım etmesi gerekliydi, bunu başardıktan sonra kendisini çok daha iyi duyumsayacaktı. O da çabalarımı desteklemeye söz verdi; haklı olduğumu sezdiğini, buna zaten nicedir inandığını belirtti.

Ben de şu durum saptamasını yaptım:

Hasta kansu duyumlarına bütünüyle kapalı değildi — ya da bütünüyle kapanamıyordu; kaskatı bir zırha bürünmüş sinir hastasıysa bunlara hepten kapalıdır. Dirimsel enerjinin dolaşmasını «çok yakınında», kendi vücudunda duyuyor, havanın ciğerlerine dolmasını önleyerek bunu durdurmaya çalışıyordu. Dirimsel enerjinin vücudunda özgürce dolaşmasını bugüne dek duyup duymadığını söyleyebilecek durumda değildim. O yalnız «birtakım güçler»in *saldırıya geçtiğini* duyumsamış, ama *bu güçleri kendi gücü gibi algılayamamıştı hiçbir zaman;* o yalnız bu «güçler»e, gizli bir göreve «adandığını» sanıyordu. Ama bu görevin niteliğini bana söylemeye yanaşmıyordu.

Hastaya sızlanmalarını ciddiye aldığımızı, kendisini bir «kaçık», bir «toplum düşmanı» ya da «aktöre duygusundan yoksun biri» saymadığımızı anlatmak, usu yarılmış kişilerle ilişkilerde gözeteceğimiz ana kuraldır (bu kural ruh hastası olmayan insanlar için de geçerlidir). Hastasının *koşulsuz* güvenini kazanamadığı, sıradan kişileri şaşırtacak

ve sarsacak nitelikte olsalar da hasta, hekimin, sözleriyle duygularını anladığına inanmadığı sürece, ruhçözümcünün bütün emekleri boşa gidecektir. Bizi öldürmeye kalksa bile, zihni karışmış kişiye *derin* bir anlayış göstermemiz gerekir. Bu, coşkularına kesinlikle egemen olamayan ruh hekiminin dirimsel enerjiyle sağaltıma girişmesini yasaklayan *vazgeçilmez* koşuldur. Aşağıdaki durum bildirisi bu ön-gerçeği doğrulayacaktır.

6. Buluşma

Boyun zırhını kırmak üzere giriştiğim yarım saatlik yorucu çabadan sonra, ilk nefret parıltısıyla karşılaştım; nefret gösterisi sessiz gözyaşlarıyla sona erdi; bunun ardından, hasta büyük bir kaygı nöbetine yakalandı, dudakları, omuzları ve kimi göğüs kasları titremeye başladı.

Kural, bu gibi durumlarda, bir sürü coşkunun iç içe geçmesiyle karşılaşınca, onların birbirinden ayrılmasını gerektirir. Bunu sağlayabilmek için, «en üstteki» coşkudan, daha derinde yatan coşkulara siperlik edenden başlanır, öbürleri «sonraya bırakılır». Dolayısıyla, ben de hastamın öfkesini köstekleyen gözyaşlarını körükledim: birkaç dakika ağlayıp üzülmesine izin verdikten sonra, öfkesini kapıp koyvermesini, gerekirse yattığı sediri yumruklamasını istedim. *Eğer hasta, özellikle usu yarılmış kişi, hekimle kusursuz bir bağıntı kurmamışsa, son derece tehlikeli bir yoldur bu.* Hekimle hasta arasındaki ilintinin sürekliliğini sağlamak için, hastaya, hekim "yeter" dediği an öfke gösterisine son vermesi gerektiği anlatılmalıdır. Bu yüzden, duygusal boşalımın yeterli olup olmadığına, girişilen işlemin denetimini yitirip yitirmediğine karar vermek hekime düşmektedir. Ancak deneyimli dirimsel sağaltım uzmanları girişebilir bu işe. Bu nedenle, dirimsel enerjiyle sağaltımı az tanıyan hekimlerle usu yarılmış kişiler üzerinde yıllarca çalışmamış dirimsel sağaltım uzmanlarını uyarıyorum. Zihni karışmış kişiler söz konusu olduğu zaman öfke yoluyla enerji boşaltımından vazgeçemeyiz; böyle denemelereyse, daha az coşku yüklü durumlarla karşılaşarak elde edilmiş deneyimler olmadan kalkışamayız.

Altıncı buluşmanın sonuna doğru, hasta, azıcık rahatlayacak kadar coşkuyu açığa çıkarmıştı. Kendini bu denli rahat duyumsamasına şaşar gibiydi ve gözyaşları içinde bana teşekkürler etti. Ömründe ilk kez «herkesin kendisine baktığı» saplantısının salt kendi imgeleminden

geldiğini seziyordu (sürekli izlenip işkenceye uğratılma saplantısının akılsal yanı üzerinde ilerde duracağız). Büyük bir içtenlikle bana açıldı. O arada, kendini bildi bileli hani şu «gizli güçlerin etkisi»yle boğuştuğunu söyledi. Gerçek yaşama bağlanmakta büyük güçlük çektiğini algıladı; uzun yıllar, özellikle erginlik döneminde, kendini hep bir uçurumun üstünde asılı duyumsamıştı. «Gizli güçler»in verdiği korku ile «güçler»e duyduğu sevgi çatışınca hep dengesini yitirmişti. *Birilerini öldürme içtepileri*'nin hep böyle sarsıntı anlarında kendilerini gösterdiklerini itiraf etti.

Yıkıcı içtepilerinin ansızın boygöstermesi olasılığı karşısında duyduğum tasayı kendisine açmanın sırası olduğuna karar verdim. Dediğimi hemen anladı ve usu yarılmış kişilerinkine hiç benzemeyen bir bakışla, kendisinin de nicedir bundan korktuğunu söyledi. Usu yarılmış kişilerle ilgili deneyimlerimin bana, pek çok hastanın, hastalığın ilk evrelerinde yıkıcı ve öldürücü içtepilerle boğuştuklarını gösterdiğini anlattım. Yıkıcı eğilimlere karşı en iyi koruma biçiminin hastayı alıp bir akıl hastanesine yatırmak olduğunu kabul etti. Nitekim, kendisi de bu gibi durumlarda akıl hastanelerine sığınmıştı. Bakımevinde kendini daha güvenlikte saymıştı, çünkü yaşam kendisinden hiçbir iş beklemiyordu, kendisi de hiçbir görevi yerine getirecek durumda değildi. Bakımevinde kimseyi öldüremeyeceğini biliyordu; ancak, hastanedeki yaşamın kendisine en küçük bir yarar sağlamadığını da biliyordu. Dört duvarla çevrili hasta odasında durumunun her saat kötüleştiğinin, bu yaşama biçiminin içini sıkıntı ya da öfkeyle doldurduğunun bilincindeydi. Hastaneye yatırılmış öbür insanlara duygudaşlıkla bakıyor, ama bu, yaşamlarından tiksinmesini engellemiyordu. Açıkgörüşlü anlarında, bir sürü ruh hekiminin ikiyüzlülüğünü, yüzeyselliğini, anlayışsızlığını, yöntemlerinin kabalığını, yaptıkları haksızlıkları açık seçik görüyordu. Kısacası, «gizli güçler» gözükmedikleri ya da «fazla baskı yapmadan» gözüktükleri zaman alabildiğine açıkgörüşlü bir insandı.

Sağaltımı sürdükçe, son derece önemli gözüktüğü için, bütün dikkatim tek bir soru üzerinde toplanmaya başlıyordu:

HABİRE KAFASINI KURCALAYAN VE BÜYÜK BİR BAĞLILIKLA SEVDİĞİ «GÜÇLER» ACABA HAZZIN VÜCUTTA DOLAŞMASININ YARATTIĞI DUYUMLAR MIDIR?

EĞER ÖYLEYSE, (KENDİNİ ONLARA «ADADIĞI»NA GÖRE) NEDEN ONLARDAN KORKMAKTADIR? VÜCUDUNDAKİ

HANGİ DÜZENEK HAZZIN DOLAŞMASINI KÖSTEKLEMEKTEDİR? KÖSTEKLENEN KANSU AKIMLARI NASIL OLUP DA «KÖTÜLÜK GÜÇLERİ»NE DÖNÜŞMEKTEDİR? BU KETVURMAYLA USYARILIMI SÜRECİ ARASINDAKİ İLİNTİ NEDİR?

Dolayısıyla, bu soruya yanıt getirecek işlevlere çevirdim yüzümü. Köstekleme çarkının bir bakıma boyundaki halkalardan birine, kızın çektiği solunum güçlüğüne bağlı olduğunu sanıyordum: *göğsünün esnekliğine karşın doğru dürüst soluk alıp veremiyordu.*

7 Buluşma

Yedinci buluşma sırasında, bir önceki buluşmada tanık olduğum denetimli ölüm nöbetinin rahatça ve özgürce soluma gereksinmesini iyice artırdığı açıkça ortaya çıktı. Bu dediğimin doğruluğuna inanabilmek için, havanın boğazında, gırtlağında ve soluk borusunda rahatça dolaşmasını *engellemek üzere* giriştiği umutsuz çabalara bakmak yetişiyordu. Ben de onu derin soluk alıp vermeye çağırdım, bunun için usulca göğsüne bastırarak ona yardım ettim. Derin soluk alıp vermeyi kabul etti, ama az sonra kendinden geçti. Çağrılarıma karşılık vermiyor, gözünü dikmiş tavana bakıyordu; bir sanrıya kapılmış gibiydi. Bacakları zangır zangır titriyordu, omuz kaslarında aşağı yukarı otuz dakika küçük çırpınmalar oldu.

Canı yansın diye oldukça sert çimdikleyerek onu kendine getirebildim. Yavaş yavaş aklı başına geldi. Gözle görülür derecede sarsılmıştı; gerçekten orada olduğuna inanabilmek için, parmaklarıyla birkaç nesneye vurdu. Sonra elimi yakaladı, ağlamaya başladı: «Ah! Geri gelmek istiyorum, geri gelmek istiyorum...» dedi. Böyle on dakika ağladıktan sonra: «Daha bütünüyle geri dönemedim... nerdesiniz?... Tanrı'nın yanında mı?... Ona İblis'e teslim olup olamayacağımı sordum... İblis sizsiniz...» Sorularıma karşılık, «gönül gözüyle birşeyler görmediğini, yalnız (gizli güçlerle) birkaç kez bağıntı kurduğunu» söyledi. Bacaklarıyla omuzlarındaki titremeyi algılamıştı; sesimi işitmiş, ama kendini «çok uzak» duyumsamıştı; ömründe ilk kez, gittiği yerden «çabucak dönememiş»ti. Öyle uzun sürmüştü ki bu seferki!... «Nerdesiniz? İzin verin de ellerinizi tutayım... Burada bulunduğuma emin olmak istiyorum...»

Ellerime yapıştı, duvarlara, tavana güvensiz gözlerle baktı. Alabildiğine bitkindi, sağaltımdan sonra, ancak bir saatta toparlandı.

Ertesi gün gelmeşini, konuşmak isterse daha önce telefonla aramasını söyledim.

8. Buluşma

Bir gün önceki olaylardan sonra, kendini müthiş yorgun duyumsamış, eve döner dönmez yatmıştı. Beni görmeye geldiğinde, dingin ve erinçli bir hâli vardı, gözleri pırıl pırıldı. Boğazındaki zırhın kırılması işini bir yana bırakıp onu dün kaldığımız noktaya döndürmeyi kararlaştırdım. Bu da bir kuraldır: zırhı gevşetirken hiç acele etmemek, yavaş yavaş, adım adım, bütün önlemleri alarak ilerlemek gerekir. Hastanın iç dünyasında olup biteni *doğru olarak* kavramadan, hasta elde edilen duruma *alışmadan* dirimsel-bedensel katmanların daha derinlerine inmemek gerekir. Bu kural dirimsel enerjiyle yapılacak bütün sağaltımlar için geçerlidir, ama zihni karışmış kişiler için özel bir önem taşır. Buna kulak asılmazsa, iyileştirme sürecinin bütünü gözden kaçırılabilir, hasta büyük bir tehlikeye atılabilir. Zırhta açılan ilk gedikten sonra kendilerini biraz daha iyi duyumsayan kimi hastalar hekimi daha hızlı gitmeye, kendilerini daha sık görmeye zorlar. Bu dileklere boyuneğmemek gerekir. Zırhta belli bir gevşeme sağlandıktan sonra, vücudun kendine çekidüzen vermesine, beliren coşkuları sindirmesine izin vermeliyiz. Kısacası daha sonraki saldırıları başlatacağımız siperleri iyice sağlamlaştırmalıyız; zırh kalıntılarının vereceği belli rahatsızlıklar yeni atılımlar için gereklidir. Hele ilk başarılardan sonra «zincirden kurtarıldıkları»nı, «günahlarının bağışlatıldığı»nı, «esenliğe kavuşturuldukları»nı sanan hastaların yarı dinsel, gizemsel umutlarına karşı sıkı basmak zorunludur. Zırhın gevşetilmesinden sonra insanda büyük bir rahatlama duyumunun belirdiğine kuşku yoktur. Ama bu rahatlama, daha alt katmanlarda yatan dirimsel-bedensel gerçekliği gözden saklayabilir. Dolayısıyla, ilk bedensel boşalma kaygısı belirtileri ortaya çıkana dek alabildiğine sakınımlı davranmak gerekir. Özdevingen kansu çırpınmalarının verdiği köklü korku su yüzüne çıkarılıp aşılmadıkça sakınımı elden bırakmamak zorunludur.

8. buluşma sırasında, hasta ruh hekimiyle işbirliği yapmaya pek yatkındı; daha az kaygılıydı, kas titremelerine daha iyi dayanıyordu; ama olup biteni hâlâ güvensiz bakışlarla izliyor, dizginleri elinden kaçırmamak için «tetikte bekliyor», bir gün önceki duruma düşüp kendinden geçmemek için sürekli çaba harcıyordu.

Sağaltımın herhangi bir ânında kendini gösterebilecek bu güvensizlik ortaya vurulmadıkça, hekimin sakınımı elden bırakmaması gerekir. Usu yarılmış kişi, öbür sinir hastalarından daha açık sözlüdür, güvensizliğini hiçbir zaman gizlemez. Sinir hastalarında bu güvensizliği dostluk ve çelebilik gösterilerinin altında yakalamayı bilmek zorundayız. Benim hastaysa küt diye sordu: «Size güvenebilir miyim? Ah, bir güvenebilsem size...» Sonra, gözlerinde müthiş bir yılgıyla ekledi: *«Alman casusu musunuz?»*

Kısa bir süre önce, acunsal yaşam enerjisinin araştırılmasını Almanlar (ya da belki Ruslar) yararına casuslukla karıştıran F.B.I. görevlileri («düşman bir ülkenin uyruğu» diyerek) Birleşik Devletler'in savaşa girişinden sonra beni tutuklatmışlardı. Tek bir sorgulamanın ardından koşulsuz bırakılmış olmam hastama hiçbir şey anlatmıyordu. Onun için önemli olan, tehlikeli etkinliklerde bulunmamdan kuşkulanılmış olmasıydı: her şeyden, özellikle de kendi duygularından ölesiye kuşkulanan ruh ve sinir hastalarının başlıca özelliğidir bu. Hastanın —kendi deyimiyle— «gizli güçler»le başedebilmek için yardımıma, dolayısıyla bana güven duymaya gereksinmesi vardı. Ben de kendisine Alman ya da Rus casusluk örgütü yararına çalışmadığımı, hiçbir zaman casusluk yapmadığımı söyledim. Bunun üzerine o da bana, herkesin kendi doğasına ve kişilik yapısına göre düşündüğünü, F.B.I. görevlilerinin anlayamadıkları her şeyi casusluk saydıklarını söyledi. Onunla tam bir görüş birliği içindeydim ve zihni karışmış kişilerin anlayışları konusundaki kanımın doğruluğunu bir kez daha saptıyordum. Usu yarılmış kişiler, açıkgörüşlü anlarında, bireysel ve toplumsal sorunları bütün öbür kişilik türlerinden çok daha iyi kavrarlar. İlerde, usu yarılmış kişilerin açıkgörüşlülüğünün bizim çağdaş toplumda varlıklarını tehlikeye düşüren bir öge olduğunu göreceğiz.

Hastamın, ertesi gün, «Devlet Hastanesi»nde denetleme bakımına gitmesi gerekiyordu. Kendisini inceleyecek ruh hekiminden hiçbir şey saklamamasını salık verdim, ama belki açıklamalarından hiçbir şey anlamayacağını da söyledim. Neyse ki ruh hekimi o zararlı mı zararlı elektrik vericilerden değildi. Hasta, bakımevinden hem sinirlenmeden, hem de yüreğine su serpilmiş olarak ayrıldı.

8. Buluşmanın Özeti

1) Hasta, yere serilmemek için dört elle sarıldığı gerçeklik konusunda alabildiğine duyarlı olduğunu gösterdi.

2) «Gizli güçler»i anladığım ve «onlarla bağıntılı» olduğum için benden yardım göreceğine inanıyordu.

3) «Gizli güçler»le ilintisi bulunduğundan kendini herkesten üstün sayıyordu. Sonunda dile getirdikleri, simgeledikleri şey ne olursa olsun, «gizli güçler»le bağıntısı göz önünde bulundurulursa, «olağan insan»ın dünyasına yönelttiği eleştiri hem yerindeydi, hem de alabildiğine akılsal.

4) Kişilik zırhı, sıradan sinir hastasınınkinden tamamlanmamış ve yüzeysel oluşuyla ayrılıyordu. Göğsü yumuşaktı, ama derin soluk alıp veremiyordu. Zırhının zayıflığından ötürü, iple bir uçuruma sallandırılmış sanıyordu kendini. «Öte yan»da, hem *«şeytanst»* hem *«çekici»* saydığı «gizli güçler» vardı.

5) Vücudundaki dirimsel enerji akışının yarattığı erime duyumu «gizli güçler» konusunda kafasında canlandırdığı düşünceye sıkı sıkıya bağlıydı, ama bu güçleri duvarlarda, tavanlarda arıyordu. Tam anlamıyla yere serilme korkusu, bir bakıma, onu bu «gizli güçler»e bağlıyordu.

6) Duvarlarda ve tavanda dolaşan «güçler»i iç dünyasında algılayışı benim için bilmecenin ta kendisiydi: burada, «yansıtma» sözcüğü hiçbir şeyi açıklamıyordu.

2. «GİZLİ GÜÇLER»

Hasta «gizli güçler»i çok iyi tanıyordu. Ayrıntılı olarak betimledi onları bana. Onlara yüklenen niteliklerin kimisi genellikle doğaüstü bir güce: *Tanrı*'ya yakıştırılanları anımsatıyordu; kimi niteliklerse daha çok beyni bin bir hınzırlıkla dolu, dümenci, kurnaz, baştan çıkarıcı şeytanı akla getiriyordu. «Gizli güçler»in birinci nitelikleri hastaya güven ve korunma duygusu veriyor, «kendini bu güçlere adadığı»nı söylüyordu; ikinci niteliklere gelince, kendini bunlardan koruması gerekiyordu; o zaman «gizli güçler», örneğin adam öldürme gibi kötü niyet ve eğilimlerin canlı simgesi olup çıkıyordu. «Gizli güçler»in bu iki-değerliliği sağaltım ilerledikçe belirginleşecekti.

Sağaltımın bu evresindeki varsayımım şöyleydi: «gizli güçler» tek ve aynı coşkusal oluşum içinde hem «İYİ»yi, hem de «KÖTÜ»yü simgelediklerine göre, birbirlerine tam anlamıyla ters iki deneyime ayrılmalarının KİŞİLİK YAPISININ BİRBİRİNE KARŞIT İKİ DURUMUNDAN gelmesi gerekir; bu iki durum birbirini dışlamaktadır,

bağdaşmaları olanaksızdır. Başka bir deyişle, hastanın kişiliğinin ikiye yarılması işte bu uyumsuzluktan geliyordu; iki coşkusal yapı örgensel yapının işleyişine sırayla egemen oluyordu. Usu yarılmış kişinin tersine, *olağan insan* bu çelişik yapılardan birini bütünüyle baştırmayı başarmaktadır. Dolayısıyla, *olağan insan*'da kişiliğin ikiye bölünmesi gizli kalmaktadır. Tanrı ve İblis'te ortaklaşa bulunan işlev ilkesi, *vücudun dirimsel-bedensel işleyişinin temeli, yâni «dirimsel merkez»*dir; bu işleyişin en anlamlı belirtisi kansu dolaşımı ve bunun öznel dünyada sevişme sırasında «erime duyumu» ya da kaygı ve nefret biçiminde algılanmasıdır. Bu savlar, ilerki gelişmelerle doğrulanacaktı.

9. Buluşma

Hasta, 9. buluşmaya tam bir eşgüdüm içinde, sevinçle geldi. Bir gün önce hastanedeki ruh hekimini görmeye gitmişti. Ruh hekimi beni «parlak» bir hekim saydığını söylemişti. Hastam ona, uyguladığım sağaltım yöntemini «buhar basıncını azaltma» diye betimlemişti. Devlet hekimi de bana gelmeyi sürdürmesini salık vermişti. Bu öğüt hastanın umutlarını sağlamlaştırmıştı, çünkü bilindiği gibi başlangıçta dürüstlüğümden kuşkulanmıştı («Alman casusu musunuz?»)

İşlevsel açıdan ele alırsak, solunumu hemen hemen olağanlaşmıştı; bakışları her zamanki gibi «puslu» değil, ışıl ışıldı. Ruh hekimiyle görüştükten sonra kendi kendini cinsel olarak doyurmayı arzuladığını söyledi. Deneyimsiz ruh hekimi bu «başarı»dan kıvanç duyardı. Bense, en büyük güçlüklerin şimdi başladığını biliyordum.

Gerçekten de, düzeni bozulmuş bir vücut işlevsel enerjisini kolayca artırabilir ve bu canlanmadan sevinç duyabilir, zırhının görece gevşetilmesinden sonra beliren gerilim değişikliğini sağlıklı vücuttan daha iyi duyabilir. Ancak, dirimsel enerji dizgesi, düzenli boşalım sağlanmazsa, enerji düzeyini yeniden yükseltebilir. Birikmiş dirimsel enerjinin boşaltılmasının en iyi yolunun sevişme sırasında bedensel boşalma çırpınmalarının vücutta özgürce yayılmasına izin vermek olduğunu görmüştük. Eğer doğa, bedensel boşalma çırpınmalarının özgürce yayılmasını sürekli bir kas zırhının bulunmayışına bağlamasaydı, akıl sağlığı sorunu çok daha kolay çözülürdü. Bu durumdan biz bilimadamlarıyla hekimler sorumlu değiliz; bizler yalnızca onu bulup ortaya çıkardık ve betimledik.

Hastam, kendisini bekleyen tehlikeleri sıradan bir sinir hastasından çok daha iyi görüyordu. «Gizli güçler»in «yeni bir saldırı»ya geçmekten kaçındıklarını, ama «kurnaz» olduklarına göre, er-geç ortaya çıkacaklarını söyledi. «Gizli güçler» geri gelirse, kendisini yüzüstü bırakıp bırakmayacağımı sordu. Dirimsel enerjiyle sağaltımın bütün evrelerini öğrenmek istiyordu. Sorularında büyük bir kavrama yeteneği ve konuya yakınlık seziliyordu. Ayrıca, dünyadaki «herkesten üstünolma hâli»nden vazgeçip geçmemesi gerektiğini, topluma yararlı bir birey olup olamayacağını da merak ediyordu. Bu sorular, bu gibi olayların önünü arkasını bilmeyenlere garip gözükebilir.

Usu yarılmış kişi doğanın ve toplumun işlevlerini *olağan insan*'dan daha iyi kavrar, bu işlevlerle çok daha sıkı bağlar kurar. Dolayısıyla, kendi bilgilerinden ve bağıntılarından yoksun sıradan insandan üstün görür kendini. Bundan ötürü de, usu yarılmış bir kişinin «topluma yararlı bir birey», yâni *olağan insan* olabilmek için üstünlüğünün bir bölümünü gözden çıkarmaya katlanmasını anlamak kolaydır. Oysa, zihni karışmış kişinin üstünlük duygusunda epeyce akılsal yan vardır. Usu yarılmış kişi, anlama yeteneği açısından, genellikle *olağan insan*'dan epey üstündür; bu gözlem «suça yatkın kişilik» için de geçerlidir. Ancak, iki parçaya bölünmeden ötürü, anlağı (zekâsı) rahatça açılıp çiçeklenemez. «Üstün yetenekli kişiler»de görüldüğü üzere, akılsal-dirimsel etkinliklerini kesintisiz sürdüremez.

Bunu fırsat bilip onu ilerki tehlikeler konusunda uyardım. Şimdi duyduğunun sıradan bir rahatlama olduğunu, «gizli güçler» saldırıya geçerse büyük bir korkuya kapılabileceğini söyledim. Dediğimi çok iyi anladı ve ilerki olaylar sırasında benimle bağlantı kurmaya söz verdi.

Aşağıda betimleyeceğim olaylar, ele aldığımız olayı (ve benzerlerini) doğal *dirimsel enerji* işlevleri ve bunların *dirimsel bozuklukla kösteklenmesi* açısından kavrayamayanlara yüzde yüz anlaşılmaz gözükecektir. Önceden uyarılmamış gözlemci bunları «kaçık birinin» davranışları sayacak, «anlaşılmaz», «tehlikeli» ve «topluma aykırı» diye nitelendirecektir. Yapılacak en iyi işin, hastayı bir akıl hastanesine kapatmak olacağını söyleyecektir. Bu gibi davranışların tehlikeli ve topluma aykırı olduklarını, hastanın bakımevine kapatılmasını haklı çıkardıklarını ben de kabul ederim. Ama onlara «anlaşılmaz» nitelemesini yapıştırmam ve hastaneye kapatılmak şöyle dursun, baştacı edilip onurlandırılan zorbalarla savaş kışkırtıcılarının davranışlarından

daha çılgınca bulmam! Bundan ötürü de, usu yarılmış kişilerin daha az kudurgan «çılgınlığı»na kızamam. Doğrusunu söylemek gerekirse, olabilecek en kötü şey bu hastalardan birinin kendini ya da başka birini öldürmesidir. Ama milyonlarca kişiyi «bilmem ne onuruna» ölüme göndermeyecektir, ahmakça «siyasal öğretisi»ni doğrulayıp kendini doyurmak üzere milyonlarca suçsuz insanı kurşuna dizdirmeyecektir!

Kısacası, akılcı olmaya çalışalım; o düzmece erdemimizi bir yana bırakalım. Yeryüzünde usu yarılmış kişiye böylesine acımasız davranıyor, *acımasız olağan insanı* böylesine çılgınca onurlara boğuyorsak, bunun sıradışı bir nedeni olmalıdır.

10. Buluşma

Yukarda açıkladığım tutum bizim hastanın canını kurtardı! Aynı tutumun, *toplumsal ölçütlere uygun insan* kendilerine şu ünlü «elektirik verme yöntemi»ni uyguladığı için çoktan modası geçmiş akıl hastanelerinde çürüyüp giden binlerce suçsuz insanın canını kurtaracağından eminim; «elektrik verme» konusunda söylenecek en hafif lâfsa, üzerinde hiç düşünülmemiş, boşuboşuna yaygınlaştırılmış, gözü kör bir yöntem olduğudur. Hastam, bütün gün müthiş rahat davrandı. Soyunduğu zaman, göğüs kemiğinin üzerinde, bıçakla çizilmiş, 6 santim uzunluğunda, 4 santim genişliğinde *bir haç* bulunduğunu gördüm. Bir gün önce, «bilinçli bir gerekçe olmaksızın» girişmişti bu işe: «Bir bakıma bunu yapmam gerektiğini sandım», diye açıkladı. Kendini müthiş «baskı altında» duyumsamıştı; «Küçük bir kapakçık açmalıyım, yoksa patlayacağım.»

Deneyimli dirimsel sağaltım uzmanı boyun halkasının alabildiğine kasılmış, solgun ve kıpırtısız olduğunu daha ilk bakışta anlardı. Yüzünden çılgınlık okunuyordu, hemen hemen mosmordu. Boğazındaki kilitlenmeyi açabilmek için, kusma tepkesi yaratarak, derin soluk aldırarak, tam on dakika çalışmam gerekti. Boğazındaki kilitlenme kırılınca, sessizce ağlamaya başladı. Daha sesli ağlaması için yaptığım çağrılar yanıtsız kaldı. Sinirceli dirimsel bozukluklarda şu görüngüye sık sık rastlarız: ağlama nöbetinin yarattığı duygulanım öylesine güçlüdür ki, hasta kendini bırakıp hıçkıra hıçkıra ağlayamaz. Genellikle, bu görüngü müthiş bir öfkeyi gizlemeye yarar. Hasta kendini bıraksa, hıçkıra hıçkıra ağlasa, birini öldürmüş gibi olur.

Bu zırh, genellikle, hastanın küçükken bilmem hangi sözü edil-

mez kusurdan ötürü cezalandırılmış olmasından gelir. Bizim kızın anası da kocasından nefret ediyor, onu gebertmek, nasıl olursa olsun ondan kurtulmak istiyordu, ama adam çok güçlü, kadınsa herhangi bir şeye kalkışamayacak kadar güçsüzdü. Dolayısıyla, o zamanlar üç-dört yaşında olan çocuğu, gürültü yapıyor, sokakta oynuyor ya da buna benzer çocukça işlere girişiyor diye cezalandırıyordu. Bu türlü haksız davranışlara gösterilecek doğal tepki son derece haklı bir öfkedir; ama çocuk öfkesini dışarı vuramaz, onun yerine ağlar; oysa ağlamak da «yasak»tır: «İyi yetişmiş çocuklar ağlamaz, duygularını açığa vurmaz!» İnsanlığı cennete ya da cehennemin dibine götürecek olan «büyük atom uygarlığının» eşiğinde, yirminci yüzyılda küçük çocuklarımıza verdiğimiz eğitim budur işte... YANITLANMASI GEREKEN BİRİCİK SORU, İNSANOĞLUNUN, ANALARLA BABALARIN BU SUÇLU TUTUMUNUN SON KALINTILARINI ORTADAN KALDIRMAYI BAŞARIP BAŞARAMAYACAĞIDIR: HEKİMLERİMİZ, EĞİTİMCİLERİMİZ VE GAZETECİLERİMİZ SAVSAKLAMALARDAN, ÖLÇÜLÜLÜKTEN VE OKULCU «NESNELLİK»TEN VAZGEÇİP BU CANALICI SORUNA PARMAK BASMA, SÖZ KONUSU TUTUMUN ZARARLARINI SAYIP DÖKME YÜREKLİLİĞİNİ GÖSTERECEK MİDİR, GÖSTEREMEYECEK MİDİR?

Bizim hasta da yirmi-otuz yıl hırçın anasının kötü davranışlarının kurbanı olmuştu. Kendini korumak için anasını boğazlamayı düşünüyordu. Bu içtepiler son derece güçlüdür ve ancak gırtlakta beliren, öldürücü nefreti etkisiz kılan güçlü bir kas zırhıyla dizginlenir.

Hasta ansızın, *boğazlamak üzere gırtlağıma sarılıp sarılamayacağını* sordu. Bu istek karşısında hiç sıkılmadığımı, ama biraz ürktüğümü itiraf edeceğim. Sonra dediğini yapmasını istedim. Hasta ellerini *çekine çekine* gırtlağıma dayadı ve hafifçe bastırmaya başladı; birden yüzü aydınlandı, bitkince kendini sedire bıraktı. Şimdi solunumu olağandı. Her soluk verişte bütün vücudu titriyordu. Kanı karşı konmaz bir hızla dolaşıyor, her yanına su yürüyor gibiydi, coşkularının akışını tersine çevirmek üzere sağ bacağını ileri uzatıyordu. Vücudu, zaman zaman arkaya doğru geriliyor, sonra eski hâline geliyordu. Yüzü ağlarken kızarıyor, öfke nöbetine kapıldığı zamansa morarıyordu. Bu durum aşağı yukarı on dakika sürdü. Şimdi artık sağlıksız düşüncelerinin bütün güçleriyle ortaya çıkacaklarını biliyordum. Coşku belli bir sınırı aştıktan sonra, içinden gelen tepkiye ayak diremesini istedim.

Buna, yavaş yavaş dinginleşerek karşılık verdi. Bütün nöbet sırasında eli elimdeydi.

Aklını kaçırmış insanlarla ruh hastası oldukları söylenen kişiler üzerinde yaptığım yirmi iki yıllık çalışma bana bu gibi durumlardan alnımın akıyla çıkmayı öğretti. Bence, ruh hekimi adına layık her insanın aynı şeyi becermesi gerekir. Ancak, bugün pek az akıl hastalığı hekiminin bu gibi durumlara başarıyla göğüs gerecek nitelikte olduğunu öne sürüyorum; dolayısıyla, gerekli araçları sağlamadan, *kimsenin* bu deneyimi yinelememesini salık vereceğim! Uyguladığım yöntemin, başka bakımevlerinde yıkıma yolaçmasının sorumluluğunu taşımak istemem.

Usu yarılmış insanların dünyasını anlamak istiyorsak, başlangıç noktası olarak *toplumsal ölçütlere uygun insan*'ın bakış açısını alamayız, çünkü olağan insan'ın «sağlığı» çok sugötürür. Daha baştan şunu kabul etmeliyiz: usu yarılmış kişi, *akılsal* işlevleri *çarpık biçimde* dile getirmektedir. Dolayısıyla, onu yargılayabilmek için, yaşadığımız «düzenli» dünyanın dışına çıkmamız gerekir; *usu yarılmış kişiyi kendi bakış açısı içinde yargılamalıyız.* Buysa hiç kolay değildir! Ama o çarpık dünyaya balıklama dalabilirsek, önümüzde doğru ve güzellikle dolu, çok geniş bir insan deneyimi alanının uzandığını görürüz. Bizim üstün yetenekli dediğimiz insanların üstün başarılarının fışkırdığı alandır bu.

Neyse, biz hastamıza dönelim:

En küçük bir gözdağı vermeden, tek bir kınayıcı söz söylemeden, göğsündeki haçın neyi gösterdiğini sordum. Burada, başka hiçbir yöntem işe yaramazdı. Kızcağız gövdesini kaldırdı, titremeye başladı, elini boğazına götürdü: «Yahudi olmak istemiyorum!» diye bağırdı (gerçekte Yahudi kökenli *değildi*). Bu yanıtı bana herhangi bir akıl hastası da verebileceğinden, onu zaten Yahudi olmadığına inandırmaya girişmedim; tersine, sözünü çok ciddiye aldım: «Neden?» diye sordum. «Yahudiler İsa'yı çarmıha gerdiler, öyle değil mi?» Bunun üzerine, ikinci haçı karnına çizebilmek için benden bıçak istedi.

Durum pek aydınlık gözükmüyordu. Uzun bir aradan sonra, büyük bir çabayla kendinden geçmeye çalıştığını, ama başaramadığını gördüm. Bir süre sustuktan sonra: «Yine onlarla (gizli güçlerle) bağlantı kurmaya çalıştım... ama becceremedim...» dedi. Ardından ağlamaya başladı. Bu başarısızlığın nedenlerini sordum. «Sanırım üç neden

var: 1) Onlarla çok savaştım. 2) Haç yeterince derin değil. 3) Yahudi olduğum için beni kapı dışarı ettiler» diye karşılık verdi.

Dirimsel-bedensel hâliyle hastalıklı düşünceleri arasındaki ilinti çok açık değildi. Belki sanrıları doğuran dizge eskisi gibi çalışmıyordu, belki ömrünü adadığı «gizli güçler»e karşı kendini suçlu buluyor ve istemli bir özveriyle yeniden gözlerine girmek istiyordu. Hani şu «olağan» dindarlıklarda bu düzeneklere sık rastlarız. Onların dünyasında, «Tanrı»yla bağıntının gevşemesi, lütfunu kazanabilmek üzere yeni özverilere girişilmesini gerektirecektir.

Bizim kız kendini İsâ'yla bir mi sayıyordu acaba?

Sonunda yatışı ve dinginlik içinde evine döndü. Yaşadığımız sahneden sonra neden onu sinir hastalıkları bakımevine göndermedim acaba? Bunu kendi kendime sordum. Yanıtı şöyle: edindiğim deneyimler bana onu hastaneye gönderme girişiminin olsa olsa tehlikeyi arttıracağını, gösterilen güveninse tehlikenin atlatılmasına yardım ettiğini göstermişti. Bütünüyle güveniyordum hastama. Ama tehlike de yabana atılır gibi değildi. Gerçi başkalarına zarar vermeyeceğine inanıyordum, ama kendi canına kıyma olasılığı gözden ırak tutulamazdı. Tıp açısından, bir yapısal değişim sürecine girmiş gibiydi, «gizli güçler»le bağlantı kuramayışı bunu açıkça gösteriyordu. Buysa, sağaltımın bundan sonraki evrimi için olumlu bir kozdu.

11. Buluşma

O günkü buluşmaya müthiş keyifli geldi, gözleri pırıl pırıldı, ama biraz sinirliydi. Uzun uzun konuştu, bir sürü şaka yaptı. Sağaltım açısından, hasta kendini iyi duyumsadığı zaman büyük umutlara kapılmamak gerekir. Dipte yatan öbür çatışkıları ortaya çıkarabilmek için eşelemeyi sürdürmek, hasta üzerinde etkili olabilmek için enerji düzeyini yine yükseltmek gerekir. Ben de bunu sağlamak üzere ona derin derin soluk aldırdım.

Hasta, derin soluk almaya başladığı an, müthiş bir coşkuya kapıldı, yansıtımcalılara özgü biçimde gözlerini sağa sola devirmeye başladı. Kaygı yeniden girtlağına sarıldığından, yine zangır zangır titremeye başladı. Gözlerindeki anlatım değişti: ilkin boş boş bakan gözleri, ansızın elektrikli ısıtıcının akkor haline gelmiş teline takıldı. Kaygıyla kısa bir boğuşmadan sonra: «ŞU SICAKLIKLA GÜNEŞ'İN DE BİRER GÜÇ OLDUKLARINI düşünmek garip doğrusu» dedi;

«ötekiler (yâni 'sahici güçler') *bu* gücü (ısıtıcının ve Güneş'in gücünü) kendilerine yeğlediğimi sanabilirler.»

Neye uğradığımı şaşırmıştım! Bu ne derin düşünceydi, hem de doğruya ne kadar yakın! Okurun, o günlerde hastamın, hiç sözünü etmediğim acunsal yaşam enerjisi konusunda hiçbir şey bilmediğine inanmasını isterim. Ama gözleminde köklü bir doğru gizliydi:

«Gizli güçler» kendi dirimsel enerjisinin çarpık algılarıysa, insan vücudundaki enerjiyle Güneş enerjisi temelde aynıysalar, hastam hatırı sayılır bir bilimsel doğruyu dile getiriyordu! Varlığı, düşsel gerçeklikten vazgeçip kendini öznel gerçekliğine adamak üzere miydi acaba? Gerçeği algılama alanını genişletmek için büyük çaba harcadığı besbelliydi. Bağlandığı «gizli güçler»in yerine daha başka, *doğal* güçlerin getirilmesi, bu yönde atılmış mantıklı bir adım gibi gözüküyordu. Düşsel «güçler», üzerindeki etkilerini yitirmişlerdi besbelli, nitekim, şu sözünden açıkça bu anlaşılıyordu: «Ayrıca, onların kendi kendilerini ortadan kaldırabileceklerini de düşünmüştüm... Oh, ne dedim ben?...» İblis'e seslenmiş gibi, bir anda yine yüreği daraldı.

Şu varsayımda bulunmayı göze aldım:

Derin solunum dirimsel enerji düzeyini yükseltmişti. Hasta doğal güçlere yaklaşmış, «erime» duyumunu tatmıştı. Eğer öyleyse, «öteki dünya güçleri» enerjilerini yitirmiş, dolayısıyla zayıflamışlardı. *Hasta, dirimin gerçek güçlerine, kendi vücudundaki dirimsel enerji duyumlarına yaklaşmakla gerçek yaşama da yaklaşıyordu.* Usu yarılmış kişinin düştüğü yanılsamadan yola çıkarak yapılmış önemli bir bulguydu bu: «öteki dünya güçleri» gerçek yaşamda temelleri bulunmayan hastalıklı bir zihnin kurduğu bir yapı değildir; bu yanılsama, *çarpıtılmış* da olsa, derinlemesine duyulan bir gerçekliği dile getirmektedir. Sağaltımın gidişi bu varsayımı doğrulayacak ya da çürütecekti. Gerçekte, varsayımım zaten *doğrulanmıştı.* Başka bir deyişle, hasta bir zihnin yanılsamaları bize doğanın temel işlevleri konusunda önemli bilgiler sağlamaktadır. Yapılacak bütün iş, bu yanılsamaların dilini öğrenmektir.

Hasta, büsbütün içlerine gömülmeden, sanrılarının dile getirdiği doğruya epeyce yaklaşmıştı. Bu başarıyı, düzelen solunumuna borçluydu. O günkü buluşmanın geri kalan bölümünde vücudunda yine titremeler belirdi, ama bunlara daha az kaygı duyarak, daha iyi dayandı. Yalnız, dirimsel enerji duyumları çok yoğunlaştığı zaman gözleri yeniden çarpılıyordu. Bana bir şey anlatmak istediğini, ama hâlâ yete-

rince güvenemediğini seziyordum. Hem «gizli güçler»le, hem benimle çatışkıya düştüğünü sandığımı, bunun doğru olup olmadığını sordum; aynı anda hem güçlerden *yana* ve onlara *karşı,* hem benden *yana,* hem bana *karşı* karar vermiş miydi? Bana gereğinden çok şey söylediği, güçlere karşı benden yardım istediği için, «güçler»den korkmuştu. Bu tartışmanın anlamını hemen kavradı. Gerçekte, ona kendi düşüncelerini göstermekten başka bir şey yapmamıştım.

Kas titremesi, konuştukça sürdü. Başı dönüyordu, vücudundaki tepkileri hemen durdurmasını istedim. Öyle yaptı. Sonunda bana, kendiliğinden, *«gizli güçler»in kendisini bütün aileyi gazla zehirlemeye iteledikleri gün ilk kez ciddi olarak hastalandığını* söyledi. Günün birinde, gaz düğmesini gerçekten açmış, ama bir süre sonra koşup kapatmış. Bunu itiraf ettikten sonra, anlaşılmaz şeyler mırıldanmaya başladı. Kötü ruhları yatıştırmak için dua eder gibiydi. Bir saatı aşkın süre odamdan çıkmadı, donmuş gibi odanın ortasında dikildi. Ona bakan donakaldığını sanırdı. Üst üste yinelediğim sorular yanıtsız kaldı. Sonunda: «Oradan geçemem!» diye bağırdı avazı çıktığınca.

Bu buluşma sırasında, sağaltım açısından bir tanı koymaya başladım:

1) Dirimsel enerji ve kansu dolaşımının yarattığı duyumlarla ilintilerini çoğaltıp derinleştirdikçe, «gizli güçler»in verdiği korku azalıyordu. Bu evrim, *usu yarılmış kişilerin duyumsadıkları «güçler»in örgenlerdeki temel dirimsel enerji işlevlerinin çarpık algılanmaları olduğu* konusundaki savımı doğruluyordu.

2) Vücudundaki duyumlarla kurduğu ilinti bir ölçüde bedensel boşalmaya yeniden kavuşmasına yardım edecek, o da, kafasında dolaşan bütün sanrıların kaynağı olan enerji durgunluğunu ortadan kaldıracaktı.

3) Vücudundaki duyumların düzgün algılanması «gizli güçler»e doğru ad koymasına ve sanrılarının (*hallucination*'larının) yokedilmesine olanak sağlayacaktı.

Bu ereğe varmazdan önce, hasta bir sürü tehlikeli durumdan geçecekti. Vücudundaki dirimsel enerjinin özgürce dolaşması sağlandıkça sanrılara kapılacak, coşkularına donup kalarak tepki gösterecekti. Duyumlarını büyük bir korkuyla algılayacaktı; onlara karşı kendini, vücudunu kaskatı gererek koruyacak, ketvurulan kansu akımları *yıkıcı* içtepiler biçiminde dışavuracaktı. Dolayısıyla, ilk elden temel coşkuların türevleri olan «ikinci elden» içtepileri iyi eritmek, yavaş yavaş

«ortaya çıkartmak» gerekir. Bu tehlike en çok, vücudunda ilk özdevingen bedensel boşalma çırpınmaları boygösterdiği zaman belirecektir.

12. Buluşma

Büyük olumlu değişiklikleri, ama aynı zamanda büyük tehlikeleri göze almak zorunda kaldık: Hasta, bakımevime kaygılı ve sinirli geldi. Bana bir sürü şey sordu ve o gün alabildiğine belirginleşen boğaz kilitlenmesini kırma çabalarıma şiddetle karşı koydu. Solunumu yüzeysel, yüzü morumsu sarıydı.

Benden bir bıçak istedi. Bıçağı kendisine vereceğimi, ama ilkin ne yapmak istediğini açıklamasını söyledim: «Karnınızı deşeceğim!» Bunu derken, parmağıyla *kendi* karnını gösteriyordu. Bunun üzerine, neden hem kendi karnını, hem benimkini deşmek istediğini sordum: «Buram acıyor... dün, yeterince buhar çıkartmadınız...» Karnında büyük bir gerilim mi vardı? «Evet, korkunç bir şey bu... tıpkı boğazımdaki gibi...»

O zaman, ansızın, şaşırtıcı bir açıklıkla usu yarılmış «suçlu» kişilerin neden ve hangi koşullarda adam öldürdüklerini anlayıverdim: örgenlerdeki, özellikle karın bölecindeki ve gırtlaktaki gerilim dayanılmaz boyutlara ulaşınca, insanlar karınlarını ve boğazlarını kesme gereksinmesi duymaktalar. Japonların şu ünlü hara-kiri alışkanlığı, düşünsel bir çerçeveye oturtulmuş gibi gözükmesine karşın, dirimsel enerji geriliminin son kertesini dile getirmektedir. Söz konusu içtepi hastanın kendisinden başka birine yöneldi mi cana kıyma görülmektedir. Tıpkı çocuğun ana babasının gırtlağına sarılmak isteyip de kendi boğazını kasması gibi, *soluksuz kalma duyumu gırtlağına sarıldığı zaman usu yarılmış kişi de karşısındakinin boğazını kesmektedir.*

Sonunda hastaya derin soluk aldırabildim; üç dört kez soluğunu sonuna dek verebildi. Derken, küçük dilinin çevresindeki kaslar kasılıp kaldı. Yüzü morardı, bütün vücudu titremeye başladı, ama az sonra çırpınmalar kesildi, göğsü ve bacakları özerk devinimlerine kavuştu. Hasta bu devinimleri durdurmak için umutsuz çabalar harcadı, ama becceremedi. Kolunun, bacağının özerk devinimleriyle sanrılarının gelişmesi arasındaki ilişki açıkça ortaya çıktı:

Gözlerini yine tavana çevirdi, umutsuz bir sesle: «Onlarla (güçler-

le) bağlantı kuramayacak mıyım dersiniz?... Gerçekten başardınız mı bunu?» dedi.

Kendi vücudundaki özerk işlevlerle bağını kurabildiği için «gizli güçler»le bağıntısını yitirmişti. Sorusunu şöyle yanıtladım: «Sizin 'gizli güçler'iniz beni hiç ilgilendirmez! Umurumda bile değiller. Beni ilgilendiren, sizi kendi vücudunuzla bağıntılı kılmaktır!» «Gizli güçler» düşüncesine karşı çıksaydım ya da onlara düşmanca davransaydım, kendini o «güçler»e adadığına göre, hemen ters tepki gösterecekti. Dolayısıyla, benim yöntemim, onun «güçler»iyle hiç uğraşmamak, bütün çabamı onda «gizli güçler» yanılsaması yaratan, vücudundaki kilitlenmelere yöneltmekti.

Kısa bir sessizlikten sonra: «Bellevue'ye (New York Akıl ve Sinir Hastalıkları Yurdu'na) gidip 'güçler'imi aramak isterdim... Bulmalıyım onları... Onlar beni hayvanın biri değil, herkesten daha iyi, daha üstün bir insan yapmak istiyorlardı!» dedi.

Bir kez daha, *olağan insan*'ın vücuttaki doğal işlevlere karşı savaş aracı diye kullandığı düşünsel dizgenin açık ve kesin tanımını yapmıştı. Çıldırmada, «gizli güçler» iki yönlü bir işlev yüklenmişlerdi; bir yandan vücudun birincil işlevlerini, özellikle dirimsel enerjinin ve cinsel-dirimsel duyumların vücutta dolaşmasını dile getiriyorlardı; öte yandan da, vücuda duyulan horgörüyü, «şu dünyaya özgü, aşağılık» şeyler olan vücudun gereksinmelerine gülüp geçen insanın «üstünlüğü»nü simgeliyorlardı. Böylece sanrı, *olağan insan*'ın aslında birbirine yüzde yüz karşıt iki işlevini tek bir belirti içinde eritiyordu. Ancak, «öte yaka»dan bakıldığında, *olağan insan*'ın dünyasının dışında ele alındığında, bu birlik akılsal bir birleşme gibi gözüküyordu: *herkesinkinden üstün iyiliğin, Tanrı'ya benzemenin ve vücuttaki temel doğal akımların işlevsel birliğini dile getiriyordu.* Bu işlev birliği, insana gözdağı veren «güçler» hâlinde sanrılı biçimde dışavuruyordu. Hastanın vücudundaki duyumlarla bağıntısı ilk kez kurulduğundan, bu birliği iki ögeye «ayırıyordu»: «tinsel üstünlük» ile bunun tam karşısında yer alan «vücudun bayağı gereksinmeleri».

Bu ilişki ve etkileşim böylesine açık seçik olarak sıradan sinir hastalıklarında pek ender ortaya çıkar: ikincilerde «İblis», «Tanrı»dan hep kesinlikle ayrılmış uzak bir köşeye konmuş, güvenlik altına alınmıştır.

Hasta, bütün süreç boyunca hep titredi. Kendini önce duyumlarına ve vücudundaki devinimlere bırakıyor, derken kasılarak bunlara karşı

koyuyordu; korkunç bir kavgaydı bu. Yüzü, elektrik verilmişçesine, parça parça kızarıyordu. Gözleri kimi zaman pırıl pırıl parlıyor, kimi zaman puslanıyordu. «Başkaları gibi olmak istemiyorum!» Bununla ne demek istediğini sordum: «Hayvanca coşkulara kapılan biri.» Bunun üzerine, birinci elden topluma aykırı eğilimlerle ikinci elden eğilimler arasındaki ayrımı, birincilerin ikincilere nasıl dönüştüklerini anlattım ona. Anladı, kendini bırakıp gevşedi. Karın kaslarındaki aşırı gerilme yokoldu. Rahatlamış ve dingin duyumsuyordu kendini.

Bizim «crime duyumu» diye tanımladığımız, vücudun en çok arzuladığı duyumun, *olağan insan* tarafından nasıl «tensel haz duyumu» diye nitelendirilip elin tersiyle itildiğini, ruh hastalarının da «kötülük güçleri» ya da «şeytan» diye adlandırıp ondan nasıl çekindiklerini gördük. Zırhlı insanın bu yapısal işlevini daha açık seçik ortaya çıkarmak isterdim. Çünkü dirimsel enerjiyle sağaltım konusunda uzun bir deneyime sahip dirimsel ruh hekimliği insanın kendi vücudu hakkındaki bu ikili değerlendirmesini insan denen memeli hayvanın içinde yüzdüğü coşkusal yoksulluğun kaynağı saymaktadır. Canlı maddeyi çekip çeviren Yasa'da görülen bütün *sapmaların* nedeni bu ikili değerlendirmedir. Bütün suçların, bütün ruh hastalıklarının, sinirceli duyarsızlığın, akıldışı düşüncenin, dünyanın insan kafasında «Tanrı dünyası», «İblis dünyası» diye ikiye ayrılmasının nedeni, başlangıç noktası da o'dur. Dirimsel işlevlerin çarpıtılması, yâni Tanrı'nın elin tersiyle itilmesiyle «Tanrı» «İblis»e dönüşmektedir. Usu yarılmış kişide, bu işlevler, tıpkı çarpılmaları gibi, daha açık seçik görülmektedir. Bu dediğimin doğruluğunu görebilmek için, usu yarılmış kişilerin dilini öğrenmek yeterlidir.

Bu dilde «üst», «alt»ı, «alt» da «üst»ü dile getirir. Yapının bozulup ayrışmasından ötürü, içgüdüler «alt»ta yer alır. Başlangıçta «üst»te yer alan ve «Tanrıya benzeyen» şey elimizden kaçar, «İblis» kılığında geri döner. «Tanrı» gider, *toplumsal ölçütlere uygun insan*'a yerleşir, oysa bu insan Tanrı'yı İblis'e dönüştürmüştür; o zaman Tanrı'nın yanına varılmaz olur, boşu boşuna aranır. Ne korkunç bir ağlatıdır bu! Bütün yaşam felsefelerinden ve dinlerden insan denen hayvan sorumlu olduğundan, düşünsel iki-dilliliklerle iki-değerlilikler zorunlu olarak bu yapısal bölünmeden, bu aşılmaz çelişkilerden doğar.

«Tanrı»yla «İblis» arasındaki dayanılmaz ikilem; bu ilişkiyi gizemci-tasarımcı çerçeveden çıkarıp insanın *doğal dirimsel-bedensel* düzeneği açısından ele almaya razı olduğumuz an, hiç ürkütmeden, acı

vermeden yokolup gitmektedir. Bunu açıkça gözler önüne serdik sanırım. Ama düşüncemizin daha da kesinleştirilmesi gerekiyor. Yeni açıklamalar istemek üzere yüzümüzü yeniden bizim hastaya dönelim.

Son iki buluşma sırasında, yanılsama dünyasından kurtulan hastanın şu iki olası evrimden biriyle yüz yüze geleceğini sanıyordum: ya kansu akımlarına karşı dikiliverecek zırhtan ötürü tam bir alıklığa gömülecek, ya da sağlığına bütünüyle kavuşmazdan önce bir sinirceye yakalanacaktı. Gerçek yaşam bu iki yolu birden kullandı, hem de hiç beklenmedik biçimde.

13. Buluşma

O gün beni görmeye gelmeyi hiç mi hiç istememişti. Dolayısıyla, «salt gevezelik etme»ye gelmişti. Bir gün önce buluşmamızdan sonra, her şey ona «gerçekdışı»ymış, nesnelerle insanların çevresine bir duvar çekilmiş gibi gelmişti... en küçük bir coşku duymamıştı... «Nasıl oluyor da, o durumda hem her şeyi açık seçik duyuyorum, hem de onlarla aramda ince bir duvar varmış gibi oluyorum?...»

Ben de kendisine büyük ölçüde enerji harcadığını, bununsa geçici bir süre en kötü hastalık belirtilerini ortadan kaldırdığını anlattım; ancak, bu koşullarda dış dünyayla bağıntısızlığının da belirginleştiğini söyledim. Kişilik yapısının bir katmanında yeralan dış dünyayla gerçek ilintiler kuramamanın kendisinde nesnelerle insanlardan uzakmış izlenimi yarattığını, nesnelerle insanları «bir duvarın ötesinden» görüyormuş gibi olduğunu anladı. «Evet, dedi, devinim özgürlüğüm yoktu; bütün el-kol devinimlerim yavaştı; bacaklarımı kaldırıp o ankinden daha hızlı yürüyemezdim...»

Bu bozuklukları daha iyi anlayabilmek için, sıradan sinir hastalıklarında bile, büyük coşkuların ardından insanın dirimsel enerji eksikliği çektiğini bilmek gerekir; dışardan bakıldığında, böyle büyük coşkulara hazır olmayan vücudun, yarı yarıya kıpırtısızlaştığı sanılabilir.

O gün, bedensel boşalma tepkesi her zamankinden daha güçlü ve belirgindi; yüzü al aldı, hiçbir morluk yoktu. Titreme, kaygıya yolaçmaksızın, özgürce kendini gösteriyordu.

Bir süre sustuktan sonra: «Gözleriniz... Yunanlılarınkine benziyor... Yunan Tanrıları'yla bir ilişkiniz var mı?... İnanın bana, İsâ'ya benziyorsunuz...» dedi.

Hiç karşılık vermedim, konuşmasına göz yumdum: «Ah, ah çok düşünmeliyim. Öyle çok coşku, öyle çok çelişki var ki... Kişiliğin ayrışması ne demek?»

Ben de kendisine, insan kişiliğini ikiye bölünmüş sandığı, çevresinde olup biteni algıladığı, ama kendini bir duvarla çevrilmiş sandığı zaman kişilik ayrışmasından sözedilebileceğini anlattım. Hemen anladı. Buluşmanın sonunda, kaygı yeniden boygösterdi; vücudu birkaç kez zangır zangır titredi. «Enerji durgunluğu» derken neyi anlatmak istediğimi sordu, yanıtımı beklemeden de neden onun «gizli güçleri»yle ilgilenmediğimi.

Bana sorarsanız, *vücudu «gizli güçler»le dirimsel enerji akımlarının algılanması arasında bir ilişki kuruyordu.* Gerçekten de kısa bir süre sonra, canlı zihninin, yanılsama deneyimiyle yanılsamanın kavranmasını tek bir yaşantı içinde eritmeye başladığı ortaya çıktı. Bu çaba, *örgensel duyumlarıyla kendi varlığını algılaması* arasındaki kopukluğu giderme girişimimi destekliyordu. Şu sorun, ilk bakışta çok gülünç gözüküyordu: «Sık sık çekememezlikle bakıyorum genç, sarışın Hıristiyan kızlarına!» «İyi ama, siz de genç ve sarışın bir Hıristiyan'sınız!» diye karşılık verdim. «Yoo, hayır, ben kapkara bir Yahudi'yim!»

14. Buluşma

Hasta son buluşmamızı izleyen üç gün içerisinde kendini müthiş iyi duyumsamıştı. «Gizli güçler» hiç ortaya çıkmamışlardı; o da arkalarından ağlamamıştı. Hatta, kız arkadaşlarından biriyle sinemaya gitmişti; bir müzeyi gezmiş, bisikletle dolaşmaya çıkmıştı.

Beni görmeye geldiğinde, çok iyi gözüküyordu, ama derin soluk almaya yanaşmadı; sözümü dinleyecek yerde, göğsünü öne verdi, belli belirsiz bir solunumla yetindi. Bu tepkisini anlayamadım. Gevezelik ederken: «Sinemada, arkadaşıma hastaneye ilk gidişimdeki duygularla baktım... Bugün sizi sevmiyorum!...» dedi.

Kalça kasları, özellikle derindeki yaklaştırıcı kaslar kaskatıydı. Deneyimli dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanları, üreme örgenlerindeki uyarılmaların karşısına dikilmiş güçlü bir duvar olan bu zırh türünü çok iyi tanırlar. «İnsan bu kaslara bastırınca, kötü... sapık şeyler duyumsar...»

İçinden gelen doğal ve güçlü cinsel itkiler karşısında kafasında

birtakım eşcinsel tasarımlar canlanmışu besbelli. Kendini duyumların akışına bırakınca, bütün buluşma boyunca sevinçli ve mutlu oldu.

Ailesinden onu bana getirmiş olan kişi telefon etti, hastanın eskiye oranla çok iyi durumda olduğunu söyledi. Bense bu iyiliğin ilerki büyük tehlikelerin habercisi olduğunu biliyordum. Yüksek enerji düzeyinde çalışmaya alışmamış vücudu henüz aşırı erince ya da hazza dayanmaya hazır değildi. İlerki günler, haklı olduğumu gösterecekti.

15. Buluşma

Uyanık ve deneyimli dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanı hızla iyileşmeye doğru giden sağaltım sürecine özel bir sakınımla yanaşır. Sahici *bedensel boşalma kaygısı* ortaya çıkarılıp aşılmadıkça, yeniden hastalığın kucağına savrulma tehlikesi vardır; kimi ciddi olaylarda, hasta kendi eliyle canına bile kıyabilir. Bir usyarılımı olayında ilk kez bu tehlikeyle karşı karşıya kalıyordum: dolayısıyla, bütün önlemlerin alınması gerekliydi.

Hasta benimle buluşmaya neşeli ve mutlu geldi; çok sağlıklı gözüküyordu. Karın böleci ve akıl sağlığı konusunda birtakım şeyler sordu. Ancak, benimle konuşurken, doğal ölçülere uygun solunumdan özenle kaçınıyordu; gırtlağıyla ağzının çevresi kaskatıydı. Yavaş yavaş küçümseyen bir gülüş kapladı yüzünü; bunun ne demek olduğunu kendisi de çok iyi biliyordu. Yine bana hak verdi, bütün vücudunun titrediğini kabul etti; yüzüyse, elektrik verilmiş gibi mor lekelerle doldu. Gözlerini tavana çevirdi, bir an kendinden geçtiğini sandım. Vücudunda güçlü dirimsel enerji duyumları dolaşmıştı besbelli. «Gizli güçler»iyle bağını kurup kurmadığını sordum, o da bana: «Aslında... hemen hemen...» diye karşılık verdi. Kendisi de artık *«gizli güçler»le vücudundaki dirimsel enerji akımlarının aynı şey olduklarını* açıkça yakalar gibiydi.

Buluşma sona erdikten sonra da, uzun süre bakım odasında kaldı. Onu genellikle akşama doğru çağırıyor, böylece, gerekirse daha çok zaman ayırabiliyordum, ben çalışma odama çekilmiştim; ansızın, bekleme odasından garip gürültüler geldi. Hemen oraya koştum, yastıklarla şiltelerin yerlere saçıldığını, çalışan elektrikli radyatörün yere devrildiğini gördüm; iskemlelerden birinin ayağı kül tablasının içindeydi...

«'Gizli güçler' böyle davranmamı istediler!...» dedi dingin bir

sesle. Ben de tasalanmamasını, ama «gizli güçler» kendisinden bir daha böyle şeyler isterlerse bana haber vermesini istedim. Kırılıp dökülen, sonunda, «gizli güçler»in değil, benim eşyamdı. O da, soğuk ve ırak bir yüzle «olur» dedi.

16. Buluşma

Yaptığında bana yönelik güçlü nefret içtepileri gizliydi. Dirimsel enerjiyle sağaltım için de geçerli olan eski bir ruhçözümlemesi kuralına göre, nefret yüklü davranışları aydınlığa kavuşturmadan sağaltımı daha ötelere götürmemek gerekir. Bundan ötürü, her türlü bedensel sağaltımı bir yana bıraktım, kişilik çözümlemesiyle Ben'in savunmasını ele aldım. Kendisini benim tarafımdan yüzüstü bırakılmış saydığını söyledim. Kurduğu düşlerde kendini benim evde yaşarken mi tasarlıyordu? Hiç kuşkusuz. Ve işte böyle küçük iğneler batırarak benden öç almak istiyordu. Ona söylenmekten başka bir şey yapmayan anasından en küçük sevgi görmemişti. Bu yüzden, «gizli güçler»le donatılmış düşsel bir yaşam kurmuştu kendine. Açıklamalarımı dinlerken, yüzünde müthiş bir küçümseme vardı. Daha ileri gitmezden önce bu nefreti aşmak zorunda olduğumu söyledim. Yoksa, onu geri göndermek zorunda kalacaktım.

Kısa bir sessizlikten sonra, yüzündeki küçümseyici anlatımı bıraktı, bana hak verdi. Ama duruşu bir sürü şey gizliyordu, eh, o koşullarda bu da son derece olağandı elbet. Gerçekten de, dirimsel enerji akımları yeniden vücutta dolaşmaya başladıkları an hastanın hekimi küçümseme eğilimi duyduğunu hepimiz saptarız; sinircelerde bile gözlenir bu, sinir hastalarına özgü bir tepkidir çünkü. Söz konusu tepki, güçsüz ve zırhlı kişinin sağlıklı, üretken cinsel etkinliğe açık kişilere duyduğu nefret ve küçümsemeyi dile getirmektedir; genellikle, karşımızdaki ister Yahudi olsun ister olmasın, Yahudi düşmanlığı da işte bu sırada ortaya çıkar. Küçümsemenin kaynağı, genellikle, üretken cinsel etkinliğe büyük önem veren sinir hekiminin «tensel haz düşkünü bir domuz» *olması gerektiği* düşüncesidir.

Hasta açıklamalarımı benimsedi, ama «gizli güçler»ini bırakmak niyetinde olmadığını söyledi.

Durum son derece açıktı: doğal cinsel etkinlik ağır basmaya başlamıştı, doyurulmak istiyordu; oysa vücudu bu güçlü duygulanımlara dayanacak güçte değildi. Usyarılımının yarattığı kişilik parçalanması

zayıfladıkça, bunu doğuran ana kaynak, yâni içtepiselliği (kafasına estiği gibi davranma eğilimi) artıyordu. Dolayısıyla benim şunları yapmam gerekiyordu:

a) vücuttaki enerji kapakçığını: KENDİ KENDİNİ DOYURMA kapısını açmak;

b) bana duyduğu nefrete doğrudan saldırarak *yere serilmesini önlemek;*

c) elimden gelirse, *sanrılara sığınarak vücudundaki aşırı duyumlardan kaçmasını engellemek.*

3. USU YARILMIŞ KİŞİLERİN «DALGIN» BAKIŞI

Usyarılımı tanısının gözlerdeki anlatımın titizlikle gözlenmesiyle konabileceğini hepimiz biliyoruz. Zihinleri karışmaya başlamış kişilerle usyarılımının doruğuna ulaşmış insanların başlıca özelliği *ta uzaklara dikilmiş* bakıştır. Gerçekten de, insan hastanın bakışlarıyla gözlemciyi delip geçtiğini, orayla ilgisi bulunmayan bir bakışla uzayın derinliklerini sürdürdüğünü sanır. Bu bakışa her zaman tanık olmayız. Ama hastanın içi duygulanımlarla kaynaştığı ya da ciddi bir şey düşündüğü zaman, bakışları *«uzaklara dalar gider.»*

Aynı anlatıma kimi büyük bilginlerde ya da sanatçılarda, örneğin Galileo ya da Beethoven'de rastlayabiliriz. Sanat ya da bilim alanındaki büyük yaratıcının kendi içindeki güçlerle yakından ilgilendiği, kendi kafasındaki yaratıcı düşünceyi daha iyi izleyebilmek için kendini günlük yaşamın hayhuyundan uzak duyumsadığı söylenebilir. *Sıradan insan* bu dalgınlığı kavrayamaz, buna «kaçıklık» der; garip bulduğu, sıradanlığını tehlikeye düşüren her şeyi «akıl hastalıkları» sınıfına yerleştirir. Ruh hastasının bütün dikkati kendi içindeki güçlere çevrilmiştir; üstün yetenekli adam gibi, o da bu güçlere kulak verir. Ancak ikisi arasındaki ayrım büyüktür: üstün yetenekli kişi, içindeki dirimsel güçlerden yola çıkarak büyük ve kalıcı yapıtlar yaratabilir; usu yarılmış kişiyse, yaratıcı üstün yetenekli insan gibi kendi dirimsel enerjisiyle sıkı bir bağını içinde yaşayamadığı, benliğinde bir *kopukluk*, bir *parçalanma* duyumsadığı için yolunu şaşırır ve onlardan korkar. Ancak iki durumda da *bakışlar dalgındır;* bu da onları, kendi dirimsel enerjileriyle en küçük bir ilintileri bulunmadığı için bakışları kısa, boş, eziyetçi ya da donuk olan sinircelilerden ayırır.

Bu hastalık belirtisini çok iyi tanıyordum, çünkü Viyana'da

—şimdi anlattığım usyarılımı olayıyla karşılaşmazdan yirmi yıl önce— akıl hastanesinde çalışmıştım. O günlerde, sanrı düzeneğindeki ve kişinin yavaş yavaş sağını solunu şaşırmasındaki işlevini bilmiyordum. Benim hastada bu belirti çok açıkça gözleniyordu: «gizli güçler» kendisine yakından sarıldıkları zaman bakışları puslanıyor, gözlerinde uzaklara bakan birinin anlatımı beliriyordu; ayrıca, vücudundaki «erime» duyumu belirginleşince, gözlerini hemen tavana çeviriyordu. Bütün dikkatimi bu görüngü üzerinde toplamayı ve becerebilirsem yoketmeyi kararlaştırdım, çünkü hastanın en çok bu yolla «gerçeklikten kaçtığı»na inanıyordum.

17. Buluşma

Çalışma odama girer girmez bana: «Hastabakıcılığa dönebilir miyim? Dosyam çok kötü...» diye sordu. Hiçbir zaman hastabakıcılık yapmamıştı. Bu konuda bir şey bilmediğimi söyledim. Ayrıca, ilerde, «gizli güçler»in etkisine girer girmez neden gözlerini tavana çevirdiğini anlamaya çalışması gerektiğini ekledim. Gerçekte, dirimsel enerjiyle sağaltım sırasında pek az konuşulur; hastanın artık bırakmasını istediğimiz tutumu takınmasına çalışılır. Dolayısıyla, ben de ondan bakışlarını tavana çevirmesini istedim. Biraz duraksayarak da olsa dediğimi yaptı; ama gözleri belli bir bakış açısına gelince, korktu: «Genellikle işte tam bu noktada 'gerçeklikle ilgim kesiliyor' ...eminim buna!...» dedi. Bir kez daha denemesini istedim. Bir daha denedi ve korktu. «'Gizli güçler'imi rahat bırakmayı kararlaştırmıştık... Onlardan ayrılmak istemem!» dedi.

O gün daha çok üstelemedim. Ama ansızın bir düşünce gelmişti aklıma ve kafamdan çıkmıyordu: *İştahsızlık, başağrısı, yürek daralması, aşırı bükülgenlik gibi hastalık belirtilerinin belli yerlerde kendilerini gösterişleri gibi, usyarılımı nöbetinin ya da sürecinin de gelip takıldığı bir yer var mıydı acaba? Sakın bu nokta beynin temeli, yâni göz sinirlerinin kesiştiği yer olmasındı?* Usyarılımı, *yoğun bir kaygıdan ötürü, beynin belli kesimlerinde kendini gösteren yerel bir kasılmayla birlikte* coşkuların birbirine karışmasının yarattığı gerçek bir «beyin hastalığı» olmasındı? Usyarılımının birkaç belirtisi bu varsayımı doğrular gibiydi: usu yarılmışlara özgü dalgın bakış, kimi yaşlı hastaların beynindeki yozlaşma (dokulardaki ikinci elden yapısal bozulmalar beyin hücrelerinin kötü kullanılmasının sonucu olabileceği gibi,

kan damarları dizgesindeki büzücü damarların kireçlenmesine de yolaçabilir); usu yarılmış pek çok kişinin söylediği, hastalığın başlangıcında alınlarını «yamyassı» ya da «perdeli» duyumsama olgusu bunlar arasındadır. Bu düşünceyi derinleştirmek bana müthiş ilginç gözüküyordu.

18. Buluşma

Hasta kendini çok iyi duyumsuyordu. O gün de araştırmalarıma başlangıç noktası olarak gözlerdeki anlatımı aldım. Yine gözlerini tavana çevirip «gerçeklikle ilintisini kesme»ye ve her zamanki «dalgın» bakışı takınmaya çağırdım onu. Kabul etti, ama gözleri belli bir noktaya gelince ya da bakışlarında belli bir anlatım belirince, korktu ve denemeden vazgeçti. Bununla birlikte, ikimiz de iyi yolda olduğumuzu sanıyorduk. Ansızın, ortada belli bir neden yokken: «Başıma gelenlerin hepsini siz telkin ediyorsunuz!» dedi.

Bu sözün tek bir anlamı olabilirdi: gözlerini belli biçimde tavana çevirince, usyarılımı süreci başlıyordu. Bunu ondan ben istediğime göre, duyduğu her şeyi kendisine benim telkin ettiğimi öne sürmekte haklı oluyordu. Benim onu etkileyebildiğimi düşünmesi düpedüz dirimsel-bedensel bir duruştan geliyordu; bu duruş, «öte yaka»yı algılayabilmesine izin veriyor ve onda benim kendisini etkilediğim izlenimi yaratıyordu. Bu düzenek, başkalarınca işkenceye uğratılma düşüncelerinin —hepsine değilse bile— büyük bir bölümüne uyacak gibiydi.

Bunun üzerine, her türlü tehlikeyi göze alıp, «*gerçeklikle ilintisinin kesilmesi»nin, beynin kökündeki sinir dizgesinin aşırı kasılmasıyla gözlerin belli bir konumda durmasından ileri geldiğini sandığımı* söyledim. Bu varsayıma göre, söz konusu kasılma bütün öbür hastalıklı kasılmaların gördüğü işi görüyordu: *çok güçlü bedensel duyum ve akımların oluşumunu engelliyordu.* Usyarılımı sürecinin dirimsel enerjiye dayalı açıklaması için ilk sağlam temeli atmış bulunuyordum.

4. KİŞİLİK YİTİMİNİN KAVRANMASI VE USYARILIMININ YOLAÇTIĞI PARÇALANMANIN ANLAŞILMASI

Belli bir uşyarılımı olayına uygulanan dirimsel enerjiyle sağaltımın ruhbilimsel düşüncelerden yola çıkmadığını hiç gözden ırak tut-

mamak gerekir. Tam tersine, usyarılımı sürecinin bütün ruhsal belirtilerini *zihinsel işlevlerin temelinde yatan ve onları belirleyen köklü dirimsel-bedensel süreçlerle* yorumlamaya özen gösterdik. Gerçekten de biz, ruhsal dünyanın dirimsel-bedensel işlev alanına göre son derece dar olduğu varsayımından yola çıkmaktayız; bizce, ruhsal işlevler birer özalgılama işlevinden ya da kansu dizgesindeki dirimsel-bedensel işlevlerin nesnel olarak algılanmasından başka bir şey değildir. Dolayısıyla usu yarılmış kişi, özalgılaması, kandaki dirimsel enerjinin dolaşmasını çok güçlü biçimde duymanın etkisi altında kalıp boğulduğu zaman sağını solunu şaşırmaktadır; sağlıklı üretken kişiyse bu durumda, dirimsel enerji akımının etkisiyle kendini mutlu, haz dolu duyumsar.

Demek ki bizim usyarılımına yaklaşımımız ruhbilimsel değil, *dirimsel-bedensel*'dir. Biz ruhsal bozuklukları *kansu dizgesindeki* düzensizliklerle açıklamaya çalışıyoruz; ve usu yarılmış kişinin *acunsal* düşlerine, bedensel enerjisini bir ruhsal bozukluk aracılığıyla algılasa da, vücudunu çekip çeviren *gerçek anlamda acunsal* dirimsel enerji işlevi açısından yaklaşıyoruz. Öte yandan, usu yarılmış kişinin düşüncelerinin ruhbilimsel yorumunun tarihsel olayların ve sözcüklerin dar çerçevesini aşamayacağına inanıyoruz. Bunlar sözcük dünyasının çok çok ötesinde sürüp gittiklerinden, ruhbilimsel yorum bedensel ve dirimsel-bedensel süreçleri kavrayamaz. Usu yarılmış kişinin, haklı olarak «derin» diye nitelenen, sinircenin yüzeysel dünyasından ayrılan dünyası budur işte.

Usyarılımı ruhsal bir hastalık değildir; ruhsal aygıtı da etkileyen, dirimsel-bedensel bir hastalıktır. Bu süreci iyi kavrayabilmek için, dirimsel enerji işlevlerini derinlemesine tanımak gerekir. Gerçekten de, sorunun merkezinde dirimsel enerjinin bütünsel ve birleştirici işlevinde kendini gösteren kopukluk ile bu kopukluğun öznel olarak algılanması yatmaktadır. Sağını solunu şaşırma, öznel olarak «dünyanın yıkıldığı»nı sanma, çağrışımlardaki uyumsuzluk, sözcüklerin anlamını yitirmesi gibi usyarılımı belirtileri, *örgensel kökenli dirimsel işlevlerin* bozulmasından doğan ikinci elden tepkilerdir. Dalgın bakış, kendinden geçme, elin kolun kendi başlarına devinmesi, güç yitimi, donupkalma, tepkilerin yavaşlaması gibi belirtilerse dirimsel-bedensel bozukluğun dolaysız anlatımlarıdır, *ruhbilimle, ruhsal yaşamla en küçük bir ilintileri yoktur.* Dirimsel (cinsel) enerjinin merkeze doğru çekilmesi hastalığın nedeni değil, *sonucu*'dur. Öldürücü sürecin daha sonraki evrele-

rinde vücudun genel olarak bozulması, tıpkı dirimsel kökenli kanser hastalığındaki gibi, durum ve koşulların ayrı olmasına karşın, dirimsel aygıtın sürekli büzülmesindendir. Kanserin yiyip bitirdiği varlık artık toplumsal kurumlarla çatışmaz, çünkü yazgısına boyun eğmiştir. Usu yarılmış kişiyse, tersine, bizim toplumsal dizgeyle çatışmakta, ona kendine özgü bir kişilik yitimiyle tepki göstermektedir.

Bu iki yaklaşımı kesinlikle birbirinden ayırmazsak, kılgısal sonuçlar elde edemeyiz. Usyarılımının özyapısını ve işlevlerini kavrayamayız. Bizim usyarılımı olayını incelemeyi sürdürmezden *önce,* bu olguları kısaca özetlemek zorundayız. Bu olguların incelenmesi, genel olarak «usyarılımı süreci» adını verdiğimiz şeyin gerçekte birtakım nesnel *dirimsel-bedensel* süreçlerle hem bu süreçlerin, hem de doğurdukları tepkilerin ruhsal algılanmasının karışımı olduğunu gösterecektir; bir de, havaküredeki dirimsel enerjinin bulunmasından önce kavrayamadığımız *üçüncü* bir etken vardır.

Aşağıda açıklayacağımız şey kimilerine yüzde yüz inanılmaz gözükecektir! İşin başında bu düzeneklerin varlığını aklımın köşesinden geçirmediğime okurun inanmasını isterim. Oysa, incelediğimiz usyarılımı olayından sonra, zihni karışmış başka insanlarda da benzer olgulara rastladık. Gerek hekimlik, gerek dirimsel-bedensel yaşam enerjisi açısından bu olguların gerçekliğine kuşku yoktur.

Hasta, *19. buluşmaya* coşkularına çekidüzen vermiş, ama biraz dalgın olarak geldi. Büyük bir engelle karşılaşıyormuş gibi, ağır ağır konuşuyordu; kendini çökmüş duyumsadığını söyledi. Aylardır ilk kez alışverişe çıkmıştı; bir sürü şey almış, bundan büyük haz duymuş, aldıklarını eşine dostuna göstermiş, güzel bir gece geçirmişti. Ancak, ertesi sabah boşalmış ve yorgun uyanmıştı. İçinde bir «hiçlik» duygusu, bir köşeye çekilme, yerinden kıpırdamama gereksinmesi vardı. «Girişiğim her devinim bana büyük çabaya patlıyordu!» Artık ancak yalnızlığa dayanabiliyordu. Kıpırtısızlık ve direşkenlikle donupkalmaya doğru yolaldığı izlenimi uyandırdı bende.

«Her şey bana uzaktı... kendime bile benliğimin dışındaymışım gibi bakıyordum; kişiliğim ikiye bölünmüştü sanki: bir yanda vücudum, öte yanda ruhum... (bunları derken parmağıyla duvarı gösteriyordu)... *Tek ve aynı kişi olduğumu biliyorum... ama kendimi varlığımın dışında duyumsuyorum... Hani şu 'gizli güçler'in etkinlikte bulunduğu yerde...*»

Bakışlarıyla kaygı içinde duvarları kolaçan ediyordu. Derken, pat

diye bana: «Nedir kutup sabahı?» diye sordu (ve ardından, büyük bir çaba harcıyormuşçasına), «geçen gün duydum bunu; gökyüzünde dalgalı imgeler ve izler var (yine dalgın dalgın duvarları kolaçan etmeye girişti)... Sizi görüyor, sesinizi işitiyorum... ama uzaktan uzağa... çok çok uzaktan... Titremekte olduğumu biliyor, duyuyorum bunu... ama titreyen ben değilim, başka bir şey... (ve uzunca bir aradan sonra)... Şu vücuttan kurtulmak isterdim; ben değilim bu; *gizli güçlerin olduğu yerde bulunmak isterdim...*»

Usyarılımının yarattığı kişilik yitimini gözlerimle görmek (salt insan olarak) beni müthiş etkiledi. Uzun ruh hekimliği yaşamım boyunca böyle bir şeye ilk kez tanık oluyordum. Hastaya, çocukluğundan beri içinde taşıdığı kopukluğu yoğun olarak yaşadığını söyledim. «Hani şu 'kişilik yitimi' denen şey bu mu?» diye sordu. Görünüşe göre, duyumlarıyla açıklamam arasında bağlantı kuramamıştı. «Kızların hepsi (akıl hastanesindeki kızlar) bana bundan sözettiler... bu mu o?»

Usu yarılmış kişilerin hepsi söz konusu kopukluğu vücutlarında açıkça duyumsar, ama düşünsel olarak açıklayıp betimleyemezler. Hasta, konuşurken, zangır zangır titriyordu; derin soluk almaya karşı çıkmak istercesine göğsünü öne veriyordu. Dikkatli bir gözlem, *soluğunu tuttuğunun, göğsünün her türlü özalgılamanın dışında kaldığının bilincine varmadığını* kanıtladı. Gözleri müthiş dumanlı, alnı morumsu, yanaklarıyla gözkapakları al aldı. «Beynimin içi bomboş sanki... Bu izlenimi daha önce hiç bu kadar güçlü duymamıştım...» Daha önce buna benzer bunalımlar geçirip geçirmediğini sordum. Olumlu yanıt verdi. Bunun üzerine, bu seferki nöbetin öncekilerden şiddetli olmadığını, ama özalgılaması arttığından bunu daha yoğun duyduğunu anlattım.

«Nedir kutup sabahı?» diye yineledi. «Ah, keşke benim de tek bir vücudum ve ruhum olsaydı...» Ve bundan sonra sözleri anlaşılmaz oldu.

Bu, sağaltımın en önemli buluşmalarından ve —söylemekten çekinmeyeceğim— hekimlik yaşamımın en değerli deneyimlerinden biriydi. Şimdi burda biraz duralım, aktardığım olgu ve davranışların imlemini yakından inceleyelim. Her gün buna benzer sahnelerle karşılaşan canından bezmiş sinir hekimi için bunların hiçbir şey anlatmadığına kuşku yoktur: «yeni bir kaçıklık belirtisi, o kadar!» Ama bizler için, yaşayan canlı varlığı gözlemek her zaman eğitici ve öğreticidir. Yaptığım gözlemleri, vücuttaki dirimsel enerjinin işleyişi

konusunda bildiklerimize bağlamaya çalışacağım. Bildiğim kadarıyla, gerek çağdaş kimya ve doğabilim (fizik), gerek ruhbilim bunları açıklayamamaktadır.

Neden acaba kutup sabahı imgesi zihninde kişiliğin yitirilmesine bağlanıyordu? Hani şu «gizli güçler»inin bulundukları yerde kendini, «ruhu»nu bulduğunu söylerken ne demek istiyordu?

Biz burada hemen, Swedenborg gibi büyük tinsel ve gizemsel dünya uzmanlarının sağladıkları deneyimleri düşünmekteyiz. Bu gibi deneyimleri üstünlük taslayarak, acı acı sırıtarak kaldırıp atmak yanlış olur. Tersine, *canlı bir varlığın şu ya da bu biçimde herhangi bir gerçekliği dile getirmeyen hiçbir şey duyamayacağı düşüncesine alıştırmalıyız kendimizi. Gizemsel deneyimlerin yüzde yüz bilimsel bir temel üzerine oturtularak incelenmeleri doğaüstü güçlerin varlığına inanmamızı gerektirmez.* Biz yalnızca canlı bir varlık «öte yaka»dan, «cinler»den, vücudun dışında dolaşan «ruh»tan sözederken vücutta olup biteni anlamak istiyoruz. Temelinin ne olduğunu ve nasıl işlediğini anlamak için çaba harcamazsak, boş inançlarla savaşmanın bir yararı yoktur. Gizemcilikle boş inançların yeryüzündeki insanların büyük çoğunluğunu yönettiklerini ve yaşamlarını boşa harcattıklarını unutmayalım. Saldırgan bir kendini beğenmişlikle hindi gibi kabaran devinimci-tasarımcı düşünürlerin yaptıkları gibi bunları «hile» diye nitelendirip kaldırıp atmak bizi hiçbir yere götürmez. Yapılması gereken, *gizemciliğe savrulmadan* gizemsel deneyimleri incelemektir.

Hasta, vücudunun bir bölümünü duvarlara yansıtıyor, kendini duvarlarda gözlüyordu. Bu süreci şöyle betimleyebiliriz: *özalgılaması, öteden beri «gizli güçler»in gözüktüğü yerde, odanın duvarlarında kendini gösterdi.* Böylece, «gizli güçler»in kendi vücudundaki bir işlevi dile getirdikleri kanıtlanmış oluyordu. *Peki ama neden duvarlarda ortaya çıkıyorlardı?*

Duvarlarda birtakım şeyler görmek ve işitmek pek çok usu yarılmış kişide rastlanan bir özelliktir. Bu deneyimin altında, onu eyleme geçiren temel bir işlevin bulunması gerekir. Belli bir işlevin vücudun dışına yansıtılması, hiç kuşkusuz, hastanın duyduğu kişilik ayrışması izlenimini yaratan şeydir: gerçekte, kişilikteki bu sürekli kopukluk, başka bir deyişle vücudun kendini kendi malı gibi algılamayışı en keskin kopukluk deneyimlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu yansıtmayı bireyin dışındaki insan ve nesnelere yakıştırılan bastırılmış güdülere bağlayan ruhçözümsel açıklama, yansıtılmış tasarımla *iç dünyadaki*

bir gerçeklik arasında ilişki kurmakta, yansıtılmış tasarımdan ayrı olarak *yansıtma işlevini hiç mi hiç açıklamamaktadır*. Yansıtılan tasarımlar hastaya göre değişmektedir; *oysa yansıtma düzeneği hepsinde aynıdır!* Bundan ötürü, yansıtmanın iç çarkları içeriğinden çok daha önemlidir. Yansıtımcalı sanrıda (*hallucination paranoiaque*'ta) eziyet eden kişi aynı zamanda eşcinsel sevginin yöneldiği kişidir; peki neden şu birey eşcinsel arzusunu dışa yansıtırken öbürü bunu bastırmakta, «hastalık belirtisi»ne dönüştürmektedir? Her iki durumda da içerik aynıdır; ayrım, *yansıtma düzeneğinde, yansıtmaya yatkınlıktadır*. Buysa şimdiye dek hiç anlaşılmamıştır!

Öyleyse, bizim hastanın betimlemelerine dikkatle eğilelim. Sözcüklerinin hepsine güvenelim. Nerede sapma olduğuna, nerede doğruyu dile getirdiğine sonra bakarız. En ilginç sözü, hiç kuşkusuz, «algılaması»nın öteden beri «gizli güçler»in bulunduğu yerde ortaya çıkmasıydı. Buna bakarak, *algılarının vücudunun dokusal yüzeyinin biraz uzağında yeraldıkları* sonucuna varabilirdik. İnsan «kendini kendi kalıbının dışında»ymış gibi duyumsadığı zaman özalgılamanın büyük ölçüde bozulacağına kuşku yoktur. Yukarda, bu bozukluğun, özalgılamanın doğal olarak algılanması gereken nesnel dirimsel-bedensel algılama sürecinden «ayrılması»ndan ileri geldiğini görmüştük. Sağlıklı vücutta, bu ikisi tek ve aynı deneyimde erimiştir. Zırhlı sinir hastasındaysa, örgenlerdeki dirimsel-bedensel duyumlar yürürlükten kalkmıştır; kansu akımları büyük ölçüde azalmıştır, özalgılamanın *altında* yeralmaktadır («iç dünyanın ölümü»). *Usyarılımında, kansu akımları güçlü ve canlıdır, ama bunların öznel algılanışı zayıflamış, parçalanmıştır* Algılama işlevi ne bilinçaltına itilmiş, ne de akımla kaynaşmıştır; usyarılımı deneyiminde, özalgılama işlevi «yolunu şaşırmış» gibidir. Öznel algılama, kişisel deneyim açısından nesnel kansu akımlarına bağlanmadığı için, *zihni karışmış kişinin kendisininmiş gibi duyumsayamadığı deneyimlere dışardan birtakım nedenler aramasını* anlamak bu noktada kolaylaşmaktadır.

Bu durum, uyarılmayla algılama arasındaki kopukluk keskinleştiği zaman usu yarılmış kişinin düştüğü *sarsıntıyı* açıklamaktadır; yaşadığı deneyimin bir açıklaması olmalıdır, ama o bu açıklamayı bulamamaktadır; çevresindekiler kendisini anlamamaktadır; hekim «kaçık» olduğunu söylemektedir; o zaman şaşkınlığı, sarsıntısı artmaktadır; yürek daralması ve şaşkınlık içinde sağa sola seğirtme bu durumun mantıksal sonuçlarıdır. Usu yarılmış kişi kendi konuştuklarını

işitmekte, ama özalgılaması bir parçası olduğu dirimsel süreçten koptuğu için, sesi kulağına yabancı ve ırak gelmektedir; sözcükler, göstermeleri gereken nesnelerle bağlarını yitirmektedir: Freud bu süreci açık seçik betimlemiştir. Bu, dilin düzenini yitirmesinin başlangıcıdır. Kendini «duvarlarda» algılaması son sınırına vardığı zaman, bizim hastanın dili de karışıyordu elbet.

Oysa, «kendini vücudunun dışında duyumsamak»ta görüldüğü üzere, temel usyarılımı kopukluğunun son sınırına varmış duyuların sanrısına dönüşebilmesi için belli bir dokusal işlev gereklidir. Bizim hastada, Ben'in dışa yansıtılmasının *dolaysız nedeni* yavaş yavaş kıpırdanmaya başlayan kansu duyumlarını önlemeye yönelik soluğunu tutmaydı. O ZAMAN HASTANIN BAŞI, KETVURULMUŞ SOLUNUMUN YARATTIĞI OKSİJEN EKSİKLİĞİNDEN ÖTÜRÜ, ELEKTRİK VERİLMİŞ GİBİ OLUYORDU.

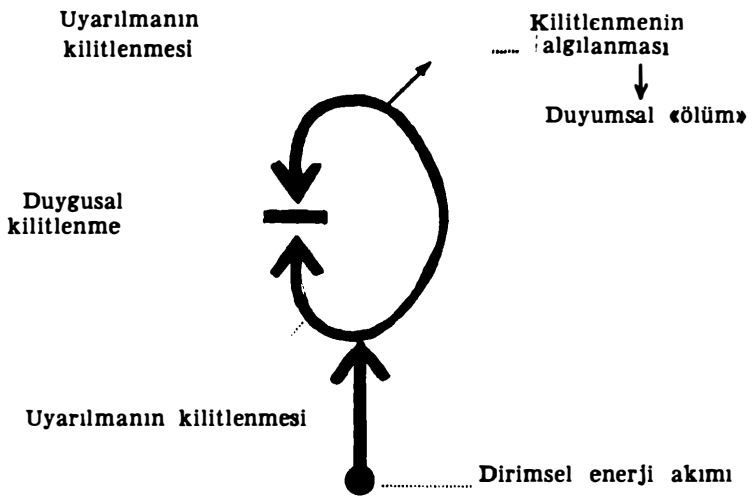
Bu bağlam içinde, 28 yıl önce, kendimi bütünüyle uyutturduğum zaman yaşadığım bir deneyimi anmak isterim. Bilinç yitiminin başlangıcını kendi üzerimde gözlemlemeyi kararlaştırmıştım. Uyandığımda, başıma gelen olayın birçok anısı belleğimde kalmıştı. Beni en çok etkileyen şey, kesip biçme odasındaki insanların seslerinin yavaş yavaş uzaklaşmasını duyumsamaktı; sesler, gittikçe gerçekdışılaşmıştı. Ayrıca, algılayıcı Ben'imin vücudumun çok ötesine çekildiğini duyumsamıştım. Uyuşturucu maddenin, merkezi sinir dizgesi üzerindeki etkisi de şöyle algılanmaktadır: «Hâlâ algılama hâlinde olduğumu algılıyorum... Algıladığımı algıladığımı algılıyorum... Hâlâ algıladığımı algıladığımı algılıyorum... *ve böylece sonsuza dek gidiyor.* Aynı anda, Ben'imin uzak bir yere, bedenimin dışında bir yere çekildiğini duyumsuyorum; tıpkı yarı uyuyan vücut yatakta yatarken derinlerden gelen birtakım sesleri duyuşumuz gibi.»

Özalgılamanın bütünüyle yitirilmesinden önce, bizim hastanınkine büyük ölçüde benzeyen bir deneyim yaşanmaktadır. Böylece, söz konusu deneyimin üstünü örten giz perdesi de epeyce aralanmış olmaktadır.

Benliğin dışa yansıtılması, son çözümlemede, algılama yeteneğindeki gerileme sürecinden, vücuttaki işlevlerin alışılageldiği biçimde ya da hiç algılanamayışından başka bir şey değildir. Bunun sonucu, «vücudun dışından» gelen duyusal bir izlenimi algıladığını sanmaktır.

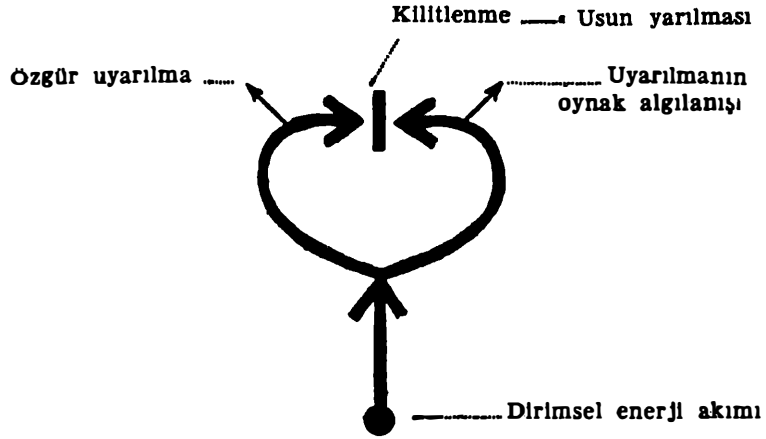
Özalgılamanın vücuttaki işlevlerden kopması çoğunlukla «ruhun vücuttan ayrılması» ya da «ruhun vücudun *dışında* dolaşması» biçiminde yaşanmaktadır. Algılamanın artık vücuttaki dirimsel-enerjisel işlevlerle —ki o bunları öznel olarak yansıtmaktadır— çok zayıf bir ilintisi kaldığından —ya da hiç kalmadığından— son derece özel bir duygu belirmekte, kişi «kendi kendine karşı yabancılaştığını» ya da «kendi varlığının dışına taşındığını» sanmaktadır. Böylece, Ben'ini dışarı yansıtma, kendinden geçme, kişiliğini yitirme, sanrılara kapılma falan gibi görüngülerin köklü nedeni dirimsel enerji dizgesinde beliren *somut bir kopukluk* olmaktadır.

Dokusal uyarılma ile *bu uyarılmanın ruhsal algılanması* arasındaki kopukluk vücudun duyumsanmasını çok çok ötelere götürmektedir. Bunun etkisi dokusal uyarılmanın ya da onun öznel algılanmasının elden kaçıyormuş gibi yaşanmasına benzemektedir. Her iki durumda da *uyarılma ile algılama arasında bir kilitlenme* kendini göstermektedir:

Usun yarılması uyarılmanın algılanışına yarı yolda kilit vurulmasından gelmektedir; o zaman uyarılma «garip», «insana yabancı» ya da «uzak» bir şey gibi algılanmaktadır.

«Zorlanım sinircesi»nde (névrose de compulsion'da) enerji kaynağıyla devingenliği arasındaki kilitlenme:

Tam bir kişilik zırhından ötürü dirimsel enerji akımının kilitlenmesiyle «zorlanım sinircesi»nin yarattığı duygusal kilitlenme. Uyarılma hiç mi hiç algılanmaz: hasta «iç dünyasının öldüğünü sanır»; özalgılama eksiksizdir, ama «pek az canlı»dır, «ölü»dür ya da «boş»tur.

Zorlanım sinircesinde, enerji dolaşımı en aza indirgenmiştir ya da kazara artarsa, kişilik zırhı tarafından emilmektedir. Usu yarılmış kişide, enerji akımı *indirgenmemiş*'tir; enerji üretiminin kendisine ketvurulmamıştır, ancak keskin uyarılma kötü algılanmaktadır. Bu algılama eksikliğinin kaynağı hiç kuşkusuz beynin belli bir kesimindeki, göz sinirleri bölgesindeki kilitlenmedir; usu yarılmış kişilerin dalgın, puslu bakışı da burdan gelmektedir. Bence, usu yarılmış kişilerin davranışlarını açıklamak üzere beyindeki örselenmelerin araştırılması gereklidir. Ancak, usyarılımı sürecini beynin alın yuvarlarından birinde durdurmaya kalkmak büyük yanılgı olur. Usyarılımı da tıpkı kanser gibi *genel* bir dirimsel bozukluktur; hastalık belirtileri, yerel bozuklukları örgenlerde dile getirmekten başka bir şey yapmaz. Tıpkı herhangi bir yerdeki kanserli uru öldürücü sürecin kendisi saymak gibi, beynin belli bir bölgesindeki bozukluğu usyarılımı sürecinin kaynağı sanmak akıldışı olur. Bu yöntemlerin ikisi de hekimliğin temel ilkelerine aykırı düşer.

Durumu hakkında anlayabildiklerimin hepsini hastaya anlatım. Zaman zaman anlatım bozuklukları gösterse ve çoğu kez çok yavaş konuşsa da, benimle işbirliği yapmaya can atıyordu.

ÖZALGILAMA işlevi büyük ölçüde aksamışa benziyordu; gerçekte, özalgılama işlevi, büyük ölçüde, uyarılmayla algılanması arasındaki kopukluğun derecesine bağlıdır. Bu «kopukluk» arttıkça, anlamsız söz üretimi ve kişiliğin parçalanması da artıyordu. Uyarılmayla algılanması arasındaki kopukluk azaldıkça, hasta dokusal enerji akımlarını kendi malı gibi duyumsadıkça olağan konuşma ve çağrışım işlevleri de geri geliyordu. Bu görüngü, *özalgılama işlevinin temelde nesnel uyarılmayla bunun öznel algılanması arasındaki ilintiye bağlı bulunduğunu* saptamama izin verdi.

Bu ilinti ne kadar sıkıysa, özalgılama o kadar iyi çalışıyordu. Ve bu gözlemin kuramsal erimi büyüktü; ondan sonra usyarılımı konusunda çok daha geniş boyutlu bir varsayım ortaya atma olanağına kavuştuk.

5. BİLİNÇLE ÖZALGILAMANIN BİRBİRİNE BAĞIMLI OLUŞU

Aşağıda, bilinç ve özalgılama konusunda ilk dirimsel enerjiye dayalı yorumu yapmaya çalışacağım. Burada, doğanın en büyük gizini bir çırpıda çözüp atmak gibi bir savım yok; ancak, bu konuya biraz aydınlık getirdiğime inanıyorum: *bilinçlilik bir özalgılama işlevinden, özalgılama da bilinçli olmaktan başka bir şey değildir.* Özalgılama eksiksizse, bilinç de açık ve eksiksizdir. Özalgılama işlevi bozulursa, bilinç işlevi de genel olarak aksar, onunla birlikte de dil, çağrışım, yön duygusu gibi işlevler bozulur. Özalgılama bozulmamışsa, yalnızca —kelvurulmuş sinircelidekı gibi— *katı* bir vücudu dile getiriyorsa, bilinç ve anlama işlevleri de katılaşır, makinamsılaşır. Özalgılama uzak ve zayıf bir örgen duyumunu yansıtıyorsa, kişinin özbilinci birtakım «öbür dünya» ya da «kendine yabancı güçler» tasarlayacaktır. İşte bu yüzden usyarılımı süreçleri doğal bilimlerin en çetin ve karanlık sorununu incelemekte bize bütün öbür dirimsel bozukluklardan çok daha fazla yardımcı olacaktır: Canlı madde kendini nasıl algılayabilmekte ve —en çok evrim geçirmiş canlı türlerinde— nasıl olup da «kendi varlığının bilincine varabilmekte»dir?

Özalgılama, özbilincin temel ögelerinden biri olsa da, özalgılamanın *niteliği* bilinç *türünü* belirlese de, bu iki işlev birbirinin tıpatıp aynısı değildir. Bilinç, vücudun özalgılama işlevinden sonra geliştirdi-

ği bir işleve benzemektedir. Usu yarılmış kişiler üzerinde yapılan gözlemlere bakılırsa, bilincin kişisel derecesi ve yoğunluğu özalgılamanın gücüyle yoğunluğundan çok *özalgılamanın bir sürü ögesinin az çok eksiksiz biçimde tek ve biricik bir BEN deneyiminde toplanmasına* bağlı kalmaktadır. Usyarılımının yolaçtığı kişilik parçalanmasında bu birliğin nasıl bozulduğunu ve bilinç işlevlerinin özalgılama işlevlerinden nasıl koptuklarını görmekteyiz. Genellikle, özalgılamanın bütünlüğünü yitirmesi bilinç işlevlerinin parçalanmasından önce gelmektedir. Algıların eşgüdüm içinde yürüyememesinin yarattığı ilk tepkiler *kişinin sağını solunu şaşırması ve aklının karışmasıdır.* Eşgüdüme bağlı konuşma ve çağrışım işlevleri insan denen memeli hayvanın bilincinde özalgılamalardan sonra gelen işlevlerdir; özalgılama birtakım yeni gelişmeler göstermişse, konuşma ve çağrışım işlevleri de bütünlüklerini yitirir. Bilincin işlevleri arasındaki işbirliğinin bozulma biçimiyse özalgılamanın bütünlüğünü yitirmesinin *türü*'nü yansıtmaktadır.

Yansıtımcalı usyarılımında ciddi özalgılama bozukluklarının yanında çağrışım ve konuşmanın da bütünlüklerini yitirdikleri görülür. Donupkalmada *(catatonie*'de) vücut aşırı kasılmış ve kıpırtısızlaşmışsa, kesin dilsizlik, yâni konuşma yeteneğini ve coşkusal tepkileri yitirme kaçınılmaz kuraldır. Bunamalarda bütün dirimsel-bedensel süreçler yavaş yavaş bozulmakta, uyuşuklaşmaktadır; genellikle, özalgılamayla bilinç de uyuşuklaşmakta, gittikçe daha az etkinlikte bulunmaktadır.

Bu durumda, zihinsel özalgılama işlevleriyle bilinç arasında dolaysız bir bağ bulunduğu ve bu işlevlerin gerek yoğunlukları, gerek özyapılarıyla birtakım dirimsel enerji değişimlerine ayakuydurdukları sonucuna varmak zorundayız. Dolayısıyla, *usyarılımının «yalnızca» zihinsel değil, tam anlamıyla dirimsel-bedensel bir hastalık olduğu* ortaya çıkmaktadır. Bugüne dek, zihinsel işlevlerdeki bozuklukların kaynağı hep beyindeki bir kimyasal ya da dokusal örselenmede arandı. Bizim işlevsel yaklaşım bunlar arasındaki karşılıklı bağların daha iyi kavranmasına izin vermektedir:

Zihinsel işlevlerdeki bozukluklar, dirimsel-bedensel dizgede usyarılımına yolaçan parçalanma sürecini çok çarpıcı biçimde dile getirmektedir. Özalgılama ve bilinç işlevlerindeki bozukluklar coşkusal işlevlerdeki aksaklıklara bağlı bulunmaktadır; coşkusal işlevlerse herhangi bir yapısal ya da kimyasal durumdan değil, vücuttaki kansu dizgesinin taşıdığı dirimsel enerjinin devingenliğinden gelmektedir.

Coşkular birtakım zihinsel, kimyasal ya da dokusal işlevler değil, dirimsel enerji ve kansu işlevleridir. Dolayısıyla, dirimsel enerji işlevlerini, zihinsel ve yapısal işlevleri şöyle sınıflandırmamız, coşkusal işlevleri hepsinin ortak işleyiş ilkesi saymamız gerekmektedir:

1) Dirimsel enerjiye dayalı coşkular → { 2) Zihinsel işlevler; 3) Yapısal ve dirimsel-kimyasal işlevler

Bütün öbür sınıflandırmalar bizi çıkmaza sokar: 3 numarayı 1'in yerine koymak, bizi hiçbir yere götürmeyen beylik ruh hekimliğinin devinimci düşüncesine ayakuydurmak olacaktır. 2 numarayı 1'in yerine koymak, coşkusal bozuklukları zihin karışıklığından çıkarma ve zihnin işlevlerini vücuttaki kansu işlevlerinin *önüne* geçirme anlamına gelecektir. Böyle bir girişimin sonucu sıfır olacak, bizi alıp doğruca doğaötesine (metafiziğe) götürecektir.

Özalgılamayla dirimsel-bedensel coşku (kansu devinimi) arasındaki işlevsel ilişkiyi iyi kavramaya çalışmalıyız. *Kanser* adlı yapıtımda çocuğun gelişmesini ana çizgileriyle anlatmaya çalışım: yeni doğmuş bir bebeğin devinimleri tümel bir işlev içinde eşgüdüme sokulmamıştır henüz, onun devinimlerinde «erek» ya da «imlem» yoktur. Haz ve kaygı tepkilerinin çocukta da açıkça belirmiş oldukları doğrudur; ama *henüz* bir bilincin ve gelişmiş bir benlik duygusunun varlığını gösteren *eşgüdümlü devinimlere* rastlanmaz. Özalgılamanın yeni doğmuş bebekte de varolduğunu ve eksiksiz çalıştığını, ama bunun eşgüdüm içinde, bütünlük sağlayıcı biçimde olmadığını varsaymak zorundayız. Örneğin gerek eller, gerekse henüz belli nesnelere yönelmeyen gözler özerk olarak devinmektedir. Bacaklarsa, vücudun öbür örgenleriyle ilgisi bulunmayan, anlamsız devinimlerin yatağı gibi gözükmektedir. Yaşamın ilk aylarında, bağımsız ve özerk devinimler arasındaki eşgüdüm yavaş yavaş gelişmektedir. Sayısız örgen arasında adım adım işlevsel bir ilinti kurulduğunu ve bu ilintilerin vücutta işlevsel birliği sağladığını varsaymak zorundayız. Algılama işlevlerinin de aynı biçimde gelişme içinde olduklarını, aralarında belli bir eşgüdüm sağlandığını söylemekle doğrudan pek fazla uzaklaşmış olmayız sanırım. Özalgılama vücuttaki kansu devinimine bağlı bulunduğundan, dölyatağındaki ve dölyatağından çıktıktan sonraki özalgılama, kansu devinimleri henüz tam anlamıyla bağımsız olduklarından, ancak zayıf ve parçalı o-

lacaktır. Devinimler arasında eşgüdüm kuruldukça, algılamalar da eşgüdüm içine girmekte, en sonunda vücut bir *bütün* halinde yaşayıp devinmeye başlamaktadır; böylece, Ben'in sayısız algıları devinim hâlindeki Ben'in *tek ve biricik algılaması*'nda erimektedir. İşte ancak ondan sonra bütünüyle gelişmiş bir «bilinç»ten sözetmeye hakkımız olmaktadır. Bu eşgüdüm süreciyle yakından bağıntılı olan dirimsel etkinliğin «ereği» ve «imlemi» ikinci elden işlevler olarak gözükmektedir. Eşgüdüm süreciyse, dirimsel etkinliğin gelişme hızına bağlı bulunmaktadır. Hayvanlarda, insanoğlundan çok daha hızlı evrim geçirmektedir. Bunun nedenini bilmiyoruz. Çocukta, konuşma yeteneği, ancak vücut devinimleriyle bunların algılanması belli bir birliğe kavuştuktan, yani bir erek ve imlem kazandıktan sonra gelişmektedir.

Burada, devinim ve algılamaların erek ve imleminin eşgüdüm işlevinden geldiğine, eşgüdümü onların sağlamadığına iyice parmak basmak gerekir. *Demek ki «erek» ve «imlem», örgen devinimlerinin arasındaki eşgüdümün derecesine bağlı, ikinci elden işlevlerdir.*

Öte yandan, eğer vücuttaki değişik eşgüdüm düzeylerini ve bunlarla eşzamanlı işlevleri mantık çerçevesinde, adım adım izlemişsek, ZİHİNSEL ETKİNLİĞİN ya da çevremiz ve kendi dirimsel enerji durumumuzla ilgili sağduyulu ve imlemli etkinliğin coşkusal/algısal eşgüdümün bir işlevi olarak ortaya çıktığını varsaymak zorundayız. Vücut eşgüdümlü bir bütün hâlinde işlemediği sürece akılsal etkinlikte bulunamayacağımızı söylemeye gerek bile yoktur. Başlangıçtaki dirimsel enerji eşgüdümünün tepetaklak olması demek olan usun ve kişiliğin parçalanması bize akılsal etkinliğin, bir şeyleri akılla önceden düşünmenin, imlemin, dilin, çağrışımın ve vücuttaki daha başka gelişmiş işlevlerin, bunların duygusal *yaşam enerjisi* temelleri sarsıldıkça ayrışıp bütünlüklerini yitirdiklerini göstermektedir.

Bu durumda, usyarılımının köklerinin neden doğum öncesi ve hemen doğum sonrası gelişmeye uzandığını çok iyi anlıyoruz: vücudun eşgüdüme kavuşma sürecinde beliren en küçük bir aksaklık ilerki kişilik yapısının zayıf noktasını oluşturmaktadır; kimi duygusal koşullardaysa, usun ve kişiliğin parçalanması kaçınılmaz biçimde gelip yerleşmektedir.

Ruhçözümlemesinin «çocukluğun ilk yıllarında bir yere saplanıp kalma» adını verdiği şey, gerçekte, işlevsel eşgüdüm yapısındaki sürekli zayıflıktan başkası değildir. Usu yarılmış kişi çocukluğuna doğru gerilemez. Ruhbilim dilinde «gerileme», birtakım tarihsel olay-

ların sürüp giden, *güncel* sonucunu anlatmaktadır. Oysa, çocuklukta yaşanmış deneyimler, *dirimsel dizgede sürüp giden bir örselenme yaratmamış olsalardı,* 20-30 yıl sonra birtakım yıkıcı sonuçlar doğuramazlardı. Hastalık yaratan devingen etken, geçmiş yaşantının kendisi değil, *coşkusal yapıdaki sürüp giden örselenme*'dir. Usu yarılmış kişi «anasının karnına dönmez». *Anasının uyuşuk karnında acısını çektiği bedensel-işlevsel eşgüdüm bozukluğunun* kurbanı olur; bu bozukluğu ömrü boyunca içinde taşır. Burada bizi ilgilendiren GEÇMİŞTEKİ TARİHSEL OLAYLAR değil, *vücudun sürüp giden, güncel işleyişidir.* Amerika Birleşik Devletleri'nin çarkları tarihsel «Bağımsızlık İlânı» olayından ötürü değil, bu tarihsel olay Amerikalıların yaşamında günlük bir gerçek hâline geldiği için şimdiki gibi işlemektedir. «Bağımsızlık İlânı» tarihsel olay niteliğiyle ancak Amerikan yurttaşının duygusal yapısına işlediği oranda güncel yaşamı etkilemektedir: başka türlüsü düşünülemez. Ruh hekimliği, kendini tarihsel düşünce ve araştırmaya hapsettiği için batağa saplanmıştır. Bir anı canlı bir varlıktaki coşkuları eyleme *geçirebilir,* ama bu ille de geçirir demek değildir.

Dirimsel enerjiyle sağaltım anılara değil, geçmişteki deneyimlerin *bugünkü dirimsel-bedensel kök salmalarına* saldırır; dolayısıyla, geride kalmış bir dönemin gölgeleriyle değil, yakıcı gerçeklerle uğraşır. Bütün o duygu çalkantısı arasından bir anı su yüzüne çıkabilir elbet, ama bu ille de gerekli değildir. *«Hastalıklı» bir insan yapısını «sağlıklı» insan yapısına dönüştürebilecek şeyin adı vücuttaki dirimsel enerjinin eşgüdüm içinde işlemesidir.* Bedensel boşalma tepkesi, bu eşgüdümün sağlandığını gösteren en önemli belirtiden başka bir şey değildir. Doğal solunum, kas kilitlenmelerinin kırılması, katı kişilik zırhının ortadan kaldırılması yalnız vücudun yitirdiği birliğin yeniden yaratılmasına yardım eden araçlardır. Ne yazık ki, çoğu kez bunlar sağaltımın ereği sayılmaktadır: dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanları bile genellikle bu yanılgıdan kurtulamamaktadır. Hekimsel araştırma araçlarını sağaltımın erekleriyle karıştırmak vücudun yapısı konusunda tutarlı bilgilerden yoksun olarak varılmış bir yargı yanlışlığını, yani duygusal yaşamımızda beliren hastalıkların genişlik ve derinliğini hesaba katmayan dar bir yargıyı göstermektedir.

İnsan vücutları konusundaki dar görüş dirimsel enerji biliminin temel kavramlarını anlamaya izin vermez. Bu kavramları bilmeyen kişi ya üfürükçü, ya da insan yoksulluğundan dönekçe yararlanan biri olabilir, ama bilim adamı olamaz. Coşkularla kansu etkinlikleri, algı-

larla bilincin işlevleri arasındaki dirimsel-bedensel ilişkileri derinlemesine öğrenmeden usyarılımı hastalıklarına el atacak her hekimi uyarmak isterim. Sözü geçen işlevsel ilişkiler bugüne dek bilinmeyen şeyler olarak, birer giz olarak duruyorlardı. Bugün onları incelemeye yeni yeni başlıyoruz; hâlâ içlerinde büyük bilmeceler saklı. Dolayısıyla bir şey öne sürerken çok sakınımlı davranmalıyız. Gerçekten de, uygun olmayan terimler kullanırsak doğal işlevlerin temel sorunlarını es geçme tehlikesiyle karşılaşırız. Nitekim, dirimsel enerjiyle sağaltımın «kasların elle yoğrulması»ndan ya da «insanları derin soluk alıp vermeye özendirmek»ten başka bir şey olmadığını söyleyenlere sık sık rastlanmaktadır. Kimileri de onun «gerilimleri» ele aldığını söylemekte. İnsan denen memeli hayvan, dirimin işlevleri konusunda ince düşüncelere dalarak çoğu kez yalın, ama son derece temel gerçeklerden kaçmaya yatkındır; buysa benimsenebilecek tutumların en kötüsüdür. Geliştirmeye çalıştığımız bilimin «kaslar»la, «solunum»la, «gerilim»le işi yoktur: *biz yalnızca, acundaki yaşam enerjisinin hangi yoldan devingen kansu maddesini oluşturduğunu; acunsal yaşam enerjisi işlevlerinin insan denen memeli hayvanda nasıl varolduklarını; coşkularında, düşüncesinde, akıldışı davranışlarında, kendi benliğiyle ilgili en köklü deneyiminde nasıl işlediklerini öğrenmeye çalışıyoruz.* Usu yarılmış insandaki kişilik parçalanması canlı maddenin coşkusal süreçleriyle onu çevreleyen dirimsel enerji alanı (ya da esir: éther) arasındaki karşılıklı ilişkileri gösteren *örneklerden yalnızca biri,* ama en ilginçlerinden biridir. Önemli olan budur! Yoksa bilmem hangi kastaki gerilim değil. Canlı maddenin biricik işlevinin yalnız ve öncelikle işlemek olduğu söylenebilir. Kendi varlığı ve dirimin sayısız belirtileri üzerinde akılyürütmek insanoğlunun epeyce eski bir etkinliğine benziyor; ama doğrusu, yaşamın kendisi için bu akılyürütmenin ille de gerekli olup olmadığını sormaya hakkımız var. Şöyle ya da böyle, Devlet kurumu insanın bütün ilgilerini varolmaya yöneltmiştir. Ve insan denen memeli hayvan bu görüşü en doğal şeymiş gibi benimsemişe benzemektedir.

Sağlıklı bir yargıya varabilmek için, insanın hep karşısındakinin bakış açısını öğrenmesinde yarar vardır. Benim de burada okura anlatmaya çalıştığım şey, usu yarılmış kişide gözlediğimiz işlevlerin köklü derinliğidir. Ve bakın, karmaşıklık değil, derinlik diyorum. Gerçekten de, usu yarılmış kişide ortaya çıkan işlevlerin —doğru yorumlama zahmetine girdiğimiz zaman— ACUNSAL İŞLEVLER olduklarını, yâni

vücuttaki acunsal yaşam enerjisinin açık ya da gizli işlevleri olduklarını görürüz. *Sıradan insan*'ı acunsal yaşam enerjisi okyanusundan ayıran duvarın usu yarılmış kişide yerle bir olduğunu kavramadan hiçbir usyarılımı belirtisini anlayamayız; dolayısıyla, söz konusu belirtilerin kimisi bu «yıkılmanın» kafada gerçekleşmesinden ileri gelmektedir; *kimisiyse vücuttaki dirimsel enerjiyle acundaki (havadaki) dirimsel enerjinin birbirine kavuşmasının dolaysız belirtileridir.*

Bunu derken, insanoğluyla acunsal kökenini tek ve biricik nesnede birleştiren işlevleri anlatmak istiyorum. Usyarılımında —tıpkı gerçek dinde, sahici sanatta ve adına lâyık bilimde olduğu gibi— kişi kendi işlevlerini dolaysız ve görkemli biçimde algılamaktadır. Usu yarılmış kişiyi büyük sanatçıdan, bilim adamından ya da din kurucusundan ayıran şey vücudunun kendi içinde ve dışındaki işlevlerin aynılığını üstlenip benimseyecek güçte olmayışı ya da birliğini yitirmiş bulunmasıdır. Bir sanatçı ya da bilginin de büyük bir etkinlik döneminden sonra çöktüğü, çıldırdığı görülür. Sırtındaki yük çok ağır gelmiştir! Asal duyusunu yitirmiş *olağan insan* bu gibilerinin yaşamını çekilmez, dayanılmaz kılmıştır. Van Gogh, Gauguin, Nietzsche, Doeblin, İbsen gibi büyük insanların sonunda çökmeleri hep *olağan insan*'ın işidir. Swedenborg, Lodge, Eddington, Driesch gibi kişilerin sonunda gizemciliğe sapmalarıysa acundaki ve insan vücudundaki dirimsel enerjinin *doğabilimsel (bedensel) olarak* kavranamayışındandır. Bu bilgi eksikliği de *olağan insan*'ın devinimsel zırhının ürünüdür. Neyse, biz dönelim hastamıza.

20. Buluşma

Bir sorun çıktı: *Örgensel uyarılmayla bu uyarılmanın algılanmasını zihinsel dünyada birbirinden koparan dokusal çarklar nelerdir?* Yapılan bir sürü gözlem birtakım solunum bozuklukları bulunduğunu ortaya koyuyordu: *gerçekten de, devinimsel açıdan esnek göğse karşın, solunumun yetersiz kaldığını saptamıştım.* Zırhlı sinir hastasında, genellikle, göğüs kaskatıdır. Dolayısıyla, bu göğüsten hiçbir güçlü coşku geçemez. Usu yarılmış kişide göğüs yumuşaktır, coşkular kendini göstermekte, ama *bütünüyle duyulamamaktadır;* büyük bir olasılıkla, göğüs çatısının devinmesine vurulan ket, uyarılmayla algılamanın birbirinden kopmasına yolaçmaktadır. Ama bunun bakımevinde

kanıtlanması gerekiyordu. Sağaltımın bundan sonraki evrimi bu varsayımı doğrulayacaktı.

Hastaya dönelim. O gün, göğsünün ve gırtlağının kıpırtısızlığı iyice belirgindi. Hava gırtlağından aşağı geçemiyordu sanki. Bununla birlikte, göğüs ve boyun kasları her zamankinden daha yumuşaktı. Hasta: «Bugün çok sinirliyim...» dedi. Boğazını açma girişimlerim boşa gitti. Hasta titremiyor, ama derin soluk alıp vermeye şiddetle karşı koyuyordu. O gün «gizli güçler» yanını yöresini kuşatmamıştı.

Banyoya gidip gidemeyeceğini sordu. Gittiği yerden bir türlü gelmeyişine canım sıkıldı. Uzunca bir süre sonra, göğüs kemiğinin altında, güneş yumağının bulunduğu bölgede, *aşağı yukarı 10 cm'lik bir çizikle* geri geldi. «En yoğun coşkuları bu bölgede duyuyorum!» dedi.

Bu gibi önlemlerin gerilimi azaltmayacağını anlattım; bana hak verdi. Korkup telaşa kapılmanın ya da hastaya bu gibi davranışları yasaklamanın bir yararı olmazdı; çok daha kötüsünü yapardı! İnsan çözümsel duruma bütünüyle egemense, bu gibi eylemleri özanlatımın bir türü saymak zorundadır. Buysa, hiç kuşkusuz hekimle hasta arasında, her türlü güvensizliğin aşılmasından ve eksiksiz içtenlikten gelen tam bir güven havasının yaratılmasını gerektirir.

21. Buluşma

Hasta, beni şaşırtmak üzere, ağzı kulaklarında geldi; derin derin soluk alıp veriyordu. Ancak bir gün önceki çiziklere üç tane daha eklemişti. Açıklaması şöyleydi: «Bunu yapmak zorundaydım; 'gizli güçler' yüzünden; yoksa, gelip kusur bulurlardı... çünkü ilk çiziğin *haç*'a tamamlanması gerekliydi... 'Gizli güçler'in, ilk çizikle haçın tamamlanması arasında geçen 24 saatı bağışlamayacaklarından korkuyorum...»

Bu dirimsel enerji önlemiyle, karın böleci yöresindeki dayanılmaz duygusal gerilimi gidermek üzere derisini çizdiği besbelliydi. Usu yarılmış biri bu gibi işlere kalkışınca, ona «kaçık» deriz; ama aynı şeyi bir Japon general yapınca, «ulusal harakiri geleneği»nden dem vururuz. Oysa bu ikisinin özyapısı aynıdır: gerek usu yarılmış kişi, gerek Japon general karnın üst kesimindeki dayanılmaz gerilimi yoketmeye çalışmaktadır.

O gün, gönülgözüyle yine birşeyler gördüğünü, ama bunların çok silik olduklarını sanıyordum. «Gizli güçler»in bütün gün gözükmediklerini, coşkularını yine bütün gücüyle algıladığını anlattı. Uyarıyla

algılama arasındaki bağıntı yeniden kurulmuş gibiydi; buysa, vücuttaki dirimsel enerji akımlarının «dış güçler» gibi algılanmasını güçleştirmişti. Öteden beri bu «güçler»den çekinmişti; ona göre, durum hiç iyiye gitmiyordu; güçlerin ondan «kendini gözden çıkarması»nı istemesini, karın bölgesindeki dayanılmaz duygulanımsal basıncı, «bir bıçak alıp sidik torbasını deşme» gereksinmesi diye yorumlayabilirdik. Buysa, acunsal yaşam enerjisi üzerindeki araştırmaların özezerlik gibi dirimsel bozukluklarda ortaya çıkardığı şeyi doğruluyordu: güçlü coşkular kansu dizgesindeki genleşmeyi dile getirmektedir. Örgenler kasılıp büzüldüğü zaman, hasta «patlamak» üzere olduğunu, *«kendisine basınç yapan buharı bir yerden dışarı» veremediğini* sanmaktadır. Bu gibi durumlar kimi zaman hastanın kendini sakatlamasına, canına kıymasına, dokusal yapının yerle bir olmasına yolaçmaktadır. Dirimsel enerji açısından, gerilimi ancak bıçakla deşilerek giderilebilecek bir sidik torbasıdır bu.

Hastadaki düzelme çok sürmedi. Bu arada şunu da ekleyeyim ki, o güne dek, *dirimsel yönden hasta bir vücudun sağlık ölçütlerine göre işleyemediğini böylesine açık seçik görememiştim. Dirimsel yönden hasta yapı ancak bozuk çalışmaya alışmıştır; güçlü, doğal coşkuları şöyle dolu dolu «kucaklayamaz», onlardan yararlanamaz.* Şimdi artık iki ayrı insanoğlu kümesinin bulunduğunu daha iyi anlıyordum: zırhlı insanlar, zırhsız insanlar! Zırhsız insana doğal ve kolay gözüken şey zırhlı kişi için zor ve anlaşılmazdır, ona doğal ve kolay gelense öbürü için böyle değildir. Belli bir yaşama biçimi belli bir kişilik yapısı gerektirir. *Bizim hastanın doğal ölçülere uygun bir işleyişe ayakuydurması olanaksızdı.* Şimdi, bu yeni bulgunun ışığında, alışılmış akıl sağlığı önlemlerinin neden hiç işe yaramadıklarını anlamaktayız. Zırhlı bir vücuda zorla doğal yaşama koşullarını benimsetmeye çalışmak, kötürümden kalkıp halay çekmesini istemek demektir. Akıl sağlığı için alınacak önlemler çok saygıdeğerdir elbet; *ama bunlar, kişilik zırhının bütün halk yığınlarında kırılmasını,* özellikle de *yeni doğmuş yavrularda kişilik zırhının oluşmaması için elden gelen her şeyin yapılmasını gerektirmektedir.* Buysa geniş kapsamlı, güç bir iştir.

22. Buluşma

Tepkileri, özellikle konuşması müthiş ağırlaşmıştı. Her sözcüğü birkaç kez yineliyor; lâfları binbir güçlükle söylüyordu. Yüzü donmuş

gibiydi. Sorularımı yanıtlamak istiyor, ama bunları dile dökemiyordu; biraz heyecanlıydı; teni mum gibi sararmış, şurasında burasında beyazımsı/morumsu lekeler belirmişti. Kendini tam anlamıyla «boş» duyumsuyordu.

Ağır ağır: «Büyük çaba harcasam *kıpırdayabilirim* elbet... Peki ama neden her çaba bu kadar zor?... N'oluyor bana? Daha önce de bu duruma düştüm, ama hiç bu kadar yoğunuyla karşılaşmamıştım» dedi.

Geçen günkü derin solunumun «gizli güçler»in ortaya çıkışını olanaksızlaştırdığını söyledim. Kalkıp gitmek üzere doğruldu, ama hemen sedire çöktü.

Yüz kaslarını usulca oynattım, gözkapaklarını kaldırdım, alnını ovdum. Bu iyi geldi, ama donupkalma sürdü. Bir gün önceki güçlü coşkulara bir dirimsel enerji yokluğuyla, kıpırtısızlıkla tepki göstermişti besbelli; ama zihni dupduruydu; olup bitecekleri biliyordu. Kısacası, kendini bomboş duyumsuyordu, ama eskisi kadar «uzak» değildi artık: «İyileşir de birini öldürürsem, yakamdan tutup yargıca götürürler. Bugün, birkaç oğlanı elektrikli sandalyeye oturttular...» (Gerçekten de, o gün biri idam edilmişti.)

Buluşma sırasındaki donukluğu köklü bir kilitlenmede gedik açılmış olmasındandı. Dirimsel enerjiyle sağaltımı uygulayan hekim her hastalık katmanının çok derinlerden su yüzüne çıkarılması gerektiğini yakından bilir. Günlük yaşamla bu çalışmanın iç içe girmemesi gerekir. Nitekim, hasta o gün işyerinde çok iyi çalışmıştı, uslu duruyordu.

Ben gittikten sonra da bekleme odasında kaldı. Birkaç dakika sonra geri dönünce onu tortop olmuş, başını dizlerinin arasına gömmüş buldum: YERİNDEN KIPIRDAYAMIYORDU: «Geri gelip beni bu dayanılmaz durumdan kurtarmanız için Tanrı'ya yakardım... En küçük devinimde bulunacak gücüm yok...»

Onu o durumdan kurtardım, usul usul devinmeye başladı. Sonra bana: «Bunu bana 'gizli güçler' yaptı sanıyordum, ama pek de emin değilim...» dedi. Ve titremeye başladı. Kısa bir süre sonra aklı başına geldi, çok daha iyi olduğunu söyledi ve çıkıp gitti.

23. Buluşma

Kimi çevrelerde, büyük bir inatla, dirimsel enerjiyle sağaltımın hastaya öncelik ve özellikle bedensel boşalma gücünü yeniden ka-

zandırmak olduğuna inanılmaktadır. Uyguladığımız sağaltımın başlıca ereği budur elbet: ama sağaltımın kalıcı başarısı bu ereğe varış biçimine bağlıdır. *Dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanının harcadığı çabalar, ancak vücuttaki coşkusal kilitlenme ve onunla birlikte bütün bölgesel kilitlenmelere eşlik eden kaygı ağır ağır ve kesinlikle ortadan kaldırıldığı zaman ödüllendirilmiş olmaktadır.* Bizim hasta sağaltımın ereğine epeyce yaklaşmıştı; ama kalıcı başarıyı engelleyen başlıca köstek, her ögede varlığını saptadığım, hastalık yaratan düzenekti. Kimi durumlarda, kilit altında tutulan enerjiyi açığa çıkararak hastayı rahata kavuşturmak elimizdedir. Ancak başlıca kilitlenmeler kırılmamışsa, beklenmedik düşüşler hastalığın kendisinden çok daha tehlikeli olabilir. Bundan ötürü, her kilitlenme katmanını ağır ağır, sakına sakına kaldırma kuralına titizlikle uyarız. Vücuttaki dirimsel enerjinin özgürce dolaşmasını engelleyen bu dirimsel-bedensel kilitlenmeler aslında bir sürü belirtili hastalığa «yatkınlık»ı oluştururlar.

Hastamın donupkalmaya müthiş yatkın olduğunu biliyordum; yapılması gereken, bu eğilimlerin özgürce geliştirilmesiydi; hepsini birer birer su yüzüne çıkarıp yenmek gerekiyordu. En büyük tehlike henüz aşılmamış, bizi bekliyordu: hiçbir zaman vaktinden önce utku borusu çalmamak gerekir.

Bir önceki buluşmada, hasta hafif bir donupkalma nöbeti geçirmişti. O günse buluşmaya neşeli ve hazırlıklı geldi: içeri girer girmez de, son buluşmamızın ardından birkaç güzel gün geçirdiğini söyledi. Yüz kaslarını oynatabiliyor, ama şaşırdığını ya da irkildiğini göstermek üzere alnını kırıştıramıyordu. Kendiliğinden bana, güçlü duygulanımlara kapıldığı zaman içinden kaşını gözünü oynatmak geldiğini, «kendine yabancılaştığını» duyumsadığı zamansa bunu beceremediğini anlattı: «Duygularımı göstermemeyi öğrendim... duygularını gösteren kadınları sevmem; *benim için, kadın dediğin, hoş ve ince bir yontu gibi olmalıdır...*»

Son derece dingin ve ölçülü bir sesle söylenen şu birkaç tümcede patlamaya hazır bir duygu yükü gizliydi... Baş ve boyun kasları kaskatıydı. Kendini gergin ve kıpırtısız duyumsadığı zaman kaşını gözünü oynatmak onu rahatlatıyordu. Kişiliği fazla parçalandığı, usu aşırı yarıldığı zaman kaşını gözünü oynatma yeteneğini yitiriyordu. Böylece, donupkalma hastalığına yakalanmış, usyarılımları belli bir evreyi aşmış kişilerin neden yüzlerini gözlerini buruşturduklarını da anlamış oluyoruz; bütün bunlar, uyuşup donmuş vücudun katılık ve

kıpırtısızlığını yenmek üzere girişilmiş umutsuz çabalardır. Söz konusu hastalar, kaşlarını gözlerini oynatarak, hâlâ herhangi bir şey duyup duyamayacaklarını denetlemektedirler. Gerçekte, ben de yukarki «hoş ve ince yontu» sözünün ne demek olduğunu hemen o anda kavrayamamıştım. Kısa bir süre sonra, çok güç koşullarda ne anlama geldiğini öğrenecektim.

O akşam bana habire «ölmek»ten sözetti. Dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanı bu sözün anlamını çok iyi bilir. Genellikle, hasta dirimsel enerjisini bedensel boşalmayla tüketmeye yaklaştığı zaman kendini gösterir; ve kendini kapıp koyverme korkusunu dile getirir. Özellikle leğen kemiği bölgesindeki kilitlenme giderilmedikçe kaygı yokolmayacaktır. Hastanın kafasının karıştığı *açıkça* görülüyordu. Dolayısıyla, bütün vücudunda vaktinden önce çırpınmaların başgöstermesinden korkuyordum. Alın hâlâ kilitli olduğuna göre, bu çırpınmalar kadının kesinlikle yere serilmesine yolaçacaktı. «Coşkular bir süredir karnımı ağrıtıyor,» dedi. «Şuramı!...» Bunu derken, parmağıyla karnının üst yanını gösteriyordu. «Sol kolum da tek başına yaşayıp deviniyor gibi... Benim değil sanki!...»

Bir sinirce ya da çıldırma belirtisi yoğunlaştığı zaman, belirtinin ortaya çıktığı bölgede kilit altında tutulan enerjinin (coşkunun) basturılmaz hâle geldiğine, kilidi kırıp özgürlüğe kavuşmak istediğine emin olabiliriz. Sol kolun vücuttan kopukmuş gibi algılanışı, büyük bir olasılıkla, bu eli üreme örgenlerine götürme eğiliminin gittikçe güçlenmesinden geliyordu. Bu bağlam içinde, «hoş ve ince bir yontu» olma arzusunu «üreme örgensiz bir yontu», bir «tanrıça» olma isteği sayabilirdik.

Dirimsel enerjinin üreme örgenlerinde boşaltılabilmesini sağlamak üzere bütün çabamı alın ve gözlerdeki kilitlenmeye yönelttim. Alnını kırıştırmasını, gözlerini fıldır fıldır çevirmesini, korkmuş gibi yapmasını, korkuyu, merakı, sürekli dikkati kaşıyla gözüyle anlatmasını istedim.

BURADA HASTAYI DİLEDİĞİMİZ GİBİ ÇEKİP ÇEVİRME SÖZ KONUSU DEĞİLDİR; hastaya somut olarak biz «bir şey yapturmayız»; *şu ya da bu duygulanımı aklına getirerek buna öykünmesini isteriz.*

Gözleriyle korkuyu dile getirmekten kaçındı: usu yarılmış kişiler sinirceli insanlara oranla kaygıyı dile getirmekten çok daha az hoşlanırlar. Bunun nedenini birçok ilerlemiş usyarılımı olayını ince-

lerken buldum: göz kapaklarını kaldırmak, gözlerini ardına dek açmak, korkmuş gibi yapmak hastayı müthiş kaygılandırmak, onda az sonra büyük bir yıkıma uğrama izlenimi yaratmaktadır. Kimisi, daha kaşını kaldırdığı an büyük bir yılgıya kapılmaktadır. Hastalar kimi zaman gerçekten öldüklerini, «öbür dünyaya» göçtüklerini sanmaktadırlar. Dolayısıyla, bu konuda çok dikkatli ve sakınımlı olmak gerekir.

Coşkular fazla belirginleştiği zaman denemeye ara vermesini söyleyerek, büyük bir özenle alındaki anlatımlar üzerinde çalıştım. Bir süre sonra alnı belli bir devingenliğe kavuşmuştu, hasta kendini daha özgür duyumsuyordu. Ama vücudunu içerden algılayışı alabildiğine sarsılmıştı; bedensel boşalma öncesi çırpınmaların vücuduna yerleşmesine izin vermek pek sakınımlı olmaz, tersine tehlikeli olurdu. Dokunmaya, sıcağa, soğuğa müthiş duyarlıydı, *ama zaman zaman titrediğini kendisi duyamıyordu.* Buluşmamız sona erince, bana kendisiyle ilgili çok yerinde sorular sordu, konuşması alabildiğine ağırdı. Bir karşıt güçle savaşıyormuş gibi konuşuyordu.

İşte bu sağaltım sırasında aşağıdaki düşünce ilk kez aklıma geldi: *örgenlerde beliren duyum ya da «dirimsel enerji duyumu», hani şu ALTINCI DUYU dediğimiz şeyin ta kendisidir!* Sağlıklı kişilerde, görme, işitme, duyma, tat alma ve dokunma yeteneklerinin yanında, dirimsel bozuklukların bütünüyle yoketüği başka bir duyu, *örgensel işlevlerin algılanması,* DİRİMSEL ENERJİ DUYUSU vardır. Zorlanım sinircsinde bu altıncı duyuya hiç rastlanmaz. Usu yarılmış kişiyse bu duyunun yerini değiştirmiş, onu sanrı kalıbına oturtmuştur: dolayısıyla altıncı duyu burada «İblis», «gaipten gelen ses», «vücutta dolaşan elektrik akımı», «beyinde ya da bağırsaklarda dolaşan kurt» biçiminde kendini göstermektedir.

Dirimsel enerji duyumlarıyla örgen algılamaları hani şu BEN ya da ÖZÜMÜZ denen şeyin büyükçe bir kesimini oluşturduklarından, algılama ve konuşma bozukluğunun neden hep bu örgen duyumlarındaki kopukluk ya da yer değiştirmeyle atbaşı gittiğini anlamak kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla, hastalığın ciddilik ve evriminin öncelikle duyumsuzluğun belirdiği özel örgene bağlı bulunduğunu varsaymak zorundayız. Bir kolun vücuttan kopması, gözlerin, alnın ya da beynin bir bölümünün kıpırtısızlaşmasının yanında pek önemli gözükmemektedir.

Aynı zamanda beynin devinimsel *işlevlerini* örten perdeyi kaldırmaya yarasalardı, yalan yanlış yapılan beyin ya da beyin yuvarı

kesip biçmelerine o kadar sert karşı çıkmazdık. «Beyin devinmekte midir? Örneğin yürek gibi, çalışırken büzülüp açılmakta mıdır?» Hastalıkların nedenlerini ve vücudun işlevlerini anlamaya çalışan hekimlik açısından bu sorular son derece önemlidir. Beyni *doğal haliyle* gözlemeye izin veren bir aygıt yapılabilseydi çok ilginç olurdu. Maymunlara ve kimi insanlara yapıldığı gibi kafatasında «küçük pencereler» açmak hiçbir işe yaramaz. Yakınında ciddi bir kesip biçmeye girişildiği an, canlı örgen kılını kıpırdatmaya yanaşmamaktadır. Kesip biçmelerden sonra dokular arasında biriken sular ve işleyiş bozuklukları bunu kanıtlamaktadır. Bütün bunlarla şuraya gelmek istiyorum:

Usyarılımı sürecinin beynin kimi bölgelerini, özellikle de sinirlerin çıktığı kök bölgesini kıpırtısızlaştırdığını varsaymamızı haklı çıkaracak bir sürü neden vardır. Nitekim, sürüp giden kabızlıklarda bağırsaklar kıpırtısızlaşmaktadır; miğdede beliren bir ur onun sağımsal devinimlerine köstek vurmaktadır. Usyarılımında beynin kıpırtısızlaştığının saptanması hastalığın *dokusal yanlarının* daha iyi incelenmesine izin verecektir. Ama bu, beyin işlevlerine devinimci-tasarımcı bakışla yaklaşımın bir yana bırakılmasını gerektirecektir. O zaman beyin, *bir devindirici içtepi kaynağı* olmaktan çıkacak, kansu işlevini düzene koymak üzere özel olarak çekidüzen verilmiş bir «devinim aktarıcı»ya dönüşecektir. Çünkü beyin, içtepilerin kaynağıysa, başka bir soru dikilmektedir karşımıza, hem de çok mantıklı bir soru: *Peki beyne buyrukları kim veriyor?* Devindirici içtepilerin bu külrenkli madde yığınının kendisinden *geldiğini* söylersek, içinde bir «üstün yeteneğin» barındığını varsaymak zorunda kalırız. Oysa bir sürü hayvan türünde beyin yoktur, ama yargılama gücü vardır! Öte yandan, köpeklerin beyinleri alındıktan sonra da, devinimleri epeyce azalmış olsa bile, yaşadıklarını biliyoruz.

Neyse, biz hastamıza dönelim.

Durumunun başlıca özelliği, bedensel çırpınmaların ve cinsel etkinliğin başlamak üzere oluşuydu; ancak alnındaki ve gözlerindeki kilitlenme doğal cinsel etkinliğin açılıp çiçeklenmesini engelliyordu.

24. Buluşma

O gün hasta beni görmeye geldiğinde ışıl ışıldı. Kendini her zamankinden daha mutlu, daha rahat duyumsuyordu. Gözleri parlak, bakışları canlıydı. Teni pembe ve tazeydi. Ömründe ilk kez, aybaşı ra-

hatsızlığı dönemini ruhsal bozukluk belirtileri göstermeden atlatmıştı. Hâlâ belli bir tutukluk görülse de, solunumu epey düzelmişti.

İzlenmesi gereken yol konusunda kuşkuya yer yoktu: onu, bir gün önceki duruma getirmeliydim. «Gerçeklikle ilintisini koparmadan», çok daha fazla coşkuyu «su yüzüne çıkarmayı» öğretmek, iyileşme yolunda ilerletmek gerekliydi.

Derin soluk alma çalışması sırasında çenesinde ve çiğneme kaslarında titreme belirdi. «Coşkular bir yandan, toplum öte yandan gırtlağıma sarılınca, hep bayağılaşıyormuş, kendime kötülük ediyormuş, frengiye ya da benzeri bir hastalığa yakalanıyormuş gibi oluyorum...» diye mırıldandı. Biraz sonra da: «Coşkular şuradan dışarı uğrayacak sanki!» dedi. Bunu derken miğdesini *ve üreme örgenlerini* gösteriyordu... «Her şeyi yapabileceğimi sezıyorum.»

İnsanın derdini bundan daha iyi anlatabileceğini sanmıyorum.

6. «ŞEYTANCA KÖTÜLÜK»ÜN AKILSAL İŞLEVİ

Burada, dirimsel enerji alanında yaptığımız araştırmalarla insanın dirimsel-bedensel düzeneğinin derinliklerinde bulduğumuz temel işlevlerin kısa bir özetini sunmak gerekli gözüküyor; bu özet olmadan, KİŞİLİK YAPISI'nın anlamını kavramak güçtür. Acunsal yaşam enerjisinin ışığında, bu «yapı», acunsal enerji dizgesiyle devindirici-algılayıcı dizge arasındaki ilişkilerin toplamıdır; devindirici-algılayıcı dizgenin göreviyse, vücuttaki kansu akımlarını algılamak, biriken enerjiyi boşaltmak, bütün enerji işlevlerini düzenli, eksiksiz, birleştirici eşgüdüm içinde yürütmektir: biz işte buna «dirimsel enerji dizgesi» diyoruz. Usyarılımı sürecinde, algılama dizgesi, dirimsel dizgenin bütününe katılamamıştır; aşırı gerilimli dirimsel-bedensel duyumların, bir bakıma *özerk bir yaşam süren* duyumların baskınına uğramaktadır. Buna da «kişiliğin ayrışması, parçalanması» diyoruz. Dirimsel dizge, coşkusal işleyişteki, *yâni dirimsel enerji* işleyişindeki *apansız yükselmeleri* pek kaldıramamaktadır. Kişinin sağını solunu şaşırması, sanrılar, konuşmanın bozulması ve öldürme içtepilerinin belirmesi enerji düzeyindeki *apansız* artışın yarattığı sonuçlardır. Bunun «ruh dünyası»yla uzaktan yakından ilgisi yoktur. Usu yarılmış kişinin «ruh hali» bu sürecin nedeni değil, *sonucu*'dur. Algılamanın dirimsel enerji uyarılmasıyla bağı kopunca, vücuttaki duyumlar kişi tarafından «kendine yabancı»ymış, «kötü»ymüş, «şeytansı»ymış, «doğaüstü güçlerin

etkisinde kalmış» gibi algılanmaktadır (burada «doğaüstü», Ben'in sınırını aşan anlamına gelmektedir). Bu dayanılmaz karışıklık içinde, dirimsel dizge kendini İblis'ten koruyabilmek üzere birtakım yıkıcı içtepiler geliştirmektedir. Gerçekten de, kişiliğin sağlıklı yanı İblis'e savaş açmaktadır.

Şimdi şu gözlemleri inceleyelim:

Hasta: «Coşkular şuradan dışarı uğrayacak sanki...» der demez sustu (bunu derken üreme örgenlerini gösteriyordu), birden bembeyaz kesildi; orada değilmiş gibi kıpırdamadan duruyordu; sorularıma karşılık vermiyordu. Uzunca bir suskunluktan sonra: «Bir Pater duası okudum... coşkular çekip gitti» dedi ürkek bir sesle.

Yanımdan ayrılırken son derece dingin, ama biraz dalgındı. Ertesi gün şu mektubu aldım (kimi sözcüklerin altını ben çizdim, W.R.):

18 Mart 1942

Kısacası, coşku bu — Liszt'in «Macar Rapsodisi»ni çalan orkestra konusunda hiçbir şey bilmiyorsunuz — *ya da başka bir şey* — notalar beni delip geçiyor — *sizi ya da başka birini delip geçmiyor — bana birşeyler anlatıyorlar — genellikle bunun ne olduğunu bilmiyorum — o akşam bana uzun boyumdan söz ediyorlardı — siz bunu anlayamazsınız, ne siz anlayabilirsiniz, ne de yeryüzündeki başka bir insan.*

Renkler, gölgeler ve ışıklar var — o akşam müthiş yağmur yağıyordu, su birikintilerine basa basa yürüyordum, nerdeyse pabuçlarımı çıkaracak, sizin eve doğru yollanacaktım, trende ve sokakta insanlar gözlerini dikmiş bana bakıyorlardı — sizin kocaman sokakta bir şey yiyecektim, hastane mağazasında ve Bellevue'deki oğlanla konuşan bir kadın vardı — orada çalışmışlardı — canımı sıkmak için bana seslendiler, ama gülümsemediler — yüzüme de gülmediler — trendeki insanlar eğlendi — yollarından çekileyim istiyorlardı, *ama ben orda dikiliyordum.*

Eve döndüm, kamu yönetiminin bir sınavından geçtiğimi öğrendim — kamu kurumlarında bir yazıcılık elde edeceğim galiba — bu işten ayrılmam kolay olmayacak.

Tam anlamıyla insanca ve duygulu mu? — siz bunu bilemezsiniz — gizli güçler'ime inanmadığımı söylemiştiniz — oysa onlar bana inanıyorlar — bana yağmur gönderiyor, bildiklerini söylüyorlar — iki

gün sizi görmeyeceğim, belki sizi de, yapıtınızı da unuturum — 86.000 Yahudi öldürüldü — Naziler tarafından, hem de bugün, Rusya'da gebertildi — bütün bunlar İsa'nın çarmıha gerilmesinden ötürü — ellerinde ayaklarında çiviler var — yaralarının çok kanayıp kanamadığını merak ediyorum — Kutsal Ana'cığım, beni bağışlayın — Egemenlik ve baş aylası sonsuza dek sizindir, Amin!

Siz Kutsal-Ruhu çarmıha gerdiniz — siz ve dindaşlarınız bunun cezasını çekeceksiniz — Düşmanlarımdan korunuyorum, beni tedirgin ettikleri için yağmur alınlarına damga vuruyor — sizin de başınıza birşeyler gelecek — Adler, tam kendisine söylediğim gibi can verdi — Akıl Hastanesi hekimlerinden Katz da öldü — başınız müthiş derde girecek — bunun son derece doğal olduğunu sanacaksınız, ama ben çok daha fazlasını biliyorum...

Bana yardım edebilirdiniz, ama siz ille de kimsenin ardınızdan gelemeyeceği yolda yürüdünüz — bir bilim özeti — durmadan dönen küreler — onca gereksindiğim zaman bana yardım etmediniz — oysa ben korunup esirgenmekteyim, zaman zaman acı çekiyorsam, bunun da belli bir nedeni var — başkalarının canlı kalabilmesi için içimdeki Yahudi'nin acı çekmesi gerek.

Ey Ulu Tanrım, bütün varlığımla yalnız size güveniyorum — bu da sizi alıp ölümsüz yaşama götürüyor — Buyruğunuzu söyleyin, hemen yerine getireceğim, hiçbir bağ gelip beni bulamaz, hiçbir güç yazgımı gerçekleştirmemi engelleyemez — Rica ederim, kendinizi gösterin Yüce Tanrım —

İlginiz kalmadıysa, bu işi durdurmaya hazırım — Ben'iniz kabarmayı sürdürecekse, ben bu işi durdurmaya hazırım, çünkü her şeyden önce yaralı insanların yaşamasına yardım etmek zorundayım.

Mumyalarla kaçıklar güneşte kararıp bozuluyorlar — (art düşünce)

Siz de,
F...

Bu belgenin çok ciddiye alınmasını öneriyorum. Usyarılımı deneyiminde, bir bakıma, sıradan gizemcilikle gerçek dinin «öbür dünya»sı gözümüzün önünde canlanmaktadır. Bu dili öğrenmeliyiz; *olağan insan*'ın tanımaya yanaşmadığı, ancak gizli gizli düşüp kalktığı ya da alay ettiği doğal güçlerin ciddi olarak çarpılmış dilidir bu; oysa, *olağan insan*'ın kavramlarının *ötesinde* uzayıp giden engin alanda

büyük bilgelere, düşünürlere, bestecilere, üstün yetenekli bilimadamlarına gözüken de yine bu güçlerdir. *Olağan insan,* canlı gerçeklikle yüz yüze gelme yürekliliğini gösteremediği için gerçek yaşamın önüne çektiği demir perdenin gerisine bakmaktan kaçınırken, pek çok büyük sanatçı, besteci, bilimadamı ve düşünür akıl hastanesi duvarlarının ardında çürüyüp gitmektedir sanırım. Yitip gitmiş olan, «usu yarılmış kişiler» olarak bitkisel yaşam süren o yüce ruhlar hiçbir sıradan insanın dokunmayı göze alamayacağı şeyleri BİLİP ALGILAMAKTADIRLAR. Bu bilginin çarpık biçimine aldırırsak büyük yanılgıya düşmüş oluruz. Tersine, bu yetenekli ve açıkgörüşlü insanların diyeceklerine kulak verelim. Onlardan öğreneceğimiz çok şey var. Onlardan alçakgönüllülüğü, ağırbaşlılığı, ciddiliği öğrenebiliriz; kiliselerimizle ulu akademilerimizde boşu boşuna ve işe yaramaz biçimde yineleyip durduğumuz birtakım şeyleri onlarda gerçekleştirebiliriz. Usu yarılmış kişileri otuz yıl inceledikten sonra (1948'de) bu hastaların bizim ikiyüzlülüğümüzü, acımasızlığımızı, alıklığımızı, düzmece uygarlıklarımızı, kaçamaklarımızı, doğru karşısında duyduğumuz korkuyu gözler önüne serdiklerini savunuyorum. *Onlar, genellikle hepimizin kaçındığı şeylere yanaşma yürekliliğini göstermişlerdir;* sinirceli analarından babalarından, eğitmenlerinden, hindi gibi kabaran öğretmenlerinden, sıkıdenetim altında tutulan eğitim kurumlarının eziyetçi yöneticilerinden, herkesten daha bilgisiz hekimlerden yardım görmeksizin cehennemden geçtikleri için batmışlardır. Cehennemden kurtulmayı, büyük kafaların dolaştıkları taze ve arı havada dolaşmayı arzulamış, ummuşlardır. Başaramadılarsa, «İblis»in dünyasına savruldularsa kusur onlarda değildir; kusur, *olağan insan*'ın sınırsız bilgisizlik ve sersemliğindedir.

Hastamız, içindeki duygusal fırtınayı güzel bir müzik gibi algılamıştı! Kalın kafalı adam, bütün bunların çılgınlık olduğunu söyleyecektir! *Hayır, çılgınlık değildir!* Beethoven de, işadamının büyük kârlar sağlayacağı büyük bir senfoniyi bestelerken aynı coşkusal fırtınaya yakalanmaktadır. Beethoven gibi bir insanın bu fırtınaya, usu yarılmış kişi gibi gemisini batırmadan dayanacak güçte olduğuna kuşku yoktur! Ancak, dirimsel enerji işlevlerini yakından tanıyan biri için, iç dünyasındaki birlik ve bütünlüğü korumak isteyen Beethoven'in «müzik eleştirmenleri»nin ve daha başka can sıkıcı insanların gevezeliklerini dinlememek için işitme sinirlerindeki dirimsel enerjiyi geri çekmek zorunda kaldığı da açık bir gerçektir! Usu yarılmış kişi

Bonn'lu ustadan, üstün yeteneğinin bütünlüğünü koruyamayışıyla, Beethoven gibi davranamayışıyla ayrılmaktadır. Ama şu bizim «dar kafalılar»ın kötülük ve sersemlikleri karşısında aynı derecede acı çekmektedir. O da kendi iç dünyasına kapanmaktadır. En büyük talihsizliği, iç dünyasıyla bağıntısının yetersiz kalışı, bu bağıntıyı eksiksiz yaşayacak kadar güçlü olamayışıdır; ve işte bu yüzden yere serilmektedir! Almanya'da «yoldan çıkmış gençlik» adına giriştiğim eski çalışmalar «insanlığın en parlak ürünü»nün «kötü» olduğu için değil, *olağan insan* onları «uygarlık» ve «ekinsel uyum» adını verdiği cehennemde yetiştirdiği için yitip gittiğini göstermiştir. İblis'in dünyasına ilerde yine döneceğiz. Ruh hekimleriyle dirimbilimcilerinden «soğuk», «nesnel», «kurallara bağlı», «incelikten uzak» olmalarını, böylece milyonlarca yeni doğmuş çocuğa «coşkusal veba» mikrobunu bulaştırmalarını isteyen *sıradan insan,* olağan insana hep kapalı duracak doğaya yakınlığından ötürü usu yarılmış, içine kapanmış kişiden nefret etmektedir.

Hastam, bana bu mektubu yazdığı günün akşamı birtakım girişimlerde bulundu. Devlet hastanesindeki ruh hekimini görmeye gitmiş, davasını canla başla savunmuş. Ama fırtına iç dünyasını sarsmayı sürdürmüş. Güçlü, akılsal coşkularının üstesinden gelmeyi becerirse iyileşeceğini biliyordum. Yoksa, iyice donuklaşacak, bir akıl hastanesinde çürüyüp gidecekti.

7. DİRİMSEL ENERJİ EKSİKLİĞİ VE DONUPKALMA

25. Buluşma

Hastayı yeniden gördüğümde, çok kötü durumdaydı. «Gizli güçler»iyle «amansız bir kavga»ya tutuşmuştu. Mide boşluğuyla venüs tepesi arasında yakıyla yapılmış bir haç vardı. «Gizli güçler»in kendilerine dönecek edip etmediğini araştırdıklarını söyledi; güçler, ayrıca kendisini gözden çıkarmaya, koşulsuz onlara teslim olmaya hazır olup olmadığını da sormuşlardı. Bununla ne demek istediğini sordum. Hasta şu yanıtı verdi: «Onlara koşulsuz teslim olmak, derime bıçakla çok büyük bir haç çizmek demek!» Sonra, «gizli güçlerin» bu dileğini yerine getirmeye hazır olmadığını, ellerinden kurtulabilmek için çok uğraştığını söyledi. Aslına bakılırsa, karnına haç biçiminde kocaman bir yakı yapıştırarak «hile yapmayı» kararlaştırmıştı; böy-

lece, «gizli güçler» bir süre atlatılmış olacaktı. Kendisine yardım etmem için yalvardı: «Bir ara, az kalsın jiletle karnımı yaracaktım...»

Bütün içtepileri sönmüş gibi ağır ağır konuşuyordu. Ayrıca, biraz zihni karışmış gözüküyordu; konuşması tumturaklı ve karışıktı. Yüzü sararmıştı, alın derisi hiç kıpırdamıyordu, bakışları *müthiş* dalgındı, vücudunun orasında burasında lekeler belirmişti. Hastaneye kapatılmasını önlemek için hemen birşeyler yapmak gerekiyordu. Durumu, büyük bir sarsıntı geçirmiş insanlarınkine benziyordu. Madenden yapılmış, yaşam enerjisi toplama odasına götürdüm onu, gazışıl (fluoresan) bir tüple vücudunu inceledim. Bu denemenin temeli şudur: gazışıl tüpler, dirimsel enerjiyle yüklü oldukları zaman, deriye hafifçe sürtülünce yanarlar. İçinde bulunduğu halin vücudun yüzeyindeki dirimsel enerjinin yitirilmesinden ileri gelip gelmediğini öğrenmek istiyordum: bacakları olağan ışımaya yolaçıyordu. Saçları çok zayıf bir tepki yarattı, alnındansa hiçbir tepki gelmedi. Vücudunun kimi kesimlerinin tüpün ışımasına yolaçacağını önceden haber verince ağzım bir karış açık kaldı. Bunu, vücudunun şu ya da bu kesiminden gelen ölüm ya da dirim izlenimine göre söylüyordu.

Dirimsel enerji biriktireciyle vücuduna yaşam enerjisi yüklemeye çalıştım. Yarım saatlık ışınlamadan sonra, yavaş yavaş aklı başına geldi. Işın almanın etkisi özellikle az önce gazışıl tüpün sürtünmesine tepki göstermeyen bölgelerde kendini belli ediyordu. Yeniden alnını kırıştırabildi, derisindeki lekeler yokoldu; gözleri eski parlaklığına kavuştu. En ciddi hastalık belirtisi, beynin kökünе rastlayan halkada ortaya çıkmıştı: yâni gözlerini, gözkapaklarını, alnın ve şakakların alt kesimini içeren halkada; yarım saat sonra, «başının demin bomboş olan bölgesini şimdi dopdolu duyumsadığını» söyledi. Konuşması gözle görülür derecede düzelmişti.

Sonunda, «gizli güçler»e açtığı savaşta kendisini yalnız bırakmamam, onu bu dertten kurtarmam için bana yalvardı. Ben de hiçbir söz veremeyeceğimi, ama kendisine yardım etmek için elimden geleni yapacağımı söyledim. Kendini yeniden iyi duyumsadı.

Sağaltımın sonunda, şuna kesinlikle inanmıştım: *aşırı donupkalma nöbetine görme sinirleriyle beynin aynı kesimindeki dirimsel enerji işlevlerinin duraksı yolaçıyordu.* Donupkalma eğilimi gösteren gizli ya da açık birkaç uzvarılımı olayı daha bu konudaki kuşkularımı doğruladı. Bu işlev bozukluğunun derinlemesine incelenmesi belki de bunun usu yarılmış kişilere *özgü* yere serilmenin başlıca niteliği oldu-

ğunu ya da belli usyarılımı türlerinde görüldüğünü ortaya çıkaracaktır. *Bu işlev bozukluğunun temel özelliği beyindeki, öncelikle de beynin köküyle alın kesimindeki devinimlerin —ve dirimsel enerji işleyişinin— durmasıdır.*

Dirimsel enerji bilimi dirimsel enerji işlevlerinin durmasına «anorgoni» (dirimsel enerji eksikliği ya da yitimi) adını vermiştir. Bu belirtileri ilkin, kanserin yolaçtığı hastalıklı körelmede gözledik. Şimdiyse, aynı belirtiye, donupkalma nöbeti sırasında, usu yarılmış kişide rastlıyordum. Dolayısıyla, donupkalma nöbeti belirtilerinin çoğunun vücudun *dış kesimindeki* dirimsel enerji üretim-tüketiminin az çok durmasından ileri geldikleri sonucuna varmaya hakkım oluyordu. Kıpırtısızlık, balmumu bükülgenliği, bir şeyde ayak direme, söz yitimi, dilini yutma gibi belirtiler işte bu durmadan ileri geliyordu. Denetimdışı davranışlar, kas atmaları, sözcük yinelemeler ve özellikle apansız öfke nöbetleriyse donupkalmış dirimsel enerjinin kıpırtısızlığı yenme girişimleri olarak yorumlanabilirdi. Donupkalmış kişilerin öfke nöbetinden sonra duydukları rahatlık ve genel durumlarındaki düzelme bu savı doğrular gibidir. Zırh ne kadar sağlamsa, dirimsel merkezi ne kadar sıkı cendereye almışsa, öfke nöbeti o kadar şiddetlidir. Kimi durumlarda, böyle bir patlama olanaksızdır, o zaman hasta zayıflar, sararıp solar, dirimsel işlevler durur. Öyleyse dirimsel dizge güçlü dirimsel-bedensel patlamalara dayanma gücünü yitirmişse, yansıtımcalı usyarılımının er geç donupkalmayla sonuçlanacağını düşünebiliriz. Bu gibi durumlarda dirimsel dizgenin en sonunda kesinlikle kasılıp kalmasını, körelmemiş dirimsel içtepilerin genleşme/yayılma girişimlerine gösterdiği tepki sayabiliriz.

Bu bağlam içinde, *hastalıklı vücudun sağlıklı genleşmeye dayanamayışının hastalığın temelini oluşturduğuna* parmak basmak gerekmektedir.

8. USYARILIMINDA KENDİ KENDİNİ SAKATLAMANIN İŞLEVİ

Dirimsel akıl hastalıklarının incelenmesi bize, vücuttaki dayanılmaz dirimsel enerji durgunluğu çalışmada, yıkıcı edimlerde ya da bedensel boşalmada kendine bir çıkış kapısı bulamadığı zaman hastanın canına kıydığını ya da kendini sakatladığını göstermektedir. Bu gibi edimlerin ruhsal «gerekçeleri» ikinci derecede ve rastlantısal bir önem taşımaktadır; genellikle, bunların yalın birer «akılsallaştırma» olduk-

ları görülmektedir. Özellikle donupkalmaya yatkın usyarılımında kendi kendini sakatlamanın özel bir işlevi vardır. Ben bu sonuca hastamın anlattığı «gerekçeler»e bakarak vardım.

26. Buluşma

Hastayı alıp dirimsel enerji odasına götürdüm, dirimsel enerji yüklenmiş bir gazışıl tüple[2] derisini inceledim. Sonra derisinin «cansız»mış gibi algıladığı bölgelerini bana göstermesi ve tüpü alıp buralara sürtmesini istedim. Beni şaşkınlık içinde bırakarak, öteden beri çakıyla ya da yakıyla yaraladığı yerleri gösterdi: bir zamanlar kestiği bilekleri, avuçiçleri, burun kemeri, şakaklar ve birkaç haç çekilmiş göğüs kemiği. Vücudun öbür kesimlerinin tersine, dirimsel enerji yüklü tüp sürtüldüğünde bu bölgeler ışımaya yolaçmıyordu. Hasta, kendi özalgılamasıyla bunları «ölü» duyumsuyordu; gerçekteyse, içlerindeki dirimsel enerji boşalmıştı, dolayısıyla nesnel olarak cansızdılar.

Bu, usyarılımı dosyasına konacak son derece önemli bir bulgudur. Hastamda, «kendisine düşman güçler»e sunulacak «özveri» düşüncesi aslında dışdokularındaki ciddi dirimsel enerji bozukluğunun doğru algılanmasını dile getiriyordu. Akıl hastanelerindeki pek çok usu yarılmış kişi gibi davranıyordu: onlar da habire derilerini ovuşturur, alınlarına dokunur, parmak uçlarını duvarlara sürter, gözkapaklarını ardına dek açar, ellerini, kollarını, bacaklarını hep aynı biçimde sallarlar; kimileri aynı şeyi yıllarca yineler. Bu özdevingen el-kol oynatmalar şimdiye dek ciddi olarak incelenmemiştir. Oysa, donupkalmış kişilere özgü bu etkinliklerin vücutlarındaki cansız kesimleri canlandırmak üzere girişilmiş umutsuz, boş çabayı dile getirdiği besbellidir. Bu bağlam içinde, okurun dikkatini donupkalmış kişilerin kaş-göz oynatmalarına çekmek isterim. Donupkalmış kişilerin başlıca niteliği, genellikle, maskeyi andıran kıpırtısız yüzleridir. Kaş-göz oyunlarının ereği yüzdeki cansız kasları canlandırmaktır.

Kuramsal olarak, vücudun kimi kesimlerinin ya da bütün bir örgen dizgesinin özalgılama alanından çıkması, dirimsel-doğabilim alanında yapılan son buluşların ışığında, vücudun o kesiminde dirimsel enerji yükünün yetersiz kalmasından ileri gelmektedir. Bir zorlanım si-

[2] Bkz. «Işıkalma» adlı incelememdeki «Orgonotic Pulsation» (Acunsal Enerjinin Açılıp Kapanması) başlıklı yazı, 1944.

nircesine yakalanmış dirimsel hasta içinde genel bir boşluk ve cansızlık duyar; usu yarılmış kişiyse yerel işlev bozukluğunu çok daha dolaysız ve açık olarak algılar. Dediklerine kulak verirsek ve aslında *dirimsel enerji*'nin anlatımı olan dilini öğrenirsek, işlev bozukluğunun yerini bize hiç şaşmadan gösterebilir.

Öyleyse, bütünlüğünü yitirmiş, parçalanmış zihnin birtakım *nesnel süreçleri* betimlediğini söylemeye hakkımız var demektir. Vücudun sağlıklı, doğa yasalarına uygun işleyişi dolaysız dile gelir; o, dirimsel enerjinin bütün dirimsel dizgeye eşit dağılmasının sonucudur. Bunu derken, bilimsel olarak ayak basılmamış bir alana girdiğimizin bilincindeyim. Bu, yalnız bilinmeyen bir bölge değil, aynı zamanda «insansız bölge»dir. Sağlıklı, mutlu, güçlü, kendinden emin varlığın özalgılaması vücuttaki çeşitli örgenlerin bölgesel ve özerk işlevlerinin tek bir işlevde birleştirilmesinin sonucudur. Dolayısıyla, usu yarılmış kişinin dirimsel dizgesindeki iç kopukluk, ayrışma, kişilik parçalanması bağımsız örgenlerle vücuttaki enerji dizgeleri arasındaki işlev birliğinin bozulmasından ileri geliyordur. O zaman kimi örgenler —bunu derken özellikle beyni düşünüyorum— vücuttan bağımsız, kendi başlarına yaşamakta, «örgen» adı verilen değişik dirimsel enerji birimleri *arasındaki bağıntı ve birlik* bozulmaktadır. Zihinsel ve duygulanımsal karışıklık ve düzensizlik bu kopukluğun *eksiksiz algılanmasının* dolaysız sonucu olmaktadır.

Hastam çok açık seçik tepki gösteriyordu: alnı «bulutlandığı» zaman, *beynindeki kıvrımların «düğümlenmiş bağırsaklar gibi birbirlerine karıştıkları»*nı duyumsuyordu. Kendi payıma, ben bu açıklamayı akılsal imlemlerle yüklü sayıyorum. Devinimci (mekanist) sinir uzmanlarının aykırı-görüşlerine karşın, vücuttaki bütün öbür örgenler kendilerini devinimlerle dile getirirken, beynin hem bağırsakları andıran kıvrımlarla donatılmış olması, hem de eşgüdüm sağlama ve aktarma işini hiç kıpırdamadan yapması akla aykırı gözüküyor. Beynin kıvrımlı olmasının, işlerken sağımsal devinimler yapmasından ötürü olduğunu varsaymak akla yakın değil midir? Beyinleriyle çalışmaya alışmış, sağlıklı kişiler büyük bir düşünsel çaba harcadıkları zaman beyinlerinde ve alınlarında aşırı bir sıcaklık duyduklarını söylemektedirler. Kimileri de, harcanan çabadan sonra yokolup giden bir «ölgün ışık»tan dem vurmaktadır. Öte yandan, zihinsel yetersizlik ya da sözümona zekâ geriliği çeken kişilerin alınlarının çoğunlukla solgun, kıpırtısız ve soğuk olduğu da bilinmektedir. Oturup bunlar üzerinde

düşünme zahmetine girsek, beynin insan vücudundaki öbür örgenlerden apayrı davranamayacağını anlardık. Sıcaklık üretimi, gerek kaslarda, gerek cinsel uyarılmalarda, bedensel-işlevsel bir çaba harcandığının herkesçe bilinen belirtisidir. Enerji düzeyinin düşmesiyle ortaya çıkan bütün hastalıklarda, kanserlerde, dirimsel enerji zayıflıklarında, kansızlıkta falan hep sıcaklık eksikliği göze çarpmaktadır. Beynin çalışırken daha çok enerji harcadığını, daha çok ısındığını kabul etmemek için hiçbir neden yok elimizde.

Savımın çok garip gözüktüğünü, thalamus (yatak odası, gerdek) ve alt-thalamus gibi uzantılarıyla dirimsel etkinliğin bütün içtepilerini barındırdığı kabul edilen, ama kıpırtısız bir örgen sayılan beyinle ilgili beylik hastalıkbilimin temel kavramlarıyla çatıştığını biliyorum. Bense beyni ve uzantılarını bütün dirimsel içtepilerin beşiği sayan kuramı kabul etmiyorum; dirimsel işlevin yadsınmaz olgularıyla, örneğin beyinsiz varlıkların en az bizim kadar somut olarak yaşayabilmeleriyle çelişiyor bu sav. Ayrıca, genel doğa düşünbiliminin son derece önemli yanlarıyla da çelişmektedir. Beynin devingenliğini görerek kanıtlamak güçtür elbet. Ancak, usyarılımında, *beyinde birtakım işlevsel bozukluklar (yapısal değil, işlevsel bozukluklar) belirdiğine* kuşku yoktur. Dokusal ve yapısal değişimler sonradan, dirimsel enerji işlevlerindeki bozuklukların *sonucu olarak* ortaya çıkmaktadır; bunların en önemlileriyse, devinmenin durmasıyla dirimsel enerji alanındaki eylemin eşgüdümünü yitirmesidir. Beynin de tıpkı kaslar gibi köreldiğini varsayabiliriz. Eğer bu varsayım doğruysa —ki öyle gözüküyor—, ve eğer örgenlerin biçimi dirimsel enerjinin devinme biçimini yansıtıyorsa, karmaşık kıvrımlarıyla beyin, örgensel biçimlerdeki dirimsel enerji işlevinin en iyi örneği demektir.

Usyarılımında beliren coşkusal ve dirimsel enerji ayrışması, bilindiği gibi, bütün vücudun çökmesine, kötü kokuların, zayıflamanın, enerji üretim-tüketim bozukluklarının, kimi zaman da açık kanser evrimlerinin doğmasına yolaçmaktadır. Olağan ölçütlere uygun dirimsel enerji düzeyini tutturamadığı için, usu yarılmış kişi dirimsel-bedensel açıdan kararıp kurumaktadır.

Neyse biz yine, usyarılımı alanında bana umulmadık görüngeler sağlayan hastamıza dönelim: birkaç hafta dirimsel enerji biriktirecine soktum onu. Acunsal yaşam enerjisi, üzerinde olumlu etki yaptı; vücudun büzülüp kaldığı daha başka olaylardaki gibi, özerk sinir dizgesinin genleşip yayılmasını sağladı. Yüzüne renk geldi, gözlerindeki sis

perdesi yokoldu, konuşması eski tutarlılık ve akışına kavuştu; biriktirecin içinde 15 ya da 30 dakika kaldıktan sonra müthiş rahatlıyordu. Bu da, başlangıç dönemindeki usyarılımı olaylarının dirimsel-bedensel sağaltımına giden yolu açıyordu bize.

Dirimsel enerjiyle gerek bedensel, gerek ruhsal açıdan sağaltım çok yararlı oldu. Bugün artık apansız bir dirimsel enerji yitiminin yalnızca dirimsel enerji biriktireciyle giderilebileceğini biliyoruz. Dirimsel enerjiyle ruhsal sağaltıma gelince, o da, dipte yatan usyarılımı düzeneklerinin su yüzüne çıkarılmasına izin vermektedir.

27 buluşma'da, hasta genellikle çok neşeliydi, alın derisi devingen, gözleri canlı ve duruydu. Ama solunum yine yüzeysel kalmıştı. Oysa, hastalık yaratan çarkları «su yüzüne çıkartma»nın yolu bellidir. Solunumunu derinleştirerek ya da vücudunun şöyle ya da böyle durmasını sağlayarak hastayı kaygılandırabildiğimiz sürece, dirimsel-bedensel yapı bütün işlev bozukluklarından arıtılamamış demektir. Ben dipte yatan coşkuları yüzeye çıkarttıkça, hastam neşesini yitiriyor, «gizli güçler» üstüne doğru geliyor, alnı yeniden solgunlaşıp kıpırtısızlaşıyordu. «Alnımla beynim arasındaki bağıntı koptu», dedi. «'Gizli güçler' yakına gelince hep böyle oluyor,» diye ekledi; bağıntı kopukluğu, genellikle, «gizli güçler»in uzaklaşmasıyla yokoluyordu.

Hasta, bundan sonraki aşamada *(28. buluşmayla 32. buluşma arasında)* çok iyiydi. Sık sık bana: «Bugünkünden daha iyi olmak hoşuma gidecek mi bilemiyorum!» diyordu. Bununla, iyileştiği zaman başına gelecekleri kestiremediğini anlatmak istiyordu. Birçok kez benden yardım istedi: «Lütfen 'güçler'e karşı yardım edin bana... şimdi yakınımda değiller, ama geri gelecekleri bilinyorum... Öyle çok korkuyorum ki onlardan... Kurtarın beni!»

«Gizli güçler»in vücudundaki dirimsel enerji yüklü kansu akımlarının *çarpık* özalgılanması olduğuna, onları hem sevip hem çekindiğine, kansu akımları ansızın güçlenirse bitkin düşüp yere serileceğine kuşku yoktu. «Gizli güçler»in algılanması, bunlar karşısında çıldırma düzeneklerine kaçış ve beynin görme sinirleri bölgesindeki kıpırtısızlık işlevsel bir birlik oluşturuyordu.

Hastanın, gözlerinde beliren kötü, acımasız anlatımla boğuştuğunu gördüm. Bu içtepisini özgür bırakmaya çağırdım onu. O yönde belli bir çaba harcadı, çok daha rahat etti. Ancak, gözlerinde yabanıl bir nefret belirdi ve donupkalma öncesi duruma girdi. Bir keresinde kalktı, uyurgezer gibi öteberi dolabına gitti, elektrikli ısıtıcıyı çıkardı, prize

taktıktan sonra dolabın önüne yerleştirdi. İki askıyla dolabın kapısına bir haç yaptı. Bunu yaparken de bana böylece «'gizli güçler'i hem çağırmakta, hem de yatıştırmakta» olduğunu söyledi. Biraz sonra, beyninin yalnız bazı kesimlerini «duyumsadığı»nı bildirdi; öbür kesimler «karışık»tı; dolayısıyla aklı da «karışmış»tı.

Kansu akımları büyük bir güçle ortaya çıkarlarsa, ciddi bir kaygı nöbetinin ardından yine donup kalacağını adım gibi biliyordum. Her şey solunumunu düzeltmek için harcayacağı çabaya bağlı kalıyordu. «Gizli güçler»in her saldırıya geçişinde soluğunu tuttuğunu saptamak son derece kolaydı.

Bir ay içinde, durumu gözle görülür derecede düzeldi. İş bulduğu yazıhanede iyi çalışıyordu. Neşeli, toplumsever bir insan izlenimi yaratıyordu; dalıp gitme nöbetleri enderleşiyor, yoğunlukları gittikçe azalıyordu. Zaman zaman yine usyarılımına düştüğünü söylemeye bile gerek yok elbet. Nitekim, günün birinde, «vücudunun birliğini sağlamak üzere» karnına bir sürü yara bere açmış olarak geldi... Dirimsel sinir hastalığı terimleriyle söylersek, patlamaktan korkmuştu; hastamın patlama duyumuna karşı aldığı önlemler çıldırmaya giriyordu. Ama ikimiz de bu davranışın ne anlama geldiğini ve bunu önleyecek şeyi çok iyi biliyorduk. Karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi ona anlatabilmekte epey güçlük çektim: aslında, usu yarılmış kişilere özgü kavrama yeteneğiyle, uyarılarımı çok iyi anlıyordu.

Öte yandan, gözlerine korkmadan öldürücü bir nefret anlatımı kazandırmayı da öğrendi; bu onda, öldürme eğilimlerinin yarattığı korkuya karşı belli bir güvenlik duygusu uyandırıyordu; bir şiddet eylemine girişmeden nefretini dile getirebileceğini anlamıştı.

Başlıca tasalarımdan biri, küçük dilinin çevresindeki solunum kilitlenmesiydi. Hasta tam anlamıyla *coşkulu* bir solunuma hiçbir zaman izin veremiyordu; duyumlarının çoğu göğsünden karnının alt kesimine kaymıştı; buysa, dirimsel enerji akımlarının şimdi artık *üreme örgeni bölgesinde* dolaştığını açıkça kanıtlıyordu. Günün birinde, «kendini gerçekten asıp asamayacağını anlamak üzere», oyun olsun diye, boynuna bir ilmik geçirdi. Bu davranışta da belli bir tehlike vardı, ama oynarkenki dalgacılığı tehlikeyi bir ölçüde azaltıyordu; ancak, canına kıyma eğilimini henüz bütünüyle atamadığını biliyordum. Devlet hastanesi hekimi de durumunda büyük düzelme saptadı ve sağaltımı sürdürmesini salık verdi. İşini iyi bilen, insansever bir adamdı bu.

Dirimsel enerjinin de, ona eşlik eden duyumların da artık *üreme örgeni bölgesinde* toplandığı açıkça belliydi. İlk bedensel boşalma öncesi duyumlar kendini göstermek üzereydi; bundan ötürü, gırtlaktaki kilitlenme sağaltım açısından en büyük tehlikeyi yaratıyordu. *Gırtlakta kilitlenme varken belirecek şiddetli bir cinsel uyarılmanın hastayı doğruca kesin donupkalmaya götüreceğini* adım gibi biliyordum. Sizin anlayacağınız, saata karşı yarışa girmiştik: cinsel uyarılma belirmeden boğazdaki kilitlenmeyi kırmalıydık.

Günün birinde, özgürce soluk alıp vermeyi başarınca, DİRİMSEL ENERJİ AKIMLARIYLA «GİZLİ GÜÇLER»İN AYNI ŞEY OLDUKLARINI ANLAYIVERDİ. Sarsılmaz biçimde, yürekten inanıyordu artık buna! Göğüs kafesi hemen hemen kendiliğinden inip kalkıyordu. Kılların bittiği yerden başlamak üzere bütün üreme örgeninin dışında, tüm vücudunda güçlü kansu akımları dolaştığını duyumsuyordu. «İnsan vücuduna el sürmeden ruhunu eski haline getirebilir mi?» diye sordu. Çok garip bir soruydu bu. «Ruh» derken cinsel duyumları ya da üreme örgenlerini mi anlatmak istiyordu acaba? Belki ikisini birden, tıpkı «gizli güçler»in bedendeki akımları dile getirişi gibi; bedendeki akımlar «doğanın yasaları uyarınca» en güçlü olarak üreme örgeninde kendini gösteriyorsa, ruhun bedensel boşalma öncesi duyumlarla üreme örgeni bölgesinde dile gelmesi son derece mantığa uygundu. Algılamadan uzun süre uzak tutuldukları için, «bedensel boşalma öncesi duyumlar» ancak «bize yabancı güçler» ya da özalgılamanın temel ögesi olarak «ruh» biçiminde algılanabilirlerdi. Bu varsayım, hastanın «ruhunun iyileştirilmesini istemediği»ni söylemesiyle doğrulanıyordu.

Hasta, birkaç hafta, yine büyük bir istek gösterdi. Ama doğal solunum vücudunda cinsel uyarılmalara yolaçtıkça, ruh hastalarına özgü biçimde oyluk kaslarını geriyordu.

33. Buluşma

Üreme örgenleri dirimsel enerjinin boşaltılmasına ve insan soyunun sürdürülmesine yarayan araçlardır: genel olarak bilinip kabul edilen, bu sonuncu işlevdir. *Kutsal insan*'ın (*homo divinus*'un) çocuğu olan *bilen insan*'dan (*homo sapiens*'ten) gelen *olağan insan* (*homo normalis*) dirimsel-bedensel enerji boşaltma işlevini tu kaka ilân etmiştir; bu işlev, insanoğlunun gözünde İblis kılığına bürünmüştür. Büyük bir

dirimsel güce sahip birey akılsal yargısını kilise mantığına uydurmak istemez, zaten istese de uyduramaz; doğal güçler, bireyin öbür bireylere ve topluma bağımlı oluşuyla çatışır. Ancak, bu çatışkıdan sonra da cinsel güçler eskisi gibi işlemeyi sürdürürler, ama «kötü şeyler» ya da «günah» yaftası yapıştırılarak vücudun öbür kesimlerinden ayrılırlar: böylece, gerek usu yarılmış insanların dünyasında, gerekse genel gizemcilikte «İblis» kılığında, «öbür dünya güçleri» halinde yeniden karşımıza çıkarlar.

Bütün bunları bana hastamın hastalığının bundan sonraki evrimi gösterdi: ruh hekimleri, Tausk'tan (1919'dan) beri, usyarılımındaki işkenceye uğrama saplantısında işkenceciliğin üreme aygıtına düştüğünü bilirler. Ancak, bu görüngünün derininde yatan dirimsel-bedensel imlemi bilmiyorduk: gerçekte, gerek erginlik çağındaki gence, gerek ruh hastasına yabancı ve dayanılmaz gözüken şey yalnız üreme örgenleri değil, *vücudu baştan başa dolaşan güçlü dirimsel akımlardır.* Bu işte üreme örgenlerinin ağır basması, oradaki uyarılmanın çok daha güçlü duyulmasındandır.

Bunun üzerine hastaya, vücudunun bütün öbür kesimleri gibi, üreme örgeni bölgesini de *duyumsamayı* öğrenmesi gerektiğini anlattım. Hemen derin derin soluk almaya başladı, ama dirimsel enerji akımları leğen kemiği bölgesine erişince, yüzü lekelerle kaplandı, zihni karıştı. İlk kez butlarında aşırı kasılmalar saptadım. *«Gizli güçler» asıl bölgelerine, üreme örgeni bölgesine sızmaya başlamışlardı.*

Utana sıkıla, çekine çekine, alçak sesle konuşuyordu; «bu duyumlardan sözettiğinde kimsenin kendisini anlamadığını» itiraf etti. «O bölgede duyumsadıklarını» ayrıntılarıyla betimledi: *«Güçler, odadaki nesnelere garip bir görünüş veriyor; 'hepsi ayrı bir hava'ya giriyor...»* dedi. Gerçekte, nesnelerin dış görünüşü değişmiyordu, ama CANLI BİR ANLATIM kazanıyor, CANLI VARLIK olma işlevini yükleniyorlardı... «Garip bir şey çıkıyor hepsinden; bana söyleyecek önemli gizleri var sanki...» Hasta, bunları anlattıktan sonra serinkanlılığını yitirdi, korktu.

Başlangıçta, üreme örgeni uyarıldığı zaman neden «çevresindeki nesnelerin canlandığını» anlayamıyordum. Yavaş yavaş durum aydınlandı:

Güçlü dirimsel-cinsel uyarılmada vücuttaki dirimsel enerji alanı elle tutulur derecede genişlemektedir; bütün duyusal izlenimler belirginleşip güçlenmektedir; hastanın başına da aynı şey gelmişti; ama bu

süreci kendi vücudunda olup biten bir şey gibi algılayamadığından, uyarılma özalgılamadan kopuyordu; GÜÇLÜ DUYUSAL İZLENİMLERLE ALGILADIĞI ÇEVRESİNDEKİ DİRİMSEL ENERJİ ALANI ONA, YANINDAKİ YÖRESİNDEKİ NESNELERİ CANLANDIRAN, KENDİSİNE YABANCI, GARİP BİR GÜÇ GİBİ GÖZÜKÜYORDU.

Aynı biçimde, ruh hastalarına özgü işkenceye uğrama düşüncesinin yansıması da *gerçek* bir sürecin *sahiden algılanması* gibi olmaktadır: RUH HASTASI KENDİ DİRİMSEL ENERJİ ALANINI VÜCUDUNUN DIŞINDA DEVİNEN BİR ŞEY GİBİ ALGILAMAKTADIR. Bu duyumun içeriğinin, örneğin eşcinsel ya da yıkıcı tasarımların oraya yansıtılmasının, dirimsel enerji alanının algılanmasına oranla pek az önemi vardır.

Yukarda anlattığımız bakımevi olayını ilgilendiren bu varsayımı daha yakından inceleyelim: 1944'te gerçekleştirdiğimiz, dirimsel enerji alanını saptayan aygıt[3] vücudun ötesine taşan bir dirimsel enerji alanının varlığını kanıtlamıştır.

Dirimsel enerji yüklü bir elektrik-ölçer üstünden cansız bir yün yumağı geçirdiğimiz zaman hiç kıpırdamaz, ama elimizi geçirirsek oynar. Elektrotlardan birini canlı bir vücuda değen ıslak bir beze bağlarsak, aygıtın iğnesi kıpırdar.

Güçlü bir dirimsel enerji yükü taşıyan «yaşam kabarcıkları» (bionlar) mikroplarla kanserli hücreleri öldürmekte, öbür canlıları kendilerine çekmektedir. Öldüğümüz zaman, bu yetenek hemen yokolmaktadır.

Demek ki «altıncı duyu»nun, yani vücudun yüzeyinin ötesindeki dirimsel enerjinin algılanmasının varlığından kuşkulanamayız.

Yaşam kabarcıklarında, alyuvarlarda, dirimsel enerjiyi saptayan aygıtta görüldüğü biçimiyle dirimsel enerji alanının işlevini anlattım hastama. Bu açıklamanın nerelere uzandığını hemen kavradı ve bana algıladığı görüngüleri anlaşılır biçimde açıklayan ilk insan olduğumu söyledi.

İşkenceye uğrama sanrılarının VÜCUDUN DIŞINDAKİ dirimsel enerjinin algılanmasını izlediğini kanıtlayan iki yansıtımcalı tepkiyi kısaca özetlemek isterim. Birkaç yıl önce, dölyolu duyarsız bir kadına bakıyordum. Evliydi, ama kalça bölgesinde o güne dek en küçük bir

---

[3] Bakınız: Acunsal Yaşam Enerjisinin Bulunuşu, c. II; *Kanser*, 1948.

duyum algılamamıştı. Birkaç buluşmadan sonra, bedensel boşalma tepkesi kendini gösterdi; bir süre sonra, dölyolundaki kaygan kaslarla salgıbezlerinin doğal dokusal işlevlerini yeniden canlandıracak kadar gelişti. Kadın bana, kocasının bu evrimden pek hoşnut olduğunu söyledi. Ancak, birkaç gün sonra, yanında umutsuz kocasıyla çıkageldi: kocası, eşinin dölyoluna elektrik vererek onu kötü biçimde etkilediğime inanıyordu. Yansıtımcalı bir işkenceye uğrama sanısına kapıldığı besbelliydi. Bir akıl hastanesine gidip kendini inceletti, yansıtımcalı usyarılımına tutulduğu saptandı.

Karısı tam dölyolunda güçlü duyum ve enerji akımları algılamaya başladığı zaman neden kocasının zihni karışmıştı acaba? Vücudun tutumbiliminde dirimsel enerjinin işlevlerini bulup ortaya çıkarmazdan önce bu soruyu yanıtlamak olanaksızdı! Bugün, açıklama kendiliğinden ortaya çıkıveriyor: kocanın enerji dizgesi cinsel sarılmaya ancak güçlü duyumlar olmadan dayanabiliyordu. Karısının iyileşmesiyse adamın vücudunda canlı ve güçlü duyumların belirmesine yolaçmıştı. Bunun üzerine vücudu yansıtımcalı usyarılımıyla tepki göstermişti. Ben karısını iyileştirmiştim; kadının dölyolunda beliren dirimsel elektrik etkinliği adamın zihnini karıştırmıştı. Zaten adama bakuğımda ilk gözüme çarpan usu yarılmış kişilere özgü bakışıydı.

Bu olay, eşlerden birinin vücudunda cinsel değişimler olunca öbür eşte bedensel-işlevsel değişimler belirdiğini kanıtlıyordu. Bu dediğimiz, duyumların eriyip gitmesi için de, uyarılmanın artması için de geçerlidir. Dirimsel enerjiyle sağaltımda, çoğu kez, iyileştirilmeye çalışılan eşin geçireceği olumlu dirimsel enerji işlevi değişimlerinden sonra, öbür eşin durumu da iyiye gitmektedir.

Açıkça ruh hastası tepkileri gösteren bir adam gözlerini tavana çevirmeye kalkınca şiddetli bir korku nöbetine kapılıyordu. Biri gelip gırtlağına sarılıyormuş gibi oluyordu. Günün birinde, gözlerini tavana çevirmesi için yüreklendirdim onu. Kısa bir süre sonra, her zamankinden daha şiddetli bir kaygı nöbetine tutuldu. Gözlerini odanın köşesine dikti, ardına dek açtı, ansızın bağırmaya başladı: «Hiçbir şey duymuyor musunuz? Şurda, duvardan çıkıp gözünü ayırmadan bana bakıyor!» Sonra ansızın kalktı, tehlikenin geldiğini söylediği *köşeye doğru* seğirtti... Birkaç kez gözlerini tavana çevirttim, hep aynı sonucu aldım. Ancak, hasta yavaş yavaş yatıştı.

Bu da başka bir «yansıtma» olayı. Ancak, dirimsel enerji terimle-

riyle söylersek, hastanın dirimsel enerji alanının ansızın genişlediğini, dolayısıyla çıldırma tepkisine yolaçtığını saptarız. Neyse, biz hastamıza dönelim: daha sonraki haftalarda, mutlu ve rahattı; artık sanrıya kapılmıyor, «gizli güçler» bir daha geri gelmemecesine çekip gitmişe benziyordu. Bir gün, Devlet hastanesindeki ruh hekimiyle buluşacaktı; hekime, benimle başladığı sağaltımı sürdürüp sürdürmemesi gerektiğini kestiremediğini söylemiş; kafasını karıştırdığımı, anlattıklarımdan hiçbir şey anlamadığını eklemiş.

Bana açıkça düşman kesilmişti. Bundan sonraki buluşmalarda, beni küçük görüyormuş gibi, burnu havada, saldırgan bir tutum takındı. Sağaltım, insanların gerçek dünyasında yaşama olanağını elinden almış; öte yandan, kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olan «öteki dünya»ya inancını da sarsmıştı. Kişiliği gerçekten üretken cinsel etkinliğe yöneldiği zaman şu bizim dünyayla nasıl bağdaşacaktı? Nitekim, insanların çoğunun hasta olduğunu, «kendi dünyası»nın yerine gerçek dünyayı koymak istemediğini söyledi bana.

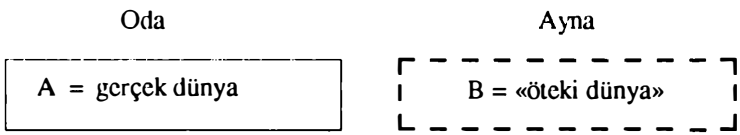
Usyarılımına düşmeden kendi dünyasında yaşamını sürdürme önerimi hoş karşılamadı. Bugünkü dünyanın, eşlere bir sürü acı vermeden, ikisini de zincire vurmadan, mutlu bir cinsel yaşam sürülmesine olanak tanımadığını söyledi. Dolayısıyla, «gizli güçler»in koruduğu kendi yanılsama ve sanrılarla dolu dünyasını yeğliyordu.

Doğrusunu isterseniz, şu bizim toplumsal, özellikle cinsel durumla ilgili değerlendirmesinin akılsal bir temele oturduğunu kabul etmek zorundayız. Toplumsal ya da aktöresel açıdan eleştirilerini çürütmek olanaksızdı. Nitekim, erginlik çağında zihinsel açıdan tam anlamıyla sağlıklı ve açıkgörüşlü günler yaşamıştı; kendisini sevebilecek, cinsel açıdan doyurabilecek bir delikanlıya rastlamayı gönülden arzulamıştı. Ancak, böyle bir gönül serüvenini anasından babasından nasıl saklasındı? Hastam, «kötü davrandığı» için yetiştirme yurduna gönderilmekten ölesiye korkmuştu. Yetiştirme yurduna gönderildiği an elinden bir kaza çıkacağını açıkça sezmişti. O günlerde, ilerde uzun yıllar akıl hastanesinde kalacağını aklına bile getirmemişti elbet. Ama doyumsuz kalan dokusal uyarılmalardan öylesine acı çekmişti ki, sonunda akıl hastanesinin iç karartıcı duvarları arasına kapatılmaya razı olmuştu.

Kocasından nefret eden, pek de çelebice olmayan sözlerle bütün gün adamın kendisini bırakıp gittiğinden yakınan hasta anasının boyunduruğuna mı girsindi? Kendine ait bir odası bulunmadığına, anası

bütün mektuplarını açtığına göre, insan etkinliğinin herhangi bir alanında nasıl başarıya ulaşırdı? Duyduğu güçlü erkek arzusuyla bedensel gereksinmelerini toplumsal alanda giderebilme olanaksızlığının altında ezilmişti. İşte öyle kısa, ama dayanılmaz bir dönem geçirmişti. Derken, ömründe ilk kez, çevresindeki nesnelerin canlandığını ve «kendisiyle konuştuğunu» duyumsamıştı. İlk tepkisi merak olmuş ama sanrılar yoğunlaştıkça, kafası karışmış, korkmaya başlamıştı. Kendi sınırlarının nerede bitip çevresindeki dünyanın nerede başladığını kestiremez olmuştu. Daha sonra, ilk şiddet içtepileri başgöstermiş, çevresindeki insanlara saldırmamak için büyük çaba harcamıştı. Bu durumda, sağlıkevinin duvarları eğilimlerine, kendi vücudunun saldırılarına karşı iyi bir savunma sağlamıştı.

Bundan sonraki haftalarda tutumu mantıklı ve olumluydu: yardımımla «çevresindeki nesnelerin canlanışından kurtulmak» istediğini söyledi; «öteki dünya» ödünü patlatıyordu. Bana bu «öteki dünya»yı yalın çizgilerle anlatmasını istedim, şunu çizdi:

Hasta «A» dünyasında bunaldığı zaman, «gizli güçler» kudretlerini gösterip ona «B» dünyasının kapısını açıyorlardı. Aslında hiç de *gerçek olmadığını* bildiği halde, «öteki dünya» onun gözünde «tam anlamıyla gerçek» oluyordu.

Hasta ilk kez boğazındaki körelmeyi algılamaya başlıyor, soluğunu tuttuğunu, dolu dolu soluk alıp vermesi, göğsünü «rahat bırakması» gerektiğini söylediğim zaman ne demek istediğimi anlıyordu. Gerçekte, hava girtlağından geçerken bir tür kaygıya kapılıyordu. Karnının alt yanında güçlü bir duyum belirince: «Henüz duymadığım bir şeyden korkuyorum, ama bunun nerede olup biteceğini biliyorum...» diyordu.

Dokusal akımların dışarı yansıtılması ve gizemli kılınması *aslında algıladığı örgen duyumlarının kesin bir algılamaya dönüşememesinin* sonucuydu. Bu dirimsel-bedensel işlevleri sözcüklerle betimlemek son derece güçtür, çünkü onlar sözcük ve tasarımların çok çok ötesindedirler. Örgensel bir sürecin *algılandığı,* ama onu yaşayan

kişi'nin *öz malı* gibi algılanamadığı bir deneyimi söze dökmek kolay değildir. Ancak bunun usyarılımlı kişilik parçalanmasıyla dokusal duyumların vücudun dışına yansıtılmasının kavranmasında çok önemli bir yer tuttuğuna kuşku yoktur. Hasta, dönüşümceli deneyimle usyarılımı deneyimini kesinlikle birbirinden ayırarak üstün bir kavrama yeteneği gösterdi: bu deneyimlerin birincisi, dedi, belli bir örgenin bütün bedende yaşanan şeye yabancılaşmasıdır; ikinci deneyimse, yine bir yabancılaşmadır, *ama ayrıca işin içinde bir de bütünden ayrılmış algılamanın yanlış yorumu ve masallaştırılması vardır.* Şu betimleme, dirimsel-ruhsal hastalık sürecinin derinlemesine kavranmasını yansıtmaktadır. Gizemsel yaşantıyla da uyuşmaktadır; gizemci (mystique), vücudundaki bir süreci kökeni kendisinin dışında ya da «öteki dünya»da bir süreç gibi algılamaktadır.

Hasta, duyumlarının akılsal bütünlüğüyle usyarılımının yarattığı sanrı arasındaki sürekli dengesizliğin acısını çekiyordu. Özalgılaması bedensel uyarılmalarla tam bağlantı kurduğu an usyarılımı sürecinin eksiksiz ortaya çıkacağını biliyordum. Olayların bundan sonraki akışı bana hak verecekti.

34. Buluşma

Hasta bakımevime şiddetli sanrılara kapılmış olarak geldi. Bedenindeki akımlarla bağlantı kurduğu son buluşmadan kısa bir süre sonra sancıya tutulmuştu. Bağırsakları «kördüğüm olmuş», «üreme örgenlerinden aşağı bir şeyler inmişti». Ne yemeye kalksa kusmuştu; ayrıca, karnında müthiş gaz toplanmıştı. Gece, çevresini yanardöner nesneler kaplamıştı. Dirimsel enerjinin vücudunda ansızın yer değiştirdiğine, bağırsaklarını rahatsız ettiğine kuşku yoktu. Duyumlarının çoğunu yanlış yorumladığına da. Durmadan yakınıyordu: «Size güvenim yok... onlarla ('gizli güçler'le) işbirliği yapıyorsunuz; onlarsa, bana kötülük etmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar... beni kusturmak için yemeğime zehir kattılar... canımı sıkmak için yağmur yağdırdılar... eskiden hiç değilse günlük yaşamıma karışmıyorlardı... sizin yüzünüzden bütün bunlar!...»

İç uyarılmalarının yukarı doğru itildiklerini, miğde bölgesinde bulantıya dönüştüklerini düşünecek olursak, «zehirlenme»den sözetmesini anlamak kolaylaşır. Bunun üzerine, «gizli güçler»in sözünü daha çok dinlemesini salık verdim. Hemen yerine getirdi. Vücudu titremeye

başlayınca, kendinden geçti. Çimdikleyerek onu kendine getirmeyi başardım; ama bakışları boş ve «ırak» kaldı. Alın derisinin kıpırtısızlığı hemen göze çarpıyordu; hasta, kaygıdan tir tir titriyordu.

İlke olarak, zaten beklediğim bir ilerlemeydi bu. Bedensel duyumlar hasta tarafından algılandığı an usyarılımı belirtilerinin «gizli güç» biçiminde ortaya çıkacağını biliyordum. Ancak, nöbetin nasıl biteceği konusunda en küçük bir düşüncem yoktu: *kesin donupkalmaya mı savrulacaktı, yoksa iyileşecek miydi?* Tehlikeyi göze almak gerekiyordu, çünkü sağaltıma başvurulmasa da hasta donup kalacaktı. Canına kıyma tehlikesinin de bilincindeydim; birçok kez güvenini kazanmaya, böyle bir şeye kalkışmayacağı konusunda dürüstçe söz almaya çalıştım. Bunun üzerine, ellerinin bütünüyle uyuştuğu bir gün onları kesmeye kalkıştığını itiraf etti... «Ah, size bir güvenebilsem!» diye inledi... «Şimdi onların elindeyim... artık ne isterlerse yaptırabilirler bana... uzun süre kafa tutamam onlara...» Buluşma sırasında kendisine sunduğum sigarayı şiddetle itti... zehirlenmekten korkuyordu...

35. Buluşma

Hasta büyük bir bitkisel sarsıntı geçirmişti. Derisi kızıl/mor lekelerle kaplıydı. Titriyordu, bakışları yine buğulanmıştı. Konuşurken güçlük çekiyordu. Başlangıçta, çabalarıma katılacak sanıyordum; ama omuzlarıyla yüzünde çırpınmalar başlayınca, ayağa fırladı, bir bıçak kapıp üstüme yürüdü. Böyle bir olayı her an beklediğimi söylemeye bile gerek yok. Dolayısıyla, hemen bileğine yapıştım, büküp silahı düşürttüm; sonra, odada dolaşmayıp sedire uzanmasını söyledim sert bir sesle. Bunun üzerine avazı çıktığınca bağırdı: «Öldüreceğim sizi... öldürmeliyim sizi...»

Vücutlarındaki dirimsel enerji akımlarını yan tutmaksızın, bilimsel olarak betimlediğim için korkuya kapılan hastalarımın öldürücü öfkesine yirmi yılı aşkın süredir göğüs geriyordum. Aynı açıklamanın yarattığı yıldırıcı korkuya başkan adaylarında, ortaklaşmacı kurtarıcılarda, gizemci buyurganlarda, dengeli ruhçözümcülerde, sinirceli kamu görevlisi ruh hekimlerinde, sinir cerrahlarında, sağlıkevi yöneticilerinde, onulmaz kanserlilerde, usu yarılmış kişilerde, her türlü siyaset adamlarında, hekim arkadaşlarımın dümenci eşlerinde falan da rastladım. Dolayısıyla, neye uğradığımı biliyordum. Hastamın yüzü ölkeden mosmor kesildi, birkaç kez üstüme yürüdü, gırtlağıma sarılma-

ya, sağımı solumu tekmelemeye yeltendi. Öğretimin ürküttüğü, dirimsel yönden hasta ruhçözümcüler sağda solda zincire vurulacak kadar kaçık olduğumu, kadın hastalarımı baştan çıkardığımı, daha şimdiden yarı ölü olduğumu söylemelerine karşılık, o bana doğrudan saldırıyordu. Hastamın bu tutumunu çok daha üstün tuttuğumu belirteyim! Öfkesini özgürce açığa vurduktan sonra, hiç de sinir hastasına benzemeyen bir biçimde olduğu yere çöktü, çocuk gibi ağlamaya başladı. Uzun süre, coşkularına gem vurmadan, doya doya ağladı. Zaman zaman sinirlendi, anasına, babasına, bütün dünyaya, eğitim dizgesine, hekimliğe, Devlet Akıl ve Sinir Hastalıkları Bakımevi'ne, orada çalışan hekimlere ilençler yağdırdı. Biraz yatıştıktan sonra, son sağaltımların ardından, *karnının alt kesiminde kendiliğinden birtakım devinimlerin belirdiğini söyledi; ömründe ilk kez, üreme örgenlerinde «karıncalanma» olmuştu; kendi kendini doyurmaya çalışmış, ama başaramamıştı.*

Kaçınılmaz sonuca karşı onu uyarmam gerekti: dokusal uyarılmalarını kabul ettirip benimsetemezsem, sonunda yere serileceğini biliyordum. Bu yüzden yakınlarına, gerekince hemen hastaneye yatırılabilmesi için şimdiden önlem almalarını öğütledim. Kimileri çıkıp neden bu kadar büyük tehlikeyi göze aldığımı, neden onu daha işin başında hastaneye kapatturmadığımı sorabilir. Yanıtım hep aynıdır: Bu olayın bana sağladığı bilimsel yarar sınırsızdı; hastamın sağlıkevine kapatılması bilimsel bilgi kaynağını kuruturdu; öte yandan, sağlıkevine göndermekle, elindeki bütün iyileşme umutlarını yoketmiş olurdum. Oysa iyileşmesine iki adım kalmıştı; onu bu son fırsattan yoksun bırakamazdım. Harcadığım çabaların sonucu, görüşlerimin doğruluğunu kanıtlayacaktı. Ancak, o günlerde henüz bütünüyle yüreğime su serpilmemişti.

36. Buluşma

Hasta buluşmaya geç geldi; gelip gelmemekte kararsızlık geçirmişti: «Bu durumdan hoşlanmıyorum...» dedi girer girmez... «Bütün vücudum hazdan ürperdi durdu; şimdi artık vücudum bir bütün oluşturuyor, ama bu da canımı sıkıyor...» Görünüşü çok rahat, solunumu çok düzgündü: «Kendi dünyama dönmeliyim... 'Gizli güçler'imi sevdim ben... öte yandan, oğlanın biriyle sevişmeye can atıyorum...» (O güne dek *hiçbir* erkekle cinsel ilişki kurmamıştı.)

Haz kaygısı'nın, bedensel boşalmadan önce kendini gösteren haz korkusunun bütün belirtileri vardı hastamda. Önündeki seçenek son derece yalındı: korku onu alıp —hem de dönülmemecesine— eski daracık dünyasına döndürecek ya da sağlığına kavuşacaktı.

37. Buluşma

Karnının alt kesiminde, özellikle üreme örgenlerinde özdevingen kıpırtıların varlığından yakındı. Bu devinimler tam anlamıyla denetiminin dışında kalıyor, karşı konmaz bir biçimde bütün bedenine yayılıyordu. Şimdi artık «gizli güçler»e söz geçiremiyor, ama vücudundaki kıpırtılardan sorumlu olduğum için, beni öldürmek istiyordu. Bu kıpırtılar yaşamını olanaksızlaştırıyordu. Beni öldürürse, üzerindeki etkim, onunla birlikte de vücudundaki devinimler sona erecekti...

Durumu daha yakından inceleyelim: bu aşamada, çabalarımın sağaltımsal sonucu henüz belli değildi. Ama olay, vücuttaki yaşam enerjisini dirimsel-bedensel açıdan irdeleyen kuramımı çarpıcı biçimde doğrulamıştı; bu kuram, insanoğlunun kişilik yapısının incelenmesinde bize umulmadık ufuklar açmaktadır. Bakımevindeki hekimlik gözlemlerimden, özetle, şu sonuçlar çıkıyordu:

1) Gerek bu işin uzmanı olmayan kişilerin, gerek bilim adamlarının bana ve çalışma arkadaşlarıma duydukları öldürücü nefret, yöntemimin vücutta yarattığı özdevingen kıpırtılarla açıklanıyordu; sağlıklı kişilerin, zırhsız insanların çok iyi tanıdıkları bu devinimler onları bağımsız ve özerk biçimde algılamamış kişileri şaşkına çevirmektedir.

2) Dopdolu algılama (özalgılama) alanından *çıkarılıp atılmış* ya da *ona yabancılaşmış* bulunan bu devinimler her türlü gizemciliğin temelini oluşturmaktadır. Hitler gibi bir ruh hastasının insanların canına kıymak için baharı yeğlemesi kolayca anlaşılmaktadır.

3) Usyarılımı olaylarında gözlenen «gizli güçler» gerçekte vücuttaki kansu devinimleriyle çakışmaktadır.

4) Yeryüzündeki birçok tür suçun kaynağı, gizli ya da açık katillerin kişilik yapılarında beliren değişimlerdir.

5) Sürekli zırha bürünmüş insan vücutları ancak düşük dirimsel enerji düzeyine ve zayıf coşkulara dayanabilmektedir. Zırhlı kişi «yaşama sevinci»yle dolu, yerinde duramayan, dirimsel enerji düzeyi yüksek kişileri görmeye hiç mi hiç dayanamaz: yüksek enerji düzeyinden *ansı-*

zın alçak enerji düzeyine geçişler aşırı ruh çöküntülerine yolaçmaktadır. Buna karşılık, söz konusu kişi güçlü duyum ve coşkulara hazır değilse, apansız enerji yükselmeleri acıklı ve tehlikeli nöbetler doğurabilir.

Dirimsel ruh hekimliğinin insanların kişilik yapılarını ve kişiliği yansıtan tepkilerini er geç *«dirimsel enerji üretim-tüketimi»*, *«coşkuya dayanma gücü»*, *«enerji boşaltmaya yatkınlık»* gibi terimlerle betimleyeceğini ummak isteriz. *Enerjiye dayalı* bu kuram sonunda «insan doğa»sını karmaşık kavram ve deneyimlerle değil, bütün doğal görüngüler gibi, yalın enerji işlevlerine indirgeyerek tanımlamaya izin verecektir.

38. Buluşma

Hasta kendini epey iyi duyumsuyordu, devinimleri tam bir eşgüdüm içindeydi, alabildiğine açıkgörüşlü gözüküyordu. Bir kez daha kendi kendini doyurmayı denemişti; dölyolunda güçlü açılıp kapanmalar algılamıştı. Ama, kendi deyimiyle, sağ kolu «işi yarıda bırakmış»tı: nitekim, o anda sağ kolunu uzatıp elimi sıkamıyordu. Bunun üzerine, kolunun kötürüm oluşunda kendini gösteren köklü bir ketvurmayla karşı karşıya bulunduğunu ve bunun nedenlerini araştırmamız gerektiğini söyledim: «Çok tehlikeli bir iş olur bu!» diye karşı çıktı.

Karşımızda, kendi kendini doyurma söz konusu olunca sağ elin devinmesini önleyen eski ve köklü bir kilitlenme vardı.

39. Buluşma

Sonunda kesin olarak yere serilmesini önlemek için en kısa sürede ve olabildiğince kesinlikle ona üreme örgenlerindeki coşkuları kabul ettirmem gerektiğini biliyordum. O gün, göze çarpacak derecede devingen ve açıkgörüşlüydü. Solunum sırasında vücuduna daha çok enerji alabilirse, KALÇASINDA ÇIRPINMALAR BAŞGÖSTERİYORDU. O zaman güçlü duyumlar algılıyor, bu işi sürdürmekten kaçınıyordu. Bir ara, kafasının karıştığını söyledi (oysa kafası falan karışmamıştı!); Devlet hekimiyle görüşmeye gittiğinde iyileştiğini ondan saklayacak, böylece ilerde yeniden sağlıkevine alınmasını sağlayacaktı. «Böyle gidersem, aklımı kaçıracağım...» Bununla, bayılacağını söylemek istiyordu. BEDENSEL BOŞALMA KAYGISI her şeyin

önüne geçmişti. Buluşmanın sonunda, Romalı Katolikler gibi haç çıkardı.

O gece saat on birde telefon etti, «ayın, odasının döşemesine birtakım gölgeler düşürdüğünü», bunun «gizli güçler'den gelen bir işaret» olduğunu, ama «gizli güçleri geri çağıracak» gücü bulunmadığını söyledi. Sonunda onu yatıştırabildim.

40. Buluşma

Çok mutsuzdu. Önceki geceyi, en küçük bir doyuma ermeden, büyük bir cinsel uyarılma içinde geçirdiğini, ömrünün tehlikeli bir dönemecine geldiğini biliyordum. «Gizli güçler»i umutsuzca geri çağırdığını, ama «ayla ilinti kurmasına karşın», bu işi başaramadığını anlattı. «Güçler artık beni istemiyorlar, çünkü ben bir Yahudi'yim...» Ayrıca, «kendi dünyası»nı yitirmek istemediğini, «bu dünyada» yaşayamayacağını söyledi.

«Yahudi» sözcüğüne verdiği anlam açıktı: hem «cinsel», hem «pis» anlamına geliyordu bu sözcük. Coşkusal deneyimlerinin ikiyanlılığı, kendi bedensel güçlerini «aktöresizlik»le suçlanmadan algılamak isteyişinden geliyordu. Buysa, vücuttaki dirimsel enerji konusunda bakımevinde edindiğimiz deneyimleri doğrulamaktadır: *insan denen memeli hayvan dirimsel/cinsel coşkularını gerçekleştirmeyi ve dolu dolu duyumsamayı özlemektedir; aynı zamanda da, çarpık sapmalarından ötürü, onları elinin tersiyle itmekte, onlardan tiksinmektedir.* «Tanrı» insanın insanca özlemlerini, «İblis»se bunların çarpık biçimini canlandırmaktadır. Bu olgu, usu yarılmış kişide kendini daha açık seçik göstermektedir, ama sakın *olağan insan*'da bulunmadığını sanmayın.

Bizim hasta, *olağan insan*'ın dünyasını elinin tersiyle iterken haklı mıydı acaba? Hiç kuşkusuz haklıydı, çünkü ondaki doğal dirimsel yapıyı («Tanrı»yı) yıkıp onun yerine «İblis»i geçiren, *olağan insan*'dı; daha doğrusu, anasının işiydi bu. Usu yarılmış kişi, *olağan insan*'ın kullandığı yöntemleri de, bunların yarattığı korkunç sonuçları da çok iyi tanımaktadır. *Olağan insan* ise, usu yarılmış kişinin dünyasını da, yargılarının akılsallığını da, kendi dünyasını da anlayamayan bir dar kafalıdır!

Bizi yakından ilgilendiren bu olayın evrimini özetlerken, her şeyden önce, dirimsel dizgenin dirimsel enerji akımlarıyla coşkuları

açısından bir ruhsal bunalımı betimlemek istiyorum. Bütün dikkatimizi bu olguya çevirmek, usyarılımı çarklarının ve sanrılı tasarımların karışık dehlizine girip yolumuzu yitirmemek gerekir. Sanrıların *içeriğine* aldırmadan, usyarılımının yolaçtığı yere serilmenin ortak paydasını bulmalıyız. Oysa, *usyarılımının yolaçtığı yere serilmenin göbeğine baktığımızda, bu duygusal fırtınaya kafa tutamayan dirimsel dizgeyi basan güçlü kansu akımlarıyla karşılaşmaktayız.*

Ruh hekimleri, ruh hastalığı dizgesinin, yitik Ben'i (yani Dünya'yı) yeniden kurma girişimi olduğunu kabul etmişlerdir. Ama söz konusu dünyanın neden yıkıldığını açıklayamamışlardır. Dünyayı hasta bir kafayla yeniden kurma, hastalığın nedeni değil, sonucudur. İşte bu noktanın hiç unutulmaması gerekir. Nitekim, «çocukluk yıllarında özsever çakılıp kalma», Ben'in çöküşünün nedeni değildir, bu yıkımı hazırlayan koşullardan yalnızca biridir. *Sorunun düğümü, bir yandan uyarılma ile bunun algılanması arasında beliren dirimsel-bedensel kopuklukta; öte yandan da, bu kopukluktan ötürü, dirimsel dizgenin güçlü coşkulara dayanamayışındadır.*

9. BUNALIM VE İYİLEŞME

Sağaltımın sonunda, hasta şu üç evreden geçti: 1) iyilik ve açıkgörüşlülük evresi; 2) donupkalmalı yıkılma evresi; 3) sağaltımın bitiminden sonra, tam beş yıl süren akıl sağlığıyla kanıtlanan kesin iyileşme evresi.

1) Hızlı İlerlemeler

Birinci evre aşağı yukarı bir ay sürdü. Hasta, başlangıçta, «gizli güçler artık kendisini istemediği», «Yahudi olduğu» için, sık sık ağlıyordu. Bedensel duyumlarının ve bunların Ben tarafından algılanmasının geri gelişiyle, «gizli güçler» dönmemecesine çekip gitmişlerdi.

Derken, hasta, kavuştuğu sağlığının keyfini çıkarmaya başladı. Artık sık sık bana telefon ediyor, o gün sağaltıma gelmesine gerek bulunmadığını, kendini sağlıklı ve mutlu duyumsadığını, gelip beni görmektense tenis oynamayı yeğlediğini söylüyordu. İş bulduğu yerde son derece verimli çalışıyordu.

Sağaltım sırasında, derin derin soluyordu; artık coşkularına karşı

çıkmıyor, özgürce gülüp ağlıyor, akıllıca konuşuyor, en küçük bir kilitlenme ya da sapıklık belirtisi göstermiyordu. Ancak ben, başka hastalarla yaşadığım bedensel boşalma kaygısı deneyimlerinden ötürü, bu dış görünüşlere yine de yüzde yüz güvenmiyordum. *Gerçekten sevebileceği bir erkeğin kollarında tam anlamıyla dişi olmayı özgürce kabul etmedikçe kurtulmuş sayılamayacağını* adım gibi biliyordum.

Şimdi artık «gizli güçler» çevresinde dönenmiyorlardı. Hiçbir usyarılımı belirtisi gözüme çarpmıyordu. Bununla birlikte, derinlerde, hâlâ birtakım usyarılımı işlevinin sürüp gittiğini seziyordum. Nitekim, dirimsel enerjiyle sağaltımın etkisini yadsımayı sürdürüyordu. Biz ruh hekimleri, sağaltımın olumlu sonuçlarını kabule yanaşmayan hastaların aslında bize, kaygı kalıntısından ötürü, düşmanca baktıklarını biliriz.

Hasta, büyük bir coşkuyla, iyileşmesini yalnızca Ulu Tanrı'ya borçlu olduğunu söyledi. «Sağlığın» kesintisiz, kuşku ve acı izi taşımayan bir mutlulukla eşanlamlı olduğunu düşünmekte direniyordu. Benim, «sağlığın» aynı zamanda yaşamın tatsız durumlarına ve sıkıntılarına da dayanabilmeyi içerdiğini savunan görüşüme karşı çıkıyordu.

Ama şimdi artık üreme örgeni bölgesini kendisine yabancılaşmış değil, vücudunun bir parçası gibi algılıyordu; ancak, cinsel ilişkide bulunmadan durabileceğini öne sürüyordu. Ve bu sorunu derinlemesine kurcalamaktan kaçındığı belli oluyordu. Doğa yasalarına uygun bir sevisel yaşam sürme olasılığından sözetmekten özenle kaçınıyordu. Böylece, kaçınılmaz çöküşün önbelirtileri durmadan birikiyordu. Nitekim beni «insanlardaki kötü içgüdüleri uyandıran tehlikeli bir birey, bir üçkağıtçı» sayıyordu. Duygusal sağlık konusundaki kuramımı açıkladıktan sonra gelip bana başvurduğu halde «bedensel boşalma gücü» olmadan da yaşayabileceğini söylüyordu.

Günün birinde, boynuna «gizli güçleri yatıştırmak» üzere üç kuruşa aldığı madensel bir haç takmış olarak geldi. Bunun üzerine, aşırı iyimserlikten kaçınması gerektiğini, derinde yatan coşkuların kendisine belki umulmadık «şeytanlıklar» yaptırabileceğini söyledim. Benimle alay etti, işi abarttığımı öne sürdü.

Daha sonra, sağaltımı kesiyormuş gibi yaptı, ancak arasıra geleceğini bildirdi. Beni eğitimsizlikle, çelebilikten yoksunlukla suçladı. Polise gidip herkese kötülük ettiğimi söylemekle korkutmaya kalktı.

Birkaç gün sonra, yağmurluğunu çıkarmaya yanaşmadı ve kısa sürede odamdan ayrıldı. Aynı akşam telefon etti, davranışından ötürü

özür diledi, bana hep gereksinme duyduğunu söyledi. Durum gittikçe kötüleşiyordu...

2) Donupkalmalı Yere Serilme

Hasta, bundan sonraki buluşmaya çok kötü geldi. «Korkunç bir gece» geçirmişti, odasındaki nesneler «canlanmışlı.» Duvarda bir gölge belirmiş, kolunu uzatıp onu yakalamaya kalkmıştı: «Hiç korkmadım, ama tiksinç bir deneyimdi bu!»

Bedenindeki akımların yeniden belirmesi ve bunların algılanması onu biraz olsun yatıştırdı. Ancak, ertesi gün iyice sarsılmış olarak geldi, konuşmasında ve düşüncelerinde açık seçik kopukluk belirtileri vardı. Her şey gözüne «garip», karışık, karmaşık gözüküyordu. En küçük yanılgı ya da başarısızlığını «gizli güçler»e yakıştırıyordu. İşyerindeki çalışmanın kendisine büyük bir yük gibi geldiğini söyledi; güç anlaşılır, uzayıp giden bir sesle konuşuyor, derdini anlatabilmek için büyük çaba harcıyordu.

Giyinmesi için, 19.20'de bakımodasında bıraktım onu. Yardımcılarımdan biri, 20.50'de donupkalmış olarak buldu; tam bir buçuk saat, en küçük bir devinimde bulunamayarak, kıpırdamadan orada durmuştu. Binbir güçlükle, seslenip yardım isteyemediğini anlattı. Bir donupkalma nöbetine tutulmuş, başka bir deyişle, vücudunda güçlü kansu akımları dolaşırken, bütün devinimleri kilitlenmişti.

Ertesi gün, donupkalma nöbetini atlatmıştı, ama bu sefer de büyüklük kuruntusunun *(mégalomanie'*nin) ilk belirtilerini gördüm onda. Bu yeni görüngü, hiç kuşkusuz, dirimsel enerjinin vücudunda dolaşmasını ve içindeki doğanın algılanmasını önleme işlevini yüklenmişti. Sağaltım sırasında bedensel boşalma öncesi duyumlar belirince: *«Hayvanlaşamayacak kadar büyük ve değerli bir insanım ben!»* diyordu. Birkaç dakika sonra ansızın haykırdı: «'Gizli güçler' sol yanağımda bıçakla bir yara açmamı istiyorlar. Ama kendime egemen olacağım, onlardan ('gizli güçler'den) daha güçlüyüm...»

Dirimsel enerji uzmanı bu tepkiyi görünce hemen hastanın kansu dizgesinde o ana dek görülmemiş, insanı mutlu eden bir deneyimin yaşandığını, kan damarlarının ve dirimsel-bedensel dizgenin *genleşip yayıldığını* anlar. Ama hasta haz işlevini henüz bütün varlığıyla benimsemeye hazır olmadığından, yeni bir yanılsamayla karşısına dikiliyordu: ansızın, kendisini «gizli güçler»den, yani içindeki *hayvan*'dan

daha güçlü buluyordu. Daha sonraki olaylar bu görüşleri doğrulayacaktı. Hasta, ertesi gün bana şu mektubu gönderdi:

Perşembe

Roma Lisesi'nin duygusal (siz bunu kılgısal diye okuyun) savunucuları — yönetmen yardımcısı. Siz bunu yaşama ve işini bitirme İstenci'nin ölümsüz gücü açısından görmüyorsunuz. «Zihnim», düzene konacak odalarla iyi amirim ve iyi işim yüzünden dağınık kalıyor. Benim için odaları düzeltmediniz, kimse yapmadı bunu benim için, işte bu yüzden, olup biteni öğretsinler diye, ruh hekimlerine başvuruyorum — Sudan gelen bebekler, Tanrıça Diana ve çocukkenki Dr. Doolittle öyküsü. Buda'dan ve mağaradaki Muhammet'ten daha yaşlıyım ve bir de çarmıha gerilme yerindeki İsis'ten, kendime özgü doğamdan ötürü hep üzüntülüyüm. Kesin bir yanıt gerek bana ama sizin dediğiniz gibi «düşüncelerimi değiştirerek» değil — bu hiçbir şeyi çözmüyor — ama çok sevimlisiniz, düşüncelerim düşünce değil, bana verilmiş, kafama kazılmış bilgiler. Neden ve nasıl acı çektiğimi, yazarı bilincinde olmasa ya da bunu istemese de, sırf gözlerim için yazılmış kitaplarda geçen tümceler: Kafama kazılmış tümceler.

Ama canımı yakan korkunç karışıklıktan korkuyorum. Alın size dosyanıza katacak bir ileti daha. Günün birinde çok işe yarayabilir — böylece: Hah, ben size demedim miydim, demekten kurtulurum. Kim olduğumu biliyor muydunuz? Size her şeyi açıklayacağımı söylemiştim — tıpkı Yunanlılarla Romalılar gibi —eskiler elbet— onların bu olaya yüzde yüz uyduklarını size söylemiştim. İsis'ten sözedildiğini duymuşsunuzdur sanırım.

BEN ONUN DİRİLMESİYİM

Oysa, Yabancı Güçler'e karşı çıkanlar var, aslında belki topu topu beş kişiler — Ulu Tanrı solda, öbürleri az çok karşı çıkıyor ona — Kimi zaman onlar insana korku veriyor, çünkü onlar karşıma dikiliyor, büyük bir ustalıkla bana işkence ediyorlar. Görüyorsunuz ya, kesin Canlanma yok henüz ortada, bölümsel olduğu zamansa, öbür güçlerin eline düşüyorum. Elimde hiç rahibe yok vb. — bu dünyada yok, dolayısıyla savaşmak zorundayım — ve her zaman o tümel güçle donanmıyorum — Ulu Tanrı'nın benden yana olduğunu söylemek istiyorum.

Bu akşamki gibi — bütünüyle sizin evde — olduğum zaman, — istersem yapamayacağım hiçbir şey yok — ama eve dönerken komşu evlerden birinin ışıklarının söndürülmesini isteyen bir polise rastladım — hava akınına karşı. Bana da birşey yapacağını ya da buyuracağını umuyordum — ama bütün o kaçık herifler büyüklüğümü anlayacak yetenekte değil — ayrımında bile değiller — garip bir şey görüyor, ama bunun altında yatan gücü bilmiyorlar.

Sonradan olacaklar yüzünden, canına kıyma çetin bir sorun — doğumuma dönecek ya da ece saygınlığına kavuşacak mıyım — bu sorun çözülmedikçe hiçbir şeye girişmem. Ölüm başka bir güç, sevimli ve ciddi bir kişi, yıllar önce beni görmeye geldi, ama o günden beri gözükmedi. Bugün beni görmeye gelen, geçen günkünün aynı, İblis bu sanırım — ben İsis olduğumdan, başkalarıyla aynı düzeyde değilim — her şeyden önce, yeryüzünde yaşamaya ve yaşamımı sürdürmeye çağrılmışım — kimse bu soruyu yanıtlayamadı — neden yeryüzündeyiz... Bugünlük bu kadar. F.

Adların hiçbir imlemi yok — tıpkı bir ailenin yaşayan bireyleri gibi — en küçük bir gerçeklikleri yok.

Güçlü bedensel duyumlarından ötürü Tanrıça İsis'e dönüşmüştü; kendi gücü, «özel görevi», evrenle bağıntısı konusundaki duygusunun usyarılımıyla çarpılması doğal dirimsel enerji güçlerini bütünüyle algılayamayışından ve eldeğmemiş, sağlıklı bir varlık gibi bunların tadını çıkaramayışından geliyordu. Bu da, usu yarılmış kişinin, sinirceli insanın tersine, doğal dirimsel enerjiyle dopdolu olduğu savımı doğrulamaktadır; o, sağlıklı hayvandan — bu arada sağlıklı insandan— uyarılma ile algılama arasındaki kopuklukla ayrılmakta; buysa, kendi gücünü büyüklük kuruntusu içinde algılamasına yolaçmaktadır; uzaklardaki uyarılmaların belli belirsiz algılanması, usu yarılmış kişide, «öteki dünya» sanrılarına ve işkenceye uğrama saplantısına neden olmaktadır.

Bu kuram, bence, usyarılımlı sanrı olgusunun iyi anlaşılması için son derece önemlidir; zihin karışıklığını albastının (lohusa hummasının), frenginin yarattığı örselenmelerin ya da doğrudan doğruya usyarılımının kendisinin doğurması pek önemli değildir. Sorunun özü hep aynıdır:

Vücuttaki birleştirici işlevde kopukluk belirdi mi, dirimsel-bedensel süreçler Ben'e yabancı bir güç gibi algılanmakta; bu güç,

sanrılar ya da hastalıklı yanılsamalarla dışavurmaktadır. Genel inme, albastı ya da erken bunamada ortaya çıkan değişik sanrı türlerinin özgül düzenekleri bu bağlam içinde pek bir önem taşımaz: burada önemli olan, *algılama aygıtıyla dirimsel-bedensel uyarılma dizgesi arasındaki kopukluktur.*

Hastam, ruhçöküntüsünün izin verdiği açıkgörüşlü anlarında hastalığını bana büyük bir kavrayışla betimledi: «DÜNYA UZAK MI UZAK... ÖTE YANDAN, ÖYLE DE YAKIN Kİ... ANCAK, BENİ İLGİLENDİRMİYOR... AMA ÇEVREMDE OLUP BİTENİ BÜYÜK BİR ACIYLA ALGILIYORUM... Bir uçak geçerken sırf beni *sinirlendirmek* için her zamankinden daha çok gürültü çıkardığını sanıyorum... Kuşlar, beni zıvanadan çıkarmak için, her zamankinden daha yüksek sesle ötüyorlar... Çok saçma gözükebilir, ama gerçekten canımı sıkmak için öyle yaptıklarına inanıyorum... İnsanlar bana bakıyor, her yaptığımı dikkatle izliyorlar... İzlenimlerime dayanmakta güçlük çekiyorum.. İşimi nasıl yapacağım?... Hiçbir iş yapmam, hiçbir sorumluluk yüklenmem gerekmeyen hastaneye dönmek hoşuma gidecek!...»

Biraz sustuktan sonra:

«Şu haçı yutmama izin verir misiniz? Mutlaka yüreğime su serpecek onu yutmak. Çevremde yalnızca bir tek 'güç' olunca, ona kafa tutabiliyorum; ama sayıları artınca, bunu başaramıyorum; o zaman kendimi müthiş zayıf, çaresiz buluyorum...»

Son derece açık seçik açıklamalar bunlar; böyle insanlara «elektirik akımı verecek» yerde, oturup anlattıklarını dinlemek ve anlamak gerekir. Güneş fazla parladığı, doğal güçlerin etkisine dayanamadığı zaman, *olağan* insan odasına kapanır, kepenklerini indirir. Sevgi gösterisinin doğurduğu uyarılmaya dayanamadığı için, evde kalmış kız habire sevdalıları çekiştirir. Führer (örneğin), dirimsel hastalığı depreştiği zaman, dirimi göremediği, dayanamadığı için, milyonlarca kişiyi öldürtür. Katil, insanlık ve iyilik duygularına seslenen kişiyi gebertir. Usu yarılmış kişiyse dirimsel-bedensel ve duygusal kopukluğun acısını çeker.

Hasta, o buluşmamızın sonlarına doğru yine donup kaldı ve yakınlarından biri tarafından eve götürüldü. Ertesi gün, 13.30'da, boynundaki haçı yuttu. Bakımevime geldiğinde, acıdan kıvranıyordu. İlkin, haçı ağzına sokmuştu: «...ordan, kendi kendine aşağı kaymıştı...» Yutakta karşılaştığı kimi güçlüklere karşın, haç, yemek borusun-

dan aşağı inmişti. Onu yutmakla, «Tanrı'nın hoşuna gitmek», insanların dimdik kendisine bakmalarından kurtulmak istemişti. Derken korkuya kapılmış, ama «Tanrı da kendisine gülümsemiş»ti. Yüce bir dağın tepesine çıkmak, kollarını göğe kaldırmak için yanıp tutuşuyordu; o zaman Tanrı gelip kendisiyle birleşecekti! Böylece *şiddetli sarsılma arzusu, ruh hastalarına özgü, Tanrı'nın kendisiyle birleşmek istediği düşüncesine dönüşüyordu.* Yemesi için kocaman bir ekmek verdim. Ekmeği kaptı ve bağırdı: «Şurda bana bakan gözler var... (bunu derken ekmekteki delikleri gösteriyordu).»

X ışınlarıyla incelenebilmesi için bir hekim arkadaşa gönderdim onu. Haç miğdesinde duruyordu. Hastamın yararlandığı dirimsel enerjiyle sağaltımı yakından tanıyan hekim, kadıncağızın yeniden akıl hastanesine gönderilmemesi için elinden geleni yaptı. Ancak, çabaları boşa gitti! Uzun bilim adamlığı ve araştırmacılık yaşamım boyunca, vücutlarında dirimsel enerji akımlarının dolaştığını kabul etmektense ölmeye razı pek çok hastayla karşılaştım. Doğruyu söyledikleri zaman çekecekleri cezaya razı olmaktansa savaşa giden insanlar gördüm. Dolayısıyla, vücudunu sarsan cinsel uyarılmayı kabul etmektense akıl hastanesine dönmeyi yeğleyen hastamın davranışına hiç şaşmadım. Haç, doğal yoldan atıldı. Ertesi gün, hastaya göz kulak olmakla yükümlü kişilerden şu durum bildirisini aldım:

23 Mayıs 1942

«Anasından, çıkıp gitmesini isterken, ilk kez davranışında bir değişiklik yakaladım; daha sonra, yemeği hazırlamak istediğini söyledi. Daha sonraysa, anasının çıkıp gitmesi için epey üstelediğini öğrendim. Yiyecek almaya gitti. Mutfağa gittiğimde, musluğun yanında duruyor, elindeki bardağı musluk yalağının dışına vurarak kırmaya çalışıyordu. Bardak kırılmayınca, küçük küreğe yapıştı, ama boşuna. Bir yerini kesmesinden korktuğum için, bardağı onun yerine kırmayı önerdim. Bardağı bana uzattı, ben de kırdım. Kırıkları topladı, büyük bir özenle çöp tenekesine yerleştirdi.

«Yemek olaysız geçti. Yemekten sonra mutfakta kalıp göz ucuyla beni izledi. Bakışı bana garip gözüktü. Yemekten sonra, duş yapmaya gittim. Hamamdayken, ansızın elinde koca bir bıçak, çırılçıplak bana doğru geldiğini gördüm. Onu ilk kez çıplak görüyordum.

«Bıçakla ne yapacağını sordum. Kapıyı açmakta, zemberek mandalını sökmekte kullanacağını söyledi. Sonra bıçağı musluğun üstüne

koydu, dönüp gözümün içine bakmaya başladı. Yıkanıyormuş gibi yaptım. Ama aslında gözümü ondan ayırmıyordum. Gözünü dikmiş, tek söz etmeden, kıpırdamadan bana bakıyordu. Onu konuşturmaya çalıştım, hiç oralı olmadı. Ansızın yıkandığım yere doğru yürüdü, gırtlağıma sarılıp beni tepeden fışkıran suyun altına çekmeye çalıştı. Ama sabunlu boynum parmaklarının arasından kayıyordu. Bileklerine yapışıp onu hamamdan çıkarmayı başardım. Deminki davranışının ne anlama geldiğini sordum. Beni dökülen suyun altında görmek istediğini söyledi. Bir süre yüzüme baktıktan sonra, arkasını dönüp uzaklaştı.

«Hamamdan çıkınca, onu odalardan birinde buldum. Işıkları söndürmüş, karanlıkta oturuyordu. Yanına gitmedim, kulağımı verip dinledim. Uzunca bir süre sonra, bir gürültü işittim, bir şeyi yırtıyordu sanki. Daha sonra, ne yaptığını görmek üzere odaya girdim. Dr. Wilhelm Reich'ın Bedensel Boşalmanın İşlevi *adlı kitabının bütün sayfalarını kopardığını gördüm. Aynı işi kitabın başka bir örneğine yapmaya hazırlanıyordu, hemen koşup elinden aldım. Geceliğini giymiş, karanlıkta dolaşıyordu.*

«Yeniden yanına döndüğümde, küçük bir masanın üstünde yontu gibi dikildiğini gördüm: parmaklarının arasındaki sigara yere düşmüştü. On dakika masadan inmedi; Dr. Reich'ın numarasını çevirdim, ne yapmam gerektiğini sordum. Masadan indirip telefona getirmemi, kendisiyle konuşabilmesini sağlamamı istedi. Hasta bir bakıma kollarıma düştü. Ama tutup telefonun başına getirmeye çalışınca beni tekmeledi, kendisini rahat bırakmamı söyledi. Sonunda, bir havlunun üstüne oturdu, Dr. Reich'la konuştu. Rahatsız etmemek için odadan çıktım.

«Dr. Reich uyuması için ona iki hap vermemi söylemişti, ancak telefon konuşmasından sonra düzelmişti, daha önce buluşmayı kararlaştırdığı evli arkadaşlarına gitmek istediğini bildirdi. Birlikte onlara gittik, akşamı orada geçirdik. Bütünüyle toparlanamamıştı, ama epeyce açıkgörüşlü gözüküyordu. Sabah 2'ye doğru eve döndük; iki uyku hapı içti, yatağa girdi.

«Ertesi gün pazardı, bütün gün uyudu, yemek ya da başka bir şey için kalkmak istemedi. Pazartesi sabahı kalktı, ama işe gitmedi.»

Bu mektubu aldıktan birkaç saat sonra, hasta telefon etti. «Bir şey yapmak istiyordu, ama bunu telefonda söyleyemezdi!...» Sertlik yapıp kan dökmeye girişmek gereğini duymayacağını bilecek kadar yakından

tanıyordum hastanın durumunu. Dipte yatan usyarılımı düzenekleri şiddetle dışarı uğramışlardı; bu düzeneklerin kimisine *uygun edimde bulunduğunu,* sağaltıma ve bana beslediği güvenin onu akılsız işler yapmaktan alıkoyacağını biliyordum. *İlişkilerimizin temel ögesi karşılıklı güvendi.* Gerekince akıl hastanesine dönmeye söz vermişti; sağaltımın çıkarı için bu sözüne güvenmek gerekiyordu. Sağlam kalmış yapılarına dayanmadan, bunlara güvenmeden usu yarılmış kişiyi iyileştiremeyiz. *Kendisine güvendiğimi biliyordu, onu her türlü gerçek tehlikeden koruyan en iyi şey buydu.* Hastalığın bundan sonraki evrimi, bu görüşün doğruluğunu kanıtlayacaktı.

Aynı gün öğleden sonra, hastayla birlikte yaşayan kişi bana telefon etti, çırılçıplak soyunduğunu, küçük bir masanın üstüne çıkıp *yontu gibi dikildiğini* söyledi; yakınına, tanrıça İsis olduğunu bildirmişti. Ayrıca, gömme banyoda boğmaya çalıştıktan sonra, erkek kardeşine cinsel saldırıda bulunmuştu.

Bir saat sonra, erkek kardeşi aradı, hâlâ yontu gibi dikildiğini haber verdi; artık yerinden kıpırdayamayacak gibiymiş; kardeşine serinkanlılığını yitirmemesini, korkuya kapılmamasını salık verdim. En önemli şeyin onu akıl hastanesinden uzak tutmak olduğunu, ama tehlike anında, hemen Belediye cankurtaranını çağırabileceğini anımsattım. Gerçekte, *buna gerek kalmadı.*

Hastanın durumu ağırlaşırsa hemen bana telefon etmesini de söyledim. Ancak, ertesi güne dek kimse aramadı. Giriştiği işten yorulan hasta, sonunda gidip yatmıştı. Saat 16'da hâlâ yatıyor, kalkmaya yanaşmıyormuş. Anası onu *yataktan çıkarabilmek için* elinden geleni yapmış. Ben de anasına hastayı rahat bırakmasını söyledim. Besbelli ki, geçirdiği onca tüketici günden sonra yorgundu, dinlenmesi gerekiyordu.

Hasta, *üçüncü günün* akşamına dek uyudu, saat 18'e doğru beni görmeye geldi. Kendisini yatırmaları için hastaneye gittiğini, ama *hastanenin kapalı olduğunu* söyledi. Gereksinme duyduğu an hastaneye gidebileceğini belirttim. Bunun üzerine, aslında ne yapacağını bilemediğini, hastaneye dönerek durumunu kötüleştirmekten korktuğunu söyledi. Ben de böyle bir tehlikenin gerçekten bulunduğunu anlattım.

O buluşma sırasında, geçirdiği büyük bunalımdan sonra, *hem son derece açıkgörüşlü olduğunu, hem de kesin ve kaçınılmaz yıkıma iyice yaklaştığını* anladım. O güne dek donupkalmaya böylesine yakın bir açıkgörüşlülük ve akıl sağlığı görmemiştim. Genellikle, açıkgörüşlü-

lük ve akıl sağlığı hastanın kesin olarak yere serilmesinden sonra, büyük bir öfke nöbetinin ardından ortaya çıkar. Bu seferse en küçük bir öfke belirtisi yoktu, *açıkgörüşlülüğün kıpırtısızlıkla savaşına* tanık oluyordum. Sonunda bu iki işlevden hangisi ağır basacaktı acaba? Hiç bilmiyordum bunu.

Hastanın donupkalmadan gelen kıpırtısızlığı çok belirgindi, içindeki büyük arzuya, oturup benimle konuşma, varlığının derinliklerinde olup biteni bana anlatma arzusuna karşı koyduğu açıkça görülüyordu. Anlaşılır biçimde, ama binbir güçlükle konuşuyor, her sözcük korkunç çabalara patlıyordu sanki. Yüz anlatımı maskeyi andırıyor, kaslarını oynatamıyordu; *ama bakışları donuk değildi;* tersine, gözünde sağlık ve kavrayış okunuyordu. Ağır ağır konuşuyordu, ama parmak bastığı şeyler çok yerinde ve mantıklıydı.

Üç saat süren buluşmamız sırasında bana, geçen gün *tam anlamıyla öteki dünyaya savrulduğunu* anlattı. «Gizli güçler», kendisi istemediği halde, onu «bu dünya»dan koparmayı başarmışlardı. Ama sonunda gerçek dünyaya dönmeyi becermişti. Bununla birlikte, hâlâ kendini ondan uzak duyumsuyor, nesne ve insanlarla bağlantı kuramıyordu. Her şey gözüne uzak gözüküyordu. Sabah ya da akşam olmasının, çevresindeki insanların gülüp ağlamasının, kendisine iyi ya da kötü gözle bakmalarının hiç mi hiç önemi yoktu... İnsanlara ve insan deneyimlerine yaklaşmak istiyor, başaramıyordu. Benimle konuşurken, gözünü dikmiş, yerdeki lekeye, camın yansısına bakıyordu. Bunun bir güneş ışını olduğunu biliyordu elbet, ama aynı zamanda onu ortama yabancı, *garip* bir şey, «canlı bir görüngü» gibi algılıyordu. Bence, *izlenimlerini açıkça algılıyor, ancak ALGILARIYLA BAĞLANTI KURAMIYORDU.*

Sağaltıma başlamazdan önceki haliyle o günkü hali arasındaki ayrım, eskiden açıkgörüşlülüğün ardından zihin karışıklığının gelmesine karşılık, *şimdi zihninin yine karışık olmasında, ama bunun bilincine varmasındaydı.* Bu, iyileşmeye doğru atılmış büyük bir adımdı. O arada, bu gözlemlerin sağaltım açısından son derece önemli olduklarını da belirtelim. Onlar donupkalmalı sersemliğin iç çarklarını aydınlatıyor, özalgılamanın, KENDİ VARLIĞININ BİLİNCİNE VARMANIN işlevlerini biraz olsun ışığa kavuşturuyorlardı. Her bilimadamı burada, doğanın en büyük bilmecelerinden birini, ÖZALGILAMA'yı anlayabilmemizi kolaylaştıracak sorunlarla karşı karşıya bulunduğumuzu bilir. Ben bu hastanın sağaltımı sırasında, ruh hekiminden çok, bilim-

adamı gibi davranıyordum. Ruh hekimliği uygulayımını ve zihinle ilgili sorunları yakından tanımayan, ama insanoğlundaki doğal işlevleri kolaçan etmeye çıkacak hekimleri daha başından uyarmak isterim. Ancak, coşkusal vebayla etkili biçimde savaşabilmek için böyle tehlikeli araştırmalara girişmek gerektiği de su götürmez.

Hastam, erkek kardeşini hamamda boğmaya, gidip gaz musluğunu açmaya çalıştığını açıkça anımsıyordu. Ama bunları «Hani Şu Şey»in (bilinçaltının) etkisinde yaptığını, «o»na karşı duramadığını öne sürüyordu. Bundan ötürü de akıl hastanesine dönmek istiyordu. Açıkgörüşlülüğünü sürdürebilse, akıl hastalığı işlevlerinin şıp diye kesileceği besbelliydi. Ancak, bunun için sağlıkevinin duvarlarının ardına sığınmaya kalkışmaması *gerekliydi.*

Ayrıca, donupkaldığı anlarda kendini Tanrıça İsis sandığını da biliyordu; buna karşılık, yatakta geçirdiği günü hiç anımsamıyordu.

Doya doya konuşmasına izin verdim. Değişik imgelerden yararlanarak, birkaç kez bana dünyanın yabancılaşmasından sözetti. O günkü buluşmayı bitirirken, götürüp dirimsel elektrik biriktirecine soktum. 20 dakikalık enerji sağaltımından sonra, tepkileri hızlandı, aklı iyice başına gelmiş olarak ayrıldı yanımdan. Donupkalmaya karşın ilk yengimi kazanmıştım.

Ertesi gün onu biraz pelteleşmiş buldum. Dirimsel enerji biriktireci kansu dizgesindeki kasılmaları tez elden yoketti. İşte bu iyiye işaretti! *Dirimsel enerji biriktiren aygıtın, günün birinde, vücudun dirimsel-bedensel kasılmalarının yolaçtığı donupkalmaları ortadan kaldıracağına kuşku yoktu.*

Yedi yıldır kan damarları üzerindeki kamçılayıcı etkisini bildiğim halde, dirimsel enerji biriktirecinin etkisine şaştığımı itiraf edeyim. Bu aygıtta şaşırtıcı, inanılmaz bir yan vardı. Dolayısıyla, dirimsel enerjiyle çalışmamış hekimlerin güvensizliğini çok iyi anlıyorum.

Hastanın erkek kardeşine, sağladığım büyük ilerlemeleri bildirdim. Ancak, gerektiğinde kız kardeşini akıl hastanesine kapattırmaya hazır olmasını da salık verdim. Hasta bütün bu önlemleri kabul ediyordu.

Ertesi gün, az kalsın her şeyi yitiriyorduk. Akıl hastanelerindeki «zaptiye kafası»nı, en gülünç biçimiyle, bir kez daha doğrulama fırsatını bulduk. *Hastane, girişti̇ğimiz deneysel sağaltımı ve o güne dek elde ettiğimiz olumlu başarıları bildiği ve bu denemeyi baştan onayla-*

dığı halde, saat 7.30'da, yakınlarıyla konuşmadan, bana haber vermeden, iki hastabakıcıyı gönderip hastanın hemen bakımevine sürüklenmesini buyurmuştu. Hasta en küçük bir direnme göstermemişti.

Resmi kurumlardaki ruh hekimlerinin yarı-tanrısal büyük yetkesi akılcı bir akıl sağlığının geliştirilmesini köstekleyen en büyük engellerden biridir: en azından hastanın yakınlarına ya da bana haber verilmesi gerekirdi. Ama hayır! İyi bir dirimsel sağaltım uzmanı hastayı uçurumdan kurtardıktan, ustalığıyla çabalarının, hastanın yakınlarının ve kendisinin yardımıyla en kötü olasılığı atlattıktan sonra, hekimler her şeyi yapabileceklerini sanıyorlardı. O günkü durumda, hasta olağanüstü davrandı. Akıl sağlığı savaşımının da günün birinde, devlet hekimlerinin tanrısal kanatlarını budayacağını, özellikle kendi hekimliklerinin kararsızlık ve bilgisizlikten başka bir şey gösteremediği alanlarda yeni iyileştirme yöntemlerine kulak vermeye zorlayacağını umarım. Onca aylık çabanın sonucu bir kamu hekiminin kusurundan ötürü yerle bir olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Doğrusunu isterseniz, olup biteni hiçbir zaman iyice kavrayamadım, ama şurası açıktı: eldeki yetke böylesine kötüye kullanıldıkça akıl sağlığı diye bir şey söz konusu olamaz.

Gerçi hasta birkaç tehlikeli belirti göstermişti elbet. Benim de büyük tehlikeleri göze aldığımı kabul ediyorum. İyi ama, her Tanrı'nın günü tehlikeyle burun burunayız, sokakta elimizi kolumuzu sallaya sallaya dolaşırken damdan kafamıza kiremit düşebilir. Ancak, bugüne dek, kiremitin düştüğü evin sahibinin kodese tıkıldığını işitmedim. Yüzlerce suçlu çocuk yetiştiren anaları babaları da kilit altına almıyoruz! Suçsuz birini elektrikli iskemleye oturtan yargıcı kürek cezasına çarpurmıyoruz! Çok sıkı denetlenen usu yarılmış bir kişiye neden bu kadar sinirlenildiğini anlayamıyorum elbet. Doğrusu, böyle bir akıl hastasının, çalıştığı kuruma gerçek tıp biliminin girmesini yasaklayan ruh hastası sinir hekiminden de, milyonlarca kişinin canını elinde tutan zorbadan da tehlikesiz olduğu söylenebilir. Kimse kalkıp Hitler'in zindana atılmasını istemedi; ama bu adamlar, hastalığıyla yiğitçe savaşan hastamı içeri kapattılar. Bu gibi resmi önlemlerin halkın sağlığını ve canını korumaktan öte gerekçeleri bulunduğunu söylemeye gerek bile yok.

Başka bir önemli olguya parmak basalım. İnsan denen varlığın en köklü coşkularına el atan biz dirimsel enerjiyle sağalum uzmanları, bu sağaltımı pek tanımayan sinir hekimine, en dingin sinircelinin bile

garip ve kaçık gözükeceğini biliriz. Dirimsel enerjiyle sağaltımı tanımayan sinir hekimi yaşam enerjisiyle iyileştirme çalışmasına tanık olsa, hemen kalkar *district attorney*'e (Birleşik Devletler'de: savcıya) koşardı; nitekim, New Jersey'de adamın biri öyle yapmıştır. Köklü duygular, özellikle kin, kişilik zırhını deldiği zaman —buysa hastanın iyileşmesi için mutlaka gereklidir— sahici duygusal güçleri eyleme geçiren yapay bir durumla karşılaşacağımızı biliriz. Kıpırdayan coşkuların tehlikeli olduğunu da biliriz, ama söz konusu süreci biz başlatmışızdır. Genellikle, hasta avucumuzun içindedir, çünkü duygusal patlamayı büyük bir özenle biz kendimiz hazırlarız. Aynı şey kesip biçme için de geçerlidir. Kimse kalkıp cerrahı katillikle suçlamaz. Elektrik vererek «sağaltım», thalamus'un uzun iğnelerle delinmesi, hastayı öldürmekten başka bir işe yaramayan beynin akıldışı kesilip biçilmesi gibi barbarca yöntemlere kimse ses çıkarmaz!

Duygusal alanda bilgisizlik genel bir kural olduğundan, birtakım coşkular duyduğu için kendini uzman sayan her sersem bütün dirimsel-bedensel ve ruhsal süreçleri yargılayabileceğine inandığından, dirimsel enerjiyle sağaltımda durum cerrahlıktaki gibi değildir. Dolayısıyla, ben de hastamın duygusal durumunun ne ölçüde resmi sağaltım yöntemlerinden kaynaklandığını ve ne ölçüde ruhsal çöküntüyle açıklanabileceğini bilemiyordum. Onu kodese ukanların bu değerlendirmelere hiç aldırmadıklarınıysa söylemeye bile gerek yok.

Olağan insan'ın usu yarılmış kişilere duyduğu amansız nefrete ilerki sayfalarda uzun uzun değineceğim. Birkaç gün sonra, hastamın *ruhsal çöküntüden ötürü değil, içinde bulunduğu sağaltım koşullarından dolayı,* çılgın gibi davrandığını açıkça anladım. Hastaneye kapatılmasından kısa bir süre sonra erkek kardeşine şu akıllı uslu mektubu gönderdi:

28 Mayıs 1942

Bana hemen yazdığın için teşekkür ederim; sizden hangi koşullarda ve nasıl apar topar ayrıldığımı biliyorum! Bu da seni ve Annemi sarsmıştır mutlaka; ben kendim de «neye uğradığımı şaşırdım», dolayısıyla başkalarının duygularını kolayca anlayabiliyorum. — Bütün söyleyebileceğim, yetkili hekimlerin bu önleme başvurmadan sorunu çözebilecekleridir; hastaneye kapatılmaya karşı koyamayacağım için bu talihsizliği güleryüzle karşılamayı yeğledim.

İşimden ötürü biraz canım sıkıldı. Eğer beni burda çok tutmazlarsa, dönüşte eski işime girip giremeyeceğimi merak ediyorum. Güvenilir bir insan olduğuma tanıklık edecek iyi bir yeri yitirirsem üzülürüm; haber vermeden ayrılmama kızmadılarsa, işverenlerimin benden hoşnut olduklarını sanıyorum.

Bu mektubu vaktinde alırsanız, pazara beni görmeye gelin; yoksa, gelecek hafta görüşmek üzere ayarlayın işlerinizi. Olabilirse, Dr. Reich'ın da sizinle birlikte gelmesini sağlayın — Onu görmek hoşuma gidecek.

Yeniden yazarsan, bana E'nin adresini bildir — cep defterimde var (odamda, masanın üstünde defter). Geçen cumartesi onu atlattığım için kızıp kızmadığını, buluşma yerine gelip gelmediğini öğrenip bana yaz.

Kızıl Haç'tan bugünlerde beklediğim tanıtma belgesi gelirse özenle sakla.

O. ve M.'yle bağlantı kur, doğurunca bana bildir; iyi olup olmadığını öğrenmek isterim.

Anama söyle, bana birkaç çorap göndersin. Ayrıca, tasalanmamasını da söyle — sağlığım yerinde, yakında burdan ayrılacağımı umuyorum.

Sevgiyle, *F...*

Sonradan hastaneye kapatılmasının, dirimsel enerjiyle sağaltımın eyleme geçirdiği «güçler»in imlemi konusunda yanılgıya düşen Devlet hekiminin yanlış anlamasından kaynaklandığını öğrendim. Hastanın mektubu doğal ölçütlere uygun, akılcı zihin yeteneklerinin varlığını kanıtlıyordu. Uyguladığımız sağaltım, hastaneye kapatılırken karşılaştığı kaba yöntemlere dayanmasını sağlayacak kadar iyileştirmişti durumunu. Ben de hastadan, tepkilerinin ruh hekimliği alanında uyguladığımız dirimsel enerjiyle sağaltımın verilerine yüzde yüz uyduğunu kanıtlayan şu mektubu aldım:

6 Haziran 1942

Başıma gelenleri anlamakta güçlük çekiyorum — tutuklanıp sağlıkevine kapatılışım beni ciddi olarak sarstı; gerçi ben de sık sık bakımevine dönmekten sözetmiştim, ama zorla alınıp kapatılacağımı

aklıma getiremezdim doğrusu. Bence, düpedüz yüzsüzlük ettiler, çünkü kimseye haber vermeden beni alıp hastaneye kapatmalarına izin verecek bir şey yapmamıştım. Kardeşimin size olup biteni bildirdiğini sanıyorum. Direnebilir, karşı çıkabilir, kendimi savunabilirdim, ama cankurtaranlarında deli gömleği bulunduğunu biliyordum, ayrıca beni kaba kuvvetle *götürecek kadar kalabalıktılar. Dolayısıyla, güleryüz göstermeyi, eskiden olduğu gibi burdaki yaşama ayakuydurmayı yeğledim. Bir sürü etkinliğe girişttim, ama sık sık kendimi «burdan uzaklarda» duyumsuyorum — doğrusunu isterseniz, burda kimsenin bana aldırdığı yok! Zaman zaman gidip doğruyu suratlarına haykırmak, avaz avaz bağırmak geliyor içimden, ama o zaman alıp azılı kaçıklar bölmesine kapatırlar, şimdiki ayrıcalıklarımın hepsini yitiririm — iyi davranışımla ve çalışkanlığımla tanınıyorum burda, arasıra bu üne gerçekten layık olup olmadığımı düşünüyorum — neyse, yaşayan görecek!*

Çevremde hâlâ İsa ve ötekiler var — etkilerini duyumsuyorum — bu etki her şeyi karıştırıyor, ama dengemi bozacak kadar değil. Elektrik akımıyla sağaltımın bir işe yarayıp yaramayacağını merak ediyorum. Pazar günü size nasıl telefon edebilirdim ki — bir hastanın telefonu kullanmasına izin vereceklerini sanmıyorsunuzdur umarım! Hekimler, hastabakıcılar, görevliler okuyup denetlemeden şu mektubu bile yazamam... belki postalanmaz da! Kardeşim gizlice hastaneden çıkaracak onu...

Siz hekimlerin hepsinden kuşkuluyum! Kimin haklı, kimin haksız olduğunu bilmiyorum, şu ya da bu yöntemin işe yarayıp yaramayacağını da — kiminle uğraştığımı bilmiyorum. Şu hekimlere, bırakılır bırakılmaz sizi görmeye geleceğimi söylemeli miyim? Zaten, burda hekim falan da görmüyorum — son yönetici toplantısında olumlu ya da olumsuz karar verdikten sonra beni evime bırakırlar belki...

Nedir olup biten? Beni görmeye gelemeyecek kadar büyük bir hekim mi sayıyorsunuz kendinizi? Kardeşime sizi alıp getirmesini söylemiştim, ama o gelemeyeceğinizi bildirdi. Kimin benden yana, kimin bana karşı olduğunu kestiremiyorum artık...

Havası vebalı, gürültüsü sağır edici arka yapılardan birine aktarılmakla korkutuluyorum hep — bu gibi yerlerin bende uyandırdığı tiksintiyi belirtmeye gerek bile yok! Devlet hastanesindeki hekime ya da başka hekimlere bizim evde olup bitenleri siz mi anlattınız? Hasta-

neye kapatılmamın nedeni bu mu? Şimdiki acıklı durumu siz yarattıysanız, ömrümün sonuna dek nefret ederim sizden...»

Derken, akıl hastanesi etkisini gösterdi:

Pazar

Kardeşimin geri gelmesini beklerken yazıyorum bu satırları. Hiçbir bilgi alamıyorum, ama iyi bakıldığını belirtmeliyim. Hatta çok iyiyim, her akşam öbür hastalarla ve burada çalışan birkaç görevliyle eğleniyoruz...

Bütün bunları gizli yapıyoruz elbet — geleceğim tam anlamıyla kapalı.

Çok daha fazlasını göreceğiz, İsa ve ölüm yine çevremde kol geziyor, canımı sıkıyorlar. «Bir barut fıçısı üstünde» oturuyorum, çünkü şu mutlu günlere hiç güvenmiyorum, İsa ve arkadaşlarının, sırf canımı sıkmak için, yeryüzünü ateşe vermek üzere ellerine geçen patlayıcı maddeleri biriktirmelerinden korkuyorum.

Gündüzleri ve akşamları çevremde bir sis perdesi var sanki — ama bugün yok: kendimi bomboş ve «her şeyden uzak» duyumsadığımı bilirsiniz —

Bırakıldıktan sonra, sizinle sağaltımı sürdürüp sürdürmeyeceğimi de bilmiyorum. Doğrusunu isterseniz, artık hiçbir şey bilmiyorum —

Her şey düzmece!

Neyse...

F...

Devlet hastanesi hekimine, hastanın sağaltım sırasındaki tepkilerini yanlış yorumladığını belirten bir mektup yazdım. Hastaya iyileşme fırsatı tanımasını, özel bir sağlıkevine aktarılmasına izin vermesini istedim. Sözü geçen hekim bu izni hemen verdi, ama hasta hızla kötüleşti. Bu dönemde bana yazdığı mektupları aşağı alacağım. Başına gelenler konusunda açık bilgi veriyor mektuplar; gerçekte, bütün akıl hastaları gibi, büyük bir açıkgörüşlülükle içinde bulunduğu durumu betimliyordu. Okur bu mektupları dikkatle inceleme ve hastalıklı biçimle içeriği birbirinden ayırma zahmetine girerse, usu yarılmış kişileri zırhlı insanların dünyasıyla yeterince ilinti kuramamanın değil,

tersine gereğinden çok ilinti kurmanın kötüleştirdiğini kabul edecektir. Pek çok ruh hastalığında görüldüğü üzere, İsa'nın çok hastalıklı bir biçimde kendini gösterdiği doğrudur. Ancak İsa'nın bir bölük hasta, acımasız, cana kıyıcı, kısacası *olağan* insan tarafından çarmıha gerildiği de doğrudur.

Perşembe, 19 Kasım 1942

Korkunç bir şey bu ve ben ne yapacağımı bilemiyorum. Geçen gece dünyanın, savaşın, aşağı yukarı her şeyin dayandığı temel gücü buldum. Karşıma geçip litrelerce kan içtiler. İblis kırmızılara bürünmüş, gittikçe kızarıyor, derken kan güneşe dek yükselip onu tutuşturuyor. İsa çarmıhı kana buladı, haç kanı eminçe, gitti iblisin yanına çöktü, onunla birlikte içmeye başladı — masanın boyu eninden fazlaydı, her yanı kana bulanmıştı — ama ayağı yoktu, Meryem Ana bir köşeye çekilmiş, onları gözlüyordu. — Çarşaf gibi apaktı, bütün kanı akmış, ötekiler tarafından içilmişti, Oğlu'nun da kanını içtiğini görmüş, buna müthiş üzülmüştü. Ben hiçbir şey görmek, hiçbir şey işitmek, dünyanın dayandığı temel gücü öğrenmek istemiyordum — bu yüzden beni bakıp görmeye zorladılar. Belki de İsis yüzünden yaptılar bunu — bilmediğim bir şeyi yapmayı beklerken, binlerce yıldır kullandılar onu.

F...

«Geçen gece dünyanın, savaşın, aşağı yukarı her şeyin dayandığı temel gücü buldum. Karşıma geçip litrelerce kan içtiler...»

Bu söz, o günkü durumu çok güzel anlatıyordu: Hitler ve öbür asker ruhlular o sırada milyonlarca litre kan akıtmaktaydılar. Olayın güneşe bağlanması ruh hastalığından ileri geliyordu elbet, ama bu haliyle çok şey anlatıyordu.

Birkaç ay, hastamdan hiçbir haber alamadım, derken Şubat 1943'te, aşağıdaki mektubu gönderdi. Savaşımı bırakmadığı, beni görmek istediği belli oluyordu:

14 Şubat 1943

Her şey cehennem kadar karışık — dünya ve onun üzerinde gezinen leş kokulu insanlar — Herkes karşısındakinin gırtlağını kesmeyi

düşünüyor — hem de koca kasap bıçağıyla — milyonlarca kişiyi öldürüyorlar! Bunlar Yahudi'ymiş; bizimse yaşamamıza izin veriyorlar — hiçbir anlamı yok bunun! Bir yapılan öbürüne uymuyor — Hiçbir şey yememem gerektiği, ama yine de yediğim için, yediğim iki lokmayı bana türlü dolaplarla, kalleşçe vuruşlarla ödetiyorlar. — Her şey çevremde — beni ortaya hapsetmek için — 50-55 kilo olmalıyım. — Bu iş bir an sürüyor, kiloma yaklaşıyorum, tonlarla yiyorum, yitirdiğim kiloları alıyorum — İsa'nın on havarisi yeraltı gömütlüğünden çıkarılmayı bekliyor, ama 55 kiloya gelmeden onları ordan kurtaramam. — Orda durmuş bana sağ ellerini uzatıyorlar — İsa Efendimiz ve havarileri hiçbir şey yememe sözünü tutmama yardım ediyor, sonra, demin dediğim gibi, hepsini fitil fitil burnumdan getiriyorlar — öyle ki, paçamı kurtaramıyorum. Bugün kimseyi tanımıyorum, tanıdıklarım geçmiş kuşaklardan, geçmiş yüzyıllardan — binlerce yıl öncesinden — hani şu aksakallı Bilge —

Yalnız çalışma, gerçek ve akla yatkın — *seviyorum çalışmayı — o, insanı hiç, ama hiç yüzüstü bırakmıyor — çalışma doğru bir çizgi.*

Kardeşime, bana yazacağınızı söylemişsiniz — lütfen, sakın unutmayın! Hiçbir şey bilmiyorum, ah, nasıl sevinirdim bana kesin açılardan sözetseniz! Şimdiden binlerce teşekkür!

F...

Bu mektup, hastalıklı terimlerle, şu içinde yaşadığımız toplum ve yaşama biçimimiz konusunda bir sürü doğru ve yerinde düşünceyi dile getiriyor: usu yarılmış kişilerde çoğunlukla bugünkü anlayışımız, kafa yapımız konusunda köklü bir kavrayışa rastlarız. Hasta bir süre daha, toplam olarak bir yılı aşkın süre o hastanede kaldı. Kardeşi zihinsel durumunu bana düzenli olarak bildirdi. Hastaneden çıkabildiğinde, duygusal açıdan müthiş örselenmiş, *ama üç aylık dirimsel enerjiyle sağaltımın kendisine kazandırdıklarının bir tekini bile geri vermemişti.* Eskisine oranla daha az kaçık gözüküyordu, ama kişiliği zorlanımlı sinirce yönünde değişmişti. Yakınlarına ikiyüzlü, aşağılık, kötü yürekli biri gibi davranıyordu, kısacası *olağan insan*'a dönüşmüştü. Soylu büyüklüğünden, üstün yeteneğinden hiçbir iz kalmamıştı. Hastanın erkek kardeşi başka dinden bir kızla evlendi. Eskiden, bizim hasta buna ses çıkarmazdı. Ansızın öykünmeye çalıştığı anası gibi, birtakım saçma dinsel düşünceler öne sürdü. Usyarılımının en kötü zamanlarında yaptığının tersine, çalışmak istemiyordu. Tam sinir hastalarına özgü bi-

çimde öldüresiye nefret ettiği anasına dört elle sarılıyor, ilgisiz ve ereksiz, aylak aylak dolaşmakla yetiniyordu. Hastaneye kapatılma deneyimi direnme gücünü aşmıştı. Dirimsel enerjiyle sağaltıma, özgürlüğe kavuşmasından bir yıl sonra, Ekim 1944'te başlayabildi yeniden.

3) Yavaş Yavaş İyileşme

4 Ekim 1944'te, dirimsel-bedensel durumu şöyleydi:

Solunumu olağandı, hava hafifçe kısılmış küçük dilin çevresinden geçiyordu.

Bedensel boşalma tepkesi doğal ölçütlere uygun olarak, özgürce işliyordu.

Düzenli aralıklarla kendini okşuyor, *dölyolu aracılığıyla doyuma erip* boşalıyordu.

Gözleri yine dumanlıydı, ama eskisinden daha az.

Genel davranışı iyice eşgüdüm içinde ve akılsaldı.

«Gizli güçler» epeyce «zayıflamış»lardı, ama «hâlâ onu uzaktan uzağa izliyorlardı.»

Hasta, zaman zaman, alnında, gözlerinin arasında bir *basınç* duyuyordu.

Yüzüne renk gelmişti.

Olup bitteni araştırdığım ilk buluşmalarda, hafif donupkalma sarsıntısı belirtilerine rastladım, ama durum genel olarak sevindiriciydi. Ağlama tepkesini bütünüyle zincirden kurtarmayı başardım. Bunun üzerine, «önemli bir iş» konusunda benimle uzun uzun konuşmak için izin istedi. Gerçekten de, kendisini Tanrıça İsis sanmasına yolaçan şeyi bulmuştu:

Çocukken dünyayı başkalarından, hele büyüklerden çok daha iyi anladığını anımsıyordu. O günden beri, çevresindeki insanların kavrayamadığı bir hastalığa tutulmuş bulundukları düşüncesi kafasından çıkmamıştı. Anının en önemli yanı, öteden beri herkesten çok şey bilişine şaşmasıydı! Böylece zihninde başkalarından ayrı gelişip yaşadığı düşüncesi belirmişti ve sonunda BİNLERCE YIL ÖNCESİNE UZANAN BİR BİLGİYE sahip bulunduğuna inanmıştı. Bu sıradışı olguyu açıklayabilmek için de, Tanrıça İsis'in kendisinde canlandığı kuramını geliştirmişti. Günlük yaşamın önemsiz olaylarıyla kıyaslandığında, bu düşünce ona çok garip gözükmüş ve onu sıradan insanlardan uzaklaştırmıştı. Derken, vücudundaki duyumların büyük bir yoğunlukla

üreme örgeni bölgesinde toplandıklarını algılamıştı. Buysa, çevresinden öğrendikleriyle taban tabana çelişen bir deneyimdi. Kısa bir süre sonra, kendini kasarak vücudundaki duyumları hafifletebildiğini ya da «hepten yokedebildiğini» görmüştü. Kendini kasarak uyarılmalarını gemliyormuş. *Ancak, uyarılmalarının gem vurulmaz, kaçınılmaz şeyler olduklarını görmüş.* Sonradan onlara egemen olmayı öğrenmiş, ama varlıklarını da hep duyumsamış. «Gizli güçler»in geri gelişi, hep, karnındaki güçlü duyumla kendini belli ediyormuş. Kimi-zaman belirti bu kadarla kalıyor; kimi zamansa, «gizli güçler» saldırıya geçiyormuş. Hasta bana, çocukluğundaki utkulu güçlerin, sonradan kendisine saldıran «öbür dünyanın şeytansı güçleri»nin aynısı olduklarını açıkça anladığını söyledi.

Bu açıklamaya karşın, zihninin bir köşesinde, «güçler»in aynılığı konusunda küçük bir kuşkunun kaldığını sanıyordum. Durumu durmadan iyileşiyordu. Bakışlarındaki duman dağılıyor, ama zaman zaman gözlerinin arasında yine bir ağırlık duyuyordu. Her an bana açıklama yapmaya hazırdı: «(Basınç) gözlerimin *içinde* değil, ARKA'sında...» Bana da bu saptamayı doğrulamak kalıyordu.

Dört ay sonra, hasta yeni bir donupkalma nöbetine tutuldu, ama bundan da paçayı kurtardı. Kafatasının *Türk eyeri* (*Sella turcica*) denen bölgesini dirimsel enerji ışınlamasına tutmayı önerdim.

Hastayı, Ocak 1947'de yeniden gördüm. O günlerde pek çok kitap okuyor, iştahla yemek yiyor, büyük haz duyduğu cinsel ilişkiler kuruyor, ama henüz bedensel boşalmayı tadamıyordu. Aynı yılın Kasım'ında bana akıl danışmaya geldi: sevişme sırasında doğal olarak boşalamıyordu. Ama işinde iyi çalışıyor, kendini müthiş canlı duyumsuyordu. Ben de içinde olmak üzere, artık hiçbir hekime gitmemesini, yaşamının acıklı yanını unutmasını salık verdim. Sağaltımı sürdürmek için yalvardı, ama ben kendi kanatlarıyla uçma vaktinin geldiğine inanıyordum. 4 Ağustos 1948'de, şu mektubu aldım ondan:

Size bu mektubu Dinle, Küçük Adam! *adlı kitabınızın beni ne kadar etkilediğini bildirmek için yazıyorum. Kitabın hoşuma gittiğini söyleyemeyeceğim, çünkü «Küçük Adam» konusunda söylediklerinizi öylesine doğru ve acıklı ki, orada kendi öykümü buldum.*

Sağaltım sırasında size gösterdiğim düşmanlığın, hatta kinin kısa bir süre sonra vücudumda uyanacak duyumları, belki de seviyi (kimi zaman da yüzde yüz bilinçli olarak) bilişimden geldiğini söylemek

isterim. Buysa kendime yasaklamam gereken bir duyguydu — bütün ömrümce vücuduma egemen olmuş, bütün duyumlarımı bastırmıştım — vücuduma bayağı, küçümsenecek bir nesne diye baktım, çocukça duygularımdan, kendi kendimi okşamaktan ötürü onu sayısız işkenceye soktum, cezalar verdim. Vücuduma duyduğum nefreti size yansıttım! Bağışlayın beni, Doktor, bu nefretin bedenime ve kafama çok zarar verdiğini biliyorum. «Kötülüğü»me ve «alçaklığı»ma karşın, sağaltımınızın bana müthiş iyi geldiğini söylemek isterim; şimdi artık, öyle kapıp koyvermekle kendime de, başkalarına da haksızlık ettiğimi açıkça görüyorum. Bugün artık vücudumun sağlığı özlediğini, hastalığının, «fildişi kulesi»ne çekilmenin resmin kendisini değil, resimdeki renkleri değiştirdiğini duyumsuyor, buna bütün varlığımla inanıyorum. Akıl hastalığımı, belki de, vücudumu geriye itmek, «özel» biri olmak için besleyip geliştirdim, ama zamanla, sağlıklı ve «etkin» bir vücudun bana her şeyden daha çok haz verdiğini gördüm, hem bedensel, hem zihinsel açıdan.

Bu işten, gerçi ağır ağır, ama gerçekten paçayı kurtardığımı ve bunu yardımınızla yaptığımı anladığınızı sanıyorum. İyileşme süreci pek hızlı değil, çünkü zaman zaman hâlâ birtakım gerilimlerin, beni sözün gerçek anlamında çaresiz bırakan kilitlenmelerin acısını çekiyorum. Kimi zaman içimdeki sevgi kuruyor, nefretten, yanılsamadan, acıdan oluşan eski resim gözümün önüne geliyor; ama çok sürmüyor. Size teşekkür ediyor, Tanrı'dan bana cesaret vermesini diliyorum. F.

1948'in sonunda, sağlığı yerindeydi, ama günün birinde, yazdığı mektupta bana «ruhuna varana dek çürüdüğü»nü, böylesine güzel bir dünyada yaşamaya «layık olmadığı»nı bildirdi. Ben de kendisine, hiçbir şeye kulak asmamasını, yaşamın tadını çıkarmasını yazdım. Şöyle ya da böyle, bu sefer «gizli güçler»inden sözetmemişti. Birkaç hafta sonra, beni görmeye geldi. Bakışlarının parlaklığı, anlama yeteneği, kavrayışı hemen dikkatimi çekti. İyi çalışıyordu, giderek yeniden öğrenime başlamıştı. Ancak, cinsel yaşamı iyi gitmiyordu. Erkek arkadaşı yoktu. Günün birinde, hoşuna giden bir oğlana rastlamıştı. Bir akşam, yalnız kalmışlardı. O gece birşeylerin olacağını, oğlanın kendisiyle yatacağını sezmişti. Bu tasarıyı gerçekleştirmesin diye, bardağına birkaç uyku hapı atmıştı. Ve erkek arkadaşı az sonra uyumuştu... Bizim kurumdaki dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanlarından biriyle bu son engeli de aşmasını salık verdim.

Bu iyileştirme deneyiminin üzerinden yedi yıl geçti; bu, elde edilen sonuç konusunda insana iyi kötü fikir verebilen bir süre, ama iyileşmenin kesin olup olmadığını söylemeye izin verecek kadar uzun da değil. Kesin iyileşme, dirimsel enerjiyle sağaltımın çerçevesini aşan bir sürü başka etkene bağlı. Bunlar *toplumsal* etkenler.

Asıl önemli sorun, *olağan insan*'ın yaşama ve düşünme biçimini *kökünden* değiştirmeye hazır olup olmadığıdır: bu sorunun yanıtı belirsizden de öte karanlıktır. Ayrıca, *olağan insan,* yaşama biçiminin sağlıklı doğmuş milyonlarca bebeği usyarılımından yıkılıp gitmeye götürdüğünü, bu yavruların akıl sağlığının her şeyden önce kendi tutumuna bağlı bulunduğunu anlamalıdır. Kimilerinin, *olağan insan*'ın yaşama biçiminin sağlık ve akıl gerekliliklerine gerçekten uyup uymadığını merak etmeye başladıklarına kuşku yoktur. Usu yarılmış onca kişi, *olağan insan*'ın yeni doğmuş insan yavrularına verdiği zararı göstermektedir. «Usyarılımı»nın önlenmesi —yalnız usu yarılmış kişilerin değil— küçük çocukların eğitiminin tepeden tırnağa değiştirilmesini gerektirmektedir! Usu yarılmış kişi, her zaman, toplumsal sorunla ilintisi bulunmayan, tek bir olay olarak kalacaktır.

Bu saptama, usyarılımının incelenmesini durdurma anlamına gelmez. Usu yarılmış kişi bize, bilinçaltı dünyasındaki işlevlerden çok daha az tanınan bilincin işlevleri, algılama ve özalgılama sorunları konusunda bir sürü bilgi sağlayabilir. O bize, hasta bireyi, işin sonundaki yere serilme tehlikesinden nasıl kurtarabileceğimizi gösterebilir. Ancak, asıl hekimlik ve ruh hekimliği sorunu, yeni doğan her çocuktaki dirimsel özü yıkıp yokeden çağdışı kavram ve kurallara bağlı kaldığı sürece, *olağan insan*'ın yaratıp yaşadığı dünyadır.

Coşkusal vebaya saldırmakla, *olağan insan*'ın en tiksinç yanıyla burun buruna geleceğiz; bu tiksinç yan karşımıza tepeden tırnağa düzmece erdemliliğe batmış bir gizemcilik ve bizim hastayı donupkalmaya iten nedenlerden ötürü kendi kendisinden korkan devinimci-tasarımcı insanoğlu biçiminde çıkacaktır: güçlü dirimsel enerji fışkırmalarına dayanamayan, özdüzenleme denen doğal işlevi yeniden çalıştıramayan *bir vücudun kansu akımları karşısında duyduğu yıldırıcı korku*'dur bu! Her türlü toplumsal örgüt ve cephede toplanan korkak insanlar, yirmi beş yılı aşkın süredir, bilimsel çalışmamıza savaş açmışlardır. *Olağan insan,* büyücü dediği kişileri neden ateşe atmışsa, akıl hastalarına neden «elektrik verme sağaltımı» uygulamışsa, acunsal yaşam enerjisini inceleyen doğabilimine de aynı nedenle savaş açmış-

tır: *insan denen memeli hayvandaki canlı güçlerden, kendi bedeninde bir türlü duyamadığı güçlerden ölesiye korktuğu için* yapmıştır bunu. Bu açık gerçeği görebilme yürekliliğini gösteremezsek, ruh hekimliği, hekimlik, eğiticilik görevlerimizi yerine getiremeyiz.

Hekimlik tarihinde ilk kez, tıp bilimi, vücuttaki dirimsel enerji duyumlarının yarattığı korkunun doğurduğu coşkusal vebaya el atmıştır. Büyük bir iş bizi beklemektedir: İNSAN DENEN MEMELİ HAYVANI İÇİNDEKİ DOĞAYI BENİMSEYECEK, ONDAN KAÇMAYA KALKIŞMAKTAN VAZGEÇECEK, BUGÜN HER ŞEYDEN ÇOK KORKTUĞU DOĞAL YANININ TADINI ÇIKARACAK DURUMA GETİRMELİYİZ!

W.R.

ON ALTINCI BÖLÜM

COŞKUSAL VEBA

«Coşkusal veba»[1] teriminde en küçük bir küçümseme, aşağılama yoktur; o, bilinçli kötülüğü, tinsel ya da dirimsel yozlaşmayı, aktöresizliği falan dile getirmez. Doğduğu günden beri doğal ölçütlere uygun yürümesi engellenen vücut, *birtakım yapay devinim biçimleri geliştirir:* ya aksar, ya da değnekle yürür. Aynı biçimde, küçük yaştan beri doğal özdüzenleme işlevleri bastırılan birey de ömrü boyunca hastalıklı bir duygusal yaşamı ardında sürüyecektir. Böyle bir birey, deyim yerindeyse, duygusal açıdan aksar. *Coşkusal veba, vücudun sürüp giden dirimsel bozukluğudur.* Coşkusal veba, çok geniş bir çerçevede, cinsel sevinin bastırılmasının dolaysız sonucudur; zamanla, *salgın hastalık* niteliğine bürünmüştür ve binlerce yıl içinde, yeryüzündeki hiçbir halk bu salgından paçasını kurtaramamıştır. Hastalığın, kalıtım yoluyla, anadan oğula aktarıldığını gösteren hiçbir kanıt yok elimizde; gerçekte, anası bu hastalığı çocuğa yaşamının ilk gününde bulaştırmaktadır. Usyarılımı ya da kanser gibi bir salgındır bu: coşkusal veba *toplumsal alanda* kendini göstermektedir. Usyarılımıyla kanser, toplumsal yaşamı saran coşkusal vebanın yarattığı dirimsel bozukluklardır. Bunların etkilerini gerek insan vücudunda, gerek toplumsal yaşamda açıkça görürüz. Coşkusal veba, öbür salgın hastalıklar

---

[1] İngilizce «plague» terimi genellikle salgın niteliğindeki bulaşıcı hastalık için kullanılmaktadır: bunun en ünlü türü, Orta Çağ'da her yanı kasıp kavuran «hıyarcıklı veba»dır. Reich, en çarpıcı örnekleri İspanyol Din Mahkemesi ile son yıllardaki buyurgan canavarlıkları olan duygusal tepkilerin toplumsal alanda yarattıkları yıkıcı etkilerle hıyarcıklı veba arasında büyük bir benzerlik buluyordu. O, bu toplumsal hastalığın «mikrobu»nu ortaya çıkarmayı başarmış, coşkusal veba (emotional plague) adını verdiği hastalığı önleyecek yöntemleri bulmuştur. Mary HIGGINS.

veba ya da kolera gibi, bütün halkı kapsayan boyutlara ulaşır: o zaman, korkunç bir eziyetçilik ve adam öldürme yangını halinde kendini gösterir; Orta Çağ'daki Katolik mahkemeleriyle XX. yüzyıldaki uluslararası buyurganlık salgını bunun en çarpıcı örneklerindendir.

Coşkusal vebayı öbür hastalıklar arasına katmazsak, ona karşı tıbbın ve eğitim biliminin kaynaklarını değil de polisi eyleme geçirmiş oluruz. Oysa, polisin işe el atması hastalığı olsa olsa artırır: gerçi yurttaşların canını tehlikeye düşürdüğü doğrudur, ama polis yöntemleriyle denetim altına alınamaz.

Hiç kimse sinir ya da kalp hastası diye nitelendirilmeye alınmaz; aynı biçimde, hekimi «aşırı coşkusal veba» tanısı koyduğu zaman kimsenin hakarete uğradığını sanmaya hakkı olamaz. Dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanı pekâlâ: «Bugün işe yaramam. Coşkusal vebaya tutuldum» diyebilir. Bizim çevrede bu hastalığın yumuşak türleri, akıldışı davranış ve düşünme geçene dek, bir köşeye çekilmekle atlatılıyor. Ciddî nöbet hâlindeyse, dostça akılyürütmeler ve öğütler etkisiz kalınca, dirimsel enerjiyle sağaltıma başvuruluyor. Her zaman, en aşırı nöbetlerin sevisel (cinsel) yaşamdaki bozukluklardan ileri geldiklerini ve hastalığı yaratan etken ortadan kalkınca hastalığın da geçiverdiğini saptamaktayız. Coşkusal veba nöbeti benim ve yakın çalışma arkadaşlarımın öylesine yakından tanıdığımız bir görüngüdür ki, onu büyük bir serinkanlılıkla ele alırız. Dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanları, yetişmeleri sırasında, iyice içine gömülecek ve hastalığı çevrelerine de bulaştıracak yerde nesnel önlemlerle kurtulabilmek üzere, daha ilk belirtilerinde coşkusal vebayı tanımayı öğrenmektedir. Böylece, takımın etkinliğini aksatma tehlikeleri en aza indirgenmiş oluyor. Hastalığın ayak dirediği, hastalanan kişinin çevresine az çok haksızlık ettiği ya da işini astığı oluyor elbet. Biz bu gibi kazalara, değerli çalışma arkadaşlarımızdan birinin ciddî bedensel sakatlığı ya da ölümü gözüyle bakıyoruz.

Coşkusal veba örgensel bir kalp hastalığından çok, kişilik sinircesine benziyor gerçi, ama uzarsa kalp hastalığına ya da kansere yol açabilir. Kişilik sinircesi gibi, coşkusal vebayı da ikinci elden güdüler besliyor. Bedensel sakatlıktan, kişiliğin bir işlevi oluşu ve çok güçlü *savunmalara* dayanmasıyla ayrılıyor. Örneğin, ciddî bir dönüşümce nöbetinin tersine, coşkusal veba nöbeti Ben'den bağımsız bir hastalık, hastalıklı bir kaza gibi algılanmamaktadır. Kişilik yapısından gelen her sinirceli davranışın kusursuz biçimde akıl çerçevesine oturtul-

duğunu biliyoruz. Bu dediğimiz, coşkusal veba için çok daha yüksek düzeyde geçerlidir: hasta o zaman hasta olduğunu kabule hiç mi hiç yanaşmamaktadır. Vebalı davranışı akılcı tepkiden ayıran şeyin ne olduğunu merak edebiliriz. Bunun yanıtını bize sinirceli kişilik tepkisiyle akılcı tepki arasındaki benzersizlik verir: *vebalı tepkiyi yaratan nedenlere el attığınız an mutlaka bir kaygı ya da öfkeye yolaçarsınız.* Şimdi sorunu daha yakından inceleyelim:

Hekim kendisiyle doğal dirimsel süreçleri devindiren güçleri tartıştığı zaman, olağan bedensel boşalma gücüne sahip, coşkusal vebaya yakalanmamış kişi hiçbir kaygı duymayacak, tersine bu konuya büyük ilgi gösterecektir. Coşkusal vebaya yakalanmış hastaysa, önünde coşkusal vebanın çarklarından sözettiğiniz zaman, tedirgin olup sinirlenecektir. Bütün bedensel boşalma güçsüzlükleri coşkusal vebayla sonuçlanmaz, ama coşkusal vebaya yakalanmış kişiler sürekli bedensel boşalma eksikliği çekerler ya da hastalığın yerleşmesinden kısa bir süre önce bu belirti gelip yerleşir. Dolayısıyla, vebalı tepkiyi akılcı tepkiden ayırmak hiç zor değildir.

Öte yandan, sağlıklı bir davranışın sağaltım önlemleriyle bozulamayacağına ya da ortadan kaldırılamayacağına da dikkati çekelim. Nitekim, mutlu bir sevdâ ilişkisini «geçirmek» ya da bozmak olanaksızdır; buna karşılık, önümüzde bir sinirce belirtisi varsa, bunun geçirilmesi olasıdır. Vebalı tepki iyileştirici kişilik çözümlemesinden etkilenir, onun tarafından yenilgiye uğratılabilir. Coşkusal vebanın çarpıcı niteliklerinden biri olan elisıkılığı geçirebilirsiniz, ama para konusunda herkesin yardımına koşan, eliaçık birini «iyileştiremezsiniz.» İkiyüzlülüğü ve sinsiliği geçirebilir, içtenliği ve dürüstlüğü geçiremezsiniz. Vebalı tepki cinsel güçsüzlüğe benzer, ortadan kaldırılabilir, yâni geçirilebilir. Buna karşılık, cinsel gücü hiçbir şekilde «geçiremezsiniz.»

Coşkusal vebanın yolaçtığı tepkinin en belirgin niteliği, *bu tepkiyi doğrulamak üzere gösterilen eylem ve nedenlerin birbirini tutmamasıdır. Gerçek dürtü hep gizlidir, onun yerini aldatıcı bir gerekçe almıştır.* Sağlıklı kişinin olağan tepkisinde, *gerekçe, eylem ve erek örgensel bir birlik* oluştururlar. Hiçbir şey karanlıkta kalmaz, tepki ilk bakışta anlaşılır. Bir örnek verelim: sağlıklı kişi, cinsel davranışını hiçbir zaman sevgi gereksinmesiyle bunun ereği olan doyuma ermenin dışında bir şeyle doğrulamaz. Çileci vebalıysa, tersine, cinsel zayıflığını aktöresel gerekliliklerle doğrular. Sözüyle yaşama biçimi birbirini tutmaz: *olumsuz çileciliği her türlü doğrulayıcı düşünden önce gelir.*

Sağlıklı birey kendi yaşama biçimini zorla başkalarına benimsetmeye kalkmaz; ancak, insan kardeşi istediği zaman, elinden geliyorsa, her türlü hekimce ya da insanca yardımı yapmaktan kaçınmaz. Sağlıklı kişi hiçbir zaman *bütün insanların sağlıklı olması gerektiğini* öne sürmez: onun gözünde akla aykırıdır bu lâf, çünkü sağlık ısmarlanmaz. Sağlıklı kişi kendi yaşama biçimini başkalarına kabul ettirmeye kalkışmaz, çünkü kendisini devindiren gerekçeler ona özgüdür. Coşkusal vebaya yakalanmış kişiyi sağlıklı insandan ayıran temel niteliksе, dilek ve özdeyişlerinin öncelikle kendisine değil, *her şeyden önce çevresine* yönelik olmasıdır. Sağlıklı bireyin öğüt verip yardım etmekle, kendisine öykünüp öykünmemeyi onlara bırakarak öz yaşamını sürmekle yetinmesine karşılık, vebalı, kendi yaşama biçimini başkalarına *zorla* benimsetir. Coşkusal vebaya yakalanmış kişiler başka birinin, kişilik zırhlarını tehlikeye düşürmesine ya da dayandıkları akıldışı gerekçeleri ortaya dökmesine dayanamazlar. Sağlıklı kişi davranışlarının gerekçelerini tartışmayı sever; vebalı, bunlara değinildiği an küplere biner. Sağlıklı kişi yaşamını ya da çalışmalarını aksatan kişilerle akıl çerçevesinde savaşır; vebalıysa, kendi alışkanlıklarını hiç aksatmasalar bile, başkalarının yaşama biçimine karşı çıkar, çünkü onların varlıklarını bir kışkırtma sayar.

Coşkusal vebaya yakalanmış kişinin tepkilerini besleyen enerji, karşımızda ister eziyetçi kişiler, ister dostlarını çekiştiren insanlar bulunsun, *hep cinsel doyumsuzluktan gelmektedir.* Cinsel enerji durgunluğu, vebalının bütün öbür dirimsel hastalıklarla ortak yanıdır. Coşkusal vebanın dirimsel hastalık olma niteliği, mantık gereği, herhangi bir dirimsel bozukluk gibi, sevme yeteneğinin geri gelmesiyle iyileşmesinden doğmaktadır.

Coşkusal vebaya yatkınlık evrensel bir veridir; bugün hiçbir birey bunun dışında değildir. Her insanın benliğinin derinliklerinde kansere, usyarılımına ya da içki düşkünlüğüne önceden yatkınlık vardır; aynı biçimde, coşkusal vebanın ve onun doğuracağı akıldışı tepkilerin tohumunu da içinde taşımaktadır.

Coşkusal vebayı gerek üretken-cinsel kişilik yapısından, gerek kişiliğe işlemiş sinirceden ayırmak kolaydır. Coşkusal vebanın bir kişilik sinircesi ya da dirimsel hastalık türü olduğuna kuşku yoktur, ancak bunların ötesinde bir şey olduğunu da unutmamak gerekir! *Coşkusal vebanın belirleyici özelliği hastalığın insan davranışında dile gelmesindedir; bu davranış, dirimsel yönden hastalıklı kişilik yapısından*

ötürü, insanlar arasındaki ilişkilere, toplumsal ilintilere yansımakta, kimi kurumlarda örgütlenmektedir. Coşkusal vebanın yayıldığı alan kişiliğe sinmiş dirimsel bozukluk kadar geniştir. Başka bir deyişle, kişilik yapısına sinmiş bütün dirimsel bozukluklarda sürüp giden bir evrime ve en aşırı coşkusal veba salgınına dönüşme tehlikesi vardır. Kol gezdiği birkaç önemli bölge, insan yaşamının bütün önemli kesimlerine bulaştığını göstermektedir. En yaygın biçimlerini sayalım: en yıkıcı biçimiyle gizemcilik; buyurganlığa yönelik etkin ya da edilgin çabalar, boş aktörecilik; dirimsel özerklikte beliren bozukluklar; tekyanlı siyaset; *«familitis»* (aile humması) adını verdiğim hastalık; eziyetçi eğitim dizgeleri; bu eğitim yöntemlerine özünü eze eze katlanma ya da suç işleyerek karşı çıkma; hafiyelik ve karaçalıcılık; buyurgan yaz-çizcilik (bürokrasi); savaşçı ve buyurucu öğreti; topluma karşı işlenen suçlar ve haydutluk; aşağılık cinsel yayınlar, tefecilik, ırkçılık.

Görüldüğü gibi, coşkusal vebanın alanı, öteden beri toplumu özgürlüğe kavuşturma akımlarının savaştıkları bütün hastalıkları kapsamaktadır. Bu hastalık, «gerici siyaset»te, giderek düpedüz siyasetin kendisinde de ortaya çıkmaktadır. Ancak bu durumda, temel ilkeleri «siyaset» teriminin genellikle kapsamadığı alanlara da uzatmamız gerekir: toplumsal güç düşkünlüğü, kişisel çıkar ardında koşma, ve yaşamın daha bir sürü alanı. Nitekim, çocuğunu babasından soğutmak için «dolaplı» yöntemlere başvuran ana, terimin genişletilmiş anlamında, «siyasal» eğilimli coşkusal vebaya yakalanmış demektir; kendi kişisel değeriyle değil de birtakım dolap ve dümenlerle toplumun yüksek bir katına yerleşen bilgin için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Dirimsel *cinsel durgunluğun* coşkusal vebanın bütün biçimlerinin temeli olduğunu daha önce söylemiştik. Hekimlik deneyelerimiz bize üretken-cinsel kişiliğin coşkusal vebaya tutulmuş kişilerin uyguladıkları yöntemlere başvuramayacağını göstermiştir. Buysa onları, coşkusal veba kurumlarının egemen olduğu toplumsal yaşamda elverişsiz duruma düşürmektedir. Coşkusal vebaya yakalanmış bireylerin başka bir ortak paydaları daha vardır: *doğal örgensel doyumlardan yoksun kalışları onları ikinci elden güdülere, özellikle eziyetçi güdülere yatkın kılmaktadır.* Bu, hekimlik yaşantılarımızın bol bol doğruladığı bir tıp olgusudur. Dolayısıyla, coşkusal vebayı besleyen dirimsel-bedensel enerjinin *ikinci elden* güdüleri besleyen enerjiye tıpatıp benzemesine şaşmamak gerekir. Coşkusal vebanın en belirgin örneklerinde, yalnızca insanoğluna özgü bir güdü olan *elezerlik* hiçbir zaman eksik değildir.

Dürüstlük ve *doğruluk* gibi niteliklerin neden bunca ender görülen ve bunca saygı uyandıran şeyler olduklarını şimdi anlıyoruz. Oysa «ekinsel» ülkülerin ışığında, dürüstlük ve doğruluğun kendiliklerinden varolan ve insana yakışan doğal davranışlar sayılmaları gerekirdi. Gerçek hiç de böyle değildir, dürüst kişiler öbür insanlara garip gözükmekte, bu temel erdemler onlara göre davrananların canlarını tehlikeye düşürmekte; bugünkü egemen öğretiyle değil, ancak örgütlü coşkusal vebayla açıklanabilmektedirler. Şimdiye kadarki özgürlük arayışlarının devindirici etkenlerinin, yâni *doğruluk* ve *yansızlığın* sürekli başarısızlığının anahtarını da işte bu bilgi sağlamaktadır. Örgütlü coşkusal vebaya, doğrunun silâhlarıyla savaş açmadıkça, hiçbir özgürlük arayışı başarıya ulaşamayacaktır.

Coşkusal vebanın en büyük dayanağı bu konudaki köklü bilgisizlik olagelmiştir: dolayısıyla, özyapısının ve eylem biçiminin derinlemesine incelenmesinin, ortadan kaldırılmasına büyük ölçüde yardım edeceğini varsayabiliriz. Vebalılar, hastalıkları konusunda hiçbir şey bilinmediği sürece, iyileşme tehlikesinin bulunmadığına inanmışlardır. Coşkusal vebaya yakalanmış kişilerle (deyim yerindeyse) içlerinde «bu hastalığın tohumlarını taşıyanlar»ın tepkileri bu dediğimizin doğruluğunu kanıtlayacaktır. Sözü geçen tepkiler, hastalığı iyileştirmek isteyenlerle onun yarattığı kurumları sürdürmek isteyenler arasındaki ayrımı gözler önüne serecektir. Denetleme aygıtımızı içine daldırdığımız zaman coşkusal vebanın *akıldışı niteliğinin* ister istemez dışavurduğu sayısız deneyle gösterilmiştir. Başka türlü olamaz, çünkü coşkusal (duygusal) vebanın tepkileri ister istemez akıldışıdır. Dürüstçe ve yiğitçe karşısına dikildiğimiz zaman dirimin akılcı düşünce ve duygusuna boyuneğmek zorundadır. Coşkusal vebaya tutulmuş hastalar sağlıklı dirimsel işlevlerin aslına uygun, doğru betimlemesine mutlaka kızıp köpürerek tepki göstereceklerdir, çünkü yeryüzünde en çok nefret ettikleri şey budur.

ÜRETKEN-CİNSEL KİŞİLİK/SİNİRCELİ KİŞİLİK VE COŞKUSAL VEBA TEPKİLERİ ARASINDAKİ AYRIMLAR

a) Düşünce Alanında

Üretken-cinsel kişilikte düşünce, *nesnel veri ve süreçlere* göre yönlenir; bu kişilik asal olanı, daha az asal olanı ve ikinci derecede

olanı birbirinden ayırmayı bilir; akıldışı duygusal bozukluk kaynaklarını saptayıp ortadan kaldırmaya dikkat eder; *temelden işlevci*'dir, devinimci ya da gizemci düşünceyi elinin tersiyle iter; akılcı düşünce *gerçek* kanıtlara açıktır, açılıp çiçeklenebilmesi için karşıt kanıtlara, karşıt görüşlere gereksinmesi vardır.

Sinirceli kişilikte de düşünce nesnel veri ve süreçlere göre yönlenme eğilimindedir. Ancak, burada akılcı düşünce ayrıca cinsel durgunluğun baskısı altındadır; bir yandan akılcı olmaya çalışırken, beri yandan da *tatsızlıktan kaçınma* gerekliliğine ayakuydurmaya uğraşır. Başka bir deyişle, tatsızlıkla sonuçlanacak ya da (örneğin) saplantılı bir sinir hastasının zihinsel dizgesiyle çelişecek süreçler türlü yollardan es geçilir ya da öyle bir yürütülür ki, akılsal erek hep erişilmeyecek yerde kalır. Somut bir örnek ne dediğimizi daha açık anlatacaktır: bugün herkes barışa can atmaktadır. Ama düşünsel süreç alabildiğine sinirceli kişilik yapıları içinde akıp gittiğinden, hasta *hem özgürlükten hem de sorumluluktan korktuğundan (haz kaygısı)*, barışı ve özgürlüğü gerçek terimlerle değil, boş lâflarla tartışmaktadır; böylece, barış ve özgürlük kavramının kör kör parmağım gözüne ortada, doğal temellerine değinmekten titizlikle kaçınacaktır; sonuç olarak, bugünkü siyasetin yıkıcı, insanların da ruh hekimliği açısından hasta olduklarını unutup, kılgısal özerkliğe dayalı bir toplumsal düzen isteyecektir. Bu gibi insanların kafasında, az çok benimsenmiş, az çok değer taşıyan iki veri, aralarında hiçbir bağ kurulmadan yaşayıp gitmektedir. Bu tutumun nedenini anlamak kolaydır: bu iki veri arasında bağın kurulması *günlük yaşamda köklü değişimlerin yapılmasını* gerektirecektir. Sinirceli kişilik bunu *düşünsel* açıdan kabul edebilir, ama *uygulamaya koymaktan* korkar. Kişilik zırhı günlük alışkanlıklarından sıyrılmasına izin vermez; toplumla bilimin akıldışı oldukları suçlamasına katıldığını söyler, ama yaşama biçiminde en küçük bir değişiklik yapmaya ya da toplumu ülküsüne uygun biçimde yeniden örgütlemeye yanaşmaz. Tersine, topluma düşünsel eleştiriler yöneltenbu insanlar, çoğunlukla toplumu değiştirmeye kalkana çılgınca karşı koyarlar. Bu düzlemde, sinirceli kişilikle vebalı arasındaki sınırlar silinip gider.

Vebalıya gelince, o edilgin bir tutumla yetinmez; sinirceli kişilikten, az çok yıkıcı *toplumsal etkinliğiyle* ayrılır. Düşüncesi akıldışı kavramlarca bozulmakta, genellikle *akıldışı* duygularca belirlenmektedir. Üretken-cinsel kişilikteki gibi, düşüncesiyle edimleri arasında hep

tutarlılık vardır (bu da onu, düşüncesiyle edimlerini birbirinden ayıran sinirceli kişilikten ayırmaktadır); ancak vebalılarda *sonuçlar* daha zihinsel süreçler başlamadan elde hazırdır. Zihinsel sürecin ereği belli bir yere ulaşmak değildir, akılcı adamın dünyasındaki gibi herhangi bir sonuca varmak istemez. O, önceden varolan akıldışı bir sonucu doğrulamaya ve akıl çerçevesine oturtmaya uğraşır. Bu sonuca, halk arasında «önyargı» denir. Alabildiğine yaygın olan «önyargı»nın hatırı sayılır toplumsal sonuçları genellikle es geçilir; «önyargı», kılgısal yaşamda, yine ortak bir adlandırmayla «kıpırtısızlık» ya da geleneğe bağlılık adı verilen şeyin ikiz kardeşidir. Vebaya tutulmuş kişi hoşgörüsüzdür, kendi önyargılarını silip süpürecek tutarlı akılyürütmeye hiç mi hiç dayanamaz. Dolayısıyla, bütün kanıtlara kulakları tıkalıdır; ama *kendine özgü bir düşünme uygulayımı taşıyan bir tür iç mantık geliştirmiştir:* akılyürütmesi, akılcı olmasa da dışardan akılsalmış gibi gözükebilir.

Örneğin, astığı astık kestiği kestik bir eğitimci şaşmaz bir mantıkla çocukların yaramazlığını kanıtlayabilir size. Kişisel bakış açısının *daracık* çerçevesinde, kanıtlaması doğru gözükür. Ama bir dizi akılcı düşünceyle bu yaramazlığın —hani şu parmak bastığı yaramazlığın— eğitim alanında uygulanan akıldışı düşüncenin toplumsal *sonucu* olduğunu gösterirseniz, tam anlamıyla kendine özgü bir tepkiyle karşılaşırsınız: coşkusal vebanın akıldışı niteliği de işte burada kendini göstermektedir.

Başka bir örnek verelim: birtakım aktörecilerin göklere çıkardıkları cinsel baskı insanlarda ikinci elden eğilimler yaratmaktadır: bu ikincil eğilimler de cinsel baskıyı zorunlu kılmaktadır. Bu, son derece mantıklı bir akılyürütmedir. Aktörecı bir baskı yanlısına ikinci elden eğilimlerin *doğal doyumlarla* ortadan kaldırılmasını önerdiğiniz zaman, hastalıklı toplumsal/eğitsel dizgeyi topa tutmuş olursunuz; o vakit hasta son derece kendine özgü biçimde ya akıldışı kanıtlarla susarak ya da sizden nefret ederek tepki gösterir. *Duygusal açıdan, gerek cinsel baskının, gerek ikinci elden eğilimlerin sürüp gitmesi onun için son derece önemlidir.* Tepkisi ne denli aykırı gözükürse gözüksün, *o doğal güdülerden korkarak yaşamaktadır!* Kendine özgü bir mantığı bulunsa da, bu korku bütün zihinsel dizgesinin devindirici etkenidir. Biri çıkıp toplumsal dizgesine saldırdığı an, korkusu ona son derece tehlikeli işler yaptırmaktadır.

b) Eylem Alanında

Üretken-cinsel kişilikte güdülenme, erek ve eylem arasında köklü bir uyuşum vardır: bunların hepsi akılsal, yâni *topluma yararlı*'dır. İkisi de *dirimsel* verilere dayalı güdülerle ereklerin amacı *gerek kendisi, gerek başkaları için yaşama koşullarının düzeltilmesidir;* biz buna «toplumsal özlemler» adını vereceğiz.

Sinirceli kişilikte eylem yeteneği alabildiğine düşüktür, çünkü güdülerinin, gerekçelerinin duygusal yanı eksiktir, çelişkil'dir. Sinirceli kişilik genellikle akıldışı yanını bilinçaltına ittiğinden, onun su yüzüne çıkma eğilimiyle aralıksız savaşmak zorundadır: etkinliğinin bastırılması bundandır. Herhangi bir etkinliğe girişmekten korkar, çünkü eziyetçi ya da hastalıklı eğilimlere kapılmayacağından emin değildir. Genellikle, *sağlıklı bireyleri kıskanmadan,* kendi dirimsel işlevlerini basurdığının bilincindedir. Tutumu şu tümcede özetlenir: «Yaşarken talihim olmadı benim, çocuklarımın benden daha talihli olacaklarını umarım!» Bu tutum onu ilerlemeyi destekleyen, ama parmağını oynatmayan seyirciye dönüştürür. İlerlemeye karşı çıkmaz.

Coşkusal vebaya yakalanmış kişiyse bambaşka davranır. Onda, *eylemin gerekçesi hep düzmecedir; asıl gerekçe hiçbir zaman gösterdiği değildir;* bu gerekçenin bilinçli ya da bilinçsiz olmasınınsa hiç önemi yoktur. Aynı biçimde, açıklanan amaçlarla gerçek erekler birbirinden ayrılır. Alman buyurganları, «Alman halkı barış içinde yaşayabilsin diye» savaşım verdiklerini öne sürüyorlardı. Kişilik yapısına dayalı gerçek erekse, buyurucu dünyayı ele geçirmeyi amaçlayan savaştı, dünyanın köleleştirilmesiydi. Vebalının en belirgin özelliği, edimlerine yakıştırdığı gerekçe ve ereklere ciddilik ve dürüstlükle inanmasıdır. Aşağıdaki olguları gözönünde bulundurmazsak, coşkusal vebaya yakalanmış birinin kişilik yapısını anlayamayacağımızı özellikle belirtelim: hasta, *yapısal bir zorlanımın* etkisi altında eylemde bulunur; dünyanın en iyi niyetlerini taşısa da, *ancak hastalığının zorladığı yönde etkinlikte bulunabilir;* sevgi ve doğru gereksinmesi nasıl üretken-cinsel kişiliğin ayrılmaz parçalarıysa, bu davranış biçimi de vebalının doğal yapısına işlemiştir. Ancak, öznel inancı vebalıyı korur, eyleminin yarattığı zararlara hiç mi hiç üzülmez. Nitekim bir erkek, karısı kendisini aldattığı için, çocuğunun bakımının kendisine verilmesini isteyebilir; bunu yaparken «çocuğun çıkarına uygun» davrandığını sanır; çocuk anasından ayrıldığına üzülüp hastalansa bile görüş değiştirmez.

Coşkusal vebaya yakalanmış baba «çocuğun iyiliğinden başka bir şey» düşünmediğine inanabilmek için bin türlü akılsal gerekçe uydurur, kimsecikler ona *gerçek güdüsünün* karısını cezalandırma arzusu olduğunu kanıtlayamaz. Coşkusal vebaya yakalanmış kişi, sinirceli kişinin tersine, sağlam ve sağlıklı her şeyden ölesiye nefret eder, böylelerini hastalıklı biçimde kıskanır. Örneğin, evde kalmış sinirceli kız yazgısına boyuneğer, başkalarının sevisel yaşamına burnunu sokmaz. Buna karşılık, coşkusal vebaya yakalanmış, evlenmemiş kız başka bir genç kızın sevisel yaşamda mutlu olabileceğini düşünmeye dayanamaz; eğitimciyse, *eline teslim edilen kızların sevip/sevilme mutluluğunu tatmamaları için her şeyi yapar.* Bütün dirimsel durumlarda aynı şeyle karşılaşırız. Vebalı, kendi yaşama ve düşünme biçimini sürdürebilmek için elindeki bütün araçlarla çevresini baskı altına almaya çalışır. Kendi yaşama ve düşünme biçimlerine aykırı düşen her şeyden nefret eder, bunlarla savaşır. Çileciler bunun en iyi örneğidir. Bunların anlayışı şöyledir: *Neden başkaları benden daha mutlu olsun? Onların da benim gibi acı çekmeleri gerekir!* Bu temel tutum hep birtakım düzmece düşünsel savlar ya da yaşam görüşüyle perdelenir; bu perdeyi kaldırabilmek için özel bir deneyim ve kavrama yeteneği gerekir: yirminci yüzyılın başında Avrupa'daki eğitim tam bu anlayışa göre işliyordu.

c) Cinsel Alanda

Üretken-cinsel kişilikte cinsel yaşamı dirimsel enerjinin doğal ve temel yasaları belirler. Dolayısıyla, üretken-cinsel kişilik doğal olarak başkalarının sevi alanındaki başarılarına sevinir, cinsel sapkınlıklara yüz vermez, bayağı cinsel yayınlara düşmandır. Üretken-cinsel kişiliği, sağlıklı çocuklarla kolayca ilişki kurmasına bakarak tanıyabiliriz. Kişilik yapısı, çocuklarla gençlerin *cinsel etkinliğe* duydukları büyük ilgiyi doğal saymasına izin verir; temel dirimsel olgulardan doğan arzuların doyurulmasını olağan karşılar; bu, cinsel yaşam konusundaki kuramsal bilgileriyle ilgisi bulunmayan, içinden gelen bir tepkidir. Şu bizim çağdaş toplumda, kendilerini destekleyen bir çevrede yaşama talihine kavuşmamışlarsa, buyurgan kurumların suçlu sayacakları analar babalar işte böyleleridir. Oysa, gerçekte, toplumun en çok onları koruması gerekirdi. Bu analar babalar, günün birinde çevrelerinde sahici eğitmen ve hekimlerden oluşan bir takım kuracaklardır. Onların yaşamları ve etkinlikleri, kendilerinin de yararlandıkları sevisel mutlu-

luğa yöneliktir. Ancak bugün, yavrularını doğanın sağlıklı yasalarına uygun yetiştiren analar babalar bilmem hangi etkili çileci tarafından yargıç önüne çıkarılma, çocuklarından koparılma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

Sinirceli kişi ya cinsel yazgısına boyuneğerek yaşar, ya da gizli kapaklı sapık bir etkinliğe girişir. Bedensel boşalma güçsüzlüğü hep sevisel mutluluk özlemiyle atbaşı gider. Başkalarının sevisel mutluluğu onu kıskandırmaz. Cinsel sorunlarla karşılaşınca, tepkisi nefretten çok kaygıya dayanır. Kuşandığı zırh başkalarının cinsel etkinliğine değil, kendi sevisel etkinliğine karşıdır. Bedensel boşalma arzuları çoğu kez toplumun sağlığına zarar ya da yarar getirmeyen ekinsel ya da dinsel ülkülerle dile gelir. Toplumsal açıdan pek etkili olmayan çevrelerde yaşar. Bu çevreler kimi zaman toplum içinde ekinsel yönden yararlı bir iş görürler, ama halk yığınlarının akıl sağlığı üzerinde etkileri azdır, çünkü yığınlar doğanın yasalarına uygun sevisel yaşamlarına çok daha dolaysız bağlıdırlar.

Sinirceli kişiliğin cinsel etkinlik karşısındaki tutumu, kimi dış koşullarda, duygusal yönden taşkınlık gösterenlerinkine benzer. Ekinsel ve dinsel ülkülerin zararsız kıldığı ikinci elden güdülerin kendilerini bağlayan zincirleri kırışına tanık oluruz. *Vebalıların cinsel etkinliğiyse hep eziyetçidir, bayağıca açık saçıktır.* En büyük özelliği, (söz konusu kişiler olağan cinsel doyuma bir türlü eremedikleri için) *aşırı tensel haz düşkünlüğüyle eziyetçi aktöresel özenmelerin birarada bulunmasıdır.* Bu tutumun yapısal nedenleri vardır, hasta, hastalığının bilincine varsa bile değiştirilemez. Kişilik yapısı onu doğruca *bayağı tensel haz düşkünlüğüyle eziyetçi mi eziyetçi aktöre anlayışına götürür.*

Böylece, coşkusal vebanın kişilik yapısının temel ögesine geliyoruz: vebalı, kendisinde bedensel boşalma arzuları, dolayısıyla da boşalma kaygısı uyandıracak her şeyden ölesiye nefret eder. *Çileci dilekleri yalnız kendisine değil, asıl ve her şeyden çok başkalarının doğal ve sağlıklı sevisel yaşamına yöneliktir.* Vebalılar birtakım toplumsal halkalar oluştururlar; bunların etkisi, özellikle, doğal sevgiye karşı alabildiğine hoşgörüsüz olan kamuoyunda kendini gösterir. İnsan böylelerini tanır ve onlardan çekinir: onlar adına çalışan kamu kovuşturması birtakım düzmece «ekinsel» ya da «aktöresel» bahanelerle her türlü sevgi belirtisini acımasızca ezer. Ayrıca, müthiş bir *dedikodu ve karaçalma* dizgesi geliştirmişlerdir. Bundan ilerde yine sözedeceğiz.

Bakımevi deneyimi bu çevrelerin başkalarının cinsel yaşamını

çekiştirmekten, onlara karaçalmaktan tensel bir haz duyduklarını göstermiştir. Dedikodu ve karaçalma onlar için, üreme örgeniyle doğal işleve girişmeksizin cinsel haz duyabilmenin en iyi yoludur. Eşcinselliğe, hayvanlarla sevişmeye ve daha başka sapıklıklara öncelikle bu çevrede rastlanır. Eziyetçi suçlamaları başkalarının DOĞAL cinsel etkinliğine yöneliktir, kendi *sapıklıklarına* değil. Ama en çok korktukları, çocuklarla gençlerin *doğal cinsel etkinliği*'dir. Buna karşılık, bütün sapık etkinliklere göz yumarlar. Başkalarının sağlıklı cinsel yaşamını gizli saklı yargılayan bu insanların bilinçlerinde kıydıkları sayısız canın ağırlığı vardır.

c) Çalışma Alanında

Üretken-cinsel kişilik çalışma sürecinin kendisiyle özel olarak ilgilenir. *Çalışmanın olağan akışına* karışmayı aklının köşesinden geçirmez. Harcanan çabanın ereğine, yaratıcı sürecin sonuçlanmasıyla, kendiliğinden ulaşılır. *Bu, çalışmanın insana verdiği dirimsel sevincin temel niteliğidir.* Bu olgu ve düşünceler, çocuğa belli bir erek öneren şimdiki eğitim yöntemlerinin kıyasıya eleştirilmesine yolaçmaktadır. Sonunda ortaya çıkacak ürünün önceden bilinmesi, uygulanacak işlemlerin kati ilkelerle belirlenmesi çocuğun imgegücünü öldürmekte, *üretkenliğini* düşürmektedir. İyi yapılmış bir işin vereceği sevinç ancak *coşkunluk içinde* tadılabilir. Aktöresel zorlamaysa her türlü sahici coşkunluğu söndürür, yalnız gizemsel coşkunluğun yaşamasına izin verir. *Belirli tahtalarla, belirli biçimde, belirli bir ev yapması* gereken çocuk, imgelemini doludizgin koşturamaz, coşkunluğa kapılarını kapatır. Buyurgan eğitimin, yetişkinlerin haz kaygısından kaynaklandığını anlamak son derece kolaydır; ereğiyse çocuğun çalışmadan alacağı hazzı yoketmektir. *Üretken-cinsel kişilik başkalarının çalışmasını örnek alarak yönlendirir, elde edilecek sonuçlar, kullanılacak yöntemler konusunda kararnameler çıkararak değil.* Ama bu büyük bir bitkisel devingenlikle büyük bir esneklik gerektirir.

Sinirceli kişiliğin işe yatkınlığı az-çok kösteklidir. Enerjisinin az ya da çokça bir bölümünü sapık düşlerle savaşım yutar. Çalışmanın sinir hastalığından ötürü aksaması dirimsel enerjinin kötü kullanılmasındandır. Bundan ötürü sinirceiinin çalışmasında hep robotumsu, makinamsı bir yan vardır: sinirceli kişi işinden hiç haz duymaz. Sahici coşkuyu hiç tanımadığı için, çocukların coşkunluğunu «yersiz» bulur.

Ama bu, zorlanımlı-sinirceli bir tutumla, başkalarına ne yapacaklarını buyurmasını engellemez.

Coşkusal vebaya yakalanmış kişiyse, yük saydığı için, *çalışmadan nefret eder*. Dolayısıyla, sabır ve direnç isteyen bütün sorumluluk ve çalışmalardan kaçınır. Önemli bir yapıt yazmayı, güzel bir resim yapmayı, bir çiftliği yönetmeyi düşler belki; gerçekte, gittikçe gelişen, örgensel bir çalışma yapamadığı için, hiçbir işi bitiremez. Bundan ötürü, hemen düşünsel öğretiye yönelir, gizemciliği ya da siyasetçiliği uğraş edinir, bunlar insandan ne sabır isterler, ne de örgensel evrim; böylesi yersiz yurtsuz bir serseri olabileceği gibi, insan etkinliğinin herhangi bir alanında başbelâsı da olabilir. Yaşam konusundaki düşüncesi bir sürü sinirceli düşün iç içe girmesinden oluşur; kendisi elini hamura daldıramayacağı için, düşünü kurduğu hastalıklı dünyayı zorla başkalarına kurdurmaya bayılır. Terimin en kötü anlamında Amerikan «boss»u (işvereni) bunun canlı örneğidir. Herhangi bir işi yönetmekle görevlendirilen üretken-cinsel kişilik yanındakilere örnek olur, hepsinden *daha çok* çalışır; vebalıysa, tersine, herkesten az çalışmanın yolunu arar; çalışmayı hiç mi hiç bilmediğinden, kendi yeteneklerine güvenemez, ama *başkalarına* nasıl çalışacaklarını öğretebileceğine inanır.

*
* *

Bütün bu ayrımlar ister istemez basmakalıptır. Günlük yaşamda, üretken-cinsel kişiliğin de sinirceli bir yanı ve coşkusal vebadan ileri gelen kıvrımaları vardır. Aynı biçimde, vebalının içinde de *gizilgüç olarak* üretken-cinsel kişilik yatmaktadır. Dirimsel enerjiyle sağaltım, halk arasında *ünsel alıklık* (moral insanity) diye bilinen coşkusal vebaya yakalanmış bireylerin ilke olarak iyileştirilebileceklerini göstermekle kalmamış, ayrıca üstün bir zihinsel ve cinsel düzeye çıkabileceklerini, yaratıcı olabileceklerini de kanıtlamıştır. Buysa, «coşkusal veba» teriminin aşağılayıcı bir deyim gibi alınmaması gerektiğini bir kez daha anımsatmaktadır. Yaklaşık otuz yıllık dirimsel-ruh hekimliği çalışması coşkusal vebaya yatkın kişilerin aslında dirimsel enerji düzeyleri yüksek insanlar olduklarına inanmamı sağlamıştır. Gerçekten de, bir kas ya da kişilik zırhı özgürce açılıp çiçeklenmelerini engellediği zaman, *işte bu yüksek dirimsel enerji* onları coşkusal vebaya yatkın kılmaktadır. Vebalı, buyurgan, saplantılı eğitimin kurbanıdır;

uykuda olsalar da, üstün yetenecklerinden ötürü, suskunluk ve boyuneğmeye eğilim duyan sinirceli kişilikten çok daha şiddetle karşı çıkmaktadır buna. Onu üretken-cinsel kişilikten ayıran şey, *başkaldırısının hiçbir toplumsal ereğe yönelmemiş olması,* dolayısıyla daha iyi bir toplumsal örgütlenmeye doğru akılcı değişimler getiremeyişidir. Ancak, sinirceli kişinin tersine, *yazgısına boyuneğmeyi aklının köşesinden geçirmez.*

Üretken-cinsel kişilik kendi coşkusal veba eğilimlerini iki yoldan aşar: 1) özünden akılcı kişilik yapısının yardımıyla, coşkusal vebanın doğurduğu tepkilerini doğasına aykırı, anlamsız şeyler olarak algılar; 2) akılcı süreçlere öylesine köklü bağlıdır ki, duygusal vebanın doğurduğu tepkilerin kendi yaşama biçimi için yarattığı tehlikeyi kolayca atlatır. Sonuçta, aklıyla kendini denetler. Vebalıysa davranışından öylesine ikinci elden, eziyetçi bir haz duyar ki, her türlü değişim ve düzeltime kapalıdır. Sağlıklı bireyin eylemleri doğrudan doğruya kendi dirimsel enerji kaynağından gelir. Vebalı da enerjiyi aynı kaynaktan alır, ama girişti̇ği her işte, *enerjinin kas ve kişilik zırhında kendisine bir yol, bir delik açması gerekir; böylece en güzel devindirici güçler topluma aykırı, akıldışı tepkilerle sonuçlanır. Eylem, kişilik zırhından geçerken işlev değiştirir: içtepi, akılcı bir niyetle başlar; kişilik zırhı, içtepinin doğal ve örgensel çiçeklenmesini engeller; vebalı bu süreci dayanılmaz bir ketvurma biçiminde algılar; içtepi, dile gelebilmek için zırhı deler; ama o arada ilk niyet de, akılcı erek de yitip gider.* Böylece, eylemin *sonucunda* ilk niyetin ancak belli belirsiz bir izi kalır; bu sonuç, daha çok, zırhın delinmesini amaçlayan *yıkıcı eğilimleri* yansıtır. *Vebalının hoyratlığı kas ve kişilik zırhını kırmak üzere girişti̇ği eylemin başarısızlığını dile getirmektedir.* Vebalının edimi eldeki enerjinin bedensel boşalmayla harcanmasına izin vermediği ve akılcı Ben'ine yeterince güvenemediği için, *zırhın kırılması* olanaksızdır. Bu düzenek coşkusal vebaya yakalanmış kişinin düştüğü pek çok çelişkiyi aydınlığa kavuşturmaktadır. Nitekim, vebalı da sevme gereksinmesi duyabilir, seveceğini sandığı bir kadın bulabilir. Ama kimseyi sevemediği için, tepkisi, hem kendine hem sevdiği kadına yöneltecegi eziyetçi öfke olur; bu öfke kimi zaman kendini ya da karşısındakini öldürmeye götürür onu.

Coşkusal vebaya yakalanmış kişinin temel özelliği, *yoğun yaşama arzusu ile kişilik zırhından ötürü bu yaşamı dilediği gibi dol-*

duramayışı arasındaki çelişkidir. Usta gözlemci aynı çelişkiyi Avrupa siyasetinin akıldışılığında da saptamıştır: en iyi niyetler, zorlanımın iç mantığından ötürü, en korkunç yıkımlarla sonuçlanmıştır.

Günlük yaşamdan alacağımız birkaç örnek, yukarki kuramsal ayrımları daha iyi anlatmaya yarayacaktır: İlkin, ayrılan pek çok çiftte görülen *çocuğun bakımı için girişilen savaşıma* bakalım. Karşılaşabileceğimiz üç olası tepkiyi gözden geçireceğiz: akılcı tepki, sinircenin yolaçtığı ketvurulmuş tepki, vebalının göstereceği tepki.

a) Akılcı Tepki

Ana-baba akılcı bir temel üzerinde, akılcı yollardan, çocuğun akıl ve beden sağlığı için ellerinden geleni yaparlar. Aynı ilkeleri paylaşıyorlarsa, sorun yoktur; ama görüşleri büyük ölçüde birbirinden ayrılabilir de. O zaman, çocuğun çıkarı uğruna, dolaylı ve sinsi yollara başvurmaktan kaçınırlar. Oturup çocukla açıkça konuşur, kararı çocuğa bırakırlar. Kendi sahip çıkma arzularını bastırır, yalnızca çocuğun iyiliğini düşünür, onun yapacağı seçmeyi saygıyla karşılarlar. Eşlerden biri içkiye düşkünse ya da akıl hastalığına yakalanmışsa, yolu yordamıyla çocuğa kendisinin de etkileneceği bu durum anlatılır. *Bu tutumun gerekçesi çocuğu her türlü zarardan koruma, kişisel çıkarları hesaba katmamadır.*

b) Sinirceli Tepki

Çocuğun bakımını kimin üstleneceğini saptamak üzere girişilen kavgayı konuyla ilgisi bulunmayan bir sürü düşünce, örneğin, başkalarının ne diyeceği korkusu belirler. Burada önemli olan çocuğun çıkarı değil, konu-komşunun kanısıdır. Kişilik sinircesine yakalanmış ana-baba davranışlarını konu-komşunun dediklerine uydurur, halkla birlikte çocuğu ananın eğitmesi gerektiğine inanır ya da gidip yerleşik bir kuruma, örneğin yargıca akıl danışırlar. Eşlerden biri içki düşkünü ya da akıl hastasıysa, durumun yükünü sağlıklı eşe ve çocuğa taşıtmak için elden gelen yapılır. *Bütün bunlar, «boşanma rezaleti»nden kaçınmak içindir.* Bu tür ana-babaların savsözü: «Aman kimsenin dikkatini çekmeyelim!»dir. Bu davranışın en son aşamasıysa *yazgıya boyuneğme*'dir.

c) Coşkusal Veba

Çocuğun çıkarı, uygulamada hiç mi hiç hesaba katılmayan bir *bahane*'dir. *Gerçekte, çocuğu yanında bulundurma zevkinden yoksun bırakarak boşanılan eşe duyulan nefretin doyurulmasına çalışır.* Çocuğun bakımını üstlenebilmek için, eş, hasta da sağlıklı da olsa, karaçalmaya başvurulur. Çocuğun çıkarlarının hiç gözetilmediğinin kanıtı, ana babadan hangisine bağlı bulunduğunun hesaba katılmamasıdır. Çocuğa, anasının (ya da babasının) içkiye düşkün olduğu, kafadan çatlak olduğu anlatılır, doğruya hiç aldırmaksızın. *Bu yalan dolanların acısını çocuk çekecektir;* burada eylemin *gerekçesi öç alma tutkusu*'dur, eşi yere serme arzusudur, çocuğa beslenen sevgi bilmem kaçıncı düzleme itilmiştir.

Örneği sonsuza dek çeşitlendirebilirdik, ama ana çizgileri hepsinde aynıdır ve toplumsal açıdan çok şey anlatmaktadır. Akılcı bir yargılama kurulu bunu es geçmekten kaçınacaktır; çünkü bu gidişle boşanmaların gittikçe artması olağandır: ancak, boşanma hâlinde coşkusal vebanın ne zararlara yolaçabileceğini yalnız deneyimli ruh hekimiyle eğitimci ölçebilir.

Coşkusal vebalının küplere bindiği başka bir olguyu ele alalım: sevilen eşin başka birini sevmesi.

a) Akılcı Tepki

Eşin başka birini sevme olasılığı varsa ya da gerçekten «seviyorsa», sağlıklı kişi şu üç yoldan birini seçecektir: 1) Sevdiği insandan ayrılır; 2) rakibiyle yarışa girip sevdiğinin gönlünü yeniden kazanmaya çalışır; 3) yeni ilişki çok ciddî değilse, kısa sürecek gibiyse anlayışlı davranır. Sağlıklı kişi, buna benzer durumlarda, hiçbir zaman sinirceye sığınmaz. Sevdiği varlık üzerinde tekelciliğe kalkışmaz. Ancak ayrılma görgü kurallarına aykırı yapılırsa küplere biner.

b) Sinirceli Tepki

Eşin başka birini sevmesine ya tam bir özerklikle katlanılır, ya da kişilik zırhı ortada bırakılanın gerçeği görmesini engeller, ayrılma korkusu büyüktür. Yüzüstü bırakılan kişi çoğunlukla ya içkiye, ya sinirceye, ya dönüşümce nöbetlerine, ya da boyuneğmeye sığınır.

c) Coşkusal Veba

Burada eşini yüzüstü bırakma, genellikle, yeni bir ilişkinin sonucu değildir, bıkkınlığın ya da öç alma arzusunun doğurduğu, hesaplı bir edimdir. Bırakılan kişi ne yapıp edip eşini elinde tutmaya, dönüşümce nöbetleriyle ezmeye, tiksinç oyunlarla etkilemeye çalışır, giderek hafiye tutup izletir. Sevilmeyen eş, çoğunlukla, öbür eşe daha kaba davranabilmek için kendini içkiye verir. Burada gerekçe sevgi değil, gücünü gösterme, karşısındakine sahip olma isteğidir.

Kıskançlık kavgaları coşkusal veba etkinliğinin büyükçe bir bölümünü kaplar. Bugün, yaşamın bu yaygın ve acıklı sorununu göğüslemeye yarayacak en küçük bir hekimsel, toplumsal, yasal önlem ya da çâre yoktur.

Coşkusal vebaya yakalanmış kişiler zaman zaman, hem kendilerine özgü hem de tehlikeli bir tepki gösterirler, ben buna ÖZGÜL COŞKUSAL VEBALI TEPKİSİ adını verdim.

Özgül coşkusal vebalı tepkisi cinsel karaçalmayla, yâni başkalarının adını lekeleme saplantısıyla dışavurur. İç düzeneği, pek çok bakımdan, işkenceye uğrama sayıklamasınınkini andırır: kişilik zırhını delmeyi başaran sapık güdü, dış dünyadaki nesne ya da kişilere yansıtılır. Yüzde yüz iç dünyadan gelen bir güdü, dış tehlike diye yorumlanır. Dirimsel enerji taşıyan kansu akımının duyumsanması sırasında da aynı şey olmaktadır: sağlıklı bireyin yaşamın sevinç verici deneyimi diye algıladığı şeyi, usu yarılmış kişi —kişilik zırhından ötürü— uyduruk bir düşmanın elektrik akımı vererek vücudunu ortadan kaldırmaya çalışmasını sağlayan giz dolu bir düzenek gibi algılar. Ruh hekimliği bu sanrılı yansıtma düzeneklerini yakından tanır. Onları yalnızca ruh hastalarına özgü sanmak ruh hekimliğinin en büyük yanılgısı olmuştur. Aynı düzeneğin toplumsal yaşamda sık sık karşımıza çıktığını, olağan sayılan insanların coşkusal vebalı tepkisine dönüştüğünü görememiştir. Şimdi bu sorunu biraz daha yakından inceleyelim.

Dirimsel-bedensel düzenek şöyledir: eğitimde ve yaşamda uygulanan saplantılı aktörecilik insanı tensel haz düşkünlüğüne itmektedir. Bunun doğal sevgi gereksinmesiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur; bu, tıpkı özünü ya da başkasını ezme eğilimi gibi, ikinci elden bir güdüdür. Haz deneyimi canlı bir anı olarak bellekte saklanmadığı için, tensel haz düşkünlüğüyle karaçalıcılık gittikçe gelişir, kısa bir süre

sonra ikinci elden, zorlayıcı bir eğilime dönüşür. Usu yarılmış kişinin dirimsel enerji akımlarını ve sapık güdülerini başkalarına yansıtması, bunların o kişilerden geldiğine inanması gibi, coşkusal vebaya yakalanmış kişi de tensel haz düşkünlüğünü ve cinsel sapıklığını başkalarına yükler. Ruh hastalarının tersine, örneğin özünü ezen kişi gibi, başkalarına yansıttığı güdülerini bir tehlike gibi algılamaz, dedikodu ve karaçalmayı *eziyetçi* erekler uğrunda kullanır: kendinde görmeye dayanamadığı şeyleri başkalarında gördüğüne inanır. Bu bakış açısı gerek doğal cinsel etkinlik için, gerek ikinci elden sapık güdüler için geçerlidir. Üretken-cinsel kişinin cinsel yaşamı coşkusal vebaya yakalanmış insana kendi cinsel zayıflığını anımsatır; dolayısıyla, sağlıklı kişiyi kendi sinirceli dengesi için tehlike sayar. Bundan sonra, masaldaki tilki gibi, yurttaşlarının doğal cinsel etkinliğine karaçalmaktan başka işi kalmaz. Aşırı tensel haz düşkünlüğünü düzmece aktörceliğinin ardında gizlemeyi beceremediğinden, kendi haz düşkünlüğünü karaçaldığı insanlara yakıştırır. Vebalıların hastalıklı tepkisi, yaşarken boşu boşuna boğuştukları ya da, *bilinçlerindeki ağırlığa karşın,* iyi kötü ayakuydurdukları kusurları başkalarına yakıştırdıklarını kanıtlamaktadır.

Sözümüzü, günlük yaşamdan aldığımız birkaç örnekle aydınlatalım: habire «ekinsel değerler»den sözeden «aydınlar»a bakalım. Böyleleri, Goethe ya da Nietzsche gibi büyük insanların işledikleri sorunlardan bir tekini bile yakından incelemedikleri ya da duyumsamadıkları hâlde, geçmişin büyük yazarlarını anmaya bayılırlar. Hiçbir şeyden haberlerinin olmaması, köpeksilik yapmalarını, toplumsal antlaşmalara aldırmayan, özgür görüşlü öncüler gibi çalım satmalarını engellemez. Kimseye ciddî olarak bağlanamadıklarından, cinsel sevgiyi kaba şakalara konu olabilecek bir oyun sayar, yanlarında oturana, bir giz verir gibi, bir gece önce «kaç atış yaptıkları»nı anlatırlar. Bu sözleri dinleyen ve gerek halk yığınlarının çektiği cinsel yoksulluğu, gerek bu konudaki hafifliğin yıkıcı etkisini çok iyi bilen ciddî adam, işittiği tatsız lâfların bedensel boşalma güçsüzlüğü çeken kişilerin cinsel açlığını dile getirdiğini bilir.

İşte bu türden «okumuş» kişiler, karşılaştıkları sayısız engele karşın, halk yığınlarını kasıp kavuran coşkusal vebayla büyük bir ciddilikle savaşan cinsel tutumbilimi çatlak bir kafanın ürünü sayabilirler. Saklanması gereken «ekinsel değerler»e büyük değer verir, ama biri çıkıp da bu değerlerin halk yığınlarına ulaştırılmasını önerdi mi

öfkeden kıpkırmızı kesilirler. Böyle biri, benimle araştırma yapmak isteyen bir hanımla tanışmış. Kadına, en azılı düşmanını bile bana göndermemesini, benim «eşi benzeri görülmemiş bir genelevi yönettiğimi» söylemiş. Hemen ardından, yine de sıradışı bir hekim olduğumu eklemiş. Özgül coşkusal vebalı tepkisinin damgasını taşıyan bu karaçalma bir anda bütün kente yayılmış. Söz konusu kadın benimle cinsel tutumbilimle eğitim sorununu ele almaya geldi ve sonunda coşkusal veba derken neyi anlatmak istediğimi kavradı.

Bu gibi durumlarda insanın serinkanlılığını ve yansızlığını sürdürmesi her zaman kolay değildir. Son derece anlaşılır bir eğilime, gidip böylelerine temiz bir sopa çekme eğilimine kapılmamak gerekir, çünkü bu yola başvurmakla olsa olsa elimizi kirletiriz. Hiç tepki göstermemek yüreklendirme anlamına gelir, çünkü böyleleri topluma zararlı etkinliklerini sürdürebilmek için bizden zaten bunu beklemektedir. Geriye yargı yolu kalıyor. Buysa, coşkusal vebaya *hekimsel* yöntemlerle saldırmak yerine, onun düzeyine inme anlamına gelecektir. Karaçalmanın dört bir yana yayılması ve sizi kayıtlarına «genelev işletmecisi» diye geçirecek bir «bilim tarihçisi»nin kulağına gitmesi tehlikesini göze alarak, en iyisi işi oluruna bırakmaktır. Sorun aslında ciddidir, çünkü coşkusal vebaya yakalanmış kişiler dedikodularıyla bir sürü dürüst ve yararlı girişimi ezmeyi başarmışlardır. Bu hastalıkla savaşmak toplumsal bir gerekliliktir, çünkü o binlerce toptan çok daha fazla zararlı olmaktadır. Bu dediğimizin doğruluğuna inanabilmek için, Oscar Lange'nin *Maddeciliğin Tarihi* adlı yapıtını açmak yetişir. Orada, doğal bilimlerin öncülerinden birinin, De La Mettrie'nin XVII. yüzyılda nasıl lekelendiğini okursunuz. O, algılamayla bedensel uyarı arasındaki temel ilintileri anlamakla kalmamış, bedensel-zihinsel görüngülerle cinsel-dirimsel süreç arasındaki bağları da açıklıkla betimlemişti. Buysa, dürüst ve yürekli araştırmacıların sayısını kat kat aşan darkafalılar için dayanılmaz bir şeydi. Dolayısıyla, De La Mettrie'nin «dinsiz» olduğu söylentisini yaydılar. Böylece, bilginin bilmem ne mâcunu yiyerek can verdiği masalı doğdu. Hırçın vebalıların uydurduğu, en küçük bir doğal haz tadamayan çevrelerin kuşaktan kuşağa aktardığı karaçalıcı masala iyi bir örnektir bu. Lange'nin anlatısı, coşkusal vebanın toplumsal yaşam için yarattığı yıkıcı koşulları açıkça gözler önüne sermektedir.

Kendi yaşamımdan alınmış başka bir örnek, coşkusal vebaya yakalanmış kişileri karaçalmaya iten yansıtmayı aydınlatacaktır: Norveç'e

dönüşümde, usyarılımına yakalanıp birkaç ay sağlıkevinde yattığım söylentisinin yayıldığını öğrendim. 1939'da Birleşik Devletler'e geldiğimde, söylentinin orada çalışmalarımın yakından tanındığı Avrupa'ya oranla, çok daha fazla yayıldığını gördüm. Haberin kaynağı, eskiden Avrupa'da yaşayan, sonra gelip Amerika'ya yerleşen bir kişiydi.[2]

Olayın alaylı bir yanı vardı doğrusu: söz konusu kişi, Ruhçözümlemesi Derneği'yle ilişkimin kesilmesinden sonra sinirsel bir çöküntü geçirmiş, bir süre hastaneye yatırılmıştı. Görünüşe göre, sonradan benimle ilgili söylentileri sağa sola taşıyacak bu kişi sinir çöküntüsünden epeyce etkilenmişti. Ayrıca, son derece sıkıcı bir durumdaydı: bir yandan bilimsel bulgularımın doğruluğuna inanıyor; öte yandansa, görüşlerimle açıkça çatışan örgütünden ayrılamıyordu. Bu gibi durumlarda sık sık görüldüğü üzere, halkın dikkatini üzerime çevirmek için karşısına çıkan ilk fırsata dört elle sarıldı; o günlerde, hem yaygın, hem tehlikeli bir tartışmanın göbeğindeydim. Bay Bilmem Kim benim dâvayı yitirdiğime emindi, dolayısıyla giderayak kıçıma bir tekme atma eğilimine karşı koyamıyordu. Böylece, coşkusal vebaya yakalanmış kişilerde görüldüğü gibi davrandı. Oysa ben *hiçbir zaman ruh hastası olmadım, hiçbir sağlıkevinde yatmadım.* Tersine, yorucu çalışmama karşın, çalışma ve sevme yeteneklerimi hiç yitirmemeyi başardım.

Sırası gelmişken, akıl hastalığının kendi başına onur kırıcı bir şey olmadığını belirtelim. Bu adı taşımaya lâyık her ruh hekimi gibi, ben de akıl hastalarına sevgiyle bakarım, zihinsel çatışkıları çoğu kez bende saygı uyandırmıştır. Bir akıl hastası darkafalı birinden ya da topluma zararlı bir vebalıdan çok daha ciddîdir, canlı gerçekliğe çok daha yakındır. Hani şu bilmem kimin alnıma çaldığı karanın amacı, canımı ve işimi elimden almaktı. Bu karaçalma benim için çok ciddî güçlükler yarattı, çünkü öğrencilerimi akıl sağlığımın yerinde olduğuna inandırmam gerekti. Dirimsel enerjiyle sağaltımın kimi evrelerinde, özgül

---

[2] Hekimliğin ulu kişilerinden biri, 1939'da Oslo'dan Birleşik Devletler'e döndü. Zürih'ten geçerken, eski çalışma arkadaşlarımdan birine benimle çalıştığını söyledi. Beriki şaşırdı: «iyi ama, bilmem kim bana Reich'ın akıl hastası olduğunu söyledi», dedi. Demek ki şu bilmem kim söylentiyi yayan kişiydi. Ünlü hekimin Amerika'ya dönüşünden kısa bir süre sonra, ruhçözümcünün de kendisine aynı öyküyü anlattığını öğrendim. «Bilmem kim (aynı kişi) bana Reich'ın usyarılımına tutulduğunu söyledi» «Bilmem kim», birkaç yıl sonra, yürek durmasından öldü. Nicedir bedensel boşalma güçsüzlüğü çektiğini biliyordum. Bkz. *Reich Freud'u Anlatıyor,* 1981 İst.

coşkusal vebalı tepkisi özel bir biçimde kendini gösterir: hasta ya da öğrenci kansu akımlarıyla ilinti kurduğu an, yüreğinde büyük bir bedensel boşalma kaygısı belirir. Hekime «pis domuz» ya da «kaçık» gözüyle bakmaya başlar. Şu olguya bir daha parmak basıyorum: bu tepki *kaçınılmaz*'dır. Öğrencilerimin çoğu hakkımdaki söylentiyi işitmişti. Cinsel tutumbilim kuramı pek çok yönden öylesine devrimcidir ki, kolayca «kaçık işi» diye nitelendirilebilir. Ayrıca, söylentinin yarattığı durumun canımı tehlikeye düşürdüğünü belirteyim. Yeryüzünde, coşkusal vebanın yarattığı sonuçları durduracak yasal önlemler olmalıydı. Bu karaçalmaların doğurduğu tehlikeleri atlatabilmiş olmayı büyük hekimlik deneyimime borçluyum.[3]

Birkaç yıl sonra, çalışmalarımın akıl hastası tanısını çürüttüğünün saptanması üzerine, alnıma karaçalan kişi gülünç bir kurnazlık yaptı: sağlıkevinden «iyileşmiş olarak» çıktığımı öne sürdü.

Siyasal yaşam bize özgül coşkusal vebalı tepkisinin sayısız örneğini vermektedir. Yakın tarih, buyurucu zorbaların her yeni saldırıda, düzenli olarak kurbanlarına kendilerindeki savaşçı ve saldırgan niyetleri nasıl yakıştırdıklarını göstermektedir. Nitekim, Alman Cumhuriyeti'nin bu ülkeye ve daha başkalarına saldırmasını doğrulamak üzere, Polonya, Alman Cumhuriyeti'ne karşı gizli bir saldırı hazırlamakla suçlandı. Tarih sayfalarını biraz daha geriye doğru çevirince, ünlü «Dreyfus Olayı»yla karşılaşıyoruz; Fransız Kurmayı'ndaki yüksek rütbeli subaylar askeri tasarıları Almanlara satmışlardı; kendi suçlarını örtbas edebilmek için, işledikleri suçu ordunun yiğit ve dürüst yüzbaşısı Dreyfus'a yüklediler; çaldıkları kara, zavallının sürgüne gönderilmesine yolaçtı. Emile Zola'nın yiğit girişimi olmasa, özgül coşkusal vebalı tepkisinin bu ilginç örneği hiçbir zaman aydınlığa kavuşturulamazdı. Siyasal yaşama coşkusal veba egemen olmasa, bu gibi yıkımlar yaşanmazdı. Coşkusal veba kamuoyunu büyük ölçüde belirlediği için, bu gibi yanlışlıklar hep yargı yanılgısı diye sunulmakta, ertesi gün aynı işe yeniden girişilmektedir.

Coşkusal vebanın yüksek katlardaki yankılarını yakından inceleme zahmetine girersek, tarihin yazgısına güvenimiz hepten sarsılır. Bilmem hangi siyasal zorbanın kiliseden yana olmasının, bilmem han-

---

[3] Bu deneyim, i. yazık ki ilerde canını kurtarmasına yetmeyecek, büyücülük ve düzmece hekimlik suçlanacak, zindana atılacak, 1957'de orada ölecektir. *B.O.*

gi kralın küçük sevdâ oyunlarının milyonlarca insanın yazgısını belirlemesi akıl alacak şey midir? Toplumsal yaşamdaki akıldışılığın sonuçları gerçekten bunca uzağa erişmekte midir? Milyonlarca yetişkin, çalışkan insanın bunu bilmemesi ya da hesaba katmaması inanılır şey midir?

Bu sorular insana garip gelebilir, çünkü coşkusal vebanın etkileri öylesine büyüktür ki, bunların doğruluğuna inanmayabiliriz. İnsan aklı yengiye ulaşmış akılsızlık düşüncesini kabul etmek istemez! Oysa akılsızlığın sürüp gitmesini toplumsal yaşamdaki mantık eksikliği sağlamaktadır. Okurlarıma, coşkusal vebanın yarattığı sonuçların *sınırsızlığı*'yla *inanılmazlığı* arasındaki çelişkiyi ciddiye almalarını salık veririm. Kendi payıma, kamu bilinci, *algılanamayacak kadar büyük şu saçmalığın* varlığını kabul etmedikçe, küçük ya da büyük hiçbir toplumsal hastalığın ortadan kaldırılamayacağına yürekten inanıyorum. Bizleri çekip çeviren ve tükenmek bilmeyen coşkusal veba kaynağından beslenen sınırsız toplumsal saçmalığın yanında dirimsel süreçleri yöneten temel toplumsal işlevler, yâni *sevgi, çalışma ve bilgi* ufacık boyutlara indirilmiş gibidir; giderek gülünçtürler. Bu dediğimin doğruluğuna inanmak kolaydır:

Tıp alanında yapılan sayısız araştırmanın sonucunda, öteden beri çözülememiş bir sorunun, gençlerin cinsel etkinliği sorununun toplumsal yaşam ve aktöresel öğreti üzerinde, örneğin, gümrük yasasından çok daha etkili olduğunu hepimiz biliriz. Aynı zamanda hekim olan ve Meclis'e erginlik sorununun tartışılmasını öneren bir milletvekili düşünelim. Aynı milletvekilinin, önerisi geri çevrilince engelleme yaptığını varsayalım. Günlük yaşamla hepimizi yöneten yöntem arasındaki uçurumu hemen görürüz. Konuyu serinkanlılıkla ve nesnel olarak ele aldığımızda, Meclis'in erginlik sorununu tartışmasını engelleyen hiçbir şey bulunmadığını görürüz. Hepimiz, her milletvekili, gençliğinde cinsel yoksunluk cehenneminden geçmişizdir. Bu son derece önemli toplumsal çatışkının kötülükleri ve önemiyle hiçbir şey kıyaslanamaz. Erginlik sorununun akılcı çözümü bir anda gençler arasındaki suçluluk, boşanmanın yıkıcı sonuçları, küçük çocukların eğitiminde karşılaşılan yoksulluk gibi bir dizi toplumsal derdin ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, bizim milletvekilinin verdiği önerge insana son derece akılcı ve yararlı gözüküyor. Ama önergeyi duyunca belli belirsiz geriliyoruz da. Erginlik sorununun Meclis'te, herkesin önünde tartışılmasına içimizdeki birşeyler karşı çıkıyor. Bu

«birşeyler», siyasal gücünü ve kurumlarını yaşatmak için elinden geleni yapan coşkusal vebanın örgütlü biçiminin bile bile yarattığı etkidir. Bu «birşeyler» toplumsal yaşamı özel ve kamu yaşamı diye ikiye bölmüştür. Özel yaşam toplumsal yaşam sahnesinden kovulmuştur. Toplumsal yaşama gelince, dışardan alabildiğine cinsellikdışı'dır, ama içerden bayağıca cinsel ve sapıktır. Aradaki uçurum ortadan kalksa, özel yaşamla kamu yaşamı bir olup çıkacak, özel yaşam geniş toplumsal kurumlarda kamu yaşamını gerektiği gibi canlandıracaktır. Günlük yaşamla toplumsal kurumların kaynaşması son derece yalın bir iş olacaktır. Böylece, toplumsal yaşamı kolaylaştırmak için hiçbir şey yapmayan, tersine, çoğu kez ite ite uçurumun kıyısına dek getiren bir toplumsal yapı kesimi ortadan kalkıvereceektir. Bu kesime halk dilinde «yüksek siyaset» denmektedir.

Bir insan topluluğunun günlük yaşamıyla resmî görünüşü arasındaki uçurumu sürdürmek vebalıların başlıca silâhıdır. Söz konusu kişilerin soruna nesnel ve akılcı bir tutumla yaklaşıldığı zaman alınmaları bundandır. İnsan denen memeli hayvanın dirimsel varlığıyla toplumsal yaşama koşulları arasında uyum kurmayı amaçlayan cinsel tutumbilimin bulgularının halka yayılmasına hep yüksek siyasetçiler karşı çıkmaktadır. Kullandıkları yöntem şöyle özetlenebilir: «Bu cinsellik düşünürleri, toplumun zaman zaman kanayan yaralarıdır. Şu üzücü olguyu, insanoğlunun cinsellikle donatılmış olmasını yadsıyamayız elbet. Ancak, bütün iş cinsel yaşamla bitmez! Çözülmesi gereken çok daha önemli tutumbilimsel (iktisadî), siyasal sorunlar vardır. Cinsel yaşama çekidüzen verme biliminin kusuru abartınadır. Biz, o olmadan da işin içinden sıyrılabiliriz!»

Dirimsel hastalıkların sağaltımında ya da öğrencilerin çalışmalarında hep bu akıl yürütmeyle karşılaşırız. Burada, açıkça, bedensel boşalma kaygısının izleri vardır; ereğiyse, bu korkunun yarattığı boyunéğmenin bozulmamasıdır. Halka açık bir toplantıda karşınıza bu kanıtla çıkıldığında, ekinsel ve düşünsel «değerleri» savunan kişiyi kişilik zırhından ve haz korkusundan sözederek yola getiremezsiniz. Böyle bir açıklamaya girişen cinsel yaşamı düzenleme uzmanı halkın *kendisine karşı* çıktığını görecektir, çünkü halk da akıldışı kanıtların geldiği kişiliğin özelliklerini taşımaktadır. Pek çok hekim ve öğretmen işte hep bu güçlüğe toslamıştır. Ancak, deneyimlerimize göre, ereğinden şaşmayan, mantıklı, çürütülmez bir kanıtlama vardır elimizde:

İlkin hasımlarımıza hak veririz: cinsel etkinliğin insan yaşamının

tümü olmadığına kuşku yoktur. Giderek sağlıklı insanların cinsel etkinliği konuşma ve düşüncelerinin baş konusu haline getirmediklerini söyleyerek daha da ileri gideriz. Buna karşın, neden acaba cinsel etkinlik onca insanın yaşamında ve düşüncesinde baş köşeyi tutmaktadır! Şu örnek, ne demek istediğimizi anlatacaktır:

Bir fabrikanın çalışmasının ilk koşulunun içinde subuharının dolaşması olduğunu söylemeye bile gerek yoktur. Ama işçiler subuharının dolaşımını hiç düşünmezler, akılları fikirleri belli bir ürünün üretilmesindedir. Buharın sağladığı enerji «her şey değildir»; daha başka ögeler, makinalar falan da vardır işin içinde... Şimdi, buhar borularındaki birkaç kapakçığın kilitlendiğini düşünelim: enerji akmaz, makinalar durur, iş durur. Birden, işçiler yalnız buharın yarattığı enerjiyi ve onun yeniden özgürce dolaşmasını nasıl sağlayacaklarını düşünmeye başlarlar. Gelip bize şöyle akılyürüten birkaç işçiye ne derdik acaba: «Şu saçma ısı kuramı buharın görevini çok abartıyor! Evet, buhar gereklidir elbet, ama daha başka şeyler de var! Bir sürü tutumbilimsel sorunu çözmeye çalıştığımızı görmüyor musunuz?» Kimse böyle bir soruya da, onu soran «kurnazlar»a da aldırmaz, «öbür sorunları» ele almazdan önce, buharın dolaşımını sağlamaya uğraşır.

Toplum içinde cinsel sorunun durumu da aynıdır: dirimsel enerjinin, cinsel enerjinin akışı insanların çoğunda kösteklenmiştir. İşte bu yüzden toplumun dirimsel-toplumsal çarkları gıcırdamaktadır ya da kilitlenmiştir. İşte bu yüzden halk yığınlarında onca akıldışı siyasal girişimle, onca sorumsuzlukla, onca dirimsel hastalıkla, adam öldürmeyle, kısacası coşkusal vebayla karşılaşmaktayız. Herkes doğal cinsel gereksinmelerini giderebilse, kimse cinsel etkinlikten sözetmezdi. Ve «aman canım, yaşamda cinsel etkinlikten başka şeyler de var» diyenler haklı olurdu.

Cinsel tutumbilimin harcadığı büyük çabanın ereği de zaten *«öbür şeyler»e hak ettikleri yeri* vermektir. Bugün her şeyin cinsel etkinlik çevresinde dönmesi cinsel enerjinin insanlar arasında özgürce dolaşamadığını, dirimsel-toplumsal çarklarının bozulduğunu kanıtlamaktadır. Cinsel tutumbilim, dirimsel enerjinin geçeceği kilitlenmiş kapakçıkları açmaya, yolu «daha başka şeyler»e, zihin açıklığına, doğal edepliliğe, sevinçli çalışmaya açık tutmaya uğraşmaktadır; bugün dünyanın her yerinde egemen olan bayağı cinselliğin kökünün kazınması için didinmektedir.

Enerji akışındaki bozukluklar, insan yaşamını yönelten dirimsel-

toplumsal işlevlerin temelini çökertmektedir. Bu bozukluğun yüzde yüz dirimsel, dirimbilimsel niteliğinin bütün genişlik ve derinliğiyle kimi acunsal enerjiyle sağaltım uzmanlarınca bile anlaşıldığından kuşkuluyum. Bunun için, acunsal yaşam enerjisini inceleyen bilimle öbür doğa bilimleri arasındaki köklü ilintileri şu örneği çözümleyerek ele alalım:

Yukarda değindiğimiz temel dirimsel bozuklukları es geçen doğa bilimi, kapılarla pencerelerin boyutları ve yapıldıkları araç gereç, çelikle tahtanın kimyasal bileşimi, durduraçların gücü, çalıştırma hızı, garların düzenlenmesi gibi konularda, çoğu tartışma götürmez, binlerce uygulayımsal yapıt kaleme almış, ama genel bir alışkanlıkla önemli *bir şeyi,* buhar enerjisini ve işleyişini atlamış demiryolu mühendislerine benzeyecektir. Doğa bilimleri dirimsel işlevlerin işlevsel araştırılması konusunda hiçbir şey bilmemektedir. Dolayısıyla onları haklı olarak sözünü ettiğimiz mühendislere benzetebiliriz. Dirimsel enerjiyle sağaltım uzmanı, görevini ancak *canlı aygıtın mühendisi* olduğuna açık seçik aklı ererse yerine getirebilir. Canlı aygıt mühendisleri olarak her şeyden önce dirimsel-cinsel enerjiyi ele almak zorunda kalışımız bize bağlı değildir. Ve bunu yapmak görevimizin değerini düşürmez! Tersine, bu alanda bizleri bekleyen çetin çalışmayla övünmeliyiz!

Coşkusal vebanın korkunç yıkımlarının bunca zaman nasıl olup da göze çarpmadığını merak edebiliriz. Gerçekte, bu körlük coşkusal vebayla atbaşı giden bir görüngüdür: hastalığı başarılı ve dokunulmaz kılan o'dur: kimse göremediğine göre, onunla savaşılması söz konusu olamaz elbet! Yukarda belirttiğim gibi, hastalığın aşırı yaygınlığı, görülmesini önlemektedir (Hitler, habire şöyle derdi: Bir yalan ne kadar büyükse, insanlar ona o kadar kolay inanırlar). Acunsal yaşam enerjisini inceleyen bilimin gelişmesinden önce coşkusal vebayı tanıyıp açıklayabilecek bir bilim dalı yoktu. Siyaset, kendi mantığına ayakuydurur gibiydi; kimse siyasal hastalığın akıldışı niteliğinden kuşkulanmıyordu; giderek hastalığın elinde, göze çarpmamasını sağlayan güçlü bir toplumsal araç vardı.

Bir dirimsel hastalığı ele aldığımız, bir hekim ya da öğretmenin kişilik yapısını değiştirdiğimiz zaman, kişilik yapısının doğurduğu direnme tepkisi biçimindeki coşkusal vebayla yüz yüze geliriz. Bu da, hastalığı bakımevinde ele alabilmemizi sağlar. Bakımevi deneyimi, coşkusal vebanın bugün yeryüzünde yaşayan bütün kadın ve erkeklere bulaştığı yolundaki görüşümüzü doğrulamaktadır.

Coşkusal vebayı yakından tanımanın başka bir yolu da dirimsel enerji biliminin bulunmasının doğurduğu tepkilerin incelenmesidir. Vebalılar bilimsel araştırmalarımıza belki kişisel olarak ilgi duymuyorlardı; kimileri işin önünü ardını bilmiyordu: bununla birlikte, ilkin kişilik çözümlemesinin, daha sonra dirimsel enerjiyle sağaltımın elde ettiği sonuçlarda ortaya çıkan coşkusal veba karşısında tir tir titrediler; ve bunu kendileri için bir tehlike saydılar. Böylece, biz kendimiz o güne dek hekimlerle öğretmenlerin karşılaştıkları en korkunç savaşı vermekte olduğumuzu anlamaya vakit bulamadan, yukarda özgül coşkusal vebalı tepkisi adını verdiğimiz yolla ve karaçalarak tepki gösterdiler. Hastalık, bir dizi üstü örtülü ve akıl çerçevesine oturtulmuş eylemle, yüzündeki maskenin düşürülmesini engelleyecek önlemleri almıştı. Maskeli baloya gelmiş, maskesini çıkarmaya uğraştığımız bir suçlu gibi davranıyordu. Ama sonunda, özellikle yıkıcı belirtilerle, yâni hastalığın halk yığınlarına bulaşmasıyla, zorba yönetimlerin kurulmasıyla kendini açığa vurdu. Her gün binlerce, milyonlarca kişinin canını almakla yetinmedi, bugüne dek görülmemiş boyutlara ulaşan bir savaş çıkardı. Kendi varlığını «Devlet'in çıkarları»yla, «yeni bir düzen»in kurulmasıyla, «ulusun ve ırkın dilekleri»yle doğrulamaya çalıştı. Ruhsal açıdan hasta bir dünya, yıllarca ona güvendi. Ancak, sonunda maskesi düştü. Hastalık, hepimizin içinde yatan yaşama arzusuyla çatışmıştı. Acunsal yaşam enerjisini inceleyen bir uzmanın deneyodasında irdeleyip egemen olmayı öğrendiği şey ansızın dünyayı kasıp kavuran bir yıkımın belirtilerine benzeyivermişti. Temel çizgiler, küçük ya da büyük boyutta, aynıydı. Böylece, coşkusal vebanın kendisi doğal bilimlerin, ruh hekimlerinin, eğitimcilerin yardımına koşuyordu. Şimdi artık dünya coşkusal vebanın özyapısını anlamak istemekte, sorusuna yanıt beklemektedir. Gerçekte, her dürüst insan hastalığın zararlarını bulup ortaya çıkarabilir, dünyayı onca kez uçurumun başına getiren şey konusunda belli bir düşünceye ulaşabilirdi. İnsan yaşamında sık sık görüldüğü üzere, «yeni düzen»i ilkin kendi evinde kurmaya başlamak gerekir.

Bozuk bir yaşamın etkinliklerinin ve gizli çarklarının ortaya çıkarılmasının iki ereği vardır: bu, her şeyden önce topluma karşı bir görevdir. Yangın çıktığı zaman su borusu çalışmazsa, bu bozukluğu gidermeyi bilenin sesini yükseltmesi gerekir. Öte yandan, cinsel ve dirimsel-bedensel tutumbilimi coşkusal vebadan korumak zorundayız. 1930'da Avusturya'da, 1932-1933'te Almanya'da, 1933'te Danimar-

ka'da, 1934'te Lüsern'de, 1934-1935'te Danimarka ve İsveç'te, 1937-1938'de Norveç'te, 1947'de Amerika Birleşik Devletleri'nde insan yapısı üzerinde yürütülen dürüst ama çocuksu çalışmaya saldırmış olanlara neredeyse gönül borcu duymaktayız; onca çocuksuluğa son verdikleri, dikkatimizi hastalıklı olsa da toplumsal açıdan tehlikeli bir karaçalma ve işkence dizgesine çektikleri için hepsine teşekkür borçluyuz. Hırsız, sakınımı unutursa, yakalanma ve artık kimseye zarar verememeyecek duruma gelme tehlikesiyle karşılaşır. Bundan on yıl önce, coşkusal vebayı içlerinde taşıyıp sağa sola bulaştıranlar kendilerini güvenlikte sayıyorlardı. Sonunda yengiye kavuşacaklarına emindiler, her türlü başarı onları bekler gibiydi. Başarısızlıkları hasımlarının direngenliğinden, köklü bilimsel çalışmalardan, o kibirli «aman canım, kim ne diyecek?» düşüncesinden doğmuştur. Coşkusal veba, insanların etkinliğinin ve doğruyu aramalarının ürünü olan sayısız insan değerini sıfıra indirmekten hiç geri kalmamıştır. Ama bu sefer hastalığın cellâtlık yapamayacağını sanıyorum, çünkü şimdi artık yalnız iyi duygulara değil, utkulu canlılıklarını gittikçe daha çok kanıtlayan dirimsel süreçlerle ilgili kaçınılmaz bilgiye toslamaktadır. Coşkusal vebanın bana indirdiği acımasız ve tehlikeli yumruklardan acunsal yaşam enerjisini inceleyen doğa biliminin gücü ve mantığıyla kurtuldum. Böylece, o amansız savaştan yengiyle çıktım.

Kendim ve yapıtım konusunda okurlarıma şu olguyu anımsatmak isterim: sinirceli ruhçözümcüler bana akıl hastası dediler; ortaklaşmacı buyurganlar Troçki'ci; çılgınca tensel hazza düşkün insanlar beni genelev işletmekle suçladılar; Gestapo beni Bolşevik diye izledi, Amerikan gizli polisi de Nazi casusu diye; astığı astık kestiği kestik analar beni gençliği baştan çıkarmakla suçladı; ruh hekimliği alanında şarlatanlık edenler uyduruk hekim olduğumu öne sürdüler; ilerde Dünyayı Kurtaracak Kişiler bana yeni İsâ ya da yeni Lenin adını taktılar. Bütün bunlar övücü ya da yerici olabilir. Bense, kendi payıma, bütün vaktimi ve gücümü alan bir yapıta bağlandığımı söyledim. Akıldışı insan yapısının ve birkaç yıl önce bulunup ortaya çıkarılmış acunsal yaşam enerjisinin incelenmesidir bu; kısacası, şimdi artık bütün çabamı cinsel tutumbilime ve acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel doğa bilimine yatırmaktayım.

Büyük yazarlarla büyük ozanlar coşkusal vebayı insanları kırıp geçirdiği eski çağlardan beri betimlediler ve onunla savaştılar. Ancak bütün bu yazınsal yapıtlar, tümel olarak ele alındığında, *en küçük bir*

toplumsal yarar sağlamadı. Hiçbir toplumsal küme ya da örgüt onları yaşamı öne alacak bir kurumun temeli saymadı. Bu ustalar için anıtlar dikildi, ama insan şöyle bir bakınca, coşkusal vebanın, düzmece bir saygının ardında gizlenen bu yapıtların saklandıkları kocaman bir müze kurduğu izlenimine kapılıyor. Oysa, uygulamaya konsalardı, bu yazınsal yapıtların her biri akılcı bir dünya kurmaya yeterdi. Dolayısıyla, hastalığı tanıyan ve onunla savaşan ilk kişi ben değilim. Ama, acunsal yaşam enerjisini bularak coşkusal vebanın *incelenip denetim altına alınabilmesine* izin verecek sağlam bilimsel temeli atan tek araştırmacıyım.

Bugün, hem beklenmedik, hem anlaşılmaz beş, on, yirmi yıkım yılından sonra, görüşüm şöyle: *Tıpkı bakteri uzmanının bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırılmasını iş edinmesi gibi, dirimsel enerji uzmanı hekim de coşkusal vebanın özyapısına girmeye, onu bütün kılıklarıyla tanımaya uğraşmaktadır.* Dünya tıbbın bu yeni dalına da alışacaktır. İnsanlar coşkusal vebayı hem kendilerinde, hem de dış dünyada tanımayı öğrenecek, kalkıp Polis'e, Savcı'ya ya da parti başkanlarına değil, araştırma merkezlerine gideceklerdir. Polisin, yargıçların, dünya kurtarıcılarının kendi içlerindeki ve dış dünyadaki coşkusal vebaya egemen olmalarında büyük yarar vardır. Çünkü bu insanların hepsi dirimsel hastalığın doğurduğu suçlarla yüz yüze gelmektedir; vatan kurtaran arslansa, insanlığın acısını çektiği yoksullukları ve kitle hastalıklarını yakından tanımaktadır. Bizce, buradaki belirleyici ölçüt, insanların bize karşı takındıkları tutumdur: karaçalmayı ve işkenceyi seçenler coşkusal vebaya yakalanmıştır, tartışmaya uğraşanlarsa yakalanmamıştır.

Kanımca, coşkusal vebayla savaşabilmek için artık elimizde etkili araçlar vardı: bugüne dek, çatıdan kopan bir tahtanın ya da taşın düşmesini seyreder gibi, bu türlü saldırıları eli kolu bağlı izlerdik. «Olur böyle şeyler», derdik. «Kimileri böyle kazalardan kurtulabildikleri için mutludur, kimileriyse can verir ya da sakat kalır!» Bugünse, tahtanın ya da taşın boşuna düşmediğini biliyoruz. Hasta birinin onları bile bile düşürdüğünü görüyoruz. Ve bu olgular bize, hastalığı geçirebilmek için izlenmesi gereken yolu gösteriyor.

Hekimin biri kalkar da dirimsel enerji uzmanını «yasadışı etkinlikler»den ötürü savcıya gammazlarsa, siyasetçinin biri koşup vergi denetçilerine «vergi kaçırdığı»nı haber verirse, onu «gençliği baştan çıkaran adam», «casus» ya da «Troçki'ci» diye nitelendirirse, kimileri onun «hastalarını baştan çıkaran», «genelev işleten» bir «kaçık» oldu-

ğunu söylerse, karşımızda bilimsel bir tartışma değil, coşkusal veba var demektir. Acunsal Yaşam Enerjisini Araştırma Kurumu, orada verdiğimiz bilimsel eğitim, günlük çalışmamızın gereklilikleri coşkusal vebanın temel belirtilerine karşı giriştiğimiz amansız kavganın en sağlam güvenceleridir.

Dirimbilim, ruh hekimliği ve eğitbilim evrensel coşkusal vebaya hıyarcıklı veba mikrobunu taşıyan sıçanlara saldırıldığı gibi canla başla saldırmadıkça insan yaşamının açılıp çiçeklenebileceğine inanmıyoruz. Kılı kırk yaran, sabırlı bakımevi araştırmaları *kişilik yapısından gelen sinircelerin ve buna bağlı olarak değişik coşkusal veba türlerinin tek bir önlemle ortadan kaldırılabileceğini göstermiştir: çocuklara, gençlere ve büyüklere doğal sevi yeteneğinin yeniden kazandırılması.*

İÇİNDEKİLER

Küçük Sözlük 7
Üçüncü Basıma Önsöz 13
İkinci Basıma Önsöz 17
Birinci Basıma Önsöz 21

BİRİNCİ KESİM
UYGULAYIM

I. BÖLÜM: RUHÇÖZÜMLEMESİ UYGULAYIMININ BİRKAÇ SORUNU 31

II. BÖLÜM: RUHÇÖZÜMSEL SAĞALTIM KURAMINDAKİ TUTUMBİLİMSEL BAKIŞ AÇISI 37

III. BÖLÜM: DİRENMELERİN YORUMLANIŞ VE ÇÖZÜMLENİŞ UYGULAYIMI 47
1. Birkaç Örnek Yorum Yanlışı ve Sonuçları 47
2. Direnmelerin Dizgeli Yorumu ve Çözümlenmesi 53
3. Direnmelerin Dizgeli Çözümlenmesi Sanatı 61

IV. BÖLÜM: KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ UYGULAYIMI 64
1. Genel Bakış 64
2. "Kişilik Zırhı" ile "Kişilik Direnmesi" 65
BELİRGİN BİR AŞAĞILIK DUYGUSU OLAYI 77
KADINSI-EDİLGİN BİR KİŞİLİK 103

V. BÖLÜM: KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİNİN YARARLARI VE TEHLİKELERİ 134

VI. BÖLÜM: AKTARMANIN ÇEKİLİP ÇEVRİLMESİ 139
1. Cinsel Enerjinin Cinsel Nesneden Kurtarılması 139
2. İkinci Elden Özseverlik, Olumsuz Aktarma ve Hastalığın Bilincine Varış 148
3. Cinsel İlişkiden Kaçınma Kuralının Uygulanması 153
4. Olumlu Aktarmanın "Eritilmesi" 155
5. Karşıt-Aktarma Konusunda Uyarılar

İKİNCİ KESİM
KİŞİLİĞİN OLUŞUMU KURAMI

VII. BÖLÜM: ÇOCUKLUKTAKİ CİNSEL ÇATIŞKININ KİŞİLİKBİLİMSEL ÖGELERE İNDİRGENMESİ 163
1. Ruhsul Tepkilerin İçerik ve Biçimi 163
2. Kişiliğin Oluşumunun İşlevi 165
3. Kişilik Çeşitlenmesinin Koşulları 169

VIII. BÖLÜM: ÜRETKEN-CİNSEL KİŞİLİK İLE SİNİRCELİ KİŞİLİK VE KİŞİLİK ZIRHININ CİNSEL TUTUMBİLİMDEKİ İŞLEVİ 177
1. Kişilik ve Cinsel Durgunluk 177
2. Cinsel Enerji Tutumbilimi Açısından Üretken Kişilikle Sinirceli Kişilik Arasındaki Ayrım 183
3. Yüceltme, Tepkisel Oluşumlar, Sinirceli Tepkinin Temeli 191

IX. BÖLÜM: ÇOCUKLUK KORKUSU VE KİŞİLİĞİN OLUŞUMU ... 197
1. "Aksoylu" Bir Kişilik 197
2. Çocukluktan Kalma Korkunun Kişilik Yapısından Uzaklaştırılması 200

X. BÖLÜM: BELİRLİ BİRKAÇ KİŞİLİK BİÇİMİ 205
1. Dönüşümceli Kişilik 205
2. Zorlanımlı Kişilik 209
3. Kamışçı-Özsever Kişilik 216

XI. BÖLÜM: ÖZEZER KİŞİLİK 223
1. Kavramların Özeti 225
2. Özezer Kişiliğin Zırhı 232
3. Ketvurulan Göstermecilik ve Özaşağılama Eğilimi 242
4. Bir Tatsızlık Gibi Algılanan Cinsel Uyarılmanın Artması: Özezer Kişiliğin Özgül Temeli 246
5. Özezerliğin İyileştirilmesi 256

XII. BÖLÜM: GEREKSİNMELERLE DIŞ DÜNYA ARASINDAKİ TEMEL ÇATIŞKI KONUSUNDA GÖZLEMLER 259

ÜÇÜNCÜ KESİM
RUHÇÖZÜMLEMESİNDEN ACUNSAL YAŞAM ENERJİSİNİ İNCELEYEN DİRİMSEL-DOĞABİLİME

XIII. BÖLÜM: RUHSAL BAĞINTI VE BİTKİSEL AKIM 271

GİRİŞ 271

1. Başlangıç Noktası: Güdüyle Dış Dünya Arasındaki Çatışkı 273
2. Birkaç Uygulayımsal Önkoşul 275
3. Güdünün İşlev Değiştirmesi 281
4. Savunma İşlevi Olarak Anlak (zekâ) 289
5. Savunma Güçlerinin Karşılıklı Etkileşimi 292
6. Dış Dünyayla İlinti Eksikliği 294
7. Aslının Yerine Konan İlintiler 304
8. Örgensel Yapının Ruhsal Tasarımı 309
9. Haz, Kaygı, Öfke ve Kas Zırhı 316
10. Doğal Gelişme İki Büyük Atılım Yapıyor 328

XIV. BÖLÜM: DİRİMİN ANLATIM DİLİ 331
1. Dirimsel Enerjiyle Sağaltımda Coşkunun İşlevi 331
2. Kansu Dizgesinin Anlatımsal Devinimleri ile Duygusal Anlatım 334
3. Zırhın Halka Halka Dağılımı 343
4. Bedensel Boşalma Tepkesinin Duygusal Anlatımı ve Cinsel Üst Üste Binme 360

XV. BÖLÜM: ZİHNİN KARIŞARAK BÜTÜNLÜĞÜNÜ YİTİRMESİ 368
1. Usyarılımı Sürecinde "İblis"in Payı 368
2. "Gizli Güçler" 383
3. Usu Yarılmış Kişilerin "Dalgın" Bakışı 399
4. Kişilik Yitiminin Kavranması ve Usyarılımının Yolaçtığı Parçalanmanın Anlaşılması 401
5. Bilinçle Özalgılamanın Birbirine Bağımlı Oluşu 410
6. "Şeytanca Kötülük"ün Akılsal İşlevi 424
7. Dirimsel Enerji Eksikliği ve Donupkalma 428
8. Usyarılımında Kendi Kendini Sakatlamanın İşlevi 430
9. Bunalım ve İyileşme 448

XVI. BÖLÜM: COŞKUSAL VEBA 471

Kişilik Çözümlemesi W. Reich'ın en önemli kitaplarından biridir. 1928 yılından başlayarak üzerinde sürekli çalıştığı ve yeni bulgularla geliştirdiği bir yapıt bu. Son olarak 1949'da Reich'ın yeni buluşlarıyla birlikte yayımlanarak kesin şeklini aldı. Bu yapıt, Reich'ın sonradan kişilik üzerine giriştiği araştırmalarla birlikte, sinir ve ruh hastalıklarının dirimsel temellerini açıklayabilmesinde yararlı oldu. Böylece, canlı varlıklarda özgül dirimsel enerji biçiminde bulunan acunsal yaşam enerjisini bulup ortaya çıkardı. Kitapta, kişilik çözümlemesinin çeşitli ruhsal hastalıklara uygulanmasını gösteren örneklerin yanı sıra ayrıca çeşitli kişilik tipleri sergilenmektedir. Kitabın sonunda toplumsal alanda etkinlik gösteren bir hastalık olan «coşkusal veba»nın neden ve sonuçlarının incelendiği uzunca bir bölüm yer almaktadır. Reich, kişilik yapısından gelen hastalıkların ve buna bağlı olarak gelişen çeşitli «coşkusal veba» türlerinin çocuklara, gençlere ve büyüklere doğal sevi yeteneğinin yeniden kazandırılmasıyla ortadan kaldırılabileceğini söylemektedir. Bu nedenle bilimin en büyük görevi, **insan denen memelinin kendi içindeki doğayı benimsemesine, ondan kaçmayı bir yana bırakmasına ve en çok korktuğu şeyin tadına varmasına yardım etmek olmalıdır.**

ISBN 975-388-022-7